970 C 368 22693

Hlídka literární.

Listy věnované literární kritice.

Slovanský ústav Karlova university v Praze
Filosofické fakulty
Mus. č. 9133/98
(1893)

Ročník X.

Za redakci a vydávání zodpovědný:
P. Bernard Plaček,
O. S. B.

Pořadatel obsahu:
Dr. Pavel Vychodil,
O. S. B.

Lehrerbildungsanstalt in Kremsier
Lehrerbibliothek
C. k. ÚSTAV KU VZDĚLÁNÍ UČITELŮ V KROMĚŘÍŽI

V Brně 1893.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

Obsah.

Strana

Články.

Fr. Bartoš, Příspěvky ku praktické poetice 217, 297
L. Čech, O esthetických názorech F. L. Čelakovského 1, 50
L. Šolc, Jak se mají Erbenovy pověsti národní k podání lidovému . . . 137 220, 257, 407
— Jakým veršem složena jest Erbenova báseň „Záhořovo lože"? 177
P. Vychodil, O lyrismu 361
— Báseň vlastenecká 401

Posudky.

Ed. Albert, J. Vrchlický (P. Vychodil) 268
P. Albieri, Kukské povídky (M. Zavoral) 424
Fr. Bartoš, Moravský lid (J. Tenora) . 330
F. Bauer, Potštýnské zátiší (P. Papáček) 331
B. Bauše, Čtvero ročních časů (Apetaur) 144
Bellamy, Pohled do budoucího ráje (P. Šup) 236
Benešovský-Veselý, Eva a jiné povídky (P. Šup) 309
Besedy mládeže (J. Horák, F—k) . 29 119, 243, 344, 385, 431, 464
Bibliotheka humoristických romanů (A. Koudelka) 111
Bibliotheka mládeže (J. Horák) . . 341
Bibliotheka pro mládež dospělejší (J. Horák) 30
Bibliotheka učitelská (F—k) . 109, 236
J. Bloksa, Dante Alighieri (V. Šimanko) 70
W. Bogusławski, Dzieje Słowiańszczyzny III. (P. Papáček) 97
J. Borecký, Rosa mystica (D. L.) . . 103
Fr. Brdbek, Mluvnice jazyka maďarského (A. Koudelka) 420
G. Carducci, Výbor básní (A. Frecr) . 76
K. M. Čapek, Povídky (P. Šup) . . 73
Černá hodinka (P. Vychodil) . . . 71
České spisy pro mládež (J. Horák, A. Vlas) 31, 202, 345
P. Didon, Ježíš Kristus (P. Vychodil) 329
B. Dolejšek, Přehled dějin všeobecných 348
J. Dolenský, Obrázkové dějiny národa českého (A. Vlas) 312

Strana

Dolenský a *Patera*, Methodické výklady (M. Krejčů) 77
Fr. Doubrava, Augustina spisy (P. Vychodil) 379
Petr Durdík, O základech mravnosti (P Vychodil) 263
Erckman a *Chatrian*, Přeslavný doktor Matheus (P. Vychodil) 285
G. Friedrich, Nový slovník česko-něm. 347
A. Good, Zábavná věda (J. A.) . . . 77
J. Herben, Do třetího i čtvrtého pokolení (P. Vychodil) . . . 79, 112
Fr. Herites, Tři cesty (P. Šup) . . . 198
Herzer a *Ibl*, Slovník francouzsko-český (A. Koudelka) 101
Č. Hevera, Švýcarské školství (F—k) 310
Historický archiv (J. Tenora) . . . 146
Hlasy katolického spolku tiskového (J. Tenora, P. Vychodil, F. Pospíšil) 183 343, 430
J. Hraše, Nové bajky (P. Vychodil) . 421
J. Hrubý, Listy z ruské vesnice (A. Vrzal) 143
Chudým dětem (P. Vychodil) . . . 29
Irská chatrč (A. Vlas) 383
J. Janeček, Podzimní růže (Dr. J. Korec) 454
E. Jelínek, Z posledního polského hnutí (P. Šup) 193
A. Jirásek, Sebrané spisy (A. Vrzal) 110, 230
J. Junghans, Do temných končin (L. Šolc) 23
Kabinetní knihovna (P. Šup, F. Kyselý, A. Vrzal, V. Beneš) 106 155, 195, 226, 274
J. Kalousek, České státní právo (F. J. Rypáček) 67
B. Kaminský, Z Příkopů (P. Šup) . . 104
— Muži a ženy (P. Šup) 449
J. Kašpar, Tělocvik (J. A.) 424
A. Klášterský, Epické básně (A. Vrzal) 155
E. Krásnohorská, Z pohádky do pohádky (P. Vychodil) 343
L. Kuba, Na Černé Hoře (J. Malota) . 162 192
J. Kubelka, Písně a gazely (D. L.) . 191
Kubešova Bibliotheka moravská (P. Šup, M. Zavoral) 80, 238

Strana

Kytice (F. Stojan, A. Vlas) . . 238, 313
J. Lacina, Česká kronika (A. Vlas) . 462
A. Lenz, Socialismus (P. Vychodil) . 65
Libuše (D. L., F. Pospíšil) 116, 379, 430
B. Limanowski, Dějiny hnutí socialního v 19. století (F. Ú.) 140
J. S. Machar, Jarní sonety (P. Vychodil) 334
Matice lidu (A. Vrzal, J. Tenora, P. Šup, F. Pospíšil) . . . 81, 336, 377, 431
J. Mazánek, Cvičebnice zpěvu (J. A.) . 425
Meč (A. Koudelka) 465
Modrá knihovna (F. Ú., J. Vyhlídal, P. Vychodil, P. Šup) 118
164, 288, 333, 378, 427, 463
Naše knihovna (P. Šup, A. Vrzal, M. Zavoral) . . . 277, 305, 338, 372
J. Neruda, Písně kosmické (P. Vychodil) 156
— Sebrané spisy II. (P. Vychodil) . . 158
G. Ohnet, Odkázaná duše (A. Frecr) . 78
— V záři millionů (A. Frecr) . . . 237
Ochotnické divadlo (A. Vrzal, J. Malota, V. Beneš) 112, 194, 283
Ottova Laciná knihovna (A. Frecr, J. Vyhlídal, P. Šup, Fr. Pospíšil, A. Koudelka, A. Vrzal, M. Zavoral) . 82
119, 163, 199, 202, 241, 375, 416, 426, 458
B. Patera, Ozvěna (A. Vlas) 384
P. Papáček, O předslovanské době v Čechách (Fr. J. Rypáček) 100
E. Peck, Okresní hejtmanství holešovské 33
Pestré květy (A. Vlas) 285
Fr. Pinkava, Výchova vůle ve škole národní (J. Funtíček) 272
Fr. Pitrák, Nový rádce grammatický (F—k) 159
Pokladnice mládeže (J. Horák) 201, 243
Přítel domoviny (Fr. Skalík, P. Šup) . 428
459
Fr. S. Procházka, Vánoce (R.) . . . 82
První moravská obrázková knihovna (J. Horák, F—k) 32, 201, 242, 342, 384
První všeobecná knihovna pro školu a dům (Č. Kramoliš) 385
Průvodce Brnem 348
K. V. Rais, Horské kořeny (P. Šup) . 20
Repertoir českých divadel (V. Beneš) 283
E. Rod, Obětovaná (A. Koudelka) . . 340
Romanová knihovna Světozora (A. Vrzal, Fr. Skalík) 287, 415
Ruská knihovna (A. Vrzal) 26, 63, 232, 279
J. Růžička, Česká mluvnice pro školy měšťanské (Fr. Stojan) 8, 58
Salonní bibliotheka (D. L., P. Šup, A. Vrzal, J. J. Vejchodský, M. Zavoral) 18
105, 152, 231, 369, 455
Sborník illustr. romanů (M. Zavoral) . 200
Sborník světové poesie (A. Koudelka,

Strana

A. Vrzal, Fr. Kyselý, Fr. Raška, Fr. Skalík) 10
13, 60, 148, 160, 223, 234, 414
Fr. A. Slavík, Morava a její obvody ve Slezsku (J. Tenora) 145
Slezská kronika (J. Vyhlídal, F. Skalík) 313
427
A. Sova, Z mého kraje (Fr. Kyselý) . 421
J. V. Sterzinger, Německo-český slovník (A. Koudelka) 448
L. Stroupežnický, Dramatická díla (V. Beneš) 282
A. Svoboda Zásmucký, Hrst myšlenek (V. Beneš) 450
A. Škampa, Venku a doma (F. Kyselý) 451
Šolc-va illustr. knihovna (P. Šup) 306, 335
V. Šťastný, Hlasy a ohlasy (F. Kyselý) 332
G. Šuran, Přehled dějin literatury římské (J. Korec) 99
J. Teige, Úmluva (J. T.) 164
K. Teige, Skladby Smetanovy . . . 426
A. Tennyson, Enoch Arden (A. Koudelka) 452
V. Tille, Literarní studie (Fr. Bílý) . 302
J. V. Třebický, Stručný přehled dějin všeobecných 348
Urbánkova knihovna pro lid (J. Horák) 31
— ústřední knihovna (J. Horák, A. Vlas) 341, 428, 460
— bibliotheka pedagogická (n.) . . 158
O. Vaněk, Pravěk Palestiny (Fr. Kyzlink) 367
A. Weinlich, Marianské poutní místo Vranov (J. Tenora) 343
M. Wellner, Příspěvky ke statistice . 33
Vilímkova knihovna mládeže dospívající (R., A. Vlas) 163, 383
— illustrovaná knihovna rodinná (P. Šup, A. Vrzal) . . . 161, 346, 456
R. Vrba, Hříchy společnosti 33
J. Vrchlický, Studie a podobizny (D. L.) 53
— Bodláčí s Parnassu (D. L.) 152, 186
— Brevíř moderního člověka (M. Zavoral) 224, 271
Všeobecná zajímavě poučná knihovna 426
Vzdělávací bibliotheka (D. L., A. Vrzal, A. Frecr, A. Koudelka, P. Vychodil) 70
79, 196, 284, 422, 460
Z. Winter, V měšťanské světnici starodávné (J. Tenora) 102
— Pražské obrázky (J. Tenora) . . 185
Zábavná bibliotheka (J. Vyhlídal) . . 115
Zábavné spisy (A. Vlas) 382
Zábavy pro mládež (A. Vlas) . 345, 429
Zábavy večerní (Fr. Pospíšil, A. D.) . 380
K. V. Zap, Vypsání husitské války (J. Tenora) 441
Fr. J. Zoubek, Život J. A. Komenského (J. Tenora) 6, 57

Strana

Časopisy.

Časopis Matice moravské (F. J. Rypáček) 82
Časopis Musea království Českého (F. J. Rypáček) 204
Časopis vlasteneckého spolku musejního (F. J. Rypáček) 33
Český lid (F. J. Rypáček) 120
Literarní rozpravy v časopisech 35, 288
Londýnské Athenaeum (A. Koudelka) 348

Paběrky.

Altruismus (J. S.) 166
Česká Thalia 84
Čeští nakladatelé 432
Flammarion 351
Illustrace 122
Kněží buditelé 165
Lindnerovo vychovatelství 433
Mantegazza 432
Nakladatelství Kobrovo 246
Nový humorista český 246
Peripatetismus a scholastika . . . 85
Překlad Dante Alighieriho 122
Proslovy Vrchlického 165
Santa Lucia 352
Věda a víra 431
Zlatá Praha o konfessionální poesii . 165

Zprávy.

Listy z Prahy. XIV.—XVI. 35, 66, 289
Anglie (A. Koudelka, P. Vychodil) v každém čísle mimo 2., 5.
Bulharsko (J. Malota) 436
Čechy 39
86, 123, 170, 205, 247, 293, 352, 433
Dansko (A. Koudelka) 91
Finnsko (A. Koudelka) . . . 208, 251
Francie (A. Koudelka, P. Vychodil) v každém čísle mimo 2.
Charvatsko (J. Malota) 86
170, 206, 293, 314, 434
Italie (A. Koudelka, P. Vychodil) v každém čísle mimo 5.
Německo (P. Vychodil) . 42, 294, 352

Strana

Polsko (Fr. Skalík, P. Šup, P. Vychodil) 42
89, 171, 316
Rusko (A. Vrzal, P. Vychodil) . . . 40
90, 123, 207, 247, 317, 385
Slovensko 42
Slovinsko (J. Malota, P. Vychodil) . . 42
Srbsko (J. Malota) . . . 89, 171, 435
Španělsko (A. Koudelka, P. Vychodil) . 125
295
Arabský knihopis 360
Básnická soutěž 172
Buddhické texty 296
Četivo pro mládež 440
Divadelní otroctví 296
Hypnotismus v poesii 92
Ibsenovy psychiatrické rozbory . . 440
Lidové písně v Rusku 172
Nový způsob reklamy 172
Pařížská výstava drobnopisů . . . 45
Revue française de Japon 296
Staroslovanský missal . . . 172, 360
Umění a chudoba 296
Utrácení dítek v Číně 212
Vatikanská knihovna 45
Vulgata 45

Feuilleton.

F. H., Něco o moderní knize . . . 394
— Ch. Baudelaire a baudelairství . . 468
Th. Childe, Literarní Paříž 129, 172, 212
P. Vychodil, O Sušilově překladě a výkladě knih Nového Zákona . . . 46
92, 134, 321
M. Zavoral, Jak se někdy překládá . 255

Dodatek o spise T. V. Bílka „Reformace katolická“ 256
Dodatek o spise P. Didona „Ježíš Kristus“ 398
Doslov k desátému ročníku 471

Opravy. Str. 29. ř. 8. zd. čti: zdvojnásobní. — 33. 11. sh. čti: Spis psán jest... — 40. 3. sh. čti: učitelé m. činitelé. — 48. 18. zd. byly. — Str. 340. ř. 10. sh. $8^1/_2$ místo 14. — 353. 17. zd. J. Kolba. — Opravu v minulém ročníku stran básníka L. Arietto třeba vynechati.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 1.

O aesthetických názorech F. L. Čelakovského.

Napsal *L. Čech.*

Mocně oba spřátelení němečtí velebásníci, Goethe a Schiller, působili na Čelakovského a druha jeho Kamarýta, kteří ve mnohé příčině si je vzali za vzor. Na obdobu přátelských těchto svazků často a správně již upozornila naše literarní historie. (Srv. Fr. Bílý: „Ze života Čelakovského a Kamarýtova.“ „Zora,“ r. 1878. str. 208.) Jakož pak vzájemné dopisy Goetheovy a Schillerovy velmi zhusta se dotýkají nejrůznějších otázek aesthetických, podobně i naši čeští básničtí Dioškurové, třebas ostří epigramů Čelakovského ani aesthetiků neušetřilo,[1]) ve svých dopisech si často zaaesthetisovali. Čelakovský pak i dopisy, které ostatním přátelům psal, protkává názory aesthetickými, mimo to je tytýž odívá i v roucho poetické, ano napsal též ne četné sice, mnohdy však rozsáhlé úvahy o některých současných i jiných plodech básnických. I je zajisté samo sebou velmi poučno seznati, jak básníci sami smýšlejí ve věcech aesthetických, byť i pravda bylo, že theoretické názory a skutečné výkony téhož básníka často sobě odporují; tak u samého Schillera, který mezi básníky-filosofy zaujímá první místo, Goethe štěstím zve, že básnický genius jeho zvítězil nad okovy školskými a že vzlet ducha jeho v okamžiku tvůrčím daleko za sebou nechal všechnu dlouho zkoušenou theorii.[2]) Ale i pro aesthetiku jako vědu seznámení podobné není bez významu. Pravda, jelikož jako i my tuto u Čelakovského, setkáváme se pouze s jakýmis výslednými pravdami bez náležitého jich odůvodnění, zdála by se kořist taková býti malé důležitosti. Ale beze vší ceny není ani tento jakýsi autoritativní důkaz pro pravdy vědeckou cestou zjištěné.

---

[1]) Hvězdičky.

„My sněhobílé, krásny jenom.“ — „To my temnobarevné!“
Hlas tu volá. Tuto zas: „My kropenátky jenom!“
Tak hvězdičky se hádaly; buď soudce mezi nimi,
Spor kdo porovnat umíš aisthe- a grammatiků. (Čel., II. str. 8.)

[2]) Sám Čelakovský napsal tento aforismus: „Nepochybně moudře i jedná ten spisovatel, který něco důležitějšího, nežli pouhou zábavu svých čtenářů položiv si za cíl, v jistých příležitostech na místo z uzdy puštěné prostopášnosti přemnohých novějších Francouzů raději skromnosti a zdrželivosti panenského Vergilia stává se následovníkem. Kdož by hádal, že tato slova jsou Wielandova? Nemůž-liž se tuto říci o něm: Video meliora proboque, deteriora sequor?“ (IV. 504.)

Hodlajíce tudíž z pramenů právě udaných sestaviti přehled aesthetických názorů Čelakovského, můžeme hned určitě předpokládati, že nemůže býti řeči o aesthetice soustavné. Nelze udati, jak vůbec Čelakovský smýšlel o každé otázce aesthetické. Jelikož pak náš pěvec „Růže stolisté“ byl básníkem, většina z toho, co o jeho aesthetických názorech víme, spadá více ve specielní aesthetiku umění básnického čili poetiku než v aesthetiku všeobecnou. Nicméně můžeme si sestrojiti aspoň přibližný obraz toho, jak Čelakovský smýšlel o krásnu, třebas pojem krásna nikde jím není přímo ani vyměřen ani určen. Vzpomeňme si především 96. písně „Růže stolisté,“ v níž básník pěje:

Nemá obr krásy pravé
Rovně jako trpaslík.
A jak tělo pěkné, čisté
Má i jazyk meze jisté.

Toť připomíná výrok Aristotelův, že „krásno zajisté pozůstává ve velikosti a ladu, pročež ani živočich příliš malý není krásný,... ani příliš veliký.“ (Aristotelova „Kniha O básnictví,“ hl. 7., druhé vyd. překladu P. J. Vychodila, str. 19.) Že v tomto výroku Aristotelově nesmíme viděti jeho výměru krásna, že tu spíše máme před sebou pravidlo umělecké, kterého dlužno dbáti, aby krásu mohl vnímati pozorující člověk, v tom za jedno jsou všichni tuším místa tohoto vykladači. Mimo to na př. i aesthetického formalismu přívržence R. Zimmermann („Geschichte der Aesthetik,“ str. 57.) i aesthetického relativismu hlasatel Dumont („Théorie scientifique de la sensibilité,“ str. 174., 175.) vidí v podobných výrocích jen důsledek všeobecnějšího zákona o krásnu vysloveného ve formuli: jednota v rozmanitosti, jehož platnost spočívá úplně na důvodech psychologických. Nelze tedy na základě onoho výroku vyhlásiti Čelakovského za hlasatele aesthetického formalismu,[1]) ač, jak blíže poznáme, Čelakovský mnoho vzal ze Schillera, a sám Kant mu nebyl neznám;[2]) ostatně jak Ed. v. Hartmann ukázal („Die deutsche Aesthetik seit Kant,“ str. 1. až 24.), „všechny principielně důležité směry, které zastoupeny jsou v moderní aesthetice, nalezáme u Kanta obsaženy, byť částečně jen embryonicky obsaženy. Aesthetický formalismus Herbartův a jeho školy, citová aesthetika J. H. v. Kirchmannova, aesthetický idealismus Schellingův, Hegelův a Hegelovy školy spočívají vesměs na Kantovi a odvolávají se naň vesměs právem,“ o Schillerovi pak udá se nám v rozpravě této ještě často promluviti.

[1]) Něco jiného jest řeč o krásných formách. Tak na př. čteme v 67. básničce „Růže stolisté“:

Člověče, hle, jen při tobě
Sličná forma v blahé době
Zevnitřně se rozvíjí
Pěknou vlny linií.

[2]) V listě ze dne 15. března 1825 nalézáme tento vtip o Kantovi: „Oh! čas a prostora! Nevěřím p. Kantovi, an praví, že tyto dvě věci jsou pouhé doby nebo formy. Což já se naformuji, jak bych mohl do Klokot a přece nepřicházím ani o píď dále.“ („Sebrané listy,“ str. 173.) Na Kanta upomíná i užívání jeho vědecké terminologie, na př. „Ku pravdě má se povznášeti náš um i rozum.“ (IV. 503.)

Jen tedy proto, že jednota koncepce je z prvních podmínek citu krásna, jest potřeba, má-li předmět nějaký vzbuditi tento cit, aby měl jistou rozsáhlost a zároveň aby rozsáhlost tato nepřekračovala určitých mezí. Že i Čelakovskému jeho výrok o obru a trpaslíku jevil se důsledkem vyššího všeobecného psychologického zákona, o tom jistoty nabýváme přesvědčivé, jelikož souhlasnost i přímo vytknul za znak pěkného výtvoru. Ve svém „Připomenutí," jež předeslal v „Časopisu Českého Musea" r. 1832. ukázkám z básní latinských Alžběty Johanny Vestonie, mezi jiným podotýká: „Také vkus onoho věku mírněji v požadováních svých sobě počínal, a na cenu myšlenek, pravdivost citu a vůbec souhlasnost celé básně, jako pěkného výtvoru, menší bral se ohled." (IV. 485.)

Nad tento celkem nesporný výrok větší váhu mají slova, která Čelakovský pronesl odesílaje příteli svému Vinařickému „Ohlas písní českých." Dokládaje, že mu tato knížečka ze všech jeho prací jest a zůstane nejmilejší, ano že ji ze všech i za nejzdařilejší považuje, z čelnějších důvodův a příčin, které pro své mínění má, uvádí tu, že „jako v moralním světě srdce nad hlavou stojí, rovně i v poesii obrazo- neb citotvorná moc srdce (neumím lépe vyjádřiti to, co němci [sic] Gemüth, das Gemüthliche jmenují) daleko vyniká nad obrazotvornou moc hlavy." („Sebr. listy," str. 428. List psán r. 1839.) Tuto obrazotvornou moc srdce čili německé Gemüth Čelakovský jindy prostě srdcem nazývá; tak na př. praví: „Pravda jest ideal našeho poznání, vznešené — ideal našeho cítění, ctnost — ideal našeho jednání. Ku pravdě má se povznášeti náš um a rozum, ke ctnosti — vůle, k vznešenému — srdce. Pravda, dobro a krása jsou tři hvězdy svítící nad naukami, společností lidskou a uměním." (IV. str. 503. 40.) Ze srovnání těchto dvou výroků zajisté na jevo jde, že nejen v poesii, ale v umění vůbec hlavní váhu přikládá obrazotvornosti a tomu, co zove „obrazo- neb citotvornou moc srdce" [1]) a že krása vůbec jest výronem řekněme po Čelakovském srdce. Přidáme-li k tomu, že dle něho hlavním účinem díla básnického a tedy uměleckého vůbec má býti ušlechtilé cítění,[2]) stojíme před naukou, které věnovati dlužno hlubší pozornost.

Nejrozšířenější a nejstkvělejší soustava aesthetická, aesthetický abstraktní idealismus, snaží se vysvětliti city vzbuzené předměty, jež nazýváme krásnými, soudem intelligence, jejž pronášíme o jakosti a dokonalostech předmětův, uváděje vůbec city, tedy slasti a boly rozmanitých druhů, v závislost na soudech pronesených intelligencí.

[1]) V kritice Langerových selanek praví o Langerovi: „Není pochybnosti, že básník tento brzo i v jiných oddílech poesie síly své počne rozvinovati, z čehož by se nedalo i tuto očekávati od jeho na pěknostech přírody oživené, plodné a pravidelné obraznosti a od jeho jemné a ušlechtilé cítící moci?" (IV. 348.)

[2]) Čteme totiž u Čelakovského: „Sprostý a nevzdělaný čtenář jest spokojen, když mu jenom něco předložíš, co by na smysly jeho hmotně působilo, jej k smíchu podráždilo, vášeň některou v něm vzbudilo a, jak říkáme, ostatně jak se mlelo, tak se mlelo, leda se harcovalo. Vzdělanější čtenář chce při čtení ušlechtile cítiti; s rozmyslem pak čísti a při čtení rozjímati, bývá jenom dokonale vzdělanému člověku milo a příhodno. Spisovateli vlastenský, kterémuž z těchto se zachovati bude tvá největší snažnost?" (IV. str. 496. a 497. 22.)

Francouzští aesthetikové: Ch. Lévêques, Lamennais, Pictet, V. Cousin, Courdaveau, i němečtí 19. století Schelling, Fichte, Hegel, Zeising, Vischer, Carrière, přidržují se absolutní theorie, dle které krásno jest projev nekonečné ideje a cit krásna cit vzbuzený vjemem tohoto projevu. Jaký potom dle nich jest účel krásných uměn? „Domnívali se," jak praví Dumont, „že účelem tímto musí býti vzbuditi aesthetickou emoci zobrazováním předmětů dokonalých, typův absolutních, probouzením ideje pravdy, dobra, božství, nekonečna, věčného řádu. Přisoudili umělci jakýsi kněžský úřad; uložili mu vzdělávání moralní nebo metafysické." („Théorie scientifique de la sensibilité," str. 39.)

V dalších důsledcích podobného nazírání a uvažování vyloučeni z aesthetiky dva nejdůležitější činitelé: obrazotvornost a emoce, pramen, z něhož se rodí umělecká díla a účin, k němuž směřují. Aesthetika byla považována za jakousi vědu ontologickou a jak právem dí J. Milsand („L'esthétique anglaise." Étude sur M. J. Ruskin, str. 13.), „co po století jmíno za aesthetiku, byla pravá negace aesthetiky: byla to čistá pověra, chimerický sen o chimerické hodnotě nazývané krásou, kterou rozum pokládal za přiřaděnou část jistých předmětův a kterou vynalezl ihned, aby odčaroval vlastní problem, aby se přesvědčil, že výtvor básníka jest prostě přepis vnějšího údaje potvrzeného intelligencí." Veškerá pak reakce dříve již zahájená a dosud trvající proti abstraktnímu idealismu spočívá v důrazném vytýkání, že všechny koncepce obrazotvornosti mají podstatně ráz emoční, že nechtějí mluviti přímo ani k rozumu ani k vůli, ale že jsou to obrazy, názory, zdaje smyslové, které chtějí dojímati a city vzbuzovati. Proto citová aesthetika Kirchmannova vyměřuje krásno za idealisovaný, smyslně příjemný obraz oduševněné, city naplněné realnosti, proto aesthetický relativismus Dumontem zastupovaný nechce aesthetiku považovati za vědu samostatnou, nýbrž jen za část theorie sensibility vůbec, proto konkretní idealismus Hartmannův hlásá, že sídlem nebo nositelem krásna jest aesthetický zdaj obohacený a vyplněný odrazem aesthetických citů zdajových. V tomto smyslu tedy přisuzujeme výrokům Čelakovského velkou váhu. Tím, že jím tak poznačenou „obrazotvornou moc srdce" v poesii a v umění vůbec klade v popředí a že ušlechtilé cítění vystavuje za cíl básnického umění, ukázal, jak dobře poznal a rozeznal zvláštní obor, povahu a ráz veškerého aesthetického vnímání i tvoření. Nechceme poukazovati na to, jak se tu sbližuje se starým Aristotelem, který uměleckou nápodobu odkazuje na smyslové vnímání (αἴσθησις) a hedonický účel uměn hlásá, maje za nejvyšší účin uměn ὀρθῶς χαίρειν, s nímž Čelakovského učení o ušlechtilém cítění se dá srovnati. Jest nepochybno, že Čelakovský názory své tuto řečené pronáší pod vlivem svého aesthetického učitele Schillera, který ve svých aesthetických studiích pod spoustou Kantovy terminologie neudusil názorů, k nimž jako básník byl puzen. Ale že názory tyto byly úhelním kamenem Čelakovského mínění o kráse a tvoření uměleckém, dá se mnohými dalšími jeho slovy doložiti a dotvrditi. V „Přídavcích" (IV. str. 505.) nalezáme dva poprvé vytištěné úryvky

z překladu Schillerova, které za jakým účelem povstaly, snad nějaký životopisec Čelakovského bude moci vyložiti. První z nich, k němuž za jiným účelem se vrátíme ještě, začíná větou: „Dvojí věc od básníka a umělce se pohledává: aby nad skutečnost se povznesl a při tom i v mezích smyslnosti zůstával. Kde obé se pojí, tam i aesthetická umělost.“ Ale i dříve již stěžuje si do kritiků, kteří v básni hledají pravdu a moudrost, těmito slovy: „Kdyby jen ti páni kritikové v básni něco jiného nehledali, v kráse nehledali pravdu a moudrost; co pak musí každá báseň jen k rozumu a citedlnosti mluviti, nic v obraznosti? Kdož by kvítí na louce měřil trojhranníkem anebo v oblakách hledal geometrické figury?“ („Sebrané listy,“ str. 87.) Z toho jeho důrazného vytýkání obraznosti a smyslové stránky při uměleckých výtvorech vyplývá důsledně i jeho názor o poesii didaktické a moralisující. Není „tuze laskav na tyto poloviční práce, které pomícháním ani básně ani filosofie nejsou“ a zrazuje od překladu německé básně „Urania.“ („Sebrané listy,“ str. 196.) O hlasatelích ctnosti v poesii dokládá, že lidé ti nevědí, co pěkné jest a že nejsou pro Musy ani Musy pro ně; v kalendáři jest také mathematika, ale je prý proto kalendář mathematická kniha? I nezasluhují prý odpovědi ti, kteří Goetheho haní, že na písně a romance vtip vynaložil. Nicméně již tehdy jako později naprosto rozhodným nepřítelem tendenční poesie nebyl. Myšlenku, kterou v „Růži stolisté“ tímto rouchem oděl:

Všude pramen pravdy stkvoucí
Rozlitý jen láskou vroucí,
A tvým žezlem, básnění!
V podobu se promění — (51.)

záhy již v listu ke Kamarýtovi tak pronesl, že totiž „tajemství a pravdy pod rouškou básnictví pěkněji se vyjímají“ („Sebr. l.,“ str. 11.), a později opačným způsobem: „Ať nic nedím o tom, že každá pravda ve všeobecných výrazech a odtaženě daná nedobře se chová v paměti, a kdy toho třeba, méně pohodlně z ní se vyvodí.“ (IV. 316.) Ano Čelakovský rozhodně přiznává, že poesie didaktické nezavrhuje („Sebr. listy,“ str. 123.), ač v dalším rozvoji této myšlenky přece zdá se výše stavěti básníka čistého (beztendenčního) nad tendenčního.[1]) Že Čelakovský sám později napsal ryze myšlenkovou část „Růže stolisté,“ nikterak neodporuje základnímu jeho mínění o podstatě umění básnického a krásy. Druhá část „Růže stolisté“ velikou částí svých básní dokazuje, že nejednalo se Čelakovskému o to, pronášeti jen ideje a pravdy, nýbrž že dovedl výsledky myšlenkové oduševniti, že i tyto básně jsou vlastně a skutečně duševní nálady, stavy mysli, jak teprve se vyvinuly účinem těchto pravd a ideí. V nich nevyjadřuje se prostá myšlenka, ale vzbuzená jí nálada řadou oživených obrazův. A jen ony básně „Růže stolisté,“ kde patrný jest tento osobní vztah, působí pravým básnickým dojmem, kdežto nedostatek jeho patrně

[1]) „Proto však já ji nezavrhuji, a rovně tak kalendář na rok 1823. více se v Čechách čte, nežli Sedláčkova geometrie — ale ubohý kalendářík netrvá jenom rok, a potom je po jeho slávě veta. Čistý ale básník neunaví nikdy a jest po všecka století.“

zaviňuje nepopíratelný mdlý jich účinek. Krátký příklad: čteme básničky č. 51.—56., obtížně si v myšlenkách rozumově sestavujeme myšlenkový základ a postup. Ale jak okřejeme a jakou blahou veselostí se plní naše hruď, kdy zazní k nám jásot rozradostněného srdce při pohledu na živou přírodu:

Přej, když nízký zisk dotýká
Hor samých se kořenů,
A své srdce v háv oblíká
Z rud drahých a kamenů.

Ty, stkvělejší syn jsa říše,
Zbořeništěm těchto skal
Pracuj snažně jen do výše
K čelu hory dál a dál.

Kol tebe se zdravý houpá
Vzduch, an oko tvé se koupá
V stříbrojasném ve moku
Jezer tam a potoků.

A čtěme jen dále: všude tam, kde citový projev rozechvěje spřízněnou strunu našeho citového života, že spolu jásá, spolu trpí a spolu lká, tam bez reflexe, bez důkazův ovane nás krása svou povznášející rozkoší. (P. d.)

Posudky.

Fr. J. Zoubka **Život J. A. Komenského.** Vydání druhé, valně rozšířené, které z pozůstalosti spisovatelovy vydává a doplňuje *Dr. Jan V. Novák.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Šest sešitů po 40 kr.

Známo, že Fr. J. Zoubek se u nás nejvíce zabýval životem i spisy J. A. Komenského. Ovocem jeho píle a snažení byl životopis Komenského, jenž byl vydán již r. 1871. Jakkoli spis tento byl té doby dobrý, nebylo jím ovšem všecko bádání o životě Komenského ani dovršeno ani vyčerpáno. Neodstoupil zajisté ani Zoubek od svého zamilovaného studia, doplňoval a opravoval si sám spis svůj, a přičiňoval se jak moha, aby opět na oslavu 300leté památky narození Komenského vydati mohl jeho život, a to zevrubně a důkladně. Měl již k tisku připravený rukopis až po Komenského pobyt v Elblagu roku 1642. Choroba však a smrt nedopřála mu díla toho dokončiti. Dokonal je, všeho nastřádaného materialu Zoubkova používaje professor Dr. J. V. Novák přičiněním Besedy učitelské „Budče“ na Smíchově.

Tento „Život Komenského“ jest ze všech spisův o něm vydaných nejobšírnější a nejzevrubnější. Pojaty jsou do díla i rozbory jednotlivých spisů Komenského, které v první části jsou obšírněji provedeny a prohloubeny, v druhé více jen nastíněny. Důkladnost díla tím získala, ačkoli zase tím nit vypravování se trhá, tak že zajisté lépe by se bylo zamlouvalo, kdyby spis tento ve dvě části hned osnovou svou byl rozvržen: v první části aby byl životopis Komenského, jeho

zevnější osudy, při čemž by ovšem stručně na jeho spisy místem svým poukázáno bylo, v druhé části pak aby byl vylíčen říkajíc život vniterný Komenského, kterak se jeví v jeho spisech, u nichž by byl rozbor proveden. Jistě by pak „Život Komenského“ byl zajímavější i poučnější.

Celým dílem vane až přílišná pieta ke Komenskému, kterou pochopí každý, kdo pováží, s jakou láskou se Zoubek svým studiem zanášel. S Komenským cítil, proto pro Komenského psal, zmiňuje se sice i o stínu, ale přece jen velmi mimochodem. Ovšem pro ducha tak nadšeně zaujatého pro předmět nějaký těžko bývá, aby ideal svůj sám si zastiňoval. Věrnost historická však přece jen jiný požadavek staví (sám Zoubek praví na str. 103., že nesluší nic omlouvati ani zamlčovati), a tušíme, že nebylo třeba tak úzkostlivě téměř zakrývati to, v čem Komenský se omýlil a pochybil, vždyť sám o sobě dí, že není andělem, nýbrž jen člověkem. Se stanoviska lidského a se stanoviska doby, ve které Komenský žil, musíme také jej posuzovati.

Již první vydání Zoubkova spisu bylo oporou a podkladem všem, kteří o Komenském psali, bylo studnicí, z nížto čerpali. Tím více i na toto vydání druhé budou spoléhati a údaje jeho přijímati; jestiť tu Zoubek autoritou. Proto v zájmu věci samé, aby pokud možná dílo to bylo spolehlivým a dokonalým, přičiňujeme některé poznámky, po případě dodatky a opravy.

Domnění o jménu Milička (str. 1.) sotva asi ještě obstojí. Poznámku sedmou na str. 5. jest vynechati. (Srv. „Časopis Matice moravské,“ r. 1892.) Na str. 11. překlad poněkud nesprávný: „přinucen pře líčiti a příhody svědomí.“ Komenský sám praví: „causasque et casus conscientiae tractare coactus.“ (Patera: „J. A. Komenského Korrespondence,“ str. 234.) Listy Komenského ke K. J. Weldemannovi jsou „listy pochybnými a podezřelými.“ (Patera, VIII.) Na str. 14. překlad chybný: „dílo slušného objemu, neuveřejněné tiskem, pro opravy staršími činěné“ — text původní zní: „opus iustae molis, typis quidem (propter adhibitas superiorum censuras . . .) non vulgatum.“ (Patera, 234.) Podotknouti se mělo, že Komenský spis svůj „O dokonalosti křesťanské“ poslal i manželce své „místo sebe pro potěšení,“ jak z listu jeho ze dne 18. února 1622 zřejmo. (Patera, 1.) Na str. 22. v překladě „buď pro dvouhlásky nebo pro přízvuk“ nepřeložena slova textu původního: „aut propter consonantium concursum“ (celý text zní: „aut propter diphthongos aut propter consonantium concursum aut propter accentum.“ Patera, 236.) Necituje pak Komenský kap. XIV. § 20. a 21. své mluvnice atrialní, nýbrž kap. IV. § 20. a 21. (Patera, 237.) Chybou tisku asi jest na str. 26.: „příčinou dána byla přemýšleti ‚O sirobě‘,“ místo: příčina („data fuit ‚De Orbitate‘ meditandi occasio.“ Patera, 235). Na str. 33. místo: prodleným jeho čtením a vzdycháním“ má býti: „se vzdycháním“ („continuata cum gemitu illius lectione.“ Patera, 235). Tamtéž „calamus“ překládá se „kalamář“; „taedium,“ „ošklivost“; „typis occultis“ nejasně „literami tajnými“ (lépe: v tajné tiskárně). Nestejně píše Zoubek na str. 46.: „k Menceliovi“ a „u Mencla.“ Spisovatel také na str. 57. a 59. pokaždé jinak uvádí, proč Komenského „Didaktika“ nazvána „Velikou.“ Místo Tomáše Akvinského „O následování

Kristově“ má býti Kempenského (chceme li spisovatele vůbec jmenovati) na str. 72. Na str. 76. má snad býti k slovům: „Gratian v Lešně ... obydlí si vystavěl a několik pokojů staršímu českému Janu Cyrillovi“ doplněno: „ponechal.“ O Komenského „Fysice“ příliš obšírný rozbor podán, zvláště když nyní má cenu jen jako historická vzpomínka, jak sám Zoubek doznává (str. 103.). Nanejvýše by se stať ta hodila do nějakého odborného časopisu. Na str. 128. má býti, že Harisson měl seznam 60.000 spisovatelů („sexaginta millia,“ Zoubek praví 10.000). Ovšem dodává Komenský hned: „audita nunc refero, nondum comperta.“ (Patera, 40.) „Luxum“ překládá se „hýření“ (příliš silné), „politissimus“ „nejpolitovanější“ (! „doctissimus, politissimus et politicissimus.“ Patera 40). Místo: „snad by mne již měl“ má býti na str. 142.: „bys“ („me forsan iam haberes.“ Patera, 42). Při pobytu Komenského v Anglii zmínka se měla učiniti o tom, že tam Komenský i s Hollarem, proslulým rytcem, se seznámil, jenž mu své pomoci slíbil. Vysvítá tak z listu Komenského k Wolzogenovi ze dne 14. března 1647. (Patera, 130.) Při poznámce 166. má býti list datován: 18. dubna 1642 (vlastně $^{8}/_{18}$ dubna 1642. Patera, 51). Že by Komenský dne 25. září z Norköpingu vyjel (str. 147.), není správno. Vždyť Komenský psal ze Štokholmu již $^{16}/_{26}$ září panu Geerovi: „Quotidie admittor et audior.“ (Patera, 59.) Ostatně již na následující straně (148) praví Zoubek, že Komenský ze Štokholmu odcházel 26. září. Ve spise nečiní se zmínka o listu Komenského ze dne $\frac{22\text{ září}}{2.\text{ října}}$, který psal Skytovi. Jest důležit. Jednalo se tu již o dvou pomocnících Komenského, o Jungovi a Tassiovi. Kancléř Oxenstjerna také pravil, aby náklad nenesl jen p. Geer, nýbrž studia Komenského měla i státním nákladem podporována býti. (Patera, 60.) List Komenského ze dne 21. října 1642 (str. 150.) nebyl psán Hottonovi, poněvadž jest o něm v listě řeč, nýbrž někomu jinému. Patera se domnívá (62), že Wolzogenovi. Dvě stě liber šterlinků nechystal pak Komenský pro Fundania samého, nýbrž i pro Hartliba. (Patera, 62.) Na str. 157. věc s Olyriem má se také jinak. Roku 1643. bylo již o něho postaráno, a proto Komenský podporu jemu poskytovanou ponechal sobě. (Patera, 78: „Olyrio, meo in Anglia amanuensi, Leydae studiorum gratia relicto subsidium annum 80 imperialium a Patrono impetrandum R. D. Hotton promiserat, impetratumque est. Cum vero eidem Olyrio aliter iam [opera DD. professorum] prospectum sit, ego beneficium illi mea causa praestitum, in me recipio.“) (O. p.) *Jan Tenora.*

Česká mluvnice pro školy měšťanské. Napsal *J. Růžička.* V Praze 1892. Nakl. Fr. A. Urbánek. Cena 88 kr., váz. 1 zl.

Plných 20 roků trvají již školy měšťanské. Ze všech oborův učebných, jak jsou předepsány na školách měšťanských, jsou již potřebné knihy schváleny, jen pro mluvnici, nejdůležitější z předmětů, nenašlo se snad posud dobrých pracovníkův, aby kniha podobná k užívání na školách měšťanských byla připuštěna. Střední školy mají již celou řadu mluvnic úředně schválených, školy měšťanské, které svými osnovami vstupují v popředí praktického života, jsou posud bez příruční knihy mluvnické; jen osnovy v hrubých rysech pro každou měšťanskou školu zvláště upravené, označují na základě normalních osnov všeobecný postup učiva mluvnického.

Mluvnice tato jest pěkně uspořádána, v jednotlivostech methodicky provedena, a co zvláště vytknuto budiž, stojí na výši vědy. Řídí se vesměs zásadami Dra. Gebauera a Dra. Kováře, jakož i pečlivě si všímá vzácných prací Bartošových.

Mluvnice Růžičkova těsně přiléhá k učivu mluvnickému, jež žáci školy obecné si osvojili, a na základě přirozeného postupu, jelikož pravidla a poučky z mluvy, totiž z daných příkladů cvičných, vyvozuje, rozšiřuje jejich vědomosti a přispívá takto znamenitě, aby mluvní cit u žáků byl všestranně vytříben a vzdělán. Není zajisté účelem jazykového vyučování, aby žáci poučky, celé řady výjimek z paměti přednášeli nebo snad dokonce vědecky odůvodňovali jednotlivé změny hláskové, ale hlavně pilně přihlížeti k tomu, aby žák v praktickém životě mluvil a psal jazykem spisovným, nikoli dialekticky zbarveným. Učivo pro všechny tři ročníky shrnuto jest v jednom svazku, nedělí se na ročníky, poněvadž každá měšťanská škola dle svého plánu učebného si jej libovolně upraviti může, což ovšem těžko nebude, poněvadž veškeré učivo předepsané podává se tuto v ladně upraveném celku. Při tom však nemůžeme nezmíniti výhody, že žák maje všechno učivo v jedné knize, každou chvíli méně známé zopakuje, vědomosti své ustavičně doplňuje, až časem nabude jistoty a zručnosti v pravopise českém. Cvičných příkladů hojnost; není pouček, není pravidla bez příkladů, tak že žáci sami vyhledají odchylky, utvoří si pravidla, což měrou svrchovanou budí samočinnost žactva. K poučkám takto nabytým druží se pěkná cvičení, aby se pravidlo ve vědomí jeho utvrdilo, stalo se duševním jeho majetkem Nikde neznamenat onoho duševního mechanismu, jenž tak zhoubně působí na rozum a soudnost žactva samého. Příklady voleny správně, jsou rozmanité, tu a tam z nejbližšího okolí žákova, z čítanek, mnohdy i pěkné ukázky z našich básníků, jsou plastické, konkretní a v mnohých jeví se i hluboká mravní pravda, jež u vnímavém srdci jistým účinkem se nemine. K tomu druží se četná přísloví a úsloví lidová, podány tu a tam i příklady chybně užívaných frasí, tak že žák ze známých rčení nejlépe dochází správného vědomí jazykového.

Celou mluvnicí vine se osvědčená zásada: „Žáků práce, učiteli řízení.“ Ne postupem objektivným, vědeckým, ale přihlédajíc k podmětu, k žáku, k jeho duševním schopnostem předvádí způsobem jasným, srozumitelným poučky a pravidla, ponechávajíc mu všude hojně rozmanité práce, jež k vytříbení jazykovému a všestranné samočinnosti se odnáší. Přípony pádové se doplňují, věty přeměňují se v číslo množné, tak že každá hodina mluvnická zároveň i hodinou psací se stává. Při větosloví ve stati o souvětí podřadném udány jsou jen věty hlavní, příslušné věty vedlejší se doplňují, rovněž i žákům ponecháno, aby vynechaná znaménka rozdělovací sami vytkli. U příslovečného určení zastoupeny jsou všechny jeho druhy, což zvláště užitečno jest, poněvadž se žactvu pěkná příležitost naskytuje, aby rozumným přemyšlováním o rozmanitých vztazích příslovečných úsudek svůj podali. Též připojená kapitola o slohu zpracována důkladně,

pilně přihlížejíc k daným poměrům nepřepíná, pečlivě roztřiďuje a vybírá, co přiměřeno duševním schopnostem žactva. Látka cvičebná dotýká se všech předmětů, jak se ve škole podávají, postup zachován genetický. Z počátku jsou uvedeny reprodukce, postupně nastávají práce produktivní, jež k samostatné činnosti přivádějí. Vypravování slyšené, rozšířenější, popisy, životopisy, přirovnání, líčení (místo líčně), úvahy, rozbor přísloví, dopisy podány jsou v zaokrouhleném celku. Z listin jednacích uveden list přijímací, kvitance, rukojemství, vysvědčení, plnomocenství, list postupní, úpis, protiúpis, smlouvy jakož i některá důležitější podání k úřadům. Neuvádí se nic zbytečného, a co zvláště se nám zamlouvá, že přihlíženo jen k listinám takovým, jichžto v životě skutečném s prospěchem užiti lze, poněvadž bez toho v otázkách závažnějších jen radou odborníků se řídíme.

Postup celého učiva udán syntheticky. Pojednav o hláskách a slabikách, o tvoření kmenů, kde se seznamujeme s významem různých přípon, přechází ku tvarosloví a větosloví, jež jest spojeno s naukou o znaménkách rozdělovacích. Končí se kapitolou o slohu.

Z hláskoví uvádějí se nejobyčejnější změny hláskové. Předem seznamuje, kdy psáti velké písmeno. U *d)* (str. 2.) mohlo se doložiti, že i jména Pán (71), Tvůrce (71), Hospodin (112, 52) ve smyslu, značí-li bytost nejvyšší, píšou se velikým písmenem. Pravidlo, že titulní jména přídavná píšou se velikým písmenem, nacházíme ve všech mluvnicích; že však nedůsledně se ho užívá, doložíme příklady z učebnice Růžičkovy: klášter sazavský (171), chrám Karlínský (75), jednota Boleslavská (147), okresní rada vinohradská (194), jinde opět okres Vinohradský. Souhláskám *l, r, m* náleží ovšem někdy funkce slabikotvorná, samohláskami (3) však přece nejsou, ani tak zvány býti nemohou. Poznámka, že *ý* a *ú* změněno jest v *ej* a v *ou* — ovšem místy v Čechách — jest vhodná potud, poněvadž pobádá pilného učitele, aby seznámil se s dialektem místním a případných odchylek užil k vyučování jazykovému. Srovnáním podobným usnadní se práce žákovi a zabrání se mnohým chybám. Dobře též podotknuto, aby se předložky vokalisovaly jen tak, jak děje se ve mluvě obecné. Skloňování, jakož i vůbec veškeré odchylky odvozují se z příkladů pečlivě sestavených. Přáli bychom si však, aby místo méně známých jmen místních českých uvedena též známější místa moravská. Všestranností každá kniha získá. Přehláska působí rušivě, odchylujeme se daleko od ostatních nářečí slovanských. Že slova markýz, Francouz atd. se již všeobecně přehlasují, kdežto Rus podržuje své tvrdé sklonění, nedivíme se, ačkoliv prof. Hattala ve „Srovnávací mluvnici“ (str. 177.) uvádí příčiny pro sklonění dle had, přece s podivením čteme gen. kotle. Prof. Kott uvádí tvar tento mezi chybné tvary. Pro přehlásku není ani příčiny, ani důvodů. (O. p)

Fr. Stojan.

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. R. I. sv. 3. Lord *Byron:* „Sardanapal.“ Tragedie. Přeložil *Fr. Krsek.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 204. Cena 1 zl. 30 kr.

Dr. Fr. Josef Holzwarth píše ve své se stanoviska křesťanského psané „Weltgeschichte“ v 1. sv. na str. 46.—47. toto: „Posledním králem první assyrské říše byl Assurlikhus čili Sardanapal,

tak od Řeků pojmenovaný. Panoval od roku 800.—789. Toliko na počátku jeho vlády slyšíme o válečných výpravách Assyřanů, r. 792. však naprosto umlká všechen válečný ryk. Král neopouští již hodovních síní ve svém paláci v Ninive. Tam spatřil ho jednou v ženských šatech, s přeslicí v ruce, Med Arbaces, i zželelo se mu při tom pohledu své porobené otčiny. Smluvil se s Chaldejem Phulem, — od Řeků dle příjmí Balazu, t. j. Hrozný, Belecesem přezvaným, — a oba postavili se v čelo spiknutí, pro něž získali mnohé satrapy a náčelníky královských vojsk. V krátké době měli na 40.000 přívržencův mezi vojskem, Arbaces ujal se velení nad Medy a Peršany, Phul nad Chaldeji a Babyloňany. Avšak jako podrážděný lev, tak vystoupil Sardanapal, odhodiv rázem všecku změkčelost, proti rebelům. Třikrát je na hlavu porazil, tak že již začali pochybovati o úspěchu podniku. Ale tu jim zvěstoval Phul, že četl ve hvězdách, že zvítězí, vytrvají-li ještě pět dní. Sardanapal mezitím povolal na pomoc vojenské pluky z provincií na kaspickém moři, ale pluky ty přešly ku spikléncům. Sardanapal uzavřel se tu v Ninive. Po dvě léta obléhali vzbouřilci hlavní město, ale marně. Sardanapal se těšil věštbou, která mu prorokovala, že nepodlehne, nepovstane-li proti němu řeka Tigris. Co se však pokládalo za nemožné, stalo se. Následkem lijavců rozvodnila se řeka tak, že část města zaplavila a hradby na vzdálenost dvaceti stadií pobořila. Teď Sardanapal zoufal. Dal ve svém paláci postaviti obrovskou hranici, na ni snésti všecky své poklady a klenoty, a uzavřev se potom se svými ženami v komnatě uprostřed hranice zřízené, sám ji podpálil.“

Tento historický děj obral si slavný anglický básník lord Byron za předmět dramatu, které pojmenoval „Sardanapalem“ a německému básníkovi Goethemu dedikoval. Pokud se týče celku, držel se autor věrně historie, až na malý anachronismus k vůli zachování jednoty děje, času a místa, co do trvání odboje a vzpoury. Působí-li konec Sardanapala krále mocně na čtenáře tak, jak jej dějepis líčí, tím mohutnější dojem činí ve spracování Byronově. Věru pravdivá jsou slova Goetheova, jež napsal o tom dramatu, nazvav je „nicht wieder originell in der Wahl, als unerschöpflich in der Ausführung seiner Gegenstände.“ Najmě jsou to dvě postavy, které neodolatelně a mocně působí na čtenáře a diváka, tož Sardanapal a Myrrha. Co se Sardanapala týká, jest v něm kus Byrona. Známo totiž, že hrdinové Byronovi jsou vlastně reflexy citů, smýšlení, snah a tužeb toho velikého Albionce. A tak i v našem králi assyrském obráží se duch Byronův. Historický Sardanapal sotva byl takovým filosofem, jak v našem dramatu jest podán. Ale o to neběží, nýbrž o dojem, který na vás působí. A tu kdo by neměl útrpnost s králem, který, protože nehnal „v boj a robotu lid poddaný,“ nýbrž přál mu „klidu a kratochvíle a volnosti hýřiti a smáti se,“ a to proto, že se cítil člověkem býti:

. . . lidských citů na tisíc
mám v sobě, z božství nic, — leč jestli tím

snad to, co zatracuješ: náklonnost
má k lásce, k soucitu, bych promíjel
svým bratřím bláznovství, a, člověk jsa,
sám svému shovíval . . .

za všecku dobrotu svou sklízí nevděk?! Chybuje a zaslouženě padá, ale jak padá! Lépe charakterisovati Sardanapala-Byrona nelze, nežli těmito slovy:

Buď s bohem, Assyrie! Vroucně jsem
tě miloval, má vlastní otčino
i předků mých, — však víc jak domov svůj,
než říši svou. Já mírem, radostmi
tě nasytil, — a to má odměna! —
však nejsem dlužen tobě nic — ni hrob . . .

Co se milostnice jeho, Myrrhy, týká, toť věru postava vznešená, jemný charakter ženský. Co do něžnosti, vznešenosti a žáru jedině Haidie z „Don Juana“ může se po bok postaviti milující Myrze. Ale není naším účelem rozebírati dramatu a jednotlivých osob, nýbrž spíše pronésti soud o překladu. Pan překladatel patří do řady nečetných pracovníků na roli anglické poesie. Překlad tento není jeho první v tom oboru prací. Už při dřívějších ukázkách chválila se věrnost jeho překladatelská, a to platí i o překladu „Sardanapalu.“ Nevíme věru, co bychom v té příčině na př. vytýkali, leda tyto maličkosti: Sotva kdo řekne „krev prýští v zem“; orig. „sink in the earth,“ tedy padá, „vsiká.“ Na str. 28. „Kdo jsou v tvém domnění? Dej vzíti je!“ i když slabé podání originalu „Whom thou suspectest?“ t. j. koho v podezření máš? připustíme, nemůžeme téhož připustiti v překladu „Let them be arrested“ (t. j. Dej jati je, zavříti je atd.). Dej vzíti je. Na str. 30. (Sard.): Ne — že nemohli, nemůžeme připustiti překladu: nemohli, original má: „they dared not,“ t. j. nesměli. Na str. 34. praví p. překl. „život můj je v lásce jen,“ proč ne doslovně, což by i jasnější a češtější bylo, „život můj jen láska jest“ (my life is love). Na str. 86. stojí . . . „Čím na pomezí nám jsou nebezpečni?“ original má „what danger can they work upon the frontier?“ t. j. doslova na hranicích jaké nebezpečí mohou způsobiti, p. překl. překlad je poněkud slabší u výrazu. A na téže stránce proč ne doslovně „Smím odejít?“ m. Zda volno mi? (orig. Am I permitted to depart?) Na str. následující překládá p. Krsek „against thy counsel“ jistě jen k vůli metru „ne tobě vhod“ m. proti radě tvé. Na str. 89. ovšem opět metrum přimělo přeložiti: „hard, but as lofty,“ t. j. „tvrdý (drsný) sic, ale jak skála vznešený“ jen: „je drsný, vznešený jak skála,“ kdežto but zde má důraz. Na str. 95. patrně chyba tisku v jednání III. „zde číš má“ m. říše (říš) original here is my true realm. A dva řádky níže lépe by bylo položiti sem m. zde (here), ono jasnější a také správnější. Na str. 105. praví v originalu Sfero: „At least, wear this“ a Sardinapal odpovídá: „Wear Caucasus,“ t. j. doslova: aspoň tuhle (přilbici) vem si, nes. Nést Kavkaz! vždyť — to hora pro mé skráně; v překladu p. Krskově vadí a nejasným jej činí slůvko „sám,“ jež každý vztahovati bude na Sfera, přeložil totiž: „Jen vem si tuhle!“ Sardinapal: „Vem si

Kavkaz sám“ atd. Jak viděti, jsou výtky naše nepatrny a maličkostí se co do věrnosti týkající.

A teď slovo o libozvuku a plynnosti překladu. A tu se nám zdá, že druhá polovice dramatu čte se hladčeji a plynněji; tím nedíme, že by první polovice snad celá byla nějak kostrbatá, ale přece jsou tam místa, na nichž pozorovati jakousi nucenost výrazu, jakousi neurovnanost, čehož v části druhé není znamenati. Po našem soudu zjevu toho asi ta okolnost, že p překladateli v první části bylo teprve vnikati v dikci Byronovu a hledati způsobu, kterým by co nejvěrněji a nejlépe podal to které místo v řeči naší. Postupem práce obtíže ty mizely a řeč sama se poddávala. Jinak všecka čest panu překladateli, a věru těšíme se na překlad jeho, z něhož ukázky podány v „Zlaté Praze,“ Mooreovy „Lalla Rookh.“ *A. Koudelka.*

Ročn. II. č. 8. *Alexander Puškin:* „Evžén Oněgin.“ Přeložil *V. A. Jung.* Str. 241. Cena 1 zl. 50 kr.

„Evgenij Oněgin“ Al. S. Puškina (1799—1837) jest nejproslulejší básní ruskou až do naší doby. Bylo to dle Bělinského nejmilejší dítko fantasie Puškinovy, jemu on věnoval nejvíce času, o něm pracoval přes 9 let (1822—1831). Obrazy Taťjany a Oněgina dlouho zajímaly mysl jeho.

Ó mnoho, mnoho prošlo dnů,
kdy prvně mladá Taťjana má
a ve smutném snu Evžén s ní
se zjevili v mém vidění...

praví básník v předposlední sloce veršovaného romanu. Patrno z toho, že v tak milém plodu fantasie jeho nemohly neodraziti se různé tahy básníka samého. A skutečně v Oněginovi odrážejí se různé doby života Puškinova, v něm obsaženy četné autobiografické podrobnosti, episody a vzpomínky, ač básník ukazuje na rozdíl mezi sebou a rekem svým, ač hájí se proti mínění, že by byl „zpodobení své vlastní poslal do světa“ (38). Nicméně podoba mezi Puškinem a Oněginem bije přímo do očí. V době, kdy počal se obírati plánem k „Oněginovi,“ byl Puškin na jihu Ruska; ohlížeje se po předešlém hlučném a veselém životě svém v severním hlavním městě ruském, Petrohradě, v kruhu velkosvětské mládeže, oddané pouze radovánkám, rozkošem, hýření, pitkám a záletům, uznával, že mu „sever nesvědčí,“ čili dle originalu, že „byl pro něj škodlivým,“ i oddával se bezpochyby časem asi týmž myšlenkám, jakými byl zaměstnán jeho hrdina, když nasytiv se velkosvětského života přijížděl do vesnice, kterou byl zdědil po smrti strýcově.

Oněgin, jak jej kreslí Puškin, jest jedním z převládajících typů mladého pokolení ruské šlechty v první čtvrti tohoto století, typem, jenž vznikl vlivem bezstarostného života šlechty v době nevolnictví, povrchního, velikosvětského, francouzského vychování a nových idejí, které se právě tehdy rozšířily ve společnosti ruské, vyzývajíce ji z nečinnosti k vážné práci. Nevolnictví zabezpečovalo šlechticům statkářům bezstarostný život, hmotný blahobyt bez námahy jejich. Rodičové nestarali se, aby naučili dítky vážnému životu, práci, nýbrž vychovávali

je pouze pro vznešený svět, pro salony. Takového vychování se dostalo také Oněginovi, jenž vynikal od přírody skvělými dary duševními; vychovávali ho tak, aby byl idealem dobře vychovaného jinocha pro život velkosvětský, světsky vzdělaným, ostrovtipným, obratným, aby zaskvěl se ve světě. Mluvě o jeho vychování Puškin kreslí ostrými tahy typický a živý obraz tohoto aristokratického vychování.

„Madame“ prv chránila ho scestí,
„monsieur“ byl jejím nástupcem;
ač divous, hoch se líbil všem.
„Monsieur l'abbé“ s ním, přeubohý,
jen hravě všecko probíral,
jej mravoukou netýral
a trest mu promíjeje mnohý
jen zlehka se s ním vadíval
a v letní sad s ním chodíval.

Když ze střevíčkův Evžén dětských
se vyzul a když přišel čas,
čas nadějí a tužeb světských,
„monsieur“ šel o dům dále zas.
Hle, Oněgin můj na svobodě!
Ostřihán po poslední módě
a jako „dandy“ maje šat
se přišel světu ukázat.
On s plynností co nejvzornější
francouzsky hovořil a plál,
mazurku lehce tancoval
a společník byl nejdvornější.
Co chcete víc? Svět usoudil,
že moudrý jest a velmi mil.

My nebyli sic výtečníky,
však učili se nějak přec;
tak vychováním, Bohu díky,
se blýskat u nás — snadná věc.
Oněgin u přemnohých lidí,
(vši povrchnost již nenávidí),
ač pedant, učený byl hoch;
on z přirozené vlohy moh'
tak nenuceně v rozhovoru
zlehounka o vše zavadit
a tváří jevit znalce klid,
on mlčel v důležitém sporu
a kouzlil úsměv na rty dam,
když vtipný prones' epigram.

— — — — — — —

On nebyl stvořen také z hmoty,
by v kronikách se probíral,
v knih prachu nudou umíral,
však minulých dob anekdoty
od Romula do dnešních let
znal málem všechny nazpamět.

„Mistrem hotovým“ byl Oněgin ve „vědě něhy vroucí,“ „záhy doveď rozčiliti srdéčka koket prohnaných,“ „užít každé náhody, by lásku získal nepoddajnou,“ dovedl „nevinnost málem hravě splíst, na zoufalce sobě hráti a sladkou lstí zas obepříst.“ S takovými vlastnostmi vstoupil Oněgin ve veliký svět. Sotva ráno vstal, již obdržel pozvání na hostiny; potoulav se po boulevardu, pojedl výborně, navštívil pak jako zbožňovatel jeviště balet, divadlo, načež vyměňoval si šat, jako vzorný vychovanec mody „tré as hodin se před zrcadlem odíval,“ a tak, „švihák s hlavy do paty,“ navštívil ples, svět modních hejskův a dam. Konečně vyhýřilý syn zábav z bálu vrací se domů, když již „probouzí se Petrohrad,“ usne blaženě.

V poledne vstane — a tak v krátce
do zítřka v koncích jeho práce,
den ke dni jednotvárná směs,
co dělal včera, dělá dnes.

Brzy však Oněgin se přesytil rozkošemi světskými, jednotvárností dojmů, hlukem a leskem, poznal prázdnotu života toho; zatím vlivem některých knih, jež pročetl, probudily se v něm potřeby činného, nového a vážného života, vážné myšlenky a vážné práce, čehosi lepšího, čehož mu dáti nemohl život, jej obklopující. I stranil se světa, přátel dřívějších i krásek, viděl sebe opuštěna, osamocena uprostřed hluku světa a radovánek, jimž se jiní oddávali, oblekl na sebe plášť

byronovského zoufalství, počal se nuditi, upadl v onu chorobu duševní, již Puškin zve „ruskou chandrou.“ Aby se zbavil nudy, počal psáti; ale ke spisovatelství neměl přípravy, vzdělání, neměl ani pevné vůle, charakteru a energie k vážné práci; nedaří se mu to hned, proto toho nechá. Jal se čísti, ale brzy „jak žen tak knih zas nechal hezky“ a znova oddal se zahálce, lenosti, apathii, nudě, zoufalství, nespokojenosti životem, rozmrzelosti, rozzlobenosti a jízlivosti, zkrátka podobal se pochmurnému Childu Haroldu. Na venkově jen dva dni zdály se mu novými, i tu pronásledovala ho chandra, nuda, brzy venkov ztratil pro něj zájem. Aby mu ušel čas,

mudrácký přítel selských svobod
jho starých desátků a robot
jen v lehkou měnit jal se daň —
a mužík nestýskal si naň.

Ale sousedé statkáři rozhněvali se na něj, nazvali ho „zbrklým podivínem“ a stranili se ho. Vypracovati si samostatné náhledy, přesvědčení, vytknouti si určitý cíl a úsilovně hleděti uskutečniti své snahy, k tomu třeba úporné práce, té on nezvykl. I byl by úplně upadl v nečinnost, kdyby náhodou nebyl se seznámil s mladým, nadšeným, blouznivým a nezkušeným romantikem Lenským, ctitelem Kanta, Schillera i Goetha. Tento naivní a nepraktický mladík jest zástupcem druhého typu mládeže tehdejší, v cizině vychované, vlivem romantické poesie německé a abstraktního idealismu horlící pro všecko krásné, vysoké, šlechetné, ale neznající potřeb života ruského. Sdílný, citlivý, sympathický a čistě idealní mladík tento je pravým opakem Oněgina: u Lenského převládá cit, obrazivost, nadšení, u Oněgina reflexe, skepse. Lenskij věře jako romantik v tajnou sympathii duší našel realní potravu pro své přeludy v osobě mladší dcery venkovských statkářů Larinův, Olgy, dívky sličné, veselé, prostodušné, vždy spokojené, ale dle slov Oněginových podobné hloupé luně, oblíbenému světlu romantiků. Lenskij představí Oněgina Larinům; a tu starší sestra Olgy, Taťjana, dívka tichá, zádumčivá, blouznivá, naivní i pověrčivá, ale plná energie a duševní hloubky, vychovaná romany Rousseaua i Richardsona, jimiž rozvíjela se záhy její fantasie, byla si utvořila vlivem četby ideal hrdiny, na nějž přenesla všecky svoje sympathie i naděje; uskutečnění idealu toho marně dosud byla hledala ve společnosti okolních statkářův. Uviděvši nyní pochmurného Oněgina, o němž byla slyšela, že se vzdaluje společnosti statkářů, nalezla v něm nějakou vnější shodu s idealem svým i myslila, že je to živé vtělení jejího idealu; v osobě jeho nalezla idealního Grandisona i zamilovala se do něho vší silou hluboké duše svojí, jako rekyně oblíbených romanů, v nichž sebe samu viděla vtělenu. Překrásný je výjev noční, kdy Taťjana ztrápena žárem lásky důvěřivě vyznává se staré chůvě, že miluje a pak s naivní upřímností píše Oněginovi list, plný vášnivé lásky, s úplnou důvěřivostí obracejíc se k němu, jako spasiteli svému, dovolává se jeho soucitu a vylévá před ním všecko, co se nahromadilo v duši její.

Tvé záštity se dovolávám . . .
Mně nerozumí nikdo tady;
můj rozum sám si neví rady,
a mlčky mřít jsem nucena.

Oněgin neporozuměl listu jejímu, otupělyť city jeho; a proto setkav se s ní v zahradě upřímně a poctivě sice se jí vyzná, že není hoden čisté lásky její, neschopen života manželského, ale zároveň jí dělá mravoučné kázaní, jakoby ona hledala pouze muže, a radí jí, aby příště byla ostražitější. Hrdá Taťjana sice odpovědí jeho jest uražena, ale příliš je zamilována do ideálu svého, než aby kriticky pohlédla a rozebrala vlastnosti jeho. Žila pouze citem, blouzněním, ne však rozumem, a proto nyní ještě vášnivěji miluje jej, cítí svou osamělost, trpí láskou svojí, nespí a bledne. Ani zlověstný sen odrážející v sobě zmatek citův i pojmů jejích. fantasie i romantičnosti, nepřivedl jí k rozumu. Zatím Oněgin přemluven Lenským přijíždí na její jmeniny k hostině, dojat jejími rozpaky věnoval jí pohled plný něhy, který ji oživil; zatím však zlobě se na nevinného Lenského, že ho přivedl k Larinům, kdež se nudí, chce se mu pomstiti, nemilosrdně si s ním zahrává, dráždí ho, tancuje neustále s jeho nevěstou, Olgou, šeptá jí verše, tiskne ruku, což tak unese koketnou slečnu, že zapomíná na svého ženicha. Lenskij odjíždí z plesu a pevně si umíní, že vyzve na souboj Oněgina, jenž z liché bázně před obecným míněním, ze lživého pojmu o cti souboj přijímá a zastřelí blouznivého mladíka. Olga naříká, chodí s Taťjanou na hrob Lenského plakat při měsíčku, ale brzy zapomene na nešťastného milence a provdá se za hulána. Hlubší byl dojem události této na hlubokou a vnímavou duši Taťjaninu; ona ještě více soustředí blouznění a myšlenky své na Oněginovi, jemuž chce věrna zůstati až do hrobu. Pod vlivem romantického blouznění a plamene lásky navštíví zámek, — jejž Oněgin, zavraždiv Lenského, opustil, a aby ohlušil duševní nepokoj, odejel na cesty, — aby tu jako jiné hrdinky romantické poseděla a poblouznila na místech, posvěcených přítomností drahého předmětu lásky, spolu pak v duši její vznikne realní snaha, aby dle knih, jež Oněgin tu zanechal, dle stop nehtův, črt tužkou a jiných značek uhodla charakter toho, jenž příčinou jejího bolu lásky. Mezi nečetnými knihami Oněginovými byly básně Byronovy a

s nimi dva, tři romanové škváry,
v nichž věk náš došel podoby,
a v nichžto lidé soudobí
jsou dosti věrně vykresleni
s tou bezzásadnou duší svou
tak sobeckou a vyprahlou,
nad míru odevzdanou snění,
s tou rozmrzelou povahou,
v níž chabost vrch má nad snahou.

I poznala dle toho, že Oněgin není nikterak idealním Grandisonem, nýbrž pochmurným a nebezpečným podivínem, Moskvanem v plášti Childe-Harolda. Aby však úplně střízlivě a správně ocenila hrdinu svého jako „ztělesnění cizí chmury, slov modních plný slovosklad,“

parodii a prázdný příznak, toho nedovedla; romantický hrdina stál vysoko v mínění jejím, zůstal pro ni dále záhadou. Pro ni od té doby bylo všecko lhostejno, soudnost její zemdlela, energie se ztratila, vlastní vůle přestala pracovati, ona passivně poslušna vůle jiných. Tu matka na radu sousedů odveze ji do Moskvy, „na trh nevěst," kde ji provdá za vážného generala. Taková změna v životě Taťjanu změnila, ale nepřerodila; z dřívější venkovské blouznivé slečny stala se velkosvětskou damou, odměřenou, důslednou, vážnou „sálů zákonodárkyní," jako energická, silná povaha snadno vpravila se v úlohu svoji; ale v dáli od hluku světského, doma o samotě, v hlubině duše své zůstala touž blouznivou slečnou; v tmách nočních

jak druhdy srdcem dívky sní
a k luně zvedá dumné zraky,
s ním někdy přece doufajíc
jít blaženému cíli vstříc.

V takovém stavu nalezl Taťjanu Oněgin, jenž se byl právě vrátil z cest; unaven nečinností, pobloudiv po světě bez cíle a práce, byl překvapen půvabným obrazem Taťjany v podobě velkoměstské damy, zoufale dvoří se jí, píše jí ohnivé listy jako nadšený romantik, ale chladná, nepřístupná, vážná Taťjana byla tak silna, že, ač ho dosud milovala, přece zcela rozhodně zamítla lásku jeho, nedala se zklamati lákavým přízrakem štěstí a zůstala věrna muži svému. Píše poslední hlavy „Oněgina" byl Puškin opět již dílem v Moskvě, dílem v Petrohradě, kam nás uvádějí poslední hlavy.

V romaně tomto Puškin zachytil ruský život skutečný a zachytil jej široko; v řadě „polosměšných, polosmutných" obrazů zběžně kreslí různé vrstvy ruského života, od hluku a lesku vznešeného světa moskevského i petrohradského přechází k poetickému popisu tichého života venkovského, ze salonů vede nás v zámek venkovský a maluje půvabně umělecké obrázky ruské přírody v různých dobách roku. Ale dílo to není jednotnou, pragmatickou historií ruské společnosti tehdejší, nýbrž spíše jen kronikou, v níž řadí se jednotlivé události vedle sebe bez vnitřního spojení, bez vnitřního rozvoje. Puškin píše roman svůj po kouscích dílem na venkově dílem v městech hlavních, vplétal do něho dojmy své, vzpomínky a přerušoval děj častými lyrickými vložkami, tím nezachoval umělecké jednoty a nedodal dílu svému zaokrouhlenosti. Překrásné jsou jednotlivé elegie, vynikající vřelým citem, v nichž autor opěvuje předčasnou smrt idealního mladíka Lenského, nebo oddává se hluboce truchlivým vzpomínkám na minulost; zajímavá je scena mezi Taťjanou a chůvou, tklivé jsou výjevy obou vyznání mezi Oněginem a Taťjanou, charakteristickým pro romanticky pověrčivou povahu Taťjaninu je strašlivý sen její. Vůbec postava její jest nejpoetičtější a nejkrásnější postavou ženy, jakou kdy Puškin vytvořil; v osobě její zachytil půvabné, přitažlivé stránky romantismu. Méně sympathickým a méně originalním zjevem je postava samého hrdiny. Autor tvoře typ tento podléhal vlivu Byronova „Childa Harolda" a „Dona Juana," s nimiž počátkem let dvacátých na statku Rajevských v kijevské gubernii se byl

seznámil. Ale zoufalství Oněginovo, zklamání jeho není vážné, není to následek poznání, že skutečnost příliš odporuje idealům jeho, lidumilným snahám. Oněgin je příliš povrchním, blaseovaným mladíkem, jenž více dbá svého vnějšku, než ducha, sobeckým, nenapravitelným podivínem, jenž přesytil se životem, nudí se a neznaje příčiny stavu svého všecko svádí na život. Jeho „chandra“ je příliš passivním a slabým protestem proti nehybnosti okolního života. Puškin kresle v Oněginu podobiznu mladých šlechticů doby své a také svoji vlastní, chová k němu až přílišnou sympathii. Ale typem toho nečinného, životem přesyceného skeptika a typem nadšeného romantika Lenského nevyčerpají se typy tehdejší mládeže; byliť již tehdy mladíci, kteří nejen chápali nové potřeby života, nýbrž také energicky uskutečňovali lidumilné snahy své, a typu těchto mladíků Puškin nenakreslil.

Překrásné verše Puškinovy dostihly v „Oněginovi“ prostoty, přirozenosti a nenucenosti obcovací řeči, již těžko vystihnouti v překladu; nicméně p. Jungovi většinou se to zdařilo, a tak v překladu jeho máme nejen svědomitý, nýbrž i zdařilý překlad „Oněgina.“ Pokud jsem překlad srovnával s originalem, nenašel jsem žádné podstatné odchylky od textu původního.

Důkazem toho, jak obratně p. Jung překládá, podávám tu na ukázku několik veršů z listu Tatjany k Oněginovi v původním textu i srovnání překladu Jungova se starším překladem V. Č. Bendla:

Ruský text:

Другой!... Нѣтъ, никому на свѣтѣ
Не отдала бы сердца я!
То въ высшемъ суждено совѣтѣ...
То воля неба — я твоя;
Вся жизнь моя была залогомъ
Свиданья вѣрнаго съ тобой;
Я знаю, ты мнѣ посланъ Богомъ,
До гроба ты хранитель мой...
Ты въ сновидѣньяхъ мнѣ являлся;
Незримый, ты мнѣ былъ ужь милъ,
Твой чудный взглядъ меня томилъ,
Въ душѣ твой голосъ раздавался
Давно... нѣтъ, это былъ не сонъ!

Překlad Jungův:

Jiného!... Ne, já pranikomu
bych srdce svého nedala!
Kyn vyšší v tom jsem shledala...
já Tvá jsem — tak chce nebe tomu;
můj celý život zárukou byl
jistého s Tebou setkání;
já vím, Tys ten, jejž Bůh mi snoubil
a jenž mě po hrob ochrání.
Tys ve snech již mně jevíval se;
Tys nespatřen mi byl už mil,
Tvůj divný hled mnou tetelil,
v mé duši hlas Tvůj ozýval se
již dávno... sen to nebyl, ne!

Překlad Bendlův:

Jiného!... ne, ne, jsemtě odsouzena,
bych nikomu své srdce nedala —
já jenom pro Tebe jsem narozena,
to vůle nebes tak to kázala.
Jsem Tvá — mně zálohou byl život celý,
že k Tobě vznesu jednou pohled svůj,
Tys Bohem poslaný mi angel skvělý,
až do hrobu jsi ochránce Ty můj...
Tys se mně ve snu často jevíval,
již dávno — neznám — byl jsi mi tak mil,
Tvůj čarný vzhled mi rozkoš v srdce lil,
a v duši se mi hlas Tvůj ozýval
již dávno.!. ne, to nebyl žádný sen!

A. Vrzal.

Salonní bibliotheka. Sv. 78. „Protesty.“ Verše *Bohdana Kaminského.* (1885—1889.) V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 142. Cena 80 kr.

Nezdárný syn opustil otce Krista, promarnil svůj podíl víry, naděje a lásky ve světě a vstoupil potom do služby tvrdých pánů Schopenhauera a Hartmanna. Nezakusil tam nic dobrého. I rozhořekoval

se v zoufalých písních a dal je vytisknouti pod nápisem „Protesty.“ Za motto napsal své sbírce „Preludium“:

S úsměvem na rtech všichni v život jdeme,
nadějí tisíc každý v srdci mladém.
— — — — — — — —
Však potom zvolna ruku k srdci kladem
a čelo bledé zamrazí nás chladem,
když ničeho tu z toho nenajdeme.
Když vysílen a těžce ztýrán každý
tím krutým bojem, který žitím zveme,
jen s těží míjí propast samovraždy
a procítí tu stokrát muka hrozná
té děsné pravdy, jež nás všecky drtí,
když v pláči pozná,
že život je jen preludiem k smrti.

Ano, život jest vážnou předehrou smrti, ale nikoliv oné smrti, která vede v nic! Toto básníkovo proton pseudos otravuje všechny následující myšlenky a zastírajíc slunce nadpozemské nechává země po tmě. Básník nikde necítí té veliké neviditelné ruky, která všechno k jiným břehům řídí, a proto ty protesty proti řádu a skladu světa. Protesty děcka, jemuž berou z rukou oheň! Tak naskrze pessimistická sbírka z českého péra dosud se nevyřinula! Formou i obsahem nám připomíná Leopardiho. Ovšem nám světobol Kaminského neimponuje takovou grandiosní přísnotou, forma jeho, ač pečliva a plynna, nemá Leopardiho antického klidu a souladu. Z illuse, že čteme Leopardiho, také nás často vyrušuje plýtvání slovy a starými tropy (na př. v básni „Mní člověk...“ jsme našli osmkrát let a křídla), konečně i moderním romanticko-mystickým blouzněním („Magdalena,“ „Zrozená pro jiný břeh,“ „Noční fijaly...“). Ideje? Na hřbitově hořící rakve zpuchřelé divným způsobem vyluzují básníkovi reflexi: Od Kaina člověk vzdoroval Bohu, ale zůstávaje bídným, počal znova obětovati; leč Bůh,

kryt v mracích, blesky ozářen,
se klidně díval na ten zápal dole,
a věčně stejně usmíval se jen,
vždy nejkrásnější oběti si vole.

(Divíme se, že některý z našich čilých nakladatelů nevydal ještě z naší poesie květoboru blasfemií. Byl by zajisté velmi slušný!) Ale nastojte dále! Ani oběti všech hořících rakví Boha neusmiřují! (O těch vzácných hekatomb!) Člověk ostává stále malým, zvláště v bouři je hrůza jeho větší než ptáčete. Blažený přítel, který oslepl v mládí — jeho idealu nezkalila děsná skutečnost. Celý život boj; a přec „má člověk právo ptát se po štěstí,“ leč to ho čeká až v mrtvém klidu hrobovém. Zde jsou jen půtky a křivdy, zvláště ty, český básníku, máš údělem jen odříkání a zapomnění; život tvůj vždy bude výčitkou! ne pro nás, pro tě vždycky ztracen (!). Co nás čeká po těch strastech? Všechno má svůj kontrast: Jeseň jaro, bouře hvězdy, jen sladký kontrast života, „nebytí“ člověk nesmí procítit! Lidé jsou zlí. Básník závidí lesní révě, že jich nepoznala. Ptá-li se noci, „čím jsou sny ty bez cíle a žití bez účele,“ nechává

ho bez odpovědi. (Snad nestudovala filosofii.) „Lampy duchů," dumy myslitelů nejsou úpadkem lidstva vinny. Sami se činme, abychom se soudu dějin a vnuků svých styděti nemusili! Nečiňme to pro slávu! Ta jest těžká práce a za ni věnec — trnový. Největší štěstí o životě a jeho bědách nevěděti. Ach, Bože, „být vševědoucím, jaký strašný osud!" Nejpůsobivější jsou básně, kde básník prostě a přímo řekne, co myslí a co cítí. Ze satir jsou nejříznější „Do památníku jednomu ze mnohých" našich šlechticů ... V doslovu Kaminský se přiznává přece k něčemu, co mu trpký, bezútěšný život oslazuje — k přátelství a k poesii. Podivno!

Konečný úsudek: „Protesty" jsou jedním z roje bouřliváků, letících nad vlastí naší. Svou rozervaností jsou nám nesympathické jako pelyněk. *D. L.*

Horské kořeny. Napsal *Karel V. Rais.* V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 157. Cena 60 kr.

Tvrdé postavy horalů z českomoravské vysočiny, tvrdé duševně i tělesně, jakoby byly vyrostly z té půdy chudé, tvrdé a kamenité, po níž kráčejí a již zalévají potem svým, známe už ze starších prací Raisových. Část těchto prací shrnuta byla v rázovitých „Výminkářích." Opět podává spis. čtenářstvu pohromadě tři práce z téhož ovzduší, týmiž vlastnostmi se zamlouvající, avšak osvětlené paprskem veselejší perspektivy, ne hmotně ale mravně měkčí a světlejší. Zdá se, jakoby proti dřívějším tyto postavy byly idealisovány, zvláště v obrázcích „Pro číslo" a „Výprava z hor," ale jen zdá se. I tuto osoby jsou skutečnosti bystře a jemně odpozorovány, s těmiže teplými známkami života i s touže zámluvnou uměleckou typičností. Hlavní rys duševní p. Raisových horalů, jejich z těžkého a klopotného života vyplynulá snaha umenšiti této své bídy, odtud přemrštěním snadno vznikající hrabivost, bezohledná lakota, která i svazků pokrevenských zapomíná, ne tak pouhé lásky křesťanské — ustupuje v přítomné sbírce do pozadí. Jest sice osnovným prvkem nejdelší povídky „Ta srdce," avšak se silnou protiváhou lásky a obětovnosti u osob hlavních.

Józa Nepovím ztrácí svou věrnou milovanou ženu; vzal si ji přes vůli rodičův a příbuzných a žili spolu tiše a šťastně, tkalcujíce v baráčku svém, až najednou žena mu umírá zápalem plic. Józa dobrák, tichý, nesmělý a nepříliš samostatný je jako bez hlavy. Za to jiní počnou hned úskočně vdovce zaplétati do sítí svých. Jest to vdova Terynka Zdražilová, jež prý svého muže k zoufalství dohnala, neunavná poutnice, ale v jádru nic dobrého, obecně přezděna „biskupem"; a bratr Józův Lojza, jenž i s ženou svou za života nebožky Bětušky s bratrem pro ni právě byl na štíru, nyní však smýšlí o bratrův barák pro svou dceru, a rád by ho tedy dostal za svou švakrovou vdovu Verunu, u níž dcera Málka je schovankou. Bezhlavý Józa nechá se s obou stran obskakovati a ošetřovati jako dítě. Neprohlédavý, byl by skoro uvázl v osidlech. Leč má ještě přátely, kteří nad ním bdí; jest to starý Lašťůvka, originalní, sympathická

postava, a Zlevor, takto poberta a pytlák z nouze a z lenosti, ale přes to upřímný, soucitný k bídě a neštěstí. Terynka — Tartuffe — i lakotný Lojza s lakotnější svou ženou zmatou se v počtu. Zlevorka přivede z kraje neť, dceru po nebožčině sestřenici, Tonku, která v neštěstí opuštěna od svého milence pro bohatší, z hanby utíká ke strýcovi; strýc přijme ji s otevřenou náručí a pečuje o ni jak o vlastní dítě. K vůli ní povznese se ze své dosavadní pokleslosti. Lašťůvka a Zlevor, majíce soustrast s padlou dívkou, jež budoucnost už má zničenu, a znajíce dobré, prosté srdce Józovo, a také už k vůli řečem, pohnou obě strany k sňatku.

A taková máte „ta srdce“ různá i v horách. Tvrdá a bezcitná jako Lojzovo a jeho ženy, poťouchlá, na venek se rozplývající láskou, uvnitř však sžírané zlobou jako Terynčino; zlatá a měkká jako Józovo, jeho manželky první i druhé, zlatá ale pevná a rázná jako Lašťůvkovo a zarezavělá ale přece jen ryzí jako Zlevorovo a Zlevorčino. Ostatní osoby, v obrázku jen vedlejší, ale přece několika rysy zdařile oživené a vytypené, jsou zdravého jádra mravního.

Kratší ale zdařilé jsou obrázky „Pro číslo“ a „Výprava z hor,“ ba tento je pravou perlou belletrie, která vyrostla v roku 1891. z námětů výstavních. — Kozákovský p. farář Konopásek je ve své osadě v horách jako zahrabán, žije o málo skvěleji než jeho farníci, ale je šťasten a dosud byl i se svou nouzí spokojen. Až letos pan farář je zamyšlen, trudnomyslný, celý nesvůj. Hospodyně Kačenka a kostelník Černý marně si hlavy lámou, co se velebnému pánovi stalo. Až jednou v neděli v květnu p. farář mrzut, že i poslední naděje, 40 zl. totiž od obce závršské ze školy, mu selhala, propukne v trpkou žalobu: „Kabát mám třináct roků, jím jenom kyselo, hrách a knedlíky, groše v domě není, a na to jsem dvanáct roků studoval!“ — „tady jsi zakopán, tady zůstaň, — co je ti do Prahy a do výstavy — plahočíš se jen, brouzdáš se do vesnic do škol a když řekneš o peníze —. Tak to je — dvanáct roků studovat, vlastenčit — a když před smrtí chceš vidět, co jsme dokázali — kapsa je prázdná!“ Kačenka ovšem jest z konceptu nad takovým neslýchaným přáním velebného pána; ale když velebný pán stojí na svém: „Nic platno — musím tam — a Kačenka taky — ať ji vidí, tu Prahu starou, hezkou a naši — teď je naše! Kdo ví, jak dlouho budu živ! Celý život jsme toužili — modlili se, aby to s tím národem šlo ku předu, a teď bych to ani vidět neměl — nic platno, musím tam“ — energicky dí a třeba měl peníze vypůjčit, — poslední zlatku dal žebračce, jíž dcera umřela, na rakev — tu Kačenka vyhrabe svých uspořených 30 zl. a dává je velebnému pánovi. Pan farář nepřijme, ale přípravy na cesty se na jisto dějí. Stará čamara jednou už obrácená, dá se znova obrátit, chystá se prádlo, buchty se pekou — a ke konci přijde i představený ze Závrší a přinese těch 40 zl., „to že nejde, aby k vůli nim p. farář za všecku svou dobrotu měl zkaženou radost, tak to po vsi stloukli,“ když p. farář je chtěl na kabát, nedali, ale na výstavu dali. Půl vesnice vyprovází p. faráře s radostí a četné vzkazy svým

milým vzdáleným posílajíc na nádraží. A „když na šedém, začmoudlém obzoru v mlhách ukázal se šerý starý Vít, královský hrad, Petřín a celý ten čarovný, nevylíčitelný obraz, vyhrkly starému faráři Konopáskovi, věrnému sluhovi božímu a pastýři horského lidu, veliké slzy a pláče pravil Kačence: „Tak tady ji máte, tu naši starou Prahu, tady ji máte...“

Věru nejen pro zámluvnou dojemnost pravdivého citu, jenž i v každém čtenáři živě opět zazvučí, ale zvláště pro svou čistotu, živost a pravdivost barev jest obrázek nejsympathičtější prací péra Raisova, a pan farář Konopásek jednou z nezapomenutelných postav kněží v literatuře české.

Čistý cit vlastenecký v horách jest i námětem obrázku „Pro číslo.“ Chudý, upracovaný krejčík, sotva v zimě cesta se trochu otevře, běží do blízkého městečka k učiteli pro své číslo novin a s nedočkavou dychtivostí pročítá je nad svou prací přes všecky protesty střízlivé ženy. Vlastenec otevřený, nadšený, trochu blouznivý, jehož rub jest vylíčen v ševci Křaučilovi, nedopitovi a breptalu, jenž sice nikdy ničeho nečetl a jehož politické „ceterum autem censeo“ jest: „Já říkám: jen to mazat!“

Starost o život hmotný, tvrdý a perný boj o kus chleba, zdá se, činí necitným nuzné horaly pro panské ideje vlasti a vlastenčení, jež i krejčík i švec z kraje si přinesli — leč to jen na oko. Nemají sice kdy horovat, ani toho neumějí, ale v tichu pod zájmy hmotnými, v onom koutku srdce, kde každý člověk utajenu má touhu po něčem vyšším, doutná i u nich cit ten nezjevně a i u nich danou chvílí propuká, jako u praktické ženy krejčíka Sejkory.

P. spis. podává osoby své zřetelně vykresleny a vyhraněny, ale vždy na podstavci realního jejich okolí, na němž teprv odráží se a vyniká jejich individualní život. Odtud četné podrobnosti a výjevy na oko všední, jichž třeba k doplnění a vyjasnění obrazu. Na vylouzení nějakého obrazu ve čtenáři nedostačí však vždy jedna podrobnost, jedna představa z celého tlumu, jež by už ostatní vybavila; pro souměrnost, pro nezbytnou jasnost jest jich druhdy potřeba více, snad i všech; jinak obraz nevynikne zřetelně a zapadne v ostrém svém okolí. P. spis. líče skleslost duševní ovdovělého Józy, činí to názorně popisem jeho okolí, jež zachovává svou energii životní nezměněnou, ve všech jejích výkonech jako dřív, leda u lidí uměle poněkud tlumenou, a pod tuto stálou, živou činnost poklesá energie Józova a kontrast tento ze své hloubky pomalu vystupuje a se zarovnává. Toto nezměněné okolí podáno řadou konkretných obrazů, života a starostí lidí kol Józy, života a projevu jeho u nejbližších soubydlitelů Józových kocoura a kozy. Nuž a v těchto obrazech jest právě nedostatek představ živých a výrazných — nepomůže, že tentýž matný obraz se několikrát opakuje. Kocour třikrát nakrčí hřbet a skočí s pece a jednou i přede; koza jednou mečí a čtyrykrát Lojzová s Verunou jdou ji podojit. Nadto opakování toto působí komicky. Terynka přinesla Józovi kávu, jindy jahelník: — kocour

se jen protáhl, skočil s pece a neprosil? nelichotil se? Koza byla spokojena s tím, že ji jen stále dojí, ale jí ani nepojí ani nekrmí? Spustila při ničem? Veruna se ptá po hrnku na dojení, po místě, kde se mléko slévá a po cedítku, a neptá se po píci, neptá se po teplé vodě k napojení, po omastku? Divná hospodyně! tím divnější, protože na oko je tak pečlivou a starostlivou, jen aby se zamluvila. A nebyl by Józův bol lépe vynikl ve přímém styku s těmito spolubydliteli, s nimiž dříve zajisté žil dosti intimně. Jeho nevšímavost k nim jest i v jeho stavu pravdě nepodobnou. Obrazy ty tedy lépe by byly odpadly, nebo měly se propracovati, aby vynikly v tom směru, pro který v povídce jsou.

A co se týče přesnosti ve věcech náboženských, kdy pak se k tomu naši realisté dopracují? Jeví snahu, takt, slušnost, ohledy i úctu a vážnost, až na některé mladistvé výstřelky, ale mají-li líčiti nějaký akt liturgický, hned se spletou; — mají-li vystihnouti zbožnost lidu, jdou hluši a němi kol, nevycítí ničeho. Toto o p. Raisovi dosud neplatí — za to i on divně vypisuje zaopatření Józovy ženy, tedy obřad, jehož aspoň hlavní bytné podrobnosti nejsou neznámy zvláště na venkově — a ještě divněji se u něho odbývá svatba Józy s Tónkou před úvodem Tončiným! a to za osm neděl po porodě! To by byla věru divná pastorace pp. farářů v těch horách!

Leč tyto maličkosti celku neubírají významu a knihu řadíme rádi do všech, ale zvláště do farních knihoven. *P. Šup.*

Do temných končin. Drama o 4 dějstvích. Dle vlastní starší práce upravil k provozování *Dr. J. Junghans.* V Praze 1892. Nákl. vlastním. Str. 100.

Děj dramatu je ten: Blažena hraběnka z Haimberka naléhala na syna svého Alberta, aby vstoupil ve stav manželský a na nějakém plese jmenovala mu několik dam, které přijíti měly, aby si z nich vyvolil některou a bližších styků hledal. Původem hraběte Lečického, soudruha Albertova, vznikla sázka mezi oběma, že ze tří nejkrásnějších dam, na kterou padne los, s tou Albert má do týdne býti zasnouben. Losem ustanovena Pavlína, mladší dcera barona z Oudešic, a Albert působením své matky o sázce ničeho netušící, dosáhl toho, že Pavlína, ač náklonnost její směřovala jinam, povolila tklivým přímluvám hraběnčiným a nerozvážně ke sňatku přivolila. Brzy však litovala toho, nabyvši přesvědčení o hluboké k ní lásce Karla Hilmara z Pernína, a hledala sprostiti se závazku. Na plese pořádaném v domě hraběnky z Haimberka na oslavu zasnoubení jejího syna, zaslechla za tance narážky osob blízkých na sázku, kterou Albert vyhrál. Nabyvši jistoty rozmluvou s ním o tom, jak se s ní hrálo, vrátí mu snubný prsten, ale byla tak neopatrna, že dala k sobě přiblížiti se Hilmarovi a ubezpečila jej navzájem svou láskou. Albert, jenž ji při tom zastihne, pohaní ji, a následkem toho jest americanský souboj mezi ním a Hilmarem, v němž Albert propadl životem. Pavlína z toho ze všeho upadla v těžkou nemoc. Toho dne, když Albert se usmrtiti měl, přišel k němu Hilmar, odprosil jej pro učiněnou urážku, a poukázav k neplatnosti prvého souboje, svedeného prý proti pravidlům, nabízí se dáti znova zadostučinění. Alberta, jenž nechce přijati darovaného

sobě života, matka přemluví, aby život svůj zasvětil nějakému záslužnému podniku. On odhodlá se podniknouti výpravu „do temných končin“ afrických. Před odjezdem smíří se s ozdravělou Pavlínou, a domácímu lékaři Musilovi podaří se přiměti choulostivého hypochondra (= břichopáska) barona z Oudešic k tomu, aby ze strachu před nebezpečným rozčilením svolil ke sňatku Pavlíny s Hilmarem (!), jehož ona vzdor obětavým přímluvám sestry Milady marně se na něm doprošovala.

Tato divadelní hra, již spisovatel sám nazval prostě „dramatem socialním“ (str. 100.), jeví se býti veselohrou umírněného, zdrženlivého rázu; na činohru jest děj poněkud málo závažným a živel komický (baron z Oudešic, MUDr. Musil, tajemník Chvála, služebnictvo: Vít, Katinka, Čeněk) poměrně silněji zastoupen. Jak spisovatel sám na svou práci pohlíží, lze souditi ze slov jeho na str. 100.: „Oddávám se naději, že vzhledem k tomuto účelu (honorář obrácen ve prospěch Ústřední matice školské) bude k mé kníze (sic) obrácena taková pozornost, jaká se propůjčuje divadelním hrám, jež z němčiny neb francíny na český jazyk byly přeloženy.“ — Nazvali jsme kus ten veselohrou, komedií, ne bez důvodu. Jen s toho stanoviska totiž snese vážnou kritiku, jen tak může o něm vážně rozmlouváno býti. Jádrem celé hry jest rozvinutí zápletky, jež vznikla z nerozvážného svolení Pavlíny ke sňatku s Albertem (str. 5.).

Pavlína: Neraduji se z jejího (Albertovy matky) příchodu.

Milada: Přece jsi však svolila k sňatku s hrabětem?

Pavlína: Ano! poněvadž matka jeho ke mně mluvila tak srdečně, že jsem se dala přemluviti, čehož lituji.

Z tohoto zdroje plyne všecken děj. Tento motiv stačí jenom na veselohru, pro tragedii ani pro vážné drama není způsobilým. Pavlínu lze pochopiti jen jako dívku obyčejnou, bez velikých vášní, bez hlubokých, pevných zásad, bez hrdinského, rekovného charakteru. Jen v této prostřednosti má osoba ta smysl, a pak zcela po zásluze odbude si svou školu, místy ovšem plnou trpkých naučení, přede zraky a k zábavě obecenstva. Nikoli srdce její, nikoli pravý, hluboký cit ženský nebyl uražen, když se dověděla o sázce Albertově, nýbrž hrdost její, ba více její ješitnost. Což nejedná Pavlína právě tak lehkomyslně a bezcharakterně, když, milujíc už Hilmara, tušíc i jeho lásku (str. 6.), jež toliko z ostychu posud vyznána nebyla, pro několik srdečných slov maminčiných zaslíbí se na vždy muži, jehož nemiluje, jenž jí při nejmenším jest lhostejný, ne-li odporný (str. 9.), jehož snad ani dobře nezná? Pro tu příčinu velikost a hloubka pro tragedii i činohru nezbytná z charakteru Pavlíny v našem případě jsou vyloučeny. „Dle toho chtěl jste se spojiti se mnou, nemaje ke mně náklonnosti?“ vyčítá Pavlína Albertovi (str. 52.). Ale co učinila Pavlína lepšího? Albertovi domlouvala matka, jako jí, Albert nemiloval při tom nikoho jiného, jako Pavlína, nezapřel svého citu, nezahodil své srdce jak ona, on uzavírá sňatek pouze „rozumový“ jak ona, a má pro své nerozvážné rozhodnutí aspoň ten důvod, že „k sňatkům manželským zavdá často nepatrná okolnost podnět, a vždy nahodilé setkání“ (str. 52.). — „Pane

z Pernína! Vaše oddanost mě dojímá. Úmysl mého otce jest nezvratný. Vyvolala bych hněv otcův proti sobě, kdybych neuposlechla. Já však nemohu žíti v hněvu s otcem svým.“ Tak odpovídá Pavlína (str. 19.) Karlovi, prosícímu o lásku její. Má-li dívka ta (str. 53.) odvahy dosti nabízeti Albertovi velikomyslně věno své, aby zaplatil sázku, není-li to pouhá chlubivost, a miluje-li opravdu Karla Hilmara, proč leká se hněvu otce svého, jenž bez toho všemu okolí svému od sluhy nahoru za blázna jest? Takového papínka umíněnost důvodným vzdorem podrážditi a hněv pobouřiti, nemůže býti velikým hříchem. A konec konců šťastní milenci pomocí Musilovou přece jen papínka ošidili a za blázna ho měli. Tedy komedie — ale proto komedie od počátku do konce. Tu pak zdá se nám, že autor sám nebyl úplně rozhodnut, na jakou stránku kus obrátiti má, co z toho udělati, vážné drama či veselé. Pro hru vážnou, tragedii nebo činohru, charakter Pavlíny jest příliš mělký a vrátký, na hru veselou, i na odměřenou, umírněnou komedii, osoba ta jest příliš nerozhodně kreslena, svým pathosem (j. II. v. 6., 8., 10.) se chýlíc k účinku tragickému, k němuž se nese od samého základu. Stejný má býti účinek jednání druhého výjevů 1., 2., 4., 7., 13. a celé jednání třetí s divadelní bouří. Tato nerozhodnost jest kusu tomu velice nebezpečnou a snadno by mohla způsobiti nemilé nedorozumění. Víme, že básník nesedá za stůl s rozhodnutím: Teď napíši báseň lyrickou, odu kategorie I. 1. α^1, ale určitého tvaru jeho plán, určité podoby i světla osoby nabýti musily, než autor péra se chopí. Po našem rozumu obětovat tragické effekty, rozhodnout se úplně pro komedii, kreslit přední osoby za tím vědomým záměrem, a z nynějšího „socialního dramatu“ mohla by se vyklubati docela slušná veselohra. Pak by se mohlo též jednání třetí sraziti se čtvrtým v jedno, a nabylo by se souměrného rozdělení ve 3 dějství $= 33 + 29 + 29$ stran, kdežto nyní jednání třetí má sotva 14 stran. My celkem lichému počtu dějství před sudým nedáváme tak obecnou, rozhodnou přednost, a vůbec vnějšímu tomu rozvržení nepřikládáme přílišné váhy, přece však myslíme, že autor veden byl ku stanovení zvláštního třetího dějství pro sebe, jednak změnou místa, více však snahou složiti drama vážné, jemuž by pak ovšem groteskní změna tonu na konci kusu nebyla valně prospěla. Komické postavy zchoulostivělého hypochondra-břichopáska barona z Oudešic, jeho tajemníka Chvály pochlebníka-cizopasce, žertovného služebnictva Katinky, Čeňka, pomluvačného Víta, poctivce Bodrého — jsou typy známé a komika jich nehledaná jako u Kopeckého slavné paměti. I ostatní osoby, ač nevyšly z nejnovějších kadlubů, podány jsou dosti obratně. Ovšem v dialogu leckde autorovi přihodilo se cosi lidského, na př. praví-li v exposici sestra k sestře, any dle pravděpodobnosti obě od jakživa byly spolu pod jednou střechou:

Pavlína: Proč se otec tak znepokojuje?

Milada: To vždy, když očekává návštěvy. Dnes má přijíti hraběnka z Haimberka se synem. Což to nevíš, miláčku?

Stejně bezvýznamné jest na př. zakončení 1. jedn., když po všem, co předcházelo, praví Milada (hledíc za Albertem a Pavlínou):

„Její čelo jest chladné! Obávám se, že z tohoto sňatku nevyplyne Pavlíně žádné blaho.“

Však vzhledem k tomu, co autor poznamenal na str. 100., jak jsme shora uvedli, nesmíme býti příliš přísnými. Na jevišti venkovských a ochotnických divadel může tento kus snad jaksi vyplniti svůj večer.

Mluva toho kusu nás neuspokojuje. A přece po této stránce má jeviště k obecenstvu své vážné povinnosti. Nehledě k pokleskům tiskovým vypsali jsme si drobotin řadu.

Zde jen něco z vad hrubších: Str. 12. nabudu korunu m. koruny. Str. 13. Ferd.: Co jest marné, Milado? Milada: Ničeho m. nic. Rovněž str. 87. n. Pavl.: Co se stalo? Mil.: Ničeho! Ničeho! Str. 19. já nesmím takovým řečím (sic) poslouchati m. takových řečí, dat. řečem. Str. 20. Každý ví, že tentýž (hrabě Haimberk) má nejkrásnější zámky... Totéž nesčíslněkráte jinde. Tahle pitvůrka německého „derselbe“ činí pomalu všecken český národ nervosním. Po česku se prostě vynechá nebo se řekne on, tedy: Hraběte Haimberka zná celý svět. Každý ví, že (on) má nejkrásnější zámky... Str. 23. předevzali m. předsevzali. Str. 26. svědčily na vytrvalost dítěte m. o vytrvalosti. Str. 40. se mi... odporuje m. jest odporným. Str. 41. nabydeš m. nabudeš. Str. 42. Poslednější = der letztere. Comparativ sl. poslední (jakési postremior) už sám je nesmysl. Po česku se opakuje jméno nebo se prostě vynechá. Str. 47. učinil na vás otázku = an Sie m. vám, nebo prostě: se vás otázal. Str. 48. lpím v takové maličkosti m. na takové. Str. 50. na Lečickým m. Lečickém. Str. 51. nepředloženě (= unüberlegt špatně přeloženo) m. nerozvážně. Str. 51. šel se mnou v sázku (er gieng die Wette ein) m. učinil se mnou sázku. Str. 61. políbil v ruku m. políbil jí ruku. Str. 61. přemluvili na to m. k tomu. Str. 66. všichni pohlíží m. pohlížejí. I tu již všemu národu právem dochází trpělivost. Až pokavadž? Str. 72. Štěstí chovalo tě vždy ve svém lůnu m. na svém. Str. 79. své hrdlo odvážiti m. hrdla se odvážiti. Str. 83. Uzdravení vaše jde nad míru v před m. pokračuje atd. Takto by spisovatelé neměli naší milé mateřštiny hanobiti!

Douška. Dramatický účinek způsobený tím, že Albert (j. II. v. 4., 5.) třikráte pozdvihne proti sobě revolver, aby se zastřelil (str. 77., 79.), a pokaždé se mu to překazí, jest málo aesthetický; je to pomůcka — s odpuštěním — katovská, kterou se otrlé nervy velkoměšťáků v operách, jako „Židovka“ a jiných sensačních divadlech napínají až do prasknutí. My hledáme zdroj pohnutí jinde. *L. Šolc.*

Ruská knihovna. XIII. Spisy *Nikol. Vas. Gogola.* Sv. 2. „Večery na dědince blízko Dikaňky“ a „Revisor.“ Přeložil *Ignác Hošek.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 341. Cena 1 zl. 50 kr.

N. Gogol první literarní plody své věnoval domovu svému. Přišed do Petrohradu a marně hledaje místo uprostřed nezdarův a nevlídného podnebí severního, vzpomínal si na Ukrajinu i jal se spisovati vzpomínky své na léta dětství, a tak vznikly „Večery na dědince“ v letech 1829—1831. A skutečně „Večery“ vynikají zdařilým koloritem místním, plastickými popisy ukrajinské přírody (srv. na př. líčení letního dne na str. 9., popis Dněpru na str. 179.—180., kouzelných nocí ukrajinských na str. 62.—63. a 80.), výborným líčením národních obyčejů, zvyků, kresbou typu Záporožce s jeho bezstarostným a veselým životem, reprodukcí poeticky půvabných podání o čarodějnicích, kouzelnících, ďáblech, skřítcích, jimiž živá fantasie lidu oživila kouzelnou přírodu. Ale vedle tohoto romanticko-fantastického živlu místy představuje se nám již život realní s jeho hořem i starostmi,

na př. v nářku ubohé utopené na zlou macechu. Předností těchto povídek Gogolových je hravý, dobrosrdečný, maloruský humor, jenž později proměnil se v humor vážnější, a sympathie autorova k zástupcům národu. Se zvláštní zálibou kreslí Gogol typ neohroženého kozáka, jenž dobývá od čertů čepici, v níž měl zašitý list od hetmana k cařici („Ztracený list“), typ statečného a bohabojného kováře Vakuly, jenž nemoha dostati ruky svéhlavé Oksany, dcery bohatého kozáka Čuba, jinak, leč by jí přinesl právě takové střevíce, jako má cařice, přinutil čerta, aby ho donesl na „štědrý večer“ do Petrohradu, kdež Vakula dostal se až k cařici, vyžádal si střevíčkův a tak donesen zpět do svého domova obdržel ruku sličné milenky. Zdařilá je také povahokresba směšně nesmělého Ivana Fedoroviče Špoňky, jenž už na gymnasium vynikal svědomitostí, pořádkem, rovněž na vojně byl nesmělý, ale pořádku milovný, pro upejpavost nebyl by dostal ani dědictví, nesvědomitým sousedem jemu odňatého, ani ruky milované dívky, kdyby statečná tetička nebyla mu pomohla k ruce dívky té a spolu s rukou její k odňatému dědictví. Z ostatních povídek zaznamenáváme „Strašnou pomstu“ bratra nad bratrem, který z lakoty byl ho vhodil do propasti, „Májovou noc či utonulou“ a „Svatojanský večer.“

Ale společenským, historickým i uměleckým významem nad „Večery“ daleko vyniká: „Revisor, veselohra o pěti dějstvích,“ s mottem: „Na zrcadlo nehubuj, máš-li křivou tvář.“ Ideu tohoto slavného díla svého, právě tak jako „Mrtvých duší,“ Gogol obdržel od Puškina. Tento totiž vypravoval příhodu, která se stala v Usťužni, městě novgorodské gubernie, kde jakýsi cestující pán vydával se za úředníka ministerstva a obral takto městské obyvatele. Ano Puškin sám prý byl považován za revisora od gubernatora Nižního Novgorodu, který také o tom oznámil do Orenburga V. A. Perovskému, jenž jako přítel Al. Puškina mu o tom vypravoval. Na těchto událostech Gogol sosnoval plán svého „Revisora,“ jedné z nejlepších veseloher ruských, čistých veseloher, plných pravé komičnosti, v nichž není elementu tragického. Veselohra tato je podivuhodně prosta i obsahem i zápletkou: jsou v ní velice živě a důsledně provedeny komické situace hlavní jednající osoby, městského hejtmana, poděšeného zprávou o příjezdu revisora. Komičnost postavení hejtmanova záleží v tom, že všecka jeho zařízení, všecky prostředky, jichž se při té příležitosti uchopil, a které po jeho mínění byly velice rozumné a působivé, vedou k něčemu zcela jinému, než co on zamýšlel, jeví se velice nesmyslnými.

Skvoznik-Dmuchanovskij, městský hejtman, obdržel od přítele svého dopis, že újezdné město jejich navštíví revisor z Petrohradu, incognito a s tajným rozkazem, aby tajně pozoroval celou administraci. Ve zprávě té pověrčivý hejtman byl ještě utvrzen hrozným snem: zdáloť se mu o dvou neobyčejných krysách. Nebáti se nemůže, nemá čistého svědomí, máť na svědomí nějaké „hříšky,“ jako každý: „není člověka, který by neměl nějakých hříchův,“ omlouvá hejtman sebe

samého. Aby tedy revisora důstojně uvítal, ukryl před ním všecky taškářské kousky své, úskoky a „hříšky," a aby získal přízeň jeho. svolává spoluúředníky, aby se s nimi poradil, jak by uvítali revisora. Poněvadž ani tito nejsou prosti hříchů, působí na ně zpráva o příjezdu revisorově jako blesk. Najednou přijdou do schůze jejich dva statkáři, Dobčinskij a Bobčinskij, již nemajíce co dělati, usadili se v městě a sbírají klepy i novinky. Ti tvrdí, že revisor jest už tu a usadil se na zapřenou v jednom hostinci. Tam skutečně usadil se nepatrný úředník z Petrohradu, Chlestakov, jejž na cestě obehrál pěchotný setník, a který nyní v hostinci nemá ani tolik, aby zaplatil řád svůj, tak že hostinský chce ho už posaditi do vězení. Najednou přichází k němu hejtman městský, aby učinil poklonu domnělému revisorovi, jenž se všecek chvěje, že hejtman odvede ho do vězení, hejtman pak s druhé strany s otrockým strachem a patolízalskou ponížeností mluví, třese se, když domnělý revisor, přestav se zajíkati, rozzlobeně se na něj obořil. Scena tato (II. dějství výstup 8.) je psána s neobyčejnou znalostí lidského srdce. Chlestakov nabyv posléze odvahy, žádá hejtmana, aby mu půjčil peníze, že ho cestou obehráli, že chce hospodskému zaplatiti; hejtman maje to za úskok, jímž prohnaný revisor chce si zajistiti své incognito, nabídne mu 400 rublův a byt ve svém domě, spolu pak ho vybídne, aby si prohlédl ústavy místní, dobročinné, okresní školu, trestnici a j. Chlestakov jako člověk, jenž rád se vychloubá, líčí své postavení v Petrohradě, lha při tom dle zvyku: on s ministry hrává, s nimi si tyká, denně jezdí do carského paláce, dům jeho je první v Petrohradě, on se zná s hezounkými herečkami, přednosta oddělení je přítelem jeho, do kanceláře chodí jen proto, aby rozkázal, v kanceláři všecko chvěje se před ním a třese jak osyka. Ačkoli hejtman sám pozoruje, že Chlestakov si trochu „přilhal," že nemá ani „slušné postavy," přece snaží se, aby úslužností dosáhl od něho dobré zprávy o sobě. Také ostatní úředníci hledí, aby si naklonili Chlestakova, aby ho podplatili, přicházejí po sobě do bytu jeho představit se a mají z toho nesmírnou radost, že domnělý revisor přijal od nich ruble. Přicházejí také kupci a lid se žalobami na úředníky; hejtmanova dcera, aby odvrátila pozornost revisorovu od žalob těchto, jako náhodou přichází do bytu jeho, on jí vyznává lásku, ale překvapen v tom matkou její, obstárlou provincialní koketkou, vyznává lásku této, konečně požádá rodičů za ruku dcery a upozorněn chytrým sluhou na hrozící mu nebezpečenství, kdyby prozradilo se, kdo jest, rychle odjíždí, slíbiv, že se vrátí. Samolibý hejtman z takového výsledku revise má velikou radost, nikterak nepozoruje omylu svého strany revisora, a pýcha jeho nemá mezí: vidí před sebou blízkou svatbu dcery své s tak váženou osobou, v duchu vidí sebe v Petrohradě generalem, ozdobeným řádovou stuhou přes rameno a slibuje již jiným místa. Přicházejí známí a blahopřejí mu k takovému štěstí, že bude tchánem tak vysoce postavené osoby. Když se tak u něho mnoho obecenstva sešlo, přichází poštmistr, jenž z obvyklé zvědavosti rozpečetil list, který posílal Chlestakov příteli svému do Petrohradu;

z listu vyjde na jevo hrozná mystifikace: Chlestakov líčí v něm hloupost úředníkův a obyvatelů, kteří pro jeho petrohradskou fysiognomii měli ho za revisora a dali mu peněz, kolik chtěl. Hejtman vzteká se, je krutě potrestán ne tak tím, že nadarmo vyhodil tolik set rublů, nýbrž spíše tím, že jej tak vážného, chytrého muže, jejž „ani jediný dodavatel nemohl ošiditi," jenž „taškáře nad taškáři podváděl, takové lišáky a darebáky, kteří by celý svět dovedli okrásti, chytal na lep," jenž „tři gubernatory podvedl," že jej ošidil, napálil takový lehkomyslný, nezkušený kluk, mladý větroplach, jenž ani sebe méně nepodobal se revisorovi. Rozhořčeni vrhnou se všichni na Dobčinského a Bobčinského, jako původce celého klamu, nadají jim „městských klevetníků, proklatých lhářův" a „klapaček," „strak krátkoocasých." V tom však přichází četník a oznamuje, že přijel skutečný revisor, — všichni zůstanou jako zkamenělí strachem před zástupcem zákona, trestajícího přestupky, jichž oni jsou si vědomi. Postavení jejich až dosud komické mění se v tragické a v tom opouští je autor. (O. p.) *A. Vrzal.*

Knihovna lidu a mládeže.

Chudým dětem. Ročenka dobročinného komitetu damského v Brně. Na prospěch chudých dětí škol brněnských. Ročník III. a IV. V Brně 1892. Str. 200. Cena 80 kr.

Zakladatelka tohoto sborníku, každému lidumilu zajisté sympathického, nedožila se mnoho ročníkův jeho. Již tento III. a IV. ročník, vydaný v jednom sešitě, věnován je „drahé památce Anny Hübnerové." Památka to věru pěkná; jen ať hodně mnoho vynese těm ubožákům, pro které je vydána!

Doporučiti ročenku tuto k hojnému kupování, nikoli ji posuzovati, je vlastně jediným účelem tohoto oznámení. Je zde bez mála půl sta příspěvků, podaných nejpřednějšími i méně známými spisovateli našimi, zvláště brněnskými. Základním tonem jejich jest láska k lidu a drobnému dorostu našemu. Obrázky jsou zdařilé. Úprava je slušná, cena mírná. Do lidových knihoven se knížka hodí velice dobře.

Ze závěrečné zprávy o činnosti damského komitetu budiž jen uvedeno, že r. 1891—1892. bylo na českých školách brněnských poděleno 1575 dítek oblekem a obuví, 2068 dítek vánočkami a pod. První ročník této ročenky vynesl 700 zl., druhý 500 zl. Ať tento dvojnásobný aspoň výtěžek zdojnásobní! *P. Vychodil.*

Besedy mládeže. Sv. 268. *A. R. Husová:* „V čarovném sadě." Pohádky. Sbírka druhá. V Praze 1890. Nakl. M. Knapp v Karlíně.

Známy jsou zdařilé pohádky umělé, složené od El. Krásnohorské. Některé z nich jakožto vzorné zařaděny byly i do čítanek. Vzory ty asi tanuly na mysli A. R. Husové, když se jala pohádky nadepsané skládati. Tato druhá sbírka na 89 stránkách obsahuje jich 14. Všechny jsou z oboru rostlinstva vybásněny, a to u některých na základě

jména, u jiných na základě rozličných vlastností té které rostliny. Nejedna z nich přechází v allegorii. Nejlepší jsou poměrně jen čtyři: „Slzičky Panny Marie," „Charpa," „Narcis" a „Violka." Ostatní jsou nevalné, ano některé velmi málo zdařilé, na př. „Koniklec." I v pohádce na str. 6. divně zní věta: „A přec nikomu z vás jistě nepřipadlo, že pampeliška byla druhdy — květem opravdu (!) zlatým." Na str. 15. narážky na doby pobělohorské nejsou potud správny, že lidu rolnickému — poddanému — nebylo ani dovoleno z vlasti se vystěhovati. Co se pak týká těch, kteří se raději vystěhovali, má-li tu býti souzeno se stanoviska národního a vlasteneckého, sotva jednali ve prospěch vlasti a národa, sesilujíce jměním, vzděláním i krví — nepřítele. A jsou-li tyto narážky v této pohádce místny, jest ovšem jiná. V pohádce „Lilii" (str. 30.—34.) vysvětluje se, kterak prý lilie povstaly ze slz „hvězd bludiček" (!) a v posledním odstavečku radí se, aby člověk dle těchto hvězd bludic řídil kroky svého života. (Pojem hvězdy, bludice a tak zvané padající hvězdy je tu divně spleten, a pojmy plésti není dovoleno snad ani v pohádkách. Na str. 74. odstavec poslední pronáší úsudek o mnohých z těchto „pohádek.") Allegorické pohádce na str. 75. „Toten" dítko menší nerozumí a větší dítko snad ani po tu stránku nedočte. Že by knížka byla na cele nevhodnou, nechceme říci, ale mnoho na ní není. *F—k.*

Bibliotheka pro mládež dospělejší. Sv. 4. „Daleká pouť." Povídka veršem. Mládeži napsal *J. Zařičanský*. V Třebíči 1892. Nakl. J. F. Kubeš. Str. 111. Cena 30 kr.

Stručný obsah povídky té jest následující: Chudý český dělník Tomeš obdržel od dcery, která s manželem svým Horou dlela v Americe, dopis, v němž mu píše:

Opusťte své rodné Čechy,
přijeďte sem za mnou záhy,
tu vás minou bolné vzdechy,
najdete tu pobyt blahý.

Přes pláč staré matky, přes prosby jediného syna Vojtěcha, jenž tklivě k otci mluvil:

Zůstaňme zde! V nuzném koutku
blaženě se tady dýše;
sklamala již mnohou choutku
po bohatství cizí říše.

Však v té Americe dalné
nedějí se žádné divy;
také dosť tam strasti žalné;
práce všude lidi živí —

rozhodli se rodiče, že pojedou do Ameriky. Prodali, co měli, a z jara vydali se na cestu. Starou matku zanechali v rodné osadě. Když dojeli Ameriky, zeť jejich Hora je již v přístavu očekával a zavezl je na svoji farmu. Za nedlouho prodal Hora svoji usedlost a společně s tchánem koupil si ve vzdáleném Texasu velikou farmu. Zde žili spokojeně. Po pětiletém pokojném pobytu přepadeni byli od rudokožců a přišli o všechno, jen své životy zachovali útěkem. Vrátili se do Čech a zde přičinlivostí Vojtěchovou, jenž zatím mužských let dospěl, nabyli jmění. — Z povídky té pozná čtenář zařízení farem a plantáží, pozná bojechtivost a krvelačnost Indianův a doví se o

starostech, s nimiž přistěhovalí Evropané zápasiti musí. Líbí se nám, že malý syn Vojtěch, jenž do školy ještě chodí, nechce jíti do Ameriky a prosí rodiče, aby v Čechách zůstali a slibuje, že jim, až vyjde ze školy, pomáhati bude se živiti. Láska jeho k vlasti neutuchla ani v Americe, když žili v hojnosti. Touha jeho po domově byla veliká, a píseň jeho opěvující domov (str. 98.) zdá se nám z celé povídky nejdojemnější. — Vytknouti můžeme jen to, že básník místy příliš vábivě líčí všeho hojnost v Americe a že si příliš libuje v nových, neobvyklých jménech, tvarech a zkomoleninách podstatných a jiných jmen, které ani obvyklé ani lahodné nejsou; na př. dušky m. duše (str. 5.), těšné zprávy m. potěšující (5), ukojte se m. upokojte (6), slední loučení (28), toužný hled (31), dálava (30), burný vítr (34), spolná cesta m. společná (35), umknutý prostor m. zamknutý (35), tiš m. tichost (38), polib m. polibek, políbení (49), nebezpeč (65) a m. j. Obilí nemá stvolů (52), ale stébla. — Povídka tato hodí se dobře do žákovských knihoven pro žáky třetího školního stupně. *J. Hordk.*

České spisy pro mládež. Čís. 30. „Z říše královny Pohádky.“ Báchorky od *Žofie Podlipské.* S původním barvotiskovým obrázkem. V Praze 1892. Nakl. A. Storch. Str. 84. Cena 60 kr.

Dle nadpisu čekali bychom nějaké tajůplné pohádky, a zatím jsou to prosté, ale přece zajímavé povídky. Podobných povídek vyšlo již v této sbírce od zmíněné spisovatelky 10 sešitů. Pohádka o králi a dvanácti jeho synech (rok a 12 měsíců) zdá se nám jediná málo poutavá, a toho u pohádek nerádi postrádáme. Méně popisu a více vypravování svědčí lépe každé knize pro mládež školní a v pohádce na předním místě. Pohádka o motýlech zajímavým způsobem vypravuje dětem o životě a proměně housenky pávího oka. Převržený vozík je celkem nepatrná událost, ale spisovatelka přece zajímavým způsobem a veselým tonem příhodu tuto v další pohádce vyličuje a v roucho báchorky ji přiodívá. V pohádce „Podivuhodný míč“ vypravuje se o nehodách s malovaným míčem. V pohádce té nezdá se nám býti možným, aby dítě míč jako hlava veliký vyhoditi dovedlo tak vysoko, že zůstal vězeti ve vrcholu vysokánského topola (st. 68.). Ku konci každé pohádky je připojeno přiměřené poučení. — Knížka ta hodí se dobře do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

Urbánkova Knihovna pro lid. Sv. 16. „Otec a syn.“ Povídka z venkovského života a zkušeností ve Vídni, kterouž sepsal za vzor synovské lásky *Václav Arelt.* Druhé vydání. V Praze 1892. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 206. Cena 60 kr.

Povídka ta je příliš rozvláčná a mohla býti směle o polovici zkrácena. Je v ní mnoho popisu a rozsáhlé líčení jednotlivých dojmů. Tak na př. rozechvělost a útěk podomka Antoše, jenž byl sekerou po domnělém strašidlu hodil a z vykřiknutí pak poznal, že místo strašidla stálo ve dřevníku děvče, líčen jest na 14 stranách drobným tiskem. V té celé stati není ani řádku přímé řeči a rozmluvy, kterou

by popis mohl býti oživen. Líbí se nám, že se Antoš zastává řemesel a že chtěl syna svého Vojtěcha poslati napřed na zkušenou do Prahy a pak později teprve do Vídně, jen že bohužel zůstalo při pouhém přání, a Vojtěch se přece octnul napřed ve Vídni. Věrně vylíčen je v povídce život učňů v sídelním tom městě, kdež berou naše děti zkázu na těle i na duši. Avšak líčení, byť i též třeba věrné, šibalských kousků, různých podvodův a krádeží, jež bývají ve Vídni na denním pořádku, mohlo býti když ne docela vynecháno, tedy alespoň značně zkráceno. Že poctivý a nábožný Vojtěch, jenž měl jako strojník 1400 zl. služby a vážen byl, aby nevinu otcovu dokázal, spojil se se sprostou bandou lupičskou, a mezi členy jejími pátral po vrahu jistého bankéře, místo něhož otec Vojtěchův uvězněn byl, nezdá se nám psychologicky možným. Vždyť nevinné a láskyplné srdce Vojtěchovo nedovedlo by ani v přetvářce hrubě jednati, a nábožná duše jeho vzpírala by se vlastního pána okrásti, jak mu bandou na zkoušku uloženo bylo. Ovšem že ku konci se sebe veškeru vinu smyl tím, že vraha, za něhož otec jeho trpěl, vypátral, loupeživou rotu vyzradil a pomocí policie zajal a ukradené věci vrátil. Ale což kdyby byl býval při krádeži chycen? Sotva by mu byl soud uvěřil, že měl dobrý úmysl a že kradl jen z přetvářky. — Knížku hořejšího názvu nedoporučujeme do knihoven školních, ale může býti přijata do veřejných knihoven pro odrostlé čtenáře. *J. Horák.*

První moravská obrázková knihovna. Č. 20. a 21. „Cesta Pojízeřím.“ České mládeži líčí *Václav Špaček.* Illustroval K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1892. Nakl. J. F. Šašek. Str. 98. Cena 28 kr.

Cestopisek ten může býti vzorem, jak se podnikati mají delší výlety. Pan spis. v cestopisu svém seznamuje nás se všemi památnostmi v Pojízeří, s dějinami jednotlivých měst, s průmyslem a obchodem v nich se provozujícím, upozorňuje na důležitější stavby, na hrady a zříceniny hradův a na pověsti k nim se vztahující. Z měst vede nás do vesnic, popisuje zařízení horských dřevěných chalup a zavádí nás v duchu do dílny, v níž se upravují korale. Zvláště se nám líbí, že v cestopise upozorňuje na rodiště nebo působiště spisovatelů nebo jiných slavných mužů, kteří v Pojízeří bydleli nebo se zde zrodili; na př. Václav Svoboda v Navarově, Josef Alois Kouble v Boskově, Rieger v Semilech, malíř Jan Kupecký a spisovatelé V. Zahradník a V. Šmilovský v Mladé Boleslavi. Rozmluva s popisem se střídají a pěkné pověsti, na př. o založení hradu Navarova, o kostele v Boskově, o věžích Bábě a Panně a mnoho jiných cestopis ten oživují a poutavým činí. Ne zbytečně upozorňuje p. spis. na tabulku u vchodu do hradu Frýdštejna, na níž je napsáno napomenutí, aby výletníci nebourali zdí a neházeli dolů kamení. Taková tabulka měla by býti na každé zřícenině, snad by se tím mnohá památka déle uchovala. — „Cesta Pojízeřím“ hodí se velmi dobře do školních knihoven pro žáky třetího stupně. *J. Horák.*

Okresní hejtmanství holešovské. Popisuje *E. Peck.* V Holešově 1892. Nákladem učitelstva hejtmanství holešovského. Str. 247. s obrazy a mapkou. — Známý pilný sběratel národopisné látky podává tuto bohatou snůšku dějinných i místních údajů, spořádanou podle okresů. Některé prameny byly mu nepřístupny, proto není popis snad úplný. Učitelstvu onoho hejtmanství, jež se usneslo vydati knihu tu na památku Komenského, je podnik ten zajisté ke cti.

Hříchy společnosti. Socialní studie. Podává *R. Vrba.* V Praze 1893. Nákladem vlastním. Str. 39. Cena 30 kr. — Stručnými rysy líčí známý náš sociolog, spolupracovník „Večerních Novin," bolavé stránky současného života, rodinného i veřejného, ve mravnosti a hmotných poměrech, vytýkaje s důrazem společný pramen jejich, úpadek křesťanského smýšlení. Psán jest lehkým slohem (škoda, že v něm ostalo několik chyb), s příslušnými doklady z dějin a nynějších událostí. Intelligenci české stojí myšlenky, ve spisku uložené, za uváženou.

Příspěvky ku statistice osvětové českého lidu. Píše *Dr. Max Wellner.* V Praze 1893. R. Storch. — Spis. měl dobrý úmysl, podati přehled českých spisovatelů, spolků, knihoven, odběratelů knih, knihkupcův atd. Ale kdo by se v té statistice chtěl vyznati, ať si napřed pořídí její statistiku! Tak je všechno pozpřeházené. A těch 2369 spisovatelů českých!! A ty údaje! Na str. 75. na př. uvedeny Židlichovice jako bydliště rajhradských benediktinů. Pořadatele tohoto časopisu nadělil p. spis. tolika tituly, že už proto nesmíme spisku jeho dále posuzovati; stojí tam: Jan Vyhodil, dříve kaplan Velehradský, nyní farář v Želechovicích (dle nadpisu však má bydleti v Židlochovicích!) atd. „Doslov" je pravé páté přes deváté; m. j. se tam povídá také cosi o kritice. Škoda peněz a papíru na takové „příspěvky."

Časopisy.

Časopis vlasteneckého musejního spolku olomouckého. Red. *V. Houdek.* Ročník IX. (Čís. 33.—36.)

Výborně prospívající časopis tento přináší nejprve delší i kratší články a pojednání. *D. Jurkovič* popisuje dřevěný kostelík na Huslénkách (nedaleko Hovězího u Vsetína) s pěkným vyobrazením vnějšku, půdorysu a vnitřního zařízeníhо (kazatelny, stolic atd.). — *K. Bufková* projevuje několik slov o národní písni československé a moravské zvlášť a oceňuje hlavně sběratelskou činnost Fr. Sušila a hudebnost našich písní. — *J. Knies* vypisuje předhistorické nálezy bořitovské u Lysic s vyobrazeními těchto nálezův a s archaeologickými dedukcemi o starobylosti osady bořitovské. — *V. Čapek* podává příspěvek k poznání ptačí zvěřeny moravské z r. 1890.—1891. jakožto ukázku svých studií vlastivědných. — *V. H.* příspěvkem k dějinám kroje lidového na Moravě pojednává o spise J. A. Hanka z Hankenšteina z r. 1786., v kterémž díle jest 12 mědirytin, znázorňujících tehdejší kroje moravské; 4 obrázky jsou tu reprodukovány. — Kaple Cyrillka na Velehradě (s vyobrazeními) jest tu podrobena úvahám nejmenovaného autora, jehož kombinace nepodávají úplného přesvědčení o původě památné této budovy. — *M. Václavek* píše o čarodějné

moci některých rostlin, kterých užívají bohoni a bohyně (zaklínači a čarodějnice) na Valašsku moravském. — *Dr. J. Kvacsala* podává ukázku ze životopisu J. A. Komenského „Komenský na herbornském učení.“ — *Fr. Dobiáš* líčí chalupy moravských Kopaničárů s pěknými obrázky, které kreslili Al. Komínek, Jan Veselka, Hellwich i autor sám. — *J. Simonides* referuje o starověké hrnčířské peci v Kroměříži a podává obrázky nádob tu nalezených. — *Fr. Gogela* pokračuje ve svém pojednání „Květena okolí místeckého“ a popisuje Dicotyledoneje. — *K. J. Maška* líčí nález bronzový u Maukovic ve Slezsku při dráze Ferdinandově a podává vyobrazení nalezených bronzů, které jsou schovány ve vlasteneckém museu olomouckém. — *L. Bakešová* vypravuje o léčení lidovém v Ořechovičkách na Brněnsku, hlavně podle vypravování stařeny 87leté, a bude v ročníku budoucím pokračovati. — *F. Adamík* vypsal hlavní data z obecních počtů města Příbora v letech 1612. a 1615., platy na všeliké obecní potřeby, počty J. M. panu arcibiskupovi, almužny, pokuty. — *M. Václavek* v „Obrázcích folkloristických z moravského Valašska“ píše nejprve o virgulích, o tom, jak lze citovati duchy, dělati zlato a stříbro, o zlodějích, aby nekradli, na konci uvádí 36 případů, kdy člověk může dojíti pomoci, přeříká-li příslušný žalm. — Mimo články a pojednání má časopis obsahem dopisy (o městském archivě slavkovském, píše J. Lužný, o „městečku“ v Bošácké Dolině pod Lopeníkem na Slovensku, píše J. L. Holuby, o podzemních chodbách koněšínských v hejtmanství třebíčském, píše Al. Dostál), a drobnosti, kteráž rubrika jest velmi hojná. Vl. Havelková referuje o popelnicových hrobech kožušanských u Olomouce, Jos. Klvaňa popisuje kroj lidový ve Věřovicích u Frenštátu, J. D. Štoček podává zprávu o romanském portale velehradském, Fr. Fischer podává příspěveček k otázce o rodišti J. A. Komenského, V. H. píše o nálezu hrobním u Věrovan, J. Knies se zmiňuje o ještěřích moravských, Ed. Peck dokazuje, že monstrance fryštácká jest původně monstrancí štípskou, V. Houdek referuje o hanáckých počítacích známkách za století minulého, Fr. Lipka podává ukázky z pamětní knihy města Boskovic, Vl. Havelková přičiňuje poznámky o starém kroji hanáckém, J. L. Holuby dovozuje, že pisatel kancionalu turoluckého slul Jan Liborčanský, F. Koudelka popisuje nález bronzových kruhův u Hlubočan na Vyškovsku, J. L. Červinka píše o bronzových kamenech, J. Knies o topických jménech, Th. Káčer o jméně osady Ostružné, K. Hladiš, F. E. Tischer, J. Lolek pojednávají o vrubech čili rabuších, V. K. o loupežnické věži ve Znojmě, J. Lužný podává příspěvek k dějinám slavkovským v letech 1657.—1673. a V. Spitzner podává výsledky botanického zkoumání na Moravě a v rak. Slezsku za rok 1891.

Literatura jest hojně registrována buď obšírnými úvahami nebo jen kratšími referaty; úvahy a referaty psali V. Houdek, J. Palliardi, J. Klvaňa, V. Spitzner. — V hovorně jsou hlavně zprávy o národopisném ruchu moravském.

Na konci oznamuje redaktor, že skládá redakci. Přejav po nakladateli časopisu J. Havelkovi redakci, řídil ji V. Houdek po pět let velmi svědomitě, s opravdovým zápalem a se znalostí patřičnou. Jest proto litovati, že opouští redakci, jejímž byl ředitelem neunavným a velepilným. *Fr. J. Rypáček.*

Literarní rozpravy v časopisech.

J. Bittner, 30 let Národního divadla (Osv. 11). — *J. Mikš*, Filosofie hr. L. Tolstého (Osvěta 1). — *F. V. Vykoukal*, Z historie našich kalendářů (Světozor 50 n.). — *J. Popowski*, Národnost — plémě (Slovanstvo — panslavismus; Przegl. polski 318). — *W. Zaborski*, Hinduismus (Przegl. powsz. 11 n.). — *Imeretinskij*, M. N. Muravjev (Ruské obozr. 6). — *Ivanov*, Idealní kritika dramatu a jeviště (Mir Božij 7). — *Krylov*, Náčrtky divadla v Evropě (Ruská mysl 11). — *Protopopov*, Národník idealista (Ruská mysl 7); Památce Kolcova (R. mysl 10); Belletrista publicista (R. mysl 11). — *N. Sumcov*, Šafařík a Boďanskij (Slav. obozr. 7). — *Šilder*, A. J. Michajlovskij-Danilevskij (Rusk. starina 9). — *Vengerova*, Symboličtí básníci ve Francii (Věstn. Evr. 7). — *A. V—n.*, Otázky společenského vzdělání (Věstn. Evr. 7). — *V. V.*, Pokusy založení národnictví (Ruské Bogat. 2 n.). — *A. Baumgartner*, Dramatické umění Indů (St. aus Maria-Laach 9). — *Eckart*, Hypnosa v romaně (Kultur- u. Litteraturbilder 1). — *K. Frick*, Darwinismus v nauce o poznávání (St. aus Maria-Laach 9). — *Giovanni*, Američtí humoristé a belletristé (Kultur- u. Littb. 1). — *F. Waldmann*, Ruští básníci v Livlandě (Balt. Monatschr. 10). — *H. Wolgast*, Literarní vzdělání lidu (Ggw. 34). — Myšlenkové básnictví (Kunstw. 3). — *V. Delaporte*, Apotheosa Renana (Études relig. 11.). — *H. Martin*, Zola v Lourdech (Études relig. 11). — *M. Vernes*, Dějiny a filosofie náboženství (Rev. philos. 9). — *Azarias*, Ethické názory papežské encykliky (Intern. Journ. of Ethics 1).

Zprávy.

Listy z Prahy. XIV. Letos písemnictvo naše má bohatou sezonu zimní. Kniha stihá knihu, a trochu svědomitější čtenář aby se zrovna ke knihkupci odstěhoval. Co bylo ještě před 10—15 lety zbožným přáním, dnes se splňuje měrou tak bohatou, až opatrní otcové už z toho dostávají strach a radí dáti zpáteční páru. Ale myslíme, že není třeba, aby koho bolela hlava našich nakladatelů, zejména pražských; ti se již postarají o sebe samy, žádného z nich ještě česká literatura neožebračila. Mají sice také svůj kříž, předně se spisovateli, stále toužícími po vyšším honoráři, a potom s obecenstvem, které se zase pořád domýšlí, že by knihy mohly býti lacinější a tím že by se hojněji rozšiřovaly, nakladatelům více vynášely a národu skýtaly lepší užitek. Při soudech a míněních takto se rozbíhajících je nesnadno se dorozuměti. Proto zůstává každý při svém. Některý nakladatel si pak ze zoufalosti koupí za nějakých stotisíc dům, a spisovatel i odběratel mohou míti radost, že se literarní poměry přece lepší a že už není třeba pořádati sbírky nebo ze své kapsy klopiti potřebný peníz, aby česká kniha vůbec vyšla. Děje se tak sic ještě, zejména od nováčků neb od autorů knih vědeckých, kteří mermo chtějí míti svůj spis vytištěn; ale to se hradí zas na druhé straně tím, že jiný spisovatel dostane za svůj spis dvojí honorář a k němu třebas ještě cenu. Jenom to nesmí býti *Svatopluk Čech*, protože podle výroku nebožtíka Dra. V. V. Zeleného v „České stráži," asi před rokem vytištěného, žije z vládních podpor. Nic nevadí, že tu podporu dostal jeho překladatel a on že jinou odmítl; pouhý úmysl vlády, z českých peněz také Čechovi dopřáti honoráře — je smutným svědectvím pro jeho slovanskost a vlastenectví. Kdo však se nejmenuje Čech a k tomu Svatopluk, byť i rodem a smýšlením byl Čechem, ten má dovoleno, nejen býti obmyšlen vládním stipendiem, nýbrž je dokonce i přijati. Jelikož pak žádný hlas veřejnosti se proti tomuto usouzení

neozval, nastupuje podle všech sofistů v platnost latinské pořekadlo: kdo mlčí, zdá se souhlasiti. Aby však našemu přednímu pěvci lásky k vlasti, Slovanstvu, k práci a přednímu kouzelníku básnické krásy české přece nebylo líto, že se mu nadšená umělecká činnost jeho a celá cesta tímto českým údolím zbytečně, nevděčně, neuznale a lehkomyslně ztrpčuje, napsán kamsi životopis jeho se stručnou sice, ale (řekněme jen) tak přísnou úvahou o jeho spisech, že se cos takového u nás nepamatuje snad od časů Havlíčkových, vyjmeme-li útok na B. Smetanu stejně bezpodstatně a žlučiplně podniknutý asi před 16 lety v německé „Politice.“ Ale tu byly v obou případech aspoň jakési pohnutky: v prvém literarně-publicistická a v druhém politická; ale jaká věcná pohnutka vedla teď péro prvé i druhé? Pravda, pisatele toho ani onoho nebolí, co napsal. Že tím otráví třebas léta života dotknutého, to nehněte jeho. Po smrti Čechově se bez toho vše nahradí pomníky, památními deskami a chvalořečmi; vyjeví se, že nežil z vládních podpor ani z domácích synekur, nýbrž ze svědomité, stálé, nikým neulehčované, od mnohých ztrpčované práce. Řekne se s pathosem: Hle, nový příklad, jak pozemská pouť genia vždy je trním vystlána a ne růžemi, jakoby antická „závist bohů“ podnes byla pravdou a příroda žárlila na ty, kdož vynikají dary ducha nad miliony a věčností svého jména a svých plodů ruší její zákon pomíjivosti všeho světského! A podobně dále. Bude se snad též vypočítávati, že tu byla Česká akademie, Svatobor, nakladatelé, město Praha atd., kteří mohli „vládní podporu“ proměniti ve vlasteneckou odměnu vykonané práce. Tomu všemu se bude projevovati souhlas a nebude se chápati, jak bylo možno to, co jest. A přece je tomu tak a bude tomu ještě dlouho tak.

Česká akademie udělila letos cen a podpor, až sluch a zrak přechází; ale dlužno se o každou hlásiti, zadati. Kdyby se přední spisovatelé smluvili a nezadávali svých prací k honorování, pak by buď dostaly cenu spisy prostřední a ještě slabší, které právě byly zadány — anebo by ceny nedostal vůbec nikdo, poněvadž by se těmto dáti nechtěla a oněm nemohla. Ten paragraf ve stanovách Akademie tedy není šťastný, že se ceny udílejí jen přihlásivším se o ně. Jsou a budou takové povahy spisovatelské, se se nebudou ucházeti o cenu nebo podporu. Tu jedná „Svatobor“ spravedlivěji, vybíraje ze spisů vydaných sám takové, jež vyznamenává cenou. Taková cena má pak opravdový význam, též aesthetický a literarní. Jen že „Svatobor“ zas žádá, aby konkurrenční spis byl vydán samostatně. Časopisecké práce pro jeho porotu neexistují. Co pak se týče našich nakladatelů, tedy ještě nepojímají svůj úkol tak vysoko, jako jej pojímal dejme tomu Němec Cotta, který na př. vyplácel literarnímu historikovi Proelsovi životní rentu tak dlouho, až tento vykonal všecky potřebné studie a mu dodal rukopis ke spisu „Das junge Deutschland“ — což trvalo právě 12 let. A což Praha? Tu tísní jistě starostí a břemen mnoho a ona přese všechny balvany v cestu vrhané kráčí statečně vpřed za heslem: Praga — caput regni. Ale umělecké a literarní potřeby ještě jí tuze netrápí. Ona dá Národnímu divadlu zdarma plyn, povolí na Tomkův „Dějepis Prahy“ několik set zlatých, přijme do služby některého toho literata, ale staré kostely i nejpamátnější, a umělecky důležité budovy už neráda zachovává a molochu regulace beze všeho je obětuje, spisovateli

pak povoliti roční důchod — to už do konce by bylo plýtvání obecním jměním. Její archivář má zrovna takové služné jako velitel hasičské stráže p. Tiapal... A tak, Muso, raději obrať tvář a zpívej o něčem jiném. —

Sv. Čech jest nyní opět v redakci „Nár. listův“ a pořádá feuilleton. Sám mívá každou sobotu nebo neděli svůj příspěvek pod šifrou A. Ž. Tam také se bránil dne 3. prosince proti výčitce nebožtíka Zeleného. Bydlí nyní na Letné a straní prý se více než kdy jindy společnosti. — Dr. J. Vrchlický vydal právě zajímavou knihu: „Podobizny a studie,“ výběr studií z různých literatur evropských, o které bude v „Hlídce lit.“ jistě obšírněji promluveno. Pověst z knihy té udělala habilitační spis pro jeho nastávající professuru literarní historie na české universitě. Má býti jmenován hned professorem řádným, a ministr prý velmi věci přeje, čekaje jen návrhu z Prahy. Zde pak třeba urovnati jenom některé formalnosti ještě, o jichž brzkém odklizení však nelze pochybovati. — S potěšením vítáme Vrchlického úvod k překladu Mussetova „Rolly,“[1]) v němž Vrchlický varovně upozorňuje, že báseň ta už dávno nemá původního významu a že dnes francouzská mládež má jiná, vážnější hesla a také život považuje se stránky jiné. V době, kdy se do našeho písemnictva se všech stran hrne necudnost, znemravnělost, feminismus a otravuje něžné kořínky idealnosti už v mladých srdcích, kdy i firma tak zasloužilá a kdys tak obětovná jako je Kobrovo knihkupectví se dalo na výdělkářství a konkurruje říkajíc s nakladatelstvím „Amoru“[2]) zvláštní bibliothekou pikantního čtení s necudnými obrázky na obálce a Casanovými pamětmi v programu — v takové době zasloužil by hlas jeho jakožto směrodatný v literarním proudění našem, býti všude slyšán a uvážen a zejména od těch, jimž především jest určen.

Záslužné dílo jalo se vydávati nakladatelství Kloučkovo a Höferovo: míníme Branišovy „Dějiny křesťanského umění v Čechách.“ Professor Braniš je pracovník osvědčený a lze od něho se nadáti díla dokonalého jak co do obsahu, tak i — což neméně důležito — co do slohové a formalné stránky vůbec. Počíná působením sv. Cyrilla a Methoděje a výklady své provází illustracemi hojnými. Proslýchalo se, že podobné dílo chystá monsign. Lehnert, nynější farář na Král. Vinohradech. U Branišova díla nemůžeme však zamlčeti nemilého překvapení, že totiž Morava není pojata do těchto „Dějin.“ Stále se vyčítá Moravanům separatismus, ale nepodněcuje-li se přímo takovým jednáním? Jsou či nejsou Čechy a Morava národní a kulturní celek? Měli bychom už jednou na dobro se zhostiti toho separatismu nepřátely vypěstovaného, který vždy a všude — i v politice, literatuře, umění, školství i v cestování — patří na Moravu jakožto na zemi cizí.

Kromě všeho, co už vydáno, chystá se na Vánoce ještě mnoho jiných novinek. Topič, který teď horlivě se chopil illustrování básnických děl, tentokrát vybral Nerudovy „Kosmické písně,“ vydav před krátkem Quisovu „Pohádku o hloupém Honzovi.“ Olivovy illustrace dojdou asi různého posouzení. Jistá je věc, že měl nesnadný úkol k básním tak abstraktným vytvořiti

---

[1]) Nebylo snad tak pilno, aby takovéto exotické a čiře pařížské kvítko chorobné krásy bylo k nám převedeno, a nad to v „Knihovně českého studentstva“!

[2]) Jest také pozoruhodno, že takový adamitismus vychází v městě Žižkově a policií se trpí.

případné zobrazení. Ostatně se proti illustrační manii a spojenému s ní zdražování bez toho drahých knih ozývají hlasy čím dál hojnější. Spolek spisovatelů „Máj“ tiskne literarní novotinu: „Černou hodinku,“ sbírku pamětí všech čelnějších našich belletristův, a budí oprávněnou zvědavost. — Bratři Šimáčkové zas oživí zaniklý „Jarý věk“ aspoň jedním směrem, převzavše náklad na časopis určený mládeži dospělejší, který však bude hleděti jenom k oborům praktickým. Redakci povede Dr. V. Kurz. Také prý se připravuje vydání sebraných spisů Sv. Čecha, z nichž opět některé (na př. „Slavie“) jsou rozebrány.

Volali jsme na tomto místě i jinde už nejednou po dějinách prostonárodně psaných, tak aby zejména slohem milým a ladným poutaly a vábily ke čtení jak mládež tak i lid a vzdělanectvo. To ovšem není práce snadná a žádá studia vzorův jinonárodních, studia slohu českého jakož i umění najíti a vytvořiti způsob vypravovací, který by se nejtěsněji přiblížil k žádanému idealu. Vůbec cítěná potřeba takové knihy, která nad to by musela býti prodchnuta láskou k naší minulosti, snoubenou se spravedlivým soudem, ale nesměla by býti drahá (podnik tedy v první řadě hodný podpory naší Akademie), nutká k pořád novým pokusům. Nedávno jej šťastně podstoupil P. A. Hlavinka. Teď právě prof. Lacina (Kolda Malínský) a J. Dolenský píší podobné kroniky národa českého. Která práce jest lepší? ptá se kde kdo. Ale nebylo by slušno ani poctivo, předstihovati se úsudkem, pokud není dílo celé provedeno, není známa rozloha díla a pod. Srovnávání obou knih ztěžuje také nestejný jich účel: Dolenského kniha určena jest mládeži, Lacinova každému. Vítány jsou obě. O prvé jen se pronáší se stran odborných přání, že by mohla býti nadále vypravována ještě plastičtěji, vzletněji a vřeleji, tak aby srdce dětské zahřívala a v obrazivost se vtiskovala účinně, nepomíjivě. Ale i takto předstihuje již posavádní dějepisy naší mládeži věnované všecky, Vzpomínáme tu maní některých obrázků historických z péra Fr. J. Zoubka, zejména vypravování o knížeti Soběslavu. To se honosí všemi etnostmi a jest po každé stránce vzorným. Právem pojato bylo také do čítanek „Průmyslové“ a Bartošovy. Ku podivu obě práce, Dolenského i Lacinova, spěchají příliš rychle přes dobu starou, báječnou k časům historickým. Ale romantická záře oné doby zapustila v lidu zvláště pevné kořeny, on jest na ni hrd, její hrdinové žijí stále v ústech a srdcích národa, a umělci všech oborů, sochaři, malíři, básníci i dramatikové rádi sahají do ní pro své látky. Opravdu také tato doba mythická a polomythická vysvědčuje skvěle kulturní výši starověku českého. Snad smíme prozraditi, že to vše přimělo jednoho z předních vypravovatelů našich, aby se podjal úkolu, toto údobí ozářiti novým jasem, zobraziti v nových, svěžích barvách. I lze doufati, že dějinné výpravě české tím pro dobu nejstarší se dostane dávno potřebného osvěžení a písemnictvu knihy hodnoty trvalé. Bohdá Morava a Slezsko nebudou opominuty.

S upřímnou přízní provázejí všichni přátelé aesthetické vytříbenosti a pravého krásna básnického „Sborník světové poesie,“ vydávaný J. Ottou a Českou akademií za redakce J. Vrchlického. Střídají se tu skladby slovanské s mimoslovanskými, a dokončen právě ročník druhý. Možno tu opravdu zvolati: Grégrova „Poesie světová“ je mrtva, ať žije Ottův „Sborník poesie světové“! Posud vydán Ariostův „Zuřivý Roland“ v překladu J. Vrchlického, Mickiewiczův

5000 3000

„Konrád Wallenrod“ v překladu J. V. Sládka, Byronův „Sardanapal“ (přel. Dr. Fr. Krsek), Luky Botiće „Pobratimství“ (přel. od J. Koláře), Calderonův „Divotvorný kouzelník“ (přel. od Dra. J. Krále), a v II. ročníku: Lermontov (přel. od Fr. Táborského), Alfieriho „Filip“ (přel. od B. Fridy), Kolcov (přel. od L. Quisa), Shelleyho „Cenci“ (přel. od V. Černého), Adam Asnyk (přel. od Fr. Kvapila), Burnsovy „Ballady“ (přel. od J. V. Sládka) a Puškinův „Evžén Oněgin“ v převodu amerického Čecha V. Junga. Jakáž tu hojnost krásy a umění rozseta v době půl druhého roku! A co práce podníceno i vykonáno! Nebožka „Poesie světová“ vycházela pomalu a nepodařilo se jí zachytiti a ujati se; snad bude „Sborník,“ vyrostlý z její mrtvoly, míti život tužší. Ale nevíme, vykoná-li „Sborník“ vzdělávací a krasocitný úkol svůj — vadí tomu jedinká, ale veliká věc: cena knih. Ve čtenářstvu českém zabírají nejsilnější počet vrstvy méně zámožné; právě tito nejvěrnější čtenáři měli by však požívati za to největší pozornosti a péče. Nebylo by Akademie nedůstojno, kdyby umožnila snížení ceny „Sborníku“; naopak právě to by jí každý pokládal za čest a chloubu, že razí dobré knize české cestu do národa, že přispívá k ušlechtění a vybroušení vkusu a soudu aesthetického. Posud každý si stěžuje na drahotu „Sborníku“; uznává se pěkná úprava, pečlivá redakce, vzácný obsah — ale český odběratel nemá jen „Sborníku“ ve svém rozpočtu, tam je vedle odborných knih a různých časopisů ještě mnoho jiných povinností literarních. A což teprve studentstvo! Nevíme, kolik kupců „Sborník“ má, ale mohl by míti desetkrát tolik, kdyby třebas při úpravě méně nádherné svazek stál as 20 kr. To by byl od Akademie národní čin! Jsme jisti, že by vždy a bez výjimky byl vděčně vzpomínán. I národové menší, jako Poláci, mají podniky, kde se nejlepší práce vydávají málem zadarmo. „Wydawnictwo Macierzy polskiéj“ rozumí jinak svým povinnostem, než kterákoli knihovna česká. Tam „Pan Tadeusz“ Mickiewiczův v pěkné úpravě stojí nevázaný 10 kr., kartonovaný 18 kr. a ozdobně vázaný 24 kr. A v té „Macierzy“ dělí se zábava a poučení poctivě o svůj díl. Kéž se Akademie česká neostýchá obrátiti své zření i na toto pole, sic méně učené, ale za to tím hojnější vláhy potřebné!

Česká bible z r. 1433., pěkný rukopis s inicialkami, byla na výstavě hodonínské. Objevena na Slovensku od p. faráře rohateckého, A. Cigánka. Podle stáří je to sedmá, dosud známá bible česká. První je leskovská v Drážďanech, druhá litoměřicko-vratislavská asi z r. 1411., třetí mikulovská, čtvrtá emausská (hlaholským písmem psaná), pátá olomoucká (1417), šestá švedská, nyní ve Vatikaně.

„Dědictví Komenského“ v Praze mělo dle výkazu z 29. října již 800 členů. Redakčních sborů je 10. Proti původním záměrům nakladatelského družstva toho ozvaly se sice hlasy, chtějící je uvésti na jiné dráhy a k jiným směrům, ale neprávem.

Ceny literarní. „Dědictví Komenského“ vypisuje do 28. září 1893 tyto ceny: 10 duk. za povídku z dějin českých, jež by vyplnila sešit; 10 duk. za povídku ze života; 3 duk. za báseň z dějin českých. Rukopisy se mají posílati naduč. Karlu Jiránkovi v Libici n. C. u Poděbrad.

Národní divadlo dle výkazu ředitelstva („Devátý rok Národního divadla, napsal Fr. A. Šubert“) dávalo minulého roku původní práce 124krát,

mezi tím činohry od 22 spisovatelů, cizí práce 367krát. Mezi činohrami bylo 7 novinek. — 15. listopadu 1892 ustavena dramatická škola o dvou letech. Hlavní činitelé jsou: O. Hostinský, O. Sklenářová-Malá, J. Šmaha, E. Chvalkovský. — O sporech mezi Národním divadlem a zprávami „České Thalie“ srv. tuto (č. 35.). — O koncessi ke zřízení stálého českého divadla požádati usnesla se městská rada na Král. Vinohradech (24. listop. 1892), byvši k tomu vyzvána uměleckými spolky pražskými.

Společnost **Musea království Českého** měla do konce r. 1891. příjmů 133.282 zl. $7^1/_2$ kr., vydání 25.275 zl. 53 kr., jeví se tedy přebytek 108.006 zl. $96^1/_2$ kr. Účty musea samého vykazují příjem 130.015 zl. 37 kr., vydání 61.497 zl. 65 kr., jeví se tedy přebytek 68.517 zl. 72 kr.

Rusko. *Loparev* nalezl úryvek velice zajímavého staro-ruského básnického díla 13. století, opsaného špatným opisovačem ve stol. 15. dle staršího rukopisu, a vydal jej s názvem: „Slovo o pogibeli Russkoj zemli.“ Hlavním thematem poetického díla tohoto měla býti „nemoc“ v podobě různice mezi knížaty ruskými, jež byla příčinou nezdarů v boji s Polovci a Tatary — „zhouby země ruské.“ „Slovo“ má značný význam literarně historický formou i obsahem a je skvělým památníkem národního básnictví ruského. Loparev v práci svojí podal krásné vydání textu, vědecký úvod k němu i poznámky vysvětlovací.

— Národopisná literatura ruská byla obohacena „Historií ruské ethnografie“ od známého mnohostranného učence *A. N. Pypina*. Ve čtyřsvazkovém díle tomto Pypin sebral a doplnil i zpracoval své články, jež dříve vycházely ve „Věstniku Evropy,“ ač zcela nezničil stop práce časopisecké. Dva první svazky obsahují všeobecný přehled studií národnosti i ethnografie velikoruské, třetí ethnografii maloruskou, čtvrtý běloruskou a sibiřskou. Spis Pypinův mohl by nésti název: „Historie ruského sebepoznání,“ poněvadž autor široko pojav úkol svůj líčí nejen pokrok ethnografie, nýbrž také jiných, s ní hraničících věd; studium „starobylosti a národnosti“ spojuje se tu s rovnoběžnými proudy vědecké mysli v oboru historie, historie literatury i vzdělanosti, archaeologie, s pokrokem statistických výzkumův i st. ř. národnictvím v literatuře.

— *N. P. Barsukov* vydal 6. sv. obšírné práce své: „Žizň i trudy (život a práce) M. P. Pogodina,“ známého slavisty, historika, publicisty i belletristy ruského. Ve svazku tom líčí se život jeho r. 1841.—1842., jeho cesty po Rusku i v cizině, starosti o časopis „Moskviťanin,“ styky jeho s Uvarovem, Ševyrevem, Hercenem, Bělinským atd. Důležity jsou také zprávy o přírodovědci a zakladateli charkovské university, V. N. Karazinovi, jehož padesátileté jubileum úmrtí († 4. listop. 1842) nedávno v Rusku oslavovali.

— Literatura o Gogolovi roste den ode dne. *V. J. Šenrok* vydal 1. sv. svých „Materialů k životopisu N. V. Gogola,“ *N. S. Tichonravov* pokračuje v kritickém vydávání textů spisů Gogolových v „Bibliotece dlja Čtenija,“ vydávané lístkem „Car-Kolokol.“ Opravy a doplňky práce Šenrokovy podal *F. A. Vitberg* („N. V. Gogol i jego novyj biograf“).

— V „Istoričeském Věstniku“ nalezáme velice zajímavé vzpomínky literarního historika *A. D. Galachova:* „Sorokovyje gody“ (Čtyřicátá léta). Autor líčí tu zvláště zásluhy hraběte S. G. Stroganova o ruskou vzdělanost, pak podává

svoje vzpomínky na spisovatele tehdejší. V témž časopise nalezáme pěknou stať *A. J. Vvedenského* „Russkij idealizm sorokovych godov," jednající o zajímavé knize, vydané právě A. S. Suvorinem: „P. V. Annenkov i jego druzja. Literaturnyja vospominanija i perepiska 1835—1885 godov." Tutéž nalezáme stať *S. S. Trubačeva:* „Pisatel dvadcatych godov," věnovanou charakteristice básníka i kritika ruského knížete P. A. Vjazemského.

— V Petrohradě vyšly „Kritické stati" *M. N. Černyševského* († 1889), uveřejněné 1854—1861 v „Sovremenniku." Černyševskij byl jedním z tak zvaných publicistických kritikův, ale vnímavého ducha pro krásy umělecké neměl. K téže škole publicistické kritiky, jejímž hlavním zástupcem byl Dobroljubov, náleží také *Viktor Alexandrovič Golcev* (* 1850), bývalý docent politického práva na universitě moskevské, nyní člen redakce „Ruské mysli." V nejnovější knize jeho: „Voprosy dňa i žizni" (Otázky dne i života) máme kritickou úvahu o novellách Elišky Orzeszkové a zvláště zajímavý článek o současné literatuře ruské. Golcev ovšem žádaje stále a stále myšlenky, všímá si hlavně jen těch belletristů ruských, kteří provádějí určité idey v dílech svých, mlčením pomíjeje belletristy t. ř. čistého umění. Jedna ze statí věnována „památce J. A. Komenského."

— Z belletristických děl, o sobě vydaných, připomínáme předně obšírný roman *E. J. Androva:* „Rufina Kazdojeva." Děj jeho odehrává se v šedesátých letech. Vypravuje se tu, jak hrdinka, dle níž roman nazván, dívka z bohaté rodiny vyšší společnosti petrohradské, nadšena hnutím doby té, vzdala se štěstí osobního, aby sloužila idei, v jejíž uskutečnitelnost věřila, odešla z bohatého domu rodičův, opustila vyšší společnost i milého člověka, aby se oddala „společenskému dílu." Za tím účelem vstoupila v „kommunu," která měla býti základem ve stavbě nové společnosti na zásadách spravedlnosti a lidumilnosti. Ale pokus utvořiti „kommunu" se nezdařil, Rufina pozbyla víry v „učitele" i ve spasitelnost idey své a vrátivši se do domu rodičů provdala se. Autor nevysvětlil, jakým vniterným processem hrdinka jeho přišla k tomu, že se smířila s okolnostmi života, jež byla zavrhovala. Jednotlivé obrázky ze života ruské společnosti šedesátých let jsou jasné, ale celek trpí nesmírnou zdlouhavostí, osoby vyvedené trpí jednotvárností a stereotypností.

— Otázky o poměru „otců k dětem" dotkl se mladý belletrista *Vl. Dědlov* v novelle: „Sašeňka," ale velice povrchně. Rodiče hrdiny novelly této, Sašeňky Kirpičeva, jsou nakresleni jasně, ale jsou spíše směšnými postavami, než typickými zástupci šedesátých let. Sašeňkovi dostane se skvělého vzdělání, on je nadaný, sečtělý, obratný, výmluvný. V Petrohradě, kam jel na studia universitní, Sašeňka si zahýřil, probíjel život zálety a vysedáváním v hospodách s damami polosvěta. Autor v první části novelly po způsobu francouzských spisovatelů, kteří jsou mu vzory, široce popisuje různé pitky Sašeňkovy i s jejich doplňky. V druhé části Sašeňka je doma, i nastává rozlad mezi ním a rodiči, mezi konservativcem a liberaly. Třetí část líčí opět pitky a prostopášnost Sašeňkovu v Petrohradě. Konečně Sašeňka pod dojmem dvou smrtí — kadeta, jenž z nešťastné lásky se zastřelil, a druha, kterého pověsili — šel hledat poučení a útěchy ku „genialnímu" muži a „velikému spisovateli" země ruské (Tolstému), jenž poučil ho o lásce, všecko objímající a všem odpouštějící, o činném životě, ctnosti atd. Jinoch obrácen a obnoven odejde

do domu rodičův a obrozuje, obnovuje krajany své. Novella je rozvláčná; kdyby aspoň o polovic se zkrátila, živé a ne bez talentu napsané výjevy mnoho by tím získaly.

— Veleplodný *Vasilij Nemirovič-Dančenko* vydal dvě sbírky povídek („V poťmach“ a „Spolochi“) i delší novellu „Razošlis.“ Názvy sbírek nemají skoro žádného vztahu k povídkám, v nich obsaženým, leč zdaleka asi ten, že člověk, když zůstane o samotě v noci, „po tmě,“ snadno upadá v nepokojný stav, nepokojnou náladu vniterní, již značí slovo „spolochi.“ Na tento motiv napsáno několik povídek dosti jednotvárných obsahem i dojmem, který působí. Větší zájem budí „Sestra“ a „Mirskaja pečalnica,“ v nichž živě se líčí, jakých hrdinských a lidumilných činů schopna žena, „slabý tvor,“ jak jí říkají. „Much záštitník“ je podobně realní postavou jako hrdinka „Sestry.“ Povídky ty hodí se dobře pro lid. Novella „Rozešli se“ je spíše parodií na „hrdelní romany,“ než vážnou prací. Ostatně novella je zdlouhavá, a ton její nejasný. — „Staryja byvalščiny“ nazval *A. V. Arseňjev* řadu bezvýznamných historických náčrtkův, obrázkův a anekdot.[1]) *A. Vrzal.*

Slovinsko. „Katoliška bukvarna“ v Lublani ohlašuje „Slovensko-nemški slovar,“ sestavený podle sl. Wolfova od M. Pleteršnika. Má sloužiti praktické i vědecké potřebě. Pravopis a výslovnost se řídí podle návrhů prof. M. Valjavce a V. Št. Karadžiće. Podle ukázky textu bude dílo zdařilé i úhledné. Cena seš. (asi 20) 50 kr.

Slovensko. „Slovenské Pohľady“ začaly vydávati samostatné otisky prací, zajímavějších pro širší obecenstvo, pod názvem: „Knižnička Slovenských Pohľadov.“ Číslo 1. obsahuje povídku Mart. Kukučina „Konec a začiatok.“

Polsko. Professor varšavské university Henryk Struve vydal svoje esthetické rozpravy ve sbírce: Sztuka i piękno (Warsz. 1892). Rozpravy ty obírají se předměty esthetiky povšechné i zvláštní. Pozoruhodny jsou na př. články: o individualismu a objektivnosti, o uměleckých odborech jako prostředcích výchovu, o divadle, které staví po bok kostela a školy (kéž by tak bylo!), o vztazích mezi uměním, filosofií a náboženstvím — nehledě ke článkům o umění výtvarném. Spisovatel jest přívrženec střízlivého idealismu. V zásadách esthetických místy kolísá. — Ve Varšavě vydán překlad E. Veronovy Esthetiky od A. Lange. — Tamtéž vyšlo: *Ola Hansson,* Młoda Skandynawia, szkice literackie, v nichž pojednáno o J. Brandesovi, P. Jacobsenu, A. Strindbergovi, A. Garborgovi, a o materialismu v literatuře. — Také *Mantegazzovým* povídáním o nervositě našeho věku obohacena polská literatura. — Redemptorista Piotr Semenko vydal „Wyższy pogląd na historyę Polski“ (Myśl Boża w jej dziejach). Krak. Str. 101.

Německo. *K. Groos,* „Einleitung in die Aesthetik.“ Giessen 1892. Není to úvod v obyčejném významě (o dějinách na př. nebo methodě), nýbrž úvaha o základních pojmech esthetiky. Dle spis. jest esthetický názor tento: vniterný obraz věci se od ní úplně odloučí a člověk se v něm kochá. Tento zdaj esth. můžeme míti o všech věcech, a proto se krása a esthetičnost od sebe podstatně nerůzní. — *Tilm. Pesch* vydal po druhé obsáhlé dílo „Die grossen Welträtsel“ (Freiburg, Herder. 2 sv. Str. XXV, 799 a XII, 616. Cena 18 m.). Prvý svazek nadepsán: Philosophische Naturerklärung, druhý:

[1]) Pozn. Přepisujeme ruské e (= je) — e, ѣ — ě, нь — ň atd.

Naturphilosophische Weltauffassung. Je to znamenitý přehled theorií přírodovědeckých, podaný se zřetelem k požadavkům víry. — Známý mohučský časopis „Katholik“ vydal povšechný ukazatel ke všem ročníkům 1821—1889. Z téhož časopisu otištěn samostatně velmi zajímavý životopis H. E. Manninga, sestavený od A. Bellesheima (Mainz, Kirchheim. XII a 276. Cena 3 m.). — Pozoruhodný je taktéž životopis J. Janssena, vydaný od slovutného dějepisce L. Pastora (Freiburg, Herder. VIII a 125. Cena 1·60 m.). — 7. svazek spisův o dějinách nekřesťanských náboženství obsahuje životopis Mohammeda, sepsaný od H. Grimme (Münster in W., Aschendorff). — Jakožto curiosum zaznamenáváme sešitek *M. Oberbreyera* „Für und gegen die Jesuiten, zeitgenössische Originalaussprüche“ (Düsseldorf, Bagel). Někteří nadávají, někteří chválí, někteří odepřeli úsudek, poněvadž jesuitů neznají; mohlo jich tak učiniti mnohem více. P. Lindau píše taktéž, že nemá tu dostatečně znalosti; jediný jesuita, jehož prý seznal před 30 lety v Paříži, byl velice milý člověk, a — dodává Lindau zcela vážně — „neučinil ani nejmenšího pokusu mne obrátiti“ (!).

— Vídeňská divadelní výstava, která pro nás měla aspoň ten význam, že uznala české umění, skončila se hmotným neúspěchem; o uměleckém významu se soudy rozcházejí. Zajímavo jest, že společnost z Brixleggu chtěla dávati vlastenecké drama „Andr. Hofer,“ že však to nebylo dovoleno z „místních a politických důvodů.“

— Berlínská „Neue freie Volksbühne“ stanoví ve svém programu m. j. také tu zásadu, že třeba „náklonnosti a umělecké snahy členů (totiž lidu) povznášeti a zušlechťovati, nikoli jim lichotiti; proto třeba demokratický princip opustiti a spoléhati na radu znalců, nikoli na nahodilou slepou volbu.“ Tedy přece! Starší „Freie Volksbühne“ si dělnické obecenstvo demagogicky vyhejčkala, tak že chtělo o všecko pryč svými projevy v divadle rozhodovati a řešiti problemy umělecké, až toho měli páni sami dosť. I u nás byla ta neomylná vox populi velice vynášena.

— Litterarisches Bureau zařídil v Řezně H. Keiter. Kdo chce vydati nějaké dílo, může tam poslati rukopis na přečtení a posouzení, zda-li se hodí na veřejnost či ne. Pokyny takové se udílejí za mírný poplatek. Čistě vědecká díla by se odevzdala odborným znalcům. Kancelář tato prý zařízena následkem toho, že se v Německu vydává mnoho bezcenné belletrie „als Manuscript gedruckt,“ načež upozornil Fr. Hülskamp.

— „Dramatica sacra,“ časopis pro náboženské divadlo, počal vydávati farář Schwägler.

— „Strassburger Theologische Studien“ se zove nová sbírka spisův o důležitých časových otázkách celé theologie. Vyd A. Ehrhard a C. Müller. Prvý svazek jedná o zázraku a přírodě (Freiburg, Herder). — V Berlíně počal lékař A. Damm vydávati měsíčník „Die Wiedergeburt der Völker.“

— Známého dějepisce Říma ve středověku, *F. Gregorovia* († 1891, spálen v Gotě) „Römische Tagebücher“ vydány 1892 ve Stuttgartě. Greg. byl zapřisáhlým nepřítelem církevního státu, ale ani s novou vládou se nemohl přese vše vyznamenávání smířiti. Piu IX. spílá až neslušně.

Francie. S. E. Fretté vydal nový životopis Ježíše Krista (Paris 1892, Lethielleux). Od Didonova se tento životopis výhodně liší tím, že podrobněji stopuje zprávy historické a odtud se teprve povznáší k reflexím. — H. Dietzovo dílo o literatuře anglické a německé (Les Litteratures étrangères. Paris. Str. 622), ve kterém jsou mimo dějiny literatury též výňatky z důležitějších děl, je zase dílo, jaká Francouzi někdy vydávají o cizích věcech: hodně frasí, mnoho nesprávnosti a povrchnosti, málo úplného. — Jules Lemaître vydává stále svoje Impressions de théâtre (sixième série. Paris 1892), ale čím dále tím méně cenné. Francouzský kritik P. Talon v „Polybiblion“ (10) nazývá statě tohoto svazku docela již banalními. — Vychovatelský spisovatel Guyot-Daubès vydal užitečný návod La Méthode dans l'étude et dans le travail intellectuel (Paris 1891, 252). — O důležitém i zajímavém zjevu, kterak mnozí spisovatelé ve Francii se obracejí od orgií smyslnosti a nevěry k positivnímu náboženství, podává zprávy spisek F. Kleina: Le mouvement néo-chrétien dans la littérature contemporaine (Paris 1892, 64). Známější jména jsou tu Bourget, Rod, Coppée, Vogüé, Leroy-Beaulieu a j. Ovšem že mnozí nechtějí uznati potřebu pevné věrouky, držíce se jen mravouky, jiní pak vplétají do křesťanství živly fantastické. — Proslulý filosofický spisovatel msgr. D'Hulst vydal svoje rozpravy pod názvem Mélanges philosophiques (Paris 1892, XII a 524). Probírá a oceňuje tu různé směry filosofické novější doby; zvláště časová jest poslední rozprava „l'examen de conscience de M. Renan.“ — Études d'histoire et de critique dramatique par *G. Larroumet* (Paris 1892, 224). Články ty pojednávají přehledně o některých dramatech na divadle (Molière, Shakespeare a j. jsou zastoupeni), podávají něco z dějin francouzské veselohry, a mluví také, a to dosti volně o poměru divadla a mravnosti. — Obšírný životopis známého apologety *Augusta Nicolas* (Paris 1892, XIV a 752) vydal Paul Lapeyre. Z prací i dopisů Nic. dovozuje spis. myšlenkovou i mravní velikost oblíbeného kdysi obhájce víry, na kterého se nyní pomálu zapomíná.

Anglie. *Alfred Tennyson* zůstavil prý 513 hudebních skladeb, mezi nimi 400 ze svých písní. Výnosné místo dvorního básníka nabídl Gladstone po Tennysonovi socialistovi Will. Morrisovi, který ho však nepřijal.

— V New-Yorku (nákl. Charles Scribners Sons) vydává N. M. Buttler řadu děl o světových stadiích vychovatelství, od Aristotela až na naše doby. Spolupracovníky jsou povolaní odborníci.

— *Albert Henry Wratislaw,* anglikanský duchovní, přítel českých snah, které seznal za několikaletého pobytu v Praze, zemřel 3. listop. 1892 v Londýně (* 5. listopadu 1821). Uměl dobře česky. 1848 vydal „Lyra czechoslovanska. Bohemian Poems.“ Přeložil RK. a psal o Čechách do angl. časopisů. 1889 vydal poslední dílo svoje „Sixty Folkl. Tales,“ vybraných z Erbenovy sbírky. Zdali pocházel z české rodiny Vratislavů, jak se domnívali, nelze přísně dokázati. *P. V.*

— Miss *Clementina Black* vydala u Lawrenca a Bullena sbírku povídek „Miss Falkland and other Stories.“ Constance Falkland jest dcera vojenského důstojníka, jenž pro karty musil opustiti vojenskou dráhu. Tu vydá se na cesty po kontinentě a obehrává hlupáky, co se ohlíží po ženichovi pro svou dceru, kterého mní že nalezl v jistém Lancasterovi. Rozumí se, že místní

společnost damská chladně se chová ku C. Falklandové, která jest nevinná kousky otcovými. Toliko jeden gentleman se jí ujímá, avšak z nenadání odebéře se do Anglie, aby se uvázal v nenadálé dědictví. Tu Lancaster, aby se Constanci pomstil za odmítnutí, posílá jí psaní od Arthura Northe, v nichž jí vyznává lásku, kterou ona přijímá. Avšak zvěstí o jeho (Northově) zasnoubení v Anglii přijde na jevo padoušství Lancasterovo. Pokoření nevinné dívky jest sympathicky podáno. *A. Koudelka.*

Italie. *Monti Angelo*, La nostra letteratura. Lezioni dettate per uso dei giovani studenti. Cremona 1892. I. Str. 194. Cena l. 1.80. Začátek díla toho, jež se vyznamenává zdravou kritikou a pěkným slohem, přivítán v Italii s velkou radostí. — O začátcích Koperníkovy nauky a o poměru církevních úřadů k ní pojednává zevrubně *E. Costanzi* v díle: La Chiesa e le Dottrine Copernicane. (Roma 1892. IX a 250.) Papežové (Mikuláš VI., Klement VII., Pavel III., Řehoř XIII. a XIV.) nauce i zastancům jejím přáli, více než na př. protestanté Keplerovi. Církevní úřady jen se obávaly ukvapených úsudkův a zneužívání Písma. Galileimu zabráněno vystupovati s jeho nedosti dokázanými theoriemi hlavně proto, že celou starou soustavu šmahem zavrhoval a nové ještě neměl.

— Studj Danteschi obohaceny novými zprávami o rodině básníkově. *L. Randi* (Il marito ed i figliuoli di Beatrice Portinari) dokazuje z archivu march. Ginori ve Florencii, že Beatrice byla v manželství se Simonem di Giuliano de' Bardi, a že měli 4 syny. *Ferri-Mancini* (Quisquilie Dantesche) vysvětluje nejasné Il tacere onesto (Parad. 16, 43 n.) o rodině básníkově ne pro nějakou skvrnu, nýbrž že básník nepokládá za rozumné, dovolávati se nějakých starých a znamenitých předků.

Vulgata, úřední to latinské vydání Písma, měla 9. listopadu 1892 400-leté jubileum svého úředního zavedení od Klementa VIII. Sněmem Tridentským vyhlášena Vulgata za authentický text v tom smyslu, že se veřejně každý naň má odvolávati jako na spolehlivý; že právě to byl latinský text, nemůže býti v 16. století nikomu divno. Není tedy nikomu zakázáno, obraceti se k textu na př. hebrejskému nebo řeckému. Měla tím býti jen odvrácena libovůle kritiků, kteří, jak známo na př. z klasiků, s texty nakládají velice nemilosrdně. Velkou kritickou cenu Vulgaty pro vysoké stáří její uznávají ostatně nyní už i protestanté.

Při **vatikanském tajném archivě**, otevřeném od Leona XIII. dějepisnému bádání, zřizuje se příruční knihovna (Sala Leonina), jejíž bohatství bude záležeti také na ochotných zásilkách z ciziny. Dosud má asi 200.000 svazků, zhruba již seznamenaných. O pohodlné užívání její je co nejvíce postaráno; úředníci mají přísný rozkaz, býti všemožně nápomocni všem učencům při hledání. Učenců je tam letos zase hojně; německý živel mezi nimi značně převládá. Dohled na knihovnu má známý učenec jesuita Fr. Ehrle. Představeným archivu se stal msgr. Tripepi, který přísný dohled na užívání archivu poněkud uvolnil. K tajnému archivu mají připojenu býti též archiv konsistorní a archiv Datarie z Lateranu. Všecka tato zařízení se stala z vůle sv. Otce, který chce, aby dějepis z pokladů vatikanských co nejvíce těžil. Dostaly se již i na veřejnost některé soukromé zprávy učencův i protestantských, kteří si ta zařízení velice pochvalují.

Pařížská výstava drobnopisů, konaná r. 1892., odměnila čestnými cenami několik takových, zajisté pro lidstvo velice „důležitých“ prací. Jeden z těch umělcův opsal 2 strany velkého časopisu na dopisce, jiný napsal dosti obšírný životopis Colombův na slepičím vejci, jiný zase Marseillaisu na 6 pšeničních zrnkách a pod.

FEUILLETON.

O Sušilově překladě a výkladě knih Nového Zákona.

P. Vychodil.

Před několika lety jsem začal sbírati látku k životopisu Sušilovu. Mnozí z těch laskavých pánů — ba i dam —, kteří mně jakýmkoli způsobem ochotně byli nápomocni při sbírání látky k obšírnému životopisu tomu, budou se již asi horšiti, že příspěvků jejich dosud tak málo použito; já sám bych byl nucen jim dáti v tom úplně za pravdu. Věc se táhne už na deset let, a nemohu do dneška říci, že životopis „co nejdříve“ vyjde, neboť bych jej rád měl opatřen aspoň několika kresbami a i jinak pěkně vypraven, a to je u nás na Moravě vždycky choulostivá věc. Abych ale přece dobrou vůli projevil, podávám drobnou episodku z bohaté činnosti Sušilovy; drobně pojatou potud, pokud by i širší vrstvy literarní zajímala.

Volím právě tuto částku rozsáhlé práce Sušilovy, jednak že jemu samému byla nejpřednější, jednak že jest v ní dosud něco časového a dosud bohužel málo povšimnutého. Jsme zvyklí, při jméně Sušilově pamatovati přede vším na jeho sbírku lidových písní, a právem ji tak vysoko ceníme; životní prací jeho po přednosti však přece bylo české vydání knih Nového Zákona, ku kterému se cítil zavázán už úřadem svým professorským. A že se o významu díla toho neoddával žádnému sebeklamu, dosvědčí každý, kdo příslušnou literaturu trochu zná. Je to dílo přese všecky nedostatky svoje opravdu monumentalní, jemuž se v moderních jazycích — nejen slovanských, nýbrž vůbec — málokteré může po boku postaviti; o latinských arciť nemluvím. Jen tím, že předmět jest obecné všímavosti poněkud vzdálen, si lze vysvětliti, proč se táto cenná a významná práce odbývá zpravidla pouhým údajem: „vydal překlad a výklad Nového Zákona“ U nás leckdy i laikové — v plném slova významu — se dotýkají otázek biblických, a obyčejně se při tom objevují výsledky všelijakých bojovných traktatků, jinak docela bezvýznamných; k tomuto arcidílu nesáhne nikdo. Každý znalec našeho národního života ví, čím byla bible národu a jeho řeči. Sentimentalní duše zde ovšem podle známého receptu mají na mysli jenom bibli česko-bratrskou, vytýkajíce tím stránku vlastně zcela podřízenou za hlavní. Hlavní přece jenom jest a bylo to, že se četla bible česká; odtud náboženská, mravní a národní síla brala po výtce svou potravu a uchránila národní samostatnost aspoň v lidu, umožňujíc takto jedině opravdové obrození celého národu. Bez toho zdravého kořene by každé úsilí bylo vyšlo na marno. Když se nyní mluvívá o „poslání české knihy,“ tu se na tuto podstatnou stránku mravní rádo zapomíná; buditelství národní nespočívá jenom v českých slovech, nýbrž v českých slovech vážné pravdy! Písmo svaté po všechny věky v národě našem

poslání tomu dostálo co nejčestněji. I když v některých věcech přineslo cizí způsob výrazu, přece celkem ušetřilo názoru domácího a onen nedostatek nahradilo výtěžkem daleko cennějším.

Poslání to by bible mohla vykonávati až dosud, jelikož v sobě spojuje dva nejzávažnější momenty života našeho, náboženský a národní, tento alespoň po stránce jazykové. Lidověda u nás nyní vznikající jen z části je toho pamětliva, bojíc se snad, aby nezadala své modernosti. Pak ale není po mém soudu dosť objektivní; chce-li býti upřímná, přijmiž vývoj lidový tak, jaký v pravdě byl, a nebraň se pro moderní předsudky živlům, v životě národu právě nejvýznačnějším. Či snad chce zase čekati, až jí tu pranovou pravdu nějaký Tolstoj poví?

S tohoto stanoviska bych rád o Sušilově vydání Nového Zákona učinil několik poznámek také pro širší obecenstvo. Zavdává k tomu ovšem podnět více osobnost Sušilova, v níž náboženství a národnost se snoubily tak úzkým svazkem, že jej učinily zároveň láskyplným pěstitelem nejvyšší kontemplace theologické i rozmarného popěvku lidového; a v žádném směru se snad neopováží někdo vytknouti mu povrchní dilettantství. Při vydání Nového Zákona byl on celý theologem a filologem, tedy učencem. Avšak i vědecké práce svoje podnikal, jak z častých výroků jeho vysvítá, opravdu pod vědomím „vlastenecké povinnosti," nyní tak často nadarmo brané. Vědecká i sběratelská činnost byly mu jen různé stránky povinného úkolu; dle jeho přesvědčení má každý pokládati za čestný závazek pracovati v tom, k čemu jest povolán, čestný ne tak pro svou osobu, jako pro celý národ, ba celé plémě slovanské. Ve věcech vzdělanosti a literatury byl Sušil nadšeným panslavistou, a proto jej nedostatky slovanských literatur velice mrzely. „Theologie u nás a vůbec u Slovanů tak chuda, tak stojí na stupni přenízkém, že bez zardění o ní mluviti nelze," píše ještě 2. 2. 1852 Fr. Hoškovi, a stesk ten opakuje častěji. Bylo mu zajisté i jakýmsi národním nevděkem u kněží, nepěstovati studia biblického v mateřštině. Pro kněze, majícího působiti mezi českým lidem a udržovati mu jeho mateřský jazyk, pokládal za velkou hanbu, jak říkával, aby se dal od leckteré protestantské babičky zahanbiti ve znalosti Písma sv.

On sám oblíbil sobě studium Písma a východních nářečí již v alumnatě za vedení učitele svého Cyrilla Nappa, pozdějšího opata augustinianského na Starém Brně; tak vypravuje životopisec jeho, Matěj Procházka. Jsa kooperatorem v Olbramovicích pěstoval to studium samovolně dále, nepomýšleje podle všeho na to, že by se mohl státi učitelem toho předmětu. Píše zajisté i po jmenování svém za professora příznivci svému, statkáři Seydlovi v Bohuticích (16. 3. 1837), že se „dostal k professuře hermeneutiky, jako Pilat do Creda." Dle zprávy M. Procházky přiměl jej ke konkursu o professuru v Brně mladší jeho spolukooperator, čilý a podnikavý Tomáš Procházka, který bezpochyby lépe než on sám si byl vědom, co učenosti v tom milém jeho Františkovi vězí.

Zkouška konána 17. 12. 1835. Spolukonkurrenty se jmenují Karel Nöttig, tehdy kaplan při brněnském dómě, později biskup brněnský, a Ant. Horský, kaplan u sv. Tomáše v Brně, jenž tehdy prozatímně přednášel Nový Zákon v ústavě bohoslovném. Práce Sušilovy překvapily censory fakulty vídeňské, kterým obyčejně se práce konkursní posílají na posouzenou, zvláště neobyčejnou znalostí odborné literatury. Ústní přednáška Sušilova, která se svobodně volívá, jednala o slovanských překladech Písma sv. Že tu uměl svým professorským posluchačům pověděti mnoho nového a neslýchaného, snadno se domyslíme.

Sušil byl na sklonku r. 1836. přesazen za kooperatora do Komárova u Brna, tedy opět do německého místa; zde však pobyl jen krátkou dobu, neboť hned začátkem druhého půlletí měl nastoupiti místo professora studia Nového Zákona (hermeneutiky a exegese) v Brně. M. Procházka udává den jmenování 20. 2. 1837, avšak podle oznamovacího listu ke jmenovanému Seydlovi stalo se to dříve. Píše mu zajisté 31. 1. 1837 (německy): „Dovoluji si, Vaše Blahorodí několika řádky obtěžovati, jelikož se sdílíme o svou radost s těmi, kteří mají účastenství s naším uspokojením. Jsa o tom přesvědčen pokládám si za čest, V. B. tímto oznámiti, že jsem byl jmenován professorem biblického studia N. Z. v Brně, a prosím, abyste toho nepovažoval za sebevychvalování, nýbrž pouze za důkaz zmíněného přesvědčení. Celý svět bych za to k srdci přivinul, jakož i Bohu za to štěstí neustále děkuji.“

Jakého druhu to štěstí bylo, není nesnadno uhodnouti. Hmotné dojista ne, neboť platy professorů při diecesních ústavech bohoslovných, jež nebyly fakultami, bylo až do posledních let prabídné; společenské postavení jejich rovněž nebylo za těch okolností právě vynikající. Vyplněna tím tedy zajisté touha jiného druhu, totiž moci se odevzdati vědeckému studiu a v tom směru také na jiné působiti.

O učitelské činnosti tu není kde mluviti. Zmínky tyto předeslány jen proto, že v úřadě svém měl Sušil nejlepší příležitost, pracovati podle srdce svého. A záhy se toho také chopil. Již rok po nastoupení professury (2. 7. 1838) píše V. Pešinovi, redaktoru „Časopisu pro katolické duchovenstvo“ (uveř. tamt. 1838, str. 737.): „...opovažuji se i tuto otázku na Vaši Důstojnost a Milost skládati, zdali kdo na kommentaru sv. Písma pracuje. Položil jsem sobě za úkol života, dá-li Bůh, obšírným výkladem Nového Zákona vel. duchovenstvu posloužiti, kterážto práce teprva po mnohých letech k žádanému cíli přivedena býti může. — Proto by mně v tom kratší výklad, který by spolu i pro lid potřebován býti mohl — (jak na př. Allioliho) — dokonce nevadil; nobrž z celého srdce žádám, aby takový co nejdříve na světlo vydán byl, a tak kněží naši k německému sahati nemuseli.“ (P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 2.

O aesthetických názorech F. L. Čelakovského.

Napsal *L. Čech.* (Č. d.)

Nebyl tedy Čelakovský ani proti pravdě ani proti ctnosti v básnictví a umění, ale rozděloval jich obor a účel, věděl, že umění přímo nemluví ani k rozumu ani k vůli, že poslání jeho jest jiné. Nekladl však zároveň jedno nade druhé. Vedle sebe, jak již řečeno, jsou to tři hvězdy svítící nad naukami, společností lidskou a uměním. A jak vysoko cenil je, o tom aspoň, co dobra a krásy se týče, svědčí 72. básnička „Růže stolisté“:

Za ctnost odplaty nežádej,
Za kořist celou pokládej,
Tvůj-li šlechtí zemský byt
Mravní shoda, krasocit.

Že v mladším věku viděl různost dobra i krásna ještě ve větším stupni, o tom svědčí jím činěný rozdíl mezi „city nábožnými“ a city aesthetickými. City náboženské jsou — praví — zavinující se, sdělávají blaženost a spokojenost jen pro jednoho člověka; city aesthetické jsou však rozvinující se, jsou blazí méně pro osobu vlastní, ale více pro jiné: „z nich-li se nám dostane jaká blaženost, tedy ne jiná, nežli zodrážená, ale kdo jednou té zakusí, ten tak lehce neupustí.“ („Sebr. listy,“ str. 65.) I má oddávání se „citům nábožným“ za záhubno pro city aesthetické a varuje v tomto smyslu Kamarýta. (Tamtéž.) Co do výroku tohoto nedá se upříti, že se tu potkáváme s nepřesným vyjádřením správně pozorovaného, poněvadž zažitého, psychologického skutečna. Čelakovský city aesthetickými rozumí tu předně ono vlnění citové, jež provází tajůplný pochod uměleckého tvoření od prvotní produktivní nálady až ku konečnému vtělení koncipovaného a propracovaného výtvoru. Šíře tutéž myšlenku pronesl v básni „Zasvěcenec,“ kde Musa dávajíc mladému pastýři lyru takto líčí poesii:

Zde lyra tato tvou buď srdečnicí,
Dej duším klid a duše rozbuřuj
K životu hlahol její lahodící
I ducha tvého k míru uvozuj.
Mnohé zármutky, mnohé hnětlivosti
Majetnost tato k tobě připojí,
A jenom odblesk cizí blaženosti
Tvá rozdmutá zas ňádra ukojí;
Tuť blahost bohů pěvci zalíbenou
Dosíci lze jen utrpení cenou. (I., str. 221.)

Blahost zjednaná utrpení cenou právě jen na pochod tvůrčí se může vztahovati a jen uměleckému tvoření na škodu býti může každé jednostranné oddávání se citům jednoho druhu, tedy i citům náboženským.

Ale více než psychologická stránka a váha tohoto výroku vlastního jádra naší rozpravy se týká vlastnost přisouzená citům aesthetickým, že totiž jsou blazí pro jiné, že jsou rozvinující se. Nevzdálíme se asi daleko od pravdy, spatřujeme-li ve výraze tomto jakési tušení oněch vlastností citův aesthetických, které právě novější aesthetika s velikou důrazností vytýká. Míníme totiž socialní ráz citův aesthetických a umění vůbec, jak jej dokazují nyní hlavně Guyau a Tarde. Dle Guyaua již pouhý pocit se stává aesthetickým, když nastane jakési rozšíření, jakási ozvěna pocitu v celém našem vědomí, když nastane souhlas mezi pocitem, city a myšlením. (Srv. „Hl. lit.“ 1887, str. 330.) A jelikož dle nejnovějších psychologických výzkumů naše vědomí přes patrnou svoji jednotu jest společností, harmonií mezi zjevy, mezi elementarními stavy vědomí, snad i mezi vědomími cellularními,[1]) harmonie, v níž dávno již zřen základ krásna, harmonie uvažovaná příliš abstraktně a příliš mathematicky od starších v psychologii moderní se převádí na solidaritu organickou, na souhlas živoucích buněk, na jakési socialní a hromadné vědomí u jednotlivce samého. („L'art au point de vue sociologique,“ str. 8. a 9.) Jestliže solidarita a sympathie našeho já se zdá tvořiti první stupeň emoce aesthetické, socialní solidarita a všeobecná sympathie zjevuje se jako princip i nejsložitější a nejpovýšenější aesthetické emoce, která jest harmonie cítěná, socialní sympathie vládnoucí již naším srdcem, vniterná ozvěna života hromadného, všeobecného. (Tamtéž, str. 13., 15.) Guyau proto pokládá emoci aesthetickou za všeobecný a hromadný povznět života ve všech jeho vědomých formách a umění za methodický souhrn prostředků, jimiž se má vzbuditi onen všeobecný a harmonický povznět vědomého života, který tvoří cit krásna. (Tamtéž, 16.) Umění tedy z podstaty své zobrazovati má život, a to život hromadný, emoce umělecká má za výsledek zvětšení, rozvinutí života individuelního, tím že plynouti jej nechá se životem širším a všeobecným. (Tamtéž, str. 17., 21.) A nyní odmysleme si zvláštní způsob odůvodňování Guyauova a na mysli majíce pouhý výsledek, dle něhož jest úkolem umění zobrazovati život, srovnejme s tím úkol, jejž dle Čelakovského plniti má lyra básníkova: d u š e r o z b u ř u j k ž i v o t u. Nevyplývá-li ze samého slovného projádření této myšlenky onen důraz a ona váha, jež se klade na životnost a živoucnost, na onen vrchovatý význam bohatého, kypícího života, jenž jest jediným pramenem a zase též hlavním účelem uměleckého tvoření. Skutečně pak Čelakovský výslovně

---

[1]) Srovnejme výrok Čelakovského:

Člověk — nejvyvinutější
Dvojné hmoty výprava!
Člověk n e j p r o n i k n u t ě j š í
M n o h o ž i t í m s o u s t a v a! („Růže stolistá,“ 66.)

na jiném místě v životě, a to nejen v individuelním, ale socialním pravý obor básnického umění nalezá. Ukázav „pěknou přírodu a kochání se v jejích mnohotvárných úkazech“ z prvních pohnutek připravujících anebo přivádějících mladého ducha k básnictví pokračuje: „Jakkoli úkazové tito pěkné přírody na mladistvou mysl básníkovu silné mají působení a srdce nevinné skoro okouzlují, tak že nejedni zdařilejší básníkové dary svoje vejhradně na popisování krásot přírody vynaložili: předce s postupem let půvabové ti sytost jakousi zplozují, a básník vyššího a důstojnějšího předmětu ke svým zpěvům hledaje, nalezá jej ve vládci a pánu veškeré přírody, totiž v člověku samém, v jeho poměrech k samému sobě, k ostatnímu okolnímu světu, v jeho hnutích a citech, v jeho dějích a ostatních okolnostech, až pak i v položení jeho k světu nadsmyslnému. Z těchto pramenův a beze všeho ohledu na onen první stupeň poesie, jejž jsem pacholetským věkem nazval, plyne básnictví lyrické, epické a dramatické, kde popisování pěkností přírody již jako vedlejší věc se považují a jen jako podstavec jsou cítícího neb jednajícího člověka. O těchto všech oddílech básnictví tuto mi pomlčeti, ač podotknouti slušno, že právě v tomto trojím oddělení básnické umění ve své vznešenosti a síle po všecky časy nejvíce se zastkvívalo, anoť zde pravý jeho obor se nalezá.“ (IV. 344—346.)

Kladl-li Čelakovský takovou váhu na životnost a život jakožto hlavní účely zobrazování uměleckého, s důsledným důrazem požaduje i vlastnosti, jimiž pravý život se musí vyznamenávati: individualnost, charakterističnost, pravdivost a skutečnost. Nedostatek „charakternosti“ právě vytýká selankám Langerovým: „Poloha, na které nám tuto jednající idyllické osoby se jeví, má býti svět slovanský; avšak nikoli pro nějakou dobu času tak uspořádaný, abychom za vůdkyní dějinou buď do něho se vmysliti, anebo k sobě jej zblížiti mohli. Svět ten pouze dle libosti básníkovy jest vytvořen, a nemístnost jeho z výše podotknuté příčiny jest nedostatek, jaký přede vším při těchto pěkných prácech se shledává. Žádajíce sobě s osobami podle rozdílnosti jmen tu uváděnými jako s rozličnými známými se potkávati, skoro v každé líci samého básníka spatřujeme.“ (IV. 348.) V národním básnictví, vzhledem k němuž často zvolal: „Není nad zdařilou národní báseň,“ kochá se proto, poněvadž jen v národní písni „vidíme v živém tvaru básnickém ducha lidského; v těchto jen zřejmě vytknutý ráz národnosti.“ (II. 174.) Že středověké humanistické básnictví na cenu myšlenek, pravdivost citu a vůbec souhlasnost celé básně, jako pěkného výtvoru menší bral zřetel, „odtud to, že z nesmírného množství latinských básní z prostředních a zaprostředních věků nejmenší počet nad povodní časů se udržel, vše ostatní dávno zatonulo co bezživotná stvůra; neboť toho života a ducha, jenž v staré římské poesii se nalezal a ve zpěvích každého živého jazyka věje, v nich nebylo a býti nemohlo. Co tam za svou pravdivostí a skutečností vnady dává, tuto již jen jako na divadle anebo v maškaře se představuje.“ (IV. 486.) Poměr svůj

k zejména posledním dvěma předmětům stanoví dříve již vzpomenutým překladem ze Schillera: „Dvojí věc od básníka a umělce se pohledává: aby nad skutečnost se povznesl a při tom v mezích smyslnosti zůstával. Kde obé se pojí, tam i aesthetická umělost. Snadno však se děje, že zápole s předmětem méně příznivým a bezforemným, spouští se v jednom i skutečnosti i smyslnosti, a bývá idealistickým, anobrž, slabším-li umem nadán, i fantastickým; anebo za svou-li povahou volí neb přinucen jest, zůstávati v okruhu smyslnosti, obyčejně nevyniká též nad skutečnost, a tím vázne v realnosti, v užším smyslu slova toho, a pakli chybuje mu obraznost, bývá i otrockým a podlým. Ni v tom ni v onom tedy případě není aesthetickým.“ (IV. 505.)

Jako hlavní výtěžek dosavadních úvah můžeme tudíž stanoviti následující věty dvě jakožto hlavní pilíře všeobecných názorův aesthetických, o nichž máme jisté vědění: 1. Čelakovský uznávaje hedonický ráz uměn důrazně vytýká emoční jich účinek; 2. pokládá hlavně poesii za co možno dokonalý projev lidského života.

Snadno jest ukázati, že pramenem těchto názorů jsou spisy Schillerovy. Vzhledem k první větě odkazujeme pouze na dva výroky Schillerovy. Hned na počátku rozpravy: „Über den Grund des Vergnügens an tragischen Gegenständen“ Schiller tvrdí: „Nechť sebe více někteří novější aesthetikové se namahají hájiti uměn obraznosti a citu proti všeobecnému mínění, že směřují k rozkoši, jako proti snižující výčitce, nicméně toto mínění potrvá jako dříve na pevném svém základě, a krásné uměny nerády zamění své starobylé nepopěrné a dobročinné poslání s novým, ku kterému velkomyslně je chtějí povznésti. Nestarajíce se o to, že by je snižovalo jejich určení k naší rozkoši směřující, naopak hrdy budou na svoji přednost, že bezprostředně konají to, co nepřímo jen vykonávají všechny ostatní činnosti a směry lidského ducha.“ Že ovšem toto cítění má býti, jak praví náš Čelakovský, ušlechtilé, že tedy i Čelakovský se povznesl nad pouhé sensualistické theorie, vysvitne z jeho básnické činnosti, ač s theoretického stanoviska máme za svědectví jen onen stručný výrok o cítění ušlechtilém. Tu zajisté na mysli tanul našemu básníkovi názor Schillerův, jímž Schiller oba krajní názory později v rozpravě: „Über naive und sentimentale Dichtung“ hleděl usmířiti: „Pojmu zotavení, které poskytovati má poesie, dávají se, jak vidno, obyčejně příliš úzké meze, poněvadž se jednostranně vztahuje na pouhou potřebu smyslnosti. Právě zase naopak dává se pojmu zušlechťování, jež básník má míti za účel, obyčejně příliš velký rozsah, poněvadž se určuje příliš jednostranně podle pouhé ideje.“ Co se druhého výroku týče, tu v rozpravě právě vzpomenuté čteme, že pojem poesie není nic jiného, než „dáti lidskosti co možná dokonalý výraz“ a že vyšší pojem, jenž obsahuje i úkol básníka naivního nápodobení skutečna i úkol básníka sentimentalního zobrazování idealu, za jedno jest s ideou lidskosti. — Ještě více nežli všeobecnější tyto názory aesthetické poetika Čelakovského úplně se pohybuje

v Schillerově myšlenkovém okruhu. Čelakovský rozeznává předně básnictví materielní a formalní, za druhé básnictví objektivní a subjektivní, za třetí konečně jakousi stupnici vývoje básnického umění, která počínajíc básnictvím popisným, idyllou přechází k vrcholu básnictví: poesii lyrické, epické a dramatické. Názory svoje o básnictví materialním a formalním Čelakovský předvádí v listě Kamarýtovi daném. („Sebrané listy," str. 13. a 14.) (P. d.)

Posudky.

Studie a podobizny. Napsal *Jaroslav Vrchlický*. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 290. Cena 1 zl. 50 kr.

Kniha tato není u nás všední ani zbytečnou. Rozvíjí vám obraz skoro celé soudobé poetické literatury evropské, jejich idealů, látek i forem. Ovšem nesmí nikdo čekati soustavy. Vrchlický podává jen výbor z roztroušených, četných svých literarních článků, více méně příležitostných. Proberme se aspoň zběžně bohatým obsahem.

„Pátý květen" vyličuje vznik a osudy ody Al. Manzoniho na smrt Napoleonovu a podává její překlad. Čtete dále „Několik slov o Erbenově ‚Kytici'" a jste mile překvapeni, s jakou láskou, s jakým zanícením a porozuměním mluví kosmopolita Vrchlický o naší poesii a duchu národním! Poslechněte: „Z několika málo básní Erbenovy ‚Kytice' dá se sestrojiti celý člověk český, jaký byl ve svém původním nezkaženém stavu v nejtajnějších a základních rysech své bytosti. Vidíme, jaká to byla měkká, dobrá duše, jak harmonovala s přírodou a jak i tam, kde podléhala živelní síle a přemoci hmoty, zachovala si rys velkosti a vznešenosti. Vidíme, jak těsné a tuhé byly svazky pokrevní přízně, jak cit domácnosti a rodinného příslušenství byl svatý a silný. Jak pouze z nadbytku lásky nebo zoufalství dala se tato měkká, ale jinak věrou pevná duše svésti k okamžitému poblouzení, kteréž pak heroicky odpykala." „Vykoupení a očista jest zlatou aureolou Erbenovy básnické koncepce a dodává básním jeho hluboké ethické ceny." Co do formy upozorňuje na vzácnou dramatičnost a zvukomalbu. „I nejmodernější poeta najde v ‚Kytici' tolik jemných stop umělecké práce, duchaplnosti, tolik záchvěvů genialního tvoření, že s radostí zastaví nad místy, drahokamy, kterých po Erbenovi česky nikdo nenapsal." Vrchlický jeví se tu skromným, neskrble uznáním — byť na vlastní vrub. — Že Erben v básních některých byl značně závislý na jiných — což Vrchlický se zdá popírati — je vůbec známo.

V další studii staví se proti sobě „Goethe a Hugo" co do života soukromého i literarního. Názor světový má „Goethe více anticky pantheistický, Hugo moderně spiritualistický." „Dva různé věky daly pečeť svou každému z děl jejich. V lyrice oba mistři prvního řádu, Goethe zpěvnější, Hugo myšlenkově těžší, oba duchové kontemplativní, jen že kontemplace prvního více k praktické stránce

života se obracela, kdežto druhý rád se ztrácíval v bezedných vidinách snů.“ „V jednom však se oba básníci shodovali: v pevné víře v Boha, který řídí přírodu a svět a je zdrojem stálého života. Ovšem oba daleko odhodili pouta dogmat a tradice...“ Tu máte opět svobodomyslnou frasi.

„Básník-vrah“ byl Lacenaire, vrah skutečně, básník jen romantickými memoiry, v nichž líčí svou cestu ze zanedbaného mládí až ku guillotině. Pozoruhodný je tu výrok Vrchlického: „Liter. společnost dnešní sotva by přijala v střed svůj úkladného vraha jen proto, že v šťastné chvíli zveršoval dost obratně několik společenských nebo politických chanson.“ — Předmětem 5. studie jest „Frederi Mistral,“ kníže básníků provençalských, t. zv. felibrů, o nichž důkladněji se rozepisuje benediktin Bouška. R. 1854. zarazili v Avignoně lit. spolek na obrození Provençe. Mistrala přirovnává Vrchlický jako křísitele vědátora k Jungmannovi, jako básník ovšem stojí Mistral nad ním. Za nejlepší díla Mistralova cení lyrické „Zlaté ostrovy“ a idylické epos „Mirèio.“ Epopej „Calendau“ je z míry široká a lokalní. Překrásné romanticko-legendické epos „Nerto“ se Vrchlickému méně zamlouvá svým náboženským duchem. Jsouť Provençalové katolíky s duší s tělem. „Mistral dokázal velkou věc, která se málo komu povede, spojil ducha národního, domácího s velkým uměním všelidským...“ — „Hrabě Jacopo Sanvitale a jeho elegie „Stesk po vlasti“ jest práce analogická studii první.

„Byron a Lamartine.“ Lamartine, genius měkký a poddajný všem vlivům vychování a společnosti, viděl v současníku Byronovi zástupce „poesie přesycenosti, sklamání, sešlosti, stáří“; trpěl, když Byron „parodoval v Donu Juanu lásku, genia a lidskost.“ Tu jednostrannost přičítá Vrchlický nedostatku soudnosti Lamartinovy a okolnosti, že osobně nepoznal šlechetného lorda, kterého přese všechno četl a nápodobil. — „Eman. Bozděch“ líčen jakožto jemný umělec a povaha i k sobě nedůvěřivá a nešťastná. Jednoho štěstí mu však Vrchlický závidí, že našel svého kritika — v Durdíkovi. — „Autor Antonyho“ jest romantik Al. Dumas otec. Povaha tohoto literata, jenž prý neměl jiných ideálů a starostí, nežli psát, jeví se zajímavou svojí eruptivností. — Herečka „Sara Bernhardtova“ tu má několik odstavců journalových. Z počátku ironické úvahy o její reklamě ustupují jejímu životopisku, až po jejím vystoupení všechna skepse rozplývá se v dýmu kadidlovém. „Naše divadlo jest — pro nedostatek vnímavého obecenstva — Saturnem, požírajícím vlastní děti.“ Kus pochovává se za kusem, naši herci nemají příležitosti propracovati své úlohy do uměleckého stupně Sařina.

„Charles Baudelaire a Richard Wagner“ spřátelili se duševní přízní. „B. znal jen první díla Wagnerova, a v těch to byl žár veliké vášně místy ztlumené a místy vybuchající nádhernými, ohnivými květy, který jej, básníka lásky smyslné a zatracené, zchvátil a podmanil. Co by však byl řekl (později) Baudelaire kající a zdrcený, kdyby mu bylo přáno bývalo slyšeti úvod k Parcivalu?“

Následují „Glossy k novější poesii italské.“ „Málokterý básník prodělal tak celou stupnici úspěchů, jako Giovanni Prati.“ Slaven, později urážen, po smrti vynášen. „Věru myslící umělec nemůže ani na chvilku býti zpit tím, co slávou se nazývá, je to tak malicherné a dětinské, tak otráveno lidskou nepřízní, tak určováno poměry společenskými a politickými, tak ovládáno náhodou každého druhu, že nemůže tomu věnovati ani jedinou a poslední vteřinu svých tvůrčích snů.“ — Ta slova by si měl každý umělec zapsati do památníku. — Prati jako poeta natus psal velmi mnoho. „Dobře praví Carducci: Udělejte jediný svazek z jeho spisů, ale ten bude zlatou knihou Pratiho.“ V dalších črtách se vám předvádí překladatel Andrea Maffei, zbožný básník samouk, švec Dom. Stromei, atheista Maria Rapisardi, vzdušný Fogazzaro, eklektik Guida Mazzoni, vlašská Sapfo M. R. Paternó-Castello, Dom. Gnoli, autor od Tiberinských. Ku konci obrací se Vrchlický proti těm, kdož usilují dáti poesii zbarvení vědecké; pronáší při tom ne sice nová (Schiller), ale z jeho úst zajisté překvapující slova: „Čím k širším vrstvám poesie umí mluviti a při tom přece zůstati pravou poesií, tím větší dostupuje výše. Poesie svrchovaných geniů není nikdy specialitou. Poetický sport zkvétá později v řadách epigonů.“ — S tím výrokem se nám neporovnává, když Vrchlický na konci za vrchol poesie vyhlašuje některé mystické skladby Hugovy, kterých sám úplně nechápe. Čemu věřiti? — Robert Hamerling († 1889) vylíčen jako „pravý poeta a ušlechtilý člověk.“ — „Z paměti slavné tragedky“ Adely Ristoriové podán přehled její pouti životní a umělecké.

Následuje 30 stran „Gloss k novější poesii francouzské.“ Celá řada jmen: Mystik hrabě Villiers de L'Isle-Adam, sonetář Claudius Popelin, venkovsky svěží François Fabié, „moderní evangelista“ Aicard, Heineovský ironik Naquet, idealní, nelíčený Felix Frank, fantastický drobnomalíř Maurice Vaucaire, Hugovec Clovis Hugues, zbloudilý Armand Silvester, jehož „pornografické“ verše odkazuje Vrchlický na hnojiště. Jest tu krásný passus: „Charles Baudelaire v jedné svých nejkrásnějších básní prosí Boha za milost, by mohl pozorovati, až bude stár a chorobou sešlý, své tělo bez hnusu a ošklivosti. Oč hůře musí býti básníku, jenž vidí strhanou svou řízu labutí a dívá se na zbytky její smutně kmitající blátem ulic a kalištěm stok.“ — Dále uveden kulturní poeta F. Melvile, abstraktní M. Rollinat, materialista Jean Rameau. Zajímava je charakteristika Paula Verlaina a Stéphana Mallarméa, mistrů nové školy dekadentů čili symbolistů, kteří mystiku, hudbu, symbol nehledají pouze ve věcech, nýbrž i ve slovech a jich zvuku. Je to poesie ztajené hudby, neurčitá, již lze toliko tušit. Vystihnouti individualní určitou náladu jest jejím idealem. Vrchlický ji odmítá jako umělůstku. Z mrtvých symbolistů kreslí Corbièra a Rimbauda, „neuzrálého genia.“

Dalších pět listů věnováno „P. B. Shelleymu“ († 1792); tomuto genialnímu dobrodruhovi, vrstevníku Byronovu, teprve nyní snášejí moderní „socialističtí snílkové tak dobře jako protináboženští zelotové“

vavříny na hrob jako svému proroku. Ba jeho poslání ztvrzeno zázrakem! Mrtvola jeho spálena na hranici, „srdce, kteréhož plameny se nechytily, odevzdáno do musea Shelleyova.“ Panegyrikus ho nazývá „básníkem dvacátého století, budoucnosti; cor cordium.“

Řadu themat uzavírá nejdelší studie „O poesii Viktora Hugo,“ jehož sbírky Vrchlický oceňuje se zanícením nadšeného žáka; jeho obdiv, u první Hugovy publikace už veliký, roste od sbírky k sbírce, a divíte se jen té stylistické obratnosti, s jakou výraz obdivu stupňuje a přiostřuje. Ukázkou tomu celé studie, odborného rozhledu lehkého, přirozeně svěžího a suverenně výrazného, okřídleného slohu a liberalního pojímání, stůjž zde úryvek posudku poslední Hugovy básně „Bůh“:

„Někteří básníci se propracovávají z abstrakce ku konkretnosti, a to právě se slaví u nich jako veliký pokrok. Podle této methody Hugo vůbec nepokračoval, neboť u něho zrovna jako u Shelleye šlo to čím dále tím hlouběji do abstrakce. Odtud ono visionářství, které hledá — osudná kletba lidského ducha! — půdu realní i v mlhovinách vlastního mozku a tvoří si fantastický, našemu analogický svět, kde skutečný svět dávno jí zmizel pod nohama. Pochybuji, že naše století, aspoň jeho veliká většina, dovede ještě pracovati s visiony. Muselo by dnes čísti stejně „Královnu Maab.“ Shelleye, jako Keatsova „Hyperiona,“ Shelleye „Laona a Cythnu,“ jako Lamartinův „Pád anděla,“ jako Hugovy poslední skladby, z nichž tento „Bůh“ jest knihou eminentní duchové závrati, výkvětem moderního visionářství. Mně se zdá, že knihy tohoto druhu se více nečtou, moderního člověka více baví nevinná kontroversa, má-li kouřiti a může-li bez trestu píti nápoje alkoholické. Jeho dýmka a jeho sklenice jsou mu důležitějšími problemy, než Bůh a život záhrobní. Nevytýkáme, jen konstatujeme. A s tohoto stanoviska jest ovšem kniha jako „Bůh“ největším anachronismem. Jinak jest s hlediska čistě básnického, kteréž se o řešení problemů dle jich ethické váhy nestará, nýbrž hledí jen k jich stránce esthetické. A s tohoto stanoviska jest Hugův „Bůh“ velikým poetickým skutkem, před kterým blednou všecky křečovité zápasy realistův a naturalistů, dekadentův a symbolistů, veristův a instrumentistův, ať již chodí v ruské juchtě, nebo dýchají pačulím budoirů...“

S tohoto stanoviska uměleckého pohlíží Vrchlický většinou na kritisované zjevy literarní; kdykoli stoupne na stanovisko filosofa, applauduje tam, kde se hlásá pantheismus a náboženství budoucích věků — „lidskost.“ Stanovisko to, hleděti totiž na zjevy jen se stanoviska esthetického a ne zároveň ethického, nebo se stanoviska soustavy nesmyslné — jest v esthetice rovněž nesmyslem. Ku Kristu chová se shovívavě jako k jiným filosofům, nemá proti němu ničeho, nežli že není — moderním. A to právě jest pelyněk, jenž křesťanu přihořčuje všechny přednosti a krásy moderní literatury. Hlavní prospěch z četby „Studií a podobizen“ jest, že se osvěžíme brillantním, duchaplným slohem, že se přiučíme idealnímu pojímání umělecké stránky poesie, jakési svobodomyslnosti k literarním směrům a formám, že v těch cizích básnických podobiznách poznáme rysy svých českých moderních poetů, že jim nezřídka uvidíme pod prsty... — Že se Vrchlický přiznává k benevolentní zásadě kritické: Raději přecenit, než nedocenit, jest vůbec známo. *D. L.*

Fr. J. Zoubka **Život J. A. Komenského.** Vydání druhé, valně rozšířené, které z pozůstalosti spisovatelovy vydává a doplňuje *Dr. J. V. Novák.* (O.)

Nejasná jest také poznámka 182. (str. 157.), kterou v ten smysl vyložiti sluší, že Kozák viděl u Komenského „Cestu k světlu“ a „Světlo myslí.“ Píšeť Komenský: „vidit apud me.“ (Patera, 77.) Hamburské filosofy Junga a Tassia (153) Komenský poroučel Oxenstjernovi a Skytovi již v září 1642 (viz Patera, 61, v červnu 1843 jen to opětováno). Ke str. 160. dodati sluší, že Komenský již na jaře 1644 do Polsky odvolán byl, a tam že na dva měsíce dne 17. března 1644 odešel. (Patera, 80.) List Geerův (165) dostal Komenský dne 22. února (Patera, 97), nikoli 24. V listě Zbihněvovi Goravskému píše Komenský doslovně: „Pereant sectae, pereant sectarum fundatores et promotores. Christo me mancipavi, . . . qui sectas nescit, sed odit, qui suis pacem et mutuam dilectionem testamento legavit et tesseram, qua sui agnoscantur, esse voluit.“ (Patera, 94.) Překlad v Zoubkově spise jest příliš volný (166). Třetí kapitola spisu: „Křesťanství sjednotitelné jednotitelem Kristem“ zní: „Reconciliatio Christianorum cur optanda.“ (Patera, 242.) Mylně tedy přeloženo na str. 167.: „Sjednocení křesťanů jak žádoucí.“ Aby tiskař opatřil se papírem, žádal Komenský dne 15. června 1645 (Patera, 105), ne 14. června (169). Na str. 170. omylem jest překládáno z listu Komenského: „A když pansofie, dílo tak všeobecné, není hotova za tři léta, co tu nevole?“ Komenský v listě tomto nemluví o pansofii, poněvadž p. Geer na pansofii nijak nenaléhal, nýbrž jen na spisy do škol! Text latinský také jen prostě dí: „Nostrum autem tam universale opus, quod intra triennium non absolvatur, indignabimur?“ (Patera, 114.) Rostlinář jest u Komenského Pinax phytologicus (Patera 114), a ne phytologica, jak Zoubek uvádí (str. 170. pozn. 198.). Na str. 174. má býti datum 27. prosince 1646 (Patera, 121), a ne 28. prosince. Podobně chybné jest datum na str. 186.: „Wolzogenovi 17. listopadu 1649.“ Komenský datuje list ten: „15. Cal. Febr. 1650.“ (Patera, 160.) Že by Komenský prvního dne velikonočního přibyl do Skalice (188), jest nejisto. Raději: první den velikonoční slavil ve Skalici, jak sám píše (Patera, 163: In sacra aede Skalicii . . . celebravimus Paschalem solennitatem“). Při pobytu Komenského v Uhrách vynecháno, že byl Komenský někdy v létě 1651 nemocen — sám o tom na sv. Michala psal —, a že ho na to jak Figulus tak Felín snažně vybízeli, aby se vrátil. A skutečně Komenský sám chtěl se vrátiti, a navrhoval, aby mu litterae revocatoriae od starších napsány byly, což však tito učiniti nesoudili. (Patera, 171—174.) Do Amsterodamu zavítal Komenský ještě v srpnu 1656, nikoli teprve v září. (216.) Již 1. září píše Komenský odtud. (Patera, 187—190.) Mikuláš Arnold dostal od Figula jeden výtisk „Světla v temnostech.“ Smysl jest také jiný, než jak v Zoubkově spisu (223): „politoval stavu svého učitele, aby proroctví byla naplněna“; text původní zní totiž: „Significat gener meus, se Tibi exemplar Lucis in tenebris tradidisse Teque doluisse vicem meam, ni impleantur.“ (Patera, 196.) S Rulíkem sbíral Wittenwragelius (Patera, 262), a ne Wittenwagel (228), a z Harlemska dodáno jim $7\,2^1/_5$ tol. (Zoubek: $72^1/_2$). V poznámce 273. na str. 230. má býti rok 1666. (Patera, 270.)

Někde jest řeč až příliš „po Komensku,“ tak že není vazba taková čtenáři ani srozumitelná ani jasná. Uvádíme jen: „Janův otec Martin, prve

v Komně usedlý a pro ustálenost jmen statkův utkvělých urbáři, po nichž úroky a jiné platy byly vybírány, nejspíše Milička nazývaný, koupiv jeden ze tří mlýnův u Nivnice, pro velikou příjmení osobních proměnlivost jakožto z Komny příchozí, náš pak Komenský přezván byl po otci, nikoli po Komně“ (1). „Komenský pod řečí ‚O vzdělávání vtipu,‘ již měl v Uhrách, podepsal se Hunnobrodensis Moravus, jistě nikoli bez bolesti naráženje na blízké město pohraničné, jaké to pravdy vzdělavatelné přáno mu vykládati sousedům uherským, odepřeno rodákům a krajanům. Povzdechnutí to ovšem blízkým rodištěm z Nivnice od Brodu nedaleko vzdálené“ (2). „Bratrstvo to tolik povyku nadělalo, že nejedni nových náboženských sekt, jimž beztoho již téměř nebylo konce, jiní pak pečlivě po něm se sháněli, jako sám René Descartes“ (38). „Český rukopis ‚Didaktiky,‘ chovaný stále v skrytosti, až by neklamala naděje navrácení se do vlasti — a klamala až do poslední chvíle — málem by se byl této doby dochoval“ (58). „I s Izákem Habrechtem souhlasil, který připsal k překladu ‚Brány jezuitské,‘ že by snadněji bylo znáti veškerá zvířata, kdyby je pohromadě spatřil v arše Noemově, nežli kdyby, putuje celým světem, náhodou připadl na to neb ono, a podobně z nějakého Jádra jazyka slova lépe, nežli by náhodou dověděl se o nich slyšením, mluvením, čtením“ (67). „Vytasil se proti němu s původním zněním spisem jakožto rozhodujícím“ (114).

Také nevhodné poznámky někde přičiněny, na př.: „aby nějaký pantáta mohl pochlubiti se řádky panáčka nějakého svobodomyslného“ (13); „mládež dostávala do rukou Cicerona a Virgilia, když by si ještě s chutí mohla zahráti špačka“ (61); „sama pilně a správně do knihy vše, co se s ní dálo, po česku znamenala, avšak jsouc také žena smrtelná, rozdělovací znaménka větoslovná vynechávala“ (76).

Nedopatření tiskové jest zejména na str. 108, řádek 7. a 8. u závorek.

Výslovně podotýkáme, že úplně sine ira et studio chtěli jsme poopraviti jednotlivé údaje spisu tohoto. Jediné snaha nás vedla, aby spis tak vzácné píle a tak veliké důležitosti byl prost — pokud možná — nedokonalostí, které by pak i do jiných knih se přebírati a tak neustále opakovati mohly. Ovšem není našimi poznámkami vše vyčerpáno, vždy ještě nového srovnání a přihlédnutí bude třeba.

Připomínáme ještě, že Zoubek Nivnici za rodiště Komenského prohlašuje. — Dílo jest ozdobeno obrazem Komenského a snímkem titulní rytiny „Sebraných spisů didaktických.“ *Jan Tenora.*

Česká mluvnice pro školy měšťanské. Napsal *J. Růžička.* (O.)

Místo zastaralých tvarů pradlí, přadlí, švadlí (str. 48.) máme plnější, zvučnější pradlena atd. Užívání jmenných tvarů přídavného jména dlužno obmeziti tak, jak Dr. Kovář ve své „Mluvnici“ (70) udává. Tvary mnohomluven, mokr, such a pod. (56, 57) se neobjevují. Proč p. spisovatel dlouží kmenovou samohlásku přídavných jmen libo, milo, ač i tak Dr. Gebauer píše, nevíme. Vysvětlení v mluvnici Gebauerově v té příčině nikoho neuspokojí. U číslovek deset, dvacet, třicet třeba doložiti, že v ostatních pádech užívá se tvarů desíti atd.; jinak nevysvětlíme si jejich užití ve příkladech: zšíři desíti a půl metru (45), třicíti (201, 199). Sloveso navštíviti nemění v imperativu své

kolikosti v navštěv. Sám spisovatel píše: navštivte mě (28). Tvary pomštěn, přelštěn, zpožděn, hyžděn, zanepráždněn vyňaty jsou z mluvnice Gebauerovy; ale šetříme-li jinak libozvuku a svých mluvidel, nač zaváděti tento nešvar do učebnic! K listinám jednacím přidáno ku konci všeobecné poučení o sazbě kolkové. Lépe se však zamlouvalo, kdyby zvláštní poučení ke každému druhu listin těchto bylo přidáno, jakož i kdyby každá uvedená listina byla patřičně okolkována, jak na str. 197. nacházíme. Některé příklady se opakují zcela nebo s malými změnami: Sečteni jsou dnové vaši (94, 83), K jeho veliké prosbě (lépe: na . . .) to učinili (128, 143), Smrt všecky v jeden snopek váže (106, 112) atd. Příklady méně známé dlužno vypustiti, poněvadž výklad věcný zdržuje při vyučování mluvnickém. Přízvuk cizích slov neoznačujeme. Nepíšeme Théby, Athény (32), Nazarét (34), Dalmácie (40), Jerusalém (80, 130) a pod. Dobře psáno v tomto případě Betlem (28). Za velmi prospěšné považujeme méně známá slova, většinou z dialektu ve spisovný jazyk uvedená, v závorce vysvětliti, jak se to v „Mluvnici“ na mnohých místech stalo. Proto třeba i vysvětliti slouha a sděř (Kott píše zděř).

Po stránce frastické lze některé obraty nahraditi vazbami původními, českými, na př.: držeti na pověry (m. dbáti pověr), na lokti nepřiplácí než vždy lokti, napřísti příze, ne přízi, jelikož se tu genitivem označuje celek po částech způsobený. Látka není od čtyř zlatých na prodej, nikdy pod čtyři zlaté (146). K pěkně uvedeným příkladům na str. 85., kde se přičiňuje chybně sloveso musiti, dobře by se hodil příklad: Nemusíš se do všeho plésti. Upomínky rozesílají jen administrace našich listův, a proto neodnáší se ke dnům mladosti nejvíc upomínek (36), než vzpomínek. Milion (34) psáno též million (75), i přípon *s-*, *z-* ve slovesech ztráviti a zchudnouti užito nedůsledně, podobně i Dúbravka (130) i Doubravka (70). Boleslav má v genitivu Boleslavě, nikoli Boleslavi (162). Slovo pán jako přívlastek u jména Bůh píše se malým písmenem, nikoliv Pán Bůh (30). Dobře psáno pán Ježíš (33) jakož i na str. 156. pán Bůh. Ve příkladech: Důstojník jedním rázem hadovi hlavu uřízl (74) a jedním rázem uťal (94), jakož i že bod označuje se jedním písmenem (74), dobře lze vypustiti číslovku. Relativní věty, jenž je na studiích (191), jež chodí do měšťanské školy (191), dají se pěkně a lépe zkrátiti. Vazba: úmrtím pronajímatelčiným (202) jest těžkopádná. — Tiskových chyb jsme nepozorovali až na téměř (155), zkušenosť (m. zkušenost, 154), obrácené slovo příponou (14), chůzi (m. schůzi), kníha (m. kniha).

Ale přes to vzhledem k těmto nepatrným nedůslednostem, jež při takovém množství příkladů snadno se objeví, jest Růžičkova mluvnice vzácnou pomůckou k vyučování jazykovému na školách měšťanských. Jest celkem methodicky uspořádána, pohybuje se přísně v rámci novějšího jazykozpytu českého, jakož i odnášejíc se za určitým cílem praktickým přizpůsobuje se bedlivě duševnímu rozvoji žactva, pro něž určena jest.

Papír jest dobrý, tisk zřetelný a jasný, důležitější poučky písmem proloženým vysázeny, celková úprava velmi slušná. Též cena vázané knihy v plátně 1 zl. jest nepatrná, poněvadž jest určena pro tři školní roky, tak že odpadá na školní rok 33 kr. Odporučujíce mluvnici tuto do školy měšťanské činíme tak s plným přesvědčením,

že jednotným postupem se v brzku docílí jistějších výsledků, jakož že i mnohé nesrovnalosti, jež užíváním různých učebnic od učitelů samých vznikají, žádoucím způsobem budou uklizeny. *Fr. Stojan.*

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. R. II. sv. 12. *Robert Burns:* „Výbor z písní a ballad.“ Přel. *J. V. Sládek.* V Praze 1892. N. J. Otto. S. 186. C. 1 zl. 20 kr.

Z anglických, vlastně skotských básníků snad žádný tak není i u obecného lidu znám jako Robert Burns. Jeho písně jsou v pravdě majetkem lidu jako vůbec píseň lidová. Však také básně Burnsovy jsou vlastně písněmi lidovými; Burns z obecného lidu vyšel, mezi ním žil, s ním se radoval, s ním trpěl, a radosti a žalosti lidu toho došly v písních jeho výrazu tak vřelého, tak upřímného, tak něžného, druhdy čtveračivě rozpustilého a i místy kousavě dravého, že se zrovna obecenstvu za majetek jeho vmlouvaly. R. Burns narodil se dne 25. ledna 1759 pod slaměnou střechou chudičkého domku stojícího mezi Alloway Kirkem a Auld Brigof Doomem asi dvě míle jižně od Ayru, jako nejstarší ze sedmi dětí (4 hoši a 3 děvčata). Obě místa (Alloway K. a Auld B. D.) zvěčnil v básni „Tam o' Shanter.“ Otec jeho byl tam zahradníkem a jako šafářem malého statku, jmenoval se William Burness; matka jeho pocházela z Carricku v hrabství ayrském. Otec, jak básník sám ho nazývá v básni „Great Expectation,“ byl ctihodný „a worthy man,“ poctivý, přičinlivý muž, který byl na děti své přísný, k práci je přidržuje, ale na druhé straně podle možnosti staral se o vychování jejich, vždyť po domluvě s několika sousedy i zvláštního učitele, jistého Murdocha, jim platil. Murdoch první může se říci uvedl ho ve známost s literaturou, půjčuje mu knihy, z nichž „Život Hannibalův“ a „Historie Sir Williama Wallace“ nadchly ducha jeho láskou po mužnosti a svobodě, jíž tak pěkně potom vyjádření dal mezi jinými v básni „Caledonia“ (There was a day . . ., která v přítomném výboru přeložena není. V básni té několika málo rysy a slovy překrásně vylíčil dějiny Skotska a spolu vyslovil své přesvědčení, že jednou svobody dojíti musí). Nemalý vliv na povahu jeho měla také matka, od níž zdědil jemný smysl pro směšné, a pak stará, nevzdělaná, pověrčivá známá jeho Betty Davidsonova, která znala nesmírně mnoho písní a strašitelných pohádek jakož i báchorek. „Tam o' Shanter“ a „Halloween“ zajisté jsou výronem tohoto jejího vlivu. Bychom obšírností a rozvláčností neunavovali, pomineme další jeho s otcem stěhování z místa na místo, poznamenávajíce toliko, že až do svého pokusu o samostatné hospodářství v Irvineu pomáhal otci spolu s bratry svými, dostávaje za to od otce na rok 7 liber šterlinkův. O 15 letech, byltě Burns už o 13 letech silný a vyvinutý následkem polní práce, zamiloval se do Helly Kilpatrickové, dcery kováře souseda, a prvnímu tlukotu svého mladého srdce výraz dal ve své první lyrické básni „My Handsome Nell.“ Jak už jsme napověděli, pokusil se o samostatnost, ale špatně pochodil, jakož vůbec po celý život svůj pronásledován byl nezdarem. Nejprve jeho společník

ho hanebně podvedl, potom ještě požár zničil ostatní, co mu zbylo. Jedinou útěchou v té době, neboť i první milá ho zradila, byly mu básně skotské R. Fergussona, jež se mu do rukou dostaly. Při čtení jich probudily se v něm dřímající vlohy, jakož i vědomí, po čemž vlastně až do té nevědomky toužil. Po práci, byl' se opět k otci po nezdaru svém vrátil, začal se pouštěti v zápas s básníkem, kterému se obdivoval, začal psáti verše. R. 1784. zemřel mu otec, a tu s bratrem svým Gilbertem najal si hospodářství v Mossgielu u Mauchlinu, ale i tam pohořel. Příčinu nezdaru připisoval sám svému šílenému bláznění po společnosti a lásce a pak své nerozumné „harebrained" obrazotvornosti. Tam ze známosti, kterou si byl učinil, narodilo se mu dítě, začež veřejně byl ve sborovně pokárán. To nám vysvětluje jeho kousavé satiry na duchovní. V Mossgielu však seznámil se také s Johankou Armourovou („Bonie Jean"), kterou později také za ženu pojal. Ona vlastně nejsilněji dotkla se lyrických strun jeho srdce, ji zvěčnil Burns básněmi neméně skvostnými nežli Petrarca svou Lauru. Ovšem nebyl nejprve šíře znám jako lyrik, nýbrž spíše jako satirik. Jeho první verše v rukopise mezi lidem rozšířené měly titul „The Twa Herds" a „The Holy Tulzie," v nichž ostře tepal kalvinské kazatele. Ale nejenom duchovních si dobíral, nýbrž i jiné směšnosti tepal. Tak na př. když v jistém sezení svobodných zednářů tarboltonský učitel John Wilson, jenž měl také obchod droguistický a rád lidem uděloval radu lékařskou, začal „žvaniti, jakoby byl zasvěcen ve všecka tajemství farmakopoie." Rob Mossgiel, jak tehdy říkáno Burnsovi, tak byl tím žvaněním popuzen, že ubíraje se domů ze sezení cestou složil podivuhodnou fantasii „Death and Doctor Hornbook." Rychlost, s kterou skládal básně, budí až do dnes úžas. V té věci žádný anglický literat nemůže se rovnati. Lord Byron sice napsal „Korsara" ve 14 dnech a lord Lytton svou historickou romanci „Harold" ve 3 nedělích, ale to byly výjimky, kdežto u Burnse bylo pravidlem pracovati mnoho a co nejrychleji. Avšak abychom se vrátili k poměru jeho s Johankou Armourovou. Lásce jeho kladeny překážky, a to od rodičův jejích, snad domníval se otec Johančin, že nedovede Burns ženy uživiti. Burns pak také nemaje doma štěstí a chtěje poněkud o lepší bydlo se postarati své milé, zamýšlel za moře se pustiti, a tož chtěl na Jamaice u jakéhos Dra. Douglasa službu knihkupeckou převzíti. Ale na plavbu bylo třeba peněz. Kde jich vzíti? I usmyslil si opatřiti je vydáním svých básní. Vydal a rozeslal tištěné pozvání, zvoucí k subskripci na „Scottish Poems by Robert Burns." Cena oktavového svazku 3 sh. V té době podrážděnosti a jednak z hněvu, že Johanka podrobila se vůli rodičův, obnovil známost svou s Mary Campbellovou, rusovlasou, modrookou chůvou v rodině Gavina Hamiltona, již napotom zvěčnil jako „Highland Mary." Dali si slovo, že se vezmou. M. Campbellova odešla na návštěvu ku svým příbuzným, po návratu měla býti svatba. Ale když se M. Campbellova vrátila, zachvácena byla zimnicí v Greenocku, jíž v krátce podlehla. Subskripce na básně Burnsovy se vydařila. Dne 31. července 1786 vydal u Johna Wilsona

v Kilmarnocku 600 exempl. svých básní, a přes noc stal se slavným. První z jeho životopisců, R. Heron, napsal o účinku jejich na obecenstvo toto: „Staří a mladí, vysocí a nízcí, vážní a veselí, učení i neučení — všickni byli překvapeni, rozechvěni, unešeni.“ Pacholci a děvečky spěchali se svými úsporami k Burnsovi pro jeho básně. Za polovici čistého výtěžku, který obnášel v celku 20 liber, koupil si lístek k plavbě na Jamaiku, ale okolnost, která nastala v životě Jean Armourové, zdržela ho; mimo to jevila se také naléhavá potřeba druhého vydání básní. S pomocí Mr. Ballantynea, který napsal o nich co nejpochvalnější úsudek v „Edinburgh Magacině,“ vydal své básně podruhé, což se stalo dne 21. dubna 1787. Tu teprve, jak se patří, pronikla sláva jeho; sám o tom píše zpola vážně, zpola žertem: „Jsem na nejlepší cestě státi se tak výtečným a slavným jako Tomáš Kempenský nebo John Bunyan, i můžete s jistotou očekávati, že budoucně den mého narození uváděti budou kalendáře Poor Robin a Aberdeen mezi podivuhodnými událostmi.“ Za výtěžek, dav se tajně oddati s Johankou, koupil si hospodářství v Ellislendu, ale jeho nešťastná hvězda ho neopustila, nedařilo se. Prodav hospodářství, přijal místo akcisního úředníka v Dumfries, kdež dne 21. července 1796 umřel, ale sláva jeho žije dosud, poněvadž svými písněmi ukázal lidu svému cestu, kterou se bráti musí, chce-li se zachovati. Jest pravda, že se Burns počítá mezi největší lyriky, ale, jak dobře poznamenává J. V. Sládek, Burns ne proto se stal miláčkem lidu svého, nýbrž proto, že s ním cítil a význačné a základní rysy povahy svého národa v básních svých na odiv stavěl. Nechodil Burns pro náměty svých básní nikam daleko, nýbrž bral je ze svého bezprostředního okolí. Tak v „Cotter's Saturday Night,“ v básni to, jež svou mohutností působí jako vážná, slavnostní symfonie a jež sama o sobě byla by stačila učiniti jej nesmrtelným, vylíčil mistrně život v rodině svého otce. A složil ji za procházky jednoho odpoledne. Jednou oraje na poli vyoral hnízdo myší a když ty bázlivé „potvůrky“ začaly prchati a jeho oráč je pronásledoval, okřikl ho, aby je nechal. Po celý den byl zádumčivější než obyčejně a zamlklejší, ale o půlnoci vstav a vystoupiv před dům začal recitovati báseň „To a Mause,“ jež ze všech básní Burnsových nejvíce k srdci lidskému mluví. Vtip, humor, sarkasmus, pathos a něžnost střídají se v básních jeho dle toho, jakou ten který předmět v něm budil anebo v jaké právě byl míře. Když jej osud tak krutě stíhal, že málem si zoufal, tu ulehčil si básní „A Prayer,“ v níž ku konci volá:

Však trpěti-li musím dál,
Tvých nechápaje cest,
jen dej mi s mužnou odvahou
vše, co jsi určil, nést.

Tuto mužnou odvahu, o kterou prosí, zachoval sobě po celý život, na ni byl hrd (srv. „My father was a farmer,“ ozývá se i z čistě lyrických výronů srdce jeho), ona činí charakteristikon jeho povahy, jeho básní, a když už umíral, ještě se jí dovolával, řka: „Až mě do hrobu uložíte, ať mě tam položíte řádně nataženého

(stretched at my full length), abych zaujal každou pídí kus země, na které právo mám.“ A pro toho ducha mužnosti a volnosti, který z písní jeho k nám promlouvá, vítáme upřímně a nadšeně překlad jejich právě v této době vydaný, neboť i nám zvláště dnes toho ducha třeba. Panu překladateli za to již sluší dík a uznání, ale on zasluhuje i největší chvály a uznání za mistrnost, s kterou převod pořídil. Burnsovy básně co do formy a zpěvnosti řeči jsou pravé perličky, znějí jako trilky skřivánkovy. A kdo byl u nás povolanější podjati se překladu jich, jako právě autor „Skřiváncích písní“? Kdo dovedl lépe pochopiti ducha Burnsova jako pěvec „Českých písní“? A Sládek podjal se úkolu svého nejen se znalostí věcí, nýbrž i s láskou a pravým nadšením. Nejenom že nesetřel pelu a svěžesti originalu, i znění originalu skoro doslova zachoval, tak že můžeme bez upřílišování říci, že máme v pravdě českého a přece při tom skotského Burnsa. Dokladů pro to tvrzení uvésti bychom mohli z každé stránky, jen tak na zdař Bůh citujeme „Jak šla žitem“:

Anglický text:	Překlad Sládkův:
Coming through the rye, poor body, Coming through the rye, She dragl't a' her petticoatie Coming through the rye. O, Jenny 's a' wat, poor body; Jenny 's seldom dry; She draigl't a' her petticoaie Coming through the rye.	Jak šla žitem Jenny malá, jak šla přes tu mez, sukničku si urousala ubožátko dnes. Ubožátko, Jenny malá, často jako dnes sukničku si urousala, jak šla přes tu mez.
Gin a body meet a body Coming through the rye, Gin a body kiss a body — Need a body cry? O, Jenny, atd.	Někoho-li potká někdo, jak jde žitem kdes, někoho-li zhubičkuje, nač by někdo hles. Ubožátko, Jenny malá, atd.
Gin a body meet a body Coming through the glen, Gin a body kiss a body — Need the warld ken? O, Jenny, atd.	Někoho-li potká někdo, jak jde skrze les, někoho-li zhubičkuje, má to zvědět ves? Ubožátko, Jenny malá, atd.

Anebo srovnejte v prvním vydání Burnsových básní nejhledanější a nejvíce se líbící „Ječné klasy“:

It was once upon a Lammas night, When corn rigs are bonnie, Beneath the moon's unclouded light I held awa' to Annie: The time flew by wi' tentles heed atd.	Noc k Vítu byla, — krásně tak už klasy vymetány, měsíček svítil bez oblak a já šel za svou Annie. Čas plynul jako na lodi atd.

Ale dosti; přečtěte si básně ty sami, a p. překladatel kéž splní také svou přípověď na konci předmluvy pronesenou: „Nechať se vrátí k básním Burnsovým znova s touž pílí a láskou, s kterou ji započal!“

A. Koudelka.

Ruská knihovna. XIII. Spisy *Nikol. Vas. Gogola.* Sv. 2. „Večery na dědince blízko Dikaňky“ a „Revisor.“ Přeložil *I. Hošek.* (O.)

Hlavní osobou je městský hejtman, muž dosti vážný, dle mínění svého velmi chytrý, zkušený, obratný šibal a úskočný taškář, pro

nějž zákony svědomí jsou jen škodlivým výmyslem lidí svobodomyslných, bere úplatky, dopouští všelikou loupež a nepravdu, všecko to dělá „pro vlast," při tom se hrubě přetvařuje, každou neděli chodí do kostela, je pověrčivý, drsný a zvířecky hrubý. V jeho otrockém strachu před revisorem Gogol zachytil magické kouzlo moci nad duší podlou, nesvědomitým člověkem. Dozorce dobročinných ústavů jest usedlý taškář, mající sebe za poctivce a ostatní před Chlestakovem „ve prospěch vlasti" očerňující; sudí Ljapkin-Ťapkin je náruživý lovec, bere úplatky mladými chrty, hledí ve všem svého prospěchu, soudí o všem s vysoka, svobodomyslně, je nevěrcem a záletníkem; školní dozorce Chlopov je člověk nad míru bázlivý, promluví-li k němu někdo vyšší, není v něm ani dušičky; poštmistr Špekin je naivně prostodušný, nenapravitelný zvědavec, jemuž ani nepřijde na mysl, že jedná podle, an zvídá cizí tajemství zneužívaje úřadu svého, rozpečeťuje listy „ne snad z opatrnosti, nýbrž spíše ze zvědavosti." Proti všem těmto vážným úředníkům je Chlestakov nanejvýš lehkomyslný velkoměstský hejsek, ale bez uhlazených způsobů, bez frasí vyčtených z knih, prostodušný, trochu přihlouplý větroplach, jehož nic nepřivede k vážnosti, rozvaze; an nedovede se soustřediti, mluví i jedná bez rozmyslu, jak ho to napadne. Je zbabělý a proto zajiká se, když přijde k němu hejtman, ale pak dodá si odvahy a lže, klame zaslepené úředníky; jsa ješitný rád se ukazuje, vychloubá se svým postavením, rád se zaskví. Lež obrátila se u něho v přirozenost, nutnost, je mu tak přirozena, jako jinému pravda; on ničeho nevymýšlí, on tak prostě lže, upřímně věře sám v lež, kterou mluví. Podrobuje se okolnostem jde, kam ho vede náhoda; ale nejsa úplně hloupý, chápe, že ho mají za vážnou osobu, a proto upozorněn obezřetnějším sluhou v čas vzdálí se z města.

„Revisor" vydal posměchu všeobecnému celý úřední svět, úřední formalismus, administraci, počínaje od hejtmana až do policejního strážmistra Deržimordy, jenž „pro pořádek" pěstmi svými „maluje všem modřiny pod oči," vydal posměchu tehdejší vládní system, jenž tolik podporoval úplatnictví, přehmaty policie, zneužívání moci a všeliké neřesti. Nicméně car Mikuláš přál si, aby censura kus propustila, a tak „Revisor" poprvé byl dáván 1836. Car sám byl přítomen prvnímu představení, smál se až k slzám a jeda domů z divadla pravil: „Nu, byl to kousek, dostali jsme v něm všichni jak se patří, a já ze všech nejvíce." Názorný obraz mravů přesvědčil cara-tyrana, že vládní system jeho daleko není s to, aby vykořenil vady a nedostatky úřednictva, byrokracie. A byrokracie tato to právě byla, jež pro kus na Gogola nejvíce se hněvala, vytýkajíc mu, že mu není nic svato, ani úřady, ani hodnosti, že všemu se vysmívá. Část kritiky vstoupila na stranu byrokracie a vytýkala Gogolovi cynismus a nedostatek poctivé osoby v díle jeho. Gogol hájil se proti této výtce, řka v „Teatralném razězdu," že jedinou poctivou osobou, v kuse jeho stále jednající, jest smích, mající velikou sílu a význam: diváci vidouce, že na posměch vystavují se nízká hnutí

duše zlého člověka, temné stránky skutečnosti, smiřují se s životem, vidouce, že nešlechetnost nezůstane bez trestu, bez zaslouženého posměchu. Také v přiloženém překladě „Rozuzlení Revisora," napsaného 1846, se Gogol zastává svého způsobu psaní, „vysmívati se ošklivosti všeho špatného ve člověku." „Vystavíš-li na oči všecku ničemnost, jaká je ve člověku, vystavíš-li takovým způsobem, že každého z diváků zachvátí úplná k ní ošklivost, tážu se: není to snad pochvala všeho krásného? tážu se: není to snad pochvala dobra?" táže se autor. Ovšem odpověď na tuto otázku očekává kladnou. — Vykládaje dále v „Rozuzlení" ideu Revisora, přikládá mu jakýsi allegorický smysl: revisorem oním pravým, nepodplatným, jenž vystupuje na konci veselohry, je naše procitlé svědomí, jež nás náhle, u dveří hrobu, když už nebude možno ani kroku učiniti zpět, přinutí, aby pohlédli sami na sebe; před tímto revisorem nic se neutají, toho nebude moci podplatiti jako Chlestakova, lehkomyslné svědomí světské. Lépe tedy v čas učiniti revisi všeho, co je v nás, s pravým revisorem prohlédnouti život svůj, vyhnati z duše nešlechetnosti všeliké. A vyženeme je nejlépe smíchem, smíchem, který je na to, „abychom se smáli všemu, co hanobí pravou krásu člověka."

Tak vykládal „Revisora" Gogol sám později, ale píše jej sotva asi myslil na tuto allegorii, chtěje pouze prostě namalovati obraz doby a mravův, jak na ni také my hledíme. Obraz ten mocně působil na obecenstvo, odtud jeho význam společenský, jejž veselohra ta má kromě vysokého významu uměleckého.

Překlad není otrocky věrný originalu, ale za to vystihuje přísně smysl originalu a podává jej pěkným českým jazykem. *A. Vrzal.*

Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická, jedině schopná ku řešení socialní otázky. Napsal *Dr. Antonín Lenz,* probošt královské kapitoly Vyšehradské. V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Str. 392. Cena 2 zl. 40 kr.

Socialismus skutečně už zaplavuje lidskou společnost v životě i v písemnictví. Málem by se to člověku zmrzelo. Pořád totéž ohřívané zboží, tytéž radikalní nesmysly, které pobuřovaly svět před stoletími, a žádné opravdové, nezištné snahy po skutečné nápravě společenského zla, které se nepopíratelně v lidstvu rozšiřuje. Se strany zdravého rozumu a střízlivé soudnosti se děje sice také dosti, aby se věc objasnila, a takto se našla cesta správného vyřízení. Ale skutků je tu poměrně málo, málo totiž vzhledem k revolučnímu hnutí, šířenému socialismem s takovým chvatem, jak už bývá zvykem mezi massami. Jakmile se někomu podaří, něco jim namluviti, přestává zdravá rozvaha, davy se stávají nepřístupnými všem rozumným výkladům. Zde by pomohly vydatné skutky; ale bohužel, kteří by tu jednati mohli, těm se nechce, a kteří by chtěli, ti nemohou.

K druhé třídě náleží především Církev a s ní všichni lidumilové, kteří pohříchu mohou jen láskou platiti. Pan spisovatel tohoto díla

probírá podle svého rozhledu, jejž má v ústavě církevní i v dějinách, stejně důkladně nauku i praxi socialistickou za starověku a středověku (II.) i v nové době (III—IV), jako pokusy, vyříditi otázku socialní jiným způsobem než násilnými převraty (liberalismus VII., protestantismus VIII., katolická církev IX.).

Dějiny poměru mezi socialistickými snahami a Církví jsou poučné v nejedné příčině. Především je tu neshoda, neb aspoň ne úplná příměrnost theorie a praxe. Zákony církevní (tedy Církev) jsou od počátku stejné a důsledné; v některých organech však se tu a tam objevuje stránka příliš lidská, necírkevní, následuje odboj a převrat — Církev pak odtud odnese nenávist a zášť. Co bylo z počátku oprávněnou snahou o nápravu jednotlivých zlořádů, stává se z osobní ješitnosti zásadním odporem, zcela bezdůvodným; naše dějiny středověké (husitismu, Českých bratří, pak protestantismu) jsou jakoby schválnou toho illustrací, i jsme povděčni p. spisovateli, že jim tolik bedlivé pozornosti věnoval.

Na principielní momenty se tu rádo zapomíná. Socialismus tak, jak se provádí, vůbec o takových diskussích nechce slyšeti, i když je snad zbudován na rozličných theorematech, o kterých se v socialistických hromadách hlučně rokuje. Jsou prázdná slova. Vůdcové socialismu zajisté opravdového, klidného upravení si nepřejí, neboť by přestali býti vůdci; davy pak milují násilí, od něhož si slibují všecko možné, aniž by však mohl kdo povědĕti, kdy vlastně budou spokojeny. Žijeme v době rozpoutaných vášní, a tu ovšem Církev málo pořídí, jelikož se jí neposlouchá; revoluce pak a Církev jsou proti sobě jak oheň a voda. Zcela správně sice zní závěr p. spisovatelův, že „církev katolická jediná je k tomu způsobilá, aby socialní otázku vyřídila, i pokud ona jest otázkou náboženskou, i pokud jest otázkou žaludkovou“; závěr ten, pravím, je zcela správný v theorii. Pro nynější praxi však spočívá hlavní důraz na dodatku: „a však bude nezbytno, aby jejímu působení byla dána plná svoboda, a aby ti, jichž se týče, spolu s ní působili.“ Hic Rhodus! Socialisté Církve nechtějí, vláda a kapitalisté také ne — odtud obtíže v řešení té otázky. Tak, jak nyní věci jsou, závisí ona z velké části na tom, zdali obě strany, kapitalisté i socialisté, se dovedou něčeho zříci, jak toho žádá jednak láska k bližnímu, jednak křesťanské zásady mravnosti, a zdali konečně zarputilé nepřátele společnosti, podle zásad křesťanských spořádané, bude lze k pořádku donutiti. Bez donucovacích prostředkův i sám socialismus se rozpadne; to i jeho theoretikové uznávají.

Církvi nezbývá než činiti, co může: působiti především o mravním obrození a pobádati ke hmotnému vyrovnání. P. spis. velmi dobře probírá program církevní socialistiky; někdy sice — zde i na jiných místech — zabíhá snad za meze svého úkolu, avšak ve spise, jenž nechtěl býti školsky upjatou učebnicí, má i to svoje místo. Každý čtenář bude asi hledati zmínky o antisemitismu, a byl by zajisté povděčen, uslyšeti mínění takové autority, jakou je p. spis. Po mém

názoru je to u nás otázka prozatím nejdůležitější. Ve svépomoci nyní právem tak hlučně hlásané — jen kdyby se prováděla! — máme důležitou část pokroku nejen hmotného, nýbrž i mravního; antisemitismus v těchto mezích je zcela podle nauky církevní, neboť Církev varuje všemožně od demoralisujícího styku se židy, ať se vztahuje na služby neb obchod neb léčení atd. Nebylo by nikterak škodilo, i v této věci povědĕti církevním organům úplnou pravdu, aby každý kněz konal svou povinnost, jak ji má vytčenu v církevních zákonech; neboť že někteří tu bez viny nejsou, ukazují na př. pohoršlivá fakta, kterak jednotlivci i korporace církevní (kláštery, kapitoly atd.) způsobem zrovna hříšným svoje (NB. církevní!) jmění zadávají bez potřeby židovským vydřiduchům. Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi. Zde má duchovenstvo státi úplně k lidu, a chrániti ho. Socialisté ovšem se tím nespokojí; jim jest potřebí škandálu jako životního elementu, sice by neměli nač nadávati. Ale povinnost je vždy povinností; proti socialistům sice třeba mnoho se tím neprospěje, ale tím více se prospěje lidu a národu.

Kniha tato, pěkně upravená, budiž doporučena pilné pozornosti vzdělaného obecenstva. *P. Vychodil.*

České státní právo. Historicky vykládá *Dr. Josef Kalousek.* Vydání druhé, místy opravené. V Praze 1892. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 653. Cena 4 zl.

Není vhodnější doby, nežli doba nynější, aby znova bylo vydáno znamenité dílo Kalouskovo o českém právě státním. O vítaném obsahu díla svědčí okolnost, že jest právě vydáno podruhé, ano prvé vydání z r. 1871. bylo již po delší dobu rozebráno, což u vědeckých děl našich jest úkazem velmi řídkým. Nové vydání se podstatně neliší od vydání prvého. Osnova a rozvrh jest takový jako za vydání prvého. Poněvadž však za 20 let ukázaly se pokroky v bádání dějepisném, učinil slovutný badatel některé změny textové, zvláště v podrobnostech, a přidal také některé vysvětlivky, opravil a doplnil své dílo tak, že úplným právem je smíme nazvati dle možnosti dokonalým. Také formalně byla učiněna změna v citací pramenů, dříve rukopisných, nyní tištěných. Delší připomínané prameny, které v prvém vydání byly tištěny vůbec jen v poznámkách pod čárou, jsou ve druhém vydání otištěny jako přílohy na konci díla, při čemž některé byly vynechány a za to mnoho nových přidáno.

Badatel rozdělil své dílo do sedmi oddělení. V prvém oddělení vyličuje dějiny právního poměru státu Českého k říši Římskoněmecké ve třech obdobích: od Karla Velikého do bitvy u Chlumce (800—1126), od bitvy Chlumecké po vydání Zlaté bully Karlovy (1126—1356) a od vydání Zlaté bully po zánik říše Římskoněmecké. Právní ten poměr byl toho způsobu, že Český stát byl svrchovaný, samostatný státní útvar, na říši Římskoněmecké nezávislý, pouze úřad číšnický a s ním právo kurfirštské měl český král lénem říšským. V oddělení druhém vykládá autor pojem koruny České, její celitost a státoprávnou samobytnost, líčí vzájemné

poměry zemí této koruny a spojidla jejich. Pojednání toto jest úvahou klassickou. V oddíle třetím líčena jest dědičnost a volitelnost říše České od doby Přemyslovské až po pragmatickou sankci. K tomuto oddílu těsně přiléhá část čtvrtá, která vypisuje obsah smlouvy mezi národem a králem a dokazuje, že svazek a poměr mezi národem a králem záležel ve skutečné obapolné smlouvě, obnovované za každého nového osazení trůnu, a ze smlouvy této oběma stranám plynuly povinnosti a práva. Pátým oddílem jest vylíčen nástin ústavy české a moravské před Bělohorským převratem a jest ukázáno, v čem byl král český neobmezen a v čem moc jeho byla obmezena, zároveň také vypsány počátky společných nejvyšších ústrojí Rakouského mocnářství. Na konci jest vylíčen samosprávný ráz ústavy české a moravské před dobou Bělohorskou, ale vedle světlých stránek této ústavy ukazuje badatel i temné stíny její, které přivodily pohromu a převrat Bělohorský. V oddělení šestém vypsány jsou dějiny státního práva českého v letech 1620.—1848., zevrubně podáno, co bylo proměněno obnoveným zřízením zemským a co se nezměnilo; král Ferdinand II. listinou ze dne 29. května 1627 potvrdil království Českému obecně všech jeho starých privilegií, svobod, práv a zvyklostí, pokud proti obnovenému zřízení zemskému nečelí a v něm již zrušeny nejsou. Podobně učinil markrabství Moravskému na sněmě ve Znojmě 26. června 1628. Oddíl sedmý vyličuje korunování na království České. Spis. slovy nadšenými vyličuje význam korunovace královské v Čechách, která znamenala, že panovník dosedá na trůn nejen z pouhé moci osobní nebo právem dědickým, nýbrž zároveň i se svolením všeho národa. Korunovací zobrazuje a potvrzuje se celitost čili integrita koruny České a svrchovanost čili souverainita její. Korunováním koná se mezi králem a národem obapolná smlouva; neboť král přijímaje od země slib věrnosti a korunu jako znak svrchovanosti, zavazuje se vzájemně přísahou, že bude zachovávati výsady a základní zákony zemské. Poslední věty výborného díla na str. 559. a 560. projevují úmysly, s jakými slovutný autor pracoval o své práci. Kéž by se jeho vroucí přání vyplnilo!

Na str. 561.—644. jako přílohy jsou vytištěny delší zákony a listiny srovnané chronologicky spolu s výňatky jiných důležitějších pramenů, vytištěných celkem nebo u výňatcích v poznámkách, na které se ukazuje dle stránek ve spise naznačených. Přílohy tyto jsou vlastně přesným diplomatickým dokladem o českém státním právě a výtečnou pomůckou badatelům dějepisným. Počav zákonem Břetislavovým o posloupnosti na českém stolci z r. 1055. končí spis. reskriptem zářijovým z r. 1871. Na konci jest přidán důkladný seznam jmenný i věcný, kterého jsme v prvém vydání postrádali. Seznamem tím hledání v objemné knize o 653 stranách jest velmi usnadněno.

Vydání prvé z r. 1871.[1]) bylo věnováno: Obnovitelům obapolné

[1]) Již před tím vydal Kalousek nákladem J. S. Skrejšovského „Einige Grundlagen des böhmischen Staatsrechtes," kteréž laciné dílo (50 kr.) vyšlo také ve dvou vydáních.

smlouvy mezi králem a národem českým; vydání druhé nemá věnování zřejmého, ale jsoucností svou samo se věnuje všem dobrým Čechům, kteří se chtějí poučiti o významě českého státního práva, jehož existenci Dr. Kalousek dokazuje historickým, neumlčitelným svědectvím. Vědecká naše literatura dějepisná nemá mnoho děl takové dokonalé ceny, jako jest Kalouskovo „České státní právo.“ *Fr. J. Rypáček.*

Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy. Studie historické a literarní. Napsal *Jan Blokša,* exhortator a professor české řeči na lesnickém učilišti v Sovinci. Pomocí České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. V Brně 1892. Nákl. pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 176. Cena 1 zl. 10 kr.

Není hned tak druhého díla, k jehožto porozumění by znalost poměrů té doby, o níž jedná, a života spisovatelova tak byla nutná, jako jest Dantova „Božská komedie“; proto s radostí vítáme tento spis, neboť potřebě této úplně vyhovuje. Napřed nám spisovatel líčí dobu, v níž Dante žil, povšechný stav života duchovního a mravů, rozbroje a zmatky, které zvláště v Italii zavládly; pak život Dantův, jenž celkem velmi bolestný byl, neboť Dante, ač vroucí láskou k otčině své nadchnut byl a rozvaděné bratry sjednotiti se snažil, byl jako „rušitel míru“ na smrt odsouzen a spasiv se útěkem bloudil až do své smrti po 19 let ve vyhnanství; pak jedná spis. o Beatrici a významu jejím v „Božské komedii,“ dále o drobnějších spisech Dantových a konečně o jeho „Božské komedii“; na konec přidán jeden důležitější spis Dantův.

Spisovatel těsně přilnul k Dantovi, dobu jeho a spisy důkladně prostudoval, smysl „Božské komedie“ dobře vystihl, a protož jsme mu velice povděčni, že výsledek práce své uveřejnil, ač nemálo se mu naskýtalo překážek. Jar. Vrchlický přeložil nám díla Dantova, „Božskou komedii“ podruhé opravenou vydal, tak že překlad ten jest nyní velmi zdařilý; k překladu důstojně se druží spis tento, a doufáme, že poutavé líčení života a doby Dantovy čtenáře zaujme tak, že s radostí vezme do ruky „Božskou komedii,“ kteréž by bez tohoto spisu asi sotva rozuměl.

Jediné snad by se dalo vytknouti, že povšechný význam a smysl „Božské komedie“ mohl býti obšírněji podán, neboť věnuje-li se některým méně důležitým věcem (na př. jestli Beatrice toliko osoba allegorická nebo skutečná „z masa a kostí,“ anebo v který den Dante svou — sbásněnou — pouť nastoupil), mohlo se tak spíše tuto státi. Nedopatření jsou jen dvě v celém spisu, jedno v písmeně („Dantův obdiv nejvíce budí filosofy a mezi těmi mistr všech, Aristoteles,“ str. 89.), druhá v interpunkci („druhého dne po smrti Kristově, tedy před lety 1266 o 3. hodině odpoledne zemřel Kristus,“ str. 99.). Na str. 160. dole citována jedna tercina z prvního vydání překladu Vrchlického, tedy neopravená, a s originalem nesouhlasící (original praví, že Bůh poznává sebe a poznáním Syna zplozuje, ale pak vespolek se milujíce Ducha sv. vydechují). Spisovatel nám mimo to

již několik článků podal („Dante Alighieri a Vergilius Maro“ v „Hlídce literarní“ 1892, výklad zpěvu XI. a XII. „Ráje“ v „Obzoru“ 1889, „Panna Maria u Dante Alighieriho“ v „Čas. pro katol. duch.“ 1892), a proto se nadějeme, že nám ještě více ze svého pokladu poskytne. Úprava knihy jest pěkná. *Dr. V. Šimanko.*

Rolla. Báseň *Alfreda de Musset.* Přeložil *Em. ryt. z Čenkova.* Úvodní slovo napsal J. Vrchlický. „Vzdělavací bibl.“ seš. 16. Str. 44. Cena 30 kr.

Mussetův „Rolla“ je francouzský „Faust“ — ne, tím je mnoho řečeno — pouze Faustulus. Nechť čtenář z obsahu soudí sám.

Ve zpěvu I., jenž jest předzpěvem, otvírá nám básník své rozervané srdce:

Z těch nejsem, Kriste, kdož se ve hruď bijí.
Já přišel pozdě v svět, jenž poklesá.
Ó již tě neudrží hřeby kříže.
Ty, Kriste, klesáš s nebes slávy níže,
tvé tělo posvátné se ve prach rozkládá . . .

Jest nám, jako bychom četli divoké místo z Byrona. I Musset byl moderním romantikem a „Rollu“ psal roku 1833. Ale básník se nevěrou nevychloubá, není uspokojen, cítí disposici k očistě:

Kéž smím já v prach ten políbení dáti,
syn pravý věku bez víry a bez nebe,
kéž, Kriste, smím na zemi chladné lkáti,
již smrtí spasil jsi, jež zhyne bez tebe!

Zpěvem II. počíná skrovný děj básně: V Paříži, v městě neřestí a volných mravů, byl Jacques Rolla nejzpustlejším z druhů hýřivých. Šlechtic devatenácti let byl pánem svého jmění, ne však svého žití — jím vládly vášně. Žil nevázaně.

Zpěv III. počíná poetickým obratem slovanským:

Zda je to socha mramorná, či je to sníh,
na nějž ta lampa zlatá, zavěšená v šeru,
stře pod záclonou záchvěv stínů modravých?
Sníh bledší, mramor n e tak úbělný j e s t věru (tak!).
Toť spící dítě. —

Patnáctiletá dívka, z chudoby prostituovaná vůlí své matky; sama chtíče dosud nepoznala.

Rolla obětuje poslední dukát — potom že se zavraždí.

IV. Voltaire, vyjdi z hrobu k této orgii, viz ten obraz muže! On tě četl! Kdyby měl plamének víry, nehanobil by zde smrti své!

„Dnešní slast urdousí zítřek v prokletí.“ — Ó dumné kláštery, ó klenby monastýrů, vy, šeré cely, víte, co je láska pravá! Co nám, tupým vrahům boha (?), zbývá?

Rouhači, komu prospívá ta práce divá,
když Krista na oltáři vy jste pytvali?

Vy stvořiti jste chtěli dle své fantasie i člověka i svět. Vše krásné tak. Leč smrt v tom vzduchu hrozí jistá. Ta tam zbožnost i ctnost. „Dnes pyšný chuďas, boháč plný dumání, v trapistském řádu umučením neumře — on v krbu zatopí, a byt svůj uzavře...“

V. Svitlo ráno. Marie spí, Rolla dumá v okně. Vzbouzí se v něm láska k životu, vidí v dívce svou sestru po chudobě a potupě, miluje. Milujeť veškerá příroda, i vy, hvězdy dálné!

Když Bůh vás stvořil, tu hned mezi vámi
nejmenší hvězda chtěla v touze palné
přeletět k slunci nebes planinami,
neb slunce nesmrtelné ona milovala.
I mořem nocí hlubokých se v plavbu dala.
Leč jiná hvězda ždála totéž v lásky vznětu:
I vznikl oběh nekonečný hvězdných světů.

Marie se probouzí, vypráví Rollovi sen, že ho viděla v rakvi.

„Zavraždím se dnes již, za večerní chvíle.“
„Ach,“ s bázní vzkřikla, „co se vám to stalo dnes?“
„Jsem ode včíra na mizině.“ — „Proč jen se vraždíte?...
O něco bych tě prosila,“ tak v důvěře
ted šeptla: „já — já nemám ani haléře,
pro každý peníz hned má matka přichvátá.
Chceš, prodám zdobu na hrdlo, je ze zlata?
Hrát půjdeš. Ve hře nabudeš zas jmění zpět.“
Leč místo slov jen úsměv přelét' Rollův ret.

Vzal Rolla černou láhvičku a chtivě pil,
pak skles' a náhrdelník Marie (Marje? dle metra) políbil.

Tím je vyčerpán dějový obsah a zároveň poukázáno na krásy básnické, které v této „zpovědi“ genialního básníka uloženy jsou. Líčení je místy tak romanticky smyslné, že sám Vrchlický uznal za dobré, jeho účinek temperovati poznámkou v úvodě: „Dnes vidíme, že tito úctyhodní členové lidské společnosti (mravokárci z doby Mussetovy) v lecčems měli přece jen pravdu, vytýkajíce Mussetovi nedostatek ethického idealu. Čtenář najde dosvědčení toho právě v „Rollovi,“ kde nahý cynismus vedle pravého náboženského vzruchu a vznětu se potácí.“ Tak mluví dnes autor „Twardowského,“ jemuž až potud rozumíme. Nerozumíme jemu však v tom, když nechce uznati, že by kniha, na př. Voltaireova, nemohla míti tak osudného vlivu na mladého čtenáře. To by špatně znal skutečnost! Či je to snad zlé svědomí? My se zadostučiněním podotýkáme, že báseň tato jest hluboký, procítěný, jen že příliš „nahý“ výkřik protestu proti šířitelům moderní nevěry a jejich důsledků. Kdyby mladí čtenářové „Vzdělavací bibl.“ si z „Rolly“ chtěli vybrati to pravé, neváhali bychom jej i doporučiti; toho ale jistě nebude. Překlad není bezvadný, ale dosti svižný. *D. L.*

Černá hodinka. Vzpomínky členů „Máje.“ Vydáno péčí a ve prospěch spolku českých spisovatelův a belletristů „Máj.“ Redigovali: I. Herrmann, Edvard Jelínek, Ant. Klášterský, M. A. Šimáček. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. I. část. Str. 216. Cena 1 zl. 50 kr.

Mezi vánočními dárky, kterých nám bohatý pražský trh poskytnul, vzbudil tento největší rozruch. Nejsou to epochalní práce předních našich belletristů, pro které bychom po sborníku tom tak dychtivě sahali, nýbrž že se těšíme zvěděti o nich něco důvěrnějšího, než nám i sebe subjektivnější tvorba jejich může prozraditi. Mají

osobní poměry v umělém básnictví velkou úlohu, a nejen z obyčejné zvědavosti, s jakou sledujeme soukromé osudy osob veřejných, nýbrž i ze zájmu literarního jsou nám takové zprávy vítány. Že tu má literarní obecenstvo nejlepší příležitost, ukázati svým miláčkům svoje účastenství, dodal bych velice rád, jakkoli se to samo sebou rozumí; ale ty rozmanité „poměry“ naše, jak je náš časopis bohužel často byl nucen konstatovati, nedovolují mně té nepravdy vysloviti. Snad i tento sborník přispěje trochu ke sblížení.

V prvé části je zastoupeno 21 spisovatelů, v druhé 15. K. Světlá vypravuje, jak se 1843 seznámila se svým manželem Mužákem, jenž ji učil hudbě. A. Heyduk podává úryvek ze své návštěvy (1862?) Benátek, kde jakožto vychovatelský průvodce šl. Löwa zastihl „dva české generaly,“ totiž tajné příznivce Čechů, Wirtha a Marsano. A. Klášterský často prý litoval, že kdysi převzal ve škole úkol, vyříditi žalobu na spolužáka Doubu, nynějšího malíře. J. Antoš vzpomíná „dvou velkých mužů“ z pražské sokolovny: Fügnera při smrti jeho, a Tyrše; rodiče Antošovi totiž bydleli pod cvičírnou Sokolů. A. Černý seznamuje nás, jak bylo očekávati, s věcmi lužickými, a to dle prvé svojí cesty lužické roku 1884. Z obrázku toho vyniká ovšem hlavně Hórnik, pak učitel Šewčik. G. Preissová, záhy pozbyvši matky, bývala u babičky, která ji šestiletou zaslíbila desítiletému sousedovu Frantíkovi; tu přijede pro ni otec, jí takořka neznámý, Frantík slibuje, že přijde za ní, ale „Nepřišel...“

M. A. Šimáček jediný se chopil verše, takhle výpravně pohodlného, jímž by pod dojmem svého nynějšího rodinného štěstí vypsal svoji předčasnou postupnou osiřelost; matky ani nepoznal, otce sotva. A. Jirásek byl od sedláka o muzice vyčastován, aby o něm nepsal do Světozora; „Pěkný honorář.“ J. Guth podává čtyři vzpomínky cestovní: v Madridě našel u baronky Baselli, která bývala dříve v Náchodě, Sedláčkovy „Hrady a zámky české“; v Africe dal černoškovi vývěsek „Broučkova výletu na měsíc,“ a chlapec zadívav se na obrázky, byl rozdrcen vojenským povozem; ve Švycařích se seznámil s francouzskou rodinou a chlapečkem jejich, jenž pak v Paříži brzy umřel — na památku chová spis. lístky s hrobu jeho; v důstojnické společnosti se vychovatel (spis.?) zastal českého národu. Jiří Bittner měl v Praze spolužáka, s nímž r. 1863. ušel do boje polského proti Rusům, oba šťastně se vrátili, a milý kollega se nepřihlásil, ač prý býval déle v Praze, k němu ke známému již členu Nár. divadla; tento žádá výkupného...

O šílení B. Vikové-Kunětické při smrtelném zápase jejího dítěte raději pomlčím; předmět je něžný, o líčení spisovatelčině však by mně mohlo vyklouznouti zasloužené ostré slovíčko, které raději potlačím. „V bělidle“ prodléval často K. V. Rais; odtud předvádí několik postav, a zvláště jak se zachovali spoludělníci k raněnému a ozdravělému Šafránkovi. „Tři z nejcennějších honorářů“ p. Heritesových byly prý tyto: výrok venkovana, že se mu povídka „Za dědictvím“

líbila; paní jakási ujala se sirotka, ač potom nezdary, přečetši povídku „Příslušníci“; slečna pak jakás byla odhodlána dáti (nepoznanému) spisovateli „poslední práce“ hubičku. Jos. Havlík vypravuje příběh „Z pohnuté doby“ (1868); bol umírající matky své a smrt její, když byl zavolán k vyšetřování protivládních demonstrací 21. června. R. E. Jamot s rozmarem i pernou pravdivostí vzpomíná na své spisovatelské prvotiny i na pasení hus. J. Vrchlického „Vzpomínka na dva soudruhy“ se týká nadaného překladatele a improvisatora Fr. Prokeše a B. Jelínka. „Naše sjezdy“ K. Pippicha jsou sjezdy východočeských spisovatelův, o nichž tu seznáváme některé zdařilé povahorysy. Sjezdy ty měly býti přípravou velkého literarního sjezdu na výstavě; „raketa tato však prskla a — zhasla,“ nestalo se takořka nic.“ E. Jelínek podává po svém zajímavé zprávy o sibiřském zběhu, Polákovi Sójkowském, jenž konečně pochován na volšanském hřbitově v Praze. A. Sovovi, bojícímu se „stáří přežilého literata,“ odpovídá přítel, že se toho nebojí, nýbrž, že „chce vykonati jen svoji práci.“ „Co doma o mně říkají,“ vykládá „skladač knížek,“ „doktor“ (ale ne „wirklich“) a „vyklačovatel numer na noviny“ — J. Herben, co totiž říkají jeho stavu a prácím, jako „Mor. obrázkům“ a — „Času.“ Dr. J. Herben má, jak známo, na panáčky s kopce, a i zde jim kvituje, co proti němu mluvili; že ostatně on jim také mnoho komplimentů nenadělal, uzná sám. O tom „vystoupení z katolické církve,“ o kterém už jinde mluvil, je choulostivo se příti.

Dobrého zbylo i na konec. Je to „Vzpomínka mrtvým“ od A. Staška, kdež opravdu umělecky naivně a psychologicky věrně vylíčen styk jeho s dvěma přátely, jinak šíře neznámými, od školských let na jičínském gymnasiu až do úmrtí. Příspěvek tento náleží, po mém soudě, k nejlepším.

Podle účelu těchto řádků nesmím sice posuzovati ani klassifikovati. Když ale vydavatelé naznačili v úvodě, že kniha tato chce býti memoirovou, tedy si dovolím také pronésti svoje mínění o ceně její. Myslím totiž, že by čtenář raději ještě více se dočetl o spisovatelích samých, a to o takových příbězích, jež nějak souvisejí s literarní osobností jejich; někteří zajisté mluví více o jiných, jiní podali příspěvky vůbec belletristické. Ostatně však, jelikož prozraditi chtěli a prozradili právě jen toto ze svého života, budiž i to vděčně přijato. *P. Vychodil.*

K. M. Čapek: **Povídky.** V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 152. Cena 90 kr.

Sbírka literarních prvotin. Pět obrázků nesoucích více méně známky péra teprve se rozepisujícího. Na období sedmi let počet to skrovný, snad vinou novinářského zaměstnání p. spisovatele, či snad následkem autokriky, jež by však byla měla i první tři obrázky vyškrtnouti, any proti dvěma posledním jsou ještě neurovnány, nejednotny v náladě a ději, začáteční. Technikou hlásí se zřejmě ku škole realistické. Na sbírce viděti zrovna, jak se tato technika p. spisovateli pod pérem teprve vyvíjí: popisy mnohdy subjektivní,

náladové místo objektivních, hledání případných podrobností, někdy hromadění, jindy opomíjení jich na újmu rázovitosti, neobyčejnost jako náhrada význačné skutečnosti, nesrovnalost zevnějšího a vniterného momentu dějového, onen převládá nad tímto, a jiné vniterné nedostatky. Tak v prvním obrázku „Na valech“ místo přirozeného postupu položen pochod aspoň vůči čtenáři obrácený, effektní a to bezvýsledně: Pepička vrátila se z Vídně ze služby — ovšem ne se ctí — ale toho neví krejčí Josef, její soused, a zamiluje se do ní; Pepička se nechová odmítavě, jeť Josef silný, hezký muž, — a když už má čtenář před očima sympathický poměr, Pepička spatří náhle, že Josef má obě nohy „pryč“; je po lásce.

Podrobnostmi bohatší, zřetelnější a životnější, však dějem chudší je „stinný obrázek“ — „Žebrák.“ Jest to rozbor, spíše ukázka citův nejsprostšího člověka, ale mělká, zevnější a ne docela pravdivá, přiostřená cynismem. Rybáři hledají v Moravě mrtvolu utopencovu, žena jeho běhá po břehu a zoufale pláče; když mrtvolu vylovili a na břeh položili, nahodí se k místu slepec-žebrák, otec utopeného a zvěděv co se stalo, rovněž hrozně zakvílí a přiklekna k mrtvole, omakává ji, nenalezna pak synových hodinek, počne spílati zlodějů, kdo mu je ukradli; když však mu je četník odevzdá, jeho duše vzbouřená nejprve žalem a pak vztekem úplně se upokojí. Zřetelná drobnomalba s poněkud falešným výrazem tváří.

Co do charakteristiky lepší než oba předešlé jest „Frantův roman,“ za to rozuzlení krátkého a skrovného děje jest urychlené, přilepené, abych tak řekl, řídké proti počátku a sentimentalní. Osoby Kačaba a Franta s okolím jsou podány zdařile. Franta poslán z nalezince z Prahy do svého domovského města; je přihlouplý, ve škole se ničemu nenaučil, za to, je-li zakrnělým duch, prospívá obrovské jeho tělo. Záhy dán jako pomocník obecnímu ponocnému a metaři Kačabovi; dvě ty opuštěné, prostodušné bytosti vřele k sobě přilnou. Tu Franta zamiluje se, ovšem svým způsobem, do Aničky, dcery prvního žebráka, strýce Michala. V zimě na hřbitově žebrák Michal vystrčen byv od svých soudruhů z předříkávačství, v lítosti a hoři přikrčí se s dcerou ku hrobu nebožčinu a oba zmrznou. Franta s Kačabou odnášejí mrtvoly do nemocnice. Svou ztrátou uvědomí si Franta svůj cit a zármutkem se utopí.

Hrubých technických nedostatků předešlých povídek nemá už nejdelší a nejlepší obrázek sbírky „Němák.“ S velkou výrazností vystupují tu před námi osoby z lidu, typy hanáckého venkova od Olomouce, úzké sice, poněvadž vzaty výhradně ty, jež stojí pod vlivem garnisonního města a k tomu ještě z národně smíšeného venkova (obce Novosad), tedy v případnostech velmi rozlišené od povšechných typů hanáckých, avšak v jádru ještě tytéž. Užší jest ještě prostředí, dotýkajíc se jen některých vztahů životních. Nejlépe vyniká typus panímámy Tiché; jako bychom viděli před sebou tu zelenářku od „panenky Marie,“ s okulary, v šátku na uši, jak vévodí celému „zelenému rynku,“ resolutní, ale přece zavdy plachou a

měkkou ženu, jež má srdce na pravém místě a hubu ještě na lepším. Rovněž odráží se živě postavy: kostnaté, na zevnějšek hrubé, životem na „chlapa“ otvrdlé, ale přece něžným citům, až opičí lásce mateřské přístupné Zapletalky; jakož i strýce Michala, „staršího bratra,“ vědomého si svého vážného postavení, přece však trochu slabého proti dvěma bytostem, „té šedé“ a tabáčku; a více ještě jeho dcery Baruše, prostně zbožnému, ale neméně jizlivému hrbáčkovi, dělnici v tiskárně olomucké. V této tiskárně zaplétá i odehrává se děj povídky. Tam uvedena svou sousedkou Baruší i nemanželská dcera Zapletalčina Maryška, děvče životem a matkou otlučené div ne do otrlosti, při tom však naivně nevinné, sličné, ale spolu všemi vlastnostmi opatřené, aby co nejdřívě v průmyslovém závodě židovském, v městě pěti tisíci pestrých výložkův oživeném, skleslo v kal a bláto.

V tomže závodě pracuje i František Tichý, hluchoněmý sazeč, vulgo Němák (ohluchl v dětství trochu nerealisticky — zamrzla mu voda v uších!), jenž pro svou vadu jest stálým terčem vtipů svých soudruhů. Tichý snáší vše trpělivě a oddaně do svého osudu, ale s tajným vztekem a hořkostí, a někdy se přece nezdrží a pak jest opravdu nehorázný. Psychologické pochody tohoto hluchoněmého, ač nejde rozbor jejich příliš do hloubky a šířky, jsou přece dosti zajímavé. Tichý tedy zamiluje se do sličné Maryšky, a cit jeho jest novou potravou výsměchu, jímž zahrnuje ho i sama Maryška. Naivní děvče přijímá zatím s povděkem laskavosti p. ředitele závodu, starého to satyra, poněvadž to lichotí její ješitnosti a jinak v nich nevidí nic zlého. Byly by jí však bývaly osudny. Ředitel smluví se s jistým sazečem a ten vloudí dívku vracející se v noci z dělnického výletu do tiskárny do náručí ředitelova. Leč v patách jim jdoucí Němák vyčíhá vše a v rozhodné chvíli spíše ze vzteku než ze soucitu vyrve Maryšku ze spárů násilí vilného a odvede domů. Zmoudřevší a prohledší Maryška z vděčnosti odmění lásku Němákovu srdcem svým.

Výraznosti místní hleděl dodati spisovatel obrázku tomuto i zabarvením dialektickým, jež sice až na řídké výjimky je správno, ale tak výlučné jeho užití může býti sporným prvkem práce umělecké. Povídka jest prý výňatek z cyklu „Sedmero blahoslavenství.“ Obsahuje-li cyklus ten samá podobná čísla, pak se naň těšíme. Dle evangelia však a všeobecně příslovné jest „osmero blahoslavenství“ (v. Mat. 5, 3—10.). Tu zpracováno jest druhé: „blahoslavení tiší,“ ale ve smyslu dosti vzdáleném. František Tichý jest sice i jmenuje se tichý, hluku mnoho nenadělá, jeť němý, i srdcem by snad byl tichý a pokojný, kdyby mu druzí neubližovali, měli s ním kus soucitu, ba on i s resignací snáší ústrky, trpělivě a odevzdaně, ale tato trpělivost jest smíchána s trpkostí a hněvem, tato odevzdanost vynucena úžasem nad čímsi silnějším, k němu bezcitným, jest to odevzdanost bezsilného nezbytí, odevzdanost spoutaného dobytčete, jež dobíjejí, tedy hodně neevangelická, jaká se druhým blahoslavenstvím nemíní, neboť tato tichost, která vládnouti má zemí, vyvírati musí z pokory a lásky křesťanské, — to musí býti křesťansky heroická

lichost, ne taková všední tupá resignace. Tedy v tomto směru přáli bychom si větší vniternou souvislost a shodu s oním „sedmerým“ blahoslavenstvím, ač-li celý cyklus, jak se to při takových předčasných ohláškách mladých literatů stává, nezůstane ve stolku, nebo dokonce v péře.

Poslední obrázek „Jago“ má motiv exotický čili po česku do slova „španělský.“ Spracován však s podivuhodnou výrazností a zřetelností prostředí, tak že je skutečně jak dějem tak svým exotismem zajímavý. Líčeny tu zápasy balonové ve Španělsku, jež mladému theologovi Jagovi stanou se osudny, ač při nich zvítězí. Pohrdnuv svým stavem a znectiv jej pro plamenné zraky Annunciaty, odpyká sběhnutí své smrtí, již byla vášnivá milenka nalíčila soku jeho Pedrovi. Při rozhoupávání velkého zvonu na Cordobské zvonici, provaz Annunciatou tajně podřezaný, protože původně určen byl zvoníkem Pedro, se přetrhne a Jago se roztříští na dlažbě náměstí.

S realistickou technikou spojuje p. spis. i zálibu pro kruhy a třídy nejnižší a na poprvé i abnormalní. *P. Šup.*

Giosuè Carducci: **Výbor básní.** Se svolením básníka přeložil *J. Vrchlický.* V Praze 1890. Nakl. F. Šimáček. Cena 50 kr.

Vrchlický předeslal svému překladu dosti dlouhou chvalořeč na Carducciho. Byli jsme věru žádostivi, zda oprávněny jsou ty superlativy chvály a ono horování pro vlašského básníka.[1]) Přečetše básně v rouše českém po spravedlnosti doznáváme, že Carducci jest básníkem nadaným, plným ohně a nadšení, ale také přiznati jest nám, že nadání svého zneužívá k neurvalým útokům proti Bohu a církvi katolické. Že dnes tak jest veleben a takořka až do nebe vynášen, za tu slávu děkuje Carducci pověstné hymně na Satana, kterou nám Vrchlický v tomto výboru také podává. Ovšem jest v básni té jakýs druh velkolepé poesie. Proto také ten obdiv, jakým byl zahrnut. Ale také proto, že neslýchaným způsobem projevena tu zloba proti víře a nepokrytou odvahou oslavováno zlo. Na ukázku jen slohy poslední:

A jako vichr
okřídlen kráčí,
to Satan veliký,
svět mu div stačí.

Na voze ohnivém
od země k zemi
burácí, žehnaje
národy všemi.

Satane, zdráv buď,
ty duchu vzdoru,
ty sílo rozumu
vítězná v sporu.

Tobě dým kadidla,
ples a dík svěží,
nebo tys přemohl
Jehovu kněží!

Z počátku sám Carducci neměl odvahy uveřejniti hrozné ty verše. Ale, jak sám praví, zmocnily se jich s nadšením neodolatelným všecky listy republikanské a zednářské. V okamžiku byl nejslavnějším mužem

[1]) Nedávno kolovala novinami zpráva, že několik professorů v Italii bylo vzato do vyšetřování pro úplatnost; mezi nimi bylo také jméno Giosuè Carducci. Byl-li to náš básník, tedy se opět osvědčilo, že ani básníkům neznabohům neškodila by ta haněná „světoběžná moralka.“

v Italii. Od té doby také Carducci byl smělejší a bez ostychu metá jedovaté šípy své poesie proti všemu, co Božího jest. Žasnete nad tím smělým pychem a tím ohnivým vzdorem, jímž dýchají verše Carducciho, ale úžas váš se ponenáhlu proměňuje v politování nad zaslepeností, s jakou básník si počíná. Ale není u Carducciho samý oheň a nadšení, dosti často mluví k nám z jeho veršů čirý pessimismus bez útěchy, bez naděje, věrný to průvodce moderních básníků, kteří Bohu vypověděli boj a na zlatých strunách své poesie opěvují zlo. Nemajíce po ruce básní Carducciho v originalu nemůžeme posouditi, jak dalece vystihnul Vrchlický v překladu svém original. Jen tolik dodáváme, že srovnávajíce německý překlad hymny na Satana s překladem českým, shledali jsme onen rázovitějším. Ostatně toho nelitujeme, bylo by nám milejší, kdyby pověstná ta hymna vůbec nebyla přeložena. *Ant. Frecr.*

Zábavná věda. Sto silozpytných pokusů k zábavě a poučení mládeže i dospělých. Dle původního francouzského vydání inženýra *Arthura Gooda* se zvláštním svolením spisovatelovým upravil prof. *B. Bauše*. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 200. Cena 1 zl. 30 kr.

Spisovatel sám ve předmluvě uvádí cíl práce své: přiměti čtenáře ke studiu fysiky. Se slovem „fysika“ vybaví se všem, kdož na školách seznamovali se s obdivuhodnou vědou tou, množství přístrojů složitých, na nichž zákony přírodních sil poznávali. Naši žáci na školách středních pohlížejí na celý přístroj jako na nezměnitelný, představují si sílu přírodní jen v umělém přístroji tom působící. Zcela jiného světla nabývají pravdy silozpytné, vidí-li žák, že táž síla i v jednoduchém přístroji, který sám si pořídí, stejně účinkuje. A pak naši mladí řemeslníci, kterým nedostalo se vzdělání ve střední škole, zdaž nemají potřebí porozuměti dokonale příčinám, jichž následky ze zkušenosti své znají? Nuže, tam směřovala snaha inženýra A. Gooda, i nejširším vrstvám lidu způsobem popularním zjednati vysvětlení nejdůležitějších pouček fysických na základě pokusů. „Zábavná věda“ používá pomůcek prajednoduchých a předvádí pokusy pro zábavu společenskou i pokusy opravdově vědecké, jimiž školám výborně poslouží. Mnohý pokus hned poprvé se nezdaří; však tím právě povzbuzuje každého ku přemýšlení i vytrvalosti, odměňuje se pak za to zručností v experimentování. — Kniha psána jest velmi jasně i poutavě. Illustrace (počtem 116) jsou zdařilé a poslouží dobře k objasnění textu. *J. A.*

Methodické výklady z oboru přírodopisného, přírodozpytného a technologického. Díl IV. Sestavili *J. Dolenský* a *B. Patera*. „Bibl. učit.“ sv. 14. V Praze 1892. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 211. Cena 1 zl. 30 kr.

Přítomné výklady sestaveny jsou se zřetelem ke IV. čítance a obsahují 42 článků, z nichž jedná 11 čl. o člověku, 19 čl. o živočišstvu, 9 čl. o rostlinstvu, 3 čl. o nerostech, 6 čl. věnováno jest přírodozpytu a 4 čl. technologii. Ve stati o člověku mluví spisovatelé i o stavech a schopnostech duševních, a tyto výklady psychologické

jsou podány přiměřeně dětskému rozumu tak, aby povzbuzovaly a zušlechťovaly. Ve článcích o těle lidském má zase největší váhu zdravověda. Rovněž pěkně počínají si autorové při živočichopisu. Výklady jsou obšírné: popis, vypravování ze života zvířete, bajky, básně, přísloví, pořekadla, říkadla. Tím vystihnuty velice dobře individualní zvláštnosti každého zvířete, a čísti tuto stať jest přímo zábavou. Rostlinstvo a nerosty podávají ovšem látku méně vděčnou, ale i tato část obratně jest zpracována. Hovory silozpytné jsou jasné a poutavé, a 4 čl. technologické řadí se všemi dobrými vlastnostmi ku předešlým. Ovšem, všeho jest velmi mnoho, a mladí začátečníci nesmějí mysliti, že mají podati všecko žákům 4. třídy. Pro přednosti celého výborného díla zapomínáme rádi některých chyb věcných a formalných, které si ostatně každý snadno opraví. Také sluší dodati, že kniha jest psána se zřetelem na království České a učiteli moravskému jest mnoho doplňovati a měniti. *M. Krejčů.*

Georges Ohnet: **Odkázaná duše.** Autorisovaný překlad. Illustr. E. Bayard. „Sborník illustrovaných romanů.“ V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček.

Jméno Ohnetovo jest u nás obecně známo. Jeho romany docházely obliby, a to snad bylo pobídkou k přeložení také tohoto romanu, který spisovateli ani slávy ani pověsti nepřidá.

Dva přátelé Pierre Laurier a Jacques de Vignes, oba mladí a oba takořka nad hrobem. Tento tělesně, onen duševně. Laurier vyhnán milenkou svou v zoufalství chce učiniti konec životu svému a odkazuje svou duši Jacquesovi, aby mu pomohl ke zdraví. Tento nápad vzbudilo v něm vypravování ruského lékaře Davidova, který vážně tvrdil, že jest možno, aby jeden druhému odkázal duši a tak ho životu zachoval. Ale místo samovraždy zachraňuje Laurier podloudníka se topícího a s tímto na lodi podloudnické dostane se na Korsiku, kde nabývá klidu a pokoje duševního a nové chuti k práci. Jacques domnívaje se, že má duši Pierrovu, okřívá a za nedlouho vrhá se znova v proud rozkoší. Clemence Villa, bývalá milenka Lauriera, v tenata svá zaplétá Jacquesa, odcizuje ho matce a sestře Julii, která teskní po zmizelém Pierrovi. Přičiněním Davidova vrací se Laurier, aby nabídnul očistěné srdce své Julii a vytrhnul Jacquesa z pout herečky. Laurier a Julie sňatkem spojeni; Jacques znova podkopav zdraví své klesá v předčasný hrob.

Ohnetův sloh jest květnatý a na mnohých místech i oslňující, ale pod tou skvělou rouškou jest prázdnota ducha, která ještě více vyniká prapodivnými meditacemi spiritistickými. Jest nevolno v tom ovzduší rozmařilosti a čtenář si oddechne, když ho spisovatel přivádí na čerstvý vzduch korsický. Ta část romanu jest pěkná. Také Julie, sestra Jacquesova, ta dobrá a čistá duše, jest zjevem sympathickým.

Nápadná jsou dosti zhusta se opakující rčení materialistická, jako „vysušovala mu mozek“ (21, 43), „mozek se uzavíral veškeré myšlence“ (103), „dětinství mozku“ (111), „kalily mu mozek (117), „pohověl si jeho podrážděný mozek“ (117), „jest třeba pevného mozku“ (142), „zmocnilo se mozku jakési opojení“ (146), „stonal

jsem v mozku i v srdci“ (149). Skoro se nám zdá, jakoby Ohnet chtěl býti šířitelem názorů materialistických, jak i jiná místa romanu nasvědčují. Pak by byl se svou slávou brzy v koncích! Na str. 42. namáhá se spisovatel vysvětliti zázraky lourdské, ano i zázraky pána Ježíše přirozeně, an je zkrátka připisuje tajůplnému dílu přírody. Ovšem matka příroda všecko unese. Když jest materialismus s moudrostí svou na holičkách, ihned utíká se do tajné dílny přírody; raději mluví nebo píše nesmysl, než by uznal to, co každý zdravým rozumem poznati může. Zázraky lourdské dokázány autoritami lékařskými, a nelze jich naprosto vysvětliti působením sil přirozených.

Český překlad, smí-li se vůbec překladem zváti, jest otrocké převedení francouzského originalu do češtiny. Bylo by již na čase, aby překládali jen ti, kteří dovedou podati nám ve správné češtině díla cizojazyčná!

Illustrace Bayardovy jsou pěkné. *Ant. Frecr.*

Ivan Franko: **Na dně.** Z maloruštiny s dovolením autorovým přeložila *Bohuslava Sokolová.* „Vzdělavací bibl.“ sv. 17. V Praze 1892. Nákl. vydavatelstva „Čas. českého studentstva.“ Str. 96.

Autor knížečky této píše: „... líčím skutečné lidi, které jsem kdysi znal, skutečné děje, kterým jsem byl buď přítomen, aneb o nichž jsem se dověděl od svědků; zobrazuji ty koutky naší země, jež jsem vlastníma nohama prošel...“ Místo, kde se odehrává děsný děj povídečky této, je strážnice drohobyčské obce, jednajícími osobami strážníci a uvěznění ve strážnici. Ač i postavu bezohledného kaprála autor jasně načrtal, přece hlavní pozornost věnoval vězňům. Ve věznici bylo již 8 obyvatelův a najednou „na dně společnosti této“ octl se ohnivý, nadšený mladík, navštěvovatel lvovské university, Temera. Jeho blouznění o svobodě, jeho lásku k Haně, studia, uvěznění, vzpomínky na milovanou dívku, provdanou za druhého a zavraždění Temery nelidským spoluvězněm Bovdurem — toť líčí povídka tato barvami velice temnými, ale pravdivě. Je to v drobném něco podobného Dostojevského „Zápiskám z mrtvého domu,“ ale barvy jsou tu ještě tmavější, hustší než u Dostojevského. Postava Bovdura, zdivočilého těžkým životem, je skutečně až odporná; a přece i tento netvor má lidský cit, srdce, jak se ukáže, když byl zavraždil nevinného Temeru, jemuž chtěl odníti peníze. Ale jsou tu také světlejší postavy, jako postava Temery, Mitry a j. — V celku je to zdařilý obrázek, kterému škodí jen několik přemrštěných frasí o svobodě. Postavy nakresleny ostře, děj plyne rychle. Překladu co se týče češtiny nelze nazvati ani zdaleka zdařilým. *A. Vrzal.*

Do třetího i čtvrtého pokolení. Napsal *Jan Herben.* V Telči 1889. Nákl. E. Šolc. Str. 724. Cena 2 zl. 40 kr.

Jiří Beneš, v nadepsaném díle poslední člen rodiny Hrabcovy, která jest „hrdinou“ obsáhlého vypravování toho, udává listem svým k soupeři v lásce jaksi program díla (str. 721.):

Když si já zpomenu, jak praděd můj strká ruku pod hlavu mrtvé tchyně [aby jí vynutil souhlas s nespravedlivou závětí, kterou psal], jak děd můj píše dopisy Klácelovi, jak otec můj leží v zápasu smrtelném na pokraji hájku, zdá se mi, jakoby rod náš byl ztupen, zhanoben, odsouzen. Cítím to, že jsem ze špatného rodu. Myslím si o každém žebráku: „Ty jsi lepší, nežli já.“ O nás P. Hráza zase vynesl zlověstná slova, že budeme trestáni . . . do třetího i čtvrtého pokolení.

Věřím v tu Nemesis. Někdo musil snésti pomstu za hříchy otcův, a ona se vtělila (?) v náš rod. Jen hleď! Děd můj, jenž zšílel a zahynul jako vyvrhel, je zástupcem pokolení prvního. Jeho dcery stihla odplata — pokolení druhé. Já jsem z pokolení třetího, Ludmila též. Nevěřím, že by pomsta mým a jejím utrpením byla již ukojena. Ona však je čistá duše, ona nebude nešťastna, připoutá-li život svůj muži čestnému a zůstane-li tak ctnostnou, jakou vyrostla. Přál bych si ji viděti ve tvém náručí.

Stopovati do podrobna všechny ty viny a tresty, ku kterým připoutány osudy celého kraje, vedlo by daleko, aniž bychom tím bohatého obsahu vyčerpali. Rozestřenať tu před námi pestrá malba domácího i veřejného, dělného i duchovního života slováckých obcí Brumovic, Čejkovic a Kobylí s pobočními pohledy do Vídně, do Brna i do Prahy, počínání lidu mezi sebou a s úřady vládními i s těmi, kterým se po zákonu přezdívá samosprávných — slovem máme tu mnohostranný, kulturněhistorický nárys o životě těch venkovských obcí, obsahující takořka půldruha století, od roboty za Marie Teresie až do naší doby; obraz ten pak asi chce býti obrazem venkovských obcí vůbec.

Případné posouzení díla toho zaměstnalo by dobře ethnografa, dějepisce i esthetika; spisovatel, jak známo, ve všech těchto směrech činnost svou osvědčil. Neukřivdím snad nárokům jeho, když hlavní význam díla položím do zmíněné stránky kulturněhistorické a nikoli do belletristické. Je v něm sice mnoho živlů čistě romanových, jak jich používá jistý moderní směr realistický, ba celá osnova jest zevně takto zařízena. Avšak uměleckým požadavkům by dosti nevyhověla přílišná roztříštěnost děje, který jsa velice obsáhlý a popisnými podrobnostmi přeplněný, spěje chvatně v před, jda více do šířky než do hloubky. Soustředění jeho bylo při tomto rozvrhu díla nemožné. Určitá lokalisace vadila širšímu rozhledu a umělecké typičnosti, které by jinak vyžadovaly dalekosáhlé ideje, přenášející stavbu díla z obmezeného místního významu na vyšší stanovisko důležitosti národové, ba světové.

Pokud události dějinné jsou správně a spravedlivě podány, lze ovšem konstatovati jenom v částech vůbec známých; o podrobnostech by bylo potřebí otázati se svědka, místních těch poměrů tak znalého, jako je p. spisovatel sám. (O. p.) *P. Vychodil.*

Kubešova Bibliotheka moravská. Č. VIII. „Z lesních stínů.“ Napsal *Jan Seidl.* V Třebíči 1891. Nakl. J. F. Kubeš. Str. 187.

Les zajisté působí mocně, už fysickým vlivem svým na ústrojí tělesné, v každém smrtelníku, třebas nebyl nadán básnivou appercepcí,

zvláštní měkkou náladu; jakž teprve na duchu nejen cítícího, ale spolu i pozorujícího, tvořivého! Motivy lesní jsou tak četny v literaturách a zároveň tak vděčny pro básníka! Od nepatrného háje, působícího svou drobnou intimní harmonií, až k pralesu, uchvacujícímu svou pustotou, rozervaností a mohutností, neúprosnou a bezohlednou i k člověku — co tu dojmů, co pohledů vyšlo z dílen básnických! Leč právě tu, kde poesie jest cítěna a zakoušena téměř od každého, třeba básníku mohutné síly reprodukční, aby obraz jeho, nebo nálada jím podaná, nevypadla bledší, matnější než neupravená a neseřaděná sic, ale živá a přídechem náladovým zbarvená vzpomínka čtenářova. Nemá-li básník tohoto obzvláštního daru, pak utrží jistě fiasko a není pak též nudnějších a nechutnějších básní, nad básně z poesie lesní vzaté.

Poměrně snadnější jsou drobné kresby náladové; objektivné popisy, aby dosáhly umělecky živého dojmu a nezůstaly mrtvým, třebas pěkným obrazem, aby vynikly zdařilou návodností, potřebují buď mohutného modelu, nebo mohutnějšího pojetí a podání. V přítomné knize oněch je málo a ty jsou slabé, tyto pak jsou umělecky bezcenné. Ostatně jsou většinou promíchány, často přecházejí v ráz povídkový. Účinné živosti překáží hlavně forma — prosaická a pro podobné motivy s takovým pojetím ještě nepropracovaná — povídavá, nehledící sobě sestředěnosti, jindy překotná, odbočující a za slabým, mrtvým humorem se pachtící. Při náladě plytký cit, při obraze matné evokace vlekou se celou sbírkou 24 náčrtků; některé lepší obrazy jsou suché, jako články z čítanky; schválná poučnost mnohých popisů zapáchá právě ještě školními knihami. Z lepších jsou: „Ticho," jinak pěkné, škoda, že nálada přibírá lživě romantický nádech; „Obleva," postrádající však jednotnosti; „Na tahu," „Překvapení," „Lesní mlýn," „První sněhy," „Na čekání," jež mají trochu zámluvnosti, nebo jímavé vypozorovanosti. Všude ostatně znáti dobré počátky, — spisovatel je s lesem a jeho životem dobře obeznámen a nechybí mu k literarnímu úspěchu, než aby cit svůj prohloubil, pozorování svá umělecky urovnal a přiostřil a formu svou upravil a ujednotil. Pak se bude moci kritika pustiti hlouběji i do posuzování podrobností. *P. Šup.*

Knihovna lidu a mládeže.

Matice lidu. R. XXVI. č. 6. Red. Primus Sobotka. „Na Ararat." Obrázky z cest po Zakavkazsku i Armenii od *D. L. Mordovceva.* Přel. *J. Wagner.* V Praze 1892. Str. 158.

Mordovceva známe už jako romanopisce historického z překladů J. Wagnerových, nyní pak podává týž překladatel ukázku z cestopisných obrázků jeho, líčící nešťastný pokus odvážlivého cestovatele tohoto vystoupiti 1882 na neschůdnou horu Ararat, na niž až do té doby vystoupilo jenom asi 17 osob. Mordovcev pokus svůj málem zaplatil smrtí. Líčení smutného pokusu toho, nebezpečenství a příhod na cestě je předmětem obrázku tohoto, psaného slohem živým. — Čeština překladu není právě vzorná. Lze jinak doporučiti. *A. Vrzal.*

Vánoce. Pro potěšení a poučení všem českým dětem uchystal časopis „Malý Čtenář.“ Uspořádal *Fr. S. Procházka.* V Praze 1892. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 96. Cena váz. 1 zl.

Stručné povídky se tu střídají s básničkami a hádankami. Příspěvky ty (od Krásnohorské, Heritesa, Andrlíka, Maternové atd.) jsou celkem pěkné a pro děti vhodné (úvod k Dejmkově črtě z třicetileté války je pro děti nesnadný a i ke kratičké povídce náramně vysoký a rozvleklý). Obrázků jest hojnost, a to většinou velice zdařilých, jako celá úprava vůbec je vkusná. Hezký to dárek vánoční. *R.*

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 109. *H. Gréville:* „Po stupních.“ Z francouzského přeložila *Eliška Řeháková.* V Praze 1892. Cena 40 kr.

V tomto romanu předvádí nám spisovatel pravý obraz ženy ctižádostivé. Adelina Claudelová touží jen po hodnostech, po nádheře a pohodlí, a této žádosti musí ustoupiti vše, láska k rodičům, láska k přátelům a konečně i láska k manželu. „Ona nemá srdce,“ trpce si vzdychl otec, vida nevšímavost a nevděk své dcery. — Spisovatel markantními rysy kreslí osoby svého romanu. Bez dlouhých a mdlých úvah rozvinuje děj protkaný různými episodami, které se pojí k celku tak, že drastičtěji vyniká bezohledná ctižádostivost Adeliny. Vypravování jest živé a napínavé. — Překlad jest celkem dobrý. Na některých místech poněkud nejasný tím, že se doslovně překládalo.

Ant. Frecr.

Časopisy.

Časopis Matice moravské. Redaktoři *V. Brandl* a *Fr. Bartoš.* Hlavní spolupracovníci Fr. A. Slavík a Dr. Fr. Kameníček. Ročník XVI.

Ročník tento byl věnován památce J. A. Komenského, věhlasného Moravana. Fr. A. Slavík popisuje a vyličuje Komenského rodnou krajinu, jak nyní vypadá (Uherský Brod, Nivnice a Komna) a jak vypadala r. 1670., kdy veliký paedagog umřel. Ant. Rybička, neunavený badatel kulturní, píše „o zřízení bývalého pořádku lazebnického a bradýřského na Moravě.“ Naši předkové velmi si všímali lázní veřejných i soukromých. Také osoby chudé zdarma, obyčejně v sobotu, aneb aspoň před výročními svátky a o dnech suchých lázní užívali. Lazebníci byli pokládáni za osoby lehké. Proto obrátili se prosebně ke králi Ferdinandovi I., který moravským lazebníkům r. 1538. potvrdil starobylá zřízení a pořádky a postavil je na roveň všelikým ostatním řemeslům poctivým. Podobně činili i nástupcové Ferdinandovi. Ant. Rezek podává „statistické výkazy o katolické reformací na Moravě a v rak. Slezsku v letech 1661.—1678.“ dle latinské relace, chované ve dvorní knihovně vídeňské a sepsané Boh. Balbínem dle úřadních zpráv, které byly posílány provincialovi řádu jesuitského a které jsou velmi cenné a obsažné. Jar. Janoušek ve článku: „Kostel v Lideřovicích jakožto příspěvek ku charakteristice naší gotiky XIV. věku“ líčí zevrubně chrám sv. Linharta v německé vsi u Dačic, zachovaný téměř dokonale; obrazy

v něm jsou prací domácí a českou. Fr. J. Rypáček článkem „Smržické právo horenské“ podává artykuly práv horenských hory Smržické u Prostějova (ze 16. století). Karel Kořínek ve dlouhém a dobrém pojednání vyličuje literarní působení Františky Stránecké, probíraje se nejprve prácemi kratšími, potom delšími (kresbami povahopisnými), povídkami vychovatelskými, jimiž spisovatelka učí vlastnostem a ctnostem, které mohou býti základem blaha lidu našeho, a črtami rázu humoristického i satirického. Josef Pekař ve článku „Kandidatury krále Přemysla Otakara II. na německý trůn“ dokazuje, že králi Přemyslovi II. knížata říšská nikdy koruny nenabízeli, naopak že jest podobno pravdě, že r. 1273. král o korunu v Němcích sám se ucházel. Frant. Bartoš vypisuje „drobné pověry lidu moravského“ o slunci, měsíci, hvězdách, duze, bouřce, ohni, zvířatech, rostlinstvě, těle lidském, kýchání, sčukání (škytání), svrbění, znění v uších, jídle a pití, spánku, šatech, štěstí i neštěstí, zdaru i nezdaru, hosti, lásce, vdavkách, svatbě, manželstvě, přátelství, shodě, právě, věcech nalezených, metení, koštěti, stopkách z peří, skořepinách, smrti a jiných různých věcech. Vít. Houdek pojednáním o písni „Siladi a Hadmaži“ dokazuje, že obvinění J. Kollára z mystifikace (v „Národ. Zpěvankách“) jest úplně bezpodstatné a křivé, a uveřejňuje z kancionalu Turoluckého (z r. 1684.) píseň o dvuch uherskych panoch a (tureckeho) cisare dceri; pánové ti byli Michal Siladi a Vaclav Hadmaži. Matouš Václavek článkem „o některých bájeslovných bytostech na mor. Valašsku“ seznamuje nás s bohyněmi a bosorkami, polednicemi a klekanicemi, morou (můrou), nátkou, světlonoši (bludičkami), vodníkem, zahuběnčaty, draky a smoky (zmeky), raráškem, hadem s korunkou, černokněžníky, divoženkami a húkalkami. Fr. Bílý obšírným pojednáním líčí život, učenost a literarní i paedagogický význam Jana Amosa Komenského, který jako učitel národů, jest a zůstane přede vším světem slávou národu svého a pýchou rodné země. P. Kar. Konrád ve článku „Tištínský kancional“ po krátkém úvodě o našich kancionalech rozbírá český zpěvník z r. 1647., který býval na kruchtě kostela městečka Tištína u Kojetína a nyní jest ve Františkově museu v Brně. Zpěvník patřil asi literatskému sboru Tištínskému, a jest v něm mnoho českých písní ze 14.—16. století. Písně jsou dvojhlasné, trojhlasné a čtyřhlasné, a to nejen homofonně, ale i polyfonně složené, čehož u žádného jiného kancionalu moravského nebylo shledáno. V „Rozletitých kapitolách ze starého místopisu a dějin rodův“ Aug. Sedláček vypisuje počátky rodu pánů z Cimburka, o vladykách z Hustopeče, ze Znorova, z Veselé a Malenovic, z Říše, Hrádku, Staříče a Holoubku i ze Studené, podávaje tím cenný příspěvek k moravskému místopisu i rodopisu. Vavř. J. Dušek v pojednání „o řeči lidové a řeči knižné,“ zmíniv se o dosavadních pracích dialektologických, srovnává řeč obecnou s řečí spisovnou. Jos. Cvrček podávaje „Příspěvek k dějinám roboty ve Bzenci,“ vypisuje nejprve výňatek o sjednání mezi bzeneckými obyvateli a Mikulášem Kropáčem z Nevědomí prostřednictvím hejtmana moravského Ctibora Tovačovského z Cimburka r. 1491., potom nové ujednání z r. 1499. a jiné výňatky listinné o robotě občanů bzeneckých. Fr. Kameníček pokračuje v archivním rozhledě (zem. archivu moravského) ve

4. díle „Památek sněmovních“ od r. 1596. do r. 1601. a probírá pátý díl těchto Památek od r. 1601. do r. 1610. a bude dále pokračovati.

V uměleckých a vědeckých zprávách nejvíce příspěvků podal redaktor budoucí veliké Vlastivědy moravské Fr. A. Slavík. Píše o kostele sv. Jana Křtitele a o pomníku královské přísahy u Jihlavy, dokazuje, že J. A. Komenský nenarodil se v Uher. Brodě, promlouvá o jméně Komenského a o židech na Moravě po válce třicetileté, ukazuje, která města moravská utrpěla touto válkou nejvíce a která nejméně, poučuje nás o školách v rodném kraji J. A. Komenského za života paedagogova, referuje o kostele sv. Markéty v Měníně a o chrámě sv. Jana Křtitele v Přibicích u Židlochovic, líčí německý ostrov u Litovle a Brodku, podává zprávu o knize pana Smila Osovského z Doubravice („Codex Doubravicianus“), popisuje kostel sv. Barbory v Adamově, podává výňatek ze zápisu sněmovního z r. 1653. o spravení plavby na řece Moravě, vypočítává, kolik daní platila Morava r. 1792. a upozorňuje, která města na Moravě změnila národnost v posledních 200 letech nejvíce. Fr. Kameníček podává příspěvek ke kapitole o českém válečnictví za XVI. století, referuje o Komenského mapě Moravy, která jest jako příloha přidána ke svazku třetímu „Č. M. m.“ dle vydání r. 1633., a zmiňuje se o českém rukopise, zachovaném v městském archivě Levočském v Uhrách; rukopis byl sepsán r. 1612. Fr. Klíma výkladem k letopisům Altašským připomíná, že r. 1041. Břetislavovi I. byly ponechány z výbojů polských země dvě (Morava a Slezsko). V. Houdek referuje o historických písních slovenských v kancionale turoluckém (z roku 1684.), který sepsal Jan Liborčanský. Václav Oharek podává zprávy o některých zaniklých osadách na Hodonínsku, a Fr. J. Rypáček referuje o Třebické farní kronice Mart. Jos. Matlocia a Jak. Dvořeckého.

Literarní referaty podali: Fr. Kameníček (nejvíce), potom Jar. Janoušek, dr. Jan Korec, Kar. Kořínek, dr. Jar. Peka, Fr. A. Slavík, dr. Fr. Šujan a Fr. J. Rypáček. Ročník XVI. má obsah všestrannější nežli ročník minulý, podal hlavně články dějepisné, a svědčí o pečlivé redakci. „Č. M. m.“ jest dobrým svědkem o vědecké činnosti na Moravě a zaslouží podpory všeobecné, které se mu také nyní hojně dostává. *Fr. J. Rypáček.*

Paběrky.

Česká Thalia, listy pro dramatickou literaturu a umění, zanikla s minulým (VI.) ročníkem. Red. Jan Ladecký v závěrečném prohlášení udává důvody, které ho přiměly k zastavení listu. Předně praví, že chtěl „všude pravdu, právo a dobro, ale málo kde nás pochopili, málo kde nám porozuměli.“ Z velké části třeba „Č. Thalii“ to svědectví dáti, že se brala směrem chvalným a vážným; všude toho pohříchu nebylo. Kritika její však byla celkem vždy případná. „Je ovšem pochopitelno, že marné úsilí unaví a bezvýsledné tlučení rukou do skal (snad tu má na mysli nynější poměry v té „naší kapličce“ na břehu Vltavy) je buď tragickým blouzněním nebo komickým vzdorem. Nechceme upadnouti ani do jednoho ani do druhého a

proto ustupujeme. Avšak i jiná příčina nutí nás k zastavení listu. V posledním tomto ročníku trpěli jsme tak nedostatkem dobrého materialu, že mnohdy se dostala do našich sloupců práce, které bychom byli nikdy neotiskli, ale byli jsme k tomu donuceni nedostatkem pracovníků. U nás napíše se obrovské množství básní, povídek, romanů, ale ke studiím, obzvláště k divadelním studiím nikdo se neobrací. Konečně máme i své stesky vůči pořádku, vlastně nepořádku milovnosti znamenité části svých odběratelů. Mnozí myslí, že dávají almužnu, když se na list předplatí. Jiní zase myslí, že je to drzost, chtíti za časopis také peníze....“ Zase aspoň jednou důtklivě pravdivé slovo! Bude to, tuším, fotografický snímek ze mnohého českého redakčního zátiší, ať se týká toho vážného materialu, ať platitelů.

Na peripatetismu a scholastice si také p. Dr. J. Frejlach dobývá rytířských ostruh pravého vědce (srv. „Hlídka lit.“ 1892. 470); jen aby z toho nebyl rytíř smutné postavy! V 2. čísle „Paedagogických rozhledů“ má článek „Galileo Galilei jako paedagog, dle přednášky paní Witt. Wolf-Basiové.“ Že ženská dovedla něco takového přednésti a snad vytisknouti, tomu se nedivíme; panu Frejlachovi se ale divíme, že to dovedl ohřáti. Ve středověku prý „hloubání o faktech pokládáno za zločin, a běda tomu, kdo by se byl odvážil pochybovati .... Účelem vychování bylo posvěcení duše prostřednictvím a za cenu umrtvení těla .... Na každý způsob byla přirozenost lidská potlačována.“ Toť některá z těch zlatých zrnek, jež ovšem jsou hodna 19. století. Řádný scholastik by se byl za ně styděl. „Galilei a Baco objevuje svět vnější,“ dí se dále. Slyšel kdy p. Frejlach aspoň něco o přírodní soustavě Baconově a nesmyslech jejích? Tážete se konečně, kterak že byl Galilei zakladatelem novodobé školy? a kolik těch zakladatelů vlastně jest? Podle některých učitelů nynějších zajisté, kteří nadávají ještě na školu před r. 1868., není to nikdo jiný, než jeho excellence pan Hasner atd. A co ten milý Galilei „jako vychovatel“ vlastně spáchal? Inu „měl 7. pros. 1592 za velikého návalu posluchačů skvělou přednášku inaugurační“ a „žádný professor před Galileem nedovedl vykládati nejtěžší doktriny s takovou lehkostí a elegancí, s tak ladným přízvukem i gesty, jež byla tím vábnějšími, čím přirozenějšími.“ Opravdu, skvělá vynikajícnost v paedagogice! Ale konečně ještě prý „methoda induktivná, experimentalná, intuitivná (názorná) jest užitím methody Galileovy.“ Toť asi tolik, jako se říká: dvakrát dvě jsou čtyři — podle Adama Riese; prosím, to není autoritářství, to není: ipse dixit (což podle p. Frejlacha se překládá: „sám on řekl“)! „Jako panovník skládá vládu nad státem na množství lidí, tak i moderní vědy dávají vládu nad světem atomům.“ Tohle je, prosím, také věda, česká věda páně Frejlachova na konci 19. stol. Scholastik by to nazval nesmyslem. (Douška p. Frejlachovi. Napsal-li on skutečně, jak vytištěno na str. 49., o „peripatheticích,“ pak svému doktoratu na konci 19. stol. nedělá velké cti, zvláště je-li to doktorat filosofie; každý filosof Aristotela i peripatetiky jmenuje správně a s úctou, když je jenom trochu zná.) — Je konečně na čase, aby se takové šarlatanství přestalo šířiti.

Zprávy.

Dílo **„Sto let práce.** Zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891“ není pouhou zprávou, jak se skromně zove, nýbrž velkolepým památníkem výstavy, pořízený slovem i obrazem. Jednotlivé sešity stojí 1 zl. a nejsou na tu úpravnost nikterak drahé. Předplatitelé se uveřejňují na obálce; seznam ten jest zajímavý. Dosud vyšlo 6 sešitů s četnými obrazy v textě i na přílohách. Všech sešitů bude prý asi 15. V redakční komisi jsou pp.: Bráf, Fořt, Liška, Sedlák, Trakal, Velflík.

Dědictví maličkých ve Hradci Králové mělo roku 1891. 45.500 řádných údův a jmění 39.049 zl. 77 kr. Vydavatel kan. J. Šrůtek oznamuje s radostí, že Děd. M. dochází stále větší obliby, čehož mu lze jenom přáti.

Umělecká beseda v Praze měla roku 1892. 1648 členů, jmění 23.405 zl. 41 kr. Z literarního odboru vyšel návrh, aby se místo premií vydával čtvrtletně umělecký sborník, avšak ostatní odbory návrhu toho nepřijaly. Premií na r. 1893. jsou heliogravury několika obrazů z jubilejní výstavy; jsou to Alešův obraz „Žalov,“ Dítěte „Karel IV. poskytuje pomoci lidu v čas hladu a moru v Čechách,“ Doubkův „V prádelně,“ Hynaisův „Pravda,“ Kosárkův „Selská svatba,“ Myslbekova socha „Sv. Václav.“ Provedení jest velmi zdařilé; jen obraz „Karel IV.“ je poněkud nejasný. Hynaisův obraz „Pravdy“ doslovně „holé“ je málo realistický. Jinak se touto premií „Uměl. bes.“ opět důstojně ukázala. Co do práce technické dovolujeme si zde vysloviti přání, obecně zajisté cítěné, aby se pomýšlelo na to, jak bychom se i tu domohli výrobků českých; premie tato zhotovena jest firmami vídeňskými. Snad by Česká akademie, Křesťanská akademie a Umělecká beseda spojeným úsilím i toto dílo samostatnosti české mohly zdárně podniknouti.

Družstvo „Vlast“ mělo na konci r. 1892. příjmů 37.343 zl. 67 kr., výdajů 20.186 zl. 19 kr., tedy zbývá na konci 8. správního roku 17.157 zl. 48 kr. Mezi návrhy o schůzi 26. ledna roku 1893 je také ten, „aby byl Dr. Fr. Bačkovský z družstva „Vlast“ vyloučen.“ Podniky družstva jsou: Vlast, Vychovatel, Dělnické noviny, odbor pro zakládání knihoven, knihovní komise, socialní fond, historický kroužek.

Časopisy pro lid. Náš domov, obrázkový časopis poučný a zábavný pro lid (red. J. Vévoda v Olomouci), sebral dosud do svého vydržovacího základu 613 zl. 50 kr. II. ročník se vydává s týmže programem ve zlepšené úpravě. Úkol svůj plní časopis ten velmi bedlivě. — J. Otto počal vydávati obrázkové „Besedy lidu“ za redakce A. E. Mužíka.

Charvatsko. Matice Charvatská dle časopiseckých zpráv („Vience“) poděluje své členy velmi cennými knihami. Na předním místě jsou „Spomen-knjiga Mat. Hrv.“ a „Hrvatska antologia,“ jež vydány na oslavu padesátiletého trvání Matice. „Spomenknjiga“ vypisuje dějiny Matice od r. 1842.—1892. a podává životopisy 12 o ni zasloužilých vlastenců. Národní život charvatský líčí Šandor Gjalski (v letech 1832—1835) a vypisuje přípravy k národnímu probuzení na „úsvitě illyrismu“ v romanu „Osvit.“ Vaclav Novak v povídce „Pod Nehajem“ črtá život lidu z okolí Senje z doby přechodu správy vojenské v civilní. Z téže krajiny čerpal Tomić látku ke svému dramatu „Pastorak.“ Mimo tyto vydány

ještě: „Kristof Kolombo i odkriće Amerike," „Slike iz sveobćega zemljopisa" a Mignetova historie francouzské revoluce.

— Stopovati nejnovější rozvoj literatury charvatské jest velmi těžko, poněvadž z většího dílu zastoupena jest časopisy. Knih samostatně vycházejících, jež by měly větší význam, jest po řídku. Nejpozoruhodnějšími zjevy literatury charvatské v poslední době jsou dvě práce dramatické, jež odměněny vypsanou literární cenou. Jsou to: Tomićův „Pastorak," jejž vydala Matice ch. a Milana Šenoy, syna věhlasného romanopisce Augusta Šenoy, historická veselohra ve 3 jednáních „Kako vam drago" (jak libo!). Látku k ní čerpal z literarního života dubrovnického. „Vienac" v 1. čísle r. 1893. počíná ji uveřejňovati. Více tudíž o dramatech těchto, které vzbudily přímo nadšení v Záhřebě, prozatím pověděti neumíme. „Pastorak" doposud se nám do rukou nedostal a „Kako vam drago" počíná teprve ve „Vienci" vycházeti.

— Velmi příznivě přijat byl charvatskou kritikou epos Ilia Okrugiće „Sveti Ivan Kapistran," pravé prostonárodní epos. Ideou celé básně jest nadšenost slavného světce pro křesťanství, jež spůsobila známou porážku Turkův u Bělehradu r. 1456. a zamezila na čas vítězný postup tureckého vojska. Celý děj vylíčen velmi živě a mnohá místa jsou téměř úchvatná.

— Marko Šešelj vydal po druhé „Národní písně bosenské a hercegovské," které před 40 lety sebrali Fr. Aukić a Grga Martić, připojiv velmi pěkný úvod z prvního vydání, aby prý poznal mladší dorost, jaká nadšenost byla v době illyrismu. V prvním svazku této sbírky uveřejněny jsou perly jihoslovanských písní junáckých o kraleviči Marku, Jug Bogdanovi, Jugovićích, Zmiji mladoženji, Ivovi Senjaninu, Smiljanićovi a j. Cena sbírky této mezi Jihoslovany všeobecně uznána zvláště co do krásy a čistoty jazykové.

— Vojenské písně „Pjesme pukovinje Šokčević o Bosni" sebrané a vydané Josefem Zárubou, ač jsou místy zajímavé, písní prostonárodních daleko nedostihují.

— „Pozdrave iz dubrave i polja" seznamují se světem charv. naši Vilmu Sokolovu, již velmi pěkně přetlumočila Marie Fabkovićova.

— Ivan Mahunja ve své historické povídce „Knez Ivan, zadnji (poslední) Frankopan na Krku," jehož osoba dosud žije v pověstech lidu, snažil se spojiti historii s podáním lidovým, což se mu velmi pěkně podařilo.

— Z vědecké literatury pozoruhodnou pro ty, již zabývají se dějinami literatur jihoslovanských, jest studie Nikoly Andriće o srbských překladech: „Prijevodna belletristika u Srba" od r. 1777.—1847., která poprvé uveřejněna v loňském ročníku „Vience" a nyní vydána samostatně. Spisovatel opravuje v ní rozličné vady a chyby, jež vyskytly se na mnohých místech ve pracích Šafaříkových a Novakovićových, kteří zabývali se literarní historií srbskou, z jichž pak spisů přejaty i do spisů jiných národů, jako do výborného jinak díla: „Dějiny literatur slovanských." Studie psána nejen důkladně, ale i duchaplně a zajímavě. Novosadský „Javor" nazývá tuto studii „monumentalnom i u istinu znamenitom radnjom."

— Dr. Milivoj Šrepelj vydal studii o „Vrazovoj kritici," v níž velmi dobře posuzuje kritickou činnost Stanka Vraza, zakladatele charvatské kritiky. Ducha Stankova spisovatel velmi dobře vystihl.

— Za ustálení charvatského pravopisu přimlouvá se „Vienac" v důkladné rozpravě „O hrvatskom pravopisu," v níž vědecky vyvozuje, zda etymologický či fonetický pravopis jest vhodnější pro charvatské písemnictví. Vypisuje stručně dějiny charvatského pravopisu, a ukazuje, že, ač až do L. Gaje byl charvatský pravopis neustálený, tož přece vždy měla převahu fonetika, jejíž stopy se nacházejí již v těch nejstarších památkách. Gaj zavedl pravopis český a s ním etymologii. Daničić r. 1850. snažil se proraziti s fonetikou, což se mu podařilo jen z části, tak že od té doby mnozí až do dnešního dne drží se fonetiky, jiní etymologie. Spisovatel jmenovaného článku, J. Pasarić, redaktor „Vience," poukazuje na přednosti fonetiky a na vady a nedůslednosti etymologie, přimlouvá se, aby dle návrhu zemské vlády v Dr. Brozově brošurce „Hrvatski pravopis," zavedena byla fonetika.

— Nejpřednější vědecký charvatský ústav „Jihoslovanská akademie" slavila v prosinci roku minulého své 25leté jubileum. První základ k akademii položil biskup ďakovský Strossmayer, darovav k tomu účelu 50.000 zl. Myšlenka, aby Jihoslovanům poskytnuto bylo jakési středisko, kolem něhož by se skupily všechny síly, tímto obětavým činem uskutečněna. Práce, již akademie vykonala za minulých 25 let, jest podivuhodna. Vždyť nenašla ničeho, na čem by mohla dále stavěti; jí bylo teprve položiti základy k veškeré vědecké práci. A jak úkolu svému dostála, o tom svědčí hojné její publikace ze všech vědeckých oborů. „Rad," „Starine," „Monumenta iuridica," „Monumenta Slavorum meridionalium," veliký „Sborník," celkem 241 svazků slavné vydávají svědectví o činnosti akademie. Členů měla až dosud 117, totiž 45 Charvatů, 15 Srbů, 7 Slovinců, 3 Bulhary, 20 Čechů, 15 Rusů, 4 Poláky, 4 Němce, 2 Francouze a 1 Itala. Když vstoupila akademie v život, měla jmění 200.720 zl. Dnes má jmění 397.763 zl. *Jan Malota.*

— (Spor o Mažuranićův epos „Smrt Smail-age Čengića.") Před nedávnem napsal jakýsi Jov. Roganović a v Cetyni vydal Miloš Dragić brošurku: „Čiji je spev Smrt Smail-age Čengića," v níž tvrdí, že „Smrt" napsal známý básník-kníže Petr Petrović Njegoš. Kníže prý nemohl báseň vydati a Mažuraniće toliko splnomocnil, aby jeho práci vydal pod svým jménem. Spor ten však byl již dávno urovnán. Již Dukić dokázal, že kníže Njegoš nemohl napsati „Smrt," poněvadž „Černá Hora" byla básníkovi, jak viděti ve druhém zpěvu, neznáma. Vždyť v „Nočním poutníku" úplně nesprávně popsal cestu Novicovu. Tutéž otázku rozřešil r. 1888. ruský spisovatel P. A. Lavrov, dokázav nade vši pochybu, že Mažuranić jest autorem „Čengić agy." Známý pak junák ze jmenovaného eposu, Novica Cerović, důvěrný přítel Njegošův, když byl r. 1886. tázán na tuto píseň, pravil: „Nevím, co praví svět, toto však vím. Vladyka Rade choval se ke mně jako k domácímu; byl jsem u něho ještě dlouho po smrti Čengićově. Pokud vím, nenapsal ani řádku, abych o něm nevěděl. Jednoho večera, nevím již kterého roku, pravil mi vladyka: ‚Dostal jsem

ze světa knihu od jakéhosi Charvata; co myslíš, o čem jedná? Opěvuje smrt Čengić agy a o tobě praví, že jsi byl Turčínem a agovým kavasem.' ‚Ať si,' pravil jsem. Od té doby neslyšel jsem o tom od něho ani slova." Syn jeho (Novicův) Jiří za nedlouho poslal tomu Charvatovi hodinky Smail agy Čengićovy. Podobným způsobem propast mezi Charvaty a Srby sotva se kdy překlene, sotva se kdy smíří rozvadění bratři. *Jan Malota.*

Srbsko. Nejnovějším pozoruhodným zjevem v Srbsku jest třetí vydání Vukova slovníka „Srpski rječnik." Prvé vydání vyšlo r. 1818., proti němuž mnozí brojili, poněvadž Vuk psal jazykem, jímž hovořil lid. Tímto svým slovníkem položil základ k nynějšímu spisovnému jazyku srbskému. R. 1852. vyšlo druhé vydání ve mnohém opravené a doplněné. Na př. zavádí v něm *h*, čtyři druhy přízvuku: ^, ´, ` ˝, zvláště pak počet slov rozmnožil o dobrou polovici. První vydání mělo jich 26.000, druhé však 47.324. Když od této doby byl již slovník po dlouhý čas rozebrán, podjal se konečně záslužné práce, slovník nově vydati, „odbor pro slovník Vukův" a roku minulého skutečně jej vydal. „Dodatky" z druhého vydání umístěny na svá místa, jakož i některé věci doplněny. Mnohé však opravy, které ve slovníku provedeny, jsou téměř zbytečny. Tak zbytečny jsou kořeny při jednotlivých slovech, neboť slovník Vukův není slovníkem pro vědu, ale toliko souborem slov žijících v lidu. Nesprávně tvrdí pořadatel J. Bošković v „doslovu," že „ikavci-čakavci" jsou Srby; dle autority Miklosiće jsou Charvaty.

— „Glas," organ Matice Srbské, v 35. sv. uveřejňuje historickou rozpravu Konstantina Jirečka: „Toljen, sin kneza Miroslava humskog."

— Černohorský kníže Mikuláš napsal nové básnické dílo „Pjesnik a vila." Jest prý nejlepší jeho prací. Obsahuje 4000 veršů. *Jan Malota.*

Polsko. Krakovský jesuita, Jan Badeni, člen redakce „Przeglądu Powszechnego," vydal cestopisné črty, otištěné dříve už v „Prz. P." pod názvem „Między Słowianami" s heslem: „trzeba nam lepiej się znać, to się i bardziej pokochamy." S láskou skutečně a zanícením vypisuje literarní a národní poměry Slovinců, Charvatů, Srbův a Slováků, všímaje si pilně též poměrů náboženských se stanoviska katolického. P. spis. slibuje příštím rokem cestopisné črty z Moravy a Čech, na něž se už napřed těšíme. *P. Šup.*

— Čtenářům, kteří se zabývají filosofií, doporučujeme co nejlépe výborné dílo Dra. St. Pawlického, prof. univ. krakovské: „Historya filozofii greckiej" od Talesa do śmierci Arystotelesa. Kraków 1890. První svazek sahá až k Platonu a Aristotelovi (str. 436 pěkné úpravy, cena 3 zl.). Dílo jest velmi důkladně pracováno, cizí starší i novější literatury hojně použito, vždy s obezřetným úsudkem. Úvodní statě podávají vhodné přehledy o filosofii a literatuře jejích dějin. Dokud nebude u nás dílo Durdíkovo vydáno, nahradí tento spis nejlépe pomůcky německé; ba i Durdíkovo dílo, jež nemá tolik údajů literarních, bude jím dobře doplňováno.

— St. Tarnowski vydal v Krakově obsáhlou a zdařilou studii o Zygm. Krasińském (str. 695). Vylíčen tu život i práce básníkova s velkou pietou, snad až s přílišným nadšením. Charakterikou Kras. jest předně naprostá samostatnost, zahloubaná zasmušilost, převaha bystrého myšlení nad obrazivostí; národové jsou dle něho z Boží milosti, od Krista žádný z nich, přišel-li k národnímu svépoznání, nehyne. Máme tu zprávy

o stycích Kras. s Mickiewiczem a Słovackim; o styku s Čechy (na př. se Štulcem) nenalezeno dosud zpráv. Z básní klade spis. na vrchol „Przedświt.“

Rusko. Koncem minulého roku zemřeli dva důležití spisovatelé ruští: *A. D. Galachov*, autor „Ruské slovesnosti staré i nové,“ sahající až do Puškina a učebných knih: „Historie ruské slovesnosti,“ „Ruské chrestomathie“ a „Historické chrestomathie“ a básník *Afanasij Afanasjevič Šenšin* (*Fet*). Týž narodil se 23. listopadu 1820 v Novoselkách, vsi mcenského újezdu, universitní studia konal v Moskvě na fakultě filologické. Na pole literarní vstoupil 1839 sborníkem básní s názvem „Liričeskij Panteon,“ který byl přijat příznivě obecenstvem i kritikou. Od té doby Fet proslavil se jako nejsubjektivnější, nejněžnější lyrik ruský, jenž neměl smyslu „pro zlobu dne“; proto kritika šedesátých let neuznávala předností jeho. Kromě původních básní, z nichž v poslední době zvláštní oblibě těšily se „Večerní ohně,“ Fet překládal do ruštiny staré klassiky, Goethea, ano přeložil také Schopenhauera.

— Z belletristů nové práce podali: Čechov a Potapenko. *Ant. Čechov*, známý u nás překlady četných drobných povídek, vydal delší novellu: „Souboj,“ k níž látku čerpal že života současné intelligence ruské. Hrdinou je Petrohraďan Lajevskij, jenž s damou srdce svého usadil se v přímořním městě kavkazském; Lajevskij i Nadežda Fedorovna, jež opustila muže k vůli milencovi, blouzní, že najdou ráj v salaši, že budou pracovati, milovati se a užívati života na lůně přírody; ale neumějí ani pracovati ani obětavě se milovati, a proto život sobě jen ztěžují, klamou se vzájemně, lhou sobě. Nadežda z nudy stává se milovnicí ničemného důstojníka, pak armenského kupce — a najednou na konci novelly stává se z ní milá, dobrá žena Lajevského, a on se své strany stává se hodným člověkem a šťastným mužem. Ale jakým duševním processem z tak ničemné ženy stala se najednou tak hodná žena, toho z novelly nevidíme. Ani vnitřní změna Lajevského není dostatečně objasněna, vůbec rozuzlení je nezdařilé, a tak novella není žádným celkem, nepůsobí skoro žádného dojmu.

— Velice nadaným a neobyčejně plodným belletristou jest *J. N. Potapenko* (* 1856). Pozornost na sebe obrátil 1890 povídkou „Na dějstvitelnoj službě,“ a od té doby vydal již 6 sv. „Novell a povídek,“ a v časopisech jsou roztroušeny novelly a romany, jež by vytvořily nových 6 sv. Tato skoro báječná plodnost jest ovšem nemalou překážkou, že autor plody své dostatečně nikdy nepropracuje. Nedávno vyšly dva svazky jeho novell a povídek, z nichž zvláště nás poutají náčrtky a vzpomínky autorovy na bursu (duch. ústav se stát. stipend.), „Do i poslě,“ otištěné 1892 v „Istoričeském Věstn.“ Vzpomínky ty napsány jsou na spěch, přísně objektivně, nepodávají dojmův autora samého a nevynikají tak novotou dát o tomto duchovním učilišti, jako spíše tím, že kreslí bursu v době před samou reformou a hned po ní, kreslí přechodný moment v historii její, jehož sotva se dotkl N. G. Pomjalovskij ve svých náčrtkách bursy. Hlavní pozornost autorova obrácena na postavu archiereje a zpěvácký kruh bursáků. V témž „Istor. Věstn.“ vyšla 1891 také pěkná povídečka: „Ostroumno.“ Autor zná výborně venkovské duchovenstvo (otec jeho byl venkovským duchovním), odtud obrázky jeho z vrstvy té vynikají takovou prostotou a pravdivostí.

Takovou prostotou vynikaly povídky: „Na dějstvitelnoj službě“ a „Šestero.“ V povídce „Ostroumno“ jáhen, obtížený četnou rodinou, měl býti poslán do kláštera za to, že archierej zastihl ho podnapilého; jáhen podrobil se vůli jeho, ale než odejel do kláštera, aby tu vytrpěl trest uložený, zavezl k archierejovi 7 dítek i ženu, aby je zatím živil, co on bude zavřen. Archierej pro tuto smělou ostrovtipnost odpustil mu trest. Je tu všecko přirozené, prosté, vzato přímo ze života. Povídka „Žestokoje sčastje“ nevyniká novostí thematu, líčíc zhoubný vliv lásky a rodinného štěstí na společenskou službu intelligentního člověka. Zdá se, že autor vůbec nezná různých stran života intelligence, píše nepřirozeně a strojeně. Kromě těchto delších povídek v posledních dvou svazcích máme ještě řadu drobných povídek více méně zdařilých, jako jsou: „Samorodok,“ „Tože žizň,“ „Pisme,“ „Zadača,“ „Ženy“ a j.

— *Nik. Butovskij* vydal sbírku „Naši soldaty,“ v níž kreslí typy ze života vojáků v době míru i války. Náčrtky jsou napsány živě, vynikají pravdivostí a lidumilností autora samého k vojákům. Autor kreslí tu často obrázky, jež sám ve službě vojenské viděl.

— „Russkaja poezija“ slove velmi neúplný sborník básní a životopisů 38 básníků ruských počínajíc Žukovským a končíc básníkem K. R. *A. Vrzal.*

— Slavjanskoe obozrěnie, všeslovanský měsíčník, ne velmi zdárně redigovaný, zaniknul.

Dansko. *Edv. Brandes* jest zvláštní zjev v písemnictví danském. Přečtěte si jeho divadelní kusy; po prvním čtení neučiní na vás hlubokého dojmu, až teprve po několikátém čtení postřehnete v nich bledý, bez zvláště silné vůně, poetický květ, jenž však má své kouzlo a své aroma. Na doklad srovnejte jeho „En Forlovelse“ (Zasnoubení) a „Et Brud.“ Předměty svých prací vybírá si z měšťanských (kupeckých) kruhů. Hlavní ton je v nich skorem vždy tentýž. Buď se jedná o otci, který musí své jediné dítě dáti proti vůli své jejímu milenci, nebo poctivý muž trhá své zasnoubení, poněvadž nemůže patřiti na chudobu (cf. Overmagt a Under Loven); — všude ku konci slyšíte tichý hlas promlouvati tatáž smutná a trpká slova, že život jest ustavičný boj, že třeba každodenně znova začínati. Osoby jeho jsou skutečné, pohybují se po zemi. Vadou však všech jeho prací jest, že se jim nedostává třpytu novosti, že vane z nich samá melancholie, řekli bychom záliba fr. naturalismu v brutalní pravdě. Poslední práce jeho „Under Loven“ zrovna taková jako předešlé. Muž a žena, ač cítí, že patří k sobě, rozhodnou se rozejíti; cítí, že zahynou oba, nicméně přece stojí na svém, ale když dojde či má dojíti ke skutku, cítí se ohromenými, nemohou učiniti kroku zamýšleného a klesají v dřívější poměr.

— *Gustava Esmanna* „I Köbenhavn“ jest sbírka črt ze života kodaňského, psaných opravdu vtipně a elegantně. Kdo zná Thackerayovy „Snobbs“ může si učiniti nějaký pojem o Esmannových črtách.

— *Petra Nansena* „Et Hjem“ (Domov). Anekdota, co do jádra kodaňská, co do slupky, t. j. spracování francouzská. Je to historie mladé ženy, jež umí vyhověti muži i domácímu příteli zároveň, onomu hodnou (!) býti ženou, tomuto milovnicí, a tak zjedná oběma přátelům útulný domov. Paradoxum; co se v životě pokládá za neštěstí a potupu, hle, tu mění se

v idylu, která všecky strany uspokojuje! Upřímně řečeno, litovali bychom Danů, kdyby ve skutečnosti takové věci u nich byly možny, ale není tomu tak. Takový poměr možný jest jen v imaginaci spisovatelově.

— *Henrika Pontoppidana* „Muld“ jedná, krátce řečeno, pokud lze souditi z tohoto prvního dílu (neboť ku konci knihy ohlašuje spisovatel, že vydá novou knihu, v níž vystoupí tytéž osoby) o životě venkovském z nejidealnějšího hlediska. V životě a styku s lidem venkovským spatřuje spisovatel pravé štěstí. Hrdinou jest kazatel, který přerušuje všecky styky se svou vznešenou rodinou a pojímá za choť selku mladou, s níž spolu věnuje se zúplna vzdělání lidu.

— *Lauritz Petersen* vydal sbírku povídek „Mennesker“ (Lidé). První z nich nejlepší (Koistfole) jest vylíčení života v chudobné rodině. Působí dojemně, neubráníte se soucitu s rodinou tou. Podobný dojem činí ostatní povídky. Po našem zdání takovými prácemi více se vzbudí interessu pro chudou třídu, nežli všemi listy socialistickými. Věru název „Lidé“ svědčí knize, neboť přečtouce ji, zvoláte: „Ano, takový život mají mnozí lidé!“

— *G. Wieda* „Silhuetter“ předvádí nám také typy z nejnižších tříd, ale tendence knihy není tak vznešená jako u spisovatele předešlého. Na nás učinila kniha dojem menažerie, v níž se ukazují lidé na způsob šelem, a to ze stránky zvířecí. Knize schází to, čemu říkáme „smysl pro lidskost.“

— *Oscara Madsena* „Glade Ungdom“ prozrazuje, čím se baví kodaňská mládež; ušlechtilé a vznešené věci to nejsou. *A. Koudelka.*

Italie. Vědecká činnost ve Vatikaně vykazuje z r. 1892. tato znamenitější díla: z filosofie 7. svazek spisů sv. Tomáše Aqu., Philosophia peripatetica scholastica (od jesuity Michaele De Maria); z dějepisu vydán benediktiny dodatek k regestům Klementa V. Na hvězdárně pilně pracováno o fotografii a popisu oblohy, a vydáván odborný časopis hvězdářský. Z knihovny uveřejněny fotografické snímky biblických kodexův a jiné památky, které zakoupeny z knihovny kníž. Borghese a j. V museu pracováno o popise pečetí a starožitnin. Rokem 1893. obnovena zaniklá sbírka Analecta iuris pontificii, kde se uveřejňují důležitější listiny nejvyšších církevních úřadů.

Hypnotismus v poesii. K. E. Franzos sestavil ve zvláštní knize výroky vědeckých znalcův o suggesci. Takořka všichni ji pokládají za zjev chorobný, Helmholtz a Du Bois-Reymond zvláště praví, že hypnotisování patří před lékaře choromyslných. Týž Helmholtz míní, že v poesii „jenom příčetné duše budí jeho porozumění a soucit“; kouzla jsou mu přípustná jen tehda, když poskytují zkráceného popisu pochodů přirozených, jež by jinak vyžadovaly více času a prostředků.

FEUILLETON.

O Sušilově překladě a výkladě knih Nového Zákona.

P. Vychodil. (Č. d.)

Sušilovi bylo tehda, když úmysl ten pojal, čtyřiatřicet let. Do té doby byl vydal prvou sbírku národních písní a Spisy sv. Otcův apoštolských. Stopuje bedlivě literaturu bohovědnou, položil si za úkol, vyplniti, co na něm bylo, tu mezeru — nebo lépe řečeno

prázdnotu — české vědecké literatury. Té doby to byla u nás myšlenka velmi smělá, opustiti obor písemnictví vzdělávacího, prostonárodního, a dáti se do vědeckých prací. Jedna z možných obav, hmotného totiž neúspěchu, ho však asi netížila, neboť ještě před samým vydáním, tedy téměř za 25 let, píše K. A. Vinařickému (30. 11. 1862) o svém předsevzetí, přistoupiti k vydávání, až celé dílo bude ukončeno; nehodlal tedy bezpochyby výkladu svého tak brzy vydati a nepotřeboval se báti, že by za tehdejších nepříznivých okolností nebylo dosti hmotné pomoci.

Práce jeho tedy trvala přes čtvrt století. Zaměstnání učitelské ho v ní podporovalo jen velice málo. Byloť mu předmět svůj probírati latinsky a německy, tedy po stránce jazykové neměl tu výtěžku žádného; on ovšem o své ujmě pobízel posluchače a žádal od nich, aby se písmu sv. učili nazpamět v mateřštině — jak on je také znal — ale dále se českým textem ve škole obírati nemohl. (Že i to snad působilo na český sloh jeho, mající některé podivnůstky, lze se právem domýšleti.) Co do látky vědecké jej bedlivá příprava sice vedla k podrobným studiím; avšak za krátkou dobu ani ne celého roku se mohlo probrati jen velice málo. Byl tedy odkázán takořka docela na píli soukromou, jež mimo to vše zápasila s nedostatkem pomůcek. Jak známo, je Morava co do věcí knihovních hodně pozadu až dosud; jak pak teprv bylo tehdy!

Sušil proto vypůjčíval a kupoval, kde co mohl. V něčem mu pomáhaly knihovny augustinianská na Starém Brně a rajhradská. Ve Vídni měl žáka a přítele svého Fr. Hoška, jenž mu buď kupoval nebo z universitní knihovny vypůjčoval knihy. Z jinoslovanských ruské mu obstarával A. V. Šembera ve Vídni, a to prostřednictvím jakéhosi „arcikněze Rajevského," o kterémž dopisy mluví. Ruských pomůcek zvláště by byl rád použil. V listech jeho častěji se vrací politování, že Slované žádného obšírnějšího výkladu Písma nemají, mezi tím ale zase pořád se u známých dotazuje, není-li přece nějakého. Ještě 31. 7. 1864, kdy už výklad svůj vydával, píše jesuitovi Martinovu (česky): „Jest to podivno, že se v západní Evropě všem jazykům rozuměti snaží, ale o vyrozumívání jazykům slovanským zhola nedbají. Ovšem že v tom vadí nemálo ta okolnost, že ruských kněh [tak] velmi těžko dostati a že jsou převelmi drahé, když jich člověk kněhkupectvím konečně po dlouhých domluvách dostane. Tak vězíme v nevědomosti o tom, co nám Slovanům svrchovaně potřeba věděti; a potom předce [tak] se opovažují nevědomci o panslavismu mluviti, ač ani vzájemně kněh potřebných dopíditi se nemůžeme. Já posud sám nedosti dobře znám theologickou literaturu ruskou a tím méně kněh takových tu máme. Jak šťastni jsou tu Němci, kteří snadno každou knihu, která vyšla v té řeči, sobě z Lipska zaopatřiti mohou. Vám, drahocenný velebný příteli, více přístupny jsou vědomosti tyto, a tedy prosím, račte mi oznámiti, vyšel-li nějaký obšírný kommentar písma sv. na jazyku ruském. Těšil bych se z toho velice, jak vůbec, tak obzvláště pro filologický prospěch, jehož bych z něho

dojíti mohl. V předmluvě ku sv. Matouši mluvím o slovanských exegetických spisech v tom přesvědčení, že Rusové posaváde obšírného kommentaru na písma svatá [nemají] a že sv. Matouš mnou vydaný jest prvý pokus druhu toho.“ Z Prahy mu podává J. B. Müller (20. 11. 1845) od V. Hanky seznam rozličných slovanských překladů písma sv., kde jaké jsou, nebo vydány býti mají. Čilé bylo asi dopisování s J. Krbcem v Praze, dobrým znalcem věcí biblických, jenž také se zabýval vydáním české bible. Některé dopisy Krbcovy k Sušilovi, které mám opsány, jsou pravá pojednání, bezpochyby vyvolaná Sušilovými dotazy nebo námitkami. V dopise k Vinařickému (23. 4. 1865) zmiňuje se Sušil, že si činil „kritická poznamenání před lety, když o části evangelií pracoval, o překladě Krbcově“; podle toho překlad Krbcův prohlížel, a takto se spolu dostali do diskussí o nesnadnějších místech biblických.

Vzory v práci jeho byly mu výklady evangelií od jesuity Maldonata († 1583) a belgického učence Estia († 1613) výklady Listů sv. Pavla. Maldonata právem vysoce cení a jej — proti svému obyčeji — výslovně ve výkladech svých jmenuje. Jinak se hleděl poohlédnouti ve všech důležitějších prácích, katolických i protestantských, pokud se jich mohl dopíditi. Výslovně jich neuvádí nikde, avšak z dopisů viděti, že odbornou literaturu bedlivě stopoval, především ovšem německou, které se tu všecky ostatní dohromady spojené sotva vyrovnají. „Dělej co dělej, Němce nepřepíšeš,“ praví Sušil kdesi sám.

Pro vědeckého spisovatele významný jest úsudek jeho o svých předchůdcích, neb, jak se říká, jeho kritický rozhled. Sušil jsa povahou velmi skromný a ostýchavý, byl vždy nakloněn raději přechváliti, kde běželo o nějakou pobídku, o vlastenecký podnik a pod. Nepříznivých úsudků — dokud nešlo o věc náboženskou nebo mravní — nerád veřejně vyslovoval. Zdá se kolikrát, jakoby o věci vůbec úsudku neměl, anať mluví ze slov jeho jakási beztvárná dobrosrdečnost. Tím více překvapí řízný a případný úsudek jeho, jakmile se octne ve svém oboru vědeckém a mluví s někým, kdo věci rozumí. V té věci jsou zvláště cenné listy k Fr. Hoškovi, bezpochyby také k J. Krbcovi; těchto ale nemám. Při tom všem byl však docela vzdálen oné t. z. kritické bezohlednosti německé, už také u nás se roztahující, které všecko předešlé jest pouhá haveď, jen aby ona se na troskách jejích mohla roztahovati. Soli sunt homines, et cum eis oritur sapientia, řekl by o nich sv. Tomáš Aqu. znova; u těch mužů jediných vzchází a zachází moudrost.

Vedle patristické literatury hleděl si tedy především středověkých a pozdějších vykladatelů katolických. V novém věku byl nucen sahati v podrobnějších otázkách k bohaté, ba až zbytečně bohaté literatuře německých protestantů. Jelikož totiž je protestantům bible jediným pramenem víry, je přirozeno, že se jí tolik obírají. Ale jsou na omylu ti nadšenci u nás, kteří myslí, že se to děje z piety a ze zápalu pro čisté evangelium. Právě naopak. Bible jest učencům protestantským mrtvou knihou, se kterou nakládají asi tak jako

klasičtí filologové s nedobře zachovalými spisy klasiků. Zvláště když bible nechce nijak povoliti protestantským dogmatickým smyšlenkám, tedy se přistřihují knihy a hlavy i verše, až radost. Kdyby bylo možno sestaviti všecky „kritické“ návrhy protestantské, myslím sotva který odstavec by ostal na svém místě. Hic liber est, in quo quaerit sua dogmata quisque Invenit et pariter dogmata quisque sua — v bibli každý z nich hledá a ovšem také nalézá svoje nauky, jakých si jen přeje.

Není ale nic tak daremné, aby v tom nebylo něco dobrého; a tak i to bezměrné štourání v textě biblickém vyneslo mnoho platných výzkumů. Kdo se tedy biblí obírá, má v nich dobrou průpravu k porozumění; chce-li se však smyslu nějakého z bible dopracovati, tu již potřebí protestantské labyrinthy opustiti, neboť tam kolik hlav, tolik smyslů. Sušil jenom na místech, dogmaticky důležitějších „se táhne“ — jak on říkává — k odchylným výkladům protestantským. Filologickou a archeologickou práci jejich vysoce cenil, ve výkladě bohoslovném však od nich cizinec, nepatřící k žádné škole jejich, málo může zpříma převzíti.

Francouzskou (tehdejší) literaturu biblickou posuzuje zkrátka a dobře v listě, se kterým vrací rajhradské knihovně jakýsi francouzský mělký prý spis o sv. Pavlu (28. 4. 1868, poslední měsíc před svou smrtí). „Od Francouzů nynějších nenaučí se člověk ničemu, co se bibly týká, an [tak] na velmi nízkém stupni stojí.“ Po jinoslovanských se sháněl, kde mohl, avšak pro jeho účel, obšírný výklad totiž, bylo to, jako s těmi starými hrdinskými zpěvy, o kterých píše Kollár:

jen náš uchem vnuk darmo bystrým
v háje němé Slovanů naslouchá.

Překladů bylo dosť, výkladu žádného, leč právě jen takové, jaké jsou církví katolickou pro lid nezbytně předepsány. Nesmějí totiž býti vydávány překlady bez vysvětlivek na nesnadných místech, které bývají ovšem co nejstručnější. Na nový překlad Sušil z počátku, tuším, ani nepomýšlel, nýbrž chtěl převzíti starší překlady, snad tu a tam s nějakou opravou, a k nim své výklady připojiti. Čím se však déle prací svou zabýval, tím více docházel k přesvědčení, že třeba pořídit také nový, vědecky přesný překlad. O té věci nebyl s ním J. Krbec za jedno, maje za to, že by dostačilo opraviti některá méně správně přeložená místa v překladech starších, na př. Faustina Procházky.

Avšak o tom později. Zde jsem se chtěl jen zmíniti, jak Sušil o předešlých našich překladech soudil. Zaujímal proti nim správné stanovisko, klada je na jejich dobu za zdařilé, na naši dobu však za nedostatečné. Jsme zvykli, t. ř. „biblickou češtinu“ klásti za vrchol správné češtiny; to však není zcela správné. V oněch dobách, kdy čeština tolik porušení brala, bylo pravým dobrodiním, že biblický překlad byl tak ustálen. Na naši dobu však jsou překlady, které se až dosud u nás lidu podávají, národa „písmáků“ ve mnohých částech nedůstojné. Z úzkoprsého konservatismu

ponechávají se tam stále jisté germanismy, ba i německá slova, rozvleklé obraty, slohové nejapnosti atd. Zdědivše ze starších dob překlady dobré, utkvěli jsme z velké části na stupni jejich, kdežto jsme měli poměrně pokročiti o tolik, o kolik naše řeč a slovesnost vůbec pokročila; bylo by ostatně potřebí změniti jenom některé obraty, nikoli přepracovati celý překlad.

Sušil i Krbec uznávají zásluhy starších překladův, ač jim nedostatky jejich nejsou neznámy. Především se zřetel jejich obracel k vydání Českých bratří. Tito překládali dle textu řeckého, původního (kromě evangelia sv. Matouše), avšak místy se drželi překladů starších, jež byly pořízeny dle latinského vydání; odtud také — nehledě k jiným vadám [1]) — vyplynuly některé nedostatky a nedůslednosti. S filologického i věroučného stanoviska by bylo zajímavo bývalo, kdyby někdo povolaný přednosti i vady vydání bratrských byl důkladně probral. Čilý redaktor „Časopisu katolického duchovenstva," Vinařický, žádal skutečně Sušila o takový článek: „zdaliž a pokud Čeští bratří evangelia důkladně překládali? zdaliž se drželi Vulgaty neb originalu? a kde pochybili?" (list 31. 8. 1863). Sušil však, jenž vůbec do časopisů hrozně nerád psal, nechtěl se do článku toho dáti, ač mu takořka na cestě ležel; potřeboval pozorování svoje pouze sestaviti. Snad mimo uvedenou příčinu také nechtěl, aby článek byl pokládán za nějaké štvaní v rozkvašené té době. (NB. v listě Vinařického nestojí o tom nic než uvedená slova, není tu žádné zmínky nebo stopy, že by článek měl býti nějak agitační.) I odpovídá Vinařickému slovy, která vidí mi se dosti zajímavými, ano na takového horlitele o čistotu víry, jako byl Sušil, přímo památnými, vydávajíce svědectví nebo raději učíce přítele i protivníka pravé snášelivosti ve věcech nelišných. Píše totiž Vinařickému (3. 1. 1865): „nemohu nevděčen býti té píle, se kterou Bratří se ku překladu bibly české připravili a se kterou věc provedli. Po třech stech letech snadno něco lépe věděti můžeme, než jim věděti bylo. Bylo by nespravedlivo, žádosti našeho věku přenášeti do předešlosti; učinili, seč tehda byli, a věru mohli bychom sobě gratulovati, kdyby mezi námi ta šlechetná píle se nalézala, jakou při Bratřích nalézáme. Neračtež tedy ode mne takového pojednání očekávati. Ovšem já v nejedné části opraviti musím překlad jejich, ale všelijak ctihodnými se mi býti jeví ta namahání jejich a vynasnažování. Bratří na jiném poli musejí býti překonáváni, ač ovšem i mne nejednou mrzí, že se cena jejich nadsazuje. Leč to se stává i u jiných..." Ve výkladech samých ale přece po dalším naléhání připojuje někde poznámky, kterak Bratří ta místa chybně překládali. (P. d.)

---

[1]) O nichž viz protestantský Rozbor Kralického Nového Zákona co do řeči a překladu. V Praze 1878. Str. 90. nn. Nejmenovaný spis. se o katolických překladech nezmiňuje.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 3.

Posudky.

Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII. w. przez *W. Bogusławskiego.* Tom. III. (Z mapą.) Poznań 1892. I—XIV, 1—690.

K nejšťastnějším pracovníkům v dějinách severo-západní větve Slovanů jest počítati učeného Poláka Wilhelma Bogusławského. Zmínil jsem se již v těchto listech (r. VII. č. 3. n.) o I. a II. díle znamenité jeho práce a hodlám v následujících řádcích čtenáře těchto listů s obsahem III. dílu seznámiti.

Dílo páně Bogusławského založeno jest na širokých základech. I. díl — budiž mi dovoleno zopakovati — jedná o ethnografických poměrech v staré Germanii; dokazuje se tam, že Slované již za dob Kristových drželi tytéž krajiny, ve kterých shledáváme se s nimi o 1000 let později. Učení to ovšem není nové. Zastával je z našinců zejména Šembera a zastávají mnozí jiní. Ne každému však možno dáti svědectví, že tak střízlivě vede sobě, jak žádá toho rozhodnutí vážného tohoto sporu. Mnohý dal se strhnouti zejména na nejisté pole etymologie, škodě druhdy spíše než prospívaje dobré věci. Vady této prosta jest práce W. Bogusławského a v tom spočívá cena její. Nechceme tím ovšem říci, že výklady spisovatelovy jsou posledním slovem. Lecos asi pozmění se ještě pozdějším bádáním, ale hlavní rysy zůstanou nezměněny.

V politických dějinách došel spisovatel v I. díle až k r. 531. (Úpadek říše Durynské.)

Díl II. podává přehled ethnografických poměrův o Slovanech od století VI.—XIII., popisuje zřízení státní a líčí kulturu v době té. Výsledky ethnografického bádání při každém díle přehledně viděti na mapách k „Dějinám“ připojených.

Dějiny politické období, po stránce kulturní v II. díle vylíčeného, obsahuje III. díl. S překvapující znalostí pramenův a příslušné literatury kreslí spisovatel před zraky našimi zoufalý boj Slovanů baltických, jichž smutný osud jako výstražné znamení volá k Čechům i Polákům, se stejnou důkladností vypravuje spisovatel i dějiny Čechův a Poláků, liše se mnohdy v pojímání dějů historických i v oceňování jich významu od ustálených dosud názorů. Poprvé máme tu vylíčeny dějiny severo-západního aspoň Slovanstva v jednotě a spojitosti. Boj a stálý boj byl údělem předků našich, boj proti nepříteli, jenž žádných prostředkův ani vražd (viz Gerona) se neštítil, aby provedl zámysly

své. Málo jest světlých okamžiků... Pěkně oceněna činnost sv. Cyrilla a Methoděje. Jako diamant se třpytí mezi sprostým kamením, tak září jasnou skvějí se postavy velebných prvosvětitelů slovanských v davu „anathema“ na ně pokřikujících nepřátel-závistníků. V exkursu o písmě slovanském vylíčen nynější stav zajímavé této otázky. V úvaze o vlivu vpádu maďarského a usazení divokého toho kmene v Uhrách nesouhlasí spisovatel se Šafaříkem a Palackým, ale s těmi, kdož učí, že Maďaři spíše podporou stali se tehdy Slovanům v boji s Němci. Kdyby prý místo Maďarů na počátku 10. stol., když říše Velkomoravská byla v úpadku, byli Němci opanovali Moravu a Panonii, jistě byli by šířili se pak dále na východ a nebyli by jim odolali ani Čechové ani Charvaté.

Obšírně vylíčeny osudné boje mezi Čechy a Poláky na počátku 11. století. Dvě dynastie utkaly se tu, a „przyszłość (budoucnost) pokrewnych ludów zachmurzyła się.“ Ani Boleslavu Chrabrému ani Břetislavovi se nepodařilo spojiti obě mocné říše k obraně proti společnému nepříteli. Smutnou úlohu hráli naši Přemyslovci, ale přece jen zdá se nám, že spisovatel příliš černými někdy barvami maluje. (Viz hlavně stať o Břetislavovi, kde dí se též: „značе stopy svého pobytu v Polsce požárem, loupeží a svatokrádeží Břetislav dokázal, že neběželo mu o obnovení myšlenky Boleslavovy, totiž o sloučení Slovanův, ale jen o kořist. Vrátiv se do Čech obohacen nesmírným lupem, podržel Slezsko, ale ostatek pohubeného Polska odhodil, neboť poznal, že mocí svou nedovede ho sobě zachovati a na dobrovolné uznání svrchovanosti se strany polské loupežník a buřič počítati nemohl“)

Dějiny české dovedl spisovatel až do r. 1173., t. j. do odstoupení Vladislava II. nebo počátku hrozného úpadku říše České. Ponížení Čech a knížat českých bylo následkem bídné politiky, kterou knížata po dvě stě let provozovali ustavičně protekci vyhledávajíce u císařů německých. Všechny okolnosti ukazovaly Přemyslovcům na potřebu toho, spravovati se politikou Piastovců, kteří nerádi pletli se do záležitostí německých a krve lidu svého neprolévali v službách cizích. Ale knížata česká naopak své vlastní zájmy nad interesy svého národa stavíce, ve spolku s Němci hubili Polsku a tak ji seslabili, že neměla s dostatek sil na obranu Slovanů po levém břehu Odry přebývajících. Tím nepřímo i přímo pracovali krátkozrací Přemyslovci na zkázu rodných bratří a sebe samých.

R. 1157. podmaněni Lutici, r. 1170. Přibyslav Obodrický stane se vasalem německým a r. 1168. klesá v moc Danů svatyně arkonská a s ní zapadá hvězda Slovanstva baltického. Na všech stranách smutný obraz zkázy. Dokončen první akt velkého dramatu, jehož jméno: Drang nach Osten.

Užívání knihy páně spisovatelovy usnadňuje podrobný rejstřík. Netrpělivě čekati budeme IV. díl, v němž vylíčeno bude odnárodnění, poněmčení Slovanů v Germanii, mezi Rýnem a Odrou a pojednáno o Srbech lužických. *P. Papáček.*

Přehled dějin literatury římské. Se zvláštním zřetelem k žákům středních škol sestavil *Gabriel Šuran*. V Přerově 1892.

Před nedávnem jsme v těchto listech pochválili Šuranův „Přehled dějin literatury řecké.“ Nyní vydal Šuran „Přehled dějin literatury římské,“ právě tak založený a podobně zpracovaný jak onen „Přehled“ první. Vítáme i tento druhý „Přehled“ s radostí, a touž chválu, kterou jsme vzdali knize první, vzdáváme s radostí i knize této. Kniha jest velmi praktická, přišla právě v čas, a bude asi našimi gymnasisty co nejdřív rozebrána.

Jestliže k této všeobecné chvále připojujeme několik poznámek, činíme tak jen proto, že spis. sám v předmluvě kollegů výslovně žádá, aby mu svá přání a návrhy oznámiti si neobtěžovali. Vzhledem k těmto slovům autorovým dovolujeme si podotknouti toto:

Spis zdá se mně býti pracován poněkud nestejnoměrně. Tak na př. Ciceronovi věnováno místa více než potřebí — obsahujeť výklad o Ciceronovi věci, jimiž by referent pamět žáků nikdy neobtěžoval —, kdežto Horac a Tacit odbyti poněkud zkrátka. Lituji, že nevyložen myšlenkový obsah Horacovy lyriky a nevylíčen jeho celkový názor světový, pokud a jak z jeho poesie vysvítá. O Horacovi mohlo by se již konečně jednou bez eufemistických obalův — a ničím jiným než takovým eufemistickým zaobalováním pravdy, již cítíme, již však ostýcháme se povědět, jsou slova Šuranova na str. 50. (poněvač... složením) — říci, že jeho „Carmina“ básnické ceny hrubě nemají.

Že by z celého díla Sallustiova „Bellum Jugurthinum“ vynikaly zvláštní krásou a myšlenkami úvodní úvahy a pak ony tři známé exkursy, zeměpisný o Africe, o strannickém životě v Římě a pověst o bratrech Filaenských (Šuran na str. 62.), toho přece nelze tvrditi. Exkurs o Africe jest čtení velice suchopárné, kterého se žáky lépe ani nečíst, a obligatní mravokárné úvahy v úvodech Sallustiových spisů jsou oblíbené Sallustiovy loci communes, které se k celému následujícímu spisu hodí, abychom se vyjádřili popularně, jako pěst na oko. Divno, že ani slovem nedotknuto otázky o Sallustiově povaze, najmě o tom, jak shodují se jeho krásná slova (o pohrdání bohatstvím atd.) a jeho skutky (žaloba z vyděračství, palác!!!) — věci to, jichž není potřebí žákům neupřímně tajiti.

Význam Tacitův trochu nedoceněn, a litujeme, že na mravní opravdovost Tacitovu důrazněji neupozorněno a nenaznačeno, jak četba Tacita srdce mládeže tím, že ctnosti oslavuje a neřesti s opovržením staví na pranýř, velice ušlechťuje.

Obsahy (stručné) spisů na gymnasiích čítaných jsou někde udány, někde ne. Bylo by tuším dobře, kdyby byly udány všude, totiž obsahy spisů na gymn. čítaných, toť se rozumí, že co nejstručněji, jak povaha přítomné knihy dovoluje.

Při vší stručnosti spisu jsou tu i leckteré podrobnosti zbytečné, jako na př. v charakteristice stříbrné doby na str. 89. Také úsudky starých o jednotlivých spisovatelích mohly by se vynechati.

Sloh jest trochu nestejný. Místy jest kniha psána střízlivě, ba až suše (což za chybu nevytýkáme, nýbrž pouze konstatujeme), místy zase živě a květnatě. Tuto nestejnost zavinila asi různost pomůcek, jichž spisovatel užíval.

Místo na str. 99.: „Ačkoli (Tacit) obzvláště rád ponořuje se v myšlenky i v náladu osob jednajících, nepodařila se mu historická charakteristika, poněvadž ji osnuje spíše dle šablony školy filosofické a retorické, než dle skutečného života," jest poněkud nejasné.

Místo na str. 13.: „cit diváku... stal se neschopným citů ušlechtilejších," bude třeba v 2. vydání jinak stilisovati.

Překladů Hrubého raději ani necitovat! Než takový překlad (referent míní zejména překlad Horace, nad nějž nezná mizernějšího), raději nic! *Dr. Jan Korec.*

O předslovanské době v Čechách. Po stránce historické uvažuje *P. Papáček.* V Praze 1892. Nákl. spis. Str. 53.

O nejstarších našich dějinách byly projeveny tři názory: 1. Nejprve se vyskytují v zemích našich keltičtí Bojové, potom germanští Markomané, a v 5 stol. po Kristu přistěhovali se naši praotcové z Bílého Charvatska do zemí našich; 2. Čechové jsou ve svých vlastech od nepaměti, ale na čas podléhali vrchnímu panství Bojův a Markomanů; 3. Čechové jsou tu od pradávna, a Bojové ani Markomané v zemích našich vůbec nebyli. Spisovatel historickou dedukcí hájí názoru třetího. V úvodě praví, že studuje právě dějiny Slovanů polabských zabral se napřed mimochodem do práce, aby ukázal slabé stránky dosavadní theorie o nejstarších dějinách českých a hledal jiný výklad zpráv pramenných o těchto našich dějinách, nežli jaký dosud se konává. Autor praví, že výsledky studií jeho nejsou nové, ale cesta, kterou šel, jest jiná, nežli dosud hledaná, a že doufá, shrneme-li bádání historická, etymologická, archaeologická a anthropologická, že v jiném světle objeví se nejstarší české dějiny s důkazem, že kde stanul v době nepaměti, stojí dosud Čech. Rozprava autorova jest rozdělena do deseti menších hlav. Nebylo stěhování slovanského ve smyslu běžném; neboť kmenové slovanští nepřistěhovali se za rozhraní starého a středního věku do střední Evropy, ale bydlí tu ode dávna a jsou skryti pod cizími nebo svými všelijak zpotvořenými názvy. Spis. dovolává se historikův a pisatelů německých a slovanských (mezi nimi vynechal jméno F. S. Pluskala Moravičanského) a uvádí důkazy, že Germanie byla obydlena Slovany. Obránci Keltův a Markomanů v Čechách neprávem dovolávají se autority Šafaříkovy, Palackého a Vocelovy. Bojové herkynští nebydleli v Čechách, nýbrž v Bavorsku. Názvy Bohemia a Böhmen nejsou památkou po Bojích; neboť ani ve jménech místních nezachovala se pamět po Bojích. Markomané nebyli Němci, a sídla jejich původní byla na jihozápadě země České. Slovanští obyvatelé nynějších Čech uznávali knížata moravská za vrchní pány své, a když postupem Římanů k Dunaji za doby Augustovy kníže moravský Marobud poznal, že na Moravě otevřené nemá jistoty před

útokem římským, ustoupil do Čech lépe opevněných a pohraničními horami chráněných. Autor obrací se proti badatelům, kteří tvrdí, že nad českými prabydliteli na čas panovali keltičtí Bojové a germanští Markomané, a tvrdí, že zemi Českou a Moravskou od nepaměti obývají Slované, kteří dnes slovou Čechy a Moravany. Před Slovany tu nebyli ani keltští Bojové ani germanští Markomané, nýbrž ve jméně Markomanův ukrývá se vlastně jméno Moravanů. Spisovatel vývody své podpírá četnou literaturou klasickou, německou a slovanskou.

Knížka jest věnována p. „Dru. Jindř. Wanklovi, zasloužilému bojovníku za starožitnost slovanskou.“ *Fr. J. Rypáček.*

Slovník francouzsko-český. Sestavil *Dr. J. Herzer* a *Č. Ibl.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Cena sešitu 40 kr. Dosud vyšlo 5 sešitů.

Předem pravíme, že nemíníme psáti nějakého učeného posudku o díle nadepsaném, necítíme se k tomu kompetentními, nýbrž spíše doporučení slovníku toho na základě zkušeností nabytých. Zajisté každý, kdo nějakou cizí řeč u nás studuje, za pravdu nám dá, že největší obtíž činí mu předně nedostatek učebnic v naší mateřštině sepsaných a potom ještě větší nedostatek slovníků. Jsme v té věci úplně odkázáni na sousedy Němce, jimž co se týká transkripce či podání výslovnosti cizích písmen schází celá řada značek a zvuků, jež náš jazyk má, když ne právě spisovný, tož zajisté lidový. Příkladem uvádím sedmero výslovností anglického *a*, z nichž správně neb aspoň přibližně podati dovede němčina nejvýše pět, kdežto v dialektologii našeho lidu najdete pro všecky zvuky, a to správné, jak jsme se přesvědčili ze zkušenosti. A tak-li se má věc s výslovností, které na ostatek vždy, ne-li právě zhola nemožno, tož nesnadno naučiti se lze z transkripce, jak teprve se věci mají s některými částmi gramatikalními, hlavně slovesem! Vezměte do ruky nějakou takovou, sebe lepší mluvnici německou, a podívejte se, jak se gramatikové namáhají podati správného výkladu o slovesech trvajících, opakovacích atd. A co se týká slovníků, pravdať, nedá se upříti, že mají mnoho dobrých věcí v tom oboru, ale i tu jeví se jisté mezery, které sotva podaří se jim kdy vyplniti.

Proto s radostí vítáme, že u nás učiněn pokus o vydání slovníku obsažnějšího, úplnějšího, a to z řeči u nás poměrně nejvíce pěstované. A tu předem chválíme způsob transkripce; podobný způsob má anglicko-německý slovník Flüglův, co se týká označování otevřenosti hlásky značkou pod čárou, a způsob označování poloněmého *e* značkou ъ jest opravdu slovanský, nám tudíž nejpochopitelnější. I ostatní značky jsou případny a skutečnosti odpovídající. Doporučení hodné je také označení zkratkou, kam, t. j. do kterého oboru věd nebo umění nebo řemesla ten který význam slova nějakého se hodí. Toť předností slovníků francouzsko-německého a vycházejícího právě obrovského díla anglicko-německého dle methody Toussaint-Langenscheidtovy, onoho od Sachse-Villattea a tohoto od Mureta. Co se úplnosti týká, pokud můžeme souditi z pěti sešitů, věru zasluhují pořadatelé všeho uznání.

Srovnávali jsme „menší“ vydání francouzsko-německého slovníku od Sachse-Villattea a pak taktéž dobrý slovník francouzsko-německý od Thibauta s naším, a shledali jsme, že poměrně ani jeden ani druhý se s ním rovnati nemůže nejen co do jednotlivých slov, nýbrž, a to zvláště, co se týká hojnosti významů pro to které slovo a frasi, jež činí při překládání nemalé obtíže. A když právě o těch frasích mluvíme, chválíme pp. pořadatelům, že nejenom podávají volný, smysl původního rčení vystihující překlad, ale také naše čistě česká úsloví a obraty z lidu vzaté. Dokladův uváděti nebudeme, musili bychom celé stránky popsati a opsati. A ještě na jednu přednost našeho díla před podobnými německými musíme ukázati, totiž na ten přídavek, kterého skoro u žádného jiného německého slovníku jsme nenalezli, aspoň ne tak hojně, totiž na etymologii; toť pomůcka pro linguistu neocenitelná. Na našem obecenstvu teď jenom záleží, aby hojným odbíráním díla osvědčilo nejen smysl a uznání pro zasloužilou práci našich professorův, ale i uznání s nakladatelstvím, jež se podjalo podniku toho. Cena sešitu 40 kr. při té úpravě není veliká, ačkoli pro větší rozšíření mohla býti o něco levnější. Zajisté nadějeme se, že velečinné nakladatelství J. Ottovo co nejdříve podá nám také důkladný slovník německo-český, jehož věru již třeba u nás jako soli, neboť to přece každý uzná, že Rankův již nedostačí. *A. Koudelka.*

V měšťanské světnici starodávné. Kulturní studie o 15. a 16. století. Sepsal *Dr. Zikmund Winter,* prof. c. k. akademického gymnasia v Praze, a s náčrtky od *H. Schwaigera.* V Praze 1892. Nakl. A. Wiesner. Str. 148.

Spisovatel provádí nás měšťanskou světnicí starodávnou. Popisuje v ní vše: dvéře, stěny, okna, záslony, stropy, podlahy, kamna, nářadí kus po kuse, postele, truhly, knihy a obrazy, rohy čili parohy, rohatiny, mříže, římsy, police, zrcadla, svícny, zbraně, hodiny, drobnosti a klenoty, jak bylo ve století 15. a 16. Na konec vypisuje dvě světnice měšťanské z doby Rudolfovy celkem, tak, jak se v popisné knize jeví. O věcech prosaických promlouvá k nám tuto spisovatel, výklad však, jenž by zajisté jinak suchopárným se stal, oživuje a osvěžuje svým poutavým způsobem; ba by básníkem byl, sdělal by prý na postel staročeskou odu horoucí a nadšenou, a na truhlu českou zahudl by prý vznešenější nějakou „kantorii,“ zahudl by hymnu. A věru čtenář se výpisem světnice neunaví; názorně vystupuje předmět za předmětem v rozličných svých podobách, jak ve prostší i bohatší světnici býval. Líčením zcela věrným opravují se mnohé mylné představy, poukazuje se, jak chybuje historický malíř i sceny divadelní správce, když nastaví na př. ke každému stolu v 16. století hromadu drobných sedadel, nebo klade-li na obraze nebo v divadle truhlu za obzvláštní znak jenom selské světnice a nikoliv i měšťanského pokoje. Vysvětlují se tu také mnohá slova, jichž význam bylo těžko postihnouti, a která nyní buď v jiném významu se užívají (na př. „drůbež“ = drobnosti; „kancelář“ = jarmara, v níž se ukládaly listiny a knihy), nebo již vymizela („bejkovec a tvořídka“ = kožená pouzdra). Vhodně pak poukazuje na mnohých místech

spisovatel, že nebyli Čechové doby té tak nevzdělaní, za jaké je Němci vykřikují, že práce jejich česká, domorodá stála a stojí za podívání i podivení. — Svědomité a důkladné, poučné i poutavé knihy této netřeba zvláště doporučovati.

V knize jest 59 obrázků, které velmi prospívají názornosti. Někde však čísla obrázků nesrovnávají se s čísly v popisu. Na př. lože měšťana bohatšího z r. 1520. ukazuje obrázek 28., nikoli 26. (str. 46.). Truhlu ze století 16. viz na obr. 32. a 33., nikoliv 29. (str. 70. Obr. 29. představuje kolébku!). Na str. 71. praví spisovatel, že po truhle železné u Arnošta Hybnera nezavadil o železnou truhlu až teprve r. 1613. u bohatého Jana Kropáče z Krymlova. Ale již na str. 77. mluví o železné truhle u Ambrože Nettera. Nestejně píše Jiřík bakalář i Bakalář (str. 76., 79.), ano i Bakalař (str. 99.). Na str. 125. praví, že r. 1516. ponejprve je světle řeč v pražském domě o „ručnici zapalovací," ale obrázek, na který spisovatel odkazuje, je z doby dřívější (1460). Obraz dýky z r. 1537. viz č. 53., nikoli č. 52. (str. 127.). Na str. 147. má asi býti past na myši, místo mast. *Jan Tenora.*

Rosa mystica. Básně *J. Boreckého.* V Praze 1892. Nakl. J. Pospíšil. Str. 80. Cena 45 kr.

Rosa mystica — růže tajůplná! Jaká hudba a poesie zní katolíku z toho slova! Jaká to náplň vůně a krásy, lásky a milosrdenství!...

Pravda, milý čtenáři, že bys rád skládal básně, třeba mystické? Nuže, tu máš recept: Vezmi prázdný kaleidoskop a vsyp tam hrst barevných střípků, etherických věcí, kamení a koření a kvítí, jako: Asfodely, violy mroucí a violy alty, feerie, galerie, frenesie, magie, slzy, purpur, nach, amaranty, chrámy a rakve, nostalgie, hvězdy, vidiny, taje, fantomy, zjevy, horečky, něhy, sněhy, tyrkisy, Dolorosy, Lacrimosy, vůně, dechy, víry, paprsky, zory, snění, lilije, růže, anemony, chrysoprasy, safiry, smalty, majolíky, eben, mramor z Paru, broderie, mušelín, festony, gobeliny, agonie, vanilie, nektar, ambrosie, zefýry, boudoiry, kantileny, vlny, rubíny, hyacinty, orchideje, narcisy, karmíny, chrysanthemy, syringy a p. Potom přisyp teček a zvolavníkův: „Ó sny! ó výkřiky! ó závrati! ó touhy!"... A nyní otoč kaleidoskopem a podiv se, jak to v něm zpívá a splývá, štká a lká, líbá se a shýbá, leje se a chvěje, tryská a blýská...

Aby mne snad někdo nenazval plagiatorem, přiznávám se, že onen drahý recept není z mé hlavy, že jsem jej vypsal z mystických básní J. Boreckého. — Co jest mystika v umění? Po našem rozumu je to umělecký projev tajemné, úchvatné touhy po nejvyšších idealech, které nejsou z tohoto světa. Je to kontemplace, je to nebeský vzlet oné žalmové holubice, jenž došel slovného výrazu prosou od Tomáše Kempenského, veršem od sv. Františka Serafinského, Verdaguera a j. Ale naši mystikové, Jaroslav Kvapil a Jaromír Borecký, povzlétajíce k výsosti zaplétají se už — do ženských kadeří. Thema celé své sbírky vložil Borecký do posledních 4 veršíkův, a to stupňovitě:

Ó snění věčnosti!
Ó nudo skutků!
Ó věčná ženskosti!
Ó kouzlo smutku!

I v úvodě vyznává tentýž ideal: „Rosa mystica" v mém srdci zkvetla a s ní snové.

Do fioly veršů vůni jich jsem spjal,
na hlavu ji liju dívce své, jež snivá (?)
oči má jak démant, do tmy vlasů skrývá
sněhobílé rámě, ňader jemné vlny
chvějící se touhou a bok svižný, plný.
Ve svém srdci nosím mystický ten květ:
jest to vůně Lásky, jež objímá svět.

Citujeme dokladem „mystického slohu“ autorova.

Sbírku svou rozvrhl na tři oddíly. Oddíl I. jsou „Melancholické sloky.“ V básni „Andante“ líčí básník, jak s milou se plavil po jezeře, a tu viděl: „Tmou vlasů svítí prs tvůj, chrysopras.“ (Pokud víme, je chrysopras nerost zelený.) Pravdivý cit dojal nás pouze z básní: „Večerní píseň“ a „Sen.“

Oddíl II., „Rubíny ve staré façoně,“ v notturnech a rondelech opěvuje smyslnou rozkoš barvami hodně sytými.

V části III., „Zlaté obzory“ nadepsané, zajímá „Parabola,“ tenzona zrcadla a věčné lampy v síni Šalomounově. Když Šalomoun shasil lampu, ztemnělo i zrcadlo — „Co je bez lásky krása, rozum bez citu?“ — Technicky pozoruhodna je „Čínská píseň.“

Divná věc jest, že Borecký, kdykoli pohlédne na slunce, vidí, jak se „potácí a kácí.“ — Nelze upříti, že fantasie jeho létá vysoko, ale do samých mlhovin.

D. L.

B. Kaminský: **Z Příkopů.** V Praze 1892. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 87. Cena 60 kr.

Podle názvu sbírky ať žádné charakteristiky pražského korsa, žádných intimních odhalení čtenář nečeká. Vždyť také: jíti po ulici a potkati gouvernantku, jíž se stopy zklamání a odříkání zračí v líci („Gouvernantka“); anebo zahlédnouti často „za oknem lékárny“ chudou, smutnou ženu, viděti bledého hošíka proháněti se smutně za obručí („Hoch s obručí“), shlédnouti dítě, jež ztrativši se matce, pláče („Na rozcestí“), míti kollegu jenž jest pln ideálů, denně místo oběda se prochází a pak si koupí housku („Místo oběda“), a na tyto náměty navázati osobní sentimentalní, neb aspoň truchlou reflexi, — toť není nic zvláště význačného pro Příkopy samy; jako rovněž ne, zaváděti ironicko-satirickou úvahu o hezké dívce, již tam spatřil se procházeti („Té, která neví“ — „dnes ještě tedy“), nebo s níž sám chodíval a již miloval („Loni a letos“) a pod. — ač tato čísla už více, neboť narážejí nepřímo na charakter té společnosti, jež se tam ukazuje. To všechno jsou spíše osobní dojmy básníkovy, jež možná si odnesl z Příkopův, ale mohl si odnésti i odjinud.

Však čím také charakterisovati takové velkoměstské procházky? Všechno je tu na povrch upjaté, jednotné a nudné, a nějaké ty výstřelky individualní shrnete v několika obrázcích, v naší sbírce typický obrázek „Zlatá mládež“ a tyže opakované typy, ale už příliš jedinečné, skutečné a osobní v číslech „Dolfi z mého ‚Nocturna‘“ a tři „Figurky.“ U p. Kaminského dere se všude do popředí příliš jeho osobnost, a odtud tento nedostatek předmětné charakteristiky a typičnosti.

Leč právě tato osobnostní a reflektivní poesie, při námětech tak praobyčejných, naturalistických, jaké si básník vybírá, zachránila ho před naprostou banalností. Za to všecko zvučí jedním tonem, sarkasmem čpící melancholií, — vymyká se jediné číslo se světlou, nadějeplnou perspektivou „Svět nejmladších.“ Ale tato melancholie vyznívající v pessimistické úvahy, jest příliš naučenou, bezdůvodnou, snad pouze z touhy po zajímavosti, duchaplnosti a zdánlivé hlubokosti vyplývající, jinde z osobní podrážděnosti a citlivosti; není uzavřeným názorem životním — a proto čtenáře nechává netknutým a lhostejným

Přednosti a vlastnosti básnické techniky Kaminského jsou si ve všech jeho sbírkách stejny: virtuosnost obratů, strojená lehkost a plynulost, chudost obrazů, mluva skoro všední.

Úprava malé sbírečky (24 básní) jest vkusná. *P. Šup.*

Salonní bibliotheka. Sv. 74. *Kolda-Malínský:* „Starý dluh.“ Povídková trilogie. V Praze 1891. Nakl. J. Otto. Str. 148. Cena 80 kr.

Dějištěm této povídkové trilogie, úryvkovitým vypsáním osudu téže rodiny v jeden celek spojené, jsou kláštery františkanský a piaristský ve Slaném a město Slaný samo. Život tohoto prostředí podává p. spis. v drobné všední perspektivě, většinou po stránce zevnější, hmotné. Vidíte před sebou malicherné (z větší části) figurky — zpracování genru vlastní — tak jak vyvinuly se v ústraní klášterním, silně individualní, se svými malými a odpustitelnými slabostmi i jednostranně vyvinutými přednostmi; tak že malicherni, s různými vadami mravními vystupují i občané slanští. Všechny osoby vetkány místy v obyčejnou komiku a zality světlem hrubšího humoru a konec konců, ať jsou jaké jsou, získají si vždy sympathii.

Vzdělávací význam takovýchto prací pro široké vrstvy je nepatrný. Kulturně-historický genre takového zrna hodí se na začátek, na navnadění obecenstva, avšak úkolu samé kulturní historie se neblíží. On neuspokojí ty, kdož odvrátivše se od bezvýznamné officielní historie králů, diplomatů, válek a vojevůdcův, obracejí se k národu samému, tážíce se po trvalé plodné činnosti věků minulých, jaká byla a jak se vyvíjela a proudila v minulosti a kolik se jí přelilo a vlní dosud v přítomnosti. Idealní záře historie, více zajisté kulturní než státní, nás probudila, romantika a idealnost historických snů naplnila svůj úkol; slavní králové a vojevůdcové k tomu byli dobři, ale dále vliv jejich nesahá. Positivný a vědomý základ našeho národního života dá nám jen historie kulturní. Ale plně, pravdivě, v celé své životní síle a velikosti vyvolaná a vzkříšená. Toho však nedosáhne tento způsob uměleckého podání — třebas byl vyplynul původně z lásky k malým lidem, z lásky k davům nijak nevynikajícím a všedním; nedosáhne tím zvláště, že karrikuje všechno lidské, a stahuje tak v nepatrnost a směšnost. On, ač se postavil jako protivník a soupeř občansko-tragického romantismu a historického sentimentalismu, stejně převrací a znetvořuje pravdu — pravdu vnitřní; snižuje obzor pozorovací, zůstává ledabylo na povrchu nepronikaje

do hloubi — zdá se skoro pamfletem na život lidský, právě proto že nechtěl býti jeho hymnou. To jasné zřídlo, k němuž se pudem hnáni utíkáme, nám spíše zakaluje. Staviť vedle starých falešných do nebe vytyčených postav tlupu titěrných, šklebících se figurek. Toť není hodno kulturní historie českého lidu. Méně takového genru plného sic lehkosti, dovádivého třpytu a smíchu, ale za to více pravdy a hloubky!

Ne všem pracím p. spis. tyto výtky stejnou měrou platí, ale více méně všem. I přítomným, protože Kolda-Malínský se ve svých figurkách a příbězích až hrozně jednotvárně opakuje Jak dřívější práce se všeobecně líbily, budou se i tyto líbiti, to však mělkosti jejich neomluví.

Obsah těchto povídek — „Pater Amos," „Premiant," „Štědrý večer patera Adama a Nativitate Domini," — jest krátce následující: Frater Paulus a Memoria Omnium Sanctorum, magister principiorum, pošle milostný dopis rychtářově Málince, sličnému protějšku své cely, a podpíše se jen značkami svého jména. Dopis se dostane do jiných rukou a podezření shodou okolností padne na přísného vicerektora patera Amosa. Leč při visitaci provincialově všechno se vysvětlí, frater Paulus dopaden, zahanben a zároveň odměněn rukou rychtářovy dcery. Založí rodinu Kynských, na níž teď spočívá dluh, aby jednou v budoucnosti řádu piaristskému sběhlého člena nějak nahradila. — Druhý obrázek tento dluh ještě nesplatí; neboť vnuk prvního Kynského, Bernardek Brodských, ačkoliv matka jeho ctižádostivá Eva, Kynských rodem, chce z něho míti premianta, jest velmi problematickým učencem, a byla by to velmi slabá náhrada. Proto také ani on, ani soupeř jeho, regentovic Adolfek, nedostane premia, ač obě strany o ně pravou trojskou válku svedly, a z dalších jeho studií nebude asi nic. — Za to pravnuk František Kynský z třetího obrázku nar. 1777, je hodný a nadaný hoch, a má sám chuť býti něčím takovým jako „strýček" Adam. Na projevené toto přání P. Adam chlapci odvětí: Fiat voluntas Domini, čili jak hošík vyrozumí: Fiat Dominik. A stane se z něho známý vlastenec a buditel národní Dominik Kynský.

Hrubě závadného nedá se nic vytýkati, ač otcové obou konventů věru idealně líčeni nejsou. *P. Šup.*

Božena Viková-Kunětická: **Po svatbě.** Novella. Str. 95. Cena 50 kr. — **Justyna Holdanová** (1888). Novella. „Kabinetní knihovny" sv. LVIII. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 200. Cena 60 kr.

Od drobných charakterních črt, mezi nimiž hlavní asi místo náleží „Kapitalu paní Zuzejkové," přechází tu spis. na nové pole. Není to krok ani nevysvětlitelný, ani šťastný, ale lákati bude čtenářstvo. Toto se bude scházeti tuším z kruhův osiřelých po Karolině Světlé, nyní už umlkající. Neboť těmito dvěma pracemi obrátila se pí. Viková-Kunětická na pole romanu emočního, přiostřeného socialní tendencí. Tato tendence jest sice co nejslabší, ale viděti ji přece;

zřetelněji ale neobratněji vyslovena v nov. „Po svatbě," skryta ale jemnější jest v nov. „Justyna Holdanová"; v obou případech nesmělá, počáteční. Jest to ženská otázka, kterou se spis. zabývá; zastává se emancipace žen, vychování jich svobodného, dostatečného a mravného, bez něhož ženy stávají se demony hříchu, samy nešťastny a i jiné v neštěstí strhujíce.

Prostředky, jimiž jde za svým cílem, přejala z části ze silnějších romanů Kar. Světlé. Mohutné postavy, heroičtější u žen než u mužů, bezúhonné mravní charaktery, mocné vášně a z nich vyplývající úchvatné boje duševní a effektní situace — toť zbrojírna pí. spis. Náhlý, dramaticky spádný děj vlečen takořka střemhlav napjatou, vzrušenou řečí, vrcholící ve scenách divadelně zařízených. Těmito prostředky dochází spis. mohutného dojmu — u čtenáře logického jest dojem ten vynucený, — jenž jest také vším, čeho dosahuje; tento pak reakcí má snad působiti na utváření se čtenářova přesvědčení.

Stálá tato honba za působivostí, nepřirozená vzrušenost a pathos jest asi příčinou, že pravděpodobnost, dojem skutečnosti nemá přístupu. Spis. hledí se přesmyknouti rychle přes exposici a motivaci, jež skutečně jsou u ní v obou pracích partie nejtrapnější. Kdo se dostane za exposici tuto, jest už dále unášen divým proudem zajímavého vypravování, sem tam ještě místy narazí, ale i s otlučenou, uspanou logikou musí dále. Pochybná, ale přece nějaká přednost.

Děj první povídky jest krátce tento: Arnošta Podvalská, lehkomyslná, divoká a svou povahou i sličností padlá operní zpěvačka — přesycena už ve věku 26 let, vdá se za statkáře Prokopa Daneše, jenž zdědil několik set tisíc, aby ušla životu, jenž ji už přestává baviti, a zajistila si pohodlí a klid. Láska její patří však dávnému milenci Hanuši Harmachovi, jejž záhy opustila, zanechavši mu po sobě i dítě Evičku. Na svatební cestě i první čas na statku v Borkovanech jest ještě dosti klidnou a povolnou, ale na neštěstí soused borkovanský, statkář ve Veselí, jest zrazený Hanuš. Vášeň k milenci i dítěti ožije a zachvátí ji celou. Nedbajíc žádných ohledů, žene se tam, odkud se sama vyloučila. Hanuš bojuje těžký boj duševní, ale poněvadž stojí na kothurnu mužné ideální šlechetnosti, zřekne se položivlé lásky a ožení se, aby obě strany vysvobodil, s vychovatelkou dítěte Evičky, rovněž nad pomyšlení šlechetnou a vroucně jej milující. Tím však Arnošta se neutiší, nýbrž ztrativši tak celý cíl života, utopí se.

Arnošta upadla do mravní zkázy následkem špatného či raději nedostatečného vychování. Matka jí záhy zemřela a otec hraběkář robil různé tajtrlíky, šašky, komedianty a vojáky i „kněze v kutnách, kterých malá Arnošta obzvláště nenáviděla" a o malou divokou Arnoštu se nestaral, nepoučoval jí, „co je dobro a co zlo," nechávaje ji o tom samu přemýšleti! Jak o tom asi malá Arnošta přemýšlela, objevilo se u divadla, kam se dostala pomocí místního regenschoriho, který ji vycvičil ve zpěvu a odporučil do pěvecké školy v Praze.

Podobně špatně vychována i hrdinka druhé novelly, Justyna Holdanová. Od pěti let úplně osiřelá vyrostla pod ústrky, ponižováním, zanedbáváním, bitím u macechy v úplně cizí rodině. Povahy jsouc divoké, nepěstěné, nijak nezjemněné uteče konečně z domu, aby mohla žíti samostatně, dle chuti své. S divokostí, nechutí k práci spojena u ní touha po přepychu, po pohodlí, a této touze slibuje vyhověti vyžilý libertin statkář Parvonič, stane-li se jeho milostnicí. Jaké štěstí, chopí se ho bez rozmýšlení. Parvonič po sedmi letech zemře a v dědictví uváže se syn, ideální bratr Hanuše Harmacha z novelly „Po svatbě." Justyna má vykázáno doživotní, slušné zaopatření. Justyna zatím byla už vycítila své tíživé mravní postavení, svou pokleslost a touží po vybřednutí. Pohlíží k mladému Parvoniči jako ideálu bezúhonnosti, jenž

ji k sobě povznese a očistí. Ale ten zatím se už byl zamiloval do sobě podobného vtělení šlechetnosti a mravnosti, do Zdenky Panavské a pro Justynu nemá leč opovržení. Tato však vší silou a vášnivostí své povahy dere se ke svému světlu, a svým neštěstím, svými šílenými výbuchy náklonnosti obměkčí ho a uvede na trapné rozcestí mezi anděla a padlého demona. Ponenáhlu zaujímá se očistou Justyny a tím stává se cizím, nejistým a chladným před světlým zjevem Zdenky Panavské, a na půl cestě, jednou rukou drže se hvězdy své, druhou k sobě povznášeje Justynu, podlehne fysicky — náhodou, bez vnitřního důvodu — v obraně Justyny před násilím barona Vejvanovického. Tím však Justyna utvrzena úplně v dobrém, vede život šlechetný a kající. Zdenka zatím na své mravní výši ani se nezakolísavši, vdá se za muže sebe hodného a založí rodinu vzornou, jakou nebyla rodina ani mladého Parvoniče ani Justynina, v níž však Parvonič přece jako muž a počtiv v mládí péče matčiny dopracuje a udrží se na mravní výši, Justyna však jako žena slabá, vlivům zkázonosným a povaze své v plen vydaná podlehne.

Odtud tedy by měl sledovati závěr společensky opravný, toho však není; celkový úspěch jest měkký, vyrovnaný dojem, jenž k pražádné myšlence nenutí. Obě novelly vynikají tedy rázem pouze romanovým, více než každým jiným. Na roman socialný není síly, není znalosti poměrů, není studia společnosti. Vše prýští a zaniká v pouhém citu.

V předešlých obrázcích pí. spisovatelky byly osoby jednající mnohdy šťastně zachyceny s jiskrou života, drobné postavy, drobnými, ale jasnými rysy okreslené, tu však se před námi objevují postavy ideové, smyšlené, třeba že s uměleckým taktem vysoko vztýčené, leč se známkou nepravdivosti na čele, nepřirozenosti v jednání, schválnosti a vynucenosti v celém zjevu.

Co se týká ducha pí. spisovatelky dává na jevo liberalnost, kde se jen dá. Předměty obrala si tu dosti nebezpečné, zachovala však všude přísný takt a slušnost, ba obě práce mají vytčený ráz moralisující. Ale tato jejich moralka je světská, moderní, podobná moralce státní ve škole moderní; mimo to je neživotná, jakoby přilepena na osoby, nositele své, což ovšem je zase vinou techniky, že nevyvěrá z života jejich, jsouc abstraktní jako v allegorii.

A ty liberalní narážky, hlavně v nov. „Po svatbě," jak jsou naivní, jak nelogicky v poměru k osobám i okolnostem! Tak Arnošta Podvalská setkavši se znova s Hanušem, cítí, jak ji tíží pouta nemilého sňatku, jímž se pro pohodlí svázala, a propukne: „Kdo má právo trhat zlaté svazky rodiny? Zdali kněz? Ten ubožák, jenž nemá práva ani rodinu založiti? Ten chuděra, jenž neví, co je to úsměv dítěte a objetí ženy? — Já jím pohrdám! Já nedbám těch zákonů, které dovedou spojiti chladně dvě duše, jež nemají si nikdy náležeti a vynutiti slib, který se může za každé okolnosti rušiti a ne-li, který ubíjí, usmrcuje náhle jako blesk. — Uznávám jedinou autoritu, a to je rodina! Muž, dítě, žena. Muž, který jest otcem téhož dítěte, kterému jest matkou žena. A k tomu není potřebí kněze s pluvialem, ani slibu, ani přísahy." — Kdo vám tedy k tomu (sezdávání totiž) udělil práva? „Církev? Loutka na drátkách, která kývе hlavou, jak si kdo přeje?!" atd.

Kdo přečte, usměje se. Ovšem, kdyby se manželství uzavíralo na dobu ad libitum snoubenců, byla by Arnošta Podvalská snadno

rozťala uzel své mravní kollise. A chce snad spis. zasazovati se o nějaký zákon à la Naquet? Ve Francii se zdvihla už proti němu celá literatura usvědčovací. — Arnošta sama vidouc Hanuše s dítkem svým a jeho vychovatelkou pospolu, zvolá (str. 92.): Aj hle, rodina! uznávajíc tedy, že k rodině není vždy potřeba vlastní matky, zvláště když po ní nic není, a že i ta rodina, jež se ustavila zákonně bez vlastní dobrovolně sběhlé matky, je nanejvýš nejen právoplatna, ale i přirozena. A sankci k dobrým rodinám, pro něž napsala pí. spis. plaidoyer v Justyně Holdanové, uděluje pouze ten „chuděra kněz v pluviale“ (obyčejně ale bez něho). *P. Šup.*

K. Taubenek a *T. Duchacká*: **Pravopis ve škole obecné.** Druhé, rozmnožené vydání. „Bibl. učitelské“ sv. 8. V Praze 1892. Nakl. Rohlíček a Sievers. Str. 186. Cena 1 zl.

O prvém vydání spisu tohoto zmínili jsme se v jednom z minulých čísel „Hlídky literarní.“ Zatím nám bylo k posouzení posláno druhé vydání jeho. Chváliti knihy té netřeba, jelikož sama se chválí. Ve škole se vydání první osvědčilo; jsme jisti, že se osvědčí i druhé. Čtouce je seznali jsme, že pokrok, jaký se stal v uplynulých právě osmi letech, jeví své stopy i v této knize. Jak se mluvnictví české rozvíjelo vůbec, ve školách obecných zvlášť, pokusil se načrtnouti v první části spisu (str. 1.—44. „O vyučování pravopisu jindy a nyní“) p. Taubenek. Náčrtek tento bude s užitkem čísti každý učitel, zvláště však oni, kdož nové cesty a cestičky vyhledávají, aby obtížné vyučování českému pravopisu usnadnili a zdokonalili. Zvláště upozorňujeme na výklady na str. 16. a 17. atd., kdež vytýkají se mluvnické poučky pro školy obecné naprosto téměř zbytečné a poukazuje se na nejdůležitější a nejpotřebnější. Co v té příčině čteme na str. 18. a 19., jest vlastní osnova druhé, praktické části spisu (str. 45.—186.). Vůbec tato prvá část spisu jak kladnými, tak zápornými pokyny jsouc bohata, podává dosud nejlepší návod k větě pravopisné, hlavně na naukách mluvnických založené. Vytýkati dopodrobna obsah spisu nebudeme, odpovídáť ponejvíce obvyklé soustavě mluvnic školských, a to i svým uspořádáním, ač pravda jest, že spisovatel nechává na vůli sestaviti si též jiný pořádek látky bohatě snesené. Neváháme i v těchto listech položiti požadavek, že by jádrem, základem a východištěm mluvnického vyučování na školách obecných mělo vždy býti sloveso, k němuž se vše ostatní tak přirozeně řadí. Blíže byl požadavek ten v listech odborných sice odůvodněn — však spisovatelé naši v mluvnicích svých stále si vedou, jak to „naši“ dělávali. Uspořádáním dle tohoto požadavku by spis „Pravopis ve škole obecné“ dle našeho skromného zdání znamenitě získal. Příklady, z nichž se pravidla vyvozují, jsou ponejvíce obsahem i tvarem příhodné, pravidla sama správná a příklady cvičebné tak hojné, že učitel opravdu nepřijde do rozpaků o zásobu jich. Přece však podotýkáme, že by počet krátkých, ale obsahem souvislých článečků, také ke slohovému cvičení vhodných, měl míti převahu. Poukazujeme tu na Bechtlovu mluvnici jazyka francouzského.

Přičiňujeme několik drobných poznámek: Jaké *i* píšeme (str. 49. ř. 4. zdola) lépe: které i... Bahní pták (str. 50.) snad lépe: bahenní; *n*akažlivá nemoc (str. 52.) lépe: *n*ákažlivá; str. 60. jaký průmysl m. který; kde se bělí prádlo? (bílí, bělá); ve slově závist není přípona -ist, nýbrž -t; kr*a*levic, Gebauer: kr*á*levic; str. 74. „Ze všech zemí rakouských jsou Uhry největší“ není snad dle nynějších poměrů přesně řečeno; do věty: „Za nejstarších dob bydleli v zemi České Bojové“ přidati by bylo „prý“; na str. 79. do pravidla na konci stránky: „Dvojslabičná jména“ atd. přidati třeba slovo „mnohá.“ Str. 83. ž. r. sl*a*ba m. sl*á*ba (srovnej: zdráva!).

Krátce lze říci: Kniha je pracována svědomitě, ve škole byla vyzkoušena, nově zase zdárně zdokonalena. Vybízeti proto učitelstvo ke koupi nebudeme, vědouce, že jest učitelstvo sl. Duchacké i p. Taubenekovi za práci tu vděčno, a že jen sobě mnoho hodin ročně a ještě více práce doma i ve škole ušetří, když si knihu tu pořídí. *F—k.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl XIV. „Skály.“ Několik výjevů z dějin samoty. Str. 296. — Díl XV. „Na ostrově.“ „Druhý květ.“ Dvě povídky z nynějšího života. Str. 326. Seš. 135.—153. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Seš. o 32 str. po 15 kr.

O romanu „Skály“ byl ve „Hlídce lit.“ 1888 na str. 173. n. podán obšírný a důkladný rozbor, na nějž tu poukazujíce nebudeme se znova zdržovati u díla, jež správně jednou již bylo oceněno, a přistoupíme hned k povídkám: „Na ostrově“ a „Druhý květ“

Ostrov, kdež odehrává se děj první povídky, je vlastně poloostrov uprostřed německého živlu na pomezí Čech. Sem v rodinu národně neuvědomělého statkáře Valenty dostal se nadšenec Hodoval za domácího učitele budoucího dědice Ostrova, jejž připravoval pro studia gymnasijní v duchu národním a když pro různé nepříjemnosti opustil Ostrov, vzal dědice jeho v Praze na starost, aby ho dále vychovával v témž duchu národní uvědomělosti a získal ho národu; sám pak složil zatím zkoušky, aby jako advokat působil na venkově, na pomezí jazykovém. Postava jeho patrně autorem idealisována, jako vůbec jsou idealisováni, kdož lnou více méně k národu českému (na př. Eva, Václav, prof. Bláha a j.), naproti více méně stínu navrženo na zástupce živlu německého. Autor sám dobře pozoroval, že píše trochu tendenčně, a omlouvá se: „...je pravda,“ píše Jirásek na str. 22., „že jí (tendencí) často umění trpí. Ale jsme v zápase a bojujeme o život. A život národa nade všecko. Pro něj musí všecko zápasit i umění.“ Ovšem autor zachoval při vší tendenci takt míry, ukázal jednak některé postavy české v méně příznivém světle, na př. Vamberu, jenž čamarou, frasovitou řečí o Bílé Hoře, slavnostmi národními a plesy — ale ne skutky ukazuje národní vědomí své. S druhé strany německý továrník Weinolt jeví se s některými dobrými vlastnostmi, zkušeností, praktičností a j. Milostnou zápletkou je roman tiché nešťastné lásky Hodovalovy k Evě, milující ode dávna bratrance Václava, který přijed z ciziny pojal ji za choť a vystavěl továrnu, jež by v těch krajích byla útočištěm českého lidu proti německému duchu a poněmčovacímu vlivu továrny Weinoltovy. Vůbec v povídce je zdařile zachycen a nakreslen jeden z typických zjevů současného života českého.

„Druhý květ“ jest obrázek z maloměstského života, jenž jest oblíbeným předmětem plodův Jiráskových. Hrdina této povídky, adjunkt Vít, jest jedním z oněch typů nové intelligence české, o níž praví Jirásek ústy Hodovalovými: „Ano advokatův a všelikých doktorů, professorův a jiné intelligence (jest u nás dosti), ale mnoho vlažné, netečné nebo sobecké, prospěchářské, která, když už nepůsobí na své okolí, jak by měla a mohla, nedbá českého ducha a národní rozhodnosti ani ve své rodině a tu vědomě, tu bezděky, z vlažnosti a netečnosti nebo z hříšného pohodlí a návyku povoluje ve všem vlivu cizímu, jenž seslabuje národní vědomí a hrdost a připravuje mdlobu...“ Vít studoval české gymnasium, ale v Praze brzy zapomněl na svoji lásku k idealní chudé dívce Karle, jinak, střízlivě soudil o lásce, zatoužil po požitcích, karrieře, a když po druhé setkal se s Karlou, nebyl s to, aby vyhověl jejím idealním požadavkům, zasnouben s Karlou bavil se se sličnou vdovou a konečně po druhé opustil idealistku, jež stala se učitelkou. On byl zatím příliš už střízlivým realistou, karrieristou, nehodil se ke Karle. Typ tento je velice zdařilý, vzatý přímo ze života. *A. Vrzal.*

Krásná Miss Nevillova. Anglicky napsala *B. M. Crokerova.* Přeložil *Václav Kucínský.* „Bibliotheky humoristických romanů“ č. 1. V Praze 1891. Nakl. I. L. Kober.

Nakladatelství Kobrovo vidouc, že firma Ottova, Vilímkova, Pospíšilova, Šimáčkova každá zvláště má svou knihovnu romanovou, a tož překladovou, a že se knihovny ty jistě vyplácejí, když rostou jako houby po dešti (a proč by se nevyplácely, honorář se platí hanebně malý, a proč by se platil veliký, když se najdou překladatelé třebas i z hotentotštiny, ovšem na základě originalu německého!), umínilo si založiti knihovnu, a tož „Biblioth. humoristických romanů.“ Myšlenka věru šťastná. Není naše literatura na humoristické práce — dobré — právě bohatá, co však není u nás, jest jinde, třeba jenom to k nám převézti, a čtenářstva najde se dosti. Prosím vás, kdo by nezatoužil za našich smutných poměrů po četivu bránici lehtajícím? Myšlenku tedy nakladatelství mělo dobrou, jenom že zůstalo při myšlence, neboť hned první číslo nové bibliotheky nepodává nám nikterak vzoru humoru cizojazyčného. Když nám nakladatelství chtělo předvésti humor anglický, potom mělo sáhnouti k pracím Mark Twaineovým, a ne B. M. Crokerové.

Co v „Krásné Miss Nevillové“ má býti humorem, to jsou nevinně, druhdy i škodolibě rozpustilé kousky nevycválaného děvčiska, které rozumu nemá, a snad ještě tu a tam pověstné angl. „flirtation.“ A děj dvousvazkového romanu prachudičký. Ošklivé děvčisko v mládí svém zasnoubeno jest svému bratranci, který ho nemiluje a jehož ono milovati také nemůže, právě proto, že jest děckem, ale z ošklivé housenky vylíhne se pěkný motýl, a konec bez povídání již uhádnete. Takových věcí máme doma dosti, netřeba až do Anglie pro ně choditi. Firma Kobrova lépe by udělala, kdyby místo oné knihovny a té

druhé novější. či je to jenom pokračování oné (myslíme tu kluzkosti C. Mendésovy), postarala se o laciné a pěkné vydání starých spisovatelů našich, jejichž práce kdysi jejím nákladem vydávány byly.

Co se překladu týká, nemůžeme říci, zda pořízen z originalu — titulní list toho také neudává, — poněvadž ho nemáme a od p. překladatele jsme ho dostati nemohli, poněvadž prý jej sám měl vypůjčen z kterési knihovny. Ale soudíce z četných obratů němčinou zavánějících a potom z toho, že Engelhornova romanová knihovna pod týmže názvem překlad z anglického donesla, skoro máme podezření, že překlad pořízen z tam odtud. Jiné chyby překladové počítáme na účet nedbalé korrektury a tiskařů. *A. Koudelka.*

Ochotnické divadlo. Pořádá A. Schvab-Polabský. „Zajíc.“ Fraška o třech jednáních od *I. I. Mjasnického.* Z ruského přeložil *Karel Štěpánek.* V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 92. Cena 42 kr.

Jméno Mjasnického čtenářstvu českému je dosud neznámo; ostatně ono ani v Rusku netěší se veliké popularnosti. Mjasnickij je tam znám pouze několika humoristickými povídkami (na př. sbírkou „Směšnaja publika“) a veselými „komediemi“ lehkého zrna. K takovým pracím náleží také „Zajíc.“ Je to komedie situační, ne charakterní, jak to bývá s většinou komedií ruských, u nás známých.

Mladý advokat Spěšnev, pokud ještě byl svoboden, zastával kupce, do jehož hezounké paničky se zamiloval Na to se oženil, miloval upřímně ženu svou, která však popuzována matkou držela muže „na oprati,“ jsouc velmi žárliva. A tu k neštěstí jako „zajíc“ bázlivého Spěšneva přijede v dům jeho Kaškina, vdova po onom kupcovi; Spěšnev se bojí, aby žena jeho nezvěděla o poblouzení jeho mládí, hledí Kaškinu odstraniti. Ze všeho toho vzniká řada směšných, místy až pravdě nepodobných scen (na př. v I. jednání dvacetiletá Lubočka professora Kasnopolského má za svého švakra, Spěšneva, služka Glaša ve III. jednání má svého pána, Spěšneva, oblečeného v ženský plášť, za cizí milostpaní, mluví s ním a nepoznává ho atd.), na to však se při hrách, psaných hlavně jen pro zasmání obecenstva, nedbá. Hra pobaví čtenáře a tím spíše diváka. Pro jeviště ochotnické kus p. Mjasnického hodí se výborně.

Překlad je plynný, ale tiskové chyby se jen hemží. *A. Vrzal.*

Do třetího i čtvrtého pokolení. Napsal *Jan Herben.* (O.)

Kostra hlavního děje jest asi tato. Odstrčený sirotek, nečistý „kútkavec,“ Matěj Hrabec z Brumovic, dostal se jaksi do služby zámecké v Hodoníně, tam se přičiňoval, až se stal drábem, ano i kancelářským v Kobylí a takto — ukrutným mstitelem svého dětství mezi krajany. Příležitost posledního toho povýšení naznačuje ovzduší, do jakého spis uvádí. Hraběte Czobora kůň ztratil stříbrnou podkovu, kterou dráb Hrabec zdvihne a hraběti přinese. Ten jsa ve špatném rozmaru dá mu za to vysázeti — pětadvacet: „řekněte mu, že hrabě Czobor nesbírá na ulici podkovy jako žid. Ať si jí nechá, osel! Ale

hospodář je dobrý, dodal pán po chvíli. Pečuje, aby se nic neztratilo. Až se vzbudí, řekněte mu, že ode dneška je v Kobylím mým kancelářským“ (str. 11.). Panství hraběte bylo na mále, přišla jiná vrchnost a potom úlevy od Josefa II. Hrabec týral sedláky, aby se pomstil a zároveň při službě udržel. Všechny žaloby a nástrahy vyšly na marno. Trest však přece pomalu přichází. Finanční patent r. 1811. zničil velkou část jmění Hrabcova, domácnost je nešťastná, neboť žena jeho z lidu nehodí se k němu, obyvatelstvo, mezi které se do Brumovic přistěhovali, se jim vyhýbá, synovi se nechce do selské práce. (Mimochodem řečeno, je ještě po odstěhování na str. 95—122. vypravováno o dřívějším bydlišti, což dosti neobratně vsunuto na to místo; tento způsob dodatečného vypravování se i jinde ještě vyskytuje.) Marně se Hrabec pro syna dožadoval nevěsty v Čejkovicích u souseda Pecúcha, jemuž se za to mstí udáním pro tajné spisy; kněz Jiří Vrba jej však uzná nevinným. Syn konečně se stane hospodářem faráře Bücherle, který tu vylíčen jako idyllický a hrozně naivní snílek, měřící venkovský život dle selanek Gessnerových. Po mnohých trpkých, pro nás arciť rozmarných zkušenostech p. farář se s venkovany trochu sblížil, učil je písním Galašovým a Fryčajovým, a jsa dobročinný, naklonil si je také poněkud, ač i tak jej šidil kde kdo. Při takovém zpívání na př. pijí hosté z hrnku nápoj, pro který jakoby chodili ke studni, a ono je to zatím farské víno; milému velebníčkovi ovšem poslouží skutečnou vodou, atd. Hrabcovi přes to zůstali v obci cizí, což zvláště hodnou Hrabcovou mrzí. Muž její konečně umírá rakem.

Syn se ožení s bohatou nevěstou, kterou sotva zná. Hospodářství jeho hynulo, zase však se vzpamatuje: je přijat do obce, najímá si od ní rozličné podniky, zřizuje si obchod a nálevnu, prorazí při volbách obecních svoje náhončí a mstí se zase svým protivníkům. Matka jeho zatím umřela, žena je opět opuštěna, jak ona bývala, zvláště když věrná posluhovačka je propuštěna. Zmatkův a nevědomosti lidu v r. 1848. použije Hrabec opět ve svůj prospěch na škodu ostatních, dělaje se svobodomyslným, tak že i nadšeného bohoslovce Hrázu ošidí. Tento propuštěn z bohosloví jakožto rýpal, později přijat ve Vídni a stal se v horské německé krajině duch. správcem, odkudž se později vrátí, zmrzačen na nohy. Padoušství Hrabcovo, jenž i Klácelovi psal pseudonymní buřičské listy, se odhalilo, a při svobodné volbě zmizely z obecního úřadu jeho stvůry.

Odtud, tedy takořka od polovice, stává se spis více romanem, obíraje se více věcmi soukromými, rodinnými a povahokresbou, než událostmi veřejnými, které děj předešlé části popohánějí. Rodina Hrabcova opět ode všech opuštěna. Odehrává se v ní předně kuslearštiny; tři dcery, jen jedna z nich, Anežka, zdárná, ale všecky nešťastné v manželství. Syn Anežčin, záhy osiřelý Jiří Beneš, kterého jsme už na počátku zprávy této seznali, a Ludmila, dcera druhé sestry, cítí k sobě náklonnost. Ani ta však nevede ke šťastnému spojení, neboť Beneš, který se zatím stal lékařem, ustoupí šťastnějšímu

sokovi, učiteli Kalinovi. Beneš zmizel úplně, sotva ve štěstí, Ludmila však je šťastna. Zdali kletba nad rodem Hrabcovým půjde dále, kdož ví. Spisovatel chce někdy vypravovati o dalších osudech těchto pokolení.

P. spis. jest, jak známo, výborným stylistou, kterážto přednost vystupuje tu zvláště na jevo při scenách živých, při hovorech a pod. Dialektické útvary jsou tu velmi četné; ovšem nejsou důsledně provedeny, neboť pak by to nebyl takořka ani český spis. Takto je tedy obratným životopiscem lidu ve všech takořka rázovitějších rysech jeho. Náboženskou stránku pojímá ovšem příliš zevně, neprojevuje pro positivní a hlavní momenty její mnoho vnímavosti, jako naši belletristé vůbec; styky s kněžstvem se týkají více hmotných zájmův, a proti evangelíkům, pro které p. spis. má nelíčené sympathie, stojí katolický lid se svým náboženstvím takto pro čtenáře věci neznalého v rozhodném nepoměru a neprospěchu. Směr spisu jest právě osvětový v nynějším svobodomyslném významu; hlubší mravní jádro v našem smyslu jest jen poněkud nastíněno v ženských postavách staré a mladé Hrabcové. Škola starší i novější ostře proti sobě postavena; idealní učitel a buditel Kalina se svou školou dává čtenáři nejrůžovější naděje do budoucna. Kéž by bylo!

Pospolitý život lidu má tu s naznačeného stanoviska více stinných nežli světlých stránek. Poroba robotní, jakou si spis. snad ze skutečnosti, ač dojista ne typicky právě vybral, není arci pravou školou idealních povah. Hašteřivost, podlost, podvod a utiskování se vyskytují napořád, surových kousků též nechybí; počátek a konec všeho toho jest ovšem krčma, ať už židovská, ať po křesťansku židovská. Jest právě kletbou venkova našeho, že všechny veřejné záležitosti, i sebe ušlechtilejší, jako zpěv a čtení ve spolcích, se konají v hospodách. Jednotlivé postavy z lidu probírati vedlo by daleko. Spis. jinak rád prodlévá u čtveráckých kousků a pěkně je líčí; zde jest nálada více pochmurná, an líčen na př. karban a jmenované již nectnosti, celkem neveselé, jen s bolem pravého lidumila. Ženské postavy zastupují příznivější vlastnosti našeho lidu: trpělivost, lásku k rodné půdě, věrnost a pod. Z mužských některé jeví sílu a odhodlanost proti útiskům, u evangelíků vytčeny mnohé pěkné vlastnosti. Na Hrabce soustředěna silná dávka špatnosti, ale přece ne tak, aby úplně přestávali býti tragickými: mnoho jest u nich nezaviněno, mnoho ne tak zle zamýšleno, a i mnohá lepší stránka prokmitá. Ke konci se v Beneši ovzduší trochu vyjasňuje, děj — pokud se končí — končí se dosti smírně.

Úřadové, jak pochopitelno, nejsou charakterisováni velice lichotivě. O učitelstvu byla již zmínka. Z kněží P. Hráza[1]) zastupuje idealnější snahy, ostatní jsou prospěcháři nebo neschopní slaboši. Spis. plným právem klade na kněžstvo velké požadavky, a dobře

[1]) Na str. 326. se bohoslovci Hrázovi přihodil lapsus memoriae, když si do deníku zapsal: „Et antiquum documentum novo cedat ritui“ z „Tedeum“; slova ona stojí v hymnu sv. Tomáše Aqu. „Pange lingua.“

jest, dokud se na ně klásti budou. Je to vlastně totéž mínění o vznešenosti úřadu kněžského, učitelského a pastýřského, jaké se bohoslovcům ve školách vštěpuje, jen že se na protivné straně příliš zapomíná na positivní stránku náboženskou. Kdož by také popíral, že skutečnost neodpovídá vždycky těm idealům? P. spis. zřejmě naznačuje, že kněžstvo těchto osad ve velké době, kdy mělo lidu býti nápomocno, nalezeno bylo malým, že lid byl bez rádce. Není nemožno, že tam právě tak bylo; je to zajisté také jedna z příčin, pro které kněžstvu na mnohých místech vyrváno vůdcovství z rukou. Že však by to nebyl spravedlivý soud o typu našeho kněžstva v těch dobách, tak jako snílek P. Hráza nemůže býti typem vlastenského kněze, netřeba dokazovati. *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Zábavná bibliotheka. Vydává a pořádá P. B. Plaček. Dílo 134. Seš. 12.—18. „Tři povídky.“ Napsal *Bohumil Brodský.* V Brně 1892. Nákl. pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 239. Cena 75 kr.

Za dvěma překlady čteme zase v „Zábavné bibl.“ „tři původní povídky“ z dosti plodného péra B. Brodského. První zove se „Za štěstím“ s nápisem méně vhodným, v němž vypravují se události z mladého života Elišky, vychovatelky u barona z Valdersee v útulném zámečku hodkovském. Na zámeček vyslán byl poručík Jelenecký s oddělením vojska, aby zažehnal strach v okolních vesnicích, jejž budili potulní cikáni. Za té příležitosti obeznámil se s vychovatelkou, která jemu a on jí nezůstala lhostejnou. Při jímání cikánů byl s koně svržen a těžce poraněn. Vyléčil se. Elišce bylo jíti z domu, protože baronka Valderseeová nechtěla trpěti schůzek v domě svém; zpozorovala totiž, že za přítmí večerního vychovatelka byla v parku, po níž za chvíli uzřela odtamtud též přicházeti Jeleneckého. Eliška šla k matce, kterou pochovala. Po smrti matčině našel jí službu lékař zemřelé Dr. Fiala u šlechtice K. Horského, pána břevnického zboží. Na Břevnice návštěvou přišel příbuzný Josef Třiblický, plukovník ve výslužbě, z něhož se vykluboval po odhalení života minulého — otec Eliščin a z poručíka Jeleneckého — sestřenec Eliščin, kteří dostali se později za sebe. — Povídka prostřední jakosti, nevynikající osnovou děje ani novotou látky, hladce však se čte.

Poněkud cennější jsou dvě druhé. První má nápis „Po cestě k poznání,“ líčíc nám obrácení lékaře Doušky, schladlého za let studií v led, na který neměla vřelost zbožnosti účinku. Týž léčil Lidušku Hvězdovu, dceru lesníkovu v Neradově, a tato zase jeho nevěru modlitbou, rozmluvou a zbožným životem. Liduška brzy vyzdravila, avšak uzdravení duše Douškovy vyžádalo si delšího času. Dr. Douška hledal upokojení a spokojenost. Pořádal zábavy, ty se mu znechutily, oženil se — ale nešťastně. Dítě pochoval, ženu. Neštěstím otřesen hledal pomoci v kostele a účinné lásce k bližnímu. Při své praxi u chudé ženy shledá se s Lidunkou — ošetřovatelkou

nemocných. Stejné smýšlení, lidumilnost svíže oba svazkem manželským. Vhodně proti sobě staví spisovatel blažený život ve zbožné rodině Hvězdově, i když smrt vyvoluje si z ní oběti, proti rozháraným poměrům u nevěreckého Doušky, dotvrzuje tím, že bez víry v Boha a plnění jeho příkazů není pravé spokojenosti. Milým zjevem jest povaha Liduščina. Dr. Douška jest představitelem naší tak zvané intelligence, jíž Bůh, náboženství jest vedlejší věcí. S upokojením znamenáme rozluštění boje mezi Liduškou a lékařem, čili věrou a nevěrou, v němž vítězí Liduška.

V třetí povídce synové hraběte Steinberga, Hugo a Alfred, dostanou se do boje. Alfred, starší, nemá býti dle závěti nemocného otce pro svou zlou povahu dědicem panství houšeckého, nýbrž mladší Hugo. Závěť tato tak rozlítí Alfreda, že zardousí vychovatele, kněze Serváce Chudobu, u něhož závěť uschována. Podezření úkladné vraždy padne na Huga, který, aby zachránil čest rodiny a polepšil bratra, béře je na sebe — a odsouzen jest na 10 let do žaláře. Alfred dědí panství, není však šťasten. Usiluje utlumiti svědomí. Jezdí po světě, radovánkách, ožení se, ale spokojen není. Po pěti rocích Hugo jest propuštěn na svobodu. Shledají se. Řečí bratrovou, rozervaností vniternou — dohnán jest k šílenosti. V nemocnici před smrtí nabyv jasnosti mysli vyzná se, že on vrahem, smířiv se s Bohem, bratrem, se ženou — umírá. Hugo nabídne ruku pozůstalé vdově po Alfredovi, z panství houšeckého učiní vychovávací ústav pro sirotky. — Viděti, že na napínavosti děje neschází, jen kdyby záhy čtenář nevěděl, že Hugo vlastně není vrahem, nýbrž Alfred, což spisovateli bylo tajiti. Povaha ženy Alfredovy skoro se podobá Liduščině v předešlé povídce. Obsah povídek jest nezávadný, literarní nároky skrovné. *J. Vyhlídal.*

Libuše, matice zábavy a vědění. R. XXII. č. 4. „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?“ Novella od *J. Konráda.* V Praze 1892.

Javornický kaplan, P. Konvalinka, je zbožný, idealní, vlídný kněz. Nevěnuje sice prázdné chvíle Musám, baví se raději stolařením, ale vysoce cení svou kněžskou povinnost. Jde dnes jako každou středu do lukavického mlýna. Před devíti roky vyprovázel odtud svou milou žačku, patnáctiletou Ludmilu, do Prahy do hudební školy. Od té doby jí neviděl. Za dva roky ve Frankfurtě s úspěchem nastoupila dráhu divadelní pěvkyně. Dnes vrátila se v rodný mlýn. Spatřiv ji, jest okouzlen jejím půvabem a rozinarem. Slečna mu vypovídá koketný boj o srdce — proč, jest jejím tajemstvím. Když p. kaplanovi při klavíru zapěla Hálkovu-Nešverovu píseň:

Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?
Můj bože! — tolik bolu!
Že věčně jen se loučiť má,
co věčně má být spolu! —

jest po jeho klidu duševním veta. Poznávaje pokušení, umínil si, že do mlýna už nepůjde; Ludmila jej však potkává na procházce a stýskajíc si mu na „hady,“ kteří ji na umělecké dráze uštípali, loudí se knězi hlouběji do srdce. Přišed domů, zasedá k harmoniu a

bezděky zpívá onu zádumčivou píseň: „Čím, srdce, čím jsi zhřešilo?“ Když se probere ze zadumání, vidí za sebou stařičkého svého faráře:

„Slyšel jsem Vás hráti, velebný pane,“ hovořil měkce, „přišel jsem nezván, promiňte, že Vás vyrušuji. Nehanběte se za svoje city. Poznal jsem na první pohled, co Vám vře v prsou. Přede mnou netřeba Vám toho skrývati. Znám ty boly a stesky lidského srdce, znám to všechno a rozumím Vám až do poslední žilky Vašeho nitra. Hleďte, příteli,“ a sáhl si pravicí na prsa, „v těchto prsou byl zavřen boj po padesáte let. Mou kořistí z toho zápasu bylo jenom odříkání, mou odměnou bylo toliko vědomí, že jsem dosti silen, abych poctivě snášel a trpěl. Ach, příteli, v odříkání jest jiný, veliký svět! Nemůžete si ani představit, jaká jest v něm síla a jaká poesie! Teď jsem překonal všechno, přežil jsem tužby, ukončil zápasy, konec všemu, teď cítím, že vítězství zaujalo místo velikých vášní a bojův, a že jest už blízko dokonalý mír . . .“

Po té zahrál a zazpíval s kaplanem Čelakovského: „Buď vůle Tvá,“ dojati jsouce objali se, a P. Konvalinka probděl noc v rozjímání. Celá tato scena, chvalozpěv odříkání, jest z nejkrásnějších celé novelly. P. kaplan chránil se teď mlýna, nedbaje ani pozvání, až opět náhodou setkal se s mlýnským stárkem: Ludmila prý „valinou schází, jak by ji podťal,“ právě prý jí nese léky, nakvap došlé z Německa. Kaplan neodolal a zašel se stárkem do mlýna. Ludmila se před ním chopila léku — byly to utrejchové pilulky. „A Vy jich užíváte?“ — „Už tři léta, den ze dne. To mě ještě udržuje při životě, abych znenáhla nechřadla a nehasla. Ale je to plamen. Snad už brzy dohoří a pak zhasne náhle, rázem! Před třemi roky někdo o mně řekl, že hyne můj zpěv i krása — a mně bylo teprve 20 let! Bála jsem se o lásku muže — za jedno, za dvě léta bující krásy všecek ostatní život! Mne hadové usyčeli, věno se rozletělo, tlukot srdce umdlévá.“ — To jest ono tajemství? Ještě ne. Slečna Ludmila je v Němcích vdána. Než se dítě narodilo, opustil ji zpěvák Hofman a v Brusselu zastřelil se pro baletku. Rodiče jí k tomu nepožehnali a nevědí o tom. Proto ona ukládala o lásku P. Konvalinky, aby sirotku svému, Jiříčkovi, získala otce. Když jí to přítel slíbí, odprošuje ho, děkuje se slzami a téhož dne odjíždí do Německa pro dítě. P. Konvalinka jí s bídou sehnal 100 zl. na cestu. Když přivezla dítě, byla na úmor. V noci přijeli z mlýna pro P. Konvalinku, aby ku „slečně“ jel s Pánem Bohem. Vzal Jiříčka pod plášť a smířil dceru s rodiči, přiměl i tvrdou českou lebku pana otce, aby se ujal svého vnoučete, smířil upokojenou Ludmilu s Bohem. Vrátiv se domů, modlil se do rána, až ho vytrhl hlas umíráčku. Jiříčkovi stal se laskavým „strýčkem“ a Javorníku farářem všeobecně milovaným.

To je stručný obsah Konrádovy novelly. Vše jest pravdivo a dosti obratně motivováno, byť motiv přes některou kapitolu ostával tajemstvím. Duševní postupy a jejich zevní mluva a mimika jest výborně zachycena. Mistrovsky jest kreslena povaha a počínání Ludmilino. Ani bychom nevěřili té stálé koketní stínohře plesu a smutku, citův a pohybů, kdybychom sami neznali podobných letor,

kdyby Ludmila nebyla bývala herečkou a kdyby v ní nezápasila láska mateřská o budoucnost svého dítěte. Právě tato láska mateřská, všechno podstupující, jest ideou novelly. Zároveň postaveny proti sobě dva stavy: Umělecký se zevním leskem, duchovní se vniternou útěchou. Život duchovní není autorovi cizí. — Mluva netřpytí se francouzskou duchaplností, ani rázovitou čtveráckou naivností ruských romanův, ale jest ryzí, bez cizomluvů, plynná, lahodná, výrazná i květnatá. Práce ve známém způsobu spisovatelově trochu přesládlá, jinak ale pěkná. Hodí se pro čtenářstvo dospělejší. *D. L.*

Modrá knihovna. Č. 1. *V. Řezníček:* „Pod prameny sázavskými.“ V Praze 1892. Vyd. a nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 220. Cena 35 kr.

Kus české historie, ale úmyslně jen z jednoho stanoviska — nekatolického — vypravované. Lid český, jehož repraesentují krčmař Šimon, kovář Důraz, želí smrti mistra Jana Husi, věrní zemané čeští jsou téhož smýšlení, jako zeman Tůma. Vše se chystá k jakémusi převratu. Každý katolík vlastně jest nekřesťanem, člověkem ničemným, Němcem. Duch na universitě pražské zračí se v novém bakaláři přibyslavském Václavovi. Čechové brání se proti Němcům; Václav vykládá o nových naukách v Praze. Starý konservativní duch obráží se v povaze plebana katolického v Přibyslavi, jemuž se ponenáhlu lid odtrhuje, poněvadž nechce upustiti od starého obřadu katolického. Jest pamětníkem zlatých dob Karlových, není též spokojen s vládou Zikmundovou.

Kromě těchto hlavních osob vystupuje ještě starý purkrabí Ronovský Slavibor, vdova po ronovském hamerníku a její dvě dcerušky Slávka a Hana. Ostatní osoby jsou jen rysy tehdejší společnosti. Děj obsahuje celé války husitské ve zkráceném vydání. V Přibyslavi dostanou nového bakaláře, poněvadž dřívější byl sesazen pro buřičství, a Václav udržuje krásně školu, ale více ještě než předešlý Mikuláš horuje proti jednání Zikmundovu a krále Václava, proti nátiskům Němců. Seznámí se s dcerkou vladyky ronovské Slávkou, za níž chodí i hamerník, katolík Zykl. Utkali se na cestě půtkou, při níž Zykl byl poraněn a žaluje Václava. Ten však byl vysvobozen vystoupením svého bratra Jana z Litoboře, hejtmana vojsk krále polského, a dá se s ním na vojnu, jež zatím vypukla, pod velení Žižkovo, stav se písařem vojsk táborských. Vypravuje se porážka Němců Žižkou, rozdmýchávání nenávisti lidu ku katolictví tím, že křižáci výpravy činí proti nim. Uhři přišli na pomoc Zikmundovi, vypálili dvorec zemana Tůmy, utíkajíce již po porážce u Kutné Hory z Čech. Václav pak pospíchá, aby zabránil přepadnutí hamru, kde dlí jeho Slávka, na cestě ještě vzkřísí Zykla, jenž se mu odvděčil tím, že zabil Slávku a podpálil hamr ronovský. S ranou v srdci ubírá se Václav k vojskům Žižkovým, jenž však druhého dne po Václavově příchodu zemřel. Sirotky stali se Táborité a Václavovi zasazena druhá rána. Zatím počal se národ český dvojiti a konec všeho — bitva u Lipan, kde bratři bratry hubili.

Sloh jest dosti dobrý, ale slova neobvyklá často se objevují. I některé chyby do povídky se vloudily. Pro povzbuzení citu a vědomí národního kniha dosti by působila; jest ale hodně „husitská.“ *F. Ú.*

Besedy mládeže. Sv. 287. „Pověsti z Pardubicka.“ Pro mládež sebral a napsal *Fr. Rosůlek*. Se 2 obrázky. V Praze 1892. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Str. 92. Cena 30 kr.

„Pozoruhodno je,“ praví p. spis. v úvodu, „že lid náš raději kochá se v těchto bájích a pověstech, nežli ve přísných dějinách.“ A má věru pravdu. Báje a pověsti se lidu svou prostotou více zamlouvají a v něm se pevněji zakořeňují, než dějiny přísně dle pravdy, ale často až moc suše sepsané a podobně snad vypravované. Lid vidí v pověstech a bájích cosi bližšího a domácnějšího a proto si jich více všímá a lépe si je pamatuje. Škoda, že již i ty pověsti zároveň s pohádkami na mnohých místech v zapomenutí upadají. Je na čase, aby byly v každém kraji sebrány a budoucímu pokolení uchovány.

Pan spis. sebral z Pardubicka 33 pověstí, jež dílem slyšel od starých vypravěčů, dílem vzdělal dle písemného zaznamenání v různých spisech. Pověsti ty týkají se ponejvíce studánek, hradů, kopců, skrytých pokladův a jmen o založení osad na Pardubicku. Nejvíce bájí poutá se k hoře Kunětické, k městu Pardubicům a ku panství Choltickému. Všechny pověsti mají dějepisný podklad a víží se k historickým osobám a určitým, známým místům. — „Pověsti z Pardubicka“ hodí se dobře do školních knihoven pro žáky třetího stupně.

J. Hordk.

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 29. „Hrdina naší doby.“ Sepsal *M. Lermontov*. Přeložil *J. Žebro*. V Praze. Str. 237. Cena 50 kr.

„Hrdina naší doby“ jest skutečným obrazem ne však jednoho člověka, nýbrž je to obraz, složený z poklesků celého našeho pokolení, v plném jejich rozvoji, praví o díle svém spisovatel. Hrdina ten slove Pečorin. Povahu svou vyličuje sám takto: Od maličkosti všickni četli ve tváři mojí známky špatných vlastností, jichž jsem neměl; předpokládali je však — a rodily se. Byl jsem skromným — vinili mne z potměšilosti: stal jsem se pokrytcem. Hluboko cítil jsem v srdci dobré i zlé — všickni mi ubližovali; i byl jsem mstivým, dále mrzutým, závistivým, nenáviděl jsem celého světa, byl jsem zoufalým, mravním mrzákem atd. Lermontov cestuje po Kavkaze seznámí se s dobrosrdečným Maximem, štábním kapitanem ruským, jenž mu vypravoval o lásce Pečorinově ke svůdné Čerkesce — Bele — a jejím tragickém konci. Spisovatel za krátko shledá se s Maximičem — a uzří Pečorina, i líčí při tom kontrast povah kapitana Maxima s pessimisty Pečorina. V další části podává autor deník Pečorina, jenž nevěda, co dělati, odjede do Persie. Deník obsahuje dobrodružné události Pečorinovy, jakých zažil v Tamani, v Pjetigorsku s kněžnou Mari a Ligovskou Věrou, bývalou milenkou; naposledy jedná o hrůzyplném fatalismu. Čtenář nevychází z napjetí, s hrůzou sleduje povahu Pečorinovu, jeho jednání, skutky, diví se jeho pessimismu, odsuzuje jeho necitelnost zahrávati si se srdcem ženským, souboj s důstojníkem Grušnickým k vůli kněžně Marii, nesouhlasí s jeho zásadami životními — a přece

má s ním účastenství, protože jest nešťasten. Divoký Kavkaz, jeho obyvatelstvo, způsob života — vše mistrně vykreslené zajímavým jest dějištěm „Hrdiny naší doby.“ Osoby zasahující v děj jsou jako živé, srdce jejich otevírá spisovatel čtenářům, že se diví jeho znalosti povahy lidské. Mimo to vše jest podáno slohem uhlazeným, zvláštním, čímž spis chutněji ještě se čte. Ale přese všechny tyto přednosti „Hrdinu“ širší společnosti čtenářů nedoporučujeme, protože, jak sám Lermontov praví, mravnost jím ničeho nezíská; chce-li však vzdělanec seznati kus Lermontova, ať sáhne po něm. Zajímavo jest, co autor této knihy píše o vydání jejím: „Dosti nakrmili jste lidí lahůdkami: jim se tím zkazil žaludek. Je potřeba hořkých lékův, ostrých pravd.“ Při tom si však nemyslete, že by byl autor této knihy kdy tak smělým a odvážlivým, aby chtěl státi se opravitelem lidských chyb. Zachraň ho Bůh takové zaslepenosti! On jednoduše s radostí nakreslil současného člověka (v Rusku) tak, jak jej pojímá a s nímž se často pro své i pro vaše neštěstí potkával. Dosti toho, že jest nemoc objevena, a jak ji vyléčiti — to pán Bůh sám ví. *J. Vyhlídal.*

Časopisy.

Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Redaktoři: *Dr. L. Niederle* a *Dr. Č. Zíbrt.* Ročník I.

R. Tyršová pojednává o českém lidovém vyšívání na zemské jubilejní výstavě. — Fr. Bartoš líčí pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství (pastva; pastýř; aby se krávy netrkaly; běhání, telení, odstavování; dojení; stloukání [vrtění]; některé nemoci dobytčí; koně; drůbež; koupě a prodej dobytka i drůbeže; ovocný strom a ovoce; polní práce; plevel; pomoc od krtice, od vrabců, od myší a od hydu čili škodlivého hmyzu). — J. Koula uveřejňuje svou přednášku o kroji lidu slovenského na Moravě i na Slovensku. — O. Hostinský podává poutavou aesthetickou úvahu o naší světské písni lidové. — J. K. Hraše dle pramenův archivních líčí sbor (dům) Českých bratří v Náchodě. — Dr. J. Matiegka vypravuje o hrobech se skrčenými kostrami v Čechách.“ — Fr. V. Vykoukal uvádí nás do selské kuchyně na Českobrodsku. — J. Košťál sbírá zprávy o vodníkovi v podání lidu českého. — J. Vávra podává ukázky z ostatků berounské knihy svědomí. — V. Pittnerová ve článku „Ze Žďárských hor“ popisuje obydlí, stravu a rodinné poměry obyvatelstva na rozhraní Čech a Moravy. — Dle vypravování M. Královcové píše A. Kellnerová o starých zvycích z okolí Domažlic (při křtu dětském, popis svatebního veselí). — A. Černý podává rozhled po lužické folkloristice (písně, mythy, pohádky, báchorky, pověsti, přísloví, pořekadla, zvyky, obyčeje, pověry, lidové lékařství, život dětský, hospodářství, kroj). — V. Tille v pojednání nazvaném „Lidové povídky o panovníkovi povolaném od železného stolu“ vypravuje o Přemyslovi Oráči a uherském králi Štěpánovi. — J. Vycpálek ve článku „České tance“ písněmi i notami naznačuje tance: trnky (plácavou),

pšeničku, Otče náš, řezníčka, pasačku, Káču, sedláka, Houzíčka, manžestr, tetku a roveňačku. — Z. Winter podává zprávy o svědectví mrtvého dle archivních svých studií. — Dr. Jan V. Novák slovem o úkolech našeho příslovnictví žádá, aby byly probrány starší sbírky příslovnické a doplněny novými větami ze starších spisů našich, aby byly excerpovány slovníky české a spisy jazykoslovné, aby bylo zrevidováno „Mudrosloví" F. L. Čelakovského a jiné novější sbírky podobné a hledány nové materialy. — V. Houdek referuje o moravské knize o zaklínání duchů; kniha jest uložena v olomouckém vlasteneckém museu a dle písma pochází z prvé polovice minulého století. — Fr. Bartoš podává některé zprávy o skřítku dle dosavadních názorů lidu moravského, ve kterýchž názorech objevuje se skřítek vždy jen v čísle jednotném, kdežto v Čechách se mluví o skřítcích, šotcích a diblících. — F. Pátek podává zevrubnou bibliografii české literatury folkloristické do r. 1890. od prvních jejích počátků. — L. Niederle povídá několik závažných slov o pěstování české archaeologie se zmínkou o našich prvních pěstitelích této vědy. — K. V. Adámek popisuje selský statek v okolí hlineckém a podává dobré obrázky i půdorysy. — Dr. J. Jakubec v pojednání „K názvosloví našeho lidu" uvažuje, jakými činiteli a kterými příčinami mění se i zachovává význam slov v obecné mluvě. — J. Fr. Hruška podává národní písně z Chodska, milostné písně o lásce žertovné. — Dr. J. Matiegka píše příspěvky k poznání tělesné povahy obyvatelstva v Čechách severozápadních se statistickými tabulkami. — B. M. Kulda vypravuje vzpomínku ze své činnosti sběratelské, kdy sbíral moravské národní pohádky na Rožnovsku. — K Čermák vypisuje lužický (polabský) ráz hrobův i vztah jeho na jména osadní. — Vlasta Havelková podávajíc některé zbytky starého řemesla domácího (s kresbami M. Wanklové), píše o řemesle hrnčířském, o tkaní, o stolařství a dovozuje, že naše národní řemeslné práce vynikají cenou ornamentalní. — Al. Jirásek ve článku „Lidové zkazky z okolí poličského" vypravuje o divoženkách a o větřici. — Tereza Nováková článkem „Z obcí nábožensky smíšených na nejzazším východě českém" ukazuje, jak ve vesnicích nábožensky smíšených utvařují se poměry mezi jednotlivci a v rodinách a jaké zvláštnosti proto vznikají. — M Václavek ze svých národopisných studií o Valašsku probírá živnosti a pokrmy i nápoje. — Č. Zíbrt (a J. Koula) referují o kancionale Jana Drašnara, kantora doberského. — J. Klvaňa líčí živočišné „pochoutky" pasáčků na mor. Slovensku. — M. Béňa sebral slavnostní pokrmy a obřady mor. Horňáků při křtění a úvodě i pohřbu. — K. V. Prokop ze svých zápisek podává črtu, co zpívali a rečnovali starýček Janisů o chození s tabákem. — MUDr. Ed. Čermák píše o vesnickém léčení v okolí Proseče na Skutečsku.

Mezi drobnějšími články V. J. Nováček z pamětní knihy kolínské vypisuje „Relací v příčině obnovení a vsazení mezníků mezi rolími nad Polepy, k čemuž Dr. A. Rezek přidává několik historických poznámek. — Dobré jsou zprávy o nálezech archaeologických, které podali K. Čermák, L. Niederle, V. Diviš Čistecký, K. Hostaš, Ant. Stifter,

L. Novotný, J. Knies a V. Švarc. — Přehojné jsou tu zprávy ze všech krajin vlastí našich o vánocech a o době od vánoc po velikonoce, o škytavce, o skřítkovi. — Články jsou ozdobeny četnými a téměř všeobecně bezvadnými obrazy. — Jsou tu také četné, krátké i větší referaty o spisech archaeologických, anthropologických, kulturně historických a ethnografických, psaných různými jazyky, jakož i referaty o časopisech, zprávy časové, nekrology, zprávy o výstavách, společnostech a sjezdech atd. — Pod heslem „Literatura“ jest registrováno na 400 spisův a spisků, věnovaných studiu folkloristickému ze všech literatur slovanských i evropských. — Dobře poslouží, aby „Český lid“ byl s užitkem při hledání, delší rejstřík jmen a věcí, který učinil F. Pátek. Zkrátka „Český lid“ jest časopisem velmi dobrým.

Úprava knihy jest velmi úhledná. Časopis vychází jednou za dva měsíce ve svazcích o 6 neb 7 arších velkého formátu osmerkového. Předplatné roční činí 4 zl.; jeden svazek jest za 80 kr. *Fr. J. Rypáček.*

Paběrky.

Illustrace spisů pro mládež byly předmětem hovoru v „Dědictví Komenského,“ a tu mezi jiným žádáno, aby illustrací nebylo mnoho, „za to buďtež dokonalé, umělecky provedené, a to umělci českými. Psaní článků k obrázkům cizozemským rozhodně přestaniž.“ Požadavek původních obrázků míněn asi právě jen o illustracích skladeb pro mládež, nikoli o obrazech samostatných, a tak je zcela oprávněn, když nebude naprosto výlučným. Důležitější jest, aby obrázků nebylo přes příliš, a to nejen že to ničí samočinnou obrazivost mládeže, nýbrž že je samo v sobě nerozumné a neumělecké. Zobrazovati se má jen to, co k malbě vybízí, co je skutečně „malebné.“ Někteří illustratoři však malují kde co; je řeč o stromě, o zahradě — hned se namaluje strom neb zahrada, je řeč o ženské — hned tu máte „kyprou,“ obyčejně nahou ženštinu, atd. Kritika je proti illustracím takořka bez vlády. Ví, že illustrace stojí mnoho peněz, těší se, že už také si můžeme ten přepych dovoliti, dětinskému obecenstvu jest obrázek jako obrázek, jen když je to obrázek — tu kritik raději něco smlčí, aby neškodil. Ale umělci a nakladatelé sami by měli více dbáti své cti a lépe ty peníze vynakládati. Úprava spisů Vilímkových na př. přesahuje nyní všechno očekávání, ale že je v nich mnoho zbytečných, obyčejně náramně vnadných a svůdných figurek, to třeba jen s politováním přiznati. Totéž platí o nechutných obrázcích, jak je neustále spatřujeme na obálkách (srv. Kobra, Pospíšila, ba i nové vyd. Třebízského!). Ještě hůře je tam, kde není peněz, aby obrázky pořízeny byly úhledně; tu teprve celá ta illustrační horečka je na pranýři.

O překladě Dante Alighieriho píše p. —*s* („Čas“ 6.): „V básni Dantově (Božské kom.) vidí mnozí traktat náboženský a tudíž by jim byl nejmilejší překlad prosaický, aby scholastická soustava jak náleží vynikla. Zapomíná se však, že takových traktatů bylo na sta, že však jsou všechny zapomenuty, a že by tím byl i traktat Dantův, kdyby nebyl velkolepou básní.“ Komu by byl prosaický překlad „nejmilejší,“ nevíme. Ale báseň

jakožto báseň není přece žádný prázdný futrál nebo pytel, do kterého by se mohlo naházeti na př. scholastiky neb nescholastických nesmyslů. Zcela dobře dodává p. —*s*, že „především nutno šetřiti toho, co jest duchem této velebásně.“ A co je tím duchem? Nic jiného nežli scholastika; když ta „nevynikne,“ tedy už to právě není Dante a jeho báseň.

Zprávy.

Ottův Slovník naučný v přílohách k seš. 129. a 130. přináší ještě některé specialní mapy ke článku „Čechy,“ tak že v té příčině vlastivěda česká platně obohacena. V sešitech zmíněných počíná teprve písmena D a podán tu obšírný popis Danska. Článek Dante (přes 7 sloupců) se zdá příliš obšírný vzhledem k tomu, že na př. Sv. Čech byl odbyt takořka lokalkou. Článek o Darwinovi (od *Děd.*) a darwinismu (začátek) jest jednostrannou a místy nepravdivou chvalořečí, tak že ho schváliti rozhodně nelze.

Vybrané spisy Boženy Němcové začal znova vydávati E. Šolc v Telči. Fr. Bartoš, převzav pořadatelství, hodlá pohádky upravovati po stránce jazykové tak, jak byl učinil s „Babičkou,“ aby totiž vzácné spisy B. Němcové byly nám také ryzí češtinou k požitku. Proti opravám takovým ozvaly se, jak známo, ostré hlasy zvláště tam, kde také mají lecjaké hříchy proti čistotě jazyka na svědomí; přes to však celkem zařízení to došlo obecného souhlasu. „Vybrané spisy“ vycházejí po sešitkách (48 str. 12 kr.); cena mohla snad býti ještě levnější.

Rozhledy po lidumilství počala vydávati v Praze „Družina bl. Anežky České“ jednou za měsíc. Předplácí se ročně 1 zl. 50 kr. Odporučujeme.

Rusko. *Alexěj D. Galachov,* o jehož smrti jsme se v předešlém čísle zmínili, narodil se 7. ledna 1807 v Sapožce, městě gubernie rjazanské; studoval na universitě v Moskvě 1822—1826 navštěvuje fysicko-mathematickou fakultu. První jeho literarní práce („Vozrasty jestestvennoj istoriji“) byla uveřejněna v „Moskovském Věstniku“ 1827; od r. 1839. Galachov stal se stálým spolupracovníkem „Otečestv. Zapisek.“ Roku 1832. byl jmenován professorem ruštiny v Alexandrovském sirotčinci, od r. 1856. přednášel ruštinu v Nikolajevské akademii hlavního štábu a od r. 1867. byl řádným professorem historie ruské slovesnosti v historicko-filologickém ústavu. Ale paedagogická činnost nepřekážela mu, aby napsal řadu cenných historicko-literarních děl. jež jsme udali předešle. Díla jeho vyjmenována předešle.

— Na ruském vánočním trhu literarním vynikly dvě sbírky, stejně pojmenované: „Očerki i razskazy,“ z nichž jedné autorem Korolenko, druhé Garin. *V. G. Korolenko* (* 1853) vydal svou první sbírku „Náčrtků v a povídek“ 1887 a získal si hned přední místo mezi mladými belletristy. Nejvíce zamlouvala se v jeho povídkách prostota, nestrojenost, jíž nelze hledati u vrstevníků jeho. Povídky Korolenkovy byly přeloženy skoro do všech evropských jazyků. Druhá sbírka „Náčrtkův a povídek“ stojí však cenou uměleckou a literarní za sbírkou první; tu není skoro žádné povídky, která by se vyrovnala povídkám dřívějším, byť i některé náležely do doby dřívější.

Ovšem najdeme i tu překrásné popisy přírody (na př. v náčrtku „Řeka hraje“), pěkné popisy života sibiřského („At-Davan,“ „Čerkes“), zdařilé líčně života maloruského („Soudný den,“ maloruská pohádka, tendenčně judofilská). Že Korolenko zná výborně mravy poutníků ruských, ukázal v povídce „Za ikonoj,“ která však také netvoří uměleckého celku. Nejzdařilejší je náčrtek „Nočju“ (V noci), líčící, jak děti vykládají si právě v noc, kdy jim přibude nový člen, odkud se děti berou? Prostota, pravdivost této povídečky je skutečně podivuhodna.

— S nadšením velikým přijala ruská kritika i obecenstvo sbírku *N. Garina*. Hned když počátkem minulého roku v „Rusském Bogatstvu“ vyšla povídka „Dětstvo Tëmy,“ talent nově vystupujícího spisovatele byl uznán a oceněn po zásluze. N. Garin není mladíček, je to muž, jenž za sebou má pěknou životní zkušenost. V črtách, nadepsaných „Několko lět v derevně,“ autor podává několik autobiografických zpráv, z nichž se dovídáme, že Garin byl dříve inženýrem a jsa stár 30 let a ženat koupil na venkově statek i jal se tu hospodařiti. Úmyslem jeho bylo, aby zabezpečil osobní blahobyt i blahobyt okolních sedlákův, ale utrpěl na vsi s dobrými úmysly svými úplné fiasco. Garin — nadšen asi hnutím a theorií Tolstého — dobře činil sedlákům, podporoval je, hleděl zlepšiti hospodářství jejich, žena vyučovala selské dítky, ale sedláci — hlavně bohatší — nenáviděli ho, několikrát zapálili stodoly jeho. Tak tedy pokus jeho, pomoci sedlákům, dáti jim duševní vzdělání, nezdařil se, a autor znova, ztrativ na vsi mnoho tisíc, byl nucen vstoupiti do služby. V náčrtkách těchto autor svědomitě, objektivně vypravuje, co zažil na vsi, aby vyjasnil otázku: má-li se dále pokračovati v pokusech, podobných pokusu jeho? A otázku odpovídá spíše negativně, než positivně, ale ku konci sám vyznává, že neznal a nezná ruského mužíka, ač se o to snažil všemožně. Práce tato je spíše poučná, než belletristická, ale na všechen způsob pozoruhodná. Že Garin je skutečným umělcem, to dokazují ostatní tři náčrtky, z nichž nejdelší a nejlepší je „Dětstvo Tëmy“ (= Artemije). Garin jeví se tu hlubokým znatelem dětského srdce, postavy rozervaného, nezbedného, lenivého, ale v srdci přece jen dobrého Artemije a hodnější, moudřejší a pilnější sestry jeho Ziny stojí před námi jako živy. Otázce vychovatelské, v rodině i ve škole, na gymnasiu, věnoval autor náležitou pozornost. Jednotlivé sceny, jako smrt otcova, jsou velmi zdařilé. Pěkně čte se také náčrtek „Na stanici“ s psychologicky zajímavou postavou mladého, samolibého náčelníka stanice, jenž urazil sličnou telegrafistku jen proto, aby ukázal svou moc, ale brzy litoval skutku svého a s uraženou dívkou se oženil.

— „Historie jednoho manželství“ slove povídka *M. Majkova*. Manželé, Konstantin Korotkov a Líza, jsou lidé hodní, poctiví, upřímně se milují, ale žíti spolu nemohou; oba velice se souží, rozejdou se, ale milují se dále. Autor líčí skoro výhradně utrpení muže, jehož ústy sám vypravuje; jaké útrapy prožila zatím žena, o tom čtenář se jen domýšlí. Žena chtěla v platnost přivésti své nadání ke zpěvu, proto rozejde se s mužem, který nechce býti „mužem znamenitosti.“ Líza do jisté míry dosáhne cíle svého, ale tím zahubí štěstí muže svého i své vlastní. Ačkoliv oba jsou hodní, dobří lidé, přece mají oba také své slabosti a nedostatky, jež se jeví hlavně

v době, kdy oba octli se v tragickém stavu, když se rozešli. Ostatní povídky M. Majkova („Tanečnice," „Rozmluva," „Miťovo hoře") jsou bezvýznamny. *A. Vrzal.*

Španělsko. Svazek básní „En tropel," který jsem právě přečetl, zavdává mi příležitost obrátiti pozornost českých básníků, znalých španělštiny, na básníka, který při svém mládí směle po bok postaviti se může nejslavnějším žijícím básníkům (rovněž u nás neznámým) Espronceedovi, Campoamorovi, Nuñezi de Arce, Zorillovi a j. Jméno jeho: *S. Rueda.* Narodil se v Benaqueu, andaluzské vesničce. Život jeho věru byl zvláštní; z chudých rodičův, aby se uživil, kostelničil, štípal dříví, slovem, živil se prací rukou svých, a kdyby ne K. Nuñeze de Arce, snad by doposud neznámý byl žil ve své zapadlé dědince. Ale Nuñez de Arce ujal se ho a uvedl v literarní svět madridský. Rueda poprvé literarně vystoupil v časopise „Globo," kdež uveřejňoval své črty z Andaluzie. Potom vydal souborně své „obrázky" pod názvem „El patio andaluz, El cielo alegre, Bajo la parra. Povídky či správněji řečeno obrázky jeho vynikají takovým koloritem líčně a takovou pravdivostí, že přečetše je mníte, že jste tam v těch krajích byli a s osobami jednajícími mluvili. Z větších prací jeho jmenujeme „El guzano del luz" (Světluška), jež doposud se má za jeho mistrovské dílo. „Světluška" jest povídka prostinká, jednající o lásce bohatého sedláka k vnučce jeho, „světluškou" pro svůj podivuhodný jas očí tak přezvaná. Děj není nový, ale cena povídky spočívá v hlubokém pojetí skutečnosti, a vylíčení života na venkově andaluzském. „La reja" (Mříže), taktéž roman andaluzský, už je dramatičtější a co do děje komplikovanější. V poesii první jeho kniha „Aires españoles" obsahuje jeho prvotiny, řadu romancí, plných harmonie a původnosti. Skvosty v ní jsou: „El ciego de los romances" a „La boda." „Estrellas errantes," druhý svazek, obsahují sonetty, ale schází v nich duch poesie demokratické, jenž právě patří k nejvzácnějším přednostem lyry Ruedovy. Uvádíme ještě jeho „Canti della vendemmia" a „En tropel," vydané u G. Hernándeza v Madridě. Jsou to dramatické obrázky veršované, vzaté z lidu; jsou to studie psychologické, jemné, hluboké, originalní. „Na Niebla" (Mlha, cf. Shelleyho podobnou báseň) rozhodně nejlepší z celé sbírky, kdežto ballada „La Orgia de Esqueletos" pozoruhodná je svou invencí. Dějištěm jest mys Pyrejský, o nějž se rozrážejí vlny mořské. Vánek přinese řadu kostlivců, jiní z pěny mořské se vynořují; shromáždí se, aby oslavovali bohyni lásky. Jsou to ženské fantomy, fantomy žen, které milovaly každá svým způsobem, jako Semiramidy, Kleopatry, Marie Stuartovny, Heloisy, Messaliny atd. Každá z nich pěje svou píseň, jež činí část celé symfonie, lásce zcela věnované. *A. Koudelka.*

Francie. *Paul Bourget* v poslední práci své „La Terre promise" (Zaslíbená země) opětně obral si za thema záhadu společenskou, a tož bohužel dosti často v životě se vyskytující. Lze pak thesi jeho shrnout asi v toto: Do které míry a až pokud ukládá „otcovství" (povšechně mluveno) povinnosti k dítku zplozenému. Přesněji vyjádřuje myšlenky jeho jádro: A. jest milencem vdané osoby B., z poměru toho zplozeno dítko C., jež v záznamech (matrikách) státních psáno jest na manžela cizoložnice D. Otázka: Má A. povinnosti k C., a jaké? Hřeší, jestliže nebéře ohledu na toto dítě? Děje dále vykládati netřeba, jen poznamenávám, že A. v povídce

jmenuje se Francis Nayrac, B. Pavlína Raffrayeová a C. Adela. K tomu ještě dokládám, že A. nechav B. zamiluje se do X. (Hen. Scyllyové), ale ke sňatku nedojde, poněvadž se doví, že C. (Adela) jest jeho dcerou. Jak z toho hrubého nárysu zřejmo, obírá se roman Bourgetův otázkou eminentně mravnostní; adulterium neslouží mu za záminku k scenám vášní bezuzdných, B. stanoví adulterium za hřích a také jeho trest zasloužený za spravedlivý, o zákon Boží opírající se, vytýká, lituje jenom, že trest ten stíhá také nevinné bytosti. Nicméně Bourget hlavní věc, totiž rozluštění záhady nepodává, neboť nevysvětluje, jaká práva přísluší D., aniž udává, kterak jich užiti lze. Máme tu opětně důkaz, že tak zvaná škola psychologická sice podává analysi fakta, ale ne prostředků léčivých; osoby tak zvaných psychologických romanů, najmě Bourgetových, myslí, myslí až přes příliš, ale nejednají, a takto škola psychologická, ať si tvrdí obdivovatelé její ve Francii a u nás, co tvrdí, ohrožuje pravé pojímání skutečnosti.

— *Léon A. Daudet* prohlašuje sice ústy Lafoscata, jedné z jednajících osob svého romanu „Haerés," že není přítelem analyse, ale ve skutečnosti žene analysi až do krajností. Léon Daudet pokusil se o sloučení vědy s romanem ve svém „Haerés," ale můžeme směle prohlásiti, že se mu pokus nezdařil, pokus jeho není prací organickou, života schopnou.

— „Complices" (Spoluviníci) *H. Malota* jest soudní roman ve slohu takových romanů sepsaný. Je to historie cizoložstva založená na travičství a na objevení zločinu s následným processem, při němž muž odsouzen jest k nucené práci na 20 let, kdežto žena, větší vinnice, osvobozena. Celý roman nezůstavuje trvalého dojmu.

— *Paul Bonnetaina* „Passagère" podobá se velice romanu Barriliho „Come un sogno." Obsah zkrátka jest tento: Henri Fresneaux, majetník yachty „La Leane," jest sybarita, jenž se strašně nudí. A tu uveřejní v novinách ohlášení: „Majetník velikého a pohodlně zařízeného yachtového parníku francouzského nabízí pohostinství na své palubě, na dobu několika měsíců, dámě od 25—30 let staré, krásné, vzdělané, hudebné" atd. A ajta! přijde hrdá a tajemná krasavice. Henri snaží se získati si lásky její, což se mu také podaří. Ale štěstí jeho nepotrvá dlouho. Neznámá tajemně zahyne, jak žila. Kromě jemné psychologie hrdinky půvab knihy tvoří staffaž, t. j. líčení kraje od vidění. *A. Koudelka.*

Anglie. Kuriositou prazvláštní jest třísvazková novella „The Fate of Fenella." Každá kapitola psána jest jiným autorem, celkem jich pracovalo o ní 24, bez předběžné úrady s ostatními spolupracovníky nebo spolupracovnicemi. Děje podávati jest holá nemožnost, jen diviti se musí člověk, že celek nevypadl ještě hůře, nežli jaký „galymatyáš" poskytuje.

— Lady *F. Cunningham* v povídce „A Wandering Star" (Ward & Co.) uvádí čtenáře na jinou planetu, nežli kterou obývají bílí divoši Baring-Gouldovi a černí Haggardovi. Ale nesnadno pověděti, je-li její uhlazená „společnost" lepší těchto a oněch. Obyvatelé té planety sice neloupeží a nevraždí, ale není špatnosti, které by se pro peníze nedopustili; lhou a pomlouvají a tupí, jenom aby dosáhli svých sobeckých cílů. Mužští honí, střílejí, rybaří a dvoří se ženám svých přátel; ženy hledí si jenom parády,

„flirtu“ a, aby jedna druhou zatemnila, o to usilují. Všecky postavy mají své prototypy ve skutečném životě, nač tedy dějiště přenášeti Bůh ví kam?

— *E. Stuartové* (Innes) povídka jest psána pro rodinné kruhy, zvláště pro dívky dospělejší. Děj koná se ve Francii, rodné zemi spisovatelčině, jedná pak o tak zvaném „konvenčním maryášu,“ při němž se ženich a nevěsta poprvé setkávají na „mairii“ (u starosty). Hrdina, bohatý měšťák, zamiluje se do dívky, kterou jednou spatřil v kostele, ale jenom jednou. Při civilním však sňatku poznává v přisouzené mu nevěstě (schudlé šlechtičně) onu dívku z kostela — ale co rohatý nechce? Nevěsta mu zmizí, nežli s ní mohl slova promluviti. Ostatek vyplňuje hledání nevěsty.

— *A. Watsonova* povídka „The Lust of Gold“ (W. Scott) opět psána jest spíše pro mládež nežli pro dospělé. Vypravuje se v ní, že velmocný Walter Raleigh propuštěn byl z Toweru pod podmínkou, že donese poklad z města Manoy v Guineii chtivému králi. Na jeho loď vstoupí Francis Boulmer, mladý dobrodruh, s A. Goldardem, starým šedým medvědem, který má mapku, na níž poznačena jest cesta k El Doradu a studánka mladosti. Dobrodružství, která zažijí na souši a na moři, nežli dostihnou El Dorada, jsou četná. K tomu ještě druží se milostná tkanina, opřádající Franka a jeho milou. Šťastně se vrátí do Anglie s kapsami plnými peněz.

— *Carlton Dawe* napsal „Mount Desolation“ (Cassel), jež se podobá Rolf Boldrewoodově „Robbery Under Arms.“ Tom Stamford okrade banku, aby zaplatil dluh, který jest hypotečně pojištěn na „stanici“ Mr. Franklina, otce jeho milé. Ovšem pro ten zvláštní způsob splácení dluhů přijde Tom do žaláře, z něhož se mu podaří upláchnouti za pomoci věrného druha. Oba utekou se do mount desolationských močálů. Historie končí trojí tragedií, živě a mohutně vylíčenou.

— V povídce „Captain Lackland“ vypravuje se, jak se mladý hýřil zamiluje a ožení s mladou osiřelou dědičkou, jež však o svém dědictví, které jí čeká, neví. Po sňatku však dostane list od přítelkyně, v kterém jí tato oznamuje, že si ji manžel jenom pro peníze vzal. Tu Dorothy stojí na tom, aby se dali rozvésti; muž jde sloužit k vojsku, vyznamená se u Fontenoy, a vrátiv se dosahuje odpuštění. Ostatní povídky, jako „A Long Day“ a obzvláště ještě „Moonlight and Floods“ jsou taktéž pěkné.

— Titéž nakladatelé vydali amerického spisovatele *R. Howe Fletchera* sbírku povídek „The Mystery of a Studio“ Povídky ty jsou různé, ač všecky poutavy, a děj jejich hned v Evropě, hned zase v Americe se odehrává. Nejlepší jest první, po které přezvána sbírka, potom „Gorner Lots,“ „Dick,“ „Gentleman Jack,“ „Cast Away“ a „Between the Acts.“

— Miss *Betham-Edwardsové* sbírka povídek „A Dream of Millions“ až na povídku, po které přezvána sbírka, neobsahuje nic zvláštního. Jsou to nejslabší práce její. Totéž bezmála platí o sbírce povídek *Dra. C. Doylea* „The Gully of Huemansdyke.“ Také nejnovější sbírka *R. H. Davisa* „Van Bibber and Others“ není pokrokem, spíše krokem nazad.

— Nelze dosti vynachváliti a doporučiti pí. *Molesworthové* „Stories of the Saints for Children“ (Mrs. Longmans). Jsou to životopisy svatých, obsahující periodu od 1. až do 12. století. Věru neškodilo by u nás podobné dílko pro naše katolické dítky pořídit.

A. Koudelka.

Italie. Pavel Marsigliano milkuje se s Helenou Olivarezovou, a Elisa Marsiglianová, aby nezůstala za hodným panem manželem, jest na tom do opravdy zamilovati se do Hektora Balbiho. Helena, aby se zbavila Pavla Marsigliana, prosím, práhne (!) po „variatio," pošle mu anonymní psaní, ve kterém ho upozorní na zálety ženy jeho. Et ecce! anonymní psaní to sblíží teprve oba manžely. Hektor Balbi, který následkem toho ostane na „suchu," zapřede poměr s Fanny Rossomare. Vše by šlo jako po šňůře, kdyby ne lichého podezření u Elisy, že ji manžel opět zradil. Co učiní? Aby se mu pomstila, jde k Hektorovi, by mu byla konečně po vůli; tam se doví o nastávajícím sňatku jeho s Fanny. Elisa pozbude poslední ždibec zdravého rozumu, který jí zbyl, a míní se otráviti morfiem. Smodrchaninu rozplete Guido Palfi, milenec platonický a neznámý, jenž zachrání Elisu před zlým krokem, vyloží jí, že se mýlí, a když ji smíří s manželem, odejde na cesty. Toť obsah romanu *Gerolama Rovetty* „Il primo amante." Hlavní péči věnoval spisovatel povahokresbě. Pavel a Elisa mají býti důkazem these, „že když žena miluje, tož lásku miluje. Proto miluje slepě. Láska její jest v ní; má toliko tělo a tvar v srdci jejím, v její obraznosti, v touze nevědomé, která ji unáší letem stále za nemožným. Každý nový záchvěv srdce ženského jest novým idealem, kterým přiodívá milovaný předmět, jenž přečasto může býti také jenom panákem z papíru... Ona ho ozdobuje svou vlastní poesií, zahřívá ho svým vlastním dechem, miluje ho vlastním idealem, a mnohdy, když zpozoruje, že je skutečně toliko panákem, obětovala mu již čest, pokoj a život." Hektor je právě takovým papírovým panákem, kterého se Elsa přichytí, poněvadž se Pavel zdá nevěděti, jaký poklad ve své ženě má. Na štěstí Elisa ještě v čas prohlédne prázdnost paňacovu, a jejím prvním, rozhodným milencem jest její muž. These, jak viděti, jest duchaplná, a illustruje ji ještě párek Heleny a A. Olivareza. Manžel je povedená figurka, žena jeho licoměrnice první třídy. These jest duchaplná a pěkně provedena, jen že ve skutečném životě takových andělů strážců, jako Guido Palfi, málo! A toť právě slabá stránka romanu. Celkem lze říci, že by z toho byl spíše divadelní kousek.

— *Edvarda Arbiba* „Capitan Triverc" líčí bídný život oněch důstojníků, kteří uzavírají tajné milostné poměry a potom je legitimují sňatkem. Moralka dobrá plyne z romanu, ale sic ceny žádné nemá.

— *Regina di Luanto* obrala si za předmět svého romanu „Salamandra" ženu podivnou, a řekněme hned odpornou. Jiné v záhubu uvádí a sama při tom štěstí nedochází. Slovem, její hrdinka, Eva Perelli, jest žena hysterická a nervosní, a třebas takové ženy ve skutečnosti byly, přece po našem zdá se, že spisovatelka zaběhla trochu daleko. Četby romanu doporučovati nelze.

— *Gemma Ferrugia* vydala sbírku povídek „L'enigme soave" (Sladká záhada). Spisovatelka kloní se k romantismu, se zálibou vybírá postavy žen tajemných, plných vniterných odporův, andělův a ďáblů zároveň, chladných a vášnivých, hodných a zlých, schopných činů heroických, ale i podlostí. Viděti, že spisovatelka je mladá a že následkem toho málo zná život.

— *Elda Gianelli* vydala sbírku črt, povídek „Incontro." Kloní se taktéž k romantismu, ale mnohé prácičky její jsou „odváženější" nežli předešlé spisovatelky. V celku však nedostává se jim prohloubenosti, je to tak četba pro ženy.

A. Koudelka

FEUILLETON.

Literarní Paříž.

Letoší „Harperova magazina“ přinesla z péra amerického essayisty *Theodora Childea* v č. 507.—508. zajímavou a v nejedné příčině velmi případnou studii o předních spisovatelích francouzských, již tuto až na některé vedlejší věci (většinou zevnějšku a fysiognomie některých spisovatelů se týkající) ve volném překladu podáváme.

A) Naturalismus.

Philarète Chasles vypravuje ve svých vzpomínkách, že jednoho dne, an seděl v redakci, zaklepáno bylo na jeho dvéře a dříve ještě, nežli mohl pronésti „volno,“ vstoupil do redakce bojovně mladý muž, jenž si bez okolků sedl a takto se představil: „Já jsem Hugo!“

A podávaje Chaslesovi knížečku v žluté obálce s nápisem „Hierro“ na titulní stránce, ptal se ho, stojí-li při něm anebo ne, a potom pravil: „Pane, míníme nejen obrat a převrat v poesii způsobiti, které věru třeba důkladné revoluce, nýbrž také v mluvnici. Co soudíte o naší prosodii? Francouzská prosodie musí být úplně pozměněna!“

Ano, tak se věci mají ve Francii, kde se protivy utkávají a po srážce reakce dostavuje, ne za leta, ne za století, nýbrž v minutě, ve vteřině. Francouz musí stále pro něco a proti něčemu bojovati. Inkoust spisovatelů musí prachem čpěti, sic není po všem, co napsal, nic. V. Hugova návštěva u Chaslesa jest velmi typická. Historii francouzské literatury můžeme prohlásiti za historii stálých útoků, které podniká hrstka mladých dobrodruhův, aby povalili existující formuly povždy nedokonalého umění a aby na troskách jejich vybudovali novou budovu a zasedli v ní na postavený prestol. Ale sotva se jednomu hloučku novotářů podaří jakéhosi úspěchu se dodělat, už se nové ruce sápají na vítěze „včerejší,“ a tak boj stíhá boj, revoluce revoluci s doprovodem ostrých polemik, záští, závisti atd. Dokumenty, přesnost, pokusnost a vědeckost naturalistické methody evoluční, jež před několika lety prohlášena byla za „definitivní,“ dnes přejídají se elitě. Dosť už sprosté, hrubé řeči naturalismu, jeho nízkých myšlenek, jeho výlučného materialismu! Chceme opět něco nového, toť dnes heslo válečné.

Emile Zola, silný a ponurý duch, temperamentem romantik, náhodou stoupenec nové strany, požívá úcty jako veliký krajinář, jako pojímatel velikých davů lidových, jako tvůrčí umělec, který vytvořil živé a namakatelné postavy, žijící v souhlasu se svým okolím, ale který nepříliš hluboko nahlédl pod drsný povrch a obal života. Summa Zolových doktrin v tom tkví, že se snaží vložiti do svých děl více pravdy a méně konvenienčnosti, nežli jeho předchůdcové. Podle jeho theorií naturalismus jest neosobní encyklopaedie materiality, a jeho hlavní zásluha spočívá v jeho snaze a duchu nesoucím se

za analysí podrobnou. Postrádá však myšlenkovitosti a idealnosti, a u volbě subjektů svého pozorování a studia dává přednost těm, které deprimují, ba jež jsou sprosté a odporné. Co se samého Zoly týká, zbytečno dokládati, že se on ve svých pracích nedrží přesně svých theorií o vědeckém pojímání a posuzování jednotlivostí, nýbrž že dopouští své romantické letoře pozměňovat a přebarvovati skutečnost; jeho domnělé observace přečasto nejsou nic jiného než imaginace a vidění, a co Zola prohlašuje za obraz skutečnosti, to bývá obyčejně ponurá, smyslná a chorobná poesie.

E. Zola stal se pověstným jako náčelník a apoštol naturalismu, v pravdě však původci a tvůrci moderního francouzského romanu realistického jsou bratří *Edmond* a *Jules de Goncourt*. V minulém desetiletí pohlíženo na Edmonda de Goncourta jako na mistra, proroka a velekněze. Od smrti Flaubertovy pokládán za otce moderního romanu.

Goncourtové byli hned od začátku své spisovatelské činnosti „apporteurs de neuf," t. j. oni vnesli do literatury novotu ne myšlenky, ale novotu pozorování, citu, aesthetického vzrušení. Jako historikové společnosti 18. stol. zjednali umění té doby, které začalo již padati v zapomenutí a opovržení, platnost a místo, které mu právem přísluší. Mluva bratří Goncourtů je právě tak nová jako jejich vise; jazyk jejich jest neobyčejně vybroušený, čistý, ale složitý; je to sloh rozhořčených umělců píšících pro umělce a usilujících o to, aby co nejpřesněji, ale spolu i co nejuměleětěji vyjádřili uměleckou sensaci. Bratří Goncourtové pohlížejí na prosu jako na plastické umění. Spisy bratří Goncourtů nebyly a nejsou psány pro širší vrstvy obecenstva, oni opovrhují širším obecenstvem, píšíce více pro sebe, nežli pro druhé. Bratří Goncourtové zavedli také do krásného písemnictví jednoduchost a pravdivost a budování a spletání romanové konstrukce a rozšířili obzor pozorování. Od Racinea a Corneillea stále klesal společenský status hrdin francouzských romanův a dramat. Králové a knížata ustupovali po něčem literatům, potom bourgeoisii, až v Germinii Lacerteux a La Fille Elisa bratří Goncourtové, aristokraté rodem a vkusem, vnesli do současného krásného písemnictví také typy z lidu, z vrstev nejnižších.

Rekapitulujme své pozorování, a konečný úsudek náš jest: Literarní hnutí, kterému se dává jméno realismu neboli také materialismu, dospělo k vrcholci svého vývoje v posledních třiceti letech, využitkovavši retorického pokroku dosaženého předchozím hnutím romantickým, obohativši jej nad to osobním a charakteristickým materialem. Toto hnutí, jehož descriptivní zárodky spatřujeme u Rousseaua, Chateaubrianda a Th. Gautiera, a jehož psychologickými předchůdci byli Diderot, Stendhal a Balzac, dostoupilo zenithu ve Flaubertovi a Goncourtech, jejichžto nejlepšími žáky a stoupenci jsou (vyznačující se větší menší personalitou) Zola, Maupassant a Alf. Daudet.

V letech pětaosmdesátých slavil naturalismus všude své vítězství. Propagandu jeho theorií zahájil Zola r. 1878. svým válečným tažením.

Boj šťastně dobojován, naturalismus dobyl si svého místa v pořadí „mentalním," náčelníci pověděli vše, čeho třeba bylo, poslání své vyplnili, budoucí jejich díla nemohla již obsahovati žádného překvapení, ani nepředvídaného projevu talentu. Za boje vyčerpány všecky možné sujety a meze naturalismu na všech stranách až do těch krajů nejzazších tak vytčeny, že nohsledům nezbývalo nic jiného leda bráti se již vyšlapanými cestičkami svých mistrů, nebo zabočiti na kluzčiny pornografie, což také někteří učinili. — Reakce byla nevyhnutelná, a již roku 1885. bylo ji pozorovati, od té rostla a roste doposud. V následujícím vynasnažíme se na čelních osobnostech illustrovati nové tendence.

B) Skepticismus.

V „Collège de France," schodiště A, II. patro v levo, nalézal se byt † *Ernesta Renana.* Skládal se z několika pokojů, jednoduše, jako pokoje venkovského kněze zařízených. Podél zdi samé příhrady s knihami, poslední pokoj býval pracovnou, studovnou † Renana. Narodil se r. 1823. Jest spisovatelem „Života Ježíšova" a 6 svazků „Historie začátků křesťanských"; Renan nebyl pouze učeným historikem „Národa israelského" a kritikem a překladatelem knihy Jobovy, Kazatele a Písně písní; nebyl jenom učeným orientalistou a epigrafistou semitického Corpus Inscriptionum, jeho ohromná intellektualní existence měla dvojí program, z části zasvěcený velkým studiím shora uvedeným, z části pozorování současného života a jeho událostí. Odtud vyplynulo mnoho svazkův essayí o denních otázkách, sokratických dialogů po způsobě Platonově, filosofických komedií podle tradicí Shakespearových atd. Ve všech těchto spisech nalézáme narážky na duševní stav, ne-li právě všeobecný, tož přece velmi sympathický mnohým, vzdělaným Francouzům. Tento stav duševní (states of soul), jemuž dáno jméno Renanismu, byl horlivě od mnohých vynikajících literatů minulého desetiletí pěstován jak v romanu, tak i v žurnalistice a kritice.

P. Bourget ve svých „Essais de Psychologie Contemporaine" první jal se studovati moralní osobnost Renanovu v jejích stycích a vztahu k lidem nové generace. Vytknuv Renan vlastnosti, totiž vybranou citlivost, jeho keltickou obrazotvornost, poetičnost jeho myšlenky a slohu, rozeznává tři fase renanismu: dilettantismus, nábožnost (religiositu) a aristokracii. Dilettantismem rozumí se onen stav duše, který prý vyjádřil Vergil, když napsal: „Všecko unaví člověka, jen rozum ne." V tom stavu nalézalo se lidstvo, když civilisace pomalu pomaloučku zničila mohutnost tvůrčí, nahradivši ji mohutností vnímací. Je to jemný skepticismus, tak delikatně vyvinutý, že se stává zdrojem rozkoše a slastí. Základ dilettantismu činí učení o legitimaci mnohých hledisk (of many points of view), neboli jinak vysloveno, vědomí, že zjevů je tak příliš mnoho, že nemůžeme, aspoň přítomným apparatem naším intellektualním, pronésti o nich naprostého a výlučného soudu. Okouzlující a mnohotvárný umělec co do ideí, zvláštní duch uzavřený v netvorném těle, Renan podává ve svých spisech skvělý pomník konkretního skepticismu a

úplný výklad a apologii onoho dilettantismu, který řádí mezi vzdělanými třídami ve Francii. Pravíme zúmyslně „řádí," poněvadž slasti, byť sebe větší a vzácnější byly, jež dilettantismus podává, jsou přece jenom druhu neplodného a nemužného, rázu více zženštilého a ženského. A poněvadž tento temperament v současné francouzské literatuře dominuje, proto spatřujeme tam tolik příkladů dobře uváženého dilettantismu a vědomého pěstování druhých dvou fasí renanismu, totiž: religiosity a intellektualní aristokracie. Renan přese všechen svůj skepticismus zůstal zjevně zbožným a uctivým k náboženství, jehož dogmata opustil; a této jeho sympathii k náboženským illusím, jež těšily lidstvo, děkovati máme částečně za tak zvané hnutí novokatolické, o kterém se již začíná mluviti v literarních kruzích. Co se konečně týká Renanovy intellektualní aristokracie, ta se zračí v jeho nevšímavosti a opovrhování obecným míněním, v eleganci jeho slohu a jeho úsudků, v jeho častých výkladech a rozborech aristokratického idealu, v jeho ironii a úsměvu, jenž jest úsměvem zároveň opovržení a sebevědomé superiority. Renan raduje se ze svého vyššího vzdělání, jako se žena raduje ze své krásy. Z renanismu, jak dobře poznamenal jeden kritik, největší radost má na prvním místě sám Renan. Nesouhlasnost jeho rčení vystihuje trefně Challemel-Zacour, an dí: „Renan myslí jako muž, cítí jako žena a jedná jako dítě."

C) Psychologie.

Nepřímým žákem Renanovým jest *P. Bourget,* jenž se narodil r. 1853. a v posledním desetiletí slavným se stal. Prvinami literarními P. Bourgetovými byly tři svazky básní: „La Vie Inquiète," „Edel" a „Les Aveux," v nichž popisuje záchvěvy své duše ve styku s myšlenkami, nadějemi, tužbami a vzpomínkami, a pěje s melancholickou něžností o snivé lásce. Pisatel těch veršů zdál se býti delikatně citlivým a poněkud naivním pozorovatelem, jehož surovost skutečného života zajednou překvapila a hrůzou naplnila. Potom vystoupil Bourget v úloze kritika, skoro proroka, a zajisté v roli vychovatele a „vulgariseura," v řadě monografií, jež sebrány vyšly ve 4 svazcích s názvem: „Essais de Psychologie Contemporaine" a „Etudes et Portraits." Konečně vystoupil Bourget jako romanopisec a získal si přízně ženského obecenstva jmenovitě těmito prácemi: „L'Irréparable," „Cruelle Enigme," „Crime d'Amour," „André Cornélis," „Mensonges," „Le Disciple," „Coeur de Femme" a „Pastels." K porozumění Bourgeta novellisty nejlépe poslouží Bourget kritik. A tu předem upozorňujeme, že Bourget přednost dává názvu „psycholog" před názvem „kritik." On nepíše essayí do kritiky, nýbrž do psychologie. Nehovoří o talentu ani nelíčí charakterů. „Mou snahou," praví, „bylo učiniti několik poznámek, jež by s užitkem byly historikovi francouzskému mravního (duchovního) života v druhé polovici 19. století." Poznámky ty činí Bourget studuje Baudelairea, Renana, Flauberta, Tainea, Stendhala, Dumasa syna, bratří Goncourtů, Turgeneva, Lecontea de Lisle a Amiela, jež vybral jako muže, kteří nové myšlenky a nové city

zavedli do písemnictví, a některé z nich ještě zvláště jako apoštoly pessimismu a jeho doprovázející mentalní disposice, nazvané dilettantismem, spolu s jeho výslednicí kosmopolitismem. V úvodě praví Bourget, že „existenci pessimismu v duši nynější uznávají i ti, kterým tento duch negace a depresse jest nanejvýš odporný.“

Pessimismus, jehož řádění Bourget snad upřílišuje, stal se modou skoro v té době, co Tolstojismus. Byl to druh intellektualní uniformy mladých Francouzů s uměleckými tendencemi, kteří, jakmile vyjdou ze školy, číhají stále po nějaké zvláštnosti, pomocí níž by se co nejdříve notorickými stali. Později nahražen pessimismus symbolismem a mysticismem. Teď co se týká samých essayí Bourgetových — essayí do psychologie, jak on je nazývá, — jsou zajímavými příspěvky k poznání vlastního jeho moralního a intellektualního rozvoje a vývinu. Nerozbírá knih ani literarního processu spisovatelů, které studuje, nedefinuje dojmu, který působí jako díla umělecká, snaží se toliko vyložiti a vylíčiti tolik z jejich stavu duševního a tolik z jejich idejí, kolik si sám osvojil zasvěcením se v ně a sympathiemi. Ale co píše historii své vlastní duše, píše značný fragment z moralní historie naší doby. Ve svém egoistickém kriticismu, jak bychom jej nazvali, Bourget vychází odtamtud, kde Taine přestává. Nestuduje formaci spisovatele jako výslednici živlů čeledních, milieu; on bere spisovatele jako již hotového a rozebírá ne příčiny, nýbrž povahu a účinky jeho díla, prozkoumávaje různé proudy, kterými duše spisovatelova vniká a filtruje se v duše rovesníků, neboli přesněji v duši Bourgetovu a v duše těch, kteří přijímají Bourgeta za svého vůdce.

A p. Bourget je zajisté roztomilý vůdce. V jeho essayích, v jeho cestopisných poznámkách, v jeho rozličných studiích a portretech, p. Bourgetova milá a vzdělaná osobnost zvláště se nám líbí. Jeví široké a obsáhlé porozumění pro jednotlivosti, hrozí se násilných a radikalních theorií a má strach, aby se jen nikomu neznelíbil. Baví pojímáním, interpretováním a dokazováním. S neobyčejným taktem a politessou vychovává vychovaného, uvádí světáky k nejšlechetnějším a nejmodernějším spisovatelům, působí proti materialismu, a plní věru čestnou úlohu apoštola osvěty.

Bourgetovy novelly jsou přirozenou výslednicí jeho essayí; tvoří komentář a dramatické rozvinutí jistého počtu themat v oněch podaných. V „Crime d'Amour“ máme historii dvou duší hořem očištěných. V „L'Irréparable“ hrdinka umírá následkem vzpomínky na falešný krok. Konkluse „Cruelle Enigme“ jest, že sloužiti tělu jest snižující. Kdy a odkud dostavuje se láska? Toť krutá hádanka. „Le Disciple“ podává problem ležící mimo milostné styky muže se ženou. Mladý chovanec velikého filosofa H. Sixta dopustí se hanebného zločinu, jsa obětí sám deterministických doktrin, a autor se táže, v které míře jest mistr odpovědný za jednání žákovo. Bourget předvádí nám H. Sixta nad zločinem svého chovance náramně rozrušeného. Filosof věší hlavu, pláče, ba se i modlí. Z toho usuzujeme, že H. Sixta srdce není deterministické. Nuže, jaká jde z toho moralka? Ale třeba jsme si

vážili „Žáka“ jako filosoficky nejsouvislejší práce Bourgetovy, přece nenalézáme v jeho novellách známek velikého umělce ve fikci. Marně se ohlížíme po manifestaci některé mohutnosti u vyšším stupni. Nevidíme silné osobnosti, nevidíme žádné zvláštní sensace ani veliké síly tvůrčí. Na druhé straně vidíme mnoho známek, jež svědčí o pracné assimilaci spíše než o spontanní sensaci. Za svých kritických studií přisvojil si Bourget od Baudelairea jisté sensualní a mystické attitudy, jež jsou tak neúplné, jak byly u Baudelairea neupřímné; od Dumasa přisvojil si Bourget zálibu o otázkách a záhadách lásky a morality; od Tainea tendenci po generalisaci; od Stendhala slabost pro analysaci a nevyhnutelné pessimistické vývody; od Renana affektovanou a intelligentní lhostejnost dilettantismu; od různých kosmopolitických přátel přečasto nechutný obdiv pro věci exotické, jako pro Burne-Jonesovy obrazy, Bond Street perfumerii a jiné titěrnosti. Všecky ty živly jsou s nepopíratelnou dovedností v jeho novellách samalgovány, a výsledek toho všeho jest něco, co se líbí hlavně ženám. Ale situace v jeho novellách jsou otřepané a jeho vise postrádá osoblivosti, jeho frase jsou těžkopádné a reflexemi přeplněné, jeho epitheta nejsou nová, skvělá a přísně volená, a jeho povšechný sloh nese známky nechutenstva a neobratnosti, jež až překvapují. Zcela jinší jest sloh jeho essayí, jenž vyniká jasností. Nepříme však tím nikterak, že by nebyl Bourget napsal knih, které okouzlují, dojímají a nutí čtenáře k přemýšlení. (O. p.)

A. Koudelka.

O Sušilově překladě a výkladě knih Nového Zákona.

P. Vychodil. (Č. d.[1])

Odbornou literaturu ovládal Sušil úplně. Současné práce sledoval velmi bedlivě a s vědeckou soudností z nich čerpal. Dle listu k Vinařickému (v dubnu 1864) byl výklad tří prvých evangelií, t. ř. synoptických, „hotov před lety“; podle nových bádání však jej stále opravoval a doplňoval. Nad jiné důležita byla vydání řeckého textu, pořízená tehdy Tischendorfem, z výkladů pak práce Bispingovy a zvláště Scheggovy. Specialní studie biblické v časopisech i zvláštních knihách stopoval jako pravý odborník, jenž chce státi na výši své vědy. Důkazy toho jsou nejen ve výtiscích, kterých při tom používal, nýbrž i v díle samém, ač tu žádných pramenů výslovně neuvádí.

12. srpna 1865 píše konečně Vinařickému, že s výkladem celého N. Z. je „právě hotov.“ Mezi tím už byl začal práci svou po mnohých přátelských domluvách, jakož i k vybídnutí Dědictví sv. Prokopa a tehdejšího starosty jeho, K. Vinařického. Tomuto píše 30. 11. 1862: Dlouho jsem byl na váhách, až pak jsem přece zkusiti se rozhodl, zdali bych v tom Vaší D. propůjčiti se neměl. Také odjinud

[1]) Od vzácného příznivce časopisu našeho nám poslána zpráva, že arcikněz Rajevský, na str. 93. zmíněný, je tentýž ruský duchovní, který přidělen jsa ruskému vyslanectvu ve Vídni s českými vlastenci, zvláště s K. J. Erbenem, pilně styky pěstoval a byl hlavním původcem pověstné cesty Čechů na moskevskou výstavu jakož i povolávání českých filologů do Ruska.

naléhá se na mne a praví se, že by slušná věc byla, kdyby na památku sv. apoštolů slovanských první obšírný kommentář Nového Zákona vyšel téhož léta, když oni do Moravy přibyli. Obdržel jsem list Vašnostin právě v čas churavosti své, když jsem ve výkladě sv. Pavla pokračovati popřestal a tím více proti své zdráhavosti v rozjímání se dáti mohl. Počal jsem tedy konečně prohlédati rukopisy svoje, abych poznal, skutečně-li budu moci k žádosti Vašnostině přistoupiti. A nyní zdá se mně již, že to věc možna bude, ačkoliv i ta revise mně zvláště ve překladu nemálo rozpaku činí. Toli jsem napsal již, an právě mne došel přípis ode slavného výboru dědictví svatého Prokopa, v němžto se vyzývám, abych určil lhůtu, kterou sv. Matouše do světa poslati hodlám... I přistupuji k žádosti slavného výboru a hleděti budu, aby mnohem dříve se dostali archové evangelia svatého Matouše, ze kterých by směr a způsob vykládání se místněji mohl poznati. Nehodlám pojmenovati výkladu svého vědeckým nébrž obšírným; slovo vědecký má do sebe cosi, podle něhož by lidé domněli se, že tam budou nalézati nakupení hebrejských, arabských, talmudských citatů, čehož jsem právě vystříhal se, k theologické části více přihlédaje. Dá-li Bůh zdraví, chci přede svátky nového roku značnou částku díla do Prahy k rukám ctěného V. p. starosty dědictví Prokopského zaslati. O výminkách bylo by jednati. S honorarem se spokojuji, kterýž ustanoven statuty dotčeného dědictví.[1]) Format buď veliký oktav o dvou sloupcích, litery nové neb aspoň čisté, zřetelné a čtitelné, papír krásný a běloskvoucí. Revise nejméně jednou a na žádost dvakráte se mně posílej; v textu a ve výkladě bez mého vědomí a svolení nic se neměň. To kladu zvláště ohledem některého slova, jehož jsem užil i při výkladě i při samém překladě; mohlo by se zajisté panu korrektoru viděti, že jsem mohl při posavádném překladu ostati, an já o tom jinak smýšlím, n. p.: caro, sarx, aby se slovem tělo, což jest soma, corpus všady oddávalo. Formy při některých jménách vlastních se ode mne jinak užilo druhdy, než se jiným dosud překladačům vidělo. Čeština postupem a prodlením času víc a více zbývá a se zhošťuje jeřování či jotace, a odhlásce místa přeje. Idea na př. píše se nyní v akk. ideu, inst. ideou; Galilea týmže způsobem skloňovati přijde; všady se dočítáme Emanuela; Šavla se vezdy psalo, ale při tom nedůsledně Saule, ač Šavel a Saul jedno jméno jest. Podrobuji se censuře pražské, ač od svého p. nejd. excell. biskupa pro své práce docela vší censury prost jsem. Chtěl jsem zadati o to prosbu na slavnou arc. konsistoři pražskou, aby se mně tam té důvěry dostalo, co na Moravě, ježto smýšlení moje osvědčeno v básněch, v obcech a jinými běhy; zatím ale měj průchod ten zákon váš, aby odsud nevyšla nějaká nedorozumění. Chtěl jsem napřed za výminku položiti, aby kommentar tiskl se v Brně, poněvadž bych za jedno se nemusel censuře podrobiti a za druhé bych lépe o správnosti tisku a odvarování chyb a omylů se postarati mohl. Ale bezmála v Praze papír a tisk lacinější jest a

[1]) Kromě honoráře dostával 20 výtisků díla svého zadarmo. *Pozn. vyd.*

sazeči mnohem zběhlejší nežli se to u nás nalézá. To jsou náčrtky ke smlouvě mezi mnou a ctihod. slavným Výborem dědictví svatého Prokopa. Prosím, rač je Důstojnost Vaše slavnému Výboru oznámiti.“

Nelze upříti, že Děd. sv. Prokopa, nedávno před tím (1861) na pěstování vědecké theologie založené, mělo o vydání Sušilových výkladů velkou zásluhu; jinak by sotva byly se tak brzo octly na veřejnosti. Program Dědictví toho vůbec přivítal Sušil, ještě než byla o výkladech jeho řeč, s velkým nadšením a přistoupil hned se 100 zl. za zakladatele (list Vinařickému 21. 7. 1861). V listě tom touží na nedostatek theologie u Slovanů, vyjma nějaké začátky u Rusů. Navrhuje, aby kázaní, homilie a katechetiky, které svoje odběratelstvo snadno najdou, byly vyloučeny z programu Dědictví, a jen vědecké spisy byly k vydávání přijímány; tak na př. prý by bylo potřebí vydati překlad a výklad hymnů, neb aby se pomýšlelo na sepsání církevních dějin českých z pramenů. Také navrhuje, aby vedle censorů církevních (úředních) „pro neúhonnost dogmatickou“ byli ustanoveni také censoři vědečtí „pro neúhonnost vědeckou,“ ovšem takoví, „jenž by na svrchované výšině vědy theologické postaveni byli.“ Měl tu asi na mysli podobné zařízení, jaké bývá v učených společnostech, a zároveň přidanou podmínkou chtěl obhájiti vědeckou svobodu, aby vědečtí censoři osobní předpojatostí svou nemařili vědecké práce. Kdyby to nebyl býval právě on, Sušil, zajisté by se byl přesvědčil, že takové zařízení censorské je meč dvojsečný. Od úřední censury církevní, která má (v místě tisku) rozhodovati pouze o dogmatické přesnosti ve věcech víry a mravů, nikoliv o volných otázkách vědeckých neb o methodě a pod., byl Sušil pro Brno z pochopitelných takto důvodův od svého biskupa A. Schaaff-gotsche sproštěn, bezpochyby aby se práce jeho tím zbytečně nezdržovala. Ve slohových zvláštnostech měl s dožádanými znalci při Děd. sv. Prok. lecjaké potyčky, a z pravidla měli oba pravdu: censor hájil obvyklé mluvy, Sušil pak přísné věrnosti a vědecké přesnosti ve výrazu zároveň s pokrokem jazykovým. V některých věcech ovšem Sušilovi za pravdu dáti nelze, jak na příslušném místě bude naznačeno. Zatím budiž ještě zmíněno, jakou methodou se v práci své spravoval. Píše o tom sám Vinařickému (11. 2. 1863.): „Hleděl jsem tak výklad ustrojiti, aby theolog i netheolog jej čísti a jemu každý vzdělanec vyrozuměti mohl. Methody jsem užíval reproduktivné místo glossatorické, an [tak] právě ona pro naše obecenstvo více se mi hoditi zdála, jakož i ona jen mysl čítatelovu poutati může. Glossatorický způsob jest zlomkovitým, ona druhá methoda více souvislosti do výkladu svého uvádí.“ Reproduktivní methoda v exegesi podává celý obsah vykládaného textu, vysvětluje a shotovuje souvislost jednotlivých částí, kdežto glossatorická vysvětluje mluvnicky a věcně jenom jednotlivé nesnadnější částky textu, neopakujíc celku. Kommentary vědecké obyčejně bývají reproduktivní; glossatoricky si počínají obyčejná vydání Písma k praktické potřebě. (O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 4.

Jak se mají Erbenovy pověsti národní k podání lidovému.

Napsal *Lev Šolc.* (Č. d.)

4. „Zlatý kolovrat.“ K této básni poznamenal Erben na str. 153.: „Táž pověst nalézá se také ve sbírce pí. Boženy Němcové v prvním sešitku. Mimo to nacházím podobnou mezi skazkami jihoruskými.“ Skazka jihoruská není nám přístupna. Ve sbírce Boženy Němcové jest báchorka „O zlatém kolovrátku,“ [1]) o níž Erben se zmínil. Jak věrně Erben v básni svého podání lidového se přidržel, neumíme říci. Že znal podání B. Němcové, sám praví. Že toto podání velice podobno bylo pověsti, kterou on slyšel, vyplývá ze slov: „Táž pověst...“ Užil-li Erben podání B. Němcové a do jaké míry, nesnadno s jistotou tvrditi; že se to stalo, jest věc dosti možná. My můžeme ukázati jen na rozdíly mezi Erbenovou básní a podáním lidovým zaznamenaným B. Němcovou, leda ještě některých význačných shod si povšimnouti.

U B. Němcové chudá vdova, bydlící v malé chaloupce v lese, nedaleko města, má dvě dcery — dvojčata, tváří na vlas sobě podobné, ale docela různé povahami: Zlobohu a Dobrunku. Oné matka přeje a ve všem nadlehčuje a dala ji do města do služby, aby se něčemu naučila; tuto matka nenávidí a všecku práci jí ukládá. (B. Němcová, str. 32. n.) U Erbena setkáváme se s macechou, která utlačuje dceru nevlastní, nadržujíc vlastnímu dítěti. — U B. Němcové mladý pán potají dívce měšec plný peněz do postele strčil (34); u Erbena toho není. — U B. Němcové Dobrunka té noci má ošklivý sen, jejž druhý den pánovi vypravuje (35); Erben toho pominul — U B. Němcové mladý pán, požádav o ruku Dobrunčinu, káže jí, aby pilně předla; až bude míti upředeno na svatební košili, že si přijede pro ni. Když se tak stalo, hned ji odváží; neboť má druhého dne jíti do boje; matce káže, aby přijela za Dobrunkou do města (36 n.). U Erbena mladý pán káže bábě, aby druhého dne dceru nevlastní vyprovodila na královský hrad (42). — U B. Němcové, když mladý kníže odejel do boje, Dobrunka, navedena byvši matkou, vypraví se s ní do rodné chaloupky pro sestru Zlobohu. Kočí čeká na ně na kraji lesa. V chaloupce Dobrunka od sestry a matky zabita; ruce, nohy a oči její vezmou s sebou,

[1]) „Národní báchorky a pověsti“ od Boženy Němcové. Díl II., str. 32. nn. Páté illustr. vydání. V Praze 1887.

myslíce, by v zámku nebylo něco po předešlé ženě, že by kníže jich neměl rád; tělo zanesly do lesa (38). U Erbena macecha zabije dceru nevlastní v lese cestou na královský hrad (42). — U B. Němcové chlapec prodává zlatý kolovrat, přeslici, kužel, za oči, nohy, ruce; u Erbena za nohy, za ruce, za oči. — U B. Němcové stařec Dobrunce přidělává údy mastí (41), u Erbena živou vodou (46, 47, 48). — U B. Němcové kníže zvěděv, jak byl oklamán, jede do lesa za Dobrunkou. Když nevěděl, kudy se dáti, bílá laň přeběhla mu cestu, kůň se splaší a zanese jej stranou do houští; on vyleze na skálu a spatří před jeskyní Dobrunku (46 n.); u Erbena král zajede do lesa a Dorničky své se dovolá (50). — U B. Němcové Zlobohu i matku zlou unese rarach (47); u Erbena vinnice potrestány tím, čím Dorničce ublížily: nohy a ruce jim uťaty a oči vyloupnuty (51).

Shoda mezi básní Erbenovou a podáním B. Němcové mimo hlavní pásmo děje jeví se v těchto věcech: Erben (39): „na vraném bujném jede koni," i u B. Němcové Dobrunka „vidí mladého muže s bujného vraníka slízat" (33). — Erben (39, sloha 2.): „A před chalupou s koně hop!"; všecken tento výjev jest u B. Němcové jen šíře vypsán (33). — Erben (39): „zbloudil jsem při lovení zvěře; dejte vody pít!"; u B. Němcové matka, vrátivší se z města, ptá se Dobrunky, neví-li ničeho o velikém honu, jenž v těch končinách byl; načež Dobrunka přizná se, že tu byl nějaký pán, nejspíše myslivec, a že ji prosil o trochu vody (34). — Erben (40): „diví se tenké, rovné niti;" i u B. Němcové chválí se pilná přadlena a „tenounké její předivo," jež matka ve městě prodávala (32). — Erben (40): „Ach, pane! nemám vůle jiné, než jak máti chce"; u B. Němcové čte se o Dobrunce: „Proto však přece matku milovala, a ač od ní za celý den ani vlídného oka neviděla ani dobrého slova neslyšela, přece jí vždycky bez škaredění a bez odmluvy poslouchala, tak že ani Pánbůh od ní reptavého slova neslyšel" (33). — Erben (40): „Ach, pane! má nevlastní máti zejtra se s dcerou domů vrátí, vyšly do města;" i u B. Němcové odešla matka do města, jen že za dcerou, a večer se vrátila (33—34). — Erben (44): mladý král, odjížděje do boje poroučí své paní: „zatím na věrnou mou památku hleď sobě pilně kolovrátku, pilně doma přeď"; něco podobného káže u B. Němcové Dobromil Dobrunce, když si vyžádal ruku její, dokud by si pro ni nepřijel (36). — Erben (45):

Str. 49.:

A tu se z lesních kdesi skal
stařeček nevídaný vzal:
šedivé vousy po kolena.

A panna vůkol pohlížela —
však nikoho tu neviděla
než se samotnu.

I u B. Němcové k Dobrunce pohozené přistoupí z nenadání, kde se vzal, tu se vzal, stařec, „jemuž bílé vousy až přes prsa splývaly" (39—40), a když vykonal skutek milosrdenství, opět „se jí před očima ztratil, aniž ho více spatřila" (43). — Erben (45): stařec Dorniččino tělo „v jeskyni nes"; (50) ona jest „v lese, v duté skále"; i u B. Němcové

stařec Dobrunku odnesl do své jeskyně (39), kdež ji potom Dobromil našel (47). — U B. Němcové (44) kolovrátek zpívá tyto tři slohy:

Nevěř, pane, nevěř jí,
ona tebe ošidí;
tvou ženou nikdy nebyla,
ženu tvou ti zabila.

Nevěř, pane, nevěř jí,
ona tebe ošidí;
vlastní sestru zabila,
v lese ji pochovala.

Sedni, pane, na vraníka,
pospěš, pojeď do lesíka;
v jeskyni Dobrunka sedí,
s touhou ti naproti hledí.

I zde slova: „ošidí," „zabila," „v lese ji pochovala," „v jeskyni... sedí" připomínají Erbenovy verše: „Přišla jsi krále ošidit: nevlastní sestru jsi zabila" (49), taktéž ve sloze druhé, i ve třetí: „sestra tvá v lese, v duté skále" (50). — Erben (51): „na vraném bujném jedou koni, vesele podkovičky zvoní"; podobně u B. Němcové (44): „a ledva ucítil vraník ostruhu pána, uháněl s ním přes hory a doly, že se podkůvky ani země nedotýkaly." — Erben (51):

A což ten zlatý kolovrat?
jakou teď píseň bude hrát? —
Jen do třetice zahrát přišel,
pak ho již nikdo neuslyšel,
ani nespatřil.

Podobně i u B. Němcové končí se pohádka (47): „Zlatý kolovrátek byl ten tam, Dobrunka si ale vyhledala svůj starý a pilně předla na košile pro svého milého muže..."

Uvedené tuto shody, z nichž aspoň některé zdají se býti více než nahodilými, činí pravdě dosti podobným, že pověst, jíž Erben užil ke své básni, byla skutečně zcela táž, co u B. Němcové; jinými slovy: podání B. Němcové bylo Erbenovi pramenem (třebas Erben pohádku tu jinde a jinými poněkud slovy vypravovati slyšel). Myslíme tedy, že jsme oprávněni i tímto podáním měřiti mythopoji a uměleckou hodnotu Erbenovy básně. Ve třech důležitých věcech odchyluje se báseň Erbenova od podání B. Němcové: 1. že na místě matky a dcer-dvojčat položil macechu s dcerou vlastní a nevlastní; 2. že divotvorný stařec nikoli mastí, nýbrž živou vodou přidělává údy k tělu zkomolenému; 3. že macecha a dcera pykají tím, čím se provinily, dle slov básníkových (51): „co prve panně udělaly, toho teď na se dočekaly v lese hlubokém"; kdežto u B. Němcové vinnice rarach unáší. Všecky tyto, jak za to máme, vědomky a z úmysla učiněné změny staly se na prospěch básně, jmenovitě pokud se týče rázovitosti její. Neboť za 1. macecha jest významným, stálým a obecně známým typem našich slovanských pohádek, který na zvláštním útvaru rodinném v dobách dávných spočívati a ze zvláštního názoru světového plynouti se zdá; za 2. živá voda, jak už Erbenova poznámka na str. 154. oznamuje, jest starým a významným živlem našeho bájesloví, proti němuž zázračné masti v pohádkách také se vyskytující, zřejmě jsou mladší, ovšem méně vkusnou náhradou; za 3. „oko za oko, zub za zub" jest hlavní zásadou nejen židovského, nýbrž každého ethnického práva, jak z nejednoho ustanovení po všechen střední věk platného vysvítá. Ale nehledě ani k tomu, vedle upalování a pohřbívání za živa a vedle čtvrcení koňmi, jež po vší starožitnosti slovanské jest typickým trestem za zločiny ohavné a nepřirozené, hlavně vyloupání

oči a utínání údů jest pokutou za starých časův u nás velmi obvyklou, ať tak díme národní, jak toho na př. Hájkova kronyka četné příklady podává. — I v tom Erbenovo vypravování jest prostším a působivějším, že Dornička zabita byla po cestě, dříve ještě než dojela hradu královského a než paní královou se stala. V podání lidovém neodůvodněná nenávist matčina ku vlastní dceři u Erbena nahrazena jest přirozenou nechutí macechy k dceři nevlastní, která ještě vzroste, když královič odmítne nabídnutí dcery vlastní a bábě příkrými slovy káže nevlastní dceru provoditi na královský hrad (42). — Celkem: Hlavní zásluha básníkova i zde jeví se ve snaze rekonstruovati mythus, t. j. běžné podání zbaviti rušících, jinorodých přítvorků, trhliny pak a mezery zacelovati a části kusé dle důmyslu doplňovati. Tomu důmyslu a jemnému taktu plynoucímu ze hluboké, pronikavé znalosti slovanštiny vůbec a češtiny zvláště, tomuto citu pro živel specificky český i v této básni se divíme. K tomu přistupují drobnější krásy básnické: půvabná, zpěvná sloha, prostý verš, nehledaný a přece tak působivý rým, úměrný chod a balladická učlánkovanost této písně výpravné. (O. p.)

Posudky.

Boleslav Limanowski: **Dějiny hnutí socialního v 19. století.** Z polštiny přeložili *Ant. Hajn* a *Al. Hajn*. „Bibliotheky socialních nauk“ čís. 1. V Praze 1892. Nákladem vydavatelstva „Časopisu českého studentstva.“ Str. 358. Cena 1 zl. 30 kr.

Jako celou Evropou zmítá socialní otázka a lidstvo stojí dle slov velikého papeže Leona XIII. v době velikých převratův a bouří, jichž příčinou jest bez odporu socialní otázka, tak i národu našemu velice jest důležita a je třeba všemi silami se jí chopiti, aby příliš se nezmohla či vlastně ke blahu lidu byla rozřešena.

Přítomný spis má za úkol vylíčiti celé to hnutí, jež objímá naše 19. století, abychom různými snahami po opravě přivedeni byli ku pravé cestě k rozřešení této důležité otázky. Rozpadá se ve dva díly: první obsahuje vylíčení různých systemův oprav socialních, podávaje jasnými a stručnými slovy, vybranými většinou ze spisů toho kterého autora, obsah a přehled těch systemů, připojiv i životopis s psychologickým rozvojem smýšlení jeho o socialním životě. Skládá se z devíti oddílů: I. Robert Owen a owenismus. II. Jindřich Saint-Simon a saint-simonismus. III. Karel Fourier a fourierismus. IV. Kommunisté. V. Ludvík Blanc a jeho návrh organisace práce. VI. Petr J. Proudhon. Mutualisté, foederalisté a anarchisté. VII. Jan Colins a znárodnění půdy. VIII. Karel Marx a theorie třídního boje. IX. Demokratické hnutí mezinárodní.

Část tato popisná zaujímá velikou část knihy (272 stran) a skutečným dějinám pramálo místa ponecháno. Duševní spřízněnost těchto oprávců společnosti lidské v jednom bodu lze pozorovati: Každý

z nich se opírá více méně positivnímu katolickému náboženství, utvořiv si svou samostatnou ethiku, jež ovšem, jsouc zbudována mimo náboženství na pouhém rozumu, a to ne vždy důsledném, objevuje se často proti mravovědě katolické. Theorie filosofické však těchto reformatorů jsou čerpány z novověkých filosofův a na nich pak postaven řád socialní. Praktické provedení těchto theorií jest i samým autorům velikou záhadou, nám pak pozorujícím věci a učení toto jest úplně jasna nemožnost toho provedení, poněvadž tu nikde lidstvo nevystupuje, jak jest dle učení církve katolické, nýbrž jakým si je učinil původce.

Kritiku jednotlivých systemův autor skoro opomíjí, vyjímaje Proudhona, v němž ukazuje samé rozpory a neshody a jehož i nejvíce odsuzuje. Při ostatních jest více méně objektivním, ač neopomene ob čas něco proti církvi katolické a učení jejímu potvrditi. Nemožno nám vypsati bohatý obsah každého oddílu spisu, jenž sám již jest jen obsahem, ale hlavní body přece vytkneme. R. Owen vystupuje před nás jako reorganisator dělnictva v Anglii a považován jest za původce tohoto duševního hnutí. Dle svých zásad spravoval továrnu v New-Lanarku, což se mu skutečně podařilo, neboť dělníci uznávali jeho autoritu a neužili jeho vlastních zásad proti němu. Hůře se vedlo osadě, již později založil v Americe v New-Harmonii, která se rozpadla. Východiskem jeho učení jest nauka o nezodpovědnosti člověka. Všechněm třídám vykazoval působnost dle této zásady. — Saint-Simon vystoupil nejen jako tvůrce nové socialní theorie, nýbrž i jako zakladatel nového náboženství. Jest ve filosofii otcem positivní filosofie, předchůdcem Comteovým, jenž jedině vyvíjí jeho zásady. Stojí na stanovisku evolučním. Náboženské názory velice často se mění. — Fourierismus pak vrcholí ve vyplňování ukájení veškerých lidských náklonností. Všichni u něho musejí pracovati, ale bohatí mohou se vykoupiti. Svobodná láska jest dovolena. Výklad fourierismu podal Viktor Considérant ve svých četných spisech. Učení o falansteru, vzorné to obci dle zásad Fourierových. Na základě jeho pak vytvořeno učení kommunistické, o němž jedná oddíl IV. — Pokračovatelem kommunismu v praxi jest Louis Blanc v „Organisaci práce.“ Význam tohoto pro Francii jest tím důležitý, že návrhy jeho přišly v úvahu i vládě francouzské, jež však se neujaly, poněvadž nebyly dosti energicky podporovány. Blanc měl mnoho stoupenců. — Po něm vstupuje do života P. J. Proudhon, muž ducha kritického, ale ne tvůrčího, jenž jest původcem mutualistů, foederalistův a anarchistů. Mutualistům jest podkladem projevená myšlenka vzájemnosti v „Oekonomických odporech.“ Vzájemná výměna služeb má býti dobrovolná a zakládati se má na smlouvě. Smlouva jest úhelným kamenem všech názorů jeho. Každému pak přičítá právo k práci a úvěru. Ve všem chce uchovati rovnováhu, jíž by se přibližoval k úplné rovnosti. V učení o vládě učí anarchismu. Toť opravdová forma vlády. Vláda ať se promění v administraci, čímž přišel k foederalismu. — Stoupencem anarchismu jest J. Colins a hlavní jeho zásadou jest znárodnění půdy, t. j. přejití

její ve vlastnictví kollektivní, společné. Proti církvi katolické vystupuje velice přísně. — Proti Proudhonovi vystoupil s příkrou, nelítostnou kritikou Karel Marx. Chce založiti socialismus na politické ekonomii. On i Lasalle mají podklad svůj v Hegelově filosofii. Theorie třídního boje, již hlásal, jest dobývání práv, jest donucování privilegované třídy činiti stále větší ústupky. Jest možný i cestou zákonitou. Jeho hlasatelem jest Lasalle, Liebknecht a Bebel. — Poslední oddíl náleží vypsání demokratickému hnutí mezinárodnímu.

Všechny tyto soustavy socialní hýbaly v 19. století mocně Evropou, ale přece opomenuto tu úplně vylíčení stávající ústavy, vylíčení vlivu katolicismu na socialní poměry. Myslíme, že autor nestranný i tím byl pravdě povinen. Hnutí k obnovení katolicismu není malé, ba mnohem větší nežli kterékoli hnutí z vypsaných, ale autor, boje se ho, ani se o něm nezmínil, jen na konci učinil zmínku o katolickém socialismu, jemuž vytýká, že vzal některé myšlenky z autorů socialistických a je sobě přizpůsobil, ač vskutku myšlenky ty dávno byly v učení katolickém, pokud jsou správny a společnosti lidské prospěšny, a novou na se vzaly formu.

Druhá část spisu, oddíl to X., vypisuje historii socialismu od revoluce francouzské až na naše časy. Dělí dobu tu na čtyři okresy. I. do r. 1830., v němž jeví se vzrůst duševní práce ve Francii a Anglii,, čímž mění se společenský stav: vzrůst proletariatu a rozvoj ekonomické literatury. Tím přivozeno bylo hnutí i v Anglii i ve Francii. II. okres sahá až do roku 1848., v němž se myšlenky socialistické rozšířily agitací v Belgii, Švýcarech, Španělsku, Italii, Německu, Polsku, Rusku i v Americe a způsobily tu vření. III. okres od revolučních hnutí r. 1848. až do úpadku povstání polského r. 1864., a to ve Francii, Anglii (John Stuart Mill), v Německu (Karel Marx a pak rozvoj novověký), v Belgii, jež stala se útočištěm spisů socialistických, podobně ve Švýcarech (Consumverein), v Italii (Josef Ferrari a Karel Piscani), ve Španělích (Garrilo), v Rakousku (hnutí slovanské), v Rusku (Hercenův Kolokol), v Americe (občanská válka r. 1863.). Okres IV. do kommuny pařížské roku 1871. Válka italská a polské povstání způsobily vření socialní, jež přispěla k založení „Mezinárodního spolku dělníků," jenž stal se osou veškerého hnutí. Založeny četné listy a internationala šířena do všech zemí. V Belgii vycházely „La liberté," „L'internationale." Studentstvo francouzské vydávalo „Journal des écoles," Vermorel vydával „Courrier Français," Rochefort „Marseillaise." Vynikající stoupenci byli Alfred Naquet a Emil Acollas. V Německu sdružili se socialisté kolem listův „Allgemeiner deutscher Arbeiterverein" a „Sozial-Demokrat." Tu poukazuje i na hnutí katolické, ač jen skrovně. V Rakousku připomíná se „Arbeiterbildungsverein," časopisy „Volksstimme" a „Volkswille." V Anglii založena byla „Liga práce." Zmíniv se ještě o Irsku a Rusku přistupuje k okresu V., jenž se vztahuje až k našim dobám. Dle zemí vypočítává pokroky socialismu, připomínaje spolky i časopisy socialistické a jmenuje i některé předáky. Celkem tyto „Dějiny" dobře líčí celé to hnutí až na některé mezery.

O úkolu, jaký mají vyplniti v literatuře české, silně pochybuji. Kdo jest přesvědčen, že socialní otázka dá se řešiti jen na základě katolicismu, bude proti rozšiřování této knihy, vypisující theorie protikatolické, jež nepřinášejí užitku socialní otázce, stále ji přiostřujíce. Jen svár a zmatek uváděl se jimi v dělnictvo, jen vzpouru proti stávajícímu řádu, jen násilnost odporučovaly tyto nauky a proto z nich sotva poznáme, jak pomoci našemu dělnictvu a nejen dělnictvu, nýbrž celé společnosti nynější. Lépe by bylo již určitým směrem vésti a řešiti socialní otázku a ne směrem, jakým se vede nyní. *F. Ú.*

Listy z ruské vesnice. Psal *Jaromír Hrubý*. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 309. Cena 1 zl. 60 kr.

Kniha p. Hrubého má býti „příspěvkem k poznání jedné větve kmene slovanského," jak dí autor sám v předmluvě; a účelu tomu kniha tato vyhovuje úplně. Pěkným slohem a zábavným způsobem autor, jenž řadu let pobyl v Rusku, zvláště na vesnici, líčí poměry ruského života, jeho jasné i stinné stránky, seznamuje nás se zvláštními zjevy života selského, artelí, mirem, předvádí zajímavé postavy z venkova, na př. „Fedota artelščíka," „Ďáčka Nikitu," „konokrada" Vasku a j. Vůbec každému, který chce blíže poznati zvláštnosti života ruského, kniha p. Hrubého podá hojnost zajímavých zpráv, a to způsobem poutavým.

Do jednotlivostí pouštěti se nebudeme. Dovolíme si jen poznámku učiniti k názoru páně pisatelovu o ruské novellistice ze života venkovského. Pan autor tvrdí na str. 43. a n., že mladší generace ruská, Ertel, Zlatovratskij a Gleb Uspenskij píší cosi „na způsob kratičkých dialogů a následujících na to sáhodlouhých reflexí, v nichž se uvažuje a rozvažuje o tom, jak mužík pije, pije, pije... Pití je totiž červená niť, která se táhne všemi mužickými novellami. A sice pije prý mužík především z hladu... Za druhé pije proto, že jest utlačován... Takto malebně drapírovaný mužík jest pak jádrem, okolo něhož jako důstojná skořápka kupí se nejhrubší nevzdělanost, nečistota a všeobecná duševní i tělesná nemravnost..." Nemyslíme, že by p. Hrubý dosud tak soudil, aspoň zdá se nám z jeho přehledů o ruské literatuře, otištěných v „Osvětě," že má teď trochu správnější názor o těchto spisovatelích. To, co p. pisatel připisuje Ertelovi, Zlatovratskému a Gl. Uspenskému, úplně dobře charakterisuje náčrtky Slěpcova i Nikolaje Uspenského, jejich negativně výsměšný názor na národ, v němž viděli pouze pijáky, trulanty, blbce a pod. individua. Ale Zlatovratskému vytýkají právě, že idealisuje národ, život venkovský; mužík-piják málo kdy vystupuje v jeho povídkách. Ertel také spíše idealisuje mužíka, než očerňuje, a Gleb Uspenskij také nelíčí samých pijákův, ač názor jeho na mužíka je celkem pochmurný. Že Turgenev nevylíčil „do podrobna" ruské vsi, patrno již z toho, že nám skoro ničeho nepověděl o základních formách ruského života venkovského, obščině, arteli, které nám nakreslil Gl. Uspenskij, Zlatovratskij, Ertel a j., kteří jistě lépe znají život venkovský, než

statkář Turgenev. Tento nakreslil nám několik pěkných obrázků, typů venkovských, ale života venkovského v podstatě jeho neznal.

To však knize jako celku nic neškodí; p. Hrubý pouze episodicky promluvil na tom místě o literatuře mužické — před lety, kdy listy psal; nyní jest asi jiného mínění. Kniha jeho přes to jest výborná. *A. Vrzal.*

Boh. Bauše: **Čtvero ročních časů.** V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 146. Cena 60 kr.

Spis nevelký, ale pozoruhodný. Nenalézáme v něm rodův a druhů systematicky zpříhrádkovaných, leč dovídáme se o podobách a životě tvorstva v přírodě. Nikoli, co příbuzné znaky, tvary a ústrojí spojilo, ale co život, jeho zásady a zájmy sdružily, vidíme před sebou v ladném celku. Celá kniha dotvrzuje pravdivost slov spisovatelových ve stati „Les na jaře“: „Druhdy byl přírodopis popisem, dnes stává se pojednou historií. Žádámeť na každé travičce, aby vypravovala nám svou Odysseu o převratech dob geologických.“ Autor rozdělil spis svůj v 16 článků, v nichž pořadem čtvera ročních dob uvádí nás do všech říší přírodních. Články ty jsou: „Počátek života.“ „Krystall.“ „Les na jaře.“ „Praha v květu.“ „Probuzení hmyzu.“ „Hlasy v přírodě.“ „Boj a sdružování v přírodě.“ „Mimicry.“ „Akklimatace.“ „Na zříceninách.“ „Selské zahrádky.“ „Babí léto.“ „Tažné ptactvo.“ „Na podzim.“ „Zima se blíží.“ „V zimním spánku.“ — Dvé vlastností výborných pozorujeme v každém řádku knihy této. Prvou vyjadřuje spisovatel slovy: „Přírodní věda není dnes ani materialistická ani pessimistická a neohrožuje nijak nejvyšší statky ducha lidského, vzešlé z činnosti duševní. Nový přírodopis dobře jest si vědom hluboké propasti, která dělí život a smrt, hmotu bezústrojnou a ústrojnou. Materialisté, kteří ve své nedočkavosti vyplnili tuto propast mechanickými formulemi a tak chtěli luštiti záhadu života, zabíhají v nelogické závěrky plné odporův.“ Jest ovšem těžko všeobecně tvrditi, že by nebyla přírodní věda a nejmnozší její zpytatelé materialističtí; jest však zajisté úkazem potěšitelným, ozve-li se v našich dobách hlas se stanoviště přírodovědy materialismus odsuzující. Když vedle toho p. spis. mluví o věčnosti světa nebo přírody, tedy to míní asi jen obrazně.

Druhou předností knihy Baušovy jest způsob jeho vypravování. Cítíme, jak mluví příroda svými zjevy, vzpomínáme si, jak mluvívají knihy o přírodě (knihy vědecké — nikoli poesie!). O toho rozdílu! Každý, kdo přečte a promyslí, co ve spise tomto je podáno, více než jindy podiví se tajemstvím přírody a s větším zájmem pohlížeti bude na všecky spolubydlitele na zemi naší, i na ty bezživotné. Zájmu takového jest nutně třeba. Působíť potěšení, osvěžuje mysl lidskou. Autor praví: „Všecky stromy, které u všech starých národů byly bytostmi oživenými a bývaly předmětem kultu, jeví se nám v témž půvabu Vesny; jen lidé kol se změnili: namnoze chudší o illuse a bídnější, neumějí-li se více těšiti z obrozené

přírody“ („Les na jaře“). — Spisovatel ponechává při všech tvorech a zjevech přírodních nádech poesie, kterýmž čistá mysl přírodu pozorující je zdobí. Jak utěšený článeček je „Selské zahrádky!“ O každém kvítku v našich venkovských zahrádkách pěstovaném dovíš se něco pěkného.

Všecky stati vyzdobeny jsou případnými citaty ze slavných spisův, příběhy ze života a p., čímž zajímavost knihy velmi se zvyšuje. I kde vkročí spisovatel na půdu čistě vědeckou, vysvětluje nám vše stručně i jasně, že snadně všemu porozumíme. Na půl stránce přečteme základní poučky o zvuku a máme z nich jasnější názor než z výkladu rozvleklého. Jeť zcela výborné pravidlo: V málo slovech mnoho.

Kniha ta hodí se výborně každému, zvláště pak pro školy, kde bude osvěžovati učivo přírodopisné, je zároveň rozmnožujíc a soustřeďujíc. U všech čtenářů jistě docílí kniha účelu, jakýž jí spis. ustanovil: „oživení zájmu a účastenství k pokrokům věd přírodních.“ Literatura česká může býti hrda, že i ve svém odvětví popularního přírodopisu má spis velmi cenný. *J. Apetaur.*

Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce. Dějepisně-statistický pohled od *Fr. A. Slavíka,* c. k. professora a dopisujícího člena České akademie. V Telči 1892. Nakl. E. Šolc. Str. 259. Cena 1 zl. 80 kr.

Předůležitá kniha tato obsahuje samá čísla, samá jména. Ale čísla ta i jména mluví, třebas krátce, přece velmi smutně, dojemně, ukazujíce, co osady moravské za války 30leté utrpěly, ale zase z čísel ukazuje se, jak se zmáhaly, rozvíjely, pokračovaly. Doba nejméně probádaná ve vlasti naší ozřejmuje tu; vidíme jasný obraz panství i osad a na mysl připadá, jak vlast naše v hrozné době té byla bídná i chudá, jak lidu bylo málo v nuzotě a kleslosti, jak však to všecko zlé přemohla důvěra v Boha, vytrvalá práce a vnitřní síla životní i země i lidu. Vypisuje nám to tato kniha jasněji a podrobněji nežli vše, co kde doposud o té době uveřejněno bylo. Než i na publikace tiskem již vyšlé má spisovatel bedlivý zřetel a doplňuje jimi popis svůj úřední.

Pohled tento na vlast naši Moravskou jest složen z nejspolehlivějších pramenů, z úředních popisů, jež konaly se pro upravení berně r. 1656., r. 1667., a když v příčině těchto visitací stížnosti z rozličných míst, obzvláště z kraje Znojemského, povstaly, znova r. 1669.—1679., kdy visitační komisse všecka panství prohlédla a popsala a rozličné poznámky k tomu připojila. Úřední ty popisy, které sám sněm r. 1673. za dílo velice důležité uznává, jsou tu věrně otištěny. Kterého panství však popis nebyl nalezen, přidáno pro úplnost, co praví popis z roku 1667. neb opisy v katastrech z r. 1749. Máme tuto tedy pravdivé a spolehlivé údaje úřední, které svou podrobností velikou cenu mají pro každou téměř osadu na Moravě.

Posuzovati podrobně knihu tu není nám zde možno. Důležitost její a bohatost obsahu poznati však z toho, co v sobě zavírá. Po

pozoruhodném úvodě třídí se kniha ve dva díly. V díle prvním — řekli bychom všeobecném — popsány jednotlivé kraje moravské i obvody moravské ve Slezsku z tohoto trojího hlediska: *a)* pohled na celá panství, *b)* které obce nejvíce utrpěly, *c)* pusté osady. Kraje moravské jihozápadní a severovýchodní k sobě přirovnány. Následují: Židovské domy; majetek vrchností a královská města a celkový pohled, v němž přirovnány *a)* domy r. 1656.—1679. a v nové době, *b)* role a vinice tehdy a nyní, *c)* obyvatelstvo tehdy a nyní. — V díle druhém údaje a výsledky z dílu prvního podrobněji jsou probírány. Vyličuje se tu: Která města utrpěla nejvíce a která nejméně; počet měst a vesnic; největší obce na Moravě tehdy a nyní; které měly nejvíce obyvatelův; správa obecní; národnost, obzvláště v krajinách smíšených; hranice národnostní; změny národnostní ve 200 letech; v jednotlivých smíšených obcích kolik asi bylo Čechův a Němců po 30leté válce; celkový pohled na změny české a německé národnosti na Moravě od 30leté války do r. 1880.; nové osady; nové pusté usedlosti a poměry poddaných; nové rozdělení pozemkův; kde udrželi rodné domy nejdéle; církevní správa; školy v 18. a 19. století; literatura na Moravě; seznam míst.

Celé dílo jest velice důležitou pomůckou k chystané „Vlastivědě moravské.“ Jest pro poznání Moravy od 17. století nezbytné.

Material tak pečlivě sebrán a uspořádán, že každý snadno se orientovati může. Tímto dílem postavil si p. spis. čestný památník na Moravě.

Jan Tenora.

Historický archiv České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Čís. 1. „Soudní akta konsistoře pražské“ (Acta iudiciaria consistorii Pragensis). Z rukopisův archivu kapitolního v Praze vydává *F. Tadra,* skriptor c. k. universitní knihovny v Praze. Část I. (1373—1379.) V Praze 1893. Str. XVI a 405.

Těšíme se ze srdce, že Česká akademie vydává knihy důležitosti veliké, pro něž nelze u nás jinak nalézti vydavatele. Takovým důležitým pramenem pro poznání doby předhusitské jsou i „Soudní akta konsistoře pražské,“ jichž vydaná první část zavírá v sobě léta 1373—1379. Viděti z nich všecek ráz doby té: horlení pro opravu mravů mnohdy až upřílišené, s bezpodstatnými výčitkami spojené a od kazatelů neoprávněných (srv. str. 81., 92. atd.), a snaha ta proniká všecky tak, že generalní vikář přísné nálezy i pro menší provinění vynáší. Jsou zajisté akta také dokladem, že generalní vikáři konali svou povinnost, že svědomitě se starali, aby duchovenstvo bylo obcování ctného. K soudu arcibiskupskému voláno však nejen duchovenstvo, nýbrž i laici, zejména když jednalo se o manželství, jakož i o vše, co se manželství týká, o spory laiků s osobami duchovními, o věci beneficialní atd. Mnoho, přemnoho čísel v aktech těchto týká se tedy jen laiků.

Proti duchovenstvu, kde bylo třeba, ovšem přísně nastupováno. Prohlédněme však číslo za číslem, a shledáme poměrně jen pramálo

takových provinění, ze kterých bychom oprávněni byli duchovenstvo té doby odsuzovati (celkem asi 20 čísel, kdežto všech jest v aktech 2137). Chce-li tedy kdo, jako na př. Dr. Grégr v Praze, se těchto akt konsistorních dovolávati na důkaz „veliké zpustlosti“ duchovenstva té doby, dokazuje již tím, buď že jich ani nečetl, nebo že nespravedlivě nadsazuje a upřílišuje. Nechceme zajisté každého případu za každou cenu omlouvati; byli, kteří zasluhovali odsouzení, ale povážlivý a spravedlivý člověk nikdy neodsoudí všechněch pro některé, zvláště když tolik duchovenstva bylo tehdy zejména v Praze, a když uváží, že před soud přicházejí jen chyby, nikoli ctnosti! A kdo ručí také, že by každá obžaloba byla ve všech kusech správna? (srv. na př. str. 15., kde obviněný nájemce fary „vult stare contentus,“ nebo str. 334., kde „plebanus protestabatur de gravamine et de appellando“ atd.).

Bývá ovšem smutným zjevem posud, že, jak praví P. J. Svoboda („Z kraje hradeckého,“ str. 4.), „liberalové každou chybičku při duchovní správě neb císařských úřadech pilně vyhledávají a roznášejí, když v některém archivu nalezli nějakou žalobu na kněze katolického, byť žaloba ničím dokázána nebyla, hbitě pouhou žalobu vyhlašují za zločin skutečný a neváhají ‚zločin‘ takový přičítati všemu kněžstvu vůbec, říkajíce: ejhle, takové bylo duchovenstvo katolické!“ Ale bohdá není daleký čas, kdy již nebude se víra přikládati každé nabubřelé floskuli řečnické, kdy pravda zvítězí. A pravdy nikdy nechceme zastírati.

Se stanoviska pravdy historické přiznáváme „Aktům soudním“ velikou důležitost. Obsah jejich jest přebohatý. Z nich čerpati může historik pro politický i církevní dějepis, v nich najde se pro místopis pramen převydatný a ani kulturní dějepis neobejde se s prázdnou. Jaký to na př. zajímavý zvyk, když živil se jakýsi Pešlín tím, že nosil tabuli před zajatci! (str. 295.)

Zvláště pro Čechy jest dílo toto důležito, ale i Moravy týká se dosti zápisů, které doplniti mohou zejména církevní topografii. Zmíníme se o důležitějších. Na faru kojetínskou dostal Ondřej Prosteyen z Letiny od papeže milostný list, zřekl se však r. 1373. všeho práva svého ke kostelu kojetínskému (str. 67.). V létech 1374.—1378. jmenuje se kojetínským farářem Václav Knobleich, jenž byl také kanovníkem u sv. Jiljí v Praze a písařem komory císařské (94, 130, 236). K oltáři sv. Anny v kostele olomouckém podán byl Jan (?) řečený Kleinmann, kněz z Osoblahy, který r. 1374. toho oltáře ujati se chtěl (74). R. 1374. byl plebanem v Radiměři Jindřich (103); r. 1375. byl v Mikulovicích plebanem Gumpert, jenž s Otíkem, plebanem v Dyšině, kommutoval (110, 112, 114; Wolný v „Topografii církevní“ [B. IV. 236] má právě opak). Proboštem v Olbramkostele r. 1375. i 1377. byl Jakub Wigandův (141, 229). R. 1376. byl farářem v Roštíně Jakub, jenž směnil faru svou s Janem, farářem v Murech v Čechách (174). R. 1377. byl v Rouchovanech plebanem Vavřinec, jenž byl dlužen 20 hřiven (v aktách omylem uvedeno „kop“) Janovi, plebanu v Třebíči (181). Téhož roku směnil svou faru Diviš, pleban v Suchdole, s plebanem v Březové na Moravě (183). Do Ivančic byl r. 1377. od Viktora, kanovníka mělnického, podán k vikářství po smrti Konrada, posledního rektora, Václav, syn Mikuláše, rychtáře z Ivančic (184). Tehdy také byl Petr plebanem kostela v Ostrově (190; vydavatel v rejstříku mylně asi klade Ostravu). Farářem v Penčicích r. 1378. byl Mikuláš Trebencon (266), ve Ždáře Svatuško (268), v Odrech Mikuláš (315). R. 1379. směňovali si fary své Matěj, pleban v Telči, s Klementem, plebanem v Bošilci (353).

Že vydání činilo vydavatelovi v nejedné příčině obtíže, rádi věříme, ale tím větší zásluha. Předeslán jest poučný úvod a přidán obšírný rejstřík, v němž však přece nedopatřením některé slovo vynecháno, na př. Telč 353. Jinak jest vydání velmi pečlivé. *J. Tenora.*

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Sv. 10. *Percy Bysshe Shelley:* „Cenci.“ Tragedie. Přel. *Václav Černý.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto.

Percy Bysshe Shelley, největší „idealistický“[1]) básník anglický, narodil se 4. srpna 1792 ve Field Placeau blíže Horshamu, v Sussexském hrabství. Otec jeho Mr. Timothy Shelley byl venkovským šlechticem a ctihodným Whigovcem, na křtu dáno budoucímu antikřesťanovi Percy Bysshe. O matce, která pramalý vliv měla na syna, známo je toliko, že to byla citlivá žena. Rodina básníkova kromě něho skládala se ještě ze čtyr sester a bratra. Mladý Shelley hned od let dětských zálibu měl v pohádkách strašidelných. Po vybytí národní školy poslán jest do Brentfordu do tak zvané „Sion House School“ a o 15 letech do Etonu. Tam začal se jeviti prvně jeho revolucionářský duch, se všemi professory byl v rozporu, jediné Dr. Lind, přírodozpytec a fysik, měl vliv na Shelleyho, ba utvořilo se mezi nimi přátelství skoro vznešené. Jak hluboký dojem obcování s Dr. Lindem na ducha Shelleyho učinilo, vidno z toho, že dvakráte reprodukoval obraz toho ctihodného učitele a přítele, jednou v básni „Revolt of Islam,“ kdež jest prototypem starého mudrce, jenž osvobodí Laona, a podruhé ve skvostném úlomku „Prince Athanasse,“ kdež figuruje jako Zonoras. Od Linda asi zdědil zálibu pro chemii, sic byl Shelley nedbalý studiosus, toliko horlivým byl v literarních studiích, dovedl neobyčejně lehce dělati latinské verše, i přeložil Pliniovy dějiny přírodní (prý II. knihu). Zmínky zasluhuje ještě okolnost, že pro jeho vzpouru proti školním autoritám dáno mu od spolužáků přezvisko „atheisty.“

Na oxfordskou universitu vstoupil roku 1810. Než se však na universitu odebral, ztrávil časek v rodišti svém, kdež se ponejprv zamiloval a kdež také první své práce složil, a tož dvě romance a sbírku básní „Original Poetry by Victor and Cazire,“ ale propadly všecky ty práce zapomenutí. V Oxfordě vrhl se s celou duší na studium, které ho zajímalo, najmě Lockeových, Humeových spisů, francouzských encyklopedistův a Platona. Všecek zaujat spekulacemi o náboženských a filosofických předmětech dopisoval anonymně různým literarním celebritám. Napsal také malý syllabus „The Necessity of Atheism“ (Nutnost bezbožectví), jemuž dal kolovati v listech, v kterých prohlašoval, že pamflet ten našel a že není s to, aby důvody v něm vyvrátil. Pamflet však dostal se do ruky učitelům, kteří, majíce Shelleyho v podezření jako jeho spisovatele, vyzvali ho, aby se k činu přiznal a zásady tam hlásané odvolal, což když Shelley učiniti nechtěl, vyhnali ho. Dokázáno sice není, byl-li Shelley v té době materialistou z přesvědčení, ale soudě z „Queen Mab,“ v kteréžto básni se zračí

[1]) Za takového jest všeobecně prohlašován.

smýšlení básníkovo z té doby, jisto jest, že aspoň v praktickém ohledu života byl atheistou. Po vyhnání z university otec nechtěl ho do domu přijati, a matka a sestra jen úkradkem ho směly vídati. V té době seznámil se a zamiloval se do Harriety Westbrookové, jež mu dodávala podporu peněžní od sestry poskytovanou; následek známosti té byl ten, že s milou Harrietou v září r. 1811. utekl do Edinburgu, kdež se s ní dal oddati. Nerozvážný krok ten nadělal Shelleymu potom dosti hoře. Shelley s Harrietou vedl první tři léta věru kočovní život, až r. 1813. usadil se v Londýně, kdež se mu narodila dceruška Janthe. V té době dal do tisku, ač nepublikoval jí, svou báseň „Queen Mab“ (Královnu Mab), již Byron, jemuž jeden exemplar poslal, prohlásil za dílo neobyčejné síly. V básni té složeny jsou všecky utopie Shelleyovy a právě hlavní kouzlo celé básně spočívá v bezmezných nadějích poetových, v jeho sympathiích s bědami a útrapami minulými a u víře v šťastnější budoucnost lidstva. Zatím však ovoce nerozvážného kroku Shelleyova, o němž jsme se výše zmínili, dozrálo; Shelley svou ženu opustil, ač později dohodnuv se s ní o její výživu se staral. Harriet, vrátivši se k otci, porodila mu syna Charlesa. Shelley proti svým zásadám v „Královně Mabě“ vysloveným vešel v druhý sňatek s Marií Godwinovou, s níž seznámiv se, v pravém slova významu „prchl“ do Francie. Tam, putuje krajinami zpustošenými válkami a revolucí, hluboce byl vzrušen smutnými výjevy, skoro při každém kroku se mu naskytujícími; dojem, který naň učinily, patrný jest v líčeních uložených v básni „Revolt of Islam“ aneb v „Laonu a Cythně,“ jak původně báseň nadepsána byla. Nedostatkem peněz donucen byl opustiti Švýcary, kamž byl až došel, i vrátil se po Rýně do Anglie; dojmy z cesty této uložil v básních „Alastoru“ a „Witch of Atlas.“ Konec peněžním nesnázím jeho učinila smrt otce jeho roku 1815. Shelley usadil se v Bishopgateu, kdež napsal svou báseň „Alastor,“ v níž, provanuté podzimním tonem, zádumčivě něžným a sladkým, zjevný jest obrat, kterého doznaly Shelleyovy utopie následkem hluchoty okolí. R. 1816. ubytoval se Shelley u jezera Ženevského, kdež sousedem jeho byl Byron, k němuž s celou svou idealní duší přilnul, avšak ještě téhož roku spatřujeme ho v Anglii, kdež ho stihla ohromující zpráva o sebevraždě první ženy. Ale nedosti bylo na té ráně, v zápětí zasazena mu druhá, ještě krutější. Shelley zbaven následkem výnosu zákona (pro své protikřesťanské zásady) svých dětí, jež svěřeny na vychování rodičům první ženy jeho.

V Marlowě, kdež se po návratu do Anglie ze Švýcarska usadil, pracoval o básni „Revolt of Islam,“ básně překypující zrovna bohatostí vznešených myšlenek a sebeobětování, heroismu a strádání, zvláště plno kouzla a čaru jest líčení lásky „Laona a Cythny.“ Snad v celé poesii není nic tak božsky něžného a úchvatného jako vylíčení setkání se obou milenců po letech zápasů, strádání a běd ve IV. zpěvu. Věru verše ty lze nazvati „vtělením se lásky ve slova“! Nic tak necharakterisuje Shelleyho jako jeho snaha co do nejidealnějšího světla

postaviti poměr muže k ženě, a v žádné básni není snaha ta tak projádřena jako v básni zmíněné. Celým mohutným hymnem na svobodu „Revoltem“ vine se zlatou nití jeho sympathie s onou polovicí pokolení lidského, jež, ač slabší jest, přece v tužším ještě ujařmení úpí, nežli muž, ale přese vše to Cythna jest a zůstane nejidealnější bytostí, jakou kdy básník vytvořil. Cythna jest personifikací básníkových idejí o čistém, vznešeném ženství, je to jakýsi typus „ženského vykupitele.“ Roku 1818. opět zachvácen byl Shelley potulným duchem, i opustil Anglii, aby se do ní již živ nevrátil. Tentokrát odebral se do Italie, kdež se v různých městech zdržoval. Z té doby pocházejí tyto jeho básně: „Rosalind and Helen“ (aspoň její přepracování), výpravná báseň, kus jeho autobiografie neboli správněji řečeno kus jeho životních zkušeností a trpkostí (cf. oloupení Rosalindy o její děti a j.), potom „Julian and Maddalo,“ v kteréžto básni probleskuje z každého řádku duch rozmluv a duševních styků mezi Shelleyem a Byronem; dále „Prometheus unbound“ a „J. Cappucini.“ „Prometheus unbound“ jest výrazem nezkrotitelného odporu proti všemocné síle; vzdoru toho typy jsou: Satan, Ahasver a Prometheus, ale kdežto první dva jsou representanty čistě negativního vzeloru, v Prometheovi titanský trpitel opovažuje se z lásky k ujařmenému lidstvu na odpor se postaviti rozmarné, ale neobmezené moci. Báseň ta jest slavným „kredem“ Shelleyovým, že lidstvo jednou vyprostí se ze všelikého otroctví, že bude jednou úplně a cele volné. Provedení myšlenky jest velkolepé a zdařilé, zvláště sborové zpěvy konečné znějí jako báječná hudba sfer.

Z roku 1819. pochází tragedie „Cenci,“ jejíž překlad z péra V. Černého vydala Česká akademie jako 10. svazek „Sborníku světové poesie.“ Tragedie nese název jedné z hlavních jednajících osob. Francesco Cenci, pokud známo z dějepisných památek, náležel k nejdivočejším a nejsurovějším šlechticům své doby a týral nelidsky i rodinu svou, tak že konečně dcera jeho Beatrice, smluvivši se s macechou svou Lucrecií a bratrem Giacomem, Paolem a Bernardem, dala otce r. 1598. na zámku Petrelle v Neapolsku úkladně zavražditi. Avšak najatí vrahové vyzradili potom nastrojený úklad, a Lucrecie, Beatrice i Giacomo k rozkazu papeže Klimenta VIII. popraveni jsou. (Ottův „Slovník naučný.“) Toť také děj dotčené tragedie, jen že Shelley, aby aspoň poněkud zdůvodnil, smíme-li se tak vyjádřiti, čin Beatrice, pojal ve své drama myšlenku (ovšem nepravdivou), že se Cenci dopustil pokusu krevního smilstva na své vlastní dceři. V dotčené tragedii podal autor obraz nejpodlejších a nejhanebnějších vášní lidských, a to v jejich nejhroznějším a nejodpornějším vzezření, typy jejími jsou Cenci a Orsino, protivu má činiti Beatrice, ale po našem názoru všecka její krása, všecko její utrpení aspoň s ethického stanoviska nevyváží nikdy úplně morální viny kroku jejího, a proto přese všecky krásy dramatu tohoto odložili jsme je neuspokojeni. Nepříme, že děj jest ven a ven zajímavý a že hluboce zachvívá čtoucím divákem, kdož by neuznal tragického pathosu ve sceně na př., kde Cenci o banketu, ke kterémuž celou svou rodinu a známé sezve,

děkuje Bohu za náhlou smrt svých synů, nebo srdcervoucího výjevu ve vězení, když se nešťastným obětem příšerného zločinu ohlašuje jejich ortel, ale ta konečná resignace Beatricina nedovede uspokojivě osvětliti těch mrákot viny a zločinův! A proto nenazvali bychom jednání ředitele divadla covent-gardenského „pruderií," jak p. překl. v předmluvě, protože provozování kusu toho nepřipustil; nejsme úzkoprsými, ale předmět tragedie, to musí kde kdo uznati, jest nepřirozeně hrozný a hnusný, aby se hodil na jeviště! Nyní se u nás slovem „pruderie" jaksi příliš hází; zlé znamení! A z téže příčiny byli bychom si přáli, aby p. překladatel byl nám ze Shelleyho napřed něco jiného přeložil. O překladu samém promluvíme až na konci stati této.

Abychom se vrátili k Shelleyovu životu. Za pobytu v Římě umřel Shelleyovi synáček, jedináček, William, poněvadž dceruška Klára byla mu již dříve zemřela (jsou to dítky z manželství s Marií Godwinovou). Z Říma odebral se do Florencie a odtud do Pisy, kdež se hlavně zdržoval. Tam napsal báseň „Witch of Atlas," báseň tu lze nazvati snem letní noci jeho obrazotvornosti, je to čistě vymyšlený výtvor jeho genia. V Pise seznámil se Shelley s Emilií Vivianiovou, jež byla dcerou italského hraběte, jenž oženiv se podruhé na popud své ženy žárlivé na krásu její dal ji uzavříti do kláštera sv. Anny, až by nadešla doba jejích vdavek. Smutný byl její život a její konec, neboť po šestiletém nešťastném manželství zemřela na úbytě. A tato Emilie Viviani nadchla Shelleyho k básni „Epipsychidion," k apotheose lásky. Angličtí kritikové staví ji po bok Šalomounově velepísni, pravíce, čím tato jest ve sféře smyslné lásky (protestanté totiž nespatřují ve velepísni jejího vyššího, hlubšího významu, odnášejícího se k pravému ideálu žen a ku spojení Krista s církví), tím že jest „Epipsychion" v nejduchovější fasi lásky. Na smrt Keatsovu napsal elegie „Adonais." Pí. Williamová nadchla Shelleyho k básni „Sensitive Plant," kratinkých, ale rozkošných lyrických písní, z nichž zvláště vytýkáme „The Lines to a Lady with a Guitar." Jiný známý Sh.-ho, princ A. Mavrocordato, Řek, zavdal mu podnět k lyrickému dramatu „Hellas," v němž opěvá boje a konečné vítězství řecké věci, spolu vítězství všeobecného pokroku lidstva. Dlužno ještě se zmíniti o fragmentu „Triumph of life," psaném v tercinách, jenž náleží k nejpodstatnějším produkcím ducha básníkova, jejž dokončiti zabránila mu nešťastná smrt. Shelley objednal si totiž k vyjížďkám od kapitana Robertsa z Janova člun, „Don Juana," jenž byl hanebně vystavěn. A v tom neblahém člunu vydal se náš básník naproti Huntovi, aby s ním porokoval v záležitosti nově založené býti mající magaciny, do Leghornu, kamž šťastně přibyl, ale na zpáteční cestě, dne 8. července 1822, přistižen byv bouří bídně zahynul. Mrtvola Shelleyova nalezena po čtyřech dnech v zuboženém stavu na blízku Via Reggia. Dle zákona toskanského musila mrtvola býti spálena — srdce však zůstalo neporušeno, neztráveno ohněm, i bylo kapitanem Trelawnym vytaženo z peci, — popel pak uložen na protestantském hřbitově v Římě vedle Keatse a na pomník vyryt tento nápis:

Percy Bysshe Shelley
Cor Cordium
Natus IV. Aug. MDCCXCII
Obiit VIII. Jul. MDCCCXXII.

Mary Shelleyová přežila svého chotě o 29 let.

A teď několik slov o překladě „Cenciho.“ Překlad jest věrný, jediné na str. 120. vynechána, snad v p. překladatelově vydání také schází, tato slova:

Camillo: Guards lead him nearer the lady B.
He strinks from her regard like autumn's leaf
From the keen bre ath of the serenest north.

Podotýkáme však, že místo to právě významné není, aniž opominutí jeho smyslu ruší. Ale překlad jest nejenom věrný, nýbrž také správně vystihuje smysl originalu, až na maličkosti. Že je vytýkáme, nebudiž nám ve zlé vytýkáno. Puntíčkářstvím překladateli takovému, jako jest p. V. Černý, zajisté neublížíme. Na str. 67. byl by zajisté také dovedl p. překladatel úplně zachovati znění originalu pro jeho smysl k následujícímu: „And he saw | My wise was touched“ (t. j. i viděl, že žena moje byla dotknuta, totiž slovy jeho) m. „Má žena ubohá naň pohlédla.“ Podobně na str. 135.: „I hardly dary to fear | That thou bring'st other news than a just pardon“ sotva odpovídá tomu české znění: „Ach, obávám se pouze, s odvahou | že jiné rozhodnutí nesete krom milosti.“ Na str. 32. proč ne: mračí se (frowns) m. zlobí se, když hned v následujícím stojí: „pro mne však úsměv má?“ Na str. 47. místo „toť“ zajisté jasnější a správnější by bylo „neb“ (for). Na str. 65. ptá se Giacomo: „Víte tedy, že Cenci mimo dům?“ (Know you then | that Cenci is from house?), a ne tvrdícího: „Nuže vězte, že Cenci...,“ ostatně to má na svědomí interpunkce. Na str. 72. místo „uprchl“ lépe „vyvázl“ (escaped) ohledem na celek. Na str. 97. mohlo zcela doslova státi: „Ó paní, okamžiky mé zde | jsou spočítány“ (my moments here are counted) m. „Okamžiky prodlení jsou vyčerpány.“ Překlad však se také plynně čte jak original, toliko nelibě se nás dotklo, že místy interpunkce pochybená, zač ovšem překladatel nemůže, spíše korrektor, ruší ne-li právě smyslu, tož aspoň okamžitého porozumění. Doklady na str. 23., 30., 65., 120., 131. a jinde. A snad by nebylo také na ujmu bývalo překladu, kdyby po záporném slovese kladen byl genetiv a místo „účeli“ kdyby správně česky stálo „účelu.“ Dokladů pro tvrzení své o zdařilosti překladu uváděti nebudeme, poněvadž pokládáme to za zbytečné, neboť každému čtoucímu vysvitne to samo sebou.

A. Koudelka.

Bodláčí s Parnassu. Básně *J. Vrchlického* (1890—1892). „Salonní bibl.“ sv. 80. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 146. Cena 1 zl.

Za kratinkou dobu po „Životě a smrti,“ objemné sbírce lyrické, napsané na letním bytě chuchelském, překvapil Vrchlický své čtenáře novým svazkem básní, nadepsaným: „Bodláčí s Parnassu.“ Sbírka není věnována nikomu, což podotýkáme proto, že každá básnička u nás nyní mívá svou dedikaci. Probereme jednotlivé básně všech tří oddílů.

I. „Z různých cest“ počíná básní titulní: Bodláčí s Parnassu; se sídla bohů, přesazeného a chřadnoucího v nevlídném našem severu básník lituje. „Ve svůj vzdech a ve svůj rým, květe můj, tě zasadím, by ten lesk, jímž's doma plál, svítil aspoň v mojí písni dál!“ Mnohé poesie Vrchlického jsou k nám bohužel také přesazeny a v národní půdě naší chřadnou. Což potom divu, když se básníkovi „do vavřínu připlétá bodláčí“? — Thespesion „to vzácné štěstí měl, že v půli žití ke dnu všeho zřel. My v smrti až — tu ale v srdci tíž, bez návratu a k tomu — pozdě již!“ — Talmudský motiv: „Jsou různé tvary, v kterých Bůh se jeví, dnes v keři ohnivém a v květu zítra. Jest genij, krása, sláva, láska, radost, je vrchol všeho, co tu zovem štěstí. Kdo, přijde-li, mu učinit může zadost?“ Mysticky tu proslovena myšlenka, že rozkoš má své hráze, za kterými vraždí. — U cesty do lázní žebrá v poledne hošík s otevřenou dlaní — a panstvo ho míjí.

Ó nedivte se, mořem běd
až propluje za řadu let,
když v noci někde na rozcestí
stát bude se zaťatou pěstí.

Potulní šumaři vyruší básníka, zasedajícího k psaní. On zprvu „posílá tu hudbu k čertu,“ utiší se však vzpomena, že hrají o živobytí a přesvědčeni jsou o solidnosti své hudby, že i mnohého básníka a myslitele „koncert není vždycky ryzí, však velkopansky žádá prominutí.“ — Slepé dítě hraje si s jarním květem a usmívá se. Tak i ty vděčně spokoj se odleskem štěstí. — Staré drama: Z krčmy, kde zní hudba, „v níž basy povyk vítězí,“ berou se dva mladí lidé pod lípu. Po roce tam pláče ona sama druhá. — Žena: Nevěstka o dušičkách nosí věnec bílých růží na rov svého dítěte, kterým padla. „Tu cítila, jak žití drahou hloub klesá, denně víc a víc... Však večer v okně s šíjí nahou se opět smála do ulic.“ — Vrátilo se: Řeka vyplavila dítě. Kmet je uložil v síňce a rozžal mu hromničku. Večer jeho vnučka, přicházejíc z práce, vzkřikne: „Moje dítě! Vrátilo se!“ a zoufá ve vlnách. Sloh této ballady je moc trhaný. — Smrt Lukanova: Básník Lucanus přeťal si žíly, že velkostí svou uvalil na sebe hněv Neronův. I Vrchlický cítí prý se větším a lepším než Nero, doba jeho, a pouští si žilou, básní prý totiž, nedbaje ni rozumu (!) ni rozkoše lásky marné. — Soucit: „Děl Satan Kristu v chvíli pokušení: ...Má člověk z všeho nemoc, zhoubu, zmary, nic Bůh mu nedal. Zvedna (sic) vlídně zraky, děl Kristus tiše: Soucit dal mu taky!“ — Ahasver na věži Eiffelově píše Semiramidě, stavitelce visutých zahrad. Stancemi vysmívá se vrtkavosti, haštěřivosti a nevkusu doby; Eiffelovu věž nazývá litou šibenicí a odznakem našeho století. — Medusa: Příroda se opakuje. Viděl jsem dívku s tváří Medusinou; však řečí svou vytrhla mě z illuse. Co platna na světě by byla Medusa, když není více Persea?! Básník má pravdu. „And're Zeiten — and're Vögel, and're Vögel, and're Lieder,“ pravil už i Heine. — Z lomů: Dva lamači dávají se z bídy zabít výbuchem, ana pod lomy po řece pluje loď s kvítím a hudbou.

S Dantovým Novým životem:

To jiný život než století toto.
O Dante, Cino, Cavalcanti, Giotto!

Vy velicí v lásce a víře, v idealech a v umění! Vám všechno vycházelo z přesvědčení. Dnes láska svatá, již jste sladce pěli, též ztratila svůj věčný význam celý. Víc člověk duše nezří v ženském těle. Jsme sama prosa, že chcem vědět všecko, ztrácíme sebe, vlastní duše vůni, jež nemůž' jedné pravdy na výsluní se rozvít zcela. Čtem tisíce knih, co nám po nich zbude? Dnes jest „víra chabá kotva, a věda skála, kde se kotva láme. Pouze peníz chřestí o misku zisku, symbol všeho štěstí.“ Žij tedy přírodě a lásce! Až na frasovitě nejasný konec jest báseň tato elegií, hodnou vysoce idealního ducha. Tu skládá Vrchlický výsledek svého posavadního moderního snažení a umění. — Lermontovu: Básník žehná kouli, jež Lermontova zasáhla mladého, dokud byl nadšeným romantikem, „jímž v posled musí každý být, kdo nad tu hroudu kalu, špíny se touží povznésti v svět jiný, když starý nelze přetvořit.“ — Cor cordium jest hledaně arranžovaná apotheosa P. B. Shelleye, pěvce „ducha země,“ jenž nadarmo verši svými burcoval spící dobu svou. Nyní „před trůnem Fata“ prosí za budoucnost lidstva (!). — Přípitek A. Asnykovi: Jsou poeti, kteří předletěvše lidstvo, čekají na ně u brány idealu; jsou jiní, kteří jsou bojovníky a vůdci k tomu idealu. Ty's jedním z nich, ty družíš k písni čin!

Oddíl I. tedy skutečně zahrnuje verše „Z různých cest,“ genry, motivy biblické, elegie, ody atd.

Jednotnější jest oddíl II., vhodně nadepsaný: „Z vlastních ňader.“

Ballada o mladosti: Potkal jsem v lese svou mladost — dívku, mající ve klíně řeřábí a ocúnky místo zlata, jehož si v hoře nabrala. Romanci té schází jednota i nálada. V 1. sloze básník hvozdem jede, v 3. už dále jde. — I. Sestina o životě duše úchvatně líčí předtuchu věčnosti. Tu je Vrchlický mistrem, s tak grandiosní silou a hloubkou u nás neumí mluvit nikdo:

Cos nejasného v duši mé se vlní
jak na břehu, jenž čeká příliv moře.
Oh, co tu bude medus, pestrých škeblí
ve klínu dlouhých, rozvlněných travin!
Oh, co tu bude divných bíti zvuků
do srdce němé, zasmušilé skály!...

Květnice života: První sladcí snové jsou fijalky, opojná touha — jasmín, stisknutí drahé ruky — akát, oheň srdce — růže, ostny života — kaktus, illuse — chmýří pampelišky, resignace — leknín na vodách, beznaděj — hořká routa, zvadnutí — asfodel:

Ó květe mrtvých! Věčna květe,
mne nepřekvapíš, všeho cíl;
já s břehů, kde se vlní Lethe,
tě dávno již v hruď přesadil! —

Lidské srdce, byť tvrdé bylo jako křemen, zatřpytí se láskou. Forma tvrdá. — Druhým déštěm, padajícím už jen se

zmoklých stromů, je poesie naše; po Homeru a Dantovi jsme my druž opozděných epigonův. — Odpověď:

Nemysli na ty, kterým podal's pít,
a kteří do tvé naplivali číše —
všech srdce s tvým přec v souhlas nemůž' bít!
Týž hvozd, jenž jedněm dumy dýše,
zas dráždí jiné, sněť mu urazit.

Ano, v krajinách, kde není role a chleba, tam se mýtí lesy. — Hnedle sám ocitnul jsem se ze svých druhů z mládí. Jedni odešli ze života, druzí z říše mladistvých idealův. Ať jsou si lhostejni, ale když po tobě hodí kamenem, to bolí. (O. p.) *D. L.*

A. Klášterský: **Epické básně.** „Kabinetní knihovny" sv. 62. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 121. Cena 40 kr.

Je to již asi pátý svazeček tohoto u většiny čtenářstva oblíbeného mladého básníka, který sice nevyniká vysokým vzletem básnickým, bohatou fantasií, mohutností obrazů, různotvárností motivů: nicméně však píše básně, které v řadě namnoze bezcenných plodů mladších našich básníků vždycky ještě předního místa zasluhují.

Přítomná sbírka je rozvržena na tři díly: „Malé romany," veršem, „Moderní ballady a romance" a „Dva dětské obrázky"; mimo to nachází se tu pohádka „Cvrček v krbu." Ačkoli pak pouze druhý díl má název moderních ballad a romancí, přece také malé romany veršem pod záhlaví to dobře vřaditi možno; nelišíť se romanky ty od ballad a romancí ničím, leč rozsahem. Referujíce o sbírce Klášterského „Spadalé listí" (srv. „Hlídka literární" 1891) naznačili jsme ráz i význam jeho „moderních ballad a romancí," jejichž první řada ve sbírce oné byla umístěna. I v této druhé řadě ballad a romancí nalezneme tutéž prostotu obsahu, pravdivost a typičnost postav, jež autor tu předvádí. Jednou z nejlepších básní této sbírky, ano z nejlepších básní Klášterského vůbec je romanek „Matka." Matka, cítíc, že stárne a snad brzy zemře, napomíná syna, aby si vyvolil družku života, jež by místo ní „rozháněla mrak příštích trudů" jeho. Stane se, a žena veselá vešla pod tichý krov jejich, a hostí býval hned „plný dům, a hudba, šum a skok." Žena nestará se o dítě, podvádí muže, „otroka její krásy," a když matka ho na to upozorní, zaslepený syn, věře více ženě než matce, vyhání starou matku, aby nerušila klidu jejich. Ale záhy mladí manželé přišli o všecko, a tu veselá žena přizná se mužovi, že jiného miluje a nechce s ním trpěti bídu. Muž ochuraví, žena ho opustila, a matka mu posluhuje. To je průběh rychle postupujícího děje v tomto obrázku rodinného dramatu. „Bez lásky" je název druhého romanku. Rodiče přinutili dívku, aby vzdala se lásky své a vzala si „bez lásky" měšťáka, že „v městě bude paní." Z počátku byl muž k ní lásky plný, ona mu zvykala a „nesla oddaně teď úkol věrné ženy." Brzy však masku odhodil, ukázal se ve svém hrozném sobectví, když prohýřil věno ženy své, poslal ji domů, aby jí dali ještě rodiče. Ale otec nechce dát; tu mladá žena, bojíc se o své dítě, jež jest u muže, ukradla otcovi

peníze, vrátila se k mužovi, „svou kořist — zločin — hřích — mu vrhla pod nohy," vzala si dítě, a když nemohla už snésti výčitky mužovy, utopila se i s dítkem. „Sylva," tak je nadepsán třetí romanek, byla milována dlouhá léta mužem, který, když ona již trochu sestárla, rád by se jí zbavil, an se zamiloval do mladší dívky. Sylva onemocněla a přiměla ho, aby se s ní dal oddati, což on učiní doufaje, že Sylva brzy zemře. Ale Sylva ozdravěla, muž přijal ji chladně, přišly brzy hádky, výčitky, jichž žena snésti nemohla, i odešla od muže. To jest obsah romanů veršem, k nimž cenou i rozsahem blíží se pohádka zimního večera: „Cvrček v krbu." Básník v zimě slyší kdesi hlas cvrčka, jenž mu vypravuje pohádku „pro moderní velké děti" o dvou mladých manželech a krátké jejich neshodě, která nastala tím, že mladá žena chtěla buď jak buď jíti vzimě na ples, muž pak jí v tom zbraňoval, an sám netančil a příliš ženu miluje nerad by ji svěřil na celý večer cizím rukám i pohledům. Smířili se a tu jednou večer v zimě přisedla žena k mužovi:

„Chtěla jsem ti jenom říci,"
děla, větší plamen v líci,
„že už jíti na ples — na ples —
že už na ples nemohu."
Pak se kloníc k uchu jeho,
šeptla cosi blaženého . . .
— — — — — —
A když přes rok vozy hřměly
v zimních nocech na bál skvělý,
nad dítě své skláněla se
ve blaženém usmání.

Ach, jak se jí dětskou zdála
nadšená ta plesů chvála! —
Kolik se jich z toho víru
jako ona zachrání?!

Dva dětské obrázky: „Rváč" a „Idyllka ptáčníkova" jsou vlastně též malými romany veršem. Rváčem je syn pohodného, jemuž se děti posmívaly, a tu on ze zlosti uhodil děvče nevinné, které od té doby se ho co nejvíce stranilo, a když ono neštěstím padlo do mlýnské stoky, rváč chtěje je vytáhnouti utopil se spolu s ním. V „Idyllce ptáčníkově" zvláště zdařile nakreslena postava starého ptáčníka, jenž v největší nouzi nechtěl prodati špačka, který volával jméno děvčátka, Kristy, již stařec si byl tak zamiloval. Ale Krista za jeho nepřítomnosti špačka z klece vypustila.

To je všecko, co jsme našli nejcennějšího ve sbírce; z kratších ballad a romancí zdařily se ještě: „Dcera," „Tiše, tiše," „Ze vsi" a „Ballada z doby probuzení." Některé z ballad jsou příliš bezobsažné, nudné, není v nich žádného vzletu ani originalní myšlenky. Forma vnější není bezvadná, verš mnohdy pokulhává. *A. Vrzal.*

Jana Nerudy **Písně kosmické.** Illustroval Viktor Oliva. Čtvrté vydání. V Praze 1893. Nakl. F. Topič. Str. 66.

Poesie měsíčková a hvězdičková v obyčejném slohu by v Nerudovi byla vyzněla jen satiricky. Neměl' on tolik sebezapření, aby se zastavil při tom čistě lyrickém snění, které se prý nejlépe daří při měsíčku. Milí ti obyvatelé etherných krajin bývají obyčejně jenom svědky, nanejvýš nevinnými, ač obviňovanými, záminkami rozličných těch pozemských příhod a náhod, veselých i neveselých, hravých i klopotných. Co všecko na př. ta ubohá chladná, mrtvá luna má na svědomí . . . Neruda jest jaksi objektivnější tím, že opouští zemi a ponořuje se

více do bezměrných hlubin všehomíra; ze života pozemského přináší jen jakoby vzpomínky, které se mu zde v životě hvězdném, životu pozemskému podobném, vybavují. Kosmická tělesa nejsou tu pouhou staffaží, nýbrž přímým předmětem pozorování. Cit souvislosti s těmito světy, cit obdoby mezi koloběhem lidským a hvězdným je tu hlubší, a také podán jest podrobněji a s větším dojmem.

Snad jiní jinak uvidí —
já myslím nebe širé si jak naši zemi,
a při hvězdách si myslím na lidi.

A takto sleduje „život“ světových těles v jejich radostném reji, v lásky a námahy bolu, ve změnách věku, přátelství a nepřátelství, jak

běhají spolu a přece je
každý svých práv si bdělý,
jak lidi nás zde chladná zášť,
je chladný ether dělí.

I zde se střídá nádherný hymnus velkolepé myšlenky s drobnou selankou milostné chvíle, neboť i tu je se nad čím zadumati i obveseliti. Širošíré okruhy, dlouhá, ale vydatná dráha světla — chod myšlenky; stálost a přitažlivost těles — vytrvalost a vlastenectví; počátek a konec (slunce dobrodincem a hrobem) jsou hlavní vážné akkordy, které tu ze světové harmonie s různým štěstím zachyceny, různým také ohlasem doznívají, tu plněji, tam poněkud na prázdno.

Ke středu a základu všehomíra se básník nepovznáší; bylo by to proň snad příliš „mystické“ — on se drží více hmotné skutečnosti.

— i to velké Slunce zas
kolem většího vede nás —
a toto slunce jeho
kde jde? — a kolem čeho?
Mysli se nejvýš — a nad tebou
hvězd jako vřesných zvonců

a kdybys byl jak Slunce stár,
nedomyslíš se konců!
Klečím a hledím v nebe líc,
myšlenka letí světům vstříc —
vysoko — převysoko —
a slza vhrkla v oko.

Mezi tím pak si chvilkami zalaškuje měsíček se zemí nebo hvězdy mezi sebou. Málo jest poměrně míst, kde by přelud života nebyl dosti přesvědčivě proveden, kde totiž se obdoba se životem lidským vede příliš do podrobna; tu pozorovati jakousi násilnost výrazu i fikce.

Neruda z těch básní mluví celý: máš tu duchaplné obraty v myšlenkách a srovnáních známého vypravovatele, fantasticky přioděné hvězdářské údaje pilného feuilletonisty, hluboký a jemný cit pravého národního básníka, dovádivé hříčky nevyčerpatelného humoristy, které jižjiž hrozí vybočiti z ušlechtilého humoru do všední burlesky. I co do slohu v obratné a takořka vesměs případné úpravě veršové, kteráž opravdu jen hraje, znamenáš mistra vhodného výrazu slovního, jakož naopak na některých místech se shledáš se spisovatelem, nedosti dbalým správného slohu českého.

Prvé vydání těchto písní (1878) přivítáno s jásotem. Jsou nám opravdu mnohem bližší a též o sobě mnohem cennější, nežli celá řada jiných, velice slavených veršovaných svazků.

Toto vydání pořízeno s obrázky, z nichž ani jediného nelze nazvati případným a illustračně zdařilým; to měl umělec sám cítiti,

že „Písní kosmických“ illustrovati nelze, jako na př. „Večerní písně,“ tím méně několika těmi naháči, a nepovolovati ani nátlaku nakladatelskému. *P. Vychodil.*

Sebrané spisy *Jana Nerudy.* Pořádá Ign. Herrmann. Díl II. Drobné klepy. V Praze 1892. Nakl. F. Topič. Str. 300.

O vydání feuilletonů Nerudových promluveno obšírněji vloni na str. 210. Tento díl nadepsán „Od nového roku do Sylvestra“; jsou v něm totiž některé feuilletony, které sledují rozmanité ty „saisony“ roční. Mezi ně vřaděno hojně divných a jinačích klepů; na zasmání je tu dosti látky, ale od nudy přece vždycky nepomáhá, a ta se dostavuje při čtení často. Oblíbený předmět Nerudův, pověsti z hagiografie, i zde se vyskytuje; Neruda, jak známo, rád při tom zastával úlohu posměváčka a šaška s ukazovací holí. Vytýkáno tu leccos až příliš ostře, což velkou bouři v časopisech způsobilo; pravda jest i tentokrát uprostřed, některé vtipy jsou skutečně hodně obhroublé. Že Neruda o sobě mluví směšně-hrdinsky, což mu vytýkáno za ješitnost, jest docela nevinným, ba mnohdy velice působivým žertem, který takto jest i ve slušné společnosti vůbec oblíben, není-li jinak obsahem závadný. Jakožto celek má málokterá z těch črt větší cenu. *P. Vychodil.*

Urbánkova Bibliotheka paedagogická. Svazek CLXIII. „Mateřská škola,“ první pracovna dítěte. Napsala *Berta z Marenholtz-Bülowů.* Zčeštila *Barbora Ledvinková,* c. k. učitelka. S 3 lithogr. tabulkami a životopisem Fröblovým od Berty z Marenholtz-Bülowů. V Praze 1891. Str. 33. Cena 40 kr., váz. 60 kr.

Napsal kdosi, že tenké knížky jsou — pozoruhodny. Ve slovech těch je kus pravdy. Dokladem nadepsaný překlad spisku Berty z Marenholtz-Bülowů. Není sice nikde nadepsáno, že překládáno — z německého, ba spíše by se ze předmluvy dalo vyrozumívati, že překládáno — z francouzského. Kdo překládáš z němčiny, napiš poctivě: zčeštila z německého jazyka. O tom, jak zčeštěno, až na konci. Předem o věci samé. Skladatelka spiskem tím zamýšlela získati příznivce „školám mateřským,“ zřízeným dle zásad Fröblových. Čeho neznáme, toho si nežádáme, ovšem ani nemilujeme. Chtějíc vzbuditi náklonnost k ústavům naznačeným, předvádí spisovatelka jednak obrázek jednoho dne ze života v „dětské zahrádce“ — jak se nazývá ústav takový dle Fröbla, — jednak vypisuje stručně osudy a snahy tohoto německého vychovatele. Obě stati jsou sice stručny, nikoli však přehledny a poutavy, ba nedosti srozumitelny, což snad spadá na vrub nepřesného a nečeského překladu. Nicméně stojí za to, aby si je každý, kdož o vychování pečovati má, přečetl. Ať tak učiní zvláště matky. Ovšem s četnými odstavci zkušený otec a učitel souhlasiti nebude. Podrobnější rozprava o tom patří listům vychovatelským. Tu toliko podotýkáme, že sebe dokonalejší pěstounka matky řádné nikdy nenahradí, a že tedy vychování dítek v „zahrádkách“ jest jen surrogatem vychování rodinného, ovšem blahodárným, kdo

matka úkolu svého plniti nemůže nebo neumí, nebo kde matky není. Kdo naše vychování rodinné zdokonalí, stane se pravým dobrodincem lidstva. Matky, které povinnosti své mateřské konati mohou a umějí, povinnosti té „zahrádkami“ zbavovati, znamenalo by úpadek rodinného života, úpadek lidské společnosti. Pravda jest, že Fröbel sám na dokonalé matky klade důraz největší.

Mimochodem tu podotýkáme, že listy naše vychovatelské, ač jest jich slušná řada, podrobným kritickým rozborům odborných spisů domácích i cizích tak málo si všímají. Spisek, o němž dnes zprávu píšeme, přímo k tomu vybízí. Takto se naše listy učitelské druh druhu jako vejce vejci podobají. Projdeš-li ročník, dočteš se vedle sebe tolikerých různých názorův o téže věci, a přece se mlčky přečte stať jedna, stať druhá a — žádná diskusse. A přece tolik učitelů píše, až se jim psavost vyčítá... Starší, zkušenější umlkají, a mladší znova ohřívají věci, o kterých už stokrát bylo psáno, tak že učitelé starší čísla rozříznou, přehlédnou nápisy, tu a tam i přečtou kus článku, a odloží... Kde vězí příčina? Snad toto dobře míněné (od učitele psané) upozornění dojde povšímnutí alespoň u některého z řečených listův odborných. K této poznámce přiměl nás spisek „Mateřská škola.“ A ještě k jiné. Proč nemá vydavatelstvo „Paed. bibl.“ odborné redakce? Činnost, čilost a podnikavost dotčeného závodu uznaná a příkladná tu nestačí. Jak pronikavě redigoval zesnulý Lindner podobnou bibliotheku Pichlerovy vdovy? 33 stránek přeložených, za 40 kr. prodávaných, bez zřejmé redakce vydávaných... co to značí? (Nechceme píchnouti do vosího hnízda!) Jsme zvědavi, povede-li si tu družstvo „Komenského“ lépe?

Nehledíce k některým věcným nesprávnostem, podotýkáme dále, že překlad má četné germanismy. Slovosled je napořád ve mnohých odstavcích německý. Zvratné náměstky užívá se na mnohých místech nesprávně. Kdo tomu rozumí: „Oblaženi (t. chovanci) mravnými, vyššími, takřka idealnými požitky, vylučuje surovost a povznáší dítě nad všední život“ (str. 19.). Podobná místa na str. 17., 26. a j. Na str. 27. čteme: „...kdež jej klid a chladnokrevnost nikdy neopustily dle sdělení vojínů jemu nejblíže stojivších“ (!). Kdo tak zná český jazyk, chce překládati z německého? *n.*

Fr. Pitrák: **Nový rádce grammatický.** Příloha k Holubovu „Novému kalendáři učitelskému“ na r. 1893. Knížečka kapesního formatu. Str. 120. Cena 50 kr., pro odběratele „Nového kalendáře“ 30 kr.

Učitel Fr. Pitrák sestavil na základě učebnic Gebauerových, schválených pro školy střední a ústavy učitelské, pravopisný slovníček dosti bohatý, přibližně více než 4000 slov, ve kterých se nejvíce chybuje, nebo ve kterých dosud žádného sjednocení nedocíleno, a radí, jak je psáti. Slovutný znalec jazyka českého prof. Dr. J. Gebauer slovníček ten prohlédl, poopravil a schválil. V předmluvě na str. 1.—14. ukazuje se, jak pravopisné zmatky u nás den ode dne vzrůstají, tak že i lepší spisovatelé přicházejí do rozpaků, jak psáti. O letošní zemské konferenci učitelské byly podobné stesky vysloveny a bylo žádáno, aby c. k. ministerstvo vyučování (po případě c. k. zemské školní rady v Praze a v Brně) vydaly vzorný slovníček pravopisný. Toho

se sotva tak brzy dočkáme při známé neshodě našich učenců jazykozpytců. Proto shodněme se sami. Majíce na paměti, že v tom nemnoho vzdělavací hodnoty, píši-li bájka či bajka, o takové malichernosti sporů nepodnikejme, a pišme, jak Gebauer na základě svých mnoholetých studií psáti radí — zvykněme tomuto způsobu psaní, a věc bude vyřízena. Proto schvalujeme myšlenku vydavatele „Nového kalendáře učitelského," že vydal slovníček ten při kalendáři, jenž je po všech českých školách rozšířen. Od školy ke škole ať se stane nyní dohodnutí, že budou úkoly dle toho slovníčka opravovány, a tak se žádoucímu sjednocení hodně přiblížíme. *F—k.*

Salonní bibliotheka. Sv. 75. *Fr. Táborský:* „Stará komedie." Tři nové kapitoly z ní. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 140. Cena 80 kr.

Pod název „Stará komedie" uschoval tentokráte Fr. Táborský také satirický „Veliký sněm ptačí," kdežto II. a IV. kapitolu „Staré komedie" tvoří „Dubnové nálady" a „Masopust."

„Veliký sněm ptačí" opravdu jest rozkošný; vidíte v něm lidskou společnost se starými nářky, zvyky, privilejemi, společenskými obřady, s odvěkou touhou po svobodě a zároveň s odvěkými pouty byrokratického jařma. Přečtěte si skřivanovu řeč. i přisvědčíte, že je skutečnost taková (str. 25.):

Bledne pravdy zář, a lidstvo ve strachu
přetvářce se koří, klaní ve prachu;
otrocky teď měkne tvrdý druhdy sval,
zapomíná ret, co včera přísahal.

Skřivan, hlasatel svobody, v brzku ubit; potom ptáci se radovali (31):

. . . pili, pěli, tropili,
až se všichni, ba i damy, opili.
Tu pak byla mezi všemi rovnost hned . . .

Dvě kapitoly romanu „Stará komedie" jsou vzpomínky a dumy Dra. Dobrovského, jedoucího s rychlíkem po železnici. Dobrovskému se jen říká doktor, i činí mu svědomí výčitky. Otec odesílá mu list oplývající rázovitou poctivostí českého venkovana. List dojme jej (46):

Duch jeho bývalý s bolestí velikou,
tak zdá se, k němu teď se vrací oklikou,
duch mladistvých těch let, ten sokol jasnobílý,
kdy ven, ven tlačil se jak jaro plné síly.

Po půlleté dostane list z Hané od churavého přítele Hynka, k němuž Pavel (Dobrovský) „co k mistru svému zřel" (50):

A z listu zas ta síla tajná ovála
mu duši, plamének víc v srdci rozhřála,
ta síla podivná jak zavanutí vesny,
. . . proud to jakýs těsný,
jenž chce se prodrat ven — v něm pravou tušíš slast —
a vtěsnat doufáš svět a velkou najít vlast.

„Tak naladěn" píše Hynkovi, čím nitro mu překypuje, idealy své mu rozkládá a opakuje; znamenita jest část listu o Praze. Mnoho píše, leč jedno zamlčuje: seznámení se se sličnou Helenou (63):

A o tu poznámku že jeho list byl kratší,
to mnoho zajisté, ba velmi mnoho značí.

V kapitole následovné, „Masopust,“ předvádí se Táborský jako výtečný znalec pražského života, zvláště studentského, i ruchu žofínského. Dr. Dobrovský opět dumá — o plese na Žofíně; věru, nejapně si na něm počínal. Za půl roku dověděl se o zasnoubení Helenině; na běloučkém lístku (134):

. . . čet jak ve věnci:
„Laubová Hela — Dr. Hrudeck, snoubenci.“

Líčení plesu, pak hvězdnaté noci za návratu z plesu a konečně zejména hry Antošovy (přítele Dobrovského) i hudby v blízkém chrámu jsou episodami znamenitými, jež s rozkoší, řekněme: s labužnictvím opět a opět čísti lze.

Táborský píše lehce a pružně, a to za nynějšího období neřídké technické lhostejnosti jest důležito. Moravismy jako „kožucha“ všeobecně asi zamlouvati se nebudou, třebas nejsou ryzosti mluvy na ujmu. *Fr. Kyselý.*

Illustrovaná Knihovna rodinná. *K. Švanda ze Semčic:* „Fantastické povídky.“ Illustr. A. Scheiner. V Praze 1892. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 289.

Fantastika, jíž autor obestřel svět svých hrdin, je vesměs fantastikou chorobných vidění a přeludův a čivní předrážděnosti: je to zamilovaná sensačnost lehčí francouzské literatury moderní, kterou tu autor napodobil — ale napodobil ještě ke všemu nezdařile. Nový tento druh lacině napínavé prosy mívá tam aspoň, v lepších svých představitelích, zdařilé rozbory psychologické, nebo psychiatrické, tajemnou hloubku filosofie, nejčastěji přiostřen komicky, ozářen známým „espritem“ — ač ani tak nestojí za napodobení — ale toho všeho tu není. Máme tu před sebou něco dosud nevytvořeného, co je v rozběhu teprv, ba snad pouhý literarní rozmar; možná si spis. prorazí později nějakou uměleckou stezku, snad od ducha obrázků těchto docela rozdílnou, neboť i tyto povídky tu jsou si už navzájem dosti nepodobny. Na některé je ta fantastika jen zevně nalepena, jako v „Antonii,“ jinde jí vůbec není („Adagio“). Dvě z nich, „Prázdná lenoška“ a „Adolfina,“ jsou inspirovány hyperromantickým Hoffmannem. Jako hallucinační obrazy ještě nejlépe se podařily „Fantom“ a „Růžena,“ v nichž aspoň jakž takž naznačen pochod duševní, vedoucí z nezdravého předráždění mysli k úplnému šílenství. Pěknou „rokokovou idylkou“ by byla „Adrienna,“ kdyby počátek právě pro svou nucenou fantastiku nevyzníval falešným tonem. Toto číslo má jediné kus básnické fantasie v „pohádce o lásce,“ fantasie umělecké a symbolické. „Adagio“ kromě zajímavé postavy souchotináře Wernera, jenž se sám zničí cigaretami, nemá ničeho zámluvnějšího. V „Antonii“ shledáváme se opět s dívčí postavou souchotinářskou; námět lásky rakouského důstojníka k této churavé německé komtesse byl by se dal lépe využitkovati, kdyby byl autor místo nepřirozené tajemnosti vnesl do ní více psychologického světla.

Této své úmyslné tajemnosti dosahuje p. spis. dosti lacino, totiž nedostatečnou motivací nebo exposicí (Růžena, Antonie, Adagio),

jindy zjevením mrtvých — zvláště oblíbeno — jindy snem, přeludem a pod. Osnova povídek je většinou příliš volná, jakoby se schválnou bravurou naházena. Předností knihy, jež hlavně přičiňuje k její poutavosti, jest původnost a svěžest námětů povídkových a lehkost slohová.

P. Šup.

Na Černé Hoře. Cesty podniknuté za účelem sbírání národních písní r. 1890. a 1891. Popsal a nakreslil *L. Kuba.* V Praze 1892. Nakl. E. Beaufort. Str. 455. Cena 4 zl. 50 kr.

Modou, abychom řekli, jest u nás mluviti o slovanské vzájemnosti. Mnoho se o ní píše, výsledky však jsou dosud velmi nepatrné. Energicky chopil se díla p. L. Kuba, chtěje skutkem provésti myšlenku slovanské vzájemnosti, chtěje, abychom se navzájem poznali se svými slovanskými bratry, abychom se naučili vzájemně sebe si vážiti. První krok k tomuto obrovskému dílu učinil svým sborníkem národních a znárodnělých písní „Slovanstvo ve svých zpěvech.“ Za tím účelem procestoval obojí Lužici, Moravu, Slovensko, Halič, Korutany, Štýrsko, Krajinu, Přímoří, Charvatsko, Dalmacii, Černou Horu, Velkou i Malou Rus, slovem všecky kraje, v nichž ozývá se slovanský zpěv. Seznámiv nás svým sborníkem s písněmi toho kterého slovanského kmenu, přistoupil nyní k neméně namáhavé, avšak na nejvýš záslužné práci, vylíčiti život bratrských nám kmenů. Počátek učinil Černou Horou, kterou navštívil r. 1890. a 1891. Cestu svou z rakouského Kotoru na Cetyň, Podgorici, Andrejevici, Nikšić, Danilovgrad, Spuž, k jezeru Skaderskému a po černohorském Přímoří, vylíčil ve svém cestopise „Na Černé Hoře,“ jejž ozdobil 123 vlastními illustracemi a 49 příklady černohorských písní.

Knihu svou rozdělil na sedm kapitol. V kapitole „Z Kotora na Cetyň“ velmi pěkně popisuje Boku kotorskou a Černou Horu až po Cetyň. Hlavnímu městu Cetyni věnoval kapitolu druhou. Zajímavou částí této kapitoly jest popis dvou národních obyčejů: národního svátku sv. Jiří „Djurdjev dán“ a rodinné slavnosti „Krstno ime.“ Velmi sympathicky jako pravého otce rodiny — gospodara — líčí knížete Nikolu I. a kněžnu Milenu. „Knížete lid ctí, kněžnu Milenu zbožňuje.“ Jaké oblibě těší se u lidu knížecí rodina, poznáváme v kapitole třetí. V Rijece hodlal totiž p. Kuba počíti svou práci sběratelskou. Když v hospodě žádal, aby mu zazpívali, pravili mu: „Nemůžeme.“ — „A proč pak ne? Hrdlo máte a rakije či vína vám opatřím!“ — „Je korota (smutek) za Zorku. Nebude ti teď nikdo zpívati po celé Černé Hoře, leda bys požádal kapetana o dovolení.“ A skutečně teprve, když nařídil ministr vnitra Božo Petrović, aby gospodin Kuba byl podporován, všude rádi mu zpívali. V Podgorici setkal se s pěti Čechy, jimž dostalo se působiti na Černé Hoře. Františku Wimmerovi věnována zvláštní kapitola jakožto knížecímu kapelníkovi, který zajisté jest Čechům ke cti. Z Podgorice vyšel si do Dukly, rozvalin staré římské Diokly, kdež setkal se s Rusem Rovinským, který pilně pracuje na prozkoumání slavného druhdy města. A skutečně podařilo se mu ze ssutin vykopati rozsáhlou „basiliku,“ budovu věnovanou obchodu, soudu, zábavě, vyzdobenou sochami, které zdají se dle domněnky Rovinského pocházeti z dob Marka Aurelia. Cesta z Podgorice do Andrejevice, ležící v území nedávno nabytém, jest nanejvýše obtížná. (O. p.)

Jan Malota.

Knihovna lidu a mládeže.

Vilímkova knihovna mládeže dospívající. VI. „Mořem i pevninou.“ Dobrodružné příhody na cestách krajinami vzdálenými. Mládeži vypravuje *B. L. Tyšler*. S 33 illustr. V Praze 1892. Str. 98. Cena 60 kr.

Mladí hrabata Hanuš a Jaromír Černohorští z Čech podnikli cestu zpola zábavnou zpola přírodozkumnou do Brasilie, pozváni byvše od strýce v Rio de Janeiro. Loď se ztroskotá, tak že sotva vyváznou v záchranných člunech. Dostanou se na pevninu, kde Hanuš hned první noci zachrání ženu náčelníka rudochův od jaguara a nabude tím mocné přímluvkyně u soukmenovců jejích pro dobu zajetí. Cestovatelé se setkají se strýcem, podniknou cesty do lesů, kde svoje sbírky přírodnin rozmnožují, zažijí různá dobrodružství, zrady a přepadnutí od divochů, přivedou náhodou jisté hraběnce ztraceného syna a šťastně se vrátí do Čech i se strýcem.

O pravděpodobnost dějovou p. spisovateli asi nešlo, nýbrž jen o to, aby několik těch příběhův a popisů z krajiny jihoamerické nějak navázal na jednu nitku. V tomto smyslu lze spis, pěkně vypravený a pěknou celkem češtinou složený, doporučiti. *R.*

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 20. „Humoresky.“ Napsal *Dr. Josef Štolba*. V Praze. Str. 403. Cena 90 kr.

V objemné této knize uložil Štolba 11 humoresek, z nichž první „Staří blázni“ a „Který as?“ nejcennější, ostatní více méně slabší. Humoresky zbudovány jsou dílem na omylech a osobách, dílem na hříšce slovní a nedorozumění. Prvého druhu jsou „Staří blázni,“ v nichž hlavní osobou jest ponocný Kounováček, zajímavá to osůbka, namlouvající obstarší vdově Procházkové — Poroubka, jež dříve se zaslíbila Záhorovi. Oba ženiši byli vdovci a měli po dceři. Namlouvač při své úloze nejmenuje osob, z čehož povstane zmatek veliký, objevivší se u muziky; účinek pak další, že zahanbená a za svou parádu potrestaná vdova ujíždí do Prahy bez oddavek. Podobná historie odehrává se v črtě veselé „Který as?“ Zvoníček, majetník dcery, čeká přítelova syna, jenž má nějaký čas bydleti u něho; v té vejde do jeho příbytku mladík, pronásledovaný dlužníkem, jejž Zvoníček jako syna přítelova srdečně vítá. Za ním za nedlouho dostaví se druhý; teď Zvoníček neví si rady, „který as“ je ten pravý. Úloha brzy se rozřeší, ten nepravý dostane dceru Zvoníčkovu, jíž na ledě dříve od pohromy zachránil. — „Doktorovo tajemství“ méně baví, protože čtenář tajemství ucítí na počátku, spočívající v tom, že dítě duševní dramatické Musy považováno jest za dítě nemanželské, skutečné. — „Jak Anče ztratila bolení zubů.“ V této humoresce udává spisovatel prostředek proti bolení zubů — leknutí. — „Koketu,“ pobláznivší dva bratry, vyléčili oni pořádně. — „Průchodní dům.“ Tím míní se mladá vdova Rosa, balamutící skoro celou posádku vojenskou, jíž pak 15 galánů zaslouženě odměnilo. — V „Danajském dárku“ udělají si přátelé blázna z Labuťky velice domýšlivého,

a to tím, že mu zašlou přešlý divadelní lístek do lože, v níž ubytována slečna, o níž Labuťka za to má, že ona jemu lístek zaslala z lásky. — V „Čiperné hlavě nade všecko“ otírá se Stolba o osobu sv. Floriana. — „Ponejprv a naposledy,“ „Inu, mělo to být!“ a „Laciný štědrý večer,“ líčící, jak tři studenti slavili tento den, nestojí téměř za zmínku. *J. Vyhlídal*

Modrá knihovna. Čís. 2. *S. Heller:* „Na Červeném dvoře.“ V Praze 1892. Vyd. a nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 220. Cena 30 kr.

Číslo toto obsahuje výjev ze života Jana Skalského. Obrázek s americkým pozadím i americkými myšlenkami a zásadami. Děj je na 220 stran rozsahu příliš jednoduchý, někde líčen i pikantně. Přítel Skalský pozval svého kolegu z mládí k sobě na statek svůj Červený dvůr. Ten přijede a seznámí se s americkou rodinou svého přítele. Tchán P. Peterson a tchyně, dcera jejich Evelína a manželka Skalského Emma. Tu se rozvine drama rodinné, jež trvá asi půltřetího dne a končí odjezdem Američanů domů, zmizením Skalského a prodejem Červeného dvoru židovi Herzovi. Osoby, jež vystupují, jsou povahy více méně obyčejné. P. Peterson jest lichvář a obchodník, jenž ze zisku a prospěchu svého byl příčinou rozvodu pí. Emmy s prvým manželem a teď jí odloudil druhého. Jeho žena, jíž úskočně nabyl, byla mu věrnou pomocnicí. Pí. Emma má již svůj životní roman. Aby zachránila svou čest před světem, podala ruku manželovi, s nímž bylo umluveno, že se za dvě léta rozejdou. Pak se zamilovala do Skalského a byla by snad s ním šťastna, kdyby jí staří Petersonovi proti němu nepodpichovali. Nemohla mu odpustiti, že se obořil na Eddyho, synáčka její prvé lásky, a když viděla, že Skalský se líbá s Evelínou, ač sama se milkovala s vychovatelem Bartošem, odjela se všemi do Ameriky. Skalský, dobrý muž, přímý, jenž mnoho zkusil v Americe, než si vzal pí. Emmu a jehož srdce pomálu vznítilo se novou jakousi láskou k Evelíně. Evelína jest dívka 17letá, chovajíc se skutečně s americkou svobodou. Historie vychovatele Bartoše jest vložena do vypravování jako záhadna, nepochopitelna. Ač již tolik neštěstí přestál, přece do nových osidel padá. — Řeč jest pěkná, poutavá, chyb jest málo. Pro lid se kniha málo hodí pro názory trochu příliš volné. *F. Ú.*

Úmluva. Příspěvek k diplomatice zápisů desk zemských království Českého. Podává *Dr. Jos. Teige.* V Praze 1893. Nakladatel Dr. Frant. Bačkovský. Stran 207. Cena 2 zl. — Obsah odborného tohoto spisu jest: Dějiny slova monitio (úmluva) v středověku. Kapituly: I. Úmluva pro nedosti učinění; II. Úmluva správní; III. Zápis úmluvy v deskách zemských; IV. Relace, a to 1. Soudu komorního; 2. Soudu purkrabství pražského; 3. Úřadu kraje hradeckého; 4. Soudu hejtmanského. V příloze jsou otištěny tři protokoly soudní, z nichž první jedná o evikci, druhý o úmluvě, třetí o zastoupení. Připojen jest pak seznam jmen osob a míst a seznam důležitějších věcí právních, v nichž však obou vypuštěna použitá místa jinde již tištěná. Spis založen na podrobném studiu pramenů, které se k předmětu spisovatelovu odnášejí. Pro širší obecenstvo ovšem určen není, jediné pro odborníky, kteří jej zajisté vděčně uvítají a po zásluze ocení. *J. T.*

Paběrky.

O proslovech Vrchlického k cizím spisům píše J. S. Machar v „Nových proudech“ (č. 3.): „V prvých měsících r. 1887. oznámil mi můj nakladatel a přítel B. Šimáček, že budeme tisknout „Confiteor.“ „Ale bylo by snad dobře,“ mínil, „kdybyste poprosil Vrchlického, aby vám napsal předmluvu. Kritika se na vás jistě vrhne, a taková předmluva zlomí často předem ostří a je dobrým štítem a pak — bylo by to u nás něco nového.“ Vrchlický slíbil: „Dejte mi jen posílati vývěsní archy a s předmluvou budete jistě spokojen.“ Ale přece nenapsal. „Nemůže prý odporučiti knihu člověka, jenž si tropí z jeho veršů šašky.“ Bylo to však nedorozumění.

O kněžích buditelích „dospěl“ p. Hajn (v „Nových proudech“ č. 3.) „úvahami názoru poněkud jiného,“ nežli toho, že si máme „aspoň vzpomenouti s úctou a pohnutím na kněze buditele.“ Tedy co? „Tvrdím se vší určitostí, že působení kněží bylo dáno zcela přirozeně, že jinak býti nemohlo.“ Inu, přirozené jest ledacos, na př. pravdomluvnost a vděčnost a jiné ctnosti, a přece jich mnozí lidé nemají; chce-li o tom p. Hajn uvažovati, tedy snad také dospěje svými úvahami toho názoru, že vykonati (byť i jenom) povinnost je také zásluhou, kteráž ani mezi osvíceným a pokročilým studentstvem („studere“) českým není právě docela sevšednělou, aspoň ne mezi tím, které na klerikalismus tolik nadává. Vždyť nebyli jenom kněží z českého lidu a nebyli jenom oni vzdělaní, a vlastenecká činnost jejich také nebyla bez překážek; když tedy při tom všem učinili pro národ více než druzí, tedy zajisté jest zásluha jejich větší. Že k tomu vedeni byli svým stavem a povoláním, neb, jak p. Hajn praví, že to bylo „dáno přirozeně kněžským postavením,“ to zcela ochotně uznáváme a vidíme v těchto slovech p. Hajnových jen důkaz, jak nelogické jsou jeho úvahy, když jej vedou jedním proudem ku brojení proti kněžství jako nenárodnímu a zároveň k úsudku, že kněžským postavením bylo dáno národní působení kněžstva. Tolik snad jest si p. Hajn ve svém boji proti klerikalismu přece vědom, že tu nejde jen o osoby, nýbrž také o stav. Není každé povaze dáno, aby byla nadšenou pro vlastenectví, tak jak si je studenti představují, nevede také každý stav ku vlasteneckému horování, a i kněžský stav má zpřímа a bezprostředně jiné úkoly nežli vlastenecké agitace v onom právě zmíněném významu. Když tedy tolik kněží bylo a jest vlasteneckých, a právě svým kněžstvím jsou k vlastenectví vedeni, pak zajisté i ty osoby i stav jejich jest každému, vášnivostí nezaslepenému vlastenci úctyhodný.

„Zlatá Praha“ o konfessionelní poesii. Jsou prý kritikové, „kteří se domnívají, že všechno na světě musí být konfessionelní, tak že vedle konfessionelní mluvnice, násobilky a písanky, vedle konfessionelního ševcovství, krejčovství a truhlářství, vedle konfessionelního rolnictví, cukrovarství a chmelařství, vedle konfessionelního účetnictví a směnkařství nezbytně musí existovati také konfessionelní — poesie.“ Pan Ferd. Schulz — nebo kdo to psal — račiž se upokojiti: oni kritikové mu přece přenechali ještě jeden rayon; toto hrubství totiž a hlupství, co napsal, je — bezkonfessionelní, to si může úplně podržeti a v tom směru třebas i dále „pracovati.“ Dovedeme býti k takovým projevům tolerantními!

„Altruism.“ Pan Jan Vorel v č. 4. „Lit. listů“ ve článku „Socialně ethické spisy Tolstého“ praví, že ruské obce svým komunistickým rázem ještě dnes odolávají zhoubnému vlivu moderního velkokapitalismu, a že proto vzájemný poměr členův obce není otrockou odvislostí, nýbrž intimností a srdečným bratrstvím, a dodává: „Pochopitelno nyní, proč ruský duch je ve svých základech tak silně altruistický, že odolává i modernímu individualismu hospodářskému.“ Co ty učené frase znamenají, vysvítá z násl. poznámek: „A jestli mermomocí chcete ve svém kritickém chauvinismu (hrůza!) najíti u Tolstého něco paradoxalního, buďte ujištěni, že smíříte se s tím pro jeho velký, svatý altruism.“ . . . . . Tolstoj totiž pro svůj altruismmmm . . . za lonského hladu na Rusi rozdal od 17. listopadu do 24. dubna 110.414 rublů 33 kopejek. Pan spis. se tváří, jakoby takový altruismus teprve Tolstým byl na svět zaveden; „takový (altruismus) nenajdete u nikoho, leda opět u Tolstého.“ Kdyby p. spis. věděl, co altruismus jest, byl by to, co míní, nazval prostě „láskou k bližnímu“ a při vzpomínce na milosrdné skutky a ústavy církve katolické — kdykoliv a kdekoli — nebyl napsal oné lži, kterou mu ostatně vyvrací už sám Tolstoj svým — ač jinak mylným — přiznáním o učení Kristově. Trochu lépe studovati skutečné události a věcné úvahy — v A. G. Stínově Historii ruské literatury 19. stol. a jiných, třebas jenom v českých pramenech — a nebájiti tolik, bylo by záslužnější, než obklopovati Tolstého falešným nimbem; zásluha jeho jest i po pravdě nepopíratelná, nač ji škoditi nepravdivou nadsázkou? *J. S.*

Zprávy.

Listy z Prahy. XV. Slavnostní dnové odšuměli, zůstaly jen vzpomínky. A vzpomínky blaží, hřejou, jak pěkně řekl Victor Hugo. Zas jednou milým souzvukem zavzněly hlasy všech politických, literarních a společenských odstínů našeho života národního, a kdo zvolil mlčení, aspoň neporušil disharmonií radosti ostatních. Různým třebas šikem a odděleně přicházeli oslavovatelé, ale všichni směřovali k témuž cíli. Zůstane povždy zásluhou Světozoru (a získal si tím obecný vděk), že spojil s oslavou čtyřicátých narozenin Jaroslava Vrchlického jubileum pětadvacetileté literarní činnosti Svatopluka Čecha a že toto říkajíc vyrval možnému zapomenutí a že je též tak důstojně připravil. Také přirovnání obou básníků k dvěma nádherným nebetyčným věžím gotického chrámu proletělo vlastí a ujalo se všude, a nic na tom nezměnil ani feuilleton Sv. Čecha Vrchlickému věnovaný, v němž ono přirovnání zkracuje o jednu věž ve skromnosti snad posud nevídané u umělce takového významu. Tušíme as dobře, že Vrchlický při vhodné příležitosti Čechovi nezůstane dlužen odpovědi. Za celé tisíciletí našeho trvání, světlem historie ozářeného, umělé básnictvo české nevyspělo v tak plný a nádherný květ, jakého jsme svědky my. Mluva česká ve verši hřímá, hučí, šeptá, jásá, kvílí, reptá s takovou silou i lahodou, že by Dobrovský jistě odvolal své slovo o spoluvině a nedostatečné schopnosti našeho jazyka k jemnosti a plynnosti veršovní, a první tvůrce básnické mluvy novodobé J. Jungmann

radostí že by zaslzel. Ať hledíme nazad či vpřed, obojí pohled je stejně vábný a srdcekojný: vzad na vykonanou práci — celé sady krás slovesných, vpřed na dlouhá bohdá ještě leta života mužného, zkušeností vytříbeného; a kolik let, tolik činů nesmrtelných. Ať se trudí, kdo chce, úvahami a rozbory o podstatě a součástkách proudů kastalských: většina čtenářů bude se kochati v čistém prameni samém, osvěžovati v něm mysl i síliti ducha, jemniti krasocit i šlechtiti srdce.

Mnoho vzácných darů se dostalo oběma heroům našeho básnictva: darů důmyslných, spanilých i uznalostních, a neposlední místo zabírá mezi projevy uznalosti město Praha, které propůjčilo oběma právo měšťanské a čestným darem 1000 korun ve zlatě každému z nich (dle běžného vtipu) jim zjednalo slávu korunovaných básníků: ale nade vše přec jen váží dvojité číslo Světozora a Zlaté Prahy, v němž vzdaly hold svůj uměny uměně, jakož i úvaha zaníceného ctitele české poesie vůbec a Vrchlického zvlášť, prof. Ed. Alberta, který po únavné vědecké a praktické práci dne zasedává večer místo k odpočinku k české knize veršů a v ní nachází úkoje, rozebíraje krásy její a překládaje ji na jazyk „vezdy nám sousedů.“

Vrchlického slavnost byla lesklejší, barvitější, víc oslňovala, Čechova byla tišší, skrytější a skromnější — jak celá fysiognomie činnosti obou. Ani když spolek Máj uspořádal čestný večer oběma nejvyšším hrotům svojim za přítomnosti výkvětu spisovatelstva, Čech nepřišel a poslal telegram — z Kolína. Proto však nebylo Čechovo jubileum méně vroucí: i on prý zahrnut byl pozornostmi, jen úzkostlivě vše tajil.

Také moravské studentstvo osvědčilo k oběma básníkům povinnou pozornost. Jakkoliv literarní jubileum Čechovo, přísně vzato, spadá do listopadu roku 1892., přece ještě v Kandiotkách povaha ani umění jeho se nezračí měrou význačnou; teprve Husita na Baltu v alm. Ruchu r. 1868 uveřejněný jeví všecky význaky Čechovy tvorby, a proto právem Moravská Beseda ponechala si oslaviti jubileum svého čestného člena na rok letošní.

Obyčejně se myslí, že Morava je do Čecha zamilována, a Vrchlický tam že jest zneuznáván. Prvé je ovšem pravda, ale druhému tak není. Nelze nevyznati, že Čechových plodů každého jediný knihkupec brněnský rozprodává 600 výtisků, ale leží v povaze spisů samých, že Vrchlický neproniká do tak širokých vrstev čtenářských jak Čech. Neklameme se, míníce, že v Čechách asi věci se mají dosť podobně, ačkoli percento intelligence v Čechách je daleko vyšší než na Moravě. Ale proto přece jenom dlužno připomenouti, že o slávu Vrchlického hned při jeho prvních krocích do literatury se přičinila nejvíce Morava: Kosinova nadšená kritika jeho Epických básní v Časopise Matice Moravské r. 1876. vzrušila tenkrát celou literarní veřejnost a vystihla hned úplný význam Vrchlického. Když pak se zpod lisu tiskařského vynořil Duch a svět, byl to pisatel tohoto dopisu (nebudiž pokládáno za neskromnost, když to ohřívá), jenž ve feuilletonu Mor. Orlice žádal, aby studentstvo tehdejší způsobem nadobyčejným projevilo tvůrci podiv a dík. Též skoro o každém jiném díle Vrchlického referováno v Koledě, Hlídce literarní, Literarních listech a vůbec všech listech moravských. Je pravda, přišly také výtky, přísné rozbory a námitky proti kritické fraseologii pražské: ale vše se říkalo otevřeně a prýštilo z úmyslů poctivých, vlasteneckých,

a Vrchlický věděl nejlépe sám, že svou volností v podávání motivů milostných, posud u nás nebývalou, a svými názory vůbec leckde narazí. Než podceňovati jeho talent a jeho zásluhy o písemnictvo naše — to bylo jistě vzdáleno posuzovatelů jeho; mohl by to také leda slepec nebo zlomyslník. Obojím by ublížil více sobě než jemu. Ale když už se Moravě vyčítají hříchy, nebudiž jí upírán i podíl jejích zásluh.

V Mor. Besedě vzpomenuto obojího jubilea při universitním večeru, a súčastnilo se ho studentstvo všech barev. Víte, že těchto odstínů jest několik: jedna část se hlásí k praporu staročeskému (Akad. čten. spolek), jedna ke katolickému (Arnošt z Pardubic). Nejsilnější středisko studentské, „Slavia," valnou částí zná se k mladočešství (neodvislí); vedle nich pak vystupuje energicky strana t. zv. pokroková, která do svého programu pojímá na přední místo otázku socialní a ženskou. Tato má dva časopisy ryze studentské: Časopis pokrokového studentstva, vydávaný Krajcem, a literarní organ Nové proudy (vydávaný K. St. Sokolem a redigovaný K. Škábou); kromě toho má své zástupce v redakci Neodvislosti (zejména A. Hajna) a přívržence v Rozhledech Chrudimských. „Slavia" sdružuje všecka smýšlení; v ní jsou i studenti staročeští a po výtce katoličtí. Podobně v Mor. Besedě všecky tyto směry se druží a potírají a kromě nich ještě přívrženci realistů, lidové strany moravské i moravští slavjanofilci barvy dr. Barviče, ač snad s tímto náčelníkem nejdou tak daleko, aby chtěli z valašského nářečí utvořiti novou spisovnou řeč, jak dr. Barvič navrhoval ve Slav. Obozrěniji. Teď také neodvislé studentstvo bude vydávati svůj časopis. Takto opravdu vzdálenějšímu pozorovateli může se zdáti, že tu v mladých myslích zavládne zmatek, že chybí autorita, která by pevnou rukou je řídila a vedla k vyšším metám. Autority jedné, vůbec uznávané a vážené, jako byl Fr. Palacký, dnes ovšem není, ale také není už doba taková, aby někdo takovou autoritou se stal. Pracovníků, kapacit vědeckých i uměleckých, bohudík je dnes hojnost a práce stíhá práci, kniha knihu — tu nesnadno vyšinouti se k takové platnosti, aby nikým nebyla zastíněna. Dnes je snad už jen možno, státi se autoritou ve svém oboru, náčelníkem toho neb onoho směru, více ne — zrovna jak to vidíme všude jinde. Kollárův verš: Člověk tolik platí, kolik dělá — stělesňuje se čím dál víc. Rodí se doba nová — s tím dlužno počítati; sebevědomí národní se zdvihlo, zmocnilo a zesílilo, a mladé hlavy, vždy zanícené pro čin, rády by národní život viděly povýšený na úroveň — nebojíme se to říci — světovou. Tu je tedy zápasení, hledání nových cest, uvádění k nám nových směrů a proudů duševních, snaha po rychlejším dosažení konečného vítězství v boji národním. Všude v každém národě nastala doba kvasu, století zmírá v křečovitém zápase.

Svatopluk Čech — muž jistě starostlivý o bezpečnou budoucnost národní — věnoval tomuto mladému ruchu u nás krásný feuilleton. Napsal tam do slova: „Ano, s mládeží je kříž. Staří po mnohých lopotách a starostech zařídili si konečně bydlo, o němž se domnívají, že vyhovuje všem jejich potřebám a že šťastnějším nástupcům nezbývá, než používati vděčně všeho toho krásného zařízení a pokračovati leda v provádění jejich záměrů: ale nastojte! sotva že mladí dostanou se k moci, nemají nic pilnějšího na práci, než uspořádati všecko jinak . . . A skutečně jde mladým často právě

jen o změnu bez úvahy, je-li nové lepší . . . Mládež chápe se vždy vášnivě ideí nových . . . a neshledává-li takových doma, zachází pro ně do ciziny. Viděli jsme to v Čechách už několikrát. Jisto jest, že ta dychtivá touha po novém v lecčems křivdívá starému a přináší i lecjakou jalovou nebo přímo škodlivou smeť. Ale celkem jest to mladé novotářství prospěšno, ba ke zdárnému vývoji národa nezbytno, jsouc nejúčinnější pákou — pokroku . . . . Nechť někdy jaré mladé vlny bouřlivě se dmou a nevázaně trhají břehy, za to chrání celek před zbahněním i ztrnutím a šinou jej vždy dále, ku předu, blíže k cíli.

Jak některé věci na světě věčně se opakují! Věčný je i boj mladých a starých . . . Slýchati trpký posměch, že zelená mládež chce obrátiti svět na ruby svým nezralým rozumem, nebo zoufalé volání: kam to spějeme? — A mladé vlny vesele šumí v odpověď: ku předu, ku předu! Mládež bouří nerozvážlivě, bezohledně vpřed, a je dobře tak: neboť úzkostlivé rozvahy máme my starší zase až nazbyt. Každá z obou stran má půl pravdy. A mne mrzí při všem to jediné, že náležím k táboru šedivých barev, k těm ctihodným starším, kteří s okulary zkušenosti na nose vážně radí, napomínají, varují, stříhají a napravují — Bůh ví, že raději, desetkrát raději bych stál tam v tom zeleném voji navzdor vší jeho nerozvážné bujnosti a zelené nezkušenosti.“

V těchto slovech muže nejvýš vlasteneckého, věštce básnického, najde mnohý opravdu útěchy v pochybnostech svých, a vzpomněli jsme na ně, když nedávno Mor. Beseda oslavovala veterána moravského spisovatelstva, 83letého Dr. Jana Melichara za přítomnosti hojných hostů z předních kruhů společenských, ale i studentstva moravského, českého i jinoslovanského všech barev. Svorně vzdáván nadšený hold práci vlastenecké, úctyhodným šedinám, a když jeden z řečníků vzpomenuv obrazu ze Šumavy, kde ze stromu již na prach zteřelého vesele vyrůstaly nové stromky bujné, silné a haluznaté, vyslovil přání, aby podobně také v tak organickém spojení vyrůstaly ideje a snahy mládeže moravské z ideí a snah generace starší, přijato přání to s radostným a obecným souhlasem a celý „večer“ byl toho také krásným uskutečněním.

Jdou-li některé řady studentské ve svých programech a starostech příliš daleko, chtějí-li řešiti otázky, které našeho národního bytu jsou ještě vzdáleny a jimiž se mohou a mají zabývati národové větší a ve své existenci zabezpečení, tedy ovšem musí býti připraveny též na to, že se vystoupí proti nim; a kdyby dokonce hrozilo tím oddálením od posavadního programu národního jisté oslabení jeho jakož i oslabení celého boje, tedy nabyl by oprávněnosti i příkřejší odpor. Zejmena venkov jest třeba ostříhati od hesel sebe zvučnějších, kterými by však posavadní plný proud jeho účasti v boji národním se tenčil, drobil, odváděl na několik stran jiných, anebo dokonce zmalicherňoval. Spíše jest nutno ujímati se ho všemožně v tísních jeho hospodářských, aby mohl s celou myslí státi v šiku národním. A opravdu také v samém studentstvu jeví se odpor proti upozaďování hesla národního až za otázku dělnickou a emancipaci ženskou, i tam zas druzí mají snahu starati se především o to, co národ přímo tísní a ohrožuje, co je skutečně nezdravé v naší vlasti, a těchto starostí a potřeb je pořád dosť a dosť: zejmena jazykových a školských, ale také literarních, uměleckých, průmyslových,

živnostenských atd., a uvádějí se nám denně na pamět. Aby tu prostředkovali, upozorňovali, mírnili a pobízeli, toho velikého úkolu kus připadá též těm, jimž je svěřeno vědecké vedení mládeže, tedy budoucího národa. Škarohlídstvím ani apathií na jevo dávanou a hněvem by se nespravilo nic, tu prospěje jen přímý styk, moudré slovo a blahovolná práce.

Dědictví sv. Prokopa v Praze mělo koncem r. 1892. 1942 údů, jmění pak 78.422 zl. 22 kr., vzrostši za rok o 1329 zl. 45 kr. Za r. 1892. byly podíly: 3. díl Kryštůfkova Všeobecného dějepisu církevního a Tomkovo i Mockrovo dílo Klášter blah. Anežky. Na r. 1893. ustanoveno vydati dílo K. Konráda Dějiny posvátného zpěvu staročeského od 15. věku do zrušení literatských bratrstev. Co nejdříve má býti vydán abecední seznam všech údů.

Charvatsko. V Mostaru vyšel 2. svazek Šeškeljova vydání. „Narodne pjesme bosanske i hercegovačke," v němž obsaženy junácké písně o ženitbě Luky barjaktera, Komnena Jankoviće, Mijata Paviće, Radojiće, Nikoliće, sirotka Halila, o junáctví Kotorana atd. (Cena 60 kr.)

— St. Spalatin napsal pěknou knížku pro lid charvatský: „Crtice iz hrvatske povjesti."

— Matice hrvatska, která před nedávnem vydala knihy velmi cenné pro své členy, ohlašuje, že již všechny knihy, vydané v 9000 výt., jsou v krátké době jednoho téhodne úplně rozprodány.

— Dne 9. února mělo „Društvo sv. Jeronima" valnou hromadu. Ze zprávy vyjímáme následující: Spolkové jmění obnáší 141.846 zl. Členů bylo 10.549. Pro rok 1893. ustanoveno vydati následující knihy: Kalendář „Danica" ve 40.000 výt., „Kanižlićev molitvenik" v 15.000 výt., „Ptice" od D. Trstenjaka (3. sv.) ve 12.000 výt. a nějakou povídku, na niž vypsán byl konkurs.

— (Glagolitica.) Zajímavou zprávu přináší „Vienac" o glagolském zlomku, zvaném „Mataničův zlomek," jenž byl před třemi lety objeven v Římě. Pochází z Vrbnika na ostrově Krku. Zlomek má 4 pergamenové listy malé čtverky. Text jest neúplný a obsahuje překlad „Skutkův apoštolských" (hl. 4—9). Staré církevní slovanské památky tohoto druhu byly známy toliko v kyrillici. Mataničův zlomek jest prvý zlomek ze „Skutků," psaný glagolicí, a proto velmi pozoruhodný. Svým jazykem patří k památkám srbsko-charvatským a obsahuje mnoho starých tvarův a slov. Není pochyby, že zlomek jest velmi starý. Mimo to vyskytují se v něm některé paleografické zvláštnosti, zvláště pak okrouhlý tvar glagolského písma, z čeho soudí prof. Jagić, že jest to vzácné „unicum," které potvrzuje jeho domněnky. V kyrillici byly známy posud dva druhy písma, srbský a bosenský. Mnozí pak se domnívali, že některé paleografické a pravopisné zvláštnosti bosenského typu mají svůj původ ve styku s glagolicí. „Zlomek Mataničův" domněnku tu potvrzuje. Pochází z jižní části Bosny z 12., nejpozději z 13. st. „In margine" jsou poznámky kyrillicí psané, kdy která část se čte při bohoslužbách ritu řecko-východního. Je to tedy památka z dob, kdy kyrillice ještě nezatlačila v Bosně glagolici, a dokazuje, že ještě v 13. st., ač zřídka, užíváno knih glagolských. Dosud se mluvilo o glagolici panonské, macedonské a charvatské. Nyní pak ukázáno, že Bosna před 12. st. znala glagolici, která byla jakýmsi pojítkem mezi glagolicí macedonskou a charvatskou.

Jan Malota.

Srbsko. (Matice srbská.) Roku 1825. počal prof. Jiří Magarašević v Novém Sadu vydávati časopis „Srbské letopisy.“ Časopis ten vnukl mladému nadanému J. Hadžićovi šťastnou myšlenku, založiti družstvo, které by pečovalo o vydávání srbských knih. Myšlenka ta provedena roku následujícího 1826. Matice od té doby ustavičně víc a více hmotně mohutněla, tak že nyní má jmění 754.598 zl. Členů má 981 zakládajících a 8100 přispívajících. Každého roku vydává několik svazků časopisu „Letopis M. s.“ a 5—6 knih pro lid. — Belletristický časopis „Javor,“ který přestal vycházeti koncem loňského roku v Novém Sadě, počal opět vycházeti v Zemuni redakcí D. Živaljeviće, který přede třemi léty vydával v Bělehradě „Kolo,“ jež však zaniklo jen z té příčiny, že pěstovalo bratrskou shodu mezi Srby a Charvaty. Bylo nejlepším srbským časopisem. Možno tudíž očekávati, že „Javor“ nový redaktor povznese na výši zaniklého „Kola.“

— S velikým nadšením přijata nová báseň černohorského vladyky Nikoly I. „Pjesnik i vila.“ Touto prací kníže Mikuláš vystupuje po čtvrté před jihoslovanskou veřejnost. Jeho význam jakožto básníka dobře vyznačily „Květy“ r. 1891. posuzujíce jeho básně: „Potonji (poslední) Abenseraž,“ „Pjesme a Hajdanu.“ K nim čestně se druží „Pjesnik i vila.“ Jsou to básnicky zpracované dějiny národa srbského, tu a tam přerušené lyrickými místy, v nichž básník líčí své vlastenecké city. Vzývav vílu, aby si s ním pohovořila, obrací svůj zřetel na poměry nejen srbské, ale i jihoslovanské vůbec, které víla ostře kárá. Zvláště jim vytýká netečnost k jiným národům jihoslovanským. I básníka, který proti výtkám brání nejen sebe, ale i Jihoslovany, ostře kárá. Po té vypravuje víla velmi pěkně své osudy. Když ji Bůh stvořil, žádala ho, aby jí dal místo modrých černé oči. Byla za to pokárána a ze slz, které prolila, vzniklo jezero Skaderské, které jí i s Černou Horou dal v ochranu, aby písní těšila a sílila junáky. V další části poeticky líčí slávu Velkého Srbska a jeho úpadek. Prochází spolu černohorská města a líčí jejich junáctví. Při staroslavné Dukle věnoval krásnou vzpomínku Římu: „U njem zače novo carstvo | na temelju od istine | te će ono biti trajno | nadvrć prvog veličine.“ (A v něm vzniklo nové carstvo | na základě věčné pravdy, | jež přetrvá prvou říši — | neboť bude trvat navždy.) Víla vypravuje mu o srbských vladařích a zvláště o Nemanjićích až po osudnou bitvu na Kosově poli, která ukolébala sice národ v dlouhý spánek poroby, nikoli však věčný. Toť stručný obsah znamenité básně knížete-básníka černohorského. Jí hlásá ideu svobody a svornosti. Je to nejpozoruhodnější dílo od té doby, kdy vyšel od jeho otce „Gorski vijenac,“ v celé literatuře srbské.

— V Bělehradě počal vycházeti nový časopis redakcí prof. M. Pavloviće: „Glasnik na zabavu i nauku.“ Bude vycházeti třikráte měsíčně za předplatné 6 zl. na rok.

— Nejmladší literarní družstvo srbské „Srpska književna zadruga,“ založená loňského roku, má již 3000 členů. Za účel má šířiti a podporovati literaturu zvláště pro lid. *Jan Malota.*

Polsko. Známý svými pracemi o byronismu *M. Zdziechowski* uveřejnil v „Rozprawach wydziału filologicznego Akademii Umiejętności“ v Krakově (Tom XVIII. p. 223—301) zajímavou stať o vlivu anglického básníka na literaturu českou pod názvem: „Karol Hynek Macha i bajronizm

czeski.“ Dle autora Mácha postavil se proti tehdejšímu naivně dětinskému panslavismu Kollárovu a jeho stoupenců, aby vnesl nového širšího ducha do literatury české. V povídce „Márynka“ byl na nejlepší cestě, aby inspirován Byronem vyrostl v českého Puškina nebo Mickiewicze. Avšak poměry životní zavlekly ho do tak bezútěšného pessimismu, založeného na fatalismu vášně, jaký sotva kde nalézáme ve světové literatuře, a zanesly ho ze zdravé půdy českého skutečného života do sfer fantastického romantismu (v „Cikánech“ a „Máji“). V hrdinách Byronových nepostřehl než jeden tah: nesmírnost jejich utrpení, ale příčinou tohoto utrpení, ty idey, které jejich duchem hýbaly a za něž oni zápasili, nepostřehl. Za Máchou šli K. Sabina a V. B. Nebeský, který Byrona lépe pochopil, vlohami jsa Máchovi téměř roven. Leč směr panslavistický tyto bojovníky nových ideí udolal a umlčel. Teprv až směr tento vykonal své poslání, probuzení národního vědomí, obzor Máchou otevřený opět jal se zářiti. Mladý dorost naň uvedl J. V. Frič. Za ním hrnuli se mladí nadšenci, kteří dobyli si velkých zásluh i jména v literatuře české, jako jsou: R. Mayer, G. Pfleger-Moravský, J. Neruda a V. Hálek. *P. Šup.*

Staroslovanský missal, popudem biskupa Strossmajera přes dvacet let připravovaný, nedávno v Římě dotištěn. V sedmdesáti letech pracovali o něm učenci Rački, Pavlinović, Jagić, Daničić a Berčić. Po krátké přestávce podniknuta za Leona XIII. práce opět. Text nového missalu je přesně staroslovanský, kdežto dřívější (1483, 1528, 1531, 1561, 1631, 1688, 1706 a 1754) byly více méně promíchány živly novoslovanskými, zvláště ruštinou. Prozatím jest missal ten určen pro Černou Horu, jejíž kníže o to pro katolíky žádal. Pozorovati však i jinde mezi Jihoslovany snahy po zavedení slovanštiny do bohoslužebných knih katolických.

Básnická soutěž. „Frauenheil,“ mnichovský časopis pro damy, vypisuje cenu „Triumph-Loden-Reform-Kostüm“ (za 80 marek), pak ještě devět podobných cen a jiné dárky (aspoň po 1 marce) na „báseň“ nejméně 12-řádkovou, v níž by bylo použito slov „Frau,“ „Frauenheil“ a „Heil.“ To bude poesie, co?

Nový způsob reklamy a emancipované výživy se zavádí v Londýně a v Paříži. Vydavatelstvo časopisu najme co nejvíce ženštin, ovšem tak trochu k světu, jež by aspoň uměly slabikovati, a dá jim po čísle časopisu, aby jej na veřejných místech, kde je hodně obecenstva, co nejpozorněji a nejnápadněji četly. „Čtenářky“ ty do novin tak zahloubané budí zvědavost obecenstva, jaké to asi zajímavé čtení; a tu ovšem musí býti nápis novin hodně zřetelně vystrkován. Na léto prý budou takové „čtenářky“ posílány i do lázní. Vida! U nás si snad teprve zvykneme vytasiti se se „svými“ novinami veřejně v kavárnách a hostincích, ba snad docela i o ně žádati!

Lidové písně v Rusku mají býti soustavněji sbírány, dokud nevyhynou. Za tím účelem ustanoveno, zříditi při hudebních ústavech stolice pro lidovou hudbu a zpěv, aby se tu sběratelé na svůj úkol připravovali.

FEUILLETON.

Literarní Paříž.

D) Kriticismus.

Ferd. Brunetière, výtečný professor na École Normale a kritik „Revue des Deux Mondes,“ jest nejpozoruhodnějším zástupcem vědecké kritiky ve Francii a zakladatelem nové kritiky, založené na hypothesi evoluční. V době renaissance kritika nalézala se ve svém dětském věku. Potom Chapelain, Balzac a Boileau hleděli stanoviti

pravidla na vzorech klassických a vlašských. Voltaire a La Harpe pokračovali v soustavě rozumující a rozumné kritiky. Na počátku tohoto století změny socialních řádův a vzmáhající se znalost cizích literatur byly příčinou, že lid počal nahlížeti, že pravidla kritiky nejsou o nic trvanlivější nežli zámky. A tak Mme de Staël a Chateaubriand zavedli ideu jisté relativity v literarních záležitostech, a tím zahájeno veliké hnutí kritické 19. století. Villemain spojil historii s kritikou; Sainte-Beuve připojil psychologii; Taine hledal pomoci v zoologii a použil exaktních method přírodní historie. Brunetière, shledav kritiku úzce spojenou s biologickými vědami, usiluje pošinouti ji v tom směru, až by dosáhla krajů, ku kterým Haeckel a Darwin přírodní historii uvedli. Brunetière přeje si zbudovati jednu z těch obrovských intellektualních budov, jež jsou pravou přirozeností věcí určeny k rozkotání, poněvadž povšechné ideje, jež činí její základy, jsou buď předčasny, domnělé nebo falešné. Nicméně opposicí, kterou vyvolává, nové bádání, jež provokuje, a kontradikce, jež vnuká, udržuje tato soustava stálý ruch intellektualní, jenž jest první podmínkou pokroku a objevů. Brunetière jest toho mínění, že musíme zkoušeti, jsou-li vědomosti naše dostatečny nebo ne. Jsa positivní a mužný temperament, nespokojuje se rejděním v moři probabilit, nýbrž praví, že nutno jest zvoliti si jistý směr, a co praví, to také sám činí. Brunetière zvolil si dráhu objektivní kritiky, a o všech, kteří tou cestou nekráčí, tvrdí, že jsou na omylu. Brunetière, přes to, že není oblíben, požívá veliké autority v literarní Paříži. Jeho učenost zdá se býti úplná a neotřesitelná; jest vpravdě intelligentní v nejširším toho slova významu; jeho humor jest přísný a nepříjemný; a jeho největší rozkoší životní zdá se býti potírání všech nových idejí literarních a mod denních.

V přímém odporu proti Brunetièreovi stojí duchaplný kritik „Journalu des Débats," Jules Lemaître, a učený a okouzlující literarní kritik „Tempsu," Anatole France; oba věří jenom v subjektivní kritiku a upevňují, že objektivní kritika jest marná a bezúspěšná. Oba popularisují nauky a vliv Renanův.

J. Lemaître (* 1853) vydal v letech 1880—1883 dva svazky básní, jimiž se osvědčil dovedným a delikatním umělcem. Roku 1884. přišel Lemaître do Paříže a stal se stálým přispívatelem „Revue Bleu." V říjnu roku 1884. byl Lemaître ještě neznám, ale již v prosinci téhož roku slavným; k slávě té dopomohly mu články o Renanovi, Zolovi a Ohnetovi. V letech 1885 – 1887. pokračoval ve studiích o literatuře současné, r. 1886. byl jmenován dramatickým kritikem v „Journalu des Débats," a současně počal uveřejňovati články a povídky ve „Figaru." Lemaître osvědčil se také jako dramatický spisovatel (Révoltée, Le Député Leveau, Un Mariage Blanc).

J. Lemaître vyniká bojovností a neobyčejnou virtuositou slohovou. Sloh jeho okouzlující, elegantní a malebný, živý, ba až akrobatický u formě výrazu, Lemaître jest duchaplně vtipný u volbě epithet. Chybou jeho jest, že nemá žádné doktriny. Proč nekonkluduje? Proč nemá žádného určitého mínění? Proč nedává přednosti jednomu

hledisku? Proč mění svůj soud každým týdnem? Podobné výtky se mu činí. Lemaître odpovídá na ně poukazováním na složitost svých dojmů, na klamavost zdání a na hrozné následky naprostého tvrzení.

A. France, novellista, kritik a básník, narodil se v Paříži r. 1844. První svazky jeho básní „Vers Dorés“ (1873) a „Les Noces Corinthiennes“ (1876) zařadily ho do skupiny Parnassistů. Potom se pokusil v novellistice („Le Crime de S. Bonnard,“ „Les Désirs de Jean Servien,“ „Jocaste et le Chat Maigre a Thaïs“). R. 1888. stal se týdenním kronikářem od „La Vie littéraire“ v časopise „Le Temps.“ A. France připouští jenom subjektivní kritiku. Jeho řeč jest vybraná a plná něžné svůdnosti; jeho filosofie jest eklekticky skeptická, ale hlavně od Renana čerpaná. Jako staří sofisté uvleká své obecenstvo množstvím svých idejí, půvabností svých myšlenek a elegancí svého vtipu. Člověk mu závidí jeho talentu, a diví se, kterak ho nabyl.

E) Nová poesie.

Titul d e k a d e n t ů vznikl následkem novinářských polemik. Názvu, kterého užil jeden žurnalista jako potupy, užila za čestný titul hrstka mladých revolucionářů, kteří vztýčili prapor odboje r. 1885., aby protestovali proti hrubosti a hmotařství naturalismu. Od té doby hlouček dekadentů neboli symbolistů rostl, prospíval. Charakteristikou dekadentů zdá se býti snaha po neobyčejném, vzácném, vybraném, ba i zkaženém; dekadenti jsou chorobní a aristokratičtí a opovrhují davy. Hrozí se mrzkosti demokratické a materialistické skutečnosti. Zárodek svých aesthetických zásad spatřují v Baudelaireových „Fleurs du Mal.“ Pokud se formy týká, nápodobiteli nové doktriny jsou *P. Verlaine* a *St. Mallarmé*. Hnutí dekadentů rozvířilo živou kontroversi a zavdalo podnět k několika podskupinám jako: instrumento-symbolistů, intimistů atd. Pomíjejíce titěrnosti některé, pravíme, že usilují o stvoření „esoterické“ literatury; dekadenti jsou pokračovatelé theorií romantické školy z roku 1830., jež prohlásila umění za věc dilettantismu. Idealem dekadentů zdá se býti především hudba slovní, o smysl mnohým nejde; jiní opět usilují úplně zvrhnouti jak rým, tak i rythmus spolu s caesurou, a ponechati kvantitu verše úplně na vůli poetovi, tak že by básnictví stalo se úplně svobodným uměním, závislým jediné na nadání básníkově. Ačkoli se zdá, že snahy ty jsou krajně revolucionářské, přece něco dobrého nelze jim upříti, totiž snahu po vytvoření nové prosodie, vždyť Hugova prosodie není taktéž úplně bezvadná. A skutečně veškeré básně Verlaineovy, Laforgueovy, Moréasovy a jiných jsou pravé skvosty netoliko po stránce formalní, nýbrž i věcné.

F) Náboženství egotismu.

Pamatuji se, že jsem jednoho letního dne v r. 1888. v latinské čtvrti zastaven byl dlouhovlasým literarním debutantem, který se mne hrobovým hlasem ptal, četl-li jsem „Sous l'Oeil des Barbares“ od Maurice Barrèsa. Přečtěte si „Sous l'Oeil des Barbares,“ pravil hrobový hlas, a já jsem práci tu přečetl. R. 1889. na vyzvání téhož

muže, hlásného vznikající generace, četl jsem „Un homme libre“ téhož spisovatele. Konečně roku 1891. přečetl jsem „La Jardin de Bérénice“ od M. Barrèsa, jenž se zatím slavným stal, a to proto, že vynalezl jakýsi druh náboženství egotismu, la religion du moi, jehož rozbor podal ve svrchu dotčených třech svazcích, z nichž poslední jest nejlepší jak co do formy tak i obsahu.

M. Barrès (* 1861) jest odchovancem či správněji řečeno dítkem Renanismu. Literarně přezdívá se mu „Mademoiselle Renan.“ Jest to jemný a dovedný spisovatel, jakýsi druh zkaženého idealisty, otravovaného stálou ironií. V jeho „Jardin de Bérénice“ jsou skvostné stránky; je to dílo delikatního umělce, jež s požitkem a sympathiemi a úctou čteno bude od jistých duší. Jakého však temperamentu jsou duše ty? Na otázku tu netroufáme si odpověděti. Můžeme toliko říci, že M. Barrès má ducha, který nepohřešuje ani zdraví ani půvabu, že jeho dílo vyznamenává se jak formou tak i intelektualní elegancí, že ve svých pracích podal umělecký rozbor podivné, mladistvé, moralní bídy, čímž si získal sympathie a obdiv četných mladých lidí s uměleckými tendencemi. Ano, M. Barrès veliký vliv má na mládež, kteryžto vliv M. Le Gossie, mladý kritik a poeta, rovesník Barrès vysvětluje tím, že „jeho chorobné knihy umění a vášní staví v nejjasnější světlo mravní návyky (habitus) jistých krajně vzdělaných mladých lidí, pravda nehrubě četných v poměru k davům širším, ale jejichž počet by mnohem větší byl, nežli se za to má, kdyby se všichni v jedno sešli.“

M. Barrès spatřuje v každém jednotlivci vyšší bytost, která by ráda došla vyjádření, — jež by ráda provedla realisaci svého „já“ (Moi, Ego). K tomu cíli třeba, by jednotlivec hájil své osobnosti proti „barbarům“ neboli „filistrům.“ Proto v prvním svazku (Sous l'Oeil des Barbares) vylíčil autor probuzení k vědomému životu mladíka našich dnů uprostřed kruté skutečnosti pařížské. Dalším odstavcem, smíme-li se tak vyjádřiti, kdyžtě právo personality bylo dobyto, jest snaha: státi se svobodným, volným mužem, a to následkem pečlivého vzdělávání oné personality, jak ukazuje „Un Homme libre.“ Za třetí v „Jardin de Bérénice“ nalezáme theorii lásky a sdružení vniterního života s potřebami skutečného života. Konečně, mluvíme se stanoviska Barrèsova, personalita, Ego, Já, jež činí předmět všech jeho myšlenek a observací, není jenom bídné individuum skládající se z potřeb a marností; Barrès pohlíží na individuum jako na článek (úd) nesmrtelné bytosti a jako na tvora schopného státi se pravým svědomím, jakousi kollektivní duší své rasy. — Vliv u Renana patrný na všech stranách, renanismus vládne na všech stranách v rozličných formách skepticismu a lhostejnosti, jak v Milaudových „blague“ tak ve žvastech, pardon, ve vtipných žvatláních hraběte de Riquetti de Mirabeau de Martel de Janville, známější pode jménem „Gyp,“ tak v dravé ironii Henri Lavedanova „Života pařížského,“ tak v humoru Ét. Groselaudea, v básních Xanrofa, Mcysyho, Jules Jouya, jako by pravdu měl Renan, že netřeba bráti světa vážně.

Proto duše čistší (zvláštní pozornosti zasluhuje tu *J. H. Rosny*) usilují a pracují o mravní restauraci písemnictví neb aspoň zavedení literatury, která by měla jistý, pevný cíl, který se zřetele skorem úplně pustili stoupenci až do krajnosti prováděné theorie „l'art pour l'art."

G) Novokřesťanství.

A tu mezi vůdci vznikající generace literarní dlužno na prvním místě jmenovati *Melchiora de Vogüé*, jenž uvedl do Francie ruský roman. Jako Châteaubriand, jemuž se podobá slohem svým, důstojným a skvělým, M. de Vogüé jest milovníkem cestování; chodí na západ i východ pro barvy a ideje; zajímá se o vše; ctižádostí jeho jest státi se, jak se sám vyjádřuje, „globalním" (snad česky: světovým).

Za příčinou lepšího pochopení činnosti M. de Vogüéovy upozorňujeme opětně čtenáře na vliv, který na současné francouzské písemnictví provozují „chorobnost slohová," výstřednosti čistě uměleckého nadání, opovrhování obsahem a jádrem literatury a nepozornost, pocházející z neschopnosti mysliti. Jsou spisovatelé ve Francii, kteří tak daleko zabíhají v literarním mandarismu, že o nic jiného nedbají leč o kouzlo slohu! Jiní opět spisovatelé, neobyčejně talentovaní, neuznávají za hodno uvažovati o účincích svých spisů, o tom, jakou koukol nákazy šíří svými spisy, zakládajíce si jedině a hlavně na tom, že jsou indifferentní k davům, indifferentní ku své době a událostem jejím, píšíce jenom sobě k zábavě, — ač mnozí dokonce jsou i svatokrádežnými knězi Mus. Zásada „L'art pour l'art" provádí se do krajností, ať tomu čtenáři rozumí nebo nerozumí! Tu najednou přičiněním M. de Vogüéa importován do Francie ruský roman, jehož obsah humanní, moralisující, ba místy i kazatelský, neobyčejný dojem učinil jak na kruhy umělecké, tak i konsumující. Ruský roman stal se modou, ovšem ne nadlouho, avšak zasel sémě reakce proti jalovým theoriím o „umění pro umění" a vyvolal snahy po reformě jak moralní tak i socialní, kterýchžto snah representantem hlavním jest M. de Vogüé. „Reprodukce věcí," píše M. de Vogüé, „jediné za tím účelem, aby zálibu budila, zdá se mi výtečná, vpravdě-li zálibu budí; ale na druhé straně mám za to, že každý má povinnost užívati nástrojů, kterými umí zacházeti, ať si to péro nebo štětec, k hájení nějaké mravní ideje." M. de Vogüé jest v plném rozsahu toho významu humanista, miluje dobu, ve které žije; věří v její velikost a u velikost budoucnosti. Jako upřímný demokrat doufá ve smír křesťanství s demokracií, a to jako apoštola novokřesťanství a nauky o důstojnosti lidské duše s chtivostí poslouchají ho mladí lidé. De Vogüéovo křesťanství v podstatě své jest spíše praktické nežli mystické; je to křesťanství energie a akce, ochotné využitkovati posledních vynálezů z kteréhokoliv oboru věd a uměn k provedení a uskutečnění úradků Božích, jež dle jeho idejí záležejí ve tvoření za pomocí obětí. Nebéží mu o to, aby štěstí lidské zvýšeno a rozmnoženo bylo, nýbrž aby lidstvo větším se stalo. (O. p.) *A. Koudelka.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 5.

Jakým veršem složena jest Erbenova báseň „Záhořovo lože“?[1])

Napsal *Lev Šolc.*

Na str. VII. svého kritického rozboru, položeného v čelo „Kytice z básní Karla Jaromíra Erbena, upravené a illustrované péčí odboru literarního a výtvarného Umělecké besedy,“ praví Jaroslav Vrchlický: „Jednotného zákona rythmického v některých pasážích Erbenových básní ovšem stanoviti nelze. V příčině té zvlášť je ‚Záhořovo lože‘ vysoce zajímavé. Z básně té nejlépe vidíme, jak Erbenovi bylo jediným zákonem české ucho. Zde vycházel docela od národní české písně. Jsou v ‚Záhořově loži‘ verše, které do umělého rythmu nevpravíte, a přece tyto verše i přes všecky nepravidelnosti vůči moderním zásadám jsou krásné. Sem tam najdete i stopy jakéhosi rythmického parallelismu, proti kterému však, chcete-li jej stopovati dále, básník sám hřeší ihned ve verši následujícím. Tak na př. čtete zcela hladce:

zůstaň zde u nás, jsmeť dobří lidi,
dobrého hosta každý rád vidí,

kdežto korespondující si verše

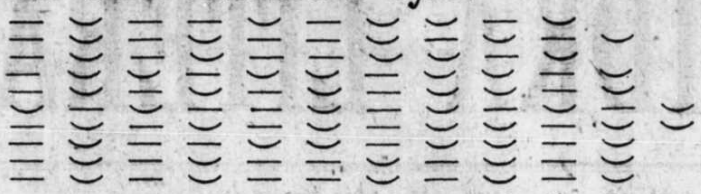
Vítr od západu studeně věje
a přižloutlé listí tichou píseň pěje,

nevpravíte do žádného vzorce a přece čteny přirozeně mají svou hudbu a působí na svém místě. Nechci zdržovati jinými ukázkami, čtenář sám najde a srovná. Ve mně dlouhým pozorováním rythmiky Erbenovy ustálilo se přesvědčení, že ať již s vědomím nebo bezvědomky užíval básník různé prvky antických meter přízvučně.“

Nebudiž nám na zlou stránku vykládáno, dovolíme-li sobě, majíce své důvody, o téže věci jiného mínění býti, než autor ve věcech básnických tak na slovo vzatý. Počínámeť tuto úvahu od jeho myšlenek jen proto, že Erbenova „Kytice“ (pokud víme) posud kritickým úvodem opatřena nebyla, že tedy tím méně pominouti sluší toho, co na takovém místě ústy tak povolanými proneseno bylo. Jednak zase tážíce se znalcův a odborníků, poznali jsme, že v té věci panuje nejistota a proto i různost mínění. Pamatujeme se zajisté, že nám

[1]) Úvahou touto se rozbory Erbenových básní sice poněkud přerušují, ale to na prospěch věci samé; poněvadž pak thema jest právě časové, podáváme článek před ukončením rozborů.

ve škole při výkladu „Záhořova lože“ metrické schema prvních desíti veršů této básně asi takto naznačeno bylo:

Bychom i sem tam nějakou slabiku jinak byli označili, než tehdy se stalo, tolik patrno, že při tomto rozboru jednotného zákona rythmického ve verších Erbenových najíti nelze, právě jak p. Vrchlický na místě uvedeném podotknul. — Odjinud jsme se dověděli, že báseň ta sepsána jest jakýmsi veršem logaedickým, tedy asi tím způsobem, jejž p. Vrchlický na mysli měl, pravě, že básník užíval různých prvkův antických meter přízvučně. A věru, kdo by si tu nevzpomněl veršův, jako:

Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum. — Aneb:
Iam satis terris nivis atque dirae
grandinis misit pater et rubente
dextera sacras iaculatus arces
terruit urbem. — Aneb:
Νῦν χρὴ μεθύσθην καί τινα πρὸς βίαν
πίνην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος.

Ovšem; ale logaedy Horacovy a Alkajovy mají přece svou určitou míru, svůj přesný takt; čehož není prý v „Záhořovu loži.“ Jiní praví, že jsou to verše daktylicko-trochaické (tedy také logaedické). Přece však i iamb, amfimacer, ionicus, anapest, spondej a jiné antické stopy snadno se v básni té najdou, na př.: a přižloutlé ⏑ — ⏑ —, ale málo kdo ⏑ ⏑ — ⏑ —, s tím křížem ⏑ — ⏑ (či — ⏑ ⏑?), ale na západě jsou — ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ atd. Není tu tedy žádného zákona? Již p. Vrchlický tušil jakýsi zákon, pravě, že Erbenovi bylo jediným zákonem české ucho, že vycházel od národní písně české, že verše ty přese všecky nepravidelnosti proti moderním zásadám jsou krásné, a že čteny přirozeně mají svou hudbu. Posledními slovy uhozeno na pravou cestu. Povíme tedy i my hned pravdu, položíce zákon, dle něhož verše ty složeny jsou: Verš „Záhořova lože“ má 4 takty, 4 hlavní přízvuky a nese se přirozeným rythmem naší mluvy, jak jej správná deklamace sama sebou přivádí.

Tu třeba objasniti především, co rozumíme „přirozeným rythmem“ našeho jazyka. Místo vlastního výkladu položíme zde raději úvahu, kterou v téže příčině o německém jazyce učinil Herder.[1]) Praví asi toto:

„Jaká míra slabik jest — nikoli možna v jazyce našem, nýbrž jemu přirozena? Přirozena? a jak to lze poznati? Buď z přirozené povahy jazyka, nebo z pokusů. S prvého hlediska vytýkáme toto:

Dle Lowtha sama hebrejština jest příliš ohnivou a příliš jednoduchých tvarův, aby se tak odměřenému polymetrickému (mnoholičnému) rythmu (numerus), jak jej Řekové později měli, byla přizpůsobiti mohla. A nepřipadá-liž opak toho snad na jazyk náš (na němčinu)? Příliš plnozvukou jest ona a tvarů příliš

[1]) J. G. v. Herder's Fragmente zur deutschen Literatur. Erste Sammlung. II., 2. Sämmtliche Werke. Stuttgart u. Tübingen 1827. Zur schönen Literatur und Kunst. I. Theil, p. 69 nn.

rozdrobených a skládaných, aby se rythmu polymetrickému (dem polymetrischen Numerus) přizpůsobiti mohla. Hebrejština a němčina jsou oba extremy, obě ode středu stejně daleko se vzdalujíce.

Němčina jest příliš plnozvukou: ana řečtina byla vysokozvučnou a kromě dlouhých a krátkých též vysoké a nízké zvuky (Accente) měla; rozdíl, jehož my (Němci) nemáme, ale pro šestiměry postrádati nemůžeme; neboť při našem nízkém a plném přízvuku málo kdy se vypneme až k daktylu, aby nám nebylo třeba slov jednoslabičných jako záplat rythmických. Ale jak může býti polymetrickým jazyk, jenž vlastně jen k iambům a trochaeům dosti vysokých a nízkých zvuků má; jenž zřídka na spondeje se vzmůže, poněvadž jich slabikami krátkými vyvážiti neumí.

Němčina příliš jest rozdrobených tvarů: tomu nasvědčuje množství slov jednoslabičných, a všecka naše flexe. Naše obvětí (Periode, uměle složený celek, soustava vět mluvy řečnické nebo básnické) stává se tedy jaksi ztrnulým a prosaickým, poněvadž většina těchto slov dlouhá jest. Ale čím to, že ta jednoslabičná slova jsou dlouhá? Poněvadž náš plnozvuký jazyk (němčina), jenž vyšších[1]) akcentů postrádá, větším počtem zvučných slov je nahražovati musí: odpadají v němčině částečně atona, jež svůj přízvuk na předcházející slova skládala; částečně odpadají latinské ancipites, jež zvuk za thesí jdoucí nerozhodným, obojetným ponechávaly. Buď si řeč naše v obratech obvětí sebe ohebnější; částek svých, z nichž se skládá, přece změniti nemůže. Ani praotcové naši za poetického věku jazyků příbuzných, skaldové, nikdy nezpívali polymetricky po způsobu řeckém; tím méně my, za doby, kdy přízvuky mluvy (die Accente des Sprechens) sotva znatelny jsou.

K tomu přistupují ještě pokusy; nikoli vynucených, nýbrž volným rozměrem slabičným, aby se poznalo, jaké stopy nejvíce ve přirozené povaze jazyka našeho tkvějí; a kdyby člověk myšlenkám uzdu pustil, zda by se pak vyskytly Pindarovské ody a chory tragické, či jednotvárnější kadence? I myslím tedy: netančí-li naše němčina dle řeckého rozměru v řeči nevázané (ve prose): tím méně, bude-li nucena tančiti tak v poutech metrických!

Ramler učinil totéž v jiném úmyslu: rozložil prosu Gessnerovu a Ebertovu ve přirozený jich rozměr slabičný, by libozvučnost její prokázal. Snad byl by měl rozkládati místa ohnivější, jež deklamovati spíše než čísti dlužno, by se v nich něco více než prosaická harmonie objevilo — však já myslím, i když to se učiní, že se vždycky méně polymetrických živlův objeví, než se obecně za to má.

Však netřeba již pokusův; učinil to někdo jiný: *Klopstock* svá hnutí básnická tak volně vyjádřil, že se zdá, jakoby se sama byla seskupila v řádky souměrné, jež jsou plny libozvuku, nemajíce určitého rozměru. Tak pěje při oslavě svrchovanosti Danska.

Weht sanft, auf ihren Grüften, ihr Winde! ⏑ – – – – ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑
Und hat ein unwissender Arm ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
Der Patrioten Staub wo ausgegraben, ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑
Verweht ihn nicht! ⏑ – ⏑ –
Veracht ihn, Leyer, wer sie, nicht ehrt ⏑ – – – ⏑ – – – –
Und stammt er auch aus altem Heldenstamme ⏑ – ⏑ – – – ⏑ – ⏑ – ⏑
Veracht ihn! ⏑ – –
Sie haben uns der hundertköpfigen Herrschsucht entrissen ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑ – – ⏑ – ⏑
Und einen König gegeben. ⏑ – ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑

Pokračujte v rozboru tom: spondeje, trocheje a iamby nalezne každý; daktyly jen v příčestích a v několika jiných slovech; a na ostatní čtyřslabičné stopy (a víceslabičné, jichž se v řeckých básních tak často užívá) jsou naše jednoslabičná slova skutečně příliš neurčitými, prosaickými. Zdá mi se tedy, že v rozměrech našemu jazyku přirozených slyším tuhý, pevný krok, jenž nelaškuje ani neskáče."

V tom smyslu praví Herder dále ještě, str. 73.:

„Kdybychom měli básníka dithyrambů, jenž by opravdu, zasažen jsa bleskem Bakchovým, opojen a nadšen zazvučel: — jemu by žádný spoutaný (vázaný) rozměr slabičný nebyl přirozeným; roztrhal by jej, jako Samson roztrhal provazy lýčené na způsob nitek."

[1]) Vyššími akcenty, jako bys řekl ostřejšími přízvuky, myslí Herder dle všeho stopy složitější, kde přízvuk = these tím ostřeji se vyráží, čím více nepřízvučných slabik má před sebou neb za sebou jako daktyl ´ ⏑ ⏑, ⏑ ⏑ ´ anapest, ionicus ´ ⏑ ⏑ ⏑ a p.

Neméně jasně vyslovil se o věci té Gervinus:[1])

„... so muss man alle Achtung vor dem glücklichen Griffe Klopstock's haben, der den Accent des Sinnes und der Wortgeltung einführte, die einzig mögliche Regel, die mit Poesie bestehen kann, die alle Dichter nach ihm, und darunter Goethe, befolgten, die aber freilich von den pedantischen Grammatikern und Trochäenverfolgern noch heute angefochten wird...“

Majíce za to, že po tomto výkladě, jenž s případnými změnami též o českém jazyce platí, jasno jest, co míníme přirozeným rythmem našeho jazyka, prosíme laskavého čtenáře, aby si připomněl rythmus dětských počítadel, jak je každý zná ze svého mládí, a jak je na př. Erben uvádí na str. 26. své sbírky prostonárodní českou písní a říkadel:

Č. 1.

Píšu, píšu patnáct,
ještě jednou patnáct:
nevěříš-li, tovaryši,
napiš si je sám!

Č. 2.

Hela, Hela, Helana,
táta koupil berana,
beran se mu zatočil,
korbel piva natočil.
Píte, píte, páni!
a já budu s vámi:
věřte mi to nebo ne,
že napíšu třicet dvě.

Č. 3.

Chodím, chodím kolem lesa,
sova na mě houká;
jedna panna, druhá vdova
z okenečka kouká:
jedno je toužení,
druhé je soužení —
mám jich napsat dvaatřicet:
však ono jich víc není.

Nehledě k nedokonalosti rythmu, která by spatřována býti mohla v č. 2. v akcentování slova páni, a která v č. 3. v posledním verši jeví se nepopíratelnou odchylností rythmu zpívaného čili říkaného od přirozeného, logického rythmu jazyka, ukazují tato říkadla docela pravidelný verš o čtyřech logických akcentech („Accent des Sinnes und der Wortgeltung,“ jenž vynikne, jsou-li verše „čteny přirozeně“), při čemž počet slabik nepřízvučných jest libovolný, tak že i docela scházeti mohou, na př. patnáct, houká, kde dvě slabiky přízvučné v jednom slově bezprostředně se stýkají. V této příčině říkadla naše jeví jakousi podobnost s rythmickou úpravou starého latinského verše saturnského, na př.:

Quoius forma virtu — tei parisuma fuit

a s rythmikou němčiny doby staré a střední, jejíž stopy jeví se i v nové němčině zdánlivým zastoupením rythmu trochaického daktylickým, iambického anapestickým a p., na př. v Schillerově básni „Das Eleusische Fest“ strofa 1., 14., 27. aneb „Der Taucher“ počátky veršův: Einen goldenen Becher..., Und die Ritter..., Und der König..., Und ein Edelknecht..., Und den Gürtel wirft er..., Auf den herrlichen Jüngling... atd.

Čtyrtaktový čili čtyrpřízvučný verš s volným počtem slabik nepřízvučných (však sotva přes tři na jeden přízvuk) jest obvyklým řádkem (Langzeile) ruských epických zpěvův, a tu následkem zvláštního přízvuku ruského jeví nemalou podobnost s anapestickými tetrapodiemi řeckých tragedií, na př.:

[1]) G. G. Gervinus: Geschichte der deutschen Dichtung. IV., p. 132. (5. Aufl. 1873.)

Kto by nam skazal pro staroje
pro staroje, pro byvaloje,
pro togo Ilju pro Muromca?
Ilja Muromec, syn Ivan(ov)ič,
on v sidňach siděl trids(ja)ť tri goda;
prišli k němu nišča bratija,
sam Isus Christos, dva apostola:
„Ty pojdi Ilja, priněsi izpiť!“
— Nišča bratija, ja bez ruk, bez nog!

Podobná shoda jeví se mezi trochaickým tetrametrem řeckým (jenž původně měl důležité místo v tragedii) a mezi 15—16slabičným řádkem nejstarších srbských básní epických, jenž, jak Asmus Soerens dokazuje,[1]) jest starším desetislabičného, a jehož lomeného Gundulić užil v „Osmanu.“

Μηδαμῶς, ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν, ἄλλα θράσομεν κακά. Srovn.:
Napokon mu bješe jošte živim ognjem opalio. (Srb. pís.)
Gospoda se veseljahu zlatnim časam u trpezi. (Srb. pís.)
Ah! čiem si se zahvalila | Tašta ljudska oholasti!
Sve što više stereš krila, | Sve ćeš paka niže pasti. (Gundulić: „Osman.“)

A jako ze šestistopého verše trochaického rozpůlením povstal rýmovaný třístopý = šestislabičný, tak rozpůlením šestnáctislabičného = osmistopého verše trochaického povstal rýmovaný čtyrstopý = osmislabičný, i netřeba proň choditi do Němec, jakož nepůjdeme za ním ani do Španěl.

Podobně jak onen ruský verš čte se i verš „Záhořova lože,“ s tím toliko rozdílem, že ráz ruského verše jest anapestický, Erbenova pak daktylický. I četla by se báseň naše podle toho asi takto:

Šedivé mlhy nad lesem plynou,
jako duchové vlekouce se řadem;
jeřáb ulétá v krajinu jinou,
pusto a nevlídno ladem i sadem.
Vítr od západu studeně věje
a přižloutlé listí tichou píseň pěje.
Zuámá-tě to píseň, pokaždéť v jeseni
listové na dubě šepcí ji znova;
ale málo kdo pochopuje slova,
a kdo pochopí, do smíchu mu není.

Tímto způsobem, zdá se nám, že není těžko, bychom čtouce jak jen možno nejpřirozeněji, každý verš rozdělili čtyřmi hlavními přízvuky na čtvero taktů tak, že někdy celé slovo přikloňuje se ke slovu mocnějšímu, někdy zase jediné slovo, plnou váhou jsouc proneseno, dva přízvuky míti může. Ovšem jsme si dobře vědomi toho, že někdy nastane spor o to, které slovo přízvukem opatřeno býti má, jindy zase, že verš na pohled obsahovati bude více než čtyry přízvuky. Ale jako každá prosodie, časoměrnou nevyjímaje (pokud slova nejsou provázena přesným taktem hudby) vzdálena jest mathematické přesnosti, tak i přízvuky slov, tvořících jediný mluvy proud, tok (= rythmos) chtíti přesně a na vlas odměřovati a vážiti bylo by tolik, jako chtíti stanoviti a změřiti fysicky každou vlnku v potoce; vlnek těch žádnou

[1]) Beitrag zur Geschichte der Entwickelung der serbischen Heldendichtung. „Archiv für slavische Philologie“ 1892. Bd. XIV., p. 556 nn.

měrou, žádným pravidlem nezměříš, a přece zpěvný rythmus potoka cítíš, přece jasně vidíš tanec vln a naslouchás jejich hudbě. Jednak zase bude právě duchaplného deklamatora úlohou, aby s rozmyslem a s rozvahou přízvuky rozděloval a naučil nás báseň náležitě pochopovati a čísti. My zatím, pominouce případů na snadě ležících, pokusíme se čísti verše, jež nám obtížnějšími býti se zdají, postupujíce pořadem básně:

I.

A s tím růžencem — kdo jsi ty koli,
kam se ubíráš nyní pod večerem?
kam tak pospícháš? Tvá noha bosa...
Poutníče milý! — než ty's ještě mladý,
ještě vous tobě nepokrývá brady
a tvoje líce jako pěkné panny —
ale což tak bledé a smutně svadlé...
Snad je ve tvém srdci žel pochovaný?
snad že neštěstí tvé tělo svíží
lety šedivými dolů k zemi níží?
Jen nepomíjej, pojď, pohov tělu:

II.

Daleké pole, široké pole,
předlouhá cesta přes to pole běží...
a dřevo štíhlé stojí na vrchole:
v dvě světa strany jimi ukazuje,
v dvě strany protivné, jakož cesta míří.
Pravou na východ, kdež se světlo rodí,
levou na západ, kdež noc vojevodí.
Tam na východě nebeská je brána,
tam u věčném ráji bydlí boží svatí...
že se tam s nimi též bude radovati.
Ale na západě jsou pekelná vrata...
V pravo, Kriste pane! tam dej nám dospěti...
Tu na tom pahorku leže na kolenou...
náš mladý poutník v ranním světla kmitu...
ještě políbení jako plamen žhoucí.
Brzy potom zmizel v hustém lesa proutí...

III.

Stojí, stojí skála v hlubokém lese...
král věkovitý nad věčnou pouští...
tuhý oděv jeho hromem rozoraný...
pohodlný nocleh létě lesní šelmy!
A hle! pod tím dubem na mechovém loži...
Sotva kdo člověka v tom stvoření pozná!
Tělo jeho — skála na skále ležící
údy jeho — svaly dubového kmene...
a pod obočím zrak bodající
zrak jedovatý, podobný právě...
Kdo je ten člověk? co chce v této poušti?
a skok za skokem prostřed cesty stane...
tvá cesta v jistou tebe smrť uvádí
Stůj, červe! kdo jsi? Kam tě cesta vede?
přijdu snad za tebou také na snídaní.
Dříve než jsem viděl den života prvý...
že se slabý poutník co vítěz navrátí...
však se ještě nikdo zpátky nenavrátil!
že ti z pekla věrnou přinesu zprávu!

IV.

V údolích povodeň od sněhu a deště...
fijala pode křem milou vůni dýše...
Ušlo jaro — léto; již se dnové krátí...
Jen jednoho jsem na slovo vsadil...
postava přímá, oko přísné, smělé...
zavázal jsem se ti, hříšný boží sluha.
Nesneseť zrak jeho zraku poutníkova.
A kterak se život s věčnou smrtí sbratřil.
A když vidí rota míru naplněnu
obrací zmrzlinu opak do plamenů.
Strašlivě tvé ďábel, jako had se svíjí,
až ho pak již smysl i cit pomíjí,
když učívala mne plésti rohože.
Však pověz mi ty — ty sluho boží...
Spravedliva jest pomsty boží ruka.
Nemluv takto ke mně! červ jsem, roven tobě.
Tu kleč přede svědkem svých hroznych činů...
Času nepočítej, nedbej žízně, hladu
(srov. rus. chleba — soli).

V.

Tak i nyní ještě vždy blaží tebe.
Jest opět jaro. Vlažný větřík duje,...
dvé poutníků se cestou ubírá.
Posečkej, synu můj! rád bych odpočinul,
odpočinutí si má duše žádá!
Tuším, ač není-li mdlých smyslů mámení...
strom jabloňový, v šíř se rozkládaje...
Obešel jinoch peň, prohlíží dutinu...
přímo se skály houštím dolů letí...
Zároveň i stařec mrtev na zem klesá...
I zůstal mládenec sám uprostřed lesa...

Opakujeme, kterak jsme si dobře vědomi, že přízvuk námi nebyl vždy bezvadně na své místo položen, ba připouštíme, že některé verše zcela dobře i s pěti nebo se šesti přízvuky přednésti se dají,

chceme-li tomu právě; ale to nezdá se nám proti zamýšlenému a základnímu schematu verše o čtyřech přízvucích býti prohřešením větším, než kdy v naší obvyklé prosodii přízvučné mnohý verš iambickým býti mající skoro lépe trochaicky nebo daktylicky se čte, mnohý t. zv. daktylický lépe trochaicky neb iambicky a mnohý z trochaických veršů lépe iambicky se slyší, čehož příklady nejsou právě řídkými. Jednať se konečně i v našem případě vždy jen o přibližné vystižení idealu, z dobré polovice však i o to, aby přednášející nebo čtoucí správně přízvukoval.

Doufáme, že jsme důvodnost našeho mínění o verši „Záhořova lože“ aspoň částečně prokázali. Tím více byli jsme překvapeni, když jsme jako na dotvrzení své výpovědi ve vycházejícím právě článku prof. J. Krále „O prosodii české“[1]) našli toto místo: „O prosodii básní staročeských vyslovuje se *Fejfalik* ve spise ‚Über die Königinhofer Handschrift,‘ Wien 1860, str. 62. nn. Soudí, že původní verš český (jako i národů jiných) byl přízvučný o čtyřech thesích s volnými arsemi. V 13 století zaveden epický verš cizí rovněž o čtyřech thesích, který se tedy se starým domácím shodoval a snad jen byl více propracován.“ Čtouce tvrzení to, tážeme se mimovolně: Znal Erben mínění Fejfalikovo, skládaje básně později v „Kytici“ sebrané (1853), či snad velejemné jeho „české ucho,“ „vycházejíc od české písně národní“ vycítilo původní epický verš český, jehož básník užil nejen v nejobsáhlejší své skladbě epické, v „Záhořovu loži,“ nýbrž s většími nebo menšími změnami i v básních: „Kytice,“ „Zlatý kolovrat,“ „Štědrý den,“ „Holoubek.“ „Věštkyně“ — ba, co do podstaty věci samé, i v „Pokladu,“ „Svatební košili,“ „Polednici,“ „Vodníku,“ „Vrbě,“ „Dceřině kletbě“ a snad i v „Lilii“?

Posudky.

Hlasy katolického spolku tiskového. Rok 1892. Číslo 3. „Z kraje hradeckého.“ K dějinám katolické reformace. Napsal *P. Josef Svoboda, T. J.* V Praze. Nákl. katolického spolku tiskového. Str. 266. Cena 80 kr.

Na šťastnou myšlenku připadly „Hlasy katol. spolku tiskového“ seznamovati širší obecenstvo s dějinami českými, zejména s dobami, o kterých většinou bylo psáno jen na potupu církve katolické. Kdežto dříve převládala v „Hlasech“ zábava, věnován ročník nynější více poučení — velice výhodná to změna. Viděti tu opět působení „Kroužku historického“ v Praze, který horlivě a zdatně se snaží brániti církev katolickou proti lžím, vyvraceti předsudky a pomluvy, jichž ještě všude je plno.

Tenkráte sám zakladatel a tvůrce „Kroužku historického,“ P. J. Svoboda, T. J., podává spisem svým „Z kraje hradeckého“

[1]) „Listy filologické,“ r. XX. 1893, str. 55.

příspěvek k dějinám katolické reformace v 17. stol. Vyznává upřímně, co spisem svým míní; praví: „Nám katolíkům a upřímným konservativcům vůbec záslužno se zdá, nebáti se výčitek liberalů proti církvi, seznati a přesvědčiti se, mají-li liberalové pravdu či nemají, rozhlédnouti se po pramenech, po současných listinách a po knihách dějepisných, nejen po těch, kterých uvádějí liberalové, nýbrž i po těch, kterých neuvádějí“ (str. 5.).

Rozvrh knížky je tento: Napřed podává spisovatel rozhled po Čechách, pak vypráví, jak reforma se prováděla po jednotlivých panstvích v kraji hradeckém, a to v Broumově, Hradci, Častalovicích, Kostelci, Brandýse, Rychnovu, Černíkovicích, Novém Městě, Smiřicích, Náchodě, Opočně s Dobruškou. Praví také spis., že přidá Brannou, ač ke kraji nepatřila, ale v knížce samé o Branné až na nepatrnou zmínku řeči není. Nechce se při líčení svém spokojiti spis. s reformou úřední, ale povídá také o reformě soukromé, a přidává události a průběh tehdejší války na ukázku, zdali jaké sympathie lidu Švedové a remigrantové zasloužili.

Jak úkolu svému dostál? Věcně vypravuje spisovatel jednotlivé události maje na mysli i vniternou jejich spojitost, důvody a důsledky své z věci samé čerpá a podává. Nezabíhá při tom do úzkostlivých podrobností, ale více celkový obraz nastiňuje. Nezamlčuje při tom a neomlouvá nic, nýbrž vypráví prostě, jak se vše vedle sebe a za sebou sběhlo.

Knížka jest apologií katolické reformace v kraji hradeckém. Poznati z ní, že pověstné „dragonady Lichtensteinovy“ se všemi vybájenými hrůzami jsou více na papíře novin a článků liberalních nežli ve skutečnosti, že pomoc vojenská, která někdy přibrati se musila, nejednala nikterak tak zuřivě a ukrutně, jak se vykládá, že ti nešťastní emigranti nebyli vždy jen beránky nevinnými, které katolíci štvali a pronásledovali, že i naopak bývalo. Považlivý čtenář sám pozná, že nesmí hledati v emigrantech vzory vlastenecké, a že tito jakož i Švedové sympathie lidu ani si nezasloužili a proto právem jí nenabyli, a shledá, že ti kaceřovaní jesuité byli sice mužové učení, řádní, horliví, ale že nebyli zapřísáhlými odpůrci všeho českého a škůdci lidu.

Kniha je psána slohem popularním, srozumitelným. Nelíbí se nám však všeliké zvláštnosti a nesprávnosti řeči, jako „hledem k něčemu“ (str. 11.), „filosofie sloužila za hlavní úpravu k sv. náboženství“ (16), „museně“ (21), „celé okolí broumovské jako jedna katolická dioecése se zachovala“ (24), „za hřbet kladou“ (27), „pod tajná manželstva“ (29), „Mathes von Thurn a Leonhard von Fels“ (40), „od Olomouc“ (63), „pamětihodný závěť“ (69), „Matouš Ferdinand Zoubek,“ a jinde zase psáno „Sobek“ (76, 172, 173), „zámek opak drtem obrátili“ (185), „z Denemarku“ (237) a j.

Někde je stylisace nejasna a nesprávna, jako na str. 47.: „V tajné radě, odbývané v domě mladého Smiřického, uzavřeli... zavražditi dva královské místodržící a královského sekretáře, aby po takovém

krvavém činu nazpět již nemohli, nýbrž k revoluci musili. To se, jak víme, provedlo dne 23. května," kdežto tehdy přece nebyl ani Martinic, ani Slavata, ani Fabricius zavražděni. Chybou tisku jest: „síplel" místo sídlel (176), „velitele Švedu" m. Švedů (184), „Adam, Erdman" m. Adam Erdman (189) a j.

A teď ještě něco máme na mysli. Ovšem jest kniha tato psána pro širší lid, nebylo by však lépe, kdyby i tak byla opatřena vším potřebným vědeckým apparatem, tak aby místo měla podrobná citace, důkladný rejstřík atd.? Zdá nám se pak také, že by věc dobrá velice získala, kdyby „Hlasy katol. spolku tiskového" aspoň pro takovéto knihy zavedly lepší úpravu při větším formatě — ovšem také za laciný peníz. Svět už takový jest, že i podle kabátu soudí o člověku, ať tedy se sličně a úpravně vypraví knihy katolické, a pak ještě více budou ve prospěch světa. *Jan Tenora.*

Pražské obrázky. Historické kresby a novelly od *Dra. Zikmunda Wintera.* S 10 illustracemi M. Aleše. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 224.

„S živostí slohovou se dnes a budoucně knihy psáti musí a budou," tvrdí jinde spisovatel této knihy, v níž se k zásadě této rozhodně hlásí. Odhaluje nám tu kus života staropražského ve statích tu delších, tu kratších, líčí události spletité i jednotlivý jen výjev ze života a vypisuje vše slohem živým, rázovitým. Některé obrázky zvláště se zamlouvají povahou svou povídkovou, v nichž historicky věrně jazyk předků našich vystižen.

„Judith zlé paměti" vyličuje smutný konec nevěrné a záletné paní Mandaleny, manželky Samuele Kolína z Elbinku, a Judithy, druhdy její kuchařky. — „V šermířské škole" vypisuje nedělní cvičení šermířů pražských, při čemž se soupeři píchali a sekali zcela upřímně; dodatkem pak pověděno, jaký šermíři měli řád a jak zahynuli. — Obsahem obrázku „Vlaský král a česká švadlí" jest, jak baby svodnice pěknou Magdalenu pasířčinu svozovaly, jak ubohá nástrahám odolávala, až i útěkem se spasiti chtěla, na konec však přece své paní máteři vydána a na cti opatřena byla. — „Na rybím trhu v Praze" pěkně popsán kousek pražského trhu, kde z míry živo bylo. Následující kresba líčí, co musí člověk mnohdy „pro tu lásku" přestáti muk. Milého svého Krištofa dostala sice Kristina, ale bez požehnání otcova a mateřina, s kletbou. — „Umělec z vinice" byl Jeník vinařův, ingenium to malířské zrozené v nuzné „schráně"; škoda, že nevíme, co se potom z něho stalo. — „Mluvte česky!" volá na nás r. 1579. professor české university, který proto přepaden dvěma Němci — Nápis obrázku: „Francouzská královna v pražské šatlavě," je trochu na omylenou, bylať tam královna jen návštěvou. Co tu spisovatel mimochodem o Daliborovi a jeho výdělku v žaláři povídá, s tím by se asi Svátek neporovnával. — Ze záletné doby Rudolfovy je zase obrázek: „Polský don Juan." Dosť bylo tehdy takových, jako Polák Stanislav Salášek, kteří byli neupřímni, nevěrni a zrádni. Zkusila toho i vdova Kateřina, jíž

Salášek zrovna před svatebním veselím utekl. Že by, jak spisovatel praví: „slib manželský míval váhu i závaznost tak velikou do sebe, že jen duchovní úřad mohl ho zrušiti, že by slib-ten byl již téměř hotové manželské snětí," platí jen o době, než byl koncil tridentský vyhlášen. Roku 1589. bylo tomu již tak, jak ostatně spisovatel sám dvě stránky potom praví. — Další stať líčí neurvalý výstup statečného rytíře Sekerky „v soukromé škole" německé. — „Týnský pan farář" vyličuje nám poměry na faře týnské za posledních dvou protestantských farářů. — „Ve vinárně" líčí se zařízení takové hostinské místnosti, život v ní a některé případnosti pro charakteristiku doby a lidí. — Dva výjevy, jak bývalo „o veliké noci v staré Praze" líčí nám obrázek „Jidáš" a „Židovské koláče." Vypisuje se nám tu, jak r. 1600. pálili Jidáše tajně a násilně, když „pan otec týnský" pevně sobě umyslil, že Jidáše nebude páliti lidem k divadlu, jak r. 1604., když Židé strojili se péci „koláče," Židé i křesťané házeli „pro starost pro mladost" kamením na sebe, při čemž křesťanům se zle vedlo. — Obrázek „Šimon Proxenus" vypisuje nám, jaký tento Čech nad míru vzdělaný a učený zanechal kšaft. — Poslední kresba: „V těžké bouři" vypisuje poutavě jednání stavů protestantských s konšeli staropražskými, aby se k nim přidali před památným dnem 23. května 1618.

Nepochybujeme, že tyto poutavé kresby a novelly najdou daleko více přátel, než kdyby spisovatel věc vypravoval jen suchým slovem knih, z nichž látku čerpal Kdokoli po jeho knize sáhne, vždy ji s prospěchem a vděkem pročítati bude Jsou to obrázky, které se líbí, a svou cenu vždy míti budou.

Co se věci týče, připomenuli jsme již, co se nám při čtení namanulo. Chybou asi tisku jest: „vdova po francouzském králi Karlovi, smutného hrdiny noci bartolomějské" (str. 125.), rozstratili (215) a některé jiné maličkosti.

Kniha jest opatřena 10 obrázky Mikuláše Aleše podle známého způsobu tohoto umělce. Úprava jest velice vkusná. *Jan Tenora.*

Bodláčí s Parnassu. Básně *J. Vrchlického.* (O.)

II. Sestinu o životě duše třeba i sběhlému čtenáři studovat; zdáť se, že se tu Vrchlický dává unášet přísnou formou a nezůstává při myšlence, jak se stává v gazelech Hâfizových. Myšlenka?

Jen z duše, z duše musí proudit pokoj,
by mohla v pokoj pohroužit se duše.
On zpívá, slyšíš jej? — za silnou skalou,
tu rozraziti můžeš pouze prací,
jen dlaně mozoly a potem hlavy,
jen obětmi, jen silou odříkání.

Nikoli však odříkáním eremitů, kteří čekají pokoj s hvězdných výšin! Hleď prací a odříkáním dosíci „čistého profilu jedné krásné hlavy," tam pokoj pravý! Toť stará písnička Vrchlického a nezbývá, než udělat za ní několik pomlček. — Pravé slovo útěchy a přízně

najde se tak zřídka, a přece na něm často visí štěstí! — Jarní. Banalní „Pan“ zívaje vstává, už pučí mladičké lupení. Ach, proč srdce ustaralé májem neomladá? — Capriccioso: Život jest rozkošný výlet, končící bouří a nocí. Píseň jest lahodna až na pseudoantický trop posledního refrainu:

Ó máte pravdu, duše svátek světí
do čtyřiceti,
prach, stíny, dým pak tančí na Park niti
od čtyřicíti.

Puklý zvon teskní, nemoha vyzpívati své melodie. Tu do něho vrazí požárem vyplašený výr a zvon zalká: Útěchu a mír! — Promenadní koncert na Žofíně, kde si krása a mladost daly rendez vous, připomíná ti ztrátu obého. „Nebylo by líp, jít domů, v Donu Quixotu dál číst?“ — Přítěží jsou ti illuse. Shoď je jako plavec v bouři. Jen svědomí tvé když je s tebou v shodě, vše ostatní jen přítěž jest! Ale když s tou přítěží nám ze srdce krev uniká! — Olivy na severu učí básníka ceniti blahý rok na jihu strávený. — J. S. Macharovi:

Tvá píseň racek do vln sváru hýká,
chtíc přehlušiti větrů šílení,
má, tichá labuť, umírat se zvyká,
zní truchlou nocí její kvílení.

Kdy však tě slyším, uchvacuje mne stará vášeň a uznáním mi stačí stisk bratrských tvých paží! — Jen chvíli štěstí! voláme, „když srdce konec všeho, všeho cítí.“ Zdá se nám, že chvíle ta by byla nejkrásnější. — III. Sestinou o životě duše vyslovil Vrchlický — snad bezděky — hlubokou pravdu sv. Augustina: Inquietum est cor meum, donec requiescat in te (Domine)!

Den po dni v práci, pořád žádný sabat!
Tak zvolna v srdci uhasíná oheň,
nad kterým zažíti svůj chtěl jsem oddech.
A ticho-li kol, je to hrobu ticho!

„Má duše synagoga, nemající sabat.“ Když pěji písně své, cítím v srdci bezduchou pustotu, jak by mi někdo šlápl na hrdlo. Kdyby mě zbavil toho ticha, byl by mi vítán třeba sírný oheň pekla! Není tím řečeno dosť?

Přecházíme k III. vlasteneckému oddílu „Z české půdy,“ jenž jest zahájen Novými hlasy v poušti, 18 mohutnými znělkami:

I. Ty srdce mého lidu, loutno zlatá!
Čí prsty, žel to, v strunách tobě hrají?
Jen vzlyk a ston, skřek plachý vydávají,
jak můž' jen bolest, zoufání a ztráta!

Ty srdce mého lidu, vaso svatá!
Žel, vůně ducha, jež se v tobě tají,
že chátře v posměch marně vyvětrají,
co plivají tam ústa její klatá.

Ty srdce mého lidu, rajský ptáku!
jenž nosil prorokům chléb ve zobáku,
chléb síly, jarosti a poesie;

kdo otrávil ti pastvy tvé a zdroje,
že's oněměl, že pouze křídlo tvoje,
zkad stéká krev tvá, žalně v nebe bije?

Myslím západní „kultura“ a její šiřitelé. Vrchlický umí oslavovat národního ducha tak vzletně jako jej — zanedbávat. — II. My budem ještě rváti se i v hrobě, ne o principy, jen o formy jejich. Ký div, když stonem času ve peřejích, jenž valem hřímá v zbortěné nám hráze, k jichž zpevnění vše máme — kromě lásky. — III. Stará kletba: Ni o čtvrt hlavy větší nesmí být nikdo mezi námi — hned kámen za ním! — IV. „Děd ideal měl, vnuk má idol pouze.“ Vlastenectví neslouží začasté už idealu, uhájení naší kultury a samostatnosti, nýbrž bývá maskou zisku. — Slabší formou je znělka V.: Lásko svatá, buď nám sluncem a probuď vlast k novému jaru! — VI. Pravá vlast není země, ta je pouze v činech svých dětí! Na Baltu posud staré buky šumí, ale kde jsou synové Slávy? — VII. K prvnímu květnu: Ó lidský duchu, z prachu se již zvedni! Však sebe znej a uvaž: Prací, ruchem chce oddech získán být, bez lávy potu i svatvečer sám byl by tobě všední! — VIII. Dnem každým národní náš život celý se vyhraňuje v granát rudý. Ký div, při té práci, že mnohý raněn, mnohý vykrvácí! — IX. Ó velicí naši mrtví křísitelé, kdybyste spatřili boj náš neustálý, zasteskli byste si: Tak jsme to nemyslili! — X. Mrtví živým odpovídají: Ba nemyslili! Dřív bázní chvěli jsme se, teď už studem. — XI. Česká bída hned u kořenů podtíná nám každou snahu. Blíž však hledni: Ta hora bídy hoří živým zlatem! — Znělky XII. a XIII. jsou dvě nádherné meditace o našich idealech a naší — chabosti. — Stejně přísnou a působivou stavbou jakož i smělou pravdivostí myšlenky vyniká XIV. Pierroty svobody: Jest velká naše pře a musí ráno | vzplát v naší noci, o tom není sporu; | však velkým jen lze dějin do mramoru | rýt skutky, co má pro věk býti psáno.

To jediné buď Bohu žalováno,
že mužů silných, dělných všemu sboru
se v čelo staví v planém rozhovoru
dav šašků stejně služných v „ne“ i „ano.“

A dobrý národ poslouchá i tleská,
co pierrot se na tribuně svíjí
v svých ošumělých frasí starém krámu.

A nemá odvahy ta duše česká
vstát jako Kristus mstitel s hrdou šíjí
a vymrskati šarlatány z chrámu!

XV. Dom sv. Víta symbolem našeho vzkříšení národního. — XVI. líčí skvostně spící Prahu:

Tu mně stará báj se v mysli zdvihne,
kdy vozka stane v poušti, bičem švihne
a řekne si: Tu stála druhdy Praha!

Zajisté poetické a hluboké! — XVII. Národ očisty své dílo začít musí napřed s „mesiáši.“ — XVIII. Nepěl jsem písně ty pro slávu; ať jsou „stráží, již zasypaly sněhy,“ jen když dostihneme cíle. — Jiřímu

Brandesovi básník děkuje znělkou za uznání naší národní rázovitosti, před kterou domácí sok zavírá oči. — Následuje Česká legenda vánoční: Kristus Pán se sv. Petrem vchází do chaloupky a žehná českému dítku: „Má každý bojů dosť v světě, ty, české dítě, však víc. Tož dýchám ti do srdce sílu, bys mohlo zášť bratří snést.“ A božský mistr končí hlubokou otázkou:

Já moře jsem velké lásky a do všech sypu ji cest,
proč, Petře, jenom v těch Čechách tak málo lásky jest?

Snad by mohli odpovědít průkopníci nevěry? — Krásna, ač prosta jest oda Rodnému jazyku (II. sl.):

Zníš jako fanfary slávy,
když hlásáš dědů zvěst;
ba v tobě se všemi právy
byť mrtva živa jest!

Stesk pojímá básníka, kdy vkročí na „uzavřené území,“ na naši zem a přec ne naši. — G. Carduccimu, „pěvci vzkříšené Romy, jenž zpíval svobodným,“ věnuje

sloku plamennou, vytrysklou z hlubin duše,
sloku mladistvou, dívčí jak tělo pružnou,
která v rythmický tanec
stáčí se bezděky již.

Našim dětem volá Vrchlický:

Děti drahé, děti zlaté!
Všeho, co je zapotřebí,
by zde člověk žil jak v nebi,
vše to v míře vrchovaté
ještě dnes vy, děti, máte!

Máte hry a písně dovádivé, vírou plá vám oko snivé — toho vám v žití bude třeba. — Úchvatnou plastikou vyniká oda budoucnosti, Bourání trestnice Svato-Václavské, psaná přízvučnou slohou sapfickou: Veliký symbol budoucí zřím tu doby. Jako Kristus lupiče. mrskal z chrámu, posvátná Práce mrská zločin důtkami svého hněvu.

Volné lidstvo Myšlenkou, silné Prací
v slávě nohu postaví v tyto trosky,
že kdys byly, zapíše Klio do hvězd
démantným rylcem.

Tomu lze uvěřit jen v básni, byť člověk nebyl pessimistou. — Nad troskami Karlova mostu končí přesvědčivě:

A po mostě, v tříšť jehož vlny bijí,
kde lidský nezní krok, jdou andělové,
již v srdce soucit s bídou bratří sijí
a sílu, vdechnout troskám žití nové.

Štědrovečerní zvony: Duch můj letí s nimi po vlasti, a kde nám hadi chtějí urdousit české dítě:

Zpátky! zvolá, zlolajná chaso drzá!
Kdo může říci: Mesiáš nespí tady!?
Zpátky! — Dítě směje se v spánku, z dálky
zpívají zvony.

Děti jedou z výstavy s knězem a učitelem na okrášlených vozech:

Dávno budem v hrobě prach,
s rodnou spjati půdou,
a ty děti — nechť jen v snách —
vzpomínat přec budou;
pevnou rukou ony jednou
starý prapor po nás zvednou
s barvou bílou, rudou.

Ponesou jej v dešti střel,
ve blesku a hromu,
budou muži volných čel,
s výstavy jež domů
nyní jedou slavnou poutí,
jichž zpěv nechce umlknouti
ve korunách stromů.

V odě K otevření České akademie vystupují naši zesnulí velikáni a vidí vyplněny své sny: Amos pansofii, Purkyně, Palacký, Jungmann, „náš velký Pavel“ Šafařík,

a Kollár orel, plesný drozd „Ohlasů,“
i slavík „Máje“ s doupnákem „Kytice,“
i snivý Manes, vážný Levý,
Smetana, poeta sladkých tonů

zří ídealy své skutkem. — Cikada, hvězda a barvínek (znak felibrů provençalských): Náš národ ožil jako váš poesií.

Nás andělé dva kryjí perutěmi:
Toť poesie s láskou k rodné zemi.

Těm z číše Mistralovy piju k zdaru! — Písni budoucnosti, ty, svobodná písni česká, abych tebe našel, chci:

Na všecka (česká) ňadra klepat tiše
a ptát se na všech rozcestích,
čím žitný lán a les čím dýše,
zpěv ptačí slouchat a vln smích;

a usnout někde v měkkém mechu
a cítit zpitý sladkým snem,
jak plna jásotu a vzdechu
ty probouzíš se v srdci mém!

Ze srdce přejeme Vrchlickému, aby se probudila! — Krumlovská legenda: Bílá paní Perchta

musí bloudit, bude bloudit, bude zítra lkát jak dneska,
dokud tebe nevrátí nám, ztracená ty šlechto česká!

Dvaadvacetislohová báseň Na starém hřbitově židovském byla nám už v „Osvětě“ naprosto nesympathickou svou židomilskou tendencí a „tolerantními“ frasemi, jako:

Ta naše doba bez studu a lásky,
jež všecko deptá a jež pedantická
na systemy vše tká a na otázky,
že dýchat chceš a žíti v středu lidí,
ti klade za vinu; ó vina lidská!

Israeli, co víra! „Tvůj mračný Jahve usnul v mraků klíně, náš vlídný Ježíš do mraků se tratí! Zář budoucnosti zvedá se a tratí.“ Splyň s námi, sice zahyneš! Díků, které Vrchlickému za tu apologii pošlou synové vyvoleného národa (budou-li ji čísti), básníkovi nezávidíme. — Západní Čechy projíždí básník vlakem a jest unesen poklady toho vzácného koutu vlasti: Karlův Týn, Hus, Jungmann, stříbrné doly. Slyšíme tu Vrchlického poprvé vyjádřiti se o Rukopisech:

Od Zelené Hory slunným vzduchem
staré zkazky svůdným zvoní ruchem,
jaké kouzlo tají v sobě báj!
Věř či nevěř, lidu poesie

v naší krvi, v našem citu žije,
echem jejím chví se mech i háj.
Byť vše bájí v žalnou kleslo ztrátu,
u nás pravda po zákonu svatu!

Konec je nadšený:

Vlast má bude mohutnět a kvésti,
každé srdce bude její hrad!

Připadá nám, jako bychom četli vlasteneckou báseň Čechovu. — Dál!" Odpověď Canizzarovi na věnovanou báseň: „Il Genio." Je to bombastické horování o stálém „pokroku" genia: „Jen nikdy v kroužek malý, ať sluje jakkoliv! Zeď každá výhled kalí, kde právě nový div. Snad bůh se zrodil nový, co's v theoriích spal, co's opíjel se slovy, myšlenka letla dál. Spí v noci tucha jitra, dnes Manu, Darwin zítra: Spěj, kam hlas volá nitra — dál! „Buď tedy duchem, jenž neuznává nic positivního," jenž říká stále „ne." Jen stále dál — třeba do kolečka nebo do propasti! „Korybantů (!) křikem, již zvou tě eklektikem, spěj — tvým buď to zvykem — dál! Snad v posled zora zlatá ti svitne do duše, a na edenu vrata zahřímáš v předtuše." Snad — ach, snad! Dej to Bůh! To „snad" ozývá se po světě duchů již několik tisíceletí!

Máme-li o myšlenkovém obsahu sbírky pronésti úsudek, který si bedlivý čtenář již sám snad utvořil, jest nám doznati, že jest bohatý, jak od nadání Vrchlického lze očekávat. Jeť on duch přírodou velenadaný, železnou prací a vytrvalostí zmohutnělý, idealní a pro krásu, hloubku a velkolepost vnímavý, ale studiem a obdivem cizích literatur všech možných směrův a ideí příliš „mnohostranný," nebo lépe rozervaný a snad i bujnou citlivou smyslností na scestí sváděný. V jeho básních je stálé hledání, horování, nacházení a ztrácení pravdy, tak že by mohl jejich soubor vhodně vydati se pod nápisem: Na bludných cestách. Ale ať jsou ideje jakékoliv, silou poetického jejich výrazu vyniká Vrchlický stále ještě o hlavu nad své epigony.

Vytkli jsme vše, s čím se svého stanoviska souhlasiti nemůžeme. Není toho příliš mnoho, ale kdy se dočkáme sbírky, která by úplně šetřila našich idealů křesťanských?

Co se konečně týče zevní formy Vrchlického, pozoroval snad bedlivý čtenář i z výňatků, že jeho dikce není dosud naším idealem nejryzejší a nejlahodnější češtiny, ani co do mluvnice a skladby, ani co do fraseologie (nač stále mrtvý, pohanský starověk?), eufonie a eurythmie, čehož bychom mohli podati hojně dokladů. Vrchlický nemá kdy, aby pilníkem vryl básním svým pečeť nesmrtelnosti. Že na nás přes to působí srozumitelně a mohutně, vysvětlujeme si tím, že známe i jiné jazyky, že jsme jeho manýře už zvykli a že více vážíme myšlenky. *D. L.*

Josef Kubelka: **Písně a gazely.** V Chrudimi 1892. Str. 64. Cena 30 kr.

Dva cykly básní v úhledné knížečce V cyklu prvém („Paní hospodská") jeví se nám Kubelka jako humorný a rozmarný piják — à la Hafiz, který svižně a svěže zpívá o starém víně, jež pije na dluh, a o mladé paní hospodské, již líbá tajně dotud, až ho žárlivý manžel vykáže do světa. Thema to není právě způsobilé, aby idealy čtenářů pošinulo výš a v před.

Druhý cyklus v gazelech řeší „problem lásky," ač prý to znamená „v síť motýlí aether lovit." A skutečně dovídáme se jen věcí dávno vylovených, aetherických i neaetherických, o milostném psaníčku, snech milenčiných, o noci „vonné jako krásné ženy dech,

již polibky muže spily,“ o rozmaru ženy, o upomínkách, o žárlivosti „kořeni lásky,“ o opojném tanci... Věrnosti básník do lásky netuší:

Nech v lásky kvasu věrnost prchne k ďasu —
žid a láska, braši, vždycky sleví.

Formou i myšlenkou nad ostatní gazely vyniká: „Ó rozumím Faustu.“ Zvláště však se nám zamlouvá několik posledních gazelů, v nichž je s cizí formou východní sloučen národní duch písně české, a to tak přirozeně, že se nám zdá, jakoby gazel byl útvarem naší poesie lidové. Něco podobného s radostí pozorovali jsme na několika sonetech Sládkovy sbírky: „Na prahu ráje.“ Ukázkou nechť tu stojí gazel XVII.:

Vesele cinkají dukáty zlaté —
panenko, povězte, kolik jich máte?
Dukátů na šíji vábný lesk opíjí,
mnohého ošálí, mnohého zmate;
srdce jich nevidí, však rozum ošidí —
dobře to uvažte, nežli se vdáte!
Pozdní je pokání, lásce kdy odzvání,
lásce kdy odzvání dukáty zlaté.

Byť forma „odzvání“ nebyla správna, je celek přece lahodný. Vůbec, kde Kubelka aspoň zavadí o strunu humoristickou, je svůj a líbí se. *D. L.*

Na Černé Hoře. Cesty podniknuté za účelem sbírání národních písní r. 1890. a 1891. Popsal a nakreslil *L. Kuba.* (O.)

Toliko „hany“ (hostince) skýtají skrovného pohodlí. Avšak i ty jsou prý rozličné jakosti, dobré i špatné. V „hanech“ draho není. Za večeři nebo za oběd žádává se 40—50 kr. Zajímavá jest kapitola „Čím a jak se platí na Černé Hoře,“ která své měny nemá. V Nikšiči bylo měniti p. Kubovi stovku, za niž obdržel: 1 libru šterlinků, 1 Napoleond'or, 3 dvacetilibry, několik starých dvacetníků (cvanciky) a ostatní v rakouských penězích. Dvacetníky byly rozličné: haličské, dalmatské, bavorské, pruské, uherské, rakouské z dob Marie Teresie, Josefa II. Nejoblíbenější jsou „cvanciky“ (34 kr.), nejméně „pětadvacetníky.“ Když převozníkovi dal si vybrati mezi desetníkem a pětadvacetníkem, bez rozmýšlení vzal desetník. Při placení účtu v hostinci platil takto: „Dve cvancike, manje četiri solda“ (dva staré dvacetníky méně 4 kr.) = 34 × 2 = 68; 68 — 4 kr. = 64 kr.

V Biocích našel národní „gusle,“ o nichž praví, že „to, co se u nás tradiruje o slepcích-guslařích, o Černé Hoře neplatí.“ Gusle jsou tam majetkem každé lepší kuće. Mají toliko jedinou strunu. V Andrejevici setkal se zvláštními posuňky. Má-li kdo přisvědčiti, činí to naším posuňkem záporným, nesouhlasí-li s něčím, kývne hlavou. Tamtéž představil se mu 12letý básník Ljubo Androv Buratović, který věnoval mu svoji nejnovější báseň.

Nejobtížnější cesta, kterou p. Kuba vykonal, byla asi cesta, kterou popisuje v VI. kapitole „Kolašin, Morača, Drobnjaci.“ O poctivosti lidu černohorského svědčí obávaný trest, jehož dostalo se krádci v Šávníkách. Trest ten, „na gaće“ dostati, je tím největším trestem. Ani smrti se nikdo tak nebojí. Přes Nikšić, poutní místo Ostrog, Spuž vrátil se do Podgorice a odtud pokračoval v cestě po černohorském přímoří na Ulcíň, knížecí letní sídlo.

V cestopise „Na Černé Hoře“ obzvláště velmi dobře vystižena povaha lidu černohorského. Sebevědomí, upřímnost, poctivost, pohostinství, toť nejpěknější svědectví, jehož dočítáme se v Kubově

cestopisu o lidu černohorském. Prositi, žebrati, toť u Černohorce neznámo. Z Kubovy knihy seznáváme nejen lid, ale i zemi a její poměry, čímž úkolu svému, poučiti nás o jihoslovanských bratřích, úplně vyhověla.

Vypravování p. Kubovo poutá. Jen tu a tam bývame časem vyrušeni nějakým mluvnickým nebo slohovým pokleskem. Nepěkně zajisté se čte: „Já se tomu vyhnouti nemohu“ (str. 179.), „na volné noze“ (258). Pouhým nedopatřením asi přehlédnuto: „ubírajíce se do Podgorice... potkal jsem“ (248). Sporý značí hojný a nikoliv řídký (271).

Pěkná a jinak odporučení hodná kniha zajisté nebyla by nijak ztratila ze své ceny bez nechutného vtipu na str. 239.: „kůň má totiž o dvě nohy více než majitel (!) nesmrtelné duše a kandidat nebeského království.“ Jinak vyslovujeme p. spisovateli uznání za záslužnou práci, kladouce na illustrace, nevždy zdařilé, menší váhu. Knihu jeho všem, kteří se chtějí poučiti o Černé Hoře, vřele odporučujeme. *J. Malota.*

Edvard Jelínek: **Z posledního polského hnutí.** Kresby. V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 162. Cena 60 kr.

Tři obrázky „V maurském kabinetu,“ „Kletba bídného člověka“ a „Lakomec“ vzaty z národně revolučního vření v Polsku v letech šedesátých. Dějištěm jest Varšava a ruské Polsko vůbec. Obrázky jsou celkem krátké a nevystihují proto ducha doby v rysech hlubokých, jasných a úchvatných. Ale o sobě jsou dobrým příspěvkem aspoň k povšechnému poznání jeho. Psány jsou s vřelou láskou k nešťastným, idealně hrdinným Polákům, nesoptí však při tom proti potlačitelům povstání, Rusům. Pojetí to zajisté historicky pravdivější, třebas se nezdálo umělecky dostí spravedlivo. Jakási povrchnost líčení zaviněna jak krátkostí obrázků tak i slohem, zevnějším, nerozbíravým, nemajícím vždy dostatečné pohnutosti, která by předmětu odpovídala; jest příliš klidný, nejde do hloubky, snuje zběžně článek děje za článkem. Část romanová převládá, ač autor dovozuje, že kreslí příběhy skutečné. Leč na řízný dojem skutečnosti jest to všecko až nápadně povšechné.

Dějové zápletky byly by romanticky tuctové a přežilé, kdyby jich doba neospravedlňovala. „V maurském kabinetě“ líčí touhu rodiny, matky a sestry, po synu pro spiknutí v dobrovolném vyhnanství žijícím. Opuštěný trápí se a teskní; matka chorobou stižena umře, a sestra, bez pomoci stojící, se provdá. Po roce puzen touhou vrací se bratr do domu švagra svého, právě v den skvělé hostiny. Uveden incognito. Sestra i bratr se násilně a stěží přetvařují a ve volné chvíli uchýlí se do ústraní útulného maurského kabinetu. Manžel překvapí sestru a neznámého dosud bratra v objetí a nehledaje žádného vysvětlení (!), druhého dne na honbě švagra svého zastřelí. Smrtí tou vyhnanec ušel Sibiři, neboť policie domakavši se stopy jeho, najde pouze mrtvolu.

„Kletba bídníkova“ jest slabý, tajemný obrázek, pro heslo knihy bezvýznamný. Tajný ruský policista vezme si krásnou, horoucím citem vlasteneckým planoucí Polku. Nepřizná se jí sic postavením svým, ale lásky její přece nezíská, odsuzuje povstání a nutí ženu do ruské společnosti. V této vymůže si žena jeho na dvořícím se jí kapitanu propuštění jakéhosi mladého spiklence a octne se sama jednoho z následujících večerů s ním ve spiklenecké poradě, která prozrazena a schytána vlastním jejím manželem. Toť ta kletba bídného toho manžela, že ztrácí vřele milovanou manželku! Mnoho tu zahaleno rouškou autorova mlčení, co mělo býti rozebráno a vysvětleno, takže celý obrázek je čtenáři tak trochu hádankou.

Nejzajímavější jest črta poslední, kousek povahy polského vlastence, u něhož vlastenectví poutáno jest bezměrným skrblictvím. Horuje pro povstání, ale požádán o peněžitou podporu, odmítne. Tím se zalíbí ruské policii, která vyšle kommissaře s poděkováním a požádá o podporu pro svou věc. Toho překvapení, zahanbení a zlosti polského vlastence! Kommissaře vyhodí a komitetu povstalců pošle ihned místo žádaných deseti dvacet tisíc podpory.

Kniha jest pěkným příspěvkem k navržené a činně podporované p. autorem stavbě polsko-české vzájemnosti — ale dílem jeho nejlepším není. *P. Šup.*

Ochotnické divadlo. Sv. 76. „Sestry.“ Drama ve třech dějstvích, Napsal *Eugenij Kumičić*, přel. *J. Paulik*. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Cena 30 kr.

Kumičić, o němž byla již častěji zmínka v těchto listech jako o znamenitém spisovateli charvatském, zkoušel též svých sil na poli spisovatelství dramatického, a přiznati dlužno, že s úspěchem dosti dobrým. Prvým jeho dramatickým, ne příliš šťastným pokusem jsou „Sestry,“ které pak zvláště jsou zajímavy tím, že jsou zároveň prvým dramatem směru naturalistického v literatuře charvatské. Že k tomuto směru patří opravdu „Sestry,“ o tom s dostatek svědčí děsný téměř obsah celého dramatu, jakož i povšechná technika spisovatelova, který pranic nedbá na ustálená pravidla umění dramatického.

Látku ke svému dramatu čerpal z rodného kraje přímořského, již obšírně propracoval v romanu „Teodora.“ Děj odehrává se v přímořském městečku Banja (jež překladatel podivným způsobem překládá Opatia). Bohatý kapitan Marinov oženil se po smrti své manželky s cizinkou Vilheminou, vychovatelkou svých dvou dcer, Hany a Antonie. Byv jí přemluven, provdá starší Hanu za neznámého Arnošta, který za krátko promarní věno Hanino a upadne do velkých dluhův. Arnošt jest zlým duchem rodiny Marinovy. Mezi tím, co tchán dlel v cizině za obchodem, svedl Arnošt jeho ženu, Vilheminu, nevlastní matku své ženy, která obávajíc se brzkého návratu mužova, skočí i s dítkem do studně a utopí se. Marinov po svém návratu pátrá po svůdci, za něhož mu Arnošt označí Mikuláše Radaje (orig. Rubenić), snoubence druhé jeho dcery Antonie. Jediná Antonie zná pravého vinníka. Mikuláši zatím bylo odplouti za obchodem do New-Yorku. V této době přišel Marinov na některé podvodné kousky Arnoštovy, jmenovitě doznal, že padělal jeho podpis na směnkách, a svedl jakési děvče. Proto odepřel mu veškeru pomoc, o niž ho žádal. Arnošt však zosnoval si děsný plán, jak by se dostal k penězům. Choť jeho Hana churaví; doufaje pak, že brzy zemře, chce získati Antonii pro svůj plán, totiž s ní se oženiti. Zatím vrátil se její ženich Mikuláš z cesty a sezná, jak ho Arnošt očernil.

Aby Antonie zachránila svého ženicha před pomstou rozhněvaného otce, prozradila, že svůdcem macechy Vilheminy byl Arnošt. Arnošt nemoha na svém tchánu vylákati peněz, podplatil zákeřníka Bruna Maltona, který Marinova zavraždil, a uprchl zahradou. Pronásledovníci jeho místo pravého vraha chytili Mikuláše, který měl tam umluvenou schůzku s Antonií. Dokázal však svou nevinu a podezření padlo na Arnošta, kterého vyzradil polapený vrah. Stráž ihned přichází zatknout stonásobného darebáka, který však vida, že nemožno se zachrániti, končí svůj život ranou z revolveru. Nemocná Hana, dověděvši se o skutcích Arnoštových, umírá v náručí Antonie a jejího ženicha Mikuláše, kteří ujímají se osiřelých dítek.

Touto zdrcující scenou končí se drama.

Právem možno se tázati, jak mohl si spisovatel zvoliti tak abnormalní thema, kde vypočítávají se nejhorší zločiny, jež zná trestní zákon. Horšího darebáka jako Arnošt nebylo by snad možno již nalézti. Takový kriminalní vyvrhel sotva se hodí za hlavního hrdinu.

Drama Kumičićovo celým svým provedením ukazuje na epika, jakož sotva jinak možno při předmětu výhradně epickém.

Jednání jednotlivých osob ve mnohé příčině jest nepravděpodobné a psychologicky ani logicky neoprávněné. Na př. Marinov dobře ví, že Arnošt jest podlý člověk, a přece mu věří. Antonie, ač zná pravého svůdníka, přece nepravdě nepodobně dle psychologie jej zatajuje atd., ba ona radí otci, aby se s Arnoštem smířil. Že by Hana nepoznala, jakého má muže darebáka, sotva lze souhlasiti se spisovatelem.

„Sestry“ nikterak nevynikají ani provedením ani charakteristikou. Toliko několik pěkných scen v nich najdeme. Jsou prvním dramatickým, nijak nevynikajícím pokusem, bez kterého byla by se naše dramatická literatura dobře minula.

Překlad jest pěkný. Slovo „Bůh“ psáno jednou s *B* a jindy s *b*. Knihou touto přibyla nám zbytečná kniha. Při překladech nutno dbáti nejenom snad na zajímavý pikantní obsah, ale též na vniternou hodnotu díla.

Jan Malota.

Kabinetní knihovna. Sv. 60. „Z letopisů lásky.“ Řada IV. Od *Jul. Zeyera*. V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 144. Cena 50 kr.

Již navykli jsme bohaté fantasii Zeyerově. Samá báj, samý nekonečný přelud, nebetyčná radost a smrti rovný žal. Čtouce nové dílo, musíme se diviti velkému srdci básníkovu, jenž překrásně vylíčil nám tu bol až do krajností. ‚Pia jsemť, již zrodila Siena, již Maremma zhubila.‘ Děj jest krátký, rodinná tragedie, plná hrůzy, a děsně vyplňuje krátký, zlomený život.

Pia zasnoubená v 9. roce se Sandrem Ghizi, sňatku s ním se nedočkala, neboť brzy potom otec Sandrův i se synem, prý pro vzpouru, přinuceni Sienu opustiti. „Tím byly všecky svazky zrušeny, a Pii jméno Sandra sléz z paměti vymizelo.“ „Minul čas a přestávala býti dítětem. V té době Nello z Pietry vjezd slavil svůj.“ I u Tolomeů hostěn byl. Byl stár, však pravý hrdina, a „když o svých skutcích vyprávěl, Pia myslívala: O zajisté stojí archanděl mu po boku se štítem z démantů.“ Zkrátka Pia si zamilovala bohatýra, až bylo zasnoubení i svatba. V předvečer radovánek, když naposledy volná vešla v kathedralu, vystoupil a srdce uchvátil bohatýr, junák Sandro, jenž zatím se vrátil a v neobyčejnou vyspěl krásu bohatýrskou. Zde počátek zármutku a bod, odkud vše valí se v děsnou propast. Bylo po svatbě, ale míru nebylo už v srdci Piině. Několik schůzek vdané Pie

se Sandrem, několikráte byli překvapeni, až nastala katastrofa v zahradě, kamž Sandro vnikl, a kdež Pia všecka se mu odevzdala, ač ctí Sandrovou byla zachráněna i její čest. Bylo to přirozeno. Láska a povinnost dlouho zápasily, byl to silný a prudký boj. Však pro povinnosti, ač zprvu silnější, zničen tvrdostí a ukrutností Nellovou úplně, tak že konečně Nello z těch zraků jejích zřejmě uhodl, že jest jí lhostejným, a uražen ji začal chladně míti v nelásce. A tu nastala zahradní katastrofa. Pia omdlela a zůstala churavou. Podezřením puzen ošetřoval Nello Piu sám a z hořečné řeči její ve spánku seznal její nevěrnost, miláčka však jejího nepoznal. Vše to dohnalo jej v krutou pomstychtivost. Úkladem zavezl Piu do Maremmy, ve kteréž močálovité krajině trávil pomalu výpary mučenou Piu. Nastává dlouhé, ubíjející týrání Pie i staré chůvy její, která konečně prozradí Sandra. A zase dlouhý čas bolu. A tu zasvitne naděje. Sandro nese v zahradu Maremmy Pii vysvobození. Ale ani to se nezdařilo. Sandro chycen a pochován na Maremmě. Končí pak tato tragedie krásnou očistou obou duší i Sandrovy i Piiny na hrobě uštvaného. „Tvář její v trávě byla pohřbena a sledním dechem vtiskly její rty tam polibek, kde Sandra kryla zem.“ A Pia zemřela.

Děj sám, ačkoli se v podobných sferách pohybuje, přece jest v celku moralní a dobře odůvodněný sporem duševním u Pie i temnou, drsnou povahou jejího manžela. Čte se velice krásně. Duchem zdá se nám býti povídka velice blízká Stratonice, ale rozborem svým jest daleko širší a působivější.

„Záletnice“ nám podává motiv známý, zde ze života indického vzatý. Koketa, která stále v opojení žije rozkoše uprostřed zástupu ctitelů, podrážděna nevšímavostí krásného i zbožného kupce, zamiluje se do něho. „Ten krásný byl jak granátový květ, v němž rosa hoří — a stále měl před zrakem Budhy ideal a o zákonech jeho rozjímal.“ Zve jej k sobě, ale dostává vždy odpověď touž: „Má sestro, doba ještě nepřišla, bych navštívil tě.“ Lásku její houževnatě odmítá. Byl za to jejími pletichami z města vypuzen Nic to nepomohlo; stále o něm sní, až konečně v horečném rozechvění sama chlípného původce vypuzení (knížete) usmrtí. Trest ihned následuje: „Ruce její útlé uťali i obě nohy, katův meč jí tváře zhanobil a navždy zkazil div ten přírody,“ a tak ji nechali na hřbitově. A závěr všeho? Pykání i smíření u přítomnosti vyhnance. Končí:

Teď poznávám, že srdce čistota
jest nejkrásnějším darem člověka —
Cos jako světlo ve mně vychází.

Vidno, že slova poslední byla asi hlavní myšlenkou při celé básni. Báseň sama provedena v tonu známém, řečí velice květnatou, děj zamlouvá se svou ideou. *V. Beneš.*

Guy de Maupassant: **Petr a Jan.** Roman. Přeložil *V. Hrbek*. „Vzdělávací bibliotheky“ sv. 7. V Praze 1891. Cena 80 kr. — **Horla a jiné povídky.** Přeložil *Pavel Projsa*. V Praze 1892. Nakl. I. L. Kober.

Autor předeslal romanu svému pěkné pojednání o romanu vůbec a dle zásad tam uložených vytvořil nové dílo své. Bez odporu vyznati třeba, že Maupassant je mistrem, který umělecky dovede použíti nejmenší podrobnosti a roman svůj buduje jako dovedný stavitel, který i neúhledného materialu využitkuje a všeho bedliv jest, aby stavba byla dokonalá.

Bývalý klenotník pařížský Roland žil se svou rodinou v Havru. Měl dva syny, Petra a Jana. Povahami svými byli zcela rozdílní; Petr vznětlivý a podezíravý, pln nadšení a vidin do budoucnosti, ale bez odvahy a vytrvalosti; Jan tichý a něžný, ale lhostejný ke všemu, pokud jen klid jeho nebyl rušen. Jednotvárný život jejich náhle rozrušen, když Jan stal se dědicem Leona Marechala, bývalého přítele rodiny. Tím, že Jan sám zdědil veliké bohatství, v Petrovi zprvu vznikla žárlivost a potom i podezření vyvolané sklepnicí a přítelem Petrovým, lékárníkem Marovskim, jimž se zmínil o štěstí Janově. Duševní klid Petrův zničen a jeho jedinou snahou jest, aby se dopátral, zda skutečně Marechal žil v nedovoleném styku s matkou a zda Jan jest synem Marechalovým. Jeho boje a pochybnosti, jeho lítost nad urážkami a týráním matky a jeho bolest nad tím, že by matka jeho mohla tak klesnouti, vše to až do okamžiku, kdy v rozčilení odkrývá Janovi původ jeho, zaujímá největší část romanu. Matka tušila podezírání Petrovo a jsouc svědkyní výstupu jeho s Janem, vyznává tomuto vinu svou. Jan ujímá se matky. Petrovi dostalo se místa lodního lékaře, odchází z domova, kde byl nyní nemožným, a byť ne slovy, aspoň znamením dává na jevo, že matce odpouští.

Všecky osoby romanu jsou kresleny perem mistrovským. Všecko dýchá životem, a zdá se vám, jako byste osoby ty měli před očima. Není zde nic hledaného, nuceného, vše prosté, jednoduché, ale přece plné života. S opravdovou dychtivostí sledujete vypravování a byť i něco, zvláště ty skoro brutalní výstupy Petra proti matce, se vám příčily a nemile se dotýkaly, přece opět zmizí tento pocit nelibosti, autor dovede vás usmířiti a upokojiti. Co se nám v romanu nelíbilo, jest vyznání matky Janovi. Mnoho musela trpěti za poklesek svůj, ale vyznáním svým nás nezískala, ano tím hlouběji klesla v očích našich. Není žádnou omluvou ono citlivůstkářské osvědčování, že jen Marechala milovala, že jen spolu byli praví manželé před Bohem, který spojil srdce jejich, to je obvyklá frase všech nevěrných. Před Bohem byl platným onen sňatek s Rolandem, přísahou stvrzený, do náruče Marechala vehnala ji hříšná láska a proto trestuhodná. Takovým líčením hříšné lásky šíří se jen názory, kterými se podkopává a ničí manželská věrnost, a přísaha manželská dává se na pospas prchavému citlivůstkářství. Jinak nenalezli jsme nic závadného. Překlad jest dobrý.

Nákladem Kobrovým vydána: „Horla a jiné povídky.“ Pod názvem „Horla“ podává nám autor svůj denník, v němž vypisuje záchvaty šílenství, které se ho zmocňovaly. Živě, až drasticky líčí tento stav svůj, ale není zrovna příjemno čísti tento výplod jeho ducha. Kdo je nervosním, mohl by své čivy ještě více rozrušiti. V hypnotismu a suggesci ovšem po svém způsobu vidí konečné vítězství vědy nad slepou vírou. Snad, když to psal, nebyl jeho stav duševní normalní, a pak mu to odpouštíme. Že by v povídce bylo tolik ceny, jak předmluva praví, nelze nám připustiti.

Z povídek nejvíce by se nám zamlouval „Simonův tatínek,“ ačkoliv autor velice přehání. Sedmiletému Simonovi vysmívají se školáci, že nemá tatínka. Simon tím uražen jde a chce se — utopit (!). U řeky náhodou setká se s mladým mužem, který chlapce upokojí a pojav jeho matku za ženu, stává se mu tatínkem. — Ostatní povídky „Berta,“ „Otec a syn,“ „Mohamed“ a „Šali,“ nemají ceny. Berta jest dívka blbá. Lékař s otcem jejím přičiňují se, aby probudili ducha jejího. Konečně ji provdají za hejska, který ji opustí, a Berta

upadá v šílenství. V povídce „Otec a syn“ líčí se poměr otce k dělnici v Rouenu, kterou po smrti jeho dědí syn. V „Mohamedu“ vypravuje se krátce přepadení arabského tábora vojáky francouzskými. Krátká črta a hodně krve. V „Šali“ líčí se po orientalsku milostné dobrodružství na dvoře indického krále.

Celkem máme za to, že překladem těchto povídek ničeho jsme nezískali. Autor, kde se mu naskýtá příležitost, neopomíjí posměšně psáti o víře a služebnících její. Snad se domníval, že je to duchaplné, a že se zavděčí svým čtenářům, ale jalové vtipy nejsou působivé.[1])

Ant. Frecr.

Fr. Herites: **Tři cesty.** V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 127. Cena 60 kr.

Stesky posledních let, že Herites ve své literarní činnosti stále klesá pod hodnotu svých prací starších. opětovaly se i při posledních samostatných publikacích jeho prací: „Bez chleba,“ „Drobná prosa“ a „Tři cesty.“ Stesky tyto nejsou zcela neodůvodněny. Před dvaceti lety vystoupil s prvními ukázkami svého maloměstského genru, a ježto ty ukázky i sledující se líbily — podává teď stále tytéž o nic lepší a celkem o nic horší ukázky dále. Viděti sic dokonalejší zběhlost péra, ale obsah a jeho pojetí, základní zpracování se nemění. Totéž kouzlo vypravovatelské, jež cítili jste při prvních anebo lepších pracích, cítíte dosud — a též v práci této. Je to pořád tentýž Herites, ale volá se „bohužel pořád tentýž.“ Ale v „Přibylovi,“ šíře založené práci, chtěl býti jinačí, hlubší, a utržil si fiasko. Proto je lépe spokojiti se s tímtéž naším starým Heritesem. Ovšem neměl by upouštěti od pečlivosti ve výběru námětův a ve zpracování jich. Tuto vadu zpracování cítiti též nejvíce na povídce „Tři cesty.“ Popis první cesty čtete ještě se zájmem, ale druhá a třetí cesta už opakováním nudí. Zaměňují se sic přirozeně okolnosti všech tří cest, ale přece takovéto pojetí látky nepomohlo povídce k větší zajímavosti.

Nižší úředník Valenta jede se svou paní a mnohočlennou rodinou na návštěvu ku tchánovi do sousedního města. Tchána ošetřuje druhá dcera Máry, stárnoucí, jizlivá panna. Thema první cesty: nevraživost dvou sester, dobrácké, ustarané, životem a dětmi uhnětené, stále stísněné Rézy a nepřejičné, sobecké Máry. Druhou cestu koná ovdovělý Valenta se vší svou drobotinou. Thema: osidla staré panny novopečenému vdovci nalíčená. Třetí cestu koná nový manželský párek, ale bez dětí, ke hrobu rodičů. Na této cestě odbývají si novomanželé návštěvy u starých známých; zajímavá to setkání nafouklé nové paní Valentové s licoměrnými přátely.

Celá váha práce spočívá na postupných protivách: pravé matky, ženy a hospodyně — a bezcitné staré kokety. Látka takto pojatá dovršena už vlastně ve dvou cestách; třetí cesta přidána už jen jaksi dodatkem básnické spravedlnosti a smíru. Tato třetí cesta skýtala však jako prvá spisovateli pěknou příležitost, aby rozvinul svůj osobitý talent v několika zdařilých scenách satirických. Slabší stránkou práce je povahové a okolnostní založení děje, při němž nešetřeno vždy umělecké pravděpodobnosti. Duševní pochody jsou jako u genristy

[1]) Veřejné důtky zasluhuje firma Kobrova, že v tomto svazku uveřejňuje též několik povídek, které před tím vydala už v jiném svazku!

jenom navrženy v drobných, zevnějších rysech, ale ani tu by neškodilo více hloubky a pravdivosti.

„Hlubokými“ práce Heritesovy nejsou, to je pravda, ale ani práce „mistra“ jeho Nerudy, pokud spadají pod ráz genrový, nebyly hlubokými — snad duchaplnějšími, genialnějšími. *P. Šup.*

Knihovna lidu a mládeže.

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 102. „Marta a Maria.“ Napsal *A. P. Valdés.* Ze špaň. přel. *O. S. Vetti.* V Praze 1891. Str. 404.

Roman už svým názvem dává tušiti obsah. Symbolická jména Marta a Maria! Komuž by netanula na mysli při jich vyslovení slova Kristova: „Marto, Marto, pečlivá jsi a staráš se o mnohé věci; ale jednoho jest potřebí: Maria nejlepší stránku vyvolila, kterážto nebude odňata od ní“ (Luk. 10, 41. 42). Spisovatel však nepoložil si thesi v širokém smyslu slov Kristových, nýbrž zobrazuje je úže případem, jehož ostří spočívá v zásadě: Každý nechať volí si povolání své dle povahy, schopností a náklonností svých, neboť čisté srdce v kterémkoliv povolání a stavu Bohu stejně se líbí. — Jedná se tu o život rodinný a život Bohu v klášteře zasvěcený. Spisovatel jest však dalek toho, aby znevažoval prací svou kanon koncilu tridentského o přednosti věčného panenství před životem manželským. Tak daleko jeho rozbor povolání nejde. Nevinný, oddaný a obětovný život Martin jest přece poprášen pozemskostí, kdežto Maria otočena slavozáří světice, jíž celé okolí se koří uznávajíc, že cesta její jest nejlepší a nejpřímější, ale každý se na ni odvážiti nemůže.

Dcery pana z Elorzy, Marta a Maria, ani jinak jednati nemohou. Maria po chorobné matce zdědila etherickou, štíhlou, krásnou a oduševnělou postavu i vzrušenou a silných dojmů chtivou povahu. Čtenářka romantických a fantastických příběhů, prožívá a prosnívá život, bájím přečteným podobný, ale pouze uvnitř, neboť zevně snů svých uskutečniti nemůže. Nemajíc už více podobné potravy, předrážděna vrhne se na knihy náboženské, neboť hysterická její duše žádá stálého vzrušení. A hle! knihy ty, ač zprva působí na ni cize, brzy počnou ji uchvacovati, rozohňujíce její blouznivost, ale spolu i uvlékajíce její vůli. A k této právě stanici pochodu a přerodu duševního uvádí spisovatel čtenáře. Odtud už krok za krokem vidíme Marii odtrhovati se od minulých snův i od světa, v němž se sny její pohybovaly. Překypující nitro její může se vylíti v zevnějším životě náboženském; z obyčejného, povrchního a drobného zevnějšku přechází brzy k heroismu, k přísné askesi, podněcována příklady velkých světic; ale srdce stále vře a touží výš, až po mnohých mystických záchvatech ztrne v lásce k Bohu, uklidní a utiší se, ne že by už nemilovalo, ale že dobojovalo. Ted už není pro ně místa ve světě a nezbývá, než též zevními obřady odumříti světu a zasvětiti se cele Bohu svému. — Vedle této mistrně vztyčené, mystické a velké duše batolí se Marta, po liberalním, silou a zdravím kypícím otci, celá tlustá, kulaťoučká, praktická a jako včelka pracovitá, taková domácí „putička“; nevinná, tichá, pokorná, láskyplná, nábožná, ale vše to beze vzletu, beze sestřina heroismu. Po vybraném, všestranném a uměleckém vzdělání sestřině Marta netouží; ona knihy nejraději oprašuje — ač některé se jí přece líbí — písničky zpívá nejraději takové, jimž se ve vznešené společnosti vysmívají, tuctové, lidové; jest vůbec duševně mělká, ale měkká; zosobněné „blahoslavenství chudých duchem.“ Ona sama to ví a cítí, a proto po ničem vyšším, než k čemu je stvořena, netouží. Jaká to z ní bude pečlivá a dobrá manželka a matka! Riccardo z Peňalty, snoubenec Mariin, s ní jedině bude šťasten, Marie by

nebyl chápal, aniž jí kdy vyhověl. Sám to též, ač první snoubenku svou zbožňoval, uzná a vroucně k Martě přilne, která se proň už dlouho trápila bezuadějnou láskou.

Podle podané látky povahopisné nelekejž se nikdo nudného psychologismu, intuitismu a pod. nezáživných —ismů. Náš spisovatel nerozbírá, on pouze ukazuje, předvádí hotové a popisuje. Zpracování jeho všímá si více zevnějšku, ba s mysticismem námětu svého smíchal moderní fysiologismus a sensualismus. Při této směsi vzpomene si na slavnějšího krajana jeho Calderona; jest v ní cosi právě jižního, nevysvětlitelný nám žár, jenž až zaráží. Klidné až ke lhostejnosti, slabě humoristické [1]) a prosté vypravování připomíná našeho Kosmáka — jistá záruka popularity a vhodnosti pro sečtělejší lid. Pro svůj čistě křesťanský ráz nepotřebuje dílo ani zvláštního odporučení. Překlad je čistý, správný a hladký, a velkou předností jeho jest, že pořízen s pravým literarním pochopením. *P. Šup.*

Povídky pátera Cyrina od *Pavla Albieriho*. „Sborník illustr. romanů.“ V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 200.

Pavel Albieri patří k spisovatelům, již vystoupením svým vzbudili značnou pozornost; reklama pomáhala vydatně, a Albieri vydával spis za spisem, bera látku ponejvíce ze života vojenského. Děj těchto dvou povídek odehrává se v době Josefa II., místem je Josefov a klášter kukský. Zde našel autor zápisník pátera Cyrina, a dvě povídky „O zapadlém kříži“ a „Kostlivec“ byly jeho obsahem.

Autorův účel jediný jest poutati, snad i napínati, a k dosažení jeho volí prostředky dosti silné. V první povídce mladý důstojník, jenž při pohledu na Madonnu v klášterním chrámu padá do mdloby jediné proto, že v tváři Madonnině shledal podobnost s obličejem milované dívky, a dle místní pověry vidí v tom špatné znamení — mlčí z lásky k dceři ku zrádnému skutku setníka, otce milenčina, jenž prodal plány pevnosti Josefovské pruské vládě, ba béře vinu na sebe, prchá s „páterem“ do kláštera, skrývá se v hrobce, pak vyjde, je polapen a zastřelen.

S charakteristikou osob si autor mnoho práce nedá, děj napínavý, trochu příšerný a také trochu pravděnepodobný je mu vším. Jen páteru Cyrinovi věnuje více pozornosti. Chtěl jej patrně idealisovati, ale přestřelil. Takový „páter“ dělá na čtenáře dojem divný a trochu směšný. Je svobodomyslný, aspoň tak autor ujišťuje; vidíme to ovšem jen, že při každé příležitosti hubuje na převora, nedělá si „pranic“ z jeho důtek, se suverenním opovržením hledí na své spolubratry, odchází z kláštera, kdy mu libo, přelézá ploty, je-li potřeba. Slovem je všude a nikde. Tuto svou providencielní činnost rozvinuje velkolepě, jmenovitě v druhé povídce, kde činí znamenité pěší pochody jen proto, aby vypátral vinu husara, jenž k smrti poranil svého soupeře v lásce, otce milenčina ku karbanu svedl, naučil falešnému hraní, přiměl k zpronevěření peněz, a z „pátera,“ jenž k němu doběhl, aby ho přiměl k vyznání, si jen posměch dělá. Ale za chvilku již přichází k lůžku nemocného otce milenčina, otrávený (požil jedu) smiřuje a umírá.

---

[1]) Tento nádech humoru při naivně prováděné askesi Mariině zavdal snad podnět k poznámce jistých našich novin, že se v romaně tom askese katolická persifluje. V pravdě tomu není tak, ač nelze upříti, že zlovůle i přílišná prostodušnost by to odtud vyčísti mohla. *Pozn. red.*

Vyprávěti umí Albieri dobře, ač některé příliš hrubé germanismy: „ztratil jsem opět“ (prohrál!), „Nic skutečně jistého nebylo zde před rukama!!“ by měly konečně z české knihy vymizeti.

Illustrace, jimiž je hojně kniha opatřena, jsou krátce nehezké. Nový důkaz, kam vede manie nakladatelů, dáti illustrovati kde co.

Method Zavoral.

Obrázková knihovna pro mládež. Řídí St. Řehák-Kamenický. R. VIII. sešit 8. „Jarní ohlasy.“ Povídky a básničky pro útlý věk. Napsala *L. Grossmannová-Brodská* Illustroval K. L. Thuma. V Novém Městě n/M. 1890. Nakl. B. Böhm. Str. 47. Cena 16 kr.

Básničky se v knížce s povídkami střídají. Všechny básničky jsou buď didaktické, buď prosté popěvky, mnohé také jen rýmovačky. Povídky jsou daleko zdařilejší. Nejcennějším čtením v celé knížce je životopisek Ludmily Grossmannové-Brodské, položený sem od redakce. Ten měl býti na počátku, nikoliv až na konci. Právě neštěstí dotčené spisovatelky — jestiť hluchá úplně — činí tuto prostou knížečku pozoruhodnou. Z povídek jsou nejlepší: „Jehla,“ „Klubíčko,“ „Pilnost plodí požehnání.“ Z básniček mohla větší část dobře odpadnouti. Redakce mohla jazykové stránce větší péči věnovati (srv. str. 23., 33. a j.). Knížka se hodí pro děti osmi- až desítileté. *F—k.*

Pokladnice mládeže. Svazek 39. „O starých knihách a krojích českých.“ Mládeži vypravuje *K. Čermák,* odb. učitel a c. k. konservator. Se 3 obrázky. V Praze 1892. Nakl. A. Hynek. Str. 78. Cena 30 kr.

V přítomné sbírce jest 9 vyprávěnek o starých knihách a krojích českých. Jsou to práce časové a pro mládež i čtenáře dospělejší vhodné a poučné. V první „Jaké bývaly noviny“ vypravuje se, že hoši Čáslav a Radim našli u souseda na půdě staré, sežloutlé noviny z r. 1737., na nichž svrchu vytištěno bylo: „Auterní Pražské Poštovské Noviny.“ Noviny ty darovali malí nálezcové na radu otcovu museu „Včely čáslavské.“ Z jednotlivých odstavců novin těch, jichž obsah je ve vyprávěnce citován, poznají žáci, jak mluvili a psali naši předkové na počátku minulého století. V povídce druhé pojednává se o starých mapách. Z ní dozví se, že nejstarší mapa Čech, kterou kreslil lékař v Mladé Boleslavě Klaudyán, vytištěna byla hned r. 1518. Zmenšená kopie mapy té je připojena. Z ní poznají žáci tehdejší způsob vyobrazování zemí a dozví se z vypravování, jak nesnadná bývala doprava, pokud nebylo pošt. Pořádnou mapu s vesnicemi nakreslil teprve r. 1723. za Karla VI. zemský zeměměřič Müller. O starých českých kronikářích jedná povídka třetí. První českou kroniku před 800 lety napsal Kosmas, kanovník při kostele sv. Víta v Praze. Napsána je však jazykem latinským. Rytíř Dalimil napsal r. 1315. českým jazykem kroniku, která zove se „Boleslavská.“ Nejoblíbenější je však pozdější kronika kněze Václava Hájka z Libočan. Z poslední podán jest i úryvek, aby čtenář poznal tehdejší řeč. Další povídka jedná o dřevorytinách a starých rukopisech, budí lásku ke knihám

a učí šetrně zacházeti s nimi. O vynalezení knihtiskařství a rozšíření jeho v Čechách a na Moravě jedná vyprávěnka šestá; v osmé budí se láska a úcta k starému lidovému vyšívání. — Knížka ta hodí se velmi dobře pro žáky třetího stupně. *J. Hordk.*

Besedy mládeže. Sv. 288. „Ohlasy českých dějin.“ Mládeži podává *K. V. Kuttan.* S 5 vyobrazeními. V Praze 1892. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Str. 96. Cena 30 kr.

Knížečka obsahuje 43 dějepisných básniček. Od příchodu našich předků slovanských až do roku 1620., tedy do bitvy na Bílé Hoře, každá důležitější událost je verši vylíčena. Jen doba husitská, až na bitvu u Lipan, je z opatrnosti vynechána, aby snad sbírka vřaděna býti mohla do knihoven školních. Téměř všechny básničky opěvují právem slavné události z dějin našich; z temných jsou zde jen: „Odměna Durynkova,“ „Zráda Prkošova,“ „Z dob braniborského jha,“ „Bitva u Lipan.“ Místy jsou slavné naše děje nadšeně opěvovány, místy mohlo býti ještě více citu a nadšení. Básním v „Dětském světě“ od téhož spisovatele dali bychom před těmito přednost. Ostatně dlužno říci, že žáky více baví prosté vypravování dějin než sebe lahodnější rýmování. — „Ohlasy českých dějin“ hodí se dobře do školních knihoven pro žáky třetího stupně. *J. Hordk.*

České spisy pro mládež. Čís. 32. „Báchorky a pověsti“ od *Žofie Podlipské.* S původním barvotiskovým obrázkem. V Praze 1892. Nakl. A. Storch. Cena 60 kr.

Svazek ten obsahuje dvě báchorky: „Pohádčin syn,“ „Bratři.“ První báchorka zdá se nám fantasií, které děti těžko porozumí, zvláště když není lehkým pohádkovým slohem psána. Na str. 6. malý studentík mluví následovně:

„Ó kýž bych mohl žíti v pohádkách! Kéž stal by se div, který by mne přenesl z jednotvárného, nudného žití skutečného mezi tam ty zajímavé bytosti! Ó Pohádko! Bohyně! Sestup s oblaku svého ozářeného a unes mne tam, kde div stihá div, kde stále cosi nového překvapuje, kde oči přecházejí září zlata i drahokamů, zlatých a stříbrných lesů, křišťálových hradů, kde se cestuje s větrem, se slunečním paprskem, na oblacích, na hřbetě orlů nebo delfínů neb okřídlených ořův!

Pochybujeme, že by to byla řeč školákova. Tak mluví snad básník a ne žák. Za to báchorka druhá „Bratři“ je velmi pěkná, dojemná i poučná. Z ní dovídáme se, že činiti dobře každému je kouzlo ku štěstí, a že lidskost a dobro je kouzlo všech kouzel a divy tvoří. I sloh této pohádky jest již lehký. — „Báchorky a pověsti“ hodí se dobře do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

Laciná knihovna národní. Spisy pro zábavu a poučení. Čís. 4. Nákladem knihtiskárny J. Otto v Praze. 1872. „Jen tři léta!“ Roman od *Karla Sabiny.* Str. 324.

Látka romanu vzata z dob, kdy justiciarové měli ještě plnou moc nad lidem a je taková: Venkovský sedlák Kopal z Krupína se zpanštil. Nemírnou

touhou po cti a slávě, již v něm rozněcovali prohnaní šibalové, justiciar, Flink, koňař a mlynář z Červeného mlýna, byl docela zaslepen. Převrácenost tato usmrtila jeho manželku, dceři Mařence vnutila jiného milence. Vojtěcha z Červeného mlýna, později zahynuvšího v káznici, a pravého Jana Buráka, syna domkařova, vyhnala na tři leta do ciziny, synu Vítovi připravila mnohou trudnou chvíli Po těchto událostech temný závoj spisovatel s jednajících osob odestírá. Justiciar a Flink využitkují hlouposti Kopalovy a prodávají mu za drahé peníze statek Brázdov, patřící baronu Kaftanovi, jejž též oklamou. Zbalamucený Kopal jest na vrcholu slávy — jest pánem na Brázdově, ale od této chvíle jde to s ním s kopce. Nábytek ze zámku tajně jest odnešen, justiciar přičiněním Vítovým zatčen, Flink s penězi prchl do ciziny a Kopal z hanby do Uher. Baron Kopoty, přítel Vítův, koupil Brázdov a darem jej dal dceři marnotratného Kaftana, Hermině, k níž láskou hoří, avšak ona zůstává chladnou. Po šlechetném skutku tomto na radu Vítovu ubírá se do ciziny, tím chladná kůra na srdci Herminině praskne, Hermina žádá, aby zůstal a béře si jej za manžela. Zatím se vrátil Jan Burák z Italie, kamž mu pomohl Vít, znamenaje při něm nadání, zdokonaliv se z obyčejného stolaře na slavného řezbáře. Mařenka byla vdána. Jan chce do Francie. Vít jej zdržuje, aby zůstal ve vlasti, slovy: „Jak nešťastná jest ubohá naše česká vlast, že většina synů jejích, jižto nadáním a umělostí zvláště posláni jsou ji oslaviti a povýšiti, dospěvši od ní se odvracuje.“ Když Vít Kopotyho oblažil, Jana zdržel doma, hledá otce, jejž najde v Uhrách jako nádeníka při dráze. Béře jej domů polepšeného, ale nalomeného. Kopoty podporuje z ponuknutí Vítova umění Janovo; Vít tedy jest buditelem, Jan umělcem, Kopoty podporovatelem. To vše stalo se „jen za tři leta“!

Přečetše objemný tento roman byli jsme na pochybách, koho nazvati hlavním hrdinou, zda starého Kopala, zástupce slavomamu, či Víta, horlícího pro lidskost a vlast? Z té příčiny pravíme, že dílu nedostává se souměrnosti a jednoty. Děj hlavní bývá přerušován mimořádnou událostí, bez níž by se dobře obešel, na př. spisovatel, aby charakterisoval barona Kopotyho, seznamuje čtenáře s ním na plese u sousedky vdovy, bez čehož jinde se mu naskytuje příležitost seznámiti nás s povahou Kopotyho. Většina osob jedná více náhodou vedená, než povahou. Kopalova povaha jest dosti dobře podána, za to Vítova, vlastence a lidumila, slaběji. Vít jedná jako student; kdyby spisovatel mu byl přidělil nějaký úřad, účinnější bylo by jeho vystupování. Povahopisům šejdířů Flinka, justiciara a mlynáře z Červeného mlýna nelze ničeho vytýkati. O lidu Sabina nízko smýšlí, pravě o něm, že z většího dílu nic neví a ničeho si nevšímá, co se přímo výživy jejich netýká. Kdyby po jeho šlo, nebylo by ani vědy ani krásného umění, nebylo by ničeho, co život šlechtí, mysl vyjasňuje a mravy jemnějšími činí. — Forma není místy docela bezvadná. Pro ušlechtilou tendenci, buditi lásku k vlasti a lidem, můžeme roman odporučiti.

J. Vyhlídal.

Časopisy.

Časopis musea království Českého. Red. *A. Truhlář.* R. LXVI. (1892).

Nejstarší náš časopis za nové redakce Truhlářovy vyniká stránkou kulturně dějepisnou a literarně historickou. M. Speranskij uveřejňuje dopisy Pavla Jos. Šafaříka Janu Kukuljevići Sakcinskému. Jest jich 29 a podávají vítanou látku, aby charakterisována byla vědecká činnost slavistická nejučenějšího Čecha tohoto století. Podobnou cenu mají listy Antonína Marka Josefu Jungmannovi, jejichž dokončení jest tu podáno Jos. Emlerem. Jsou to listy od r. 1838. do r. 1847. — Josef Truhlář rozbírá Mnichovské zlomky dramatických her staročeských z 15. století, přepsané Dr. Jos. Teigem z rukopisu latinského, v němž jest traktat staročeský patrně Čechem psaný. — Jos. Zubatý důkladně pojednává o staroindské epopeji Mahábháratě, veliké básni o Tháratovcích v 18 knihách, jejichž hlavní obsah jest tu podán; autor obšírně zabývá se záhadou o vzniku této velebásně, kde, kdy, jak a kým byla složena. — Kulturní historik našich měst Zikm. Winter uveřejňuje svou obsažnou přednášku, konanou o valném shromáždění musejním, která se zabývá měšťanskými libráři za století 15. a 16. a jest výtečným rozhledem po měšťanských knihovnách za těchto století. — Ze svých studií o věku XVII. vybírá Ant. Rezek drobné příspěvky k českým dějinám jakožto pokračování z ročníku minulého, totiž o berni nápojové za léta 1646—1650., kterak byla vybírána a mnoholi z ní bylo vytěženo. — Vilém Gabler pojednává o vlivu svobodných zednářů na průběh veliké revoluce francouzské, kterýž vliv byl mocný a neblahý a uvedl revoluci na scestí. — Slovutný životopisec Žižkův V. V. Tomek podává opravu a doplněk k životopisu Žižkovu, přihlížeje k listinám z archivu třeboňského a k pojednáním Tomanovým, a líčí Žižku v rodné jeho krajině a potom jako čeledína krále Václava IV. — Ant. Rybička, neunavný biograf český, vypisuje zprávy o erbovní rodině Karolidů z Karlsperka, jejichž praotcem byl měštěnín Nového Města pražského Karel Mělnický a nejslavnějším členem M. Jiří Karolidu z Karlsberka, básník, humanista a vlastenec. — Velmi cennou, zevrubnou a nejpodrobněji promyšlenou studií o Komenského mapě Moravy (s vyobrazením mapy této) podal Jindř. Metelka výtečný příspěvek k naší kartografii, vytkl zeměpisnou polohu země Moravské, hranice, přírodní stránky, místopis a všecka vydání proslulé této mapy, která jest i vzácným pramenem dějepisným. — Aug. Sedláček pojednává o ustálení hranic mezi Čechami a Lužicí a dokazuje, že Šluknovsko s Frydlantskem od pradávna patřilo k Lužici, za to Žitavsko k Čechám. — Hermenegild Jireček ve svých studiích ku kronice Kosmově líčí osazení země České a vypravuje o původním jejím jméně a o místopise Čech v kronice této. — Ad. Patera rozbírá Nitranský zbytek staročeského passionalu ze druhé polovice 14. století (1389), který jedná o na nebe vzetí Panny Marie a byl nalezen v biskupské knihovně nitranské na deskách knihy tištěné. — Vavř. J. Dušek uvažuje, pokud Jiří Konstanc užil grammatiky Blahoslavovy ve spise zvaném Lima linguae Bohemicae (Brus jazyka českého z r. 1667.), a ukazuje podanými

srovnáními, že Konstanc skutečně znal Blahoslavovu mluvnici v nějakém žákovském přepise. — Ant. Podlaha podává třetí řadu dodatkův a oprav k biografiím starších spisovatelů českých, vybrav velmi pilné zprávy o 53 spisovatelích, z nichž vlastně dlužno vyjmouti Jana Krasla Jungmannem připomenutého, poněvadž kázaní Kraslovi připsané psal Krištof Hubatius. — Adolf Patera dle petrohradského rukopisu z r. 1404. podává známou Radu otce synovi, připisovanou panu Luilovi Flaškovi z Pardubic; autor vypisuje věrný text dle rukopisu císařské veřejné knihovny v Petrohradě. — Josef Štěpánek dle latinských zápisků děkana Matěje Ant. Střelského líčí hnutí náboženské na Litomyšlsku r. 1781—1783., kteréž líčení jest vhodným doplňkem Helfertova článku Musejního z r. 1877. a ukazuje, na jaké scestí se oddávali lidé po vydání tolerančního patentu. — Ign. Kollmann v pojednání O archivu Sv. Kongregace de propaganda fide nejprve líčí vznik a složení sv. kongregace a zařízení archivu kongregačního, který jest nejúplnější ze všech archivů římských a není pouze důležitý dějepisci církevnímu, nýbrž má i důležitost pro historii všeobecnou. Autor seznamuje nás stručně s jednotlivými oddíly archivními, s publikacemi a s českými bádáními v archivě sv. kongregace, kteráž bádání podají skvělou kořist dějepisu našemu. — Karel V. Adámek pojednává o rozloze a hranicích někdejšího Vratislavska, maje zření na Čáslavsko, Chrudimsko, Hradecko i sousední Moravu; bylať župa Vratislavská hraničící částí Čech s Moravou. — Jiří Polívka ve článku zvaném „Studie z literatury lidové“ rozbírá legendy o putování Pána Ježíše po zemi. — V. Piskáček podává věrný opis listiny kláštera zbraslavského z r. 1418., kteráž pergamenová listina byla odevzdána do musea roudnického a obsahuje srovnání pře, kterou měl klášter o meze. — Ant. Rybička, Frant. Tischer, Boh. Strér, Ed. Malý a J. Hejna podávají dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých, Rybička sám dodatky bibliografické.

Hlídka literarní jest nyní velmi hojná a jsou v ní úvahy a referaty o spisech a časopisech vědeckých i zábavných, českých, německých, jinoslovanských i francouzských. *Fr. J. Rypáček.*

Zprávy.

Královská Česká společnost nauk čítala koncem r. 1892. 173 členů; jmění jubilejního fondu zbylo na r. 1893. 3204 zl. 38 kr., vydání r. 1892 činilo 342 zl. Z „Archivu českého“ připraven do tisku sv. 13. Výměnu spisů má společnost se 326 ústavy.

Matice moravská měla koncem r. 1892. 1258 členů; jmění zbylo na r. 1893. 413 zl. 75 kr. a 5750 v papírech, vydání r. 1892. činilo 3907 zl. 81 kr. Za budoucí podíl členský se chystá druhý díl Dialektologie moravské od Fr. Bartoše.

Německo-český slovník hodlá vydávati J. Otto za redakce prof. Dra. V. E. Mourka; látka prý se sbírá už na druhý rok.

Nová „Bibliotheka mládeže“ bude vycházeti v Praze v Cyrillo-Methodějském knihkupectví za redakce katechety X. Dvořáka. I. sešit obsahuje povídku „z dávných dob“ od Dr. J. L. Hrdiny. Přejeme podniku všeho zdaru, ale začátku bychom jemu byli přáli lepšího.

Sprosté „vtipy“ Humoristických listův o Koburkově nose jsou čtenářstvu asi velmi vítány, neboť se pořád opakují a v č. 16. jim věnována celá strana. Velice ušlechtilé!

Podobizna Fr. Sušila vydána nedávno u J. R. Vilímka v „Českém Album“ (velký format, cena 35 kr.). Podle úsudku těch, kteří Sušila znali, jest velmi zdařilá. V přidaném životopise měl rodný den býti udán 14. června 1804 (nikoli 10. č.). Jest radno, aby zvláště kněžstvo naše zdobilo své příbytky podobiznami takových mužův, jakým byl Sušil, a proto mu podobiznu tuto — mimo program našeho časopisu — k žádosti p. vydavatele milerádi doporučujeme.

Papežské jubilaeum zaměstnává celý časopisecký svět. Nápadno jest, že naše velké obrázkové týdenníky „Světozor“ a „Zlatá Praha“ slavnost tu ve své obrázkové části zcela ignorují. Pokládáme to za pochybeno už z toho důvodu, že se tím ignorují přání tolika čtenářův, a také poutníků římských. S obchodního stanoviska jest jednání takové rovněž neprozíravé.

Charvatsko. Společenská tiskárna v Záhřebě vydala větší báseň mladého básníka *B. Livadiće* „Jeremia“ ve třech zpěvích. Básník vede nás do Jerusalema, který odvrátil se od Boha. Nadarmo jsou slova Jeremiášova, kterými Jerusalem napomíná, jenž poslouchá raději Pashora. Bůh trestá Jerusalem. S potrestanými však hyne i nevinný, milující se párek Elnatan a Leja. Jeremiáš hledaje útěchy odchází do údolí kidronského, kde najde těla svých miláčkův, Elnatana a Leje. Vida je jest tak rozhořčen, že vrhá se v údolí kidronské se slovy: „Věčná pravdo — lék tvůj mne zničil!“ Báseň, ač básník poprvé vystupuje, jest propracována až na onen osudný poklesek, jehož básník se dopustil tím, že proti všem uměleckým požadavkům neodůvodněně nechává umírati Eltnana a Leju, ba i Jeremiáše. To bylo právě příčinou, že kritika „Jeremiju“ Livadićova odsoudila.

— Pozoruhodným zjevem v písemnictví charvatském jest, že počínají vystupovati se svými pracemi nadaní dramatikové. S všeobecnou pochvalou jak na jevišti tak i od kritiků přijata veselohra *M. Šenoy* „Kako vam drago“ (Jak libo). Děj odehrává se v době, kdy Dubrovník byl charvatskými Athenami zván. Literarním střediskem v té době (1571) byl dům Frana Cucoriće, kde scházíval se tehdejší literarní svět. Malá pak episoda z tohoto domu jest předmětem veselohry. Dcera Cucorićova Květa jest zbožňována mnohými básníky, kteří ji opěvují. Mezi těmito je též jakýsi Fijuga, který opustiv mladou svou choť — dovednou básnířku — v Ankoně, usadil se v Dubrovníku. Avšak jeho choť Mara ustavičně po něm pátrá. Slavený básník a satirik dubrovnický Držić nabídl se jí za pomocníka. Držić ve společnosti literarního světa dubrovnického popudí na sebe Fijugu svými vtipy tak, že jej vyzve na souboj. Na návrh Květin místo souboje uspořádán „rat na jezike“ (jazykový, slovný zápas). Každý má napsati báseň, a která bude nejlepší, rozhodne vítězství Fijugova choť Mara, aby nebyla poznána, přestrojí se v mužský šat a dostaví se k zápasu jako mladý bolognský šlechtic. Fijuga nejsa rozeným básníkem, vybral jednu z básní své ženy, jež dle prazvláštní logiky sobě přivlastňuje. (Ona jest mou ženou, co jest její, jest mé.) Při zápase Fijuga poražen. Zatím Mara popudí jeho žárlivost, vypravujíc mu smyšlenku, jak se — jako mladý šlechtic — scházívala s jeho ženou v Ankoně. Fijuga vyzve ji, nepoznav ji, na souboj. Oba jsou poraněni. Po této sceně dává se domnělý šlechtic poznati jako jeho choť, při níž se smíří. B. Pešione, který se ucházel o Květu, vykonav svou úlohu, kterou uložila mu Květa — pomáhalť při smíru obou manželů — stane se šťastným chotěm Květiným.

Toť kratičký obsah této velmi zdařilé veselohry, jejíž nejpěknější scenou jest „jazykový zápas," který jen kypí zdařilými vtipy. Vše jest esthetický i psychologicky odůvodněno. Povahy, zvláště Fijugy a Mary, jsou velmi zdařilé. Dikce jest vzletná a poetická, jazyk krásný a čistý.

— V č. 8. záhřebského „Vience" podává *F. Černý* stručný článek „Češka literatura u god. 1892," v němž vypočítává všechny znamenitější zjevy na českém trhu literarním. Mezi časopisy zmiňuje se vedle „Květů," „Lumíra," „Zlaté Prahy," „Světozora" a „Hlídky literarní" též o „Vesně," „Zábavných listech" a nejnovějších „Besedách lidu" zapomínaje na náš „Obzor." Ostatně článek zasluhuje veškeré chvály. Podobným způsobem můžeme se toliko vzájemně poznávati a poznánu býti. Kéž jen častěji vyskytují se podobné úvahy a zprávy i v jiných literaturách bratrských národů slovanských! *J. Malota.*

Rusko. Časopis „Russkaja mysl" přinesl velmi zajímavé Literaturnyja vospominanija (vzpomínky) *D. V. Grigoroviče,* jediného dosud žijícího spisovatele ze školy čtyřicátých let. Vzpomínky ty mají předně důležitost pro autora samého, jehož životopisu, aspoň poněkud slušného, Rusi dosud neměli. Mimo to autor podává mnoho zajímavých dat pro charakteristiku různých spisovatelů (Turgeneva, Dostojevského, Gončarova, Nekrasova a j.). — V témž časopise se otiskují další dopisy Alexandra Ivanoviče Hercena a Natalie Alexandrovny Zacharjiné, jež se později stala chotí jeho. — Pěkným příspěvkem k životopisu maloruského básníka T. G. Ševčenky je v témž časopise stať A. Konisského „Dětstvo i otročestvo T. G. Ševčenky," v níž sebráno hojně materialů k podrobnému životopisu básníkově.

— Stařičký básník *Jak. P. Polonskij* (* 1820) vydal humoristickou báseň „Sobaki" (Psi). Bohatý pán v psárně choval psy různých druhů; když onemocněl stářím, seslábl dohled na psy, oni neměli co dělati, a tu počali přemýšleti; zachtělo se jim zbaviti se nadvlády lidí, emancipovati se. Pokusy jednotlivců se nezdařily, proto vešli ve spolek s vlky, liškami, medvědy a zajíci, zavedli mezi sebou rovnost, bratrství... Ale konec konců byl pro psy smutný. Ku konci básně Polonskij tvrdí, že „pouze síla moci — strach před zákonem krotí vášně lidské," že síla ta způsobila, že zvířata úplně sebe vespolek nezničila, že síla ta krotí vášně, které překážejí národům dosíci vyššího blahobytu. Báseň tato ostrovtipem se jen blýská.

Paní *V. I. Dmitrijeva* (* 1859) vydala první svazek venkovských povídek („Derevenskije razskazy"), uveřejněných dříve v různých časopisech. Dmitrijeva zná dobře život venkovský, ale jako většina mladých spisovatelů kreslí hlavně jen temné stránky jeho. Povídky její končívají tragicky. Tak první povídka („Posluhovačky nemocných") končí smrtí hrdiny a mravní smrtí hrdinky, druhá („Ze svědomí") samovraždou hrdinky, třetí („V různé strany") smrtí selského chlapce a vyhnanstvím otce jeho na Sibiř, čtvrtý („Svým soudem") otcovraždou. Vybírání tak nahodilých událostí na vsi nedá jasného pojmu o životě selském. Nedostatek originalnosti a novosti škodí povídkám, psaným jinak krásným jazykem.

— „Těžká zkušenost" slove roman *V. Firsova*; podává dosti všední historii dvou přátel od mládí, z nichž idealista i romantik zamiloval se do sličné dívky, která pak brzy se při něm nudila i prchla s přítelem

jeho, chladným, soustředěným a umírněným člověkem, když tento stal se dědicem značného jmění. Mladé ženě znechutilo se zátiší, toužila po rozkoši a hluku veselého světa. Vedlejší postavy romanu jsou načrtány zdařile, jsou jako živé; nezdařilá je však šablonovitá postava hrdinky samé.

— „Sověst“ („Svědomí“) nazývá se studie *Dm. Karyševa*. Hrdinou její je dvaačtyřicetiletý petrohradský úředník, jenž při soudu v ženě odsouzené do žaláře, poznal dívku, kterou kdysi miloval, s níž žil jako muž se ženou, kterou však opustil, aby mu nepřekážela v karrieře. Nešťastná dívka klesla na stupeň veřejné nevěstky. Po soudu v úředníkovi hnulo se svědomí, poslal dívce peníze do vězení a nabízí jí sňatek, který však dívka odmítne a krátce na to zemře. Svědomí hrdiny tohoto bylo však velmi maličké a kratičké: za několik dní po smrti své oběti oženil se s mladičkou dívkou, a svědomí jeho bylo tiché.

— *S. Jak. Jelpatjevskij* vydal sbírku „Náčrtků Sibiře,“ obsahující hlavně povídky ze života Sibiřanův a lidí, kteří tam přišli z Ruska jako úředníci nebo vyhnanci a trestanci. Dojmy z cesty podávají pouze dvě črty: „Do Tomska“ i „Z Tomska.“ V ostatních náčrtkách sebral autor exempláře obyvatelů, charakterisující všecky třídy obyvatelstva měst sibiřských. Nejzajímavější osobou je doktor, jenž přijel do Sibiře s dobrými úmysly, ale tu se brzy pustil do pití, zdivočil. Silný dojem činí náčrtek ze života trestanců („Odlítá můj sokolík“) a vězňů („Savelij“).

— Z povídek ze života ruské intelligence od *Eug. Solovjeva*, nazvaných „V razdumji,“ viděti, že autor chtěl by najíti pro ruskou intelligenci východ z nynějšího jejího neutěšeného postavení, tak těžkého, že mnozí nevědí, co dělati, co si počíti, aby žili dobře, jak sluší na vzdělance.

— *A. N. Nezelemov* vydal „Šest statí o Puškinovi,“ otištěných dříve v různých časopisech, z nichž patrno, že autor dobře prostudoval velikého básníka ruského, ač s ním nelze vždycky souhlasiti.

— Universitní professor v Derptě, *P. A. Viskovatov*, vydal: „Sžatyj obzor istoriji novoj russkoj literatury,“ který je vlastně jen upravením jeho starší práce, psané německy: „Geschichte der russischen Literatur in gedrängter Uebersicht.“ *A. Vrzal.*

Finnsko.[1]) Krásné písemnictví finnské není příliš staré, tak nějakých 50 let. Tvůrcem moderní finnské belletristiky, vůbec prosaického slohu jest předčasně zesnulý *Aleksis Kivi*, jenž při svých prabídných poměrech hmotných byl neobyčejně činným a plodným. Obzvláště vynikl originelními, realistickými líčeními ze života lidového čerpanými, najmě svou sbírkou prací novel. „Seitsemän veljestä“ (Sedm bratří) obohatil finnskou literaturu několika perličkami. K němu chodili skorem všichni mladí spisovatelé finnští do školy. Jeho nejlepším stoupencem jest *Juhani Aho* neboli vlastním jménem Juhani Brofeldt. Narodil se r. 1861. v Savolaksu u města Jisalmi, kdež otec jeho byl pastorem. Studoval v Kuopiu a Helsingforsu. Hned jako gymnasista zahořel upřímnou a vroucí láskou ku své otčině a vzdělav se na vzorech norských a ruských jako universitán pojal smělou myšlenku podobná díla vy-

[1]) Zpráva tato pořízena ze soukromých údajů zaslaných mi laskavě z Helsingforsu, jen tu a tam (u tří spisovatelů) přičinil jsem svoje mínění, poněvadž spisy těch spisovatelů mám

tvořiti v mateřštině. A podivno, hned první jeho pokusy „Muuan markinamies“ (Po česku asi: Sedlák trhu milovník) a „Rautatie“ (Železnice), jež jest historie dvou starouškú, kteří železnice nikdy neviděli, vzbudily a obrátily na sebe pozornost obecenstva i kritiky jemným pozorovacím smyslem a potom barvitostí a řečí čistě finnskou. Jelikož se nechtěl věnovati státní službě a majetku neměl, vstoupil do služeb žurnalistiky. Redigoval po několik let napřed list „Keski Suomi“ a potom v Kuopiu „Savo.“ Roku 1889. dostal Aho podporu od země k cestě do Paříže. A pobyt v Paříži nezůstal bez vlivu na jeho uměleckou evoluci. Vliv spisů Meriméových, Daudetových, Guy de Maupassantových a najmě Bourgetových, Huysmansových a Ed. Rodových patrným jeví se v Ahových posledních spisech. V Paříži napsal svůj roman neboli správněji řečeno psychologickou studii s pessimistickým přibarvením „Yksin“ (Sám), jež svým obsahem celou konservativní stranu proti němu pobouřila, ale nám zdá se, že výtka „nemravnosti“ jemu ve tvář metnutá jest více nežli nespravedlivá. Prostudovali jsme studii tu pozorně; hluboká, ponurá vážnost, jež vyznívá z jeho líčně života lidského, nesvědčí sama o sobě ještě o „nemravnosti,“ třebas ty tři stránky ku konci po našem zdání nemusil zrovna tak naze po Bourgetovsku podati. Že pravdu máme, to dosvědčují nedávno nám zaslané dvě sbírky jeho črt, jimž dal název „Lastuja“ (asi po česku: hoblovanky, odpadky a pod.), jež jsou prosty všeho kalu a špíny. Shrnul v nich některé ze svých drobných prací, jež uveřejňoval v listě mladofinnské strany „Päivälehti“ (Denník). Jsou to drobné črty, pravé perličky stylové; z některých vyznívá vroucí a upřímná láska k vlasti, jiné jsou básničkami v prose, poetickými náladami přírodními nebo romantickými sny, třetí konečně miniaturními analysami psychologickými. (P. d.) *A. Koudelka.*

Anglie. Pro dívky dospělé napsala *Miss Elizabeth Neal* „Falconer of Falconhurst (Oliphant & Co.). Motiv není nový (dědička vrací se do sídla svých předků, jež si zamiluje a míní znova zbudovati), ale povídka se pěkně čte. Totéž platí o *Miss Evelyn Everett-Greenové* „The Wooing of Christabel.“ — O jiné práci pí. Molesworthové „An Enchanted Garden“ platí táž chvála, co o jiných jejích pracích pro děti. Rafe a Alix přečetli už všecky své knihy, i touží po někom, kdo by jim vykládal pohádky. V tom začne před nimi poskakovati střízlíček, a když se po něm rozběhnou, vzletí, děti za ním, až se octnou v opuštěné veliké zahradě. Tam se jim zjeví tajemná babička, jež není ani čarodějkou ani vílou, ale směsicí obou, a děti mnohokrát navštíví očarovanou zahradu, nežli její zásoba pohádek dojde.

Georgina M. Squire (Digby) napsala dvě povídky o dvou chlapcích, kteří přičinlivostí domohou se slušného postavení. V první povídce „Staré housle“ sirotek vychovaný na venkově stane se napřed choralistou a konečně dovedným houslistou. Velmi pěkně podán starý učitel, který mu dává první hudební lekce. „Bratr Tomáš,“ druhá povídka, jedná o hochovi, který ošetřuje svou sestřičku v sedmi nemocech a posléze sám lékařem se stane. Kniha „Two Country Stories“ hodí se za vhodný dárek pro hochy, jen že jest poněkud drahá (3 s. 6 d.).

„Irish Fairy Tales,“ vydané od *W. B. Leatsa,* budou rádi čísti nejenom malí, nýbrž i dospělí. Knížečka rozpadá se v pohádky o „Zemních a vodních vílách,“ „Zlých duších,“ „Kočkách,“ „Králích a bojovnících.“ (Fisher Unwin.)

— *M. E. Bradshaw Isherwood* v povídce „Kate Nigel“ vypravuje o zpovykané dcerce, jež neráda do školy chodila, a jak nesnadno bylo jí odnaučiti mnohým nezpůsobům a špatnostem, avšak příklad a vliv spolužačky její Nany pozmění povahu její. Doporučitelno.

— „Ulf, the Norseman“ od *Mary Onleyové* jest kapitalní povídka pro hochy, zvláště pro ty, kteří se něčeho dověděti chtějí o životě norských plavců. Poučení také podává o způsobě života prostých Nořanů. *A. Koudelka.*

Italie. Pochybený spisek jest „Cuor di fanciullo“ od prof. *Ed. Contiho*. Spisovatel vytkl si za úkol svým spiskem: vštípiti dobré zlým příkladem, ale jakou moralku vyberou si z té knížky hoši? Tuto: „Máme-li hodnou maminku a laskavou sestru, mohou chlapci rozpustilý a nevázaný život vésti, poněvadž maminka se sestrou postarají se již přivésti je opět na pravou cestu.“

— *Giuseppe Gloria* vydal sbírku povídek, jimž dal název „Monachine.“ Povídky jsou čtyry, chybou všech přílišně dlouhé, ba nekonečné přímo dialogy, jimž v oběť padly ostatní dobré vlastnosti spisovatelovy. Názvy jsou tyto: „Forfait“ a „Monaca di S. Pasquale“ (veselý konec), „Fior di granato“ a „Dionea“ (smutný konec — a lepší).

— *Fulvia* vydala sbírečku povídek pro děti, některé však přesahují stupeň vzdělanosti a chápavosti čtenářů, kterým určeny. Název sbírky: „Per voi, fanciulli.“

— *M. Savi Lopezové* knížečka, taktéž mládeži určená, zove se „In riva al mare.“ Spisovatelka vykládá, jak tři hoši ze severu přišli do Neapole navštívit svého strýce, velikého cestovatele na odpočinku. Strýc hochům ukazuje zvláštnosti své sbírky ethnologické a z literarní historie, a provádí je po Neapoli a okolí. Čtení té knížečky jest nejen užitečné (poučné), nýbrž také poutavé.

— „Favole moderne“ od *Seb. Cavallera* jest pokusem dosť originalním. Spisovatel praví, že staří spisovatelé bajek nebrali vždy patřičného zřetele na povahu zvířat jednajících, čímž vštípeny dětem liché pojmy, jichž mnohdy nelze už vymýtiti. Proto si umínil napsati řadu bajek, ve kterých povahy a obyčeje zvířat jsou pravdivé, zvířata nemluví, nýbrž pohybují se ve svém přirozeném ovzduší, a vedeni pudem, jednají, jak toho žádají okolnosti, ve kterých se nalezají, ukazujíce, v čem jsou užitečná nebo škodlivá rostlinám a člověkovi. Jinými slovy: Cavallero dovedl spojiti s naučením bajky praktický užitek, že slouží za přípravu do přírodních věd.

— Již jsme se tu zmínili o prvním svazku „Colombianské“ trilogie *Ant. Giulia Barriliho* „Terra vergine“; tyto dni vyšel druhý svazek „Le due Beatrici.“ V první svazek „Dvě Beatrice“ pojal Barrili celou periodu přípravní výpravy Colombovy a použil domnělé rivality mezi Beatricí Henriquezovou, druhou, ač nezákonitou manželkou Kr. Kolumba, a markýzkou z Boje, Beatricí di Bovadilla, aby soustředil různé episody oné šťastné doby. V „Panenské zemi“ vypravuje se o první plavbě Kolumbově od vyplutí z Paloského přístavu 3. srpna 1492 až do návratu tamtéž 15. března 1493 a až po jeho vítězoslavný vjezd do Barcelony 14. dubna 1493. „Panenská země“ začíná živým a malebným popisem, ač věrným a historicky pravdivým, plavby a objevením Ameriky, ale potom ustupuje Kolumbus do pozadí, a hlavními osobami jsou dva šlechtici vlaští, kteří se zamilují do vnučky

kazika Guaranagariho z Haiti. A ta' částka velmi nešťastná. Třetí svazek „Ifigli del cielo“ jest ohlášen, ale byť šťastnější byl obou předešlých, přece celek slávy zvláštní autorovi nezjedná. *A. Koudelka.*

Francie. V čísle březnovém „Hlídky lit.“ uvedena jako poslední práce *P. Bourgetova* „Zaslíbená země,“ zatím však jest jí „Cosmopolis“ (illustr. vydání u A. Lemerrea), jejíž překlad český vychází u Vilímka a u Charvatů v časopise „Vienac“ současně také uveřejňován jest. Českému překladu předeslal úvod oslavenec J. Vrchlický, v němž svým brillantním způsobem oceňuje práci tu. Francouzští kritikové bez rozdílu „barvy,“ vlastně směru, prohlašují tento roman za „mistrovské dílo“ Bourgetovo, a tu věru troufalostí nemalou je tvrditi, že nespatřujeme v něm „chef d'oeuvre,“ troufáme si to však tvrditi k vlastnímu prospěchu autorovu. Jisto jest, že „Cosmopolis“ vyniká nad roman „Terre promis,“ že jest složitější, zajímavější a obsahuje překrásné stránky, kdež vypravování není udušeno pytvou a kde psychologie podána jest „akcí.“ Celkový však dojem je ten, že autor pojal do něho příliš mnoho „intencí“ a že chtěl příliš mnoho problemů najednou studovati. V romanu tom proplétá autor otázku „dědičnosti“ s otázkou „kosmopolitismu“ a dějištěm jest svaté město. A to hned jest první chybou knihy, jelikož dějiště není nutnou výslednicí samého děje, nýbrž prostým rozmarem spisovatelovým. Theorie o „dědičnosti“ za druhé byla na závadu práci Bourgetově, jelikož buď ji musil „kosmopolitismu“ podřaditi nebo nadřaditi. Ve skutečnosti, t. j. v knize, si navzájem překážejí, místo co by se sesilovaly, a odtud asi jakási „manýrovanost“ osob pochází, jež nikterak s illusí nesouhlasí. Hlavní vadu však spatřují mnozí kritikové cizozemští v doslovu, kde markýz Claude Fr. di Montfanon přehlíží osoby čelní a je „klassifikuje“ dle jejích vlastností. Kateřina Steno jest Benátčanka Aretinova, dcera Alba se vraždí, poněvadž zdědila od otce sebevražednost, smíme-li se tak vyjádřiti, Vavřinec Chapron zdědil svou zbožnost ponurou, jakož Ledia Ch. zločinnou divokost otrokyně, jež střásá jho, od matky; Julius Haffner je typ lichváře zpola německého, zpola hollandského, Peppino Andea opět šlechtice kleslého, v němž obživne „condottiere,“ Boleslav Gortka jest smělý a nerozvážný a nestálý jako Polák, jeho manželka Magdalena poctivá a neuprosná jak Angličanka, Lincoln Maitland positivní, necitelný a umíněný jak Američan, Fanny Haffner není kontradikcí svého původu židovského... Vše to jest duchaplné a dovedně sestavené, ale schází všemu tomu přesvědčivosti. Osobou všeovládající svým duchem kritickým jest Julian Dorsenne, proti jehož spekulativním tendencím prudce markýz z Montfanonu se vyslovuje, je to vlastně odsouzení kosmopolitismu světského a psychologického. Praví: „Ce que je hais en ces cosmopolites, c'est que ces déracinés sont presque toujours des fins de races, les consommateurs d'une héredité de forces acquises par d'autres, les dilapidateurs d'un bien dont ils abusent sans l'augmenter... Ceux dont ils descendent ont travaillé en vrai travail, celui qui additionne sur une même place l'effort des fils à l'effort des parents. C'est ce travail-là qui fait les familles, et les familles font les pays, puis les races... Vos cosmopolites, eux, ne fondent rien, ne sèment rien, ne fécondent rien. Ils jovissent... Quand cette jouissance-là s'attaque à la sensation et au sentiment, ce n'est que moitié mal. Mais quand elle s'attaque à la pensée, comme chez vous, comme chez tous les dilettantes

de votre école, c'est le grand pêché intellectuel, un de ceux dont il est écrit qu'ils ne seront pas pardonnés...“ Uvedli jsme místo to doslovně, poněvadž jest v něm obsaženo odsouzení školy čistě psychologické, umělkované z hlediska umění, záhubné se stanoviska moralního. A poněvadž se Bourget i jinde, na př. v „Žáku,“ podobně vyslovuje, spatřujeme v tom snahu hledati a najíti lék od všeobecné rozervanosti v náboženství; zdali však tuto máme jenom novou formu dilettantismu neb opravdovou a pravou evoluci, toť bude úkolem budoucích prací Bourgetových dokázati. *A. Koudelka.*

Utrácení dítek v Číně — předmětem literarního sporu. „Spolek sv. dětství“ má, jak známo, za účel, podporovati dětské útulky v pohanských zemích, katolickými missionáři zřizované. Jako všechny katolické ústavy, tak i tento napaden od nepřátel jakožto podnik, vypočtený prý na lehkověrnost davů a sledující záměry politické; tak psal F. Sarcey v „Le XIXe Siècle“ (1875), začež byl odsouzen pro osočování, tak psal později (1884) Tšeng-ki-fong, člen čínského vyslanectva v Paříži. Utrácení dítek prý jest vymyšlenou bajkou. Proslavený sinolog Ch. de Harlez v Lovani dokázal však (Dublin Review 1892) nezvratnými doklady z domácích pramenů, že zlozvyk ten jest v Číně zcela obyčejný, zvláště co se děvčat týká. Není sice ve všech krajinách stejně vykonáván, zvláště ne v zámožnějších (jak už 1855 psal missionář Pingrenom), odpírá se jemu také v tisku a v zákonodárství, ale přes to přese všechno je pořád velice rozšířen. Výtka lži padá tedy úplně na protivníky „Spolku sv. dětství“. Tak „Kathol. Missionen“ (1893, 4.).

FEUILLETON.

Literarní Paříž.

H) Hrubý pessimismus.

Pravým opakem M. de Vogüéa jest (anebo správněji řečeno byl) *Guy de Maupassant*, jeho činnost nebyla ni v nejmenší míře moralisující, jeho karriera byla dráha hrubého pessimisty, který se domáhal úspěchu s uměleckou důstojností, ale zároveň s patrným egoismem.

Narodil se r. 1850. a uveřejnil první práci svou teprve r. 1880. Ale nebyl to obyčejný debutant. V literarních přípravách rádcem a mistrem byl mu sám Flaubert, proto vystoupiv na veřejnost, vystoupil jako hotový umělec.

Od té doby v desítiletí (1880—1891) uveřejnil Maupassant přes 100 krátkých povídek (a přes 20 svazků), z nichž šest jsou delší povídky (romany): „Bel Ami,“ „Pierre et Jean,“ „Une Vie,“ „Mont Oriol,“ „Fort comme la Mort“ a „Notre Coeur,“ k tomu ještě hru divadelní „Musotte.“ Guy de Maupassant nenáleží k žádné literarní koterii. Krátký časek, nežli vystoupil, navštěvoval Zolovy literarní čtvrtky, ale jakmile sám literarně vystoupil, zanechal všeho styku se Zolem a přidružil se k Edmondovi de Goncourtovi. Liší se však Maupassant od svého mistra tím, že Flaubertovi byla literatura životním bychom řekli principem, kdežto u Maupassanta jest jím: pohodlí a rozkoš; písemnictví, jak on sám vyznává, nebylo mu ničím jiným leda jakýmsi prostředkem emancipace. V prvních svých povídkách jeví se nám epikurejským filosofem. V jeho knihách jako

v jeho životě (následek toho asi jeho smutný konec aspoň pro literaturu) pochoť tělesná a žádostivost zaujímají přední místo. Jeho krev byla mladá a horká; skutky jeho — skutky smyslného pohana, filosofie jeho — negativní. Život jest, tak soudil, špatný a nemá smyslu. Neznáme ničeho a nemůžeme také ničeho znáti; proti vůli své jdeme tam, kam nás osud a náruživosti unášejí, až smrt učiní všemu konec (Sur l'eau srovnej v té příčině). Bez idealu líčil život, jak jej viděl, v celé ponurosti skutečnosti. Později (poslední práce jeho) zračí se ještě silněji jeho přesvědčení o bídném údělu lidstva a o absurdnosti všeliké pýchy člověkovy o jeho domnělé superioritě, odtud v povídce jeho „Fort comme la Mort" a „Inutile Beauté" city útrpnosti, něžnosti a soucitu s bědami lidskými v pravdě vznešené.

A tak zdravý mladý faun, třicetiletý Maupassant, ustoupil klidnějšímu, zádumčivějšímu a zkušenějšímu epikurejci; čtyřicetiletý Maupassant, skeptik a pessimista doposud, začal otvírati srdce své — lidstvu. Jelikož mu písemnictví bylo toliko prostředkem a ne cílem, proto psával povídky; lépe se vyplácely! Co se týče formy, slohu, nemůže se s Maupassantem nikdo měřiti. Průzračnost jeho povídek, vystihnutí a podání nejvýznamnějších rysův a těch jedině, nemá sobě rovných. Jest prost vší affektace jak realistické tak i romantické. Jistota jeho observací jest dokonalá. V prvních povídkách svých pohlíží na život lhostejně, v posledních vize jeho zbarvena bývá často rozhořčením nebo ztemněna soucitem, a odtud že nepsal nikdy, aby se líbil „mandarinům," byl Maupassant tak oblíben u širších vrstev.

I. Slavní veterani.

Vyloživše stručně nové tendence a aspirace mladých geniů, vzpomeneme stručně veteranův a umělců druhé třídy. Většina ze slavných veteranů zasedá ve francouzské akademii, kdež i ti nejhorlivější revolucionáři rádi končí své životy. Tam nalézáme *H. Tainea* (*1828), pověstného ode dávna svými fatalistickými a materialistickými doktrinami a svou „Historií anglické literatury," pro kterou byl biskupem Orleanským spolu s Renanem obžalován z bezbožectví. V poslední době pracuje Taine o ohromném díle „Origines de la France Contemporaine." Po 30 let byl jedním pilířem moderního materialismu, a pohoršil náramně mnohé prohlášením, „že ctnost a nepravost jsou právě tak výrobky jako vitriol a cukr." (!) Na druhé však straně, když roku 1878. uveřejnil první svůj svazek o revoluci, viněn byl z hrubého zpátečnictví. V jednom z následujících svazků prohlásil však Bonaparta „za italského condottiera XVI. století," což sotva jest zpátečnictvím. M. Taine jest realista v duchu Flaubertově a bratří Goncourtů, — dokladový analysator, jenž se zdá pokládati za věc nejpravdivěji existující viditelného a živého člověka. († 5. března 1893.)

V akademii najdeme také *Victora Cherbulieza* (* 1830), jenž representuje pokračovatele G. Sandové s větší správností slohovou. Tamtéž zasedá *Jules Claretie* (* 1840) a *Lud. Halévy* (* 1834) a básníci *Sully-Prudhomme* (* 1839) a *Fr. Coppée* (* 1842). M. Claretie, teď

administrator (ředitel) francouzské komedie, dodělal se skvělých úspěchů v různých odvětvích literarních, jako v historii, novelistice, dramaturgii, zejména v žurnalistice, avšak nikde nebyl průkopníkem nových drah a směrů. L. Halévy odpočívá na vavřínech „Abbé Constantina“ a těší se posud slávě jako spolupracovník Meilhačův libret k Offenbachovým operám a jako historiograf „Famille Cardinal.“ Fr. Coppée autor básní „Les Humbles“ a „Les Intimités“ a několika dramatických veršovaných prací a krátkých povídek jest roztomilý človíček, jehož slávu ženy vlastně založily. Jest francouzským Cowperem, básníkem starých panen a potlačených šiček, mais si peu poëte! M. Sully-Prudhomme, jehož kontemplativní duch nabádá ho k meditacím o psychologických a socialních kuriositách, nikdy nedocílil u širšího obecenstva tak nadšeného přijetí jako Leconte de Lisle.

K moderním básníkům ustálené pověsti patří *Jean Richepin* (*1849), autor „La Chanson des Gueux, Les Caresses“ a veršovaného dramatu „Nana Sahib“ a několika prosou psaných povídek. Richepin jest podivuhodným umělcem verše, neodvislý, silný a osobní.

Z novelistů starších jmenujeme na prvním místě *Alphonse Daudeta* (*1840), potom *Ferdinanda Fabrea* (*1830). První práce tohoto vyšla r. 1862., ale teprve v posledním desítiletí dobyl si uznání, jehož zaslouží Ex-seminarista, určený ku stavu kněžskému; F. Fabre ze svých vzpomínek z mladých let a ze svých zkušeností napsal nejednu zajímavou a rozkošnou studii kněžského života. Jeho novely „Les Courbezon,“ „L'Abbé Tigrane,“ „Lucifer“ a „Mon oncle Célestin“ zjednaly mu název Balzaca katolického kněžstva. *M. André Theuriet* (* 1833) jest jako Fabre spisovatelem stroze mravním; jest malířem par excellence provincialní Francie s jejími městy a dědinami, lesy, potoky, a líčitel přesný života maloměstského. *M. Pierre Loti* jest zvláštní a specialní osobnost ve francouzském písemnictví. Když ponejprv vystoupil, neznal naprosto současné literatury a také literarní techniky; zdá se, že začal psáti, poněvadž ho jeho povaha ku spisovatelství pudila; byltě spontanním umělcem deskriptivním. Jeho první svazek, Aziyadé, datuje se z r. 1879. a obsahuje neprávě pozoruhodné líčení Cařihradu, ale „Marriage de Loti“ z r. 1880. již vzbudila pozornost, a od té chvíle pověst autorova každou novou prací rostla. Ve svých pracích popsal Loti skorem všecky části zeměkoule, jež jako námořnický důstojník mohl navštíviti, a pro prostého čtenáře, který neroztloukává svých hraček, aby viděl, co jest v nich, líčení ta jsou plná kouzla a zároveň zvláštní, jaksi vlichotivé zádumčivosti. Pařížský Loti popisuje tvářnost přírody a povahy a emoce lidí; jest interpretem prostých a dojemných citů; jest zajímavým umělcem a to pro sílu upřímnosti a spontaneity, nikoli snad pro uměleckou zručnost a pro genuiní originalitu své povahy. *M. Georges Ohnet* hrál v literarní Paříži roli „kozelce hříchů.“ Jeho práce, ať na ně pohlížíme s kteréhokoliv hlediska, jsou vzorem všeho, co jest špatného a neliterarního. Ku slávě dopomohl mu Jules Lemaître svou studií o jeho pracích, než do jisté míry, aspoň ve Francii (u nás ne!) jsou i

Ohnetovy práce dobré, neboť při esoterickém směru francouzského písemnictví prostřední vzdělané třídy neměly by žádného čtiva, kterému by rozuměly, které by je zajímalo, kdyby Ohnet „nevyplňoval té mezery.“ Vedle Ohneta dlužno jmenovati ještě Alberta Delpita, George Duruye, H. Rabussona a Leona de Tinseau jako žáky a stoupence Octava Feuilleta. Z feuilletoních novelistů znamenitější jsou: Émile Richebourg, Jules Mary a Alexis Bouvier. K žákům Hoffmanovým a Edgar Poeovým počítáme *Jules Vernea* (* 1828), přítele mládeže na celém světě a vynálezce duchaplné methody komposiční, jež záleží v tom, že se vynálezy vědy ženou až do pomyslně možných krajů a konců, a vše to podává ve formě poutavého vypravování. Z nejmladších novelistů, kteří již jisté slávy požívají, jmenujeme ještě Leona Henniquea, P. Hervieua, P. Margueritteа, Ed. Roda a K. Huysmansa.

Dramatikové.

Současná francouzská literatura dramatická čeká rovněž na spasitele. Od počátku tohoto století dramatická produkce v Paříži byla tak obsažná, že všech známých „formul“ kusů bylo znova a znova užito, až z nich bylo kde co vymačkáno, tak že teď jak umělcům, tak i obecenstvu nechutnými, neslanými a nemaštěnými, beztvárnými se jeví. Považte jen, jak různých zpracování a pojetí, co různých situací a effektů docíleno v dramatických spisech V. Huga, Al. Dumasa, Ferd. Duguého, D'Énneryho, Scribeových a jejich nápodobitelů, samých to stoupenců romantického hnutí s jeho idealistickými a rytířskými themata. Potom považte a rozvažte dílo positivního a materialistického hnutí za druhého císařství, — kusy ml. Dumasa, Augierovy, Sardouovy, veselohry Labicheovy, fantastickou a všeobecnou irreverénci Meilhaca a Halévyho v jejich operetách. Rcete, čeho by nebylo užito a zkušeno?

Z veteranů toliko Dumas a Sardou doposud činní jsou. Sardou, dokonalý mistr a znatel všech divadelních procesů, vtipný a plodný jako Scribe, píše anekdotické kusy, jež jsou podivuhodně upravený pro exportaci. Jeho osoby jsou konvencionalní, jejich pohyby, řeč a jednání jsou spíše odpozorované nežli čistě umělecké; celá konstrukce kusu jest spíše duchaplná nežli logicky synthetická; zkrátka účelem autorovým jest pobavit obecenstvo a docíliti hmotného úspěchu, nežli stvořiti dílo čistě umělecké. Al. Dumas mladší doposud ctěn jest v Paříži jako umělec, moralista a motor. Dumas nepohlíží na dramatické umění jako na zábavu, on pokládá jeviště za katedru pro moralistu; jeho kusy obírají si za předměty řešení problemů životních a to najmě vznikajících z poměru muže k ženě. Dumas, možno říci, nevychází od jednotlivých fakt jako Sardou, ani od typů jako Augier, nýbrž od socialní ideje, takže Dumasovy kusy jsou do jisté míry abstraktní literaturou. Naturalisté, rozumí se, usilovali také do své moci dostati divadlo, ale jejich pokusy nedošly úspěchu aspoň u širšího obecenstva. „Theâtre libre,“ založené r. 1887. *And. Antoinem,*

vydržováno jest subskripcí, a dává se na něm 8 představení do roka, k nimž obecenstvo není připuštěno; účelem jeho jest poskytnouti mladým spisovatelům příležitost zkusiti svých sil a schopností. Z „mladších,“ t. j. jen dle notifikace pařížských kruhů literarních, zmínky zasluhuje *Henri Becque*, jenž jest pokračovatelem Dumasovým a Molièreovým, t. j. dvou dramatistů, kteří podřizují akci líčení povah a způsobů, a již jsou zároveň analytickými a synthetickými.

Zmínili jsme se na počátku odstavce tohoto, že i v dramatické literatuře zjevny činí se snahy po změně stávajících formulí a stvoření nové. Ale která to má býti formule, na to nelze posud odpověděti. Odezírajíce od pretensí „symbolistů“ běží hlavně o to: Má divadelní kus býti obrazem skutečného života nebo ne? Má vládnouti konvence či pravda? Posledních let pokusy čelí k tomu, by uvedly na jeviště více pravdy a skutečného života. Nejpozoruhodnějším representantem nové formule jest *Henniqueova* práce „La Mort du Duc d'Enghien.“ V kusech toho rázu není pečlivě vypracované zápletky s její exposicí atd., nýbrž „nová formule“ béře faktum nevysvětlené tak, jak je skutečnost podává. Faktum to jest rozvedeno v jistém prostředí (milieu) a béře se jistými fasemi. Každá fase jest, tak říkajíc, dramatickým momentem, jejž autor reprodukuje s fotografickou věrností. Ku konci tohoto odstavce ještě slovo o francouzských kriticích, požívajících pověsti evropské, aspoň o *Fr. Sarceyovi*. Narodil se r. 1828., do literarního světa uveden byl svým přítelem Edmundem Aboutem. R. 1867. stal se divadelním kritikem časopisu „Tempsu,“ a od té doby úsudek jeho jest pravdodatným. Fr. Sarcey jest mírný člověk, ctitel tradicí a ustáleného pořádku věcí, a nepřítelem všech novot. Píše na základě nabytých dlouholetých zkušeností prostě, upřímně, vážně, jako dobrý a loyalní paedagog. Zásadou jeho jest, že se kusy divadelní mají psáti, aby se hodily pro širší obecenstvo a ne pro hlouček vytříbeně vzdělaných lidí.

O novinářstvu.

Rozumí se, že máme tu na zřeteli novinářstvo jen potud, pokud stojí v poměru k literarní Paříži. Jakkoli novinářstvo francouzské za posledních 30 let velice se změnilo, přece věrným zůstalo tradicím francouzského tisku novinářského, jež jsou literarní; nejstarší i nejmladší žurnaly jako: „Le Journal des Débats,“ „Le Temps,“ „Le Figaro,“ „Le Gaulois“ a „L'Echo de Paris“ jsou zároveň nejvíce literarní. Ve francouzských listech veliká váha klade se na feuilleton, potom na topické (místní) essaye, zvané chronique, a konečně na signaturu článků. Tak na př. „Le Temps“ hrd jest, že má Sarceyho za dramatického referenta, a že Anatole France vede rubriku „La Vie littéraire,“ v „Journalu des Débats“ opět Jules Lemaître zastupuje místo Sarceyovo. A co říci o spolupracovnících „Figara“? Jsou to přední spisovatelé francouzští. Revueím a magazinám se tak nedaří ve Francii, jmenujeme z nich pověstnou toliko „Revue des Deux Mondes.“ Řádného rodinného listu (magaziny) posud nemají, kdežto menších, týdenních publikací hojnost. *A. Koudelka.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 6.

Příspěvky ku praktické poetice.

Podává *Fr. Bartoš.*

Probíraje se přehojnými sbírkami methodických návodů, výkladův a komentářů k německým básním i prosaickým článkům čítacím, jako jsou na př. „Theoretisch-praktische Anweisung zur Behandlung deutscher Lesestücke“ od K. Kehra, „Aus deutschen Lesebüchern“ od Fricka a Pollaka a mn. j., závidívám německým kollegům, jak snadno a hezky se jim to pro školu připravuje, kdežto my, učitelé čeští, v té věci sami na sebe odkázáni jsme a beze vší pomoci zůstaveni.

Není pochybnosti, že každý svědomitý učitel český o každém článku čítankovém, a jmenovitě o básních přemýšlí, jak nejlépe obsah jejich žákům vyložiti, jak uvésti žáky v jejich lad a sklad, jak z nich těžiti nejen pro bystření rozumu, nýbrž i pro šlechtění srdce a upevňování vůle k dobrému.

Kdyby každý takto pracující učitel ob čas se sdílel se svými spolupracovníky na též důležité roli národní o své výtěžky, mohli bychom se časem také dodělati slušné sbírky dobrých výkladů.

Dosud málo co z tohoto oboru dostalo se na veřejnost. Několik těch ukázek, jež dosud v „Hlídce literarní“ podali prof. F. Bílý, prof. Dr. J. Korec a pisatel, přišlo dle sdělení redakce našemu učitelstvu prý vhod, ale to daleko nepostačuje. I odhodlal jsem se podati několik dalších výkladů básní ve škole probraných. V ukázkách těchto přihlížeti budu hlavně k výkladu obsahovému; výklad slovný a stilistický (tropy, figury a p.) pomíjím, ten si každý snadno pořídí sám.

Přál bych si, aby pp. kollegové výkladů těchto laskavě si povšimli a ze své praxe školní buď opravili, v čem by se jim vidělo býti pochybeno, nebo přidali, čeho třeba, by se časem svým našim nástupcům v úřadě učitelském dostalo jakého takého základu, na němž by mohli budovati dále.

Ta naše chaloupka.

(Bartošova čítanka III. č. 45.)

Ta naše nízká chaloupka!
Jak pěkně jí to sluší
v té střížce stářím proryté
a se sněhovou nůší!

Jak pyšně komín fouká si,
jak mračí se a zlobí...!
Snad že zub času hlodavý
mu zídku starou drobí!

Viz, okének tam jasných dvé
jak z perníku se dívá,
a za okénkem mechoví,
v něm betlémek se skrývá.

Kol do kolečka po mechu
jdou pastuškové malí,
a do plenčičky na jeslích
se Jezulátko halí.

A za okénkem v chaloupce
jak oheň jaře praská!
a u krbu se s dědouškem
ta drobotina laská.

Slyš! kolovrátek bručí si, —
to dívka zvolna přede, —
a od kamen už zlacený
vůz pohádkový jede.

Už koníček se rozjíždí,
už podkovénky zvoní, —
a dětem hned je do smíchu
a hned zas slzy roní.

A matka tamo pečlivá
si hejčká nejmenšího
a neví už co dělati,
když nic už netěší ho.

Hoj! z čista jasna z zápraží
se ozvou volné kroky —
už všechno běží ze dveří
a k tatíčkovi skoky.

A tatíček se brání jim,
vždyť vše se na něj věsí:
„Snad nechcete mne povalit,
vy nerozumní běsi!“

Ký div, že větří radostí
ti mladí, jaří kosi,
když z města jde jim tatíček
a nese v kapse cosi!

A ký div, že starostem
vše chmury se tu plaší,
když se štěstím se roztáhl
klín ve chaloupce naší! —

Bůh zachovej tě, chatko má,
však měj se na pozoru!
Tam vidím hrozný komín už
se týčit na obzoru!

A taký komín dovede
vše v dým obrátit šmahem,
i takou vetchou chaloupku
i se vším jejím blahem!

Svatopluk Moravský.

Letního času skoro všecko obyvatelstvo našich chaloupek rozejde se po práci polní, za to v zimě panuje v nich spokojený a blažený život rodinný. Proto básník, chtěje nám živými barvami nakresliti obraz tohoto rodinného blaha, jež se uzavírá v těsných zdech našich skromných chaloupek venkovských, zvolil si k tomu dobu zimní okolo krásných svátků vánočních.

Následujme básníka a podívejme se na naši chaloupku nejprve z venku (sloha 1. 4.). Nízká a vetchá je ta naše chaloupka, ale přece pěkná a milá. Jak hezky jí sluší ta její stará stříška a ten sněhový pokrov na ní, jako stařence od let shrbené staromodní sukně a bílá plena!

K stařence chaloupce druží se velmi případně stařík komín, jak jej už naše prostonárodní hádanka sosobňuje: „Sedí stařík na střeše, kouří a nekřeše.“ Není však stařík komín tak skromný a tichý, jako jeho družka; pyšně, jako domácí pán si odfukuje, ba mračí se a zlobí, že se mu stará zídka drobí a oprchává.

Naše chaloupka je dřevěná, jak bývají chaloupky v horách, v jejích hnědých, „perníkových“ stěnách zasazena jsou dvě jasná okénka, jimiž stařenka chaloupka jako brylemi po tom Božím světě se rozhlíží.

V mechu za jedním okénkem jest betlémek. Ale ti pastouškové malí nejsou tam jen tak ledajak rozestaveni, oni „jdou kol do kolečka po mechu,“ a jezulátko není v jeslích v plénky zavinuto, nýbrž „halí se do plenčičky.“ Tak nám básník utěšený ten obrázek oživuje a živě před oči staví; nemáme tu mrtvého popisu, nýbrž živý děj.

Mohli bychom nyní vstoupiti do jizby a podívati se, jak tam naše chaloupka vypadá. Nevyháněli by nás; pozvali by nás na posezenou a poctili po staročeském způsobu chlebem a solí, ale ostýchali by se nás přece jakožto cizích a neznámých lidí, a nepočínali by si, jak dělávají jsouce sami mezi sebou. Proto postavme se raději sem pod okénko, vidíme jím dobře do jizby, sami jsouce aspoň na chvilku nepozorováni. Vidíme tu utěšený obraz dobře spořádané domácnosti, skromné spokojenosti a rodinného blaha (sloha 5. 12.).

Na lávce pod kamny sedí dědoušek, k němu tulí se vnoučata, žadoníce o nějakou pohádku, jichž dědeček tolik zná a tak pěkně vypravovati umí. I dá se dědeček rád uprositi, a již královský princ vyjíždí do světa na zkušenou, a děti ho pozorně a soucitně doprovázejí, plesajíce nad jeho statečností a nad zdarem jeho podniků, hned zase o něho se bojíce, potká-li ho jaká nehoda.

Tam u stolu pod obrázky svatých sedí nejstarší dcera u kolovrátku, pilně předouc a s dětmi zároveň naslouchajíc srdečnému vypravování dědečkovu.

Uprostřed jizby chová si pečlivá matka nejmladšího synáčka. Její laskavá trpělivost jest nevyčerpatelná, vymýšlejíc to i ono, čím by maličkého mrzouta ukonejšila.

Hlavy rodiny, milovaného otce, v jizbě není; odešel po práci do města. Než hle! tu se již vrací. Jakmile se ozvou na zápraží jeho známé kroky, zanechají děti pohádkového prince, třebas mu dědeček právě skvostnou svatbu vystrojuje a se honosí, že na těch hodech také byl. Vždyť dobrý tatíček byl od rána z domu, a jest jim, jakoby ho celý rok byly neviděly; i vítají ho, vědouce, že jim jistotně zase nese po rohlíku v kapse vítaného z města. Obskakují ho radostí jako „zvítřelí“ (divocí), chytají se mu za kabát, a kde které může, div dobrého otce nepovalí na zem.

Má sice chudý otec i s matkou dosti starostí o výživu své rodiny; ale ty starosti jim ulehčuje, všecku těžkou práci oslazuje tento blažený život rodinný, tato vzájemná láska, tento pohled na zdravé, zdárné a milované děti.

Tak vzbudil v nás básník zálibu v této naší chaloupce. Co se nám líbí, k tomu s láskou lneme, o to se bojíme, by nám nebylo snad časem odňato. A obava naše v tomto případě není bez důvodu. V témž údolí horském novodobý průmysl postavil svou továrnu, a továrnám takovým už leckterá naše chaloupka musila uhnouti s cesty. Proto „Bůh zachovej tě, chatko má, a měj se na pozoru!“ (sloha 13. a 14.).

Tímto výstražným pohledem do budoucnosti, touto parallelou mezi starou a novou dobou básník vzbudil v nás zároveň úzkostlivou starost o naši chaloupku a tím větší lásku k ní.

Kromě tohoto významu rodinného naše chaloupky mají také nemalou důležitost pro náš život pospolitý a národní. Chaloupky naše zachovaly nám naši krásnou řeč neporušenu, v chaloupkách našich přástvami, besedami a podobnými schůzkami sousedskými zachovaly

se nám naše krásné pohádky a písně, naše domácí umění, naše staré obyčeje a slavnostní obřady i staré dobré mravy. Z chaloupek našich vyšli naši buditelé a zakladatelé naší nové osvěty národní. (Srovn. „Babičku“ B. Němcové a V. Šolce báseň „Naše chaloupky.“)

Jak se mají Erbenovy pověsti národní k podání lidovému.

Napsal *Lev Šolc.* (Č. d.)

5. „Záhořovo lože.“ K této básni poznamenal Erben na str. 156.: „Pověst v Čechách, v Polště i v Lužici známá. České jméno Záhoř zastupuje v polské pověsti Madej a v lužické Lipskulijan. Obsah i směr té pověsti vykazuje původ její v počátek časů křesťanských.“ — Polská pověst nám přístupnou není; z pověsti české víme jen tolik, co Erben v básni své položil. Za to však máme po ruce jiná dvě podání, jež pro ocenění Erbenovy básně jsou velmi důležita. Důležita proto, že obě jeví nápadnou podobnost k Erbenově básni, jedno pak jménem „Mataj“ zřejmě k podání polskému se hlásí. Podobnost našich podání, proti jiným pověstem Erbenovým, je tak veliká, že bezděky v nás vzniká domněnka, jakoby básník pověsti ty byl znal, ačkoli čas prvého vydání „Kytice“ r. 1853. proti tomu svědčí. Tolik aspoň možno připustiti, že Erbenův pramen našemu podání obojímu byl velmi blízkým. Jedno z nich pochází z Moravy a čte se pod č. 117. ve II. díle pohádek Kuldových na str. 203. nn. s názvem „Kající zbojník.“[1]) Zní v podstatě takto:

Byli dva manželé velmi chudobní. Muž dal se z veliké nouze na žebrotu. V lese potkal zlého ducha a ten mu řekl: „Prodej mi to, o čem doma nevíš — já ti dobře zaplatím.“ Muž nevěda o ničem, na to přistal, a zlý duch zapsal si ho jeho vlastní krví. Za to dostal od zlého ducha pytel stříbra a zlata. Přijda domů, uviděl, že se mu narodil syn. Oba rodiče pojal veliký smutek, když zvěděli, co se stalo. Syn se dobře učil a těšil rodiče, že bude knězem a že se z toho vymodlí. Stav se knězem, vzal si kropáč, svěcenou vodu, štolu a jiné svěcené věci z kostela a šel. Přišel do lesa, a když byla noc, dostal se k chaloupce, v níž byla stará zbojnička sama. Přijala ho na nocleh, a když zbojník přišel, uprosila ho, aby knězi neubližoval. Zbojník ptal se ho, kam jde. On, že do pekla pro cedulku. Zbojník ho prosil, aby mu udělal, oč ho požádá. „Mám — prý — v pekle jakési lože přichystané; podívejte se tam na ně a povězte mi, jaké bude.“ Kněz to slíbil a šel. Když přišel k peklu, přežehnal bránu sv. křížem, a ona se otevřela. Vešed kropil kolem sebe svěcenou vodou, a čerti utíkali. Až vzadu byl ten starý chromý čert, co tu cedulku měl. Ten mu ji hned dal. Jak ji dostal, pravil: „Ještě mi musíš udělat, co budu chcet. Má tu mět jistý zbojník, jmenuje se Setník, jakési lože přichystané; to lože já musím viděť, jaké jest.“ Oni mu ho hned ukázali. Bylo velice strašné; bylo samý nůž, samá jehla, samý hřebík, samá břitva. Když se na ně dobře podíval, šel z toho pekla a přišel zase do toho lesa. Zbojník už ho čekal. Dověděv se o loži, prosil kněze, je-li mu ještě pomoci. Kněz mu uložil činiti pokání a tázal se ho na jeho hříchy. On mimo jiné, že dva lidi zabil dvěma palicemi. Kněz kázal jeho ženě, aby statek rozdala chudým; zbojníka zavedl do lesa, vetknul ty hole do země a kázal mu kleknouti mezi ně a oplakávati své hříchy, až by zase k němu přišel. —

[1]) B. M. Kulda: „Moravské národní pohádky, pověsti, obyčeje a pověry.“ V Praze 1874/75. Poprvé vydány r. 1854.

Po letech mnohých páni šli do lesa na hon a kněze vybídli s sebou. Jeden pán přišel na místo, kde byly dva krásné stromy a na nich plno jablek, a mezi těmi stromy byl jakýsi peň mechem obrostlý. On si chtěl utrhnout jedno jablko, ale z toho pně na něj volalo: „Nech tak, až ten přijde, kdo sadil.“ Pán se ulekl a zavolal druhé pány i kněze. Tu si kněz vzpomněl na zbojníka a hned věděl, co a jak jest. Ty dva krásné stromy vyrostly z těch holí, jablka byla hříchy toho zbojníka, a on byl ten peň mechem obrostlý. Kněz přistoupil a pravil: „Už je tvůj čas, zpovídej se!“ Jak se zbojník zpovídal, za každým hříchem jedno jablko spadlo a zmizelo. Ještě dvé jablka zbyla — tu si zbojník vzpomněl, že zabil ty dva lidi. Jak to řekl, i ta jablka spadla. Potom se stromy rozsypaly v prach. Když kněz dal zbojníkovi rozhřešení, vyletěla z něho bílá holubička a poklonila se knězi. Všichni viděli, jak letěla do nebe; ten mechem obrostlý peň se též rozsypal, a zbojník byl vysvobozen.

Druhé podání jest slovenské a čte se ve 2. sešitku pověstí P. Dobšinského na str. 12. nn. pode jménem „Mataj.“[1]) Zní v podstatě takto:

Byl bohatý mlynář. Měl všeho dosť, i pěknou ženu, ale nic ho netěšilo, neboť neměl potomka. Jednou, když si vezl odněkud pěkné kameny, uvázl mu vůz ve blátě po samé nápravy, a koně živou mocí nemohli ho vytáhnouti. Tu ozval se čert zpod voza a řekl: „Dej mi, o čem doma nevíš, a vytáhnu ti vůz.“ Mlynář, dobrý hospodář, myslil, že o všem doma ví; svolil a zapsal se čertovi vlastní krví. Čert řekl, že za 24 roky si pro svoje přijde, a zmizel. Když mlynář přijel domů a viděl, že se mu narodil synáček, upadl z toho v náramný smutek. Dvacátý čtvrtý rok se blížil, a mlynář oznámil matce i synovi, co se přihodilo. Syn, jenž byl žákem, umínil si, že s pomocí Boží dobude zápisu z pekla. Šel, až přišel do velikého lesa, na mýtinu. Tam stál dům vystavěný ze samých lebek člověčích; jen na vrch štítu jedna scházela. Přede dveřmi domu stál obrovský, jako medvěd obrostlý, strašný chlap a v ruce držel veliký kyj. Žák přistoupil s bázní a pozdravil. Ale chlap zařval naň: „Dobře, že jdeš! Právě mi chybí ještě jedna hlava dovršit štít; a ta hlava bude tvoje. Požehnej se, jsi syn smrti! Neboť věz, já jsem Mataj, a kdo do mých rukou se dostal, ještě každý duši vypustil.“ Žák ho prosil, aby mu raději ukázal cestu do pekla. „Kam? do pekla?“ podivil se zbojník. „Ty bys chtěl jíti do pekla? A nač?“ Žák mu pověděl, že si jde pro zápis. Zbojník zkrotl a daroval mu život. Ale navzájem si vymínil, aby zvěděl v pekle, jaká je tam jeho postel, a jak by se mohl osvoboditi. I dal si od žáka přísahou stvrditi, že se u něho zastaví, až půjde zpět. Mataj dal žákovi svou šavli, a on šel. V lese potkal stařičkého žebráka a prosil ho o radu. Žebrák ukázal mu cestu, po níž prý přijde ku skále; na pravo od ní prý vyvírá studánka a nad ní že rostou tři šípkové pruty. Dal mu kropenku, aby prý do ní nabral vody ze studánky, pruty aby ulomil a každým jednou šlehl po skále; tak že se mu otevře vchod do pekla a podobně z pekla ven. Žák udělal, jak mu poručeno, a přišel do pekla. Tu všude strach a hrůza. Na jednom místě vařila se smola s olovem nad velikým ohněm; na druhém čerti házeli zlé lidi do té horoucí smoly; na třetím zas jiné žeřavýma kleštěma trhali a mučili. Všude křik a pláč a skřípání zubů. Čerti sápali se na žáka, chtíce ho zahnati, ale on jich kropil a šlehal pruty, žádaje zápisu. Když nemohli už vydržeti od bolesti, ukázali mu křivého Lucifera, on že má zápis. Ale Lucifer nechtěl ho vydati. Žák jen kropil a šlehal čerty. Tu oni pohrozili Luciferovi, že ho dají na Matajovu postel. Lucifer se lekl a vydal zápis. Potom žák rozpomněv se žádal viděti Matajovu postel. Čerti po mnohém zdráhání ukázali mu dále ke druhé bráně ze žhavého železa, a když tudy prošel, ke třetí ze samých ohnivých hadů. Když i ta se otevřela, uzřel Matajovu postel, ana jen jedním rohem ještě trčela ven; jednoho člověka ještě měl zabiti Mataj, a postel by se tam byla vsunula celá. Mnohými hrozbami vymohl si žák, že mu čerti řekli, jak se Mataj vysvoboditi může: „Když na té vysoké skále, odkud na lidi číhával, holými prsty vyhrabe jámu a do ní vsadí kyj, kterým lidi zabíjel; potom ať ze studánky, z níž pijával, v ústech na holých kolenou a loktech na skálu vody nosí a kyj zalévá; když se ujme kyj a obrodí, osvobodí se Mataj.“

[1]) Pavel Dobšinský: „Prostonárodnie slovenské povesti.“ Turč. Sv. Martin 1880.

Zvěděv to žák vyšel z pekla, odevzdal starci u studánky čekajícímu kropenku a pruty a ubíral se dále. Matajovi oznámil, co viděl, a na znamení ukázal rukojeť jeho šavle, jež mu v ruce zbyla, když jí nad pekelným ložem mával. Když Mataj uslyšel, jak se může osvoboditi, zavedl žáka na vysokou skálu a prosil, až bude knězem, aby se za ním podíval. — Zbožný žák stal se knězem a potom i biskupem. Sám už byl kmetem, když jednou se vypravil shlédnout své biskupství. Zabloudil v lese, a tu ho zarazila utěšená vůně jablek. „Jdi," pravil sluhovi, „vyhledej ta vonná jablka a dones mi jich několik." Sluha odběhl a po chvíli přišel k široké jabloni, na níž krásná červená jablka visela. Když chtěl jedno utrhnouti, uslyší hlas: „Netrhej, nesadils!" Ale nikoho neviděl. Ustrašen běžel zpět a pravil biskupovi, co slyšel. Biskup poslal druhého sluhu. Ten nedbaje hlasu utrhl jablko; ale z jablka tekla krev. Ohlédnuv se, spatřil člověka s dlouhou šedivou bradou; nohy měl jen po kolena, ruce po lokte, a všecek byl mechem obrostlý. Sluha rychle oznámil to biskupovi. Ten se rozpomenul a šel sám k Matajovi i ptal se: „Nu, Mataji, ty ještě žiješ?" „Ach, žiji, žiji," zašeptal Mataj. Biskup kázal mu zpovídati se. Mataj vykládal své hříchy, samé vraždy, a pokaždé padlo jablko se stromu, proměnilo se v holoubka, a holoubek letěl do nebe. Ještě dvě jablka zbývala v samém vršku stromu; i ta spadla, když Mataj zdráhaje se vyznal, že zabil otce a matku. Potom Mataj skonal. Biskup ho požehnal, on proměnil se v holùba a letěl za ostatními do nebe. I biskup vrátivší se domů poručil duši svou Pánu Bohu.

Podání lužické, které se čte ve sbírce Haupt-Smolerjově II. str. 176. pod č. 15. s názvem „Lipskulijanowe łožo,"[1]) jsouc celkem chudší, blíží se velice pověsti moravské s těmito odchylkami: Otec podepsav se sám svou krví čertovi, měl po 16 letech upsaný předmět (syna) postaviti na tomže místě v lese. — Když přišel žák do pekla, našel tam jen nejvyššího čerta. Toho on kropí svěcenou vodou, žádaje zápisu. Slyšíce jeho řev, čerti hrnou se do pekla. Tak po třikráte, až na konec přišel ten chromý čert, jenž úpis měl. Když ho nechtěl vydati, pravil nejvyšší čert: „Ćisće jeho na Lipskulijanowo łožo!" — Vrátiv se k Lipskulijanowi, žák odvedl ho kousek od cesty, nahrabal malou kupku země a vsadil do ní proutek, z něhož měl vyrůsti strom. — Když byl žák vysokým duchovním, šel se sluhou tím lesem. Sluha uzřev vonná jablka na stromě, chtěl si utrhnouti, ale uslyšel hlas: „Ty ńe ńejsy sadžil, ty ńe też ńebudžeš wuščipnyć." — Když se Lipskulijan ze hříchů vyzpovídal, rozsypal se v pouhý prach, a tu jablka, jež byly duše těch, co on zahubil, zmizela všechna. A bílý holub vyletěl k nebesům zpívaje:

Jabłuka je šmutlička mjela:
Moja duša je njetk zbóžna.

Slovenská pověst připomíná, že Lipskulijan kromě svěcené vody vzal s sebou do pekla meč (tesak), jehož čepel se rozpustil, když zabodl meč do Lipskulijanova lože, „pšetož to łožo bje z luteho žehliweho zeleza." Slovenská pověst o tom dí: „To len tak volačo na nej ihralo, ako oheň alebo voda; ale to nebolo ani oheň ani voda." — Též vůdčí myšlenka Erbenovy básně: „bez konce jest boží smilování!" jest zde nejjasněji vyslovena: „Bóh je kóždemu hrješnikej hnadny, jeli zo so poljepši." (P. d.)

[1]) „Volkslieder der Wenden in der Ober- und Nieder-Lausitz" von L. Haupt und J. E. Schmoler. Grimma 1843.

Posudky.

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Sv. 18. „Kniha Rút.“ Přel. *Dr. R. Dvořák.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 26. Cena 20 kr.

Známý orientalista český Dr. R. Dvořák podává tu „ukázku básnického převodu poesie starozákonní,“ počíná řadu překladů knih biblických. Překladu samému předeslal úvod, v němž mluví o dvojím významu, který náleží bibli jako „náboženské knize křesťanství“ a jako „literarnímu pomníku národa hebrejského.“ Významu tohoto druhého nelze upírati, jest však podřízen veskrz významu prvnímu a hlavnímu, jenž definuje bibli jako „psané zjevení Boží“; odtud plyne též, že výbor knih, jež později shrnuty pod jménem Písma sv., řídil se hlavně a předně charakterem inspirace, jež jest u bible věcí nejpodstatnější, a nikoliv účelem, jejž sobě lidští (židovští) pořadatelé bible vytkli, ať byl ten neb onen. Praví totiž v úvodě p. Dr. Dvořák: „Z účelu, jaký vytkli sobě židovští pořadatelé bible doby předkřesťanské, totiž podati knihu pro poučení náboženské a moralní svých vrstevníků, jakož i pravidla kultu a společenského života, vyplývá přirozeně netoliko výbor, nýbrž i jeho uspořádání.“ Věta tato jest dílem správna, dílem ne. Nesprávna, protože „výbor“ knih řídil se toliko charakterem inspirace, t. j. toliko ony knihy přijaty a zařaděny v počet knih svatých, o nichž bylo zjištěno, že jsou více než knihami pouze lidskými. Správna jest věta ona, pokud třeba připustiti několikerou redakci knih Písma sv. dle povlovného vývoje kanonu, kterážto redakce říditi se mohla účely rozličnými. Chybu shora vytčenou konstatujeme, protože spisovatel se svého stanoviska literarního jinak mluví o Písmu sv. a jednotlivých knihách šetrně a věcně správně; bylo by však záhodno, aby stanovisko theologické nebylo úplně mlčením pomíjeno; důvod toho je na bíledni.

S několika náhledy v „Úvodě“ pronešenými bychom se však nesrovnávali. Nezdá se nám „více než pravděpodobným,“ že by kniha Rút k vůli genealogickému přídavku (4, 18—22) byla sepsána, že by tudíž ona genealogie byla „hlavním účelem spisovatelovým“ a jeho úmyslem „poukázáním na původ nejslavnějšího všech králů israélských Dávida doporučiti júdsko-dávidovskou monarchii dědičnou naproti odpadším 10 kmenům.“ V knize Rút lze spatřiti více, než dí pan překladatel. V knize Rút vidíme i se stanoviska literarního hlubokou ethickou myšlenku, která provívá i jinými knihami Písma sv. a jež v knize Rút samé vyjádřena zřetelně v řeči Bóazově (kap. II., str. 14., 15.):

Mně zvěstí zvěstováno všecko, co
jsi učinila pro svou švegruši
po smrti svého muže; kterak vše
jsi opustila, otce, matku svou
i zemi narození svého a
šla k lidu, který nepoznala's prv,
než včera aneb předevčírem snad.
Jehóvá odměň plně skutky tvé
a plné mzdy kéž se ti dostane
Jehóvou bohem (!) Israélovým,
pod jehož křídla vešla's, ochranu
si hledajíc.

Genealogie na konci přidaná jest, jak dí Kaulen, „jistě (tedy ne toliko se stanoviska knihy Rút jako básně) přídavek od původního

textu nezávislý,“ není tudíž pravděpodobno, že tato genealogie byla hlavním účelem spisovatelovým.

Překlad sám pořízen blankversem celkem plynným; vadí však dosti četné verše trhané. Jinak jest slovný de hebrejského originalu, mnohdy až příliš slovný; na př. myslíme, že nebylo třeba překládati frasi: h'jot l'íš „státi se mužovou“ m. vdáti se; nejasné jest místo: „Své oči na poli, jež budou žnout, ty kráčet budeš za nimi“; chybou tiskovou vynecháno na str. 14. v. 19. „by“ a na str. 23. v. 12. „jak“ chybně změněno v „pak.“

Překladatel snažil se zachovati pokud možno zvláštnosti hebrejštiny a dařilo se mu to. S potěšením tedy čekáme dalších slíbených v úvodě překladů; budou zajisté pobídkou a průpravou k důstojnému překladu celého Písma sv., jehož dosud v nové češtině není.

Ku konci přidány vysvětlivky dosti obšírné. *Fr. Raška.*

Jar. Vrchlický: **Brevíř moderního člověka.** Psáno v r. 1889.—1891. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 144. Cena 80 kr.

Sáhl jsem dychtivě po této knížce. Již nadpis její svědčí, že chtěl básník vypěti v ní nejen žalmy srdce vlastního, nýbrž člověka moderního vůbec. Sám na to v prologu upozorňuje. Hledíval vždy s podivením na kněze, jak nestarajíce se o ruch a shon všedního života, otvírají klidně listy svého brevíře. Divil se, jaká „božská těcha, myšlenky jaký lesk i dumy skvost — v té knize zavřen jest!“ Nechce jich napodobiti. Je příliš sroštlý se svojí dobou, má příliš soucitu s lidským utrpením, než aby mohl jako kněží nevšímavě (!) jíti světem — leč přece

> . . . v tichu svaté vigilie
> kde s bohem svým duch tiše mluví sám,
> svůj brevíř, v kterém srdce moje bije,
> — kéž srdce lidstva též! — si otvírám.

Přečetl jsem pozorně sbírku celou a pravím již předem, že všechny přednosti musy Vrchlického zde na novo září ve sterých barvách, ba co více — mimo oddíl I., jenž nachází se v přímém kontrastu s ostatními oddíly — vane z těch sloh zvláštní klid, patrně vykoupený dlouholetým bojem — uloženy v nich hluboké myšlenky, jež otřesou celým nitrem.

Celá sbírka má pět oddílů. První: „De profundis clamavi . . .,“ kde poměr člověka k Bohu, otázky smrti, vezdejšího života, určení člověka, cena lásky atd. tvoří předmět meditací básníkových. Stavím tento oddíl nejníže ze všech. Celý pessimismus, jenž uložen v předešlých nesčetných sbírkách básníkových, jakoby koncentrován byl do těchto několika básní. Tyto žalmy v brevíři jeho srdce jsou trudné jako samo zoufalství.

Celý svět — a člověk především je hříčkou živlů, s nimiž vede stálý, zoufalý boj — a v konec zahoukne Smrt: „Má je nadvláda“ („Memento živlů“). Což je bohům do toho zápasu — neuprosné fatum jako socha kovová ční v poušti světa, a člověk se utluče jako pták

„o její skráně a nohy“ („Fatum“). „V zimní noci,“ působící úchvatným dojmem, táž myšlenka. Anděl smiloval se nad nesmírným bolem lidstva — chtěl zavésti jej před trůn boží, aby ukázal Bohu, jak bídným je lidstvo:

To anděl chtěl. — Tíž lidských bolů
však strhla svět zas v propast dolů!

A co člověku má osladiti tento život, hudba, báseň, láska, vše je chimera, jež „tančí nám v mladistvých snech.“ Chyť jednu z nich ruče — ale probůh, jen masku přidrž jí pevně, bys nepoznal její nicotu — jen neslyš, jak tajně se směje („Chimery“).

Marnost a beznadějnost lidského života líčí dále v básních: „Jedno moře,“ „Jepice,“ „O žních.“ Zde jmenovitě pointa hluboce dojímá:

Kdy žnec pot si utře — proudem, jenž se leje:
Ni té chvilky klidu Smrt nám nepopřeje!

K nejpěknějším z těchto básní, neuprosnou Smrt líčící, patří „Schody.“ Vedou do paláců i bídných chatrčí, avšak:

Po všech, ať svíc ve plápolu
ať v polotmě, se odnáší
s mrtvými rakev stejně dolů.

Což divu, že srdce stísněné a ustrašené hrůzou lidského údělu, bezděky se nese vzhůru k neznámému bohu zoufalým výkřikem, jenž po celá tisíciletí dere se z úst starců i dítek, zločinců a apoštolů. Významné jsou slohy:

Jsi athejista a nevěříš —
však na srdci, na hlavě jaká tíž,
klesaje, zoufaje šeptáš již:
Můj Bože, můj Bože!

Jaký to z hlubin se deroucí vzdech
v žalosti, zármutku, úzkostech.
Jsi-li přec, musí v tvůj zabouřit slech:
Můj Bože, můj Bože, můj Bože!

Opakuji, stavím tento oddíl nejníže, ježto myšlenky zde vyjádřené nepovznášejí se nad úroveň básní „Z hlubin,“ první sbírky básníkovy. Za to forma těchto žalmů jest mistrná, uchvacující. K nejlepším čítám: „V zimní noci,“ „Můj Bože,“ „Schody,“ „Jepice“ a „Cestou k resignaci,“ kde básník shrnuje výsledky svých pessimistických názorů v povzdech, že prostý rozum nerozřeší záhady věkův, a nejlépe že tomu, „kdo z domněnek stvoří si vlastní svět, kdo umí klamati sebe!“ Truchlivý výsledek!

Tím výše však kladu oddíly následující, v nichž básník přímo upírá zásady v prvním oddílu pronešené, uče úchvatnými slovy víře v lidstvo, v ideály, volaje k práci, vytrvalosti.

„Protesty“ zove se druhý oddíl, mající ráz polemický, ale polemika ta diktována jest nejvniternějším přesvědčením nadšeného srdce, jež s bolem vidí vzmáhati se všude materialismus, požitkářství a jmenovitě naprostý nedostatek úcty před duševní prací.

V mohutných slohách „Hlas“ prohlašuje básník, že není možno, aby boj lidstva za právo byl marným. Ostatní básně většinou obracejí se proti vzmáhajícímu se naturalismu v umění. Nejkrásnější a formou dokonalá jest z nich „Dolů s křídly“ a „Jindy a nyní!“ Přímo překvapuje sloha:

Dolů s křídly! Statistika, cifra vesmíru je bůh,
hausse a baisse cíl poslední všech lidských přání, snů a tuch,
pouhou drahou k blahobytu moře jest i obloha,
my chcem s plnou kapsou jíti sami světem bez boha (!).

Těžko mysliti, že by poslední slovo byl napsal jen k vůli rýmu!

Plně podpisujeme, co v básni „Modernímu verši“ píše básník o snaze školy nejnovější — vymýtiti všechen vzlet z poesie. (Viz Machara, jenž v „Nových proudech“ mluvě o Vrchlickém, nazývá směr svůj „reakcí proti Vrchlickému“: „Tam brillantní hra ve stavbě veršův a sloh — u nás snaha po jednoduchosti; tam plno obrazů, metafor a básnických figur — u nás jako zúmyslná střízlivost a prostota v provádění; tam velkolepá, barvami a plastikou hrající minulost, antika poprvé v české poesii, středověk poprvé v českých verších, Egypt, Orient, severní pověsti — my ke všem těm impulsům netečni jsouce, dovedeme se jen diviti hotovému; tam velká víra (!?) a jasný zrak v příští osud lidstva — a u nás zakalený obraz, skepse, negace!“)

Krvavým sarkasmem prosycena je báseň „Hloupý August.“ — V „Balladě moderní“ mohutnými slohami líčena hrozná snaha lidí, strojem co nejdokonalejším moci ničiti se navzájem bez ohledu na to, že takto zničeno bude, co velkolepého vytvořil lidský duch:

Ve svou dílnu vesel sochař kráčí,
pln víry oráč sije, vláčí,
strom žití zvoní písní ptačí,
vše raší v květ a ku blahu:

Syn pekla jen nad tvými stroji,
v zlé vnořen dumy zhoubu strojí.
Duch lidstva pláče. V stínu stojí
se šklebě Satan na prahu!

Několik sloh věnoval básník i vlastní obraně. Počítám sem: „Při čtení životopisu Cervantova,“ „Všednost,“ „Modní hesla,“ „Kus poetiky,“ „Mám rány z boje“ a především skvostný „Kaleidoskop.“

Duchaplně ovšem zní to, kdož ví, sám zda autor ví to.
Každá duše kaleidoskop, v níž spí na sta sklíček skryto;
zdobně řečeno i stejně — ale přec v tom jedna chyba —
přijde velmi mnoho na to, kdo v rej těmi sklíčky hýbá!
Kaleidoskop! Přijímám to, jak by kosmu panorama,
světa běh a volný rozvoj, lidských losů vážné drama
nestřídaly se tu spolu ve obrazů pestré směsi,
jak hne strojem vládce všeho za oblaky skrytý kdesi!
Však i v tříští těchto sklíček, jak teď moje básně zvete,
odlesk jeho věčné tváře, jeho ducha naleznete,
v jiném stroji pak snad spojí moje dědictví se chudé,
a dav, novinku když uzří, radostně zas tleskat bude! (O. p.)

M. Zavoral.

Kabinetní knihovna. Sv. 56. „Třetí kniha lyriky.“ V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 130. Cena 50 kr.

V předzpěvu „S novou knihou“ dí básník, že jest mu jako Oidipovi před sfingou, „než věděl, jak ji rozluštit“; ale neluští ve sbírce žádných záhad.

V oddílu I., „Planý mák,“ psána rázně resignace, jejíž hlavní myšlenkou jest, že nám zvykati všemu. „Podzimní causerie“ příčinou nářku básníkova:

Náš los je smutný. Naše narození
nás zároveň jen na smrt vydává,
a života boj, žaly, utrpení
jsou smutná na ni příprava.

A proto — docela dle učení moderního:

Žít, užívat a kvésti bez ustání,
kdy slunce plá a kdy je blankyt čist —
a když tvůj podzim — klesnout bez reptání —
na chladnou zem jak svadlý list...

Pěkným popěvkem jest „Píseň v podzimku.“ I „Fantastická ballada“ jest pěkná až na konec, zůstavující trpkou náladu. V básni bez názvu (***) macharovsky vyslovena resignace:

Tak budem zase statirovat dále
neb hráti zase v jiné hloupé hře —
však on už zazní zvonek nenadále
a půjdem dolů... krám se uzavře...

Upřímné a ovšem i vlastní tvorbu osvětlující vyznání uloženo v „Kapitole z mojí ‚Bohêmy‘“:

Dík příteli, dík, dobrý hochu,
tys nahradil mi kostel trochu,
kde nebyl jsem již mnoho let...

Jak tklivě a něžně Machar psáti umí, dokazuje verši napsanými „Pod dívčí hlavičku Al. Seiferta.“ — V básni „Můj domov“ touží:

A poslední ten zápas krátký,
ta chvíle, které s touhou ždám,
jež vrhne tělo v zemi zpátky
a ducha mého, bůhví kam (!) —
kéž překvapí mě zde v tom kraji.

V cyklu „Letní causerie“ vyznává, že ženy, jež miloval, řekly mu vždy, jak bídný jest; i dí:

V srdci prázdno, smutno, teskno...
marně rozum zvedá hlas —
přec bych milovat chtěl znova...

Toť hlavní moment erotiky Macharovy, jež nevyniká důležitostí; proto šířeji o ní se nezmiňujeme. — K antickému motivu „Vavřín“ přejeme básníkovi více skromnosti. Také nebožáci kritikové dostali v antickém motivu „Tehdy a dnes...“ duchaplný výprask; ale není to hezké, že se na ně básník tolik zlobí.

V oddílu II., „Smutná erotika,“ zamlouvají se básně: „Hedva a Jiřina,“ „Poslední pohádka,“ pěkná idyllická líceň večerů „V budoucím podzimku“ a citupIná srdečná „Modlitba“ k Tvůrci všeho za milenku, ač v básni předcházející („Na věčnost“) tvrdí, že zbaven víry k bohu (!). Kde je tu důslednost? — Nelze přisvědčiti výroku („Dvě sloky“):

Čím dráž ten život zaplatíme,
tím méně pro nás ceny má...

Rouháním jest výrok — nikoliv duchaplný — o ženách („Žena“):

a přec jste buď jen poblouzení
neb Stvořitelův špatný vtip!

A není ani pravdivým ani oprávněným výrok v též básni:

Jste (ženy) naším zlem — bůh (!) z moudré rady
nás obmyslil as proto jím,
že bez vás snad by býval tady
až příliš člověk blaženým! . . .

„Až umru . . .," dí básník, „ať se tomu davu | pak ráčí o mně co chce zdát," — budeť naň zpomínati jedna drahá hlava:

Ta podepře se rukou bílou
za podvečerních teskných chvil,
a řečí známou, roztomilou
ti rtové šeptnou: „Fešák byl." —

Fešácké! — Také vyznává Machar v básni „Na věčnost" o sobě a milence své:

v života divém vlnobití
nás církev, zákon nepojí,
— — — — — — —
Jsa zbaven víry k světu, bohu (!)
a zoufaje nad žitím svým,
teď aspoň lásce věřit mohu,
— — — — — — —
Ať mravokárci, hlupci davem
nad námi k soudu stáhnou ret —
my zhrdajíce jejich mravem,
soud posměchem jim dáme zpět.

Soudí se samo!

Sbírku uzavírá oddíl III., „Poslední pohádka." Mile napsány básně: „K dokončení svatební toiletty," „Láska," zápas o definici lásky mezi ním a jeho ženou, „Píseň," „Intimní sloky," „Finale" (Své ženě), v němž Machar ovšem píše o smrti: „však touto smutnou ideí (!) se neděsíme ani v snách." — V básni Vrchlickému „V té době pohnuté . . ." praví:

páterská kritika kdy hloupne víc a více
a v slokách pro panny zří spásu jedině (!) . . .,

tu jen prý láska k ženě vše mu nahrazuje. — Rovněž v básni „Svému nakladateli" si vyjíždí na kritiky.

Toť asi věci důležitější v této publikaci.

O dikci a pessimismu Macharově dnes ani nemluvíme. Nelze však nezmíniti se o významném „Epilogu" této sbírky prosou napsaném.

Básník v „Epilogu" teprve vyložiti se snaží, proč napsal vyznání svá („Confiteor," „Bez názvu" a „Třetí knihu lyriky"): „Domníval jsem se — bláhově —, že dám na mnoha místech látku k přemýšlení, ukázal jsem nejen sebe, ale i valnou část budoucího dorostu národního — bylo snad tedy věcí povolaných pátrati po příčinách a hledati nápravy — ale můj Osud (!) si dovolil udělati dobrý vtip: právě naše paedagogie od důstojného kněžstva až k dobrým učitelům neměla než hrsti urážek a bláta pro knihy, a — jak u nás ctihodným zvykem — i pro autora."

Divíme se! když nejen „hloupnoucí" kritika důstojného (!) kněžstva, nýbrž i pedagogie dobrých (!) učitelů proti básníku vystoupila, pak cesta, kterou se za řečeným cílem dal, sotva jest cestou pravou. P. Machar zapomíná, že pedagogie řídí se rozumnou methodikou,

že tudíž i básníku, chce-li býti pedagogem národa a dorostu národního, říditi se — správnou methodou. Vysloviti směle některé trpké skutečnosti neb odhaliti ty ony vředy v úplné nahosti — toť sice originelní, ale ještě ne básnicky odůvodněno, poesii třeba pravdy poetické. Ale dosti o tom; skromný tento referat nebudiž nijak kantorským předpisem básníku jinak nadanému.

Raději zřetel svůj ještě k jednomu důležitému výroku p. Macharovu obraťme, za nějž mu nemálo jsme povděčni. V „Epilogu“ svém p. Machar vyznává, že system vyučování školního i národního jest „nerozumný,“ že před naší generací „zeje rozklad otrávené společnosti domácí, politická mizerie a v umění bezútěšné ideje naší nervosní, blaseované, soumrakové doby.“ — Nesouhlasíme ovšem s výrokem tímto upřílišeným docela, ale — jest v něm mnoho vážné pravdy. Kdyby tato slova byl napsal některý „pan páter,“ vrhala by se naň celá smečka naší žurnalistiky a kamarádského spisovatelstva; ale p. Macharovi snad bude aspoň v jeho táboru dopřáno víry. Nuže, vážné slovo! Pěstujme umění literarní ne jako sport (sportem zdá se býti u valné části spisovatelstva), nýbrž jako prostředek ku vzdělání a zušlechtění národa! Doba jest příliš vážná; třídění duchů se přiostřuje, a socialní otázka chce býti řešena i uměním. Poesie nepěstuje se pro ohraničený úzký kruh literarních kamarádů, nýbrž pro celý národ. Lid, z něhož pěvci — „kněží a paladýnové písně“ — vyšli, nerozumí jejich písním, poněvadž pěstuje se z valné části bombast, frasovitost a osobní ješitnost.

Vymlouvati se na „svobodu“ v umění jest planou frasí, neboť svoboda nesmí býti ani v literatuře revolucí a tudíž duševním poškozením současné generace. Stalo se modou vyčítati jedné části naší intelligence, že chce ve všem býti „konfessionelní,“ ale výtka tato vrací se na ty, kdož ji činí. Chlubí-li se jistí spisovatelé svou nenávistí ne již ani k církvi, nýbrž ku křesťanství vůbec, honosí-li se svým atheismem a pod., je to též konfessionelní a tendenční, jen že toho „jistí“ pánové na sobě nevidí.

Kdo chceš uměním hlásati a hledati pravdu a pokrok, nebuď samolibým ani vášnivým, nýbrž přej svobody každému; leč pozírej na umění velice vážně — jako náš mistr Svatopluk Čech. O Macharovi na př. píše se, že spíše najdou se jednou nakladatelé, kteří prý se budou báti vytisknouti smělé a revoluční jeho myšlenky. A co dí Machar? Viz „Letní sonety“ (str. 5.):

> . . . takový sonet napíše se lehce:
> rým přijde sám, a myšlenky on nechce.

Nuž tedy? Kde je tu opravdovost, vážnost, kde nadšení, ba třeba i fanatismus, jehož i literarnímu revolucionáři třeba?

Utínáme a končíme trpkou a snad nevděčnou tuto úvahu upřímnou nadějí, že p. Machar, odhaliv nedostatky, blaseovanost a mizerii naší generace, v manželském přístavu míru, smíru a lásky vybásní nám žádoucný balsam na rány nynější generace a takto výroky svého „Epilogu“ dotvrdí a ospravedlní. *F. Kyselý.*

Al. Jiráska **Sebrané spisy.** Díl XVI. „V cizích službách.“ Kus české anabase. Str. 273. Seš. 154.—162. o 32 str. po 15 kr. V Praze 1893. Nakl. J. Otto.

„V cizích službách“ pokládám za jednu z nejlepších prací Jiráskových. Určitostí a jasností dějinného koloritu, typičností postav a dokonalostí romanové stavby ustupuje historický obraz tento jen některým romanům téhož autora.

Dějištěm jest jednak starobylé panské sídlo české Uhersko, jednak Bavorsko, kdež 1503 a 1504 zuřila domácí válka o dědictví Landshutské mezi falckrabětem Ruprechtem, chotěm dědičky Landshutské, dcery Jiřího, knížete s jedné strany a vévodou mnichovským i císařem Maximilianem s druhé strany. Český král Vladislav zakazoval šlechtě české účastniti se války této, nicméně však šlechta česká vstoupila částečně do služby falckraběte Ruprechta, částečně do služby císařovy. Osudy mladého českého pána Mikuláše z Mečkova a na Uhersku, jenž byl ve službě falckraběte, jsou jádrem romanu.

Pan Zdeslav Jeník, jehož předkové vynikali slávou válečnou, vida, že syn jeho Mikuláš doma nemá co dělati, posílá jej do cizích služeb, vypraviv s ním lehkomyslného průvodce Závorníka. Smutné bylo loučení synovo s dobrou matkou a něžnou sestrou Věruškou. Cestou upadl Mikuláš mezi rajtary, tehdejší škůdce země české, a jen rotmistr Eliáš Trnka, pamětlivý dobrodiní, jež mu prokázal jeden z předků Mikulášových, dal mu svobodu a za průvodce spolehlivého Plamenáče, s nímž Mikuláš šťastně dojel do Bavor. Falckrabě Ruprecht, sám znalý jazyka českého, vlídně ho přijal mezi najaté vojsko své, a falckraběnka, mladá choť Ruprechtova, upřímně si ho zamilovala. Největším nepřítelem jeho byl zarytý nepřítel Čechův a najatých žoldnéřů, černý kanclíř Rohrbek. Týž chtěje zameziti válku bratrovražednou, tajně vyjednával s posly císařskými, ctižádostivého a vládychtivého falckraběte i choť jeho odstrašoval od zoufalého, šíleného a nerovného boje s císařem a celým Německem, ale slova jeho byla marna. Zatím Mikuláš navštívil rodiče v Čechách a odvedl s sebou i ženicha Věruščina, mladého pána Boršického, i jiné do služby falckraběte, jenž statečným počínáním válečným dobyl si několika úspěchův, obsadil Landshut. Tu však věrný Bavor Rohrbek, aby překazil válku bratrovražednou, zradil falckraběte a otrávil ho. „Vojačka“ falckraběnka v hrozném bolu vzmohla se ještě k tomu, že na čas utajila smrt manžela svého před vojskem. Ale vlastní lidé, Bavoři, ji opustili, zradili, a hrstka Čechů nadarmo za ni krvácela. „Tisíc šest set Čechů a Moravanů leželo mrtvých na bojišti. — Vykrváceli v cizích službách, v rekovském boji, nejsouce rovni nepříteli svému ani počtem ani zbraní...“ (224.) Falckraběnka brzy zemřela, Rohrbek byl ubit Mikulášem, jenž na zpáteční cestě do svého domova, obětovav se za Boršického, zahynul. — Tak „v cizích službách tenkrát i později plýtvalo se statečnou, mužnou krví“ českou, a „mařily se nejlepší síly naše na slabost a konečnou zkázu veškeré české koruny...,“ končí Jirásek své vypravování. Výmluvným, názorným a jasným obrázkem slov těch je tento historický obraz Jiráskův.

Kromě výborně nakreslených postav hlavních i vedlejších najdeme tu řadu zdařilých výjevů; k nejzdařilejším místům romanu

počítáme loučení Mikulášovo s rodiči, vypravování o rajtarech a líčení idyllického života rodinného v domě falckraběte.

Vůbec roman tento odporučujeme všem přátelům ušlechtilé četby. — Mimochodem poznamenáváme, že v knize této je neobyčejné množství chyb tiskových. *A. Vrzal.*

Salonní bibliotheka. Svazek 82. „Ženy a milenky slovanských básníků.“ Literarní črty od *Frant. Kvapila.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 246. Cena 1 zl. 20 kr.

Kniha Kvapilova zamlouvá se nám upřímnou snahou autorovou, podati čtenářům prostou, nepřikrášlenou pravdu o takových mužích, jež tak rádi idealisujeme. Někteří naši literarní essayisté snaží se buď jak buď básníky a spisovatele ukázati v růžovém světle, jako idealy tělesných i mravních dokonalostí, chtějí je očistiti i od sebe nepatrnějších skvrny, znečisťující jejich osobu i jméno. Jinak si tu vede Fr. Kvapil, a v tom vidíme přednost knihy jeho. Mluvě na př. o výstřednostech T. Ševčenky, o jeho politování hodné, osudné náklonnosti k pití, praví mezi jiným: „Někteří ze životopisců Ševčenkových hledí tuto nešťastnou jeho náruživost omluviti, uvádějíce, že příčinou toho byla právě beznadějnost jeho lásky. K čemu však zakrývati pravdu? Zdaliž nepil již před tím...?... Také prý to bylo „zoufalství, oslablost mohutného ducha, toužícího, aby hruď sobě otevřel, a byť vlastní rukou“ — nevěříme těm krásným slovům! Nebylo to nic jiného nežli osudný neduh všech alkoholistů... Tak otevřeně mluví Fr. Kvapil, ukazuje, že v básnících vidí slabé, křehké lidi, jako jsme my ostatní, a ne nějaké polobohy, za jaké vystavují je tak mnozí. Odtud si vysvětlíme, že názory jeho o různých spisovatelích ruských i polských liší se značně od šablonovitých názorů četných literarních historiků. Přísně, ale spravedlivě posuzuje na př. povahu Lermontova („V objetí demona“), jeho samolibost, egoismus v poměru k ženám. Poněkud idealisován je Kolcov („Krásná Duňaša“), aby tím černější bylo okolí jeho, a podobně Puškin („Puškinova Natáša“): ale Kvapil nikdy nedá se daleko unésti, idealisuje své oblíbené básníky, skoro vždy a všude zůstane střízlivým vypravovatelem a soudcem. Abychom této přednosti jeho tím více si vážili, všimněme si jen blíže a srovnejme, co píše o Kolcovu Kvapil, s tím, co nedávno napsal o něm L. Quis, vydav svůj překlad písní Kolcova a opatřiv jej předmluvou (srv. „Hlídku lit.“ 1892 str. 414. n.), a uvidíme veliký rozdíl, jak píše střízlivý literarní historik, a jak píše nadšený zbožňovatel básníkův.

Většina literarních črt Kvapilových věnována slavným básníkům polským: Mickiewiczovi, Słowackému a Krasińskému. Kvapil jest u nás znám ode dávna svými studiemi o literatuře polské, kterou ze slovanských nejlépe zná, odtud ta hojnost zpráv o básnících polských. Jedna z črt věnována Prešernovi.

Vypravování Kvapilovo jest lehké, proto doufáme, že úmysl spisovatelův, „vzbuditi u nás i v širších kruzích zájem pro osudy

předních pěvců slovanských a tím také pro jejich výtvory," nemine se s výsledkem. — Dychtivě čekáme na další knihu o intimním životě slovanských básníků. *A. Vrzal.*

Ruská knihovna. XIV. Spisy *Ivana Sergějeviče Turgeneva.* Svazek 3. „V předvečer." — „První láska." — „Šlechtické hnízdo." V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 399. Cena 1 zl. 50 kr.

Vezmeme nejdříve povídku „První láska" (1860), již Turgenev vysoko cenil, a která beze vší pochyby obsahuje vzpomínky na mládí jeho i na jeho první lásku. Mladý Turgenev, vystupující tu pode jménem Vladimíra Petroviče, zamiloval se do dívky koketné, starší než on; hrozný byl bol jeho, když zvěděl, že dívka ta obdarovala láskou svojí otce jeho. K charakteristice otce svého autor poznamenává:

„Můj otec, člověk ještě mladý a velmi krásný, oženil se s ní (matkou) z vypočítavosti; byla starší jeho o deset let. Matka má vedla smutný život: ustavičně se rozčilovala, žárlila a zlobila se, — ale ne v přítomnosti otcově; bála se ho velice, a on byl přísný, chladný, odpudivý... Neviděl jsem člověka úmyslněji chladného, sebevědomějšího, který by se uměl více ovládati."

V sousedství domu rodičů Turgenevových usadila se schudlá kněžna Zasěkina se sličnou dcerou Zinočkou, jež snadno do svých sítí zapletla nezkušeného Vladimíra Petroviče. Vladimír stal se v lásce k dívce té úplným otrokem, plnil bez odporu všecky choutky její. Zinočka zahrávala si s láskou nezkušeného mladíka, dělala s ním, co chtěla. Jakmile na něj pohlédla, byl všecek její. Jednou však za tiché jasné noci uvidí, že Zinočka je milostnicí otce jeho: matce její otec dával směnky, a když zemřel raněn mrtvicí, matka Vladimírova poslala nenáviděné slečně značnou sumu peněz. — Povídky tohoto druhu charakterisovali jsme ve „Hlídce lit." 1892 na str. 218.

„Šlechtické hnízdo (1858) a „V předvečer (1859) náležejí k nejzralejším pracím Turgenevovým. Tu autor jasně vyrazil dvě důležité periody v rozvoji společenských snah ruského života. Hrdina prvního romanu, „Šlechtického hnízda," Lavreckij, je plodem staré ruské šlechty v době, bezprostředně předcházející před reformami, jest jedním z lepších zástupců statkářstva ruského. Lavreckij je vlastně pouze variací typu Rudina, tohoto abstraktního romantika, jenž nemůže se srovnati s nepříznivými okolnostmi živé skutečnosti, nemůže si najíti díla svého. Nakresliv na počátku romanu obraz městských mravův a obyčejů v domě statkářky Marie Kalitiné, načrtnuv charaktery hlavních i vedlejších členů této rodiny, autor uvádí do ní Lavreckého, jenž opustiv svou nevěrnou ženu v Paříži, vrátil se do Ruska a usadil se na statku svém. Vylíčiv, jak podivínsky vychovával jej otec angloman dle své soustavy, aby z něho udělal přede vším „člověka" dle návodu Rousseauova, jak otec v synu hleděl rozvinouti nenávist k ženám, autor dále ukazuje, jak tento hrubý Sparťan Lavreckij doplňuje po smrti otcově vzdělání své na universitě byl okouzlen první sličnou dívkou, s níž se setkal, jak ji pojal za choť, jak ona jej klamala. V domě Kalitinů Lavreckij brzy se sblížil

s Lízou Kalitinou, dívkou velice nábožnou a šlechetnou, jíž matka nutí k suchopárnému snaživci, petrohradskému úředníku Panšinovi, jenž právě uchází se o její ruku. Najednou Lavreckij dostal mylnou zprávu, že nevěrná žena jeho zemřela, nabídne tedy ruku Líze, která jest ochotna státi se ženou jeho. Tu však náhle přijela do Ruska domněle mrtvá žena Lavreckého, zničí naděje a plány Lavreckého i Lízy, jež odřekne i Panšinovi a vstoupí do kláštera. V epilogu, jenž od romanu oddělen rozhraním osmi let, dovídáme se o osudu Lavreckého, o jeho mravním převratu, který nastal následkem událostí, o nichž v romanu se mluví. Lavreckij, jenž stále toužil po osobním štěstí, jenž po druhé s Lízou chtěl okusiti štěstí života, přichází k poznání, které stále a stále opakuje se v romanech Turgenevových, jako jsme už poznamenali, když jsme mluvili o povídce „Faust," k poznání, že „život — je prací a zápasem, ne požitkem, nýbrž plněním povinností." Lavreckij „přestal skutečně mysliti o svém štěstí, o zištných cílech," stal se dobrým hospodářem, naučil se orati a „namáhal se ne pro sebe: zabezpečil a upevnil, na kolik mohl, postavení svých poddaných."

Líza, hrdinka „Šlechtického hnízda," jest jednou z nejkrásnějších a nejpoetičtějších ženských postav Turgenevových. Líza je tichá, hluboce nábožná a dobrá, snaživá, činná, čistá dívka; prostý, ale půvabný tento ženský obraz její jest jako živý, nic tu není strojeného a dělaného. Pro tuto hrdinku stal se Turgenev miláčkem ruských dam, jako vůbec po vydání tohoto romanu sláva jeho velice se rozšířila. Roman tento měl neobyčejný úspěch a způsobil hluboký a mohutný dojem na obecenstvo i kritiku ruskou.

Roman „V předvečer" jest jaksi dalším stupněm v řadě romanů, jimiž Turgenev opovídal nové proudy společenského života. Turgenev vůbec velmi lehko uhadoval nové idey, nové potřeby, sotva že ony počaly hýbati společností, i ozýval se na ně ve svých romanech. A tak v romaně „V předvečer" odrazil onu chvíli ruské historie, kdy světlá záře nového lepšího života počala se zvédati na obzoru společenského života ruského, „předvečer" znovuzrození. Hlavní tendenci romanu svého autor vyjádřil v postavě činné Jeleny Stachové, instinktivně hledající pro svou lásku činného hrdinu. Jelena měla vážný názor na život, od mládí toužila po činnosti; mezi Rusy, jako jsou bývalí studenti Šubin a Bersenev, nenašla ideálu srdce svého, až zjevil se v domě jejich Bulhar Insarov, s nímž Jelena sešla se co se týče myšlenek, citův i cíle života. Jedinou snahou jeho bylo osvoboditi ujařmenou vlast, Bulharsko. Aby myšlenku svou mohl provésti, odebral se Insarov, jenž zatím dal se tajně s Jelenou oddati, do Bulharska počátkem války za osvobození roku 1853., ale cestou zemřel; tu Jelena rozhodne se, že se obětuje myšlence, pro kterou žil muž její, nevrátí se do vlasti, nýbrž jde na jeviště války za milosrdnou sestru.

Obrazy hlavních hrdin, Jeleny i Insarova, jsou umělecky trochu bledé a neurčité, málo živé, trochu idealisované. Za to osoby druhého

stupně, Bersenev, Šubin i „černozemná síla“ — Uvar Ivanovič, jsou plny života.

Překlad („V předvečer“ přeložil J. Veselovský, „První lásku“ Bronislava Herbenová a „Šlechtické hnízdo“ J. Hrubý) čte se plynně.

A. Vrzal.

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. R. II. sv. 11. *Adam Asnyk:* „Poesie.“ Přel. *Fr. Kvapil.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 124. Cena 80 kr.

Obecenstvu našemu chvalně známý překladatel z polštiny, básník Fr. Kvapil, přináší nám v knize této 71 básní z různých period Asnykovy tvorby. Proto nalezne zde čtenář básně druhu nejrozmanitějšího: ryze slovanskou píseň o lásce, prostičkou i žertovnou, žíravou satiru poměrů domácích i literarních, a též zhusta pochmurnou, melancholickou i zoufalou báseň filosofickou, z nichž některá i co do překladu se nám z celé sbírky nejméně zamlouvá.

V úvodních třech básních „Smrt Orfeova,“ „Achilles a Thetis,“ „Endymion,“ jež společný mají nadpis „Freska starožitná,“ uložil Asnyk své básnické Credo. Bakchantky rozsápou truchlícího Orfea, že nechtěl jim pěti nových písní dle jejich přání. A bůh pak Dionysos nad mrtvým pěvcem hlásá, že poesie nemá „věčně kvíleti jen za bytostí zašlou,“ ale že má býti vůdkyní k nové budoucnosti:

A právem živých tlupa žádá svorná,
by z písně tryskla nová zář jí směle,
chuť žití svěží, odvaha též vzdorná,
jež by ji vedly k budoucnosti skvělé!

Báseň druhá vyličuje nám návštěvu víly Thetidy u syna Achillea, jemuž připomíná věštbu, dle níž buďto padne ve slavném boji ve věku mladistvém, anebo vzdále se boje dosáhne věku vysokého, ale neslavného. Achilles přes prosby matčiny nechce se říditi druhou částí věštby a chystá se do boje. Praví:

V tom pak spočívá vlastně naše velikost, sláva,
vše když splníme, všecko, co nám vykonat dává
vnitřní moc, a co bude, když se neptáme zhola,
srdce, osud nechť lidský marně o lítost volá.

Asnyk jest mistrem v popisování moře a světelných jeho effektů; též úvod básně této, kdež pluje Thetis k synu svému, jest překrásnou ukázkou tohoto umění básníkova. Báseň případně napsána jest hexametrem; avšak hexametry jsou přízvučné a rýmované. O otázce hexametrů časoměrných a přízvučných v řečích slovanských živě se hovořilo i hovoří v době poslední. I oba největší naši básníci činně sporu se súčastnili. Vrchlický přeloživ Carducciho „Ody barbarské“ veršem přízvučným, odsoudil v předmluvě k básním Carducciho verš časoměrný naprosto. Svatopluk Čech pak podal „argumentum ad hominem,“ napsav skvostnými časoměrnými hexametry svou velkou báseň „Václav Živsa.“ Myslím, že hexametr přízvučný neujme se v básnictvu našem.[1]) Vždyť hlavní půvab

[1]) O časomíře a přízvuku v češtině smýšlíme poněkud jinak, než p. recensent; srv. „Poetiku“ P. J. Vychodila. *P. red.*

hexametru spočívá v daktylech, jichž elegantní a výrazná plynnost jako stvořena jest k básni epické. A když mimořádně se vyskytne spondej ve verši, ucho rádo snese slabiku dlouhou místo dvou krátkých. V hexametru však přízvučném tomu tak není; tu střídají se trocheje s daktyly, a verš celý nepřirozeně zní sluchu. Ostatně soudný a nepředpojatý čtenář sám se o tom může přesvědčiti.

Třetí báseň, „Endymion," seznamuje nás s třetí částí programu básníkova, s láskou, jenž dospívá k rozhodnutí: „Nuž půjdu za tím ničím, vratkým za snem!"

Oddíl druhý, „Z jeviště života," obsahuje 12 znělek, v nichž barvami živými jsou nakresleny hrůzy války. Báseň tato jest výkřikem protestu proti násilníkům, do boje ženoucím národy proti sobě. Satan jim hází meč a volá: „Teď ukažte, kdo víc zná prolit krve rudé!" — V krátké době země skýtá hrozný obraz: výkvět národů pobit, lůza jásá, a uprostřed nich staví si satan trůn a jásá nad vítězstvím. Ale Bůh pohnut jsa lítostí nad dětmi, zahání satana do temnot a otcovskou svou láskou všechno vzkřísí k novému životu.

V oddílech „Romance" a „Z alba písní" většina jsou básně milostné, kteréž, jakož řečeno, i básníkovi i překladateli nejlépe svědčí. Viděti v nich samorostlou, trochu melancholickou žílu slovanskou, kdežto mnohé jeho básně reflexivní nesou na sobě ráz cizí, západní, naučený. Nejpěknější z obou oddílů jsou básně: „Chrpa," „Dívka" a „Barkarola," plná magického kouzla noci.

V oddílu nadepsaném „Z cest" z básní nálady pochmurné mile vyzařuje báseň „V Tatrách," a zvláště její oddíl „V bouři," jejž zde klademe na ukázku dovedného i věrného překladu Kvapilova:

Dołem wicher ciężkie chmury niesie,
o skaliste roztrąca urwiska,
burza huczy po zczernałym lesie,
a gromami w głąb wąwozów ciska:
a tam w górze, gdzie najwyższe szczyty,
lśnią pogodne jak dawniej błękity.

Ach, tak samo na drogach żywota,
nieraz burza szaleje nad głową,
wicher nami nad przepaścią miota,
a grom ciemność oświetla grobową,
jednak wyżej — widać błękit nieba...
tylko wznieść się nad chmury potrzeba.

Strží vichr těžké mraky nese,
o skaliska drtí je a srázy,
bouře hučí po zčernalém lese,
v úvozy a tůně blesky hází:
nahoře však, u nejvyšších štítů
úsměv slunce blýská na blankytu.

Ó! tak právě na cestách je žití,
často bouře zuří nade hlavou,
vichr s námi k propasti se řítí,
a blesk září již v noc hrobu tmavou:
a přec výše — nebes lazur, štěstí!...
Třeba jen se nad mraky tam vznésti!

Naproti tomu poslední sloha v básni „Při číši falernského" zní:

Zpiti klňme hrdlem celým
Prozřetelnost krutou s výší...
Ráno sobě v lebku střelím
s falernským v číši!

Zdá se nám, že tak zle to básník přece nemyslil; máť asi na svědomí divokou slohu tuto divoké, ohnivé falernské.

Oddíl poslední „Mosaika" jest zase rázu celkem jasnějšího, zejména básně, v nichž básník patří a lidstvu prorokuje šťastnější budoucnost.

Adam Asnyk narodil se r. 1838., po bouřlivých letech studijních stal se v Heidelberku doktorem filosofie. Velmi mnoho cestoval. Nyní

bydlí v Krakově. V době 25 let napsal 4 sbírky básní s názvem „Poezye," jež vyšly pod podivným pseudonymem „El...y." R. 1888. vyšlo vydání páté. Do češtiny už r. 1886. přeložil Fr. Kvapil svazek básní Asnyka. Též na poli dramatickém jest Asnyk značně činným. U nás jest nejznámější jeho veselohra „Přátelé Jobovi."

Asnyk zůstane význačnou osobností v dějinách literatury polské. Po vlasteneckém romantismu, jehož repraesentanty bylo zářné trojhvězdí Mickiewicz, Zaleski, Słowacki, když nastal úpadek básnictva polského, hlavně Asnyk se přičinil o zavedení nových ideí a hesel v nový šik mladé generace básnické. Ovšem nový směr tento měl i má v Polsku, jakož je má i jinde, své stinné i světlé stránky. Pokud se drží pevné půdy positivního křesťanství, beze strachu mu lze důvěřovati; poesii obsahem i formou povznese k výši nebývalé. *Fr. Skalík.*

Ed. Bellamy: **Pohled do budoucího ráje,** neboli: Jaký asi bude svět, až zavládne všude rovnost, volnost, bratrství. Americký roman socialní. Přel. *K. Sobička.* Druhé opravené vydání. V Praze 1893. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 224. Cena 1 zl.

Socialní utopie (Looking Backward) Bellamyova vyšla r. 1890. v příloze „Hlasu národa" v překladě pana S. Kasky. Překlad nový vydaný Fr. Bačkovským praví se býti urovnanější, jest však kusý. Věcně podán úplně a dosti správně, ale část výpravná, zvláště tam, kde se trochu táhla, ač v originale právě sloužila oživení hovoru, buď vynechána nebo stručně stažena. Orientační předmluva a první hlava pak docela vynechány. Leč i tak dává překlad jasný rozhled po vysněném státě budoucnosti. Neníť dílo Bellamyovo prací čistě uměleckých intencí, nýbrž pouze tendenční, dosahující cíle svého hlavně prostředky řečnickými. Pro tento svůj retorismus jak v originale tak v překladě nezbavilo se veliké dávky nudnosti a zdlouhavosti. Americký spisovatel neměl asi v úmyslu vnucovati sny své, jako konečné rozhodnutí socialní krise dnešní — celý ton díla jeho vzbuzuje domněnku, že chtěl působiti pouze v náladu. Proto vystupuje na základě nejčistších zásad lidskosti, odvolává se i na evangelium, ničeho neboří, co je komu v nynější společnosti milo a draho, a za to, čeho se káže odřeknouti ve prospěch obecný, totiž soukromý majetek, podává takové lákavé náhrady, že konečně svým uměním řečnickým přece uchvacuje. *P. Šup.*

Bibliotheka učitelská. Sv. 15. „První rok školní." Specialní methodika vyučování v elementarní třídě. Kandidatům učitelství podává *Josef Vlk.* Část prvá. Úvaha všeobecná. V Praze 1892. Nakl. Rohlíček a Sievers. Str. 18. Cena 20 kr.

Knížečka má patrně nahraditi diktování ve škole. Obsahem svým i jazykovou formou je ve všem všudy správna. Neobsahuje však nic nového, čeho by se kandidat v jiných starších spisech podobných nedočetl. Patrně má býti úvodem pouhým k dalším podrobným návodům. Ale pak mohla býti — jakožto úvod — ještě stručnější.

V řečené bibliothece od téhož spisovatele uveřejněn „Praktický návod k vyučování počtům ve třídě elementarní vůbec a na základě krychlového počitadla zvlášť. Část I., str. 48 za — 40 kr.! Knížka tato není bez ceny. Počátečníkům bude jistě vhod. Věcných nesprávností nemá. Co se týká pravopisu, není všudy důsledna: počítadlo — počitadlo, umývadlo — umyvadlo (dle Gebauera krátce). Mnoho otázek kladeno je méně správně (téměř na každé straně!), některé jsou nejasny a složity, což ve třídě elementarní zvláště na váhu padá. Úplné a doslovné odpovědi žáků mohly tu odpadnouti; spisek mohl býti o polovici kratší! Způsob vyvozovati, jak píšeme nicku (na str. 7.), zdá se na první pohled vtipným, ale vedl by mysl dětskou k nesprávným myšlenkám. Odvozovati pojem „jeden“ od pojmu „samoten“ je jednak zbytečno, jednak by se spíše opak zamlouval. Na četné otázky sotva dítky odpovědí tak, jak se jim do úst tu klade, na př. str. 17. Stromy jsou jednotky. Město je jednotka... Proč na str. 23. odjal m. odňal? Na str. 25. Mojmír má 2 kr. Kolik žebráků může poděliti krejcarem? (m. dá-li každému po krejcaru?). Tu a tam žádá se po dětech prvé třídy mnoho! Na str. 35. a 43. jest pěkně ukázáno, jak postupovati.

Celkem se jeví knížka předem jakožto doporučení krychlového počitadla téhož spisovatele. Jinak neobsahuje mnoho nového. *F—k.*

G. Ohnet: **V záři milionů.** Roman. Přeložil *Václav Hladík.* Illustrovali V. Oliva a J. Ulrich. V Praze 1893. Nakl. J. Vilímek.

Zdá se nám, že mutatis mutandis je to stále totéž, co nám vypravují romany Ohnetovy. Máte tu elegantní svět, vznešené damy, šlechtice, o všem tom mluví v superlativech, vše jest nesmírné, neobyčejné, překvapující, to se stále skoro ve všech romanech až do omrzení opakuje. Jen tak pro rozmanitost, jako na divadle pozmění se kulisy, také v romanech Ohnetových střídají se pikantní prskavky s vážnými hovory o náboženství nebo jiných důležitých záhadách životních, a by effekt byl větší, ozářeno vše bengalským světlem přepychu a nádhery. Ale zprva jest nám podati obsah nového romanu.

Markýz Clement de Pont-Croix nezdařenými spekulacemi na burse ztratil větší část svého panství. Od té doby stal se samotářem ve své Commanderii. Klid jeho porušen příchodem nového majetníka panství Selima Nuñi, židovského bankéře, který byl vůdcem těch, kteří na burse způsobili tak hrozné porážky a pohltili skoro veškeré jmění markýzovo. Selim Nuño na burse tak obávaný, byl v domácnosti své ovládán milostnicí hraběnkou de Péral, která si ho dovedla tak upoutati na sebe, že nemohl bez ní živ býti, ale za zády jeho milkovala se s hrabětem Bruckenem, kterého svými praktikami dostala do domu Nuñova. Selim měl jedinou dceru Estheru. Ta byla povahy melancholické a nenalézala záliby v hostinách a slavnostech otcem pořádaných. Jsouc srdce dobrého, plnýma rukama rozdávala a starala se o chudinu. Na svých vyjížďkách setkávala se někdy s markýzem de Point-Croix a poznenáhlu zaujata jeho bodrostí a šlechetností srdce, pociťuje vždy větší náklonnost v srdci svém ku Klementovi, ačkoliv tento považuje ji a otce jejího za vetřelce a z té duše jich nenávidí. Tuto náklonnosť Estheřinu postřehla paní de Péral a svůdnými slovy svými dovedla toho, že Selim svolil, aby Esther stala se ženou Bruckenovou. Leč Esther odporuje otci svému, a tento domnívá se,

že během času zlomí odpor její, zvláště kdyby se mu podařilo odstraniti markýze. Plány Bruckena a paní de Péral se daří, ale pojednou vše bylo změněno. Lesní Strehley, na udání Bruckenovo propuštěn ze služby Selimovy chce se pomstiti a otevře Nuňovi oči tím, že mu vyjevuje podvody, kterými ho klamala paní de Péral s Bruckenem. Selim chce se přesvědčiti o pravosti udání lesníkových a stopuje spolu s ním podvodný párek. Lesník zapálil pavillon, v němž se sešli milenci, ale byl zardousen silným Bruckenem, který v čas vyskočil oknem a mrtvolu Strehleyovu hodil do řeky. Vraha Bruckena pomocí pytláka dopídil se markýz de Pont-Croix a donucuje ho, aby napsal prohlášení, v němž se přiznává ku vraždě a tím také dokázáno, že se v lesním pavillonu sešel s paní de Péral. Poněvadž Brucken násilím chtěl se zmocniti důkazů viny své, vyzývá ho markýz na souboj, ve kterém Brucken smrtelně raněn padá. Selim přesvědčen o nevěrnosti své milostnice rozchází se s ní ve hněvu, aby brzy opět klesl do starých pout. Esther po odchodu markýze do ciziny zůstavena sama sobě a nevidouc naděje, že by láska její ke Klementovi došla cíle, chápe se prostředku neobyčejného, aby upozornila na sebe milovaného muže. Stává se křesťankou a po dlouhých bojích s otcem dovoleno jí vstoupiti do kláštera. Selim Nuňo pomyšlením na ztrátu dcery pobouřen, neví si rady, kterak by ji dostal z kláštera, až návodem paní de Péral jde k markýzovi opět se navrátivšímu, aby ten šel a vyvedl dceru jeho z kláštera a pojal ji za manželku. Markýz dojat obětavostí Esthery jde a dosahuje ruky její a zároveň i bývalých statků svých, které jsou věnem manželky jeho.

Děj romanu jest dosti obsáhlý a také zajímavý, ale rozuzlení samo jest příliš hledané a romantické a skoro ukvapené. Jinak se příjemně čte, a byl by požitek ještě lepší, kdyby překladatel byl jak náleží mocen jazyka českého a nepřekládal všecko doslovně. Kdybychom chtěli uvésti všecky ty chyby, bylo by nám třeba aspoň dvou stran, a to ještě bychom vybrali jen patrnější.

Ohnet jest příjemným a poutavým vypravovatelem, ale měl by se uskrovniti ve svých pracích pouze na to, a neměl by zapřádati rozhovory vážnější, zvláště o náboženství. Jeho názory jsou prapodivné podle známého: „víra jako víra“ a tímto rozumováním kazí sám, co jinak dobrého pověděl. Illustrace jsou slušné, ale neodpovídají vždy slovům romanu. *A. Frecr.*

Knihovna lidu a mládeže.

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 18. „Výbor báchorek.“ Dle Erbena, Němcové a j. sestavil *K. Petřík*. V Praze 1892. Nakl. I. L. Kober.

Báchorky jsou oblíbenou četbou mládeže. Divný svět, opírající se o jiné zákony, než v životě obyčejném spatřujeme, skýtá jí bujnou fantasií utěšené zábavy a naplňuje mysl dětskou zápalem pro vše, což dobrého a ušlechtilého. Zlá moc podléhá duchům dobrým, odvážný královic překonává obtíže, až konečně vítězí a zakletý zámek znova životem pestrým se rozproudí. Děj sám zauzluje se prostředky nadpřirozenými, ale proto přece dotýká se života všedního a úzce s ním souvisí. Z té příčiny uvítali bychom sestavenou sbírku, jež obsahuje 11 známých pohádek, s pravým potěšením, poněvadž tyto skvosty národní pomalu vytrácejí se z chýžek našich a zajisté jen nám bude užitkem velkým, dochováme-li si tento výkvět samorostlé poesie čistý, neporušený. Prvotní sběratelé báchorek vystihli plynným, obratným

slohem ráz národní, úsečností dodali jim živosti a jadrnosti, ale proto neupře nikdo, že mnohé původní vazby dají se dobře nahraditi vazbami českými, vpravdě národními.

Nynější vydavatelé měli by si těchto úkazů bedlivě všímati, obzvláště nyní, když již máme cenná díla z lidovědy po ruce, a pak by nebylo v podobných sbírkách tolik chyb, jak tuto jsme pozorovali. Nečeské jsou vazby: Blázen, kdo by tvé služby nechtěl užit (m. neužil). Počali se ohlížet, počalo se rozednívat (m. ohlíželi se, rozednívalo se). Mně nemáte děkovat (m. mně neděkujte). Dám vám, co (m. čeho) budete potřebovat. Baba dala jim syrové maso (m. syrového masa). K štěstí se jim nahodilo (m. na štěstí se jim přihodilo). Vše jí tak dobře padlo (m. slušelo). Princ neměl pro nic jiného očí ani mysli než pro krásnou cizinku (m. na nic jiného než na cizinku). Takovou krásu jsme neviděly (m. takové krásy). K hostině přijede (m. na hostinu). Popelka šla po práci, nikoli k své práci. Nejmladší dcera byla při hrubé práci (m. v hrubé práci). Popelka pořád se pozdila (m. opozdovala se). Tvé přání má se splnit; než uplyne rok, dostane se ti dcery (m. tvé přání se vyplní; do roka...). Martin a Michal nahrabali peněz a chtěli pryč (m. odcházeli). Sebrali se a pokud mohli (m. jak). Janek na cestě vzal jen jeden peníz (m. cestou po penízi). Zvyklý na nádheru a přepych (m. nádheře a přepychu). Dědeček zmizel z očí (m. s očí). Bratři vyvázli, aniž by (m. aniž). Já na střechu vlezu (m. vylezu). Skrz naskrz všecko prohlídnu (m. venkoncem všechno prohlídnu). Zpoměla si na příkaz (m. zpomněla si příkazu). Služka oškubala koroptev (m. škubala koroptev, neboť škubala dále). — Interpunkce dbáno celkem málo, iotace u infinitivu není důsledně provedena, někde se vesměs provádí, jinde opět se pomíjí. — Hrubých mluvnických chyb je několik, též tiskových.

Rovněž vyslovujeme přání, aby na konci každé pohádky udáno bylo vždy jméno spisovatelovo, jinak budou pozdější kulturní historikové nuceni míti po ruce celé sbírky podobných báchorek, aby se dopátrali nějakým způsobem jejich původu. *Fr. Stojan.*

Kubešova Bibliotheka moravská. VI. „Drobné črty a povídky.“ Napsal *Ignát Hořica*. V Třebíči 1891. Nakl. J. F. Kubeš. Str. 235.

Sbírku tuto zařaditi třeba mezi povídky z vojenského života, jakými poslední léta „obohacují“ literaturu naši Pavel Albieri, Jos. Konrád, Třeštík, G. Mayerhoffer, Švanda ze Semčic a j. — aspoň pojetím látky nad ně nevyniká, zpracováním pak stojí pod nimi. Jeť ve většině obrázků ve sbírce obsažených forma úryvkovitá, vzpomínková, přetrhaná a v povídkovou celistvost nezaokrouhlená. Spisovatel není sám velkým ctitelem instituce této, z níž vzal náměty prací svých, a v mnohých úvahách, které k „údajům“ a „dokladům“ svým přidává, žaluje, že vojenská disciplina slabé rozmačkává, silné znemravňuje; že neshoduje se celým duchem svým s civilisací naší, s měkkostí, vyspělým citem a nervositou nynějšího pokolení, jež tvrdost, hrubost a bezohlednost vojenského života přivádí buď k otupění nebo zoufalství. Většina črt vojenských proto u p. spis. končí sebevraždou hlavních osob, nebo zlomením jejich energie životní. Tímto svým názorem liší se od ostatních spisovatelů svého druhu zvláště Pavla Albieri, Mayerhoffera a Švandy, kteří na vojsko pohlížejí blahovolně se stanoviska subjektivně třídního (Albieri — sensačního). Leč tato zvláštnost p. Hořicova péra způsobena asi smutnými obrazy vojenského života válečného a služebného, jakých svědkem byl v Bosně za okupace, jež stejně se ozvaly i v obrázcích

Konrádových a Třeštíkových, ač ne tak rozhodně a silně. Neboť rozrušenost jeho zmírňuje se poněkud, když vybírá si děj svůj ze služebného života vojenských důstojníků rozsazených u nás. Konečně, ač naznačuje často, že vinu tvrdosti povahové a přehmatů mravních u postav svých svádí větším dílem na okolnosti, přece příčin těchto, jež tak hluboce zasahují v celý ústroj duševní tolika tisíc lidí, nerozbírá, neosvětluje, nestopuje v prvních počátcích působení jejich — spokojuje se pouze. podal-li to a to smutné faktum s povrchním okolím vypravované události. Tohoto rázu zvláště jsou črty: „Z ovzduší kasáren“ (počtem 8) a „Bosenské vzpomínky“ (6 čísel), ač některým nedá se upříti skutečné zajímavosti. Podobnými črtami jsou i „Odchovanec pana plukovníka,“ „Na hranici Černé Hory“ a „Ze života vojenského.“ K povídkové zaokrouhlenosti vyšinuje se obrázek „Majorova Tony,“ klidného, mírně vedeného děje, spočívajícího v záhadné povaze poručíka Koláčka. Tento totiž zamiluje se do dcery své kvartýrské, Toničky Bergerové, ale lásky jí nevyzná, na ženění s ní nepomyslí, jeť na vše to příliš nesmělý, neurčitý a necelý a ke všemu poctivý chuďas. Ač konečně sběhem okolností jest nucen rozpoznati svůj cit a rozumovati o něm i od ní jemně vyzván, přece neodhodlá se k ničemu; žijí podle sebe jako bratr a sestra, odevzdáni osudu svému, jenž odřekl jim těch pár tisíc na kauci. Až jako major ve výslužbě nabídne své Tony ruku a štěstí manželské, ale na to už je pozdě — jí i jemu — dožijí tedy život svůj tichý a poctivý jako věrní přátelé a druzi vedle sebe až do konce.

Dva obrázky, jeden krátký, jako pouhý novinářský útržek, druhý delší rázu povídkového, mají náměty ze života občanského. Avšak ani jeden ani druhý nevyniká. Delší „Kus života“ je rovněž na povahách založený, na nepřirozenosti manželského spojení mezi měkkou povahou českou a ohnivou, divokou italskou. Beze vší potřeby končí dvojí sebevraždou.

Některé z črt, jejichž podklad vypadá vždy aspoň dosti pravděpodobně, mají ráz kulturně ethnografický, podávajíce ovšem vždy nejnápadnější zvyky a obyčeje bosenských Srbů, pravoslavných i Turků. Proto, jak těmto, tak jinak i ostatním črtám a obrázkům nelze upříti jisté zajímavosti, už z toho důvodu, že vojenský život jen poněkud věrněji a intimněji podaný má v naší literatuře dosud ráz exotismu a vábí tudíž široké čtenářstvo. — Není celkem proč vylučovati knihu tuto z knihoven lidových, jimž jest určena. *P. Šup.*

„Obrazy života.“ I. Povídky a obrázky. Napsal *V. K. Jeřábek.* V Třebíči 1891. Str. 184.

V Jeřábkovi poznati spisovatele, jenž neklade si vysokých cílův, ale svědomitě se snaží podati věrně, co v úzkém oboru jeho působiště vzbudilo jeho pozornost. Život maloměstský, jehož hladinu zřídka zčeří nějaká vzrůstající událost, všední postavy, s nimiž se stýkáme při každém kroku, jsou předmětem těchto povídek. A tu konstatuji ku chvále autorově, že jest si plně vědom, mají-li poutati tak všední příběhy, že tím úsilovněji třeba pracovati na charakterisování jednajících

osob. Jeřábek tak činí, a byť někdy nedostávalo se plastiky, byť líčení do detailů bylo místy rozvleklé, je poznati všude autorův jemný pozorovací smysl a takt. Nikde nekarikuje, i slabé stránky svých hrdinů líčí s dobrosrdečným humorem.

Z povídek ve sbírce obsažených klademe nejvýše: „Přece," kde, co jsme právě pověděli, ukazuje autor nejzřejměji. Hrdina povídky, starý mládenec Kobera, jenž po léta je zamilován do sličné Rozinky, ale odvažuje se požádat o ruku teprve, když je již pozdě, dostala se zatím svižnějšímu professoru Rychlíkovi, načež neprozradiv se tiše trpí, a když v brzce ovdověla, „přece" ji dostane, není karikaturou, nýbrž sympathickým zjevem dobráckého ducha, jenž časem snad vzbudí náš úsměv, jemuž však úcty své také neodepřeme.

První povídce „V starém domě" chybí umělecké rozdělení. V několika kapitolách uvádí autor celou řadu osob s rozvláčným popisem, děj však sám, právě když počíná interessovati, rozuzluje náhlým, a řekněme, trochu banalním způsobem. Ostatní kratší práce jsou lehčí kousky humoristické, nejlepší z nich „Tři doby labužníka Machulky" říznou pointou Jeřábek píše pěkným, lehkým slohem, je viděti, a to má býti autoru poklonou, žáka Jiráskova.

Více o sbírce říkati netřeba. Jsme jisti, že autor sám necení ji výše, než zaslouží, a že vidí v ní jen průpravu k dalším, cennějším a hlouběji propracovaným studiím. Přátelům lehké, zábavné četby můžeme sbírku odporučiti s dobrým svědomím.

Method Zavoral.

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 31. „Zlatníkův zlatoušek." Roman z minulosti záhřebské. Napsal *A. Šenoa*. Přel. *Marie Fabkovičeva*. Str. 427. Cena 90 kr.

Aug. Šenoa, z nejlepších belletristů charvatských, podává nám v romaně „Zlatníkův zlatoušek" kus dějin charvatských z druhé polovice 16. století, kdy bány byli biskup Drašković a Ungnad, a králi Maxmilian a Rudolf. Ačkoli spisovatel v díle svém zabývá se poměry celé země, přece zvláštní pozornost věnuje Záhřebu, líče tehdejší jeho tvářnost, obyvatelstvo horlící pro svoje výsady, popisuje jeho boje za majetek a práva především se sousedem jejich Stěpkem Gregoriancem, pánem na Medvedgradu. Boj z obou stran veden byl až do krajností, ba tak daleko se zapomněl surový Stěpko, že k vůli záhřebské dívce, již oblíbil si jeho syn Pavel, ženu usmrtí a syna vyžene a Záhřebanům ještě větší bezpráví činí. Gregoriancův syn, Pavel, zachránil od smrti podupánu býti koňskými kopyty, nasadiv vlastní život, Doru, dceru záhřebského měšťana Krupiće, zlatníka (odtud také název „Zlatníkův zlatoušek"), a to byl počátek jeho lásky ku sličné Dorince. Pavel byl povahy prudké, náhlé, byl hrdina jako otec, ale bezúhonný, kdežto o otci všelicos se povídalo, tak na př. že sám měl chuť na Doru a že holiče záhřebského Čokolina užíval jako prostředkovatele. Čokolin dílem pro výdělek, dílem ze msty nabídl služby Stěpkovi, protože Dořin otec odmítl jeho ruku, již chtěl podati jeho mladé dceři. Chytře si to navlékl břitvička Čokolin. Rozkřičel po městě, že Pavla s Dorou postihl při hanebném skutku, bylo to tehdy, kdy spor mezi Záhřebany a Gregoriancem se přiostřil. Pomluva tato účinkovala. Zlatník rozechvěný, rozhněvaný bez výslechu vyžene dceru z domu, a toho okamžiku chtěl využitkovati Čokolin a dívku jati. Úmysl však se mu nezdařil, Doru zachránil podruhé Pavel, a to přičiněním zdánlivě hluchoněmého svého bratra Jerka, pocházejícího z nemanželského lože, který rozmluvu Čokolinovu s otcem vyslechl. Stěpko mermomocí chtěl syna odvrátiti od sličné Záhřebanky a chtěl spojiti s Klárou, paní na Samobořе. Klára slynula krásou nevídanou, ale netěšila se z dobré pověsti. Pavel její láskou povrhl a vyčetl jí chyby. Klára přísahala za to jemu pomstu, již měl vykonati lotr Čokolin, a to právě před oddavkami Pavlovými s Dorou, k nimž dal Krupić svolení, již se na dceru nehněvaje, uznav, že sám se unáhlil. Zakuklený jezdec, když Krupić nebyl doma, stavil se u něho a žádal za pohár vody. Dora podala cizinci žádaného občerstvení. Cizinec namíchal do vody jedu, a obrátiv se na Doru stěžoval si, že je trpká, aby okusila. Dívka uposlechla — a účinek byl otrávení. Kdo dovedl bolest Pavlovu vypsati? Kláru, která se mu ještě vtírá u mrtvoly Dořiny, odpudí, tato pak sešílí.

Též na starého Stěpka Pán Bůh vzpomněl. Záhřebanům nucen byl se poddati a škody hraditi, to byl hřebík do jeho rakve; kromě toho zemětřesením hrad jeho utrpěl škody. O duševních útrapách ani nemluvíme. Síly jeho ponenáhlu se ztrácely, nucen ulehnouti. Na smrtelné posteli smiřuje se se synem. Povolán „frater," aby jej sv. svátostmi posilnil. Zlomený kmet žaluje na sebe pokorně i ten největší svůj hřích, že o nemanželského syna Jerka se nestaral, matku i jej vyhnal. I v této příčině skýtá jemu frater Jerko útěchu přiznávaje se, že on jest jeho syn. Se všemi smířen odchází Stěpko Gregorianec na druhý svět. Čokolin za své ďábelské řemeslo dostal zaslouženou odměnu — kouli do hlavy od úskoka Radaka, jejž připravil o ženu a syna.

Jak z obsahu patrno, roman jest zajímavý, jehož zajímavost zvyšují rozličné události k hlavní ose děje vhodně připoutané, jako na př. episoda s Radakem, rozličné klevety záhřebské, dále zdařilé popisy kraje a kroje obyvatelstva, způsobu života, obyčejův atd. Tehdejší charvatskou šlechtu popisuje Šenoa jako hrubou, kteréž výtky ani Záhřebané neznikli, avšak hrdou svými právy, jazykem i věrou. Kdyby takoví Záhřebané nyní žili v Záhřebě, jak je líčí Šenoa, jistě by se nedostala tam k veslu vláda maďaronská s banem maďaronem, jak nedávno se stalo. Roman psán jest se zápalem pro vlast, spisovatel unesen jest pohledem na kraj za Záhřebem a praví: „Kdož by tě, drahá země, nemiloval!" Jednotliví stavové mají své zástupce v romaně, též duchovenstvo zastupují jednotliví členové, jimž dává Šenoa zvláštní epitheta, jako: lstivý kněz, kardinal (str. 70., 261.), lakotné duchovenstvo (56), vládychtivý biskup (237), usoptěný (380), zpitý frater (163), biskupové záhřebští dávají na potoku chytati sudí a notáře a je napolo utloukati (60), nejlítější katané města Záhřeba byli biskup a kapitola (59) atd. Je tedy tendenční v romaně zostuditi duchovenstvo. Což duchovenstvo tehdejší tak bylo zvrhlé, že mezi nimi nebyl ani jeden dobrý? Ostatně též na jiných místech prozrazuje spisovatel, že víra jemu mnoho na srdci neleží, sv. Petra totiž nazývá „vousatým svatým" (111), frateři lhou a pomlouvají (143, 178), fundace za mrtvé jsou jemu pobožným blouzněním (4), frateři zaopatřují, pokleknou, promluví několik slov a podávají hostii z krabičky (176, 423).

Překladu něco lze vytýkati, zvláště užívání neurčitého zakončení při adjektivech: učen jako kniha (32), drah (89), něm (78) atd. — Neradíme knihu kupovati. *J. Vyhlídal.*

První moravská obrázková knihovna. Č. 22. a 23. „Z kroniky předků." Drobné historické obrázky od *Josefa Soukala*. Illustroval K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1892. Nakl. J. F. Šašek. Str. 96. Cena 28 kr.

Knížečka ta obsahuje 7 pěkných, dojemných obrázků dějepisných. První jedná o hrdinském Jiřím z Doupova, který za knížete Vladislava porazil Uhry a k útěku je přinutil; ve druhé líčí se dojemná výprava Havla a Břenka, synů Držislavových, do boje proti Kuratu Znojemskému, jenž zdvihl se proti bratru Vladislavovi II. a jejich statečnost v bitvě. Zvláště se nám líbí povídka „Vězeň královský." V bitvě u Mühldorfu pomáhal náš král Jan německému králi Ludvíkovi v zápase o římské císařství proti Fridrichovi Rakouskému r. 1322. Bratr Fridrichův, kníže Jindřich Rakouský, byl v bitvě zajat a

přidělen jako vězeň králi českému Janovi. Ten ho odvezl na Křivoklát. Kníže Jindřich se s osudem spřátelil. Znal krále Jana velmi dobře a věděl, že rytířská mysl jeho nedá mu v ničem trpěti, ne tak ubližovati. Povídka „Potulný pěvec“ vypravuje o rytíři, který chodil po hradech a tvrzích a opěvoval všude české bohatýry, kteří jméno české zvláště proslavili, jako na př. pan Plichta z Žirotína. Některé písně podány jsou ve staré řeči české. — V povídce z doby Karla IV. „Pod praporem moravským“ uvádí p. spisovatel jméno 11 hrdin, kteří se vyznamenali při potlačení vzpoury v Pise, kdež dlel Karel IV. na zpáteční cestě od korunovace v Římě. — Obrázky ty jsou pěkné a mohou býti jako za odměnu čteny ve škole v hodině dějepisné, když se probírá učivo o panovnících, o nichž se v povídkách těch mluví. — Při druhém vydání sbírky té dlužno však opraviti chyby sazečem zaviněné. — Obrázky ty hodí se velmi dobře do školních knihoven pro žáky třetího stupně. *J. Horák.*

Pokladnice mládeže. Svazek 40. „Budulínek.“ Povídka pro mládež. Dle vlašského originalu *Onorata Fany* s povolením spisovatelovým české mládeži upravili *V. Marek* a *F. A. Andrlík* Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. A. Hynek. Str. 114. Cena 40 kr.

Chlapci zahradníkovi našli u brány v hraběcí zahradě ve střevíci uloženého malého chlapečka. Donesli ho otci, jenž ho přijal, a dali mu jméno „Budulínek.“ Když se o tomto podivném nálezu dověděli hrabě a jeho dcera, kázali si Budulínka do zámku přinésti, a hrabě na přímluvu dcery slíbil se o něho postarati. Zaopatřil mu kojnou a později platil zahradníkovi za jeho vychovávání a živení. Jak nápadně malým byl při nalezení, tak v poměru zůstával pozadu s tělem svým i v pozdějších letech. Když mu byly 3 roky, byl prý jen 27 cm. vysoký a vážil $2^1/_4$ kg. Ký div, že mnozí školáci, když do školy vstoupil, s vysoka na něho pohlíželi a pohrdavě o něm často mluvili. To ho bolelo velice. Když uzdravoval se jednou z horečky, kterou si útěkem přihnal, poslal vrabčíka s psaním do nebe k svému andílkovi, aby se přimlouval za něho u Ježíška, by mu dal větší tělo. A Ježíšek ho vyslyšel — nemoc ho natáhla. Po nemoci byl Budulínek větší, tak že mu kalhoty byly krátké a střevíčky těsné. Od té doby rostl již rychleji; nemoc byla příčinou rychlejšího vývoje. Budulínek zůstal na zámku a byl hraběcím panošem; později, když se konteska vdala, vzala si ho s sebou.

Toť obsah výše uvedené povídky. — Knížka ta svým obsahem, který se více pohádce než povídce podobá, pobaví jistě malé čtenáře a místy je i rozesměje. Hodí se dobře pro žáky druhého stupně. *J. Horák.*

Besedy mládeže. Sv. 289. „Na táčkách.“ Sbírka cizokrajných národních zkazek, pohádek a bajek, kterou naší mládeži pořídil *M. Kozák,* učitel. Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Str. 90. Cena 30 kr.

Sbírka ta obsahuje asi 40 cizokrajných národních pohádek a bajek. Přední místo v ní právem zaujímají pohádky národů slovanských, a z těch je nejvíce ruských. Napočítali jsme ruských 17, charvatské 4, srbské 2, francouzských 7, jednu maďarskou, jednu německou a jednu egyptskou. Asi u pěti není udán původ. Pohádky různých národů liší se od sebe patrně, každá má jiný ráz i sloh. Z každé pohádky a bajky vyplývá jasné poučení. Na př.: Za zlé nemsti se zlým („Kámen“). Nevěř, že síla a mladická rychlost sama v sobě postačí, jednáme-li

bez rozumu („Dva zajíci“). Pomáhejme nemocným a chudým („Dobrá výměna“). Zlé i dobré vše od Boha („Královský syn“) — Doposud četli jsme jen o veliké moudrosti, vtipu, o přísné spravedlnosti perských soudců, ze zkazky však „Nejlepší syn“ obdivovati musíme i moudrost soudce arabského. — Nejvíce nás překvapila maďarská národní pohádka „Andělští beránci.“ Nechtěli jsme ani uvěřiti, že by světáčtí páni Maďaři měli tak krásnou národní pohádku o Bohu a víře naší katolické. Napadlo nám, že si ji snad odjinud vypůjčili a přivlastnili, jak to na mnoha jiných věcech dokázali. Dovedou-li pomaďarštiti sta a sta Slováků, proč by nedovedli učiniti tak s mrtvou pohádkou? — Sbírce té vytýkáme jen, že jí schází vzadu obsah. — Knížka výše udaného názvu hodí se velmi dobře do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

„Dřevěný domek.“ Povídka pro mládež. Napsal *Jan Milota.* Se 2 obrázky. Str. 84. Cena 30 kr.

Účelem knížky té je vzbuditi ve čtenáři lásku k rodnému jeho domku a rodišti jeho. Vzorem takové lásky je pí. Sýkorová, zámožná vdova z Prahy. Když jí manžel zemřel, schválně přijela navštívit bídnou dřevěnou chaloupku, v níž se zrodila. Když ji kočár až k chaloupce dovezl, zaslzela pí. Sýkorová radostí a sta milých vzpomínek z mládí vynořilo se jí v hlavě. Chvatně spěchala do domku, ale místo své sestry a bratra nalezla tam cizí lidi. Bídou pronásledovaná její sestra Anna prodala rodný svůj domek a odstěhovala se do podruží i se svojí dcerou Karlou; bratr Annin šel do světa na zkušenou. Líbí se nám na pí. Sýkorové, že nedopustila, aby jí spolužačka její říkala „milostpaní,“ ale nelíbí se nám její slova na str. 13.: „Tak dlouho jsem ničeho neslyšela (o své rodině), neboť si s nikým nedopisuji a zde jsem nebyla již mnoho let.“ Není tedy divu, že nevěděla o přestěhování se své sestry a neznala její bídy. Rovněž nelíbí se nám, že poslouchala napřed rozličné příběhy a osudy známých v městečku, které jí vypravovala nová majetnice rodné její chaloupky, a pak teprve že spěchala ku své sestře. Jeví se v tom zajisté nedostatek vroucí lásky. Důkazem toho též jsou málo srdečná, ale za to jaksi škrobená slova její k nemocné sestře Anně na str. 26.—30. Líbí se nám však, že se postarala, aby rodný její domek zakoupen byl zase její rodině. — Knížka ta hodí se do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

Sv. 291. „Chraňte památky praotců!“ Povídky i besedy o starých dobách. Vypravuje *K. Čermák.* Se 2 obrázky. Str. 92. Cena 30 kr.

Sbírka obsahuje 12 povídek jednajících vesměs o starožitnostech. Z prvé doví se, jak třeba opatrně počínati si při vykopávání starých nádob, v druhé dočtou se o starých zbraních a opevněních. Povídka třetí podává naučení, jak lze staré a málo zřetelné vypouklé okrasy a nápisy s kamenův otiskovati na papír, aby se staly zřejmějšími. Čtvrtou povídkou navádějí se čtenáři, aby si všímali listin, rukopisův a knih; další povídka pojednává o starém nádobí. V povídce „Pouť na Libici“

píše p. spisovatel, že ještě před 20 lety viděl na Moravě jistou stařenku přísti na vřetánku (str. 55.). K tomu dodáváme, že se na venkově přádává u nás na vřetánku doposud. Vedle kolovrátku točí se ještě na přístkách i vřeteno s přesleny. — V téže povídce zdá se nám podivným, že výletníci u Libice našli po několikerém hrábnutí holí a rukou pohromadě mnoho starých věcí jako: šídlo, přeslen, náušnice, železný nůž, kostěnou brusli, střepy a jiné. Další povídky jednají o starých malbách na zdech chrámův, o sešlých hřbitovech a náhrobcích a o životě pradávných obyvatelů naší vlasti. — Knížka ta hodí se dobře do školních knihoven pro žáky třetího stupně školní návštěvy. *J. Horák.*

Sv. 292. „Z českého světa.“ Povídky a obrázky ze života zasloužilých českých mužův a žen. Sepsal *J. Flekáček.* Str. 108. Cena 30 kr.

S mnohem větší dychtivostí čte žák na př. bajku od Vinc. Zahradníka, nebo učí se básni od Jablonského nebo Rubeše, zná-li nějaký příběh z jejich života, než čte-li článek od osoby jemu neznámé. Vždyť my sami s větší dychtivostí sáháme po knize, kterou napsal náš známý nebo přítel a s mnohem větší pozorností ji čteme než knihu od spisovatele nám neznámého. Povídkami neb aspoň příběhy některými měli by se žáci obeznámiti se životem přednějších spisovatelův, od nichž v čítankách nějaká práce otištěna jest, a pak by s mnoho větším prospěchem články jejich četli.

Knížka výše udaného názvu podává několik obrázků ze života českých zasloužilých mužů. — Z prvé povídky „V české expedici“ poznají žáci stručný nástin života Krameriusova a jména tehdejších spisovatelův a buditelů národních. Z povídky té seznají žáci i velikou lásku chudého chalupníka k české knize. V povídce druhé doví se čtenář o loutkaři Matěji Kopeckém, který pilně divadelní hry spisoval a platně v lidu našem svými hrami a představeními národní cit probouzel. Vlídnost a obětavost Josefa Vlastimila Kamaryta, faráře a spisovatele v Klokotech, k potulnému chudému loutkaři je příkladná. Základem třetí povídky je životopis hudebníka a hudebního skladatele V. Rosenkrance, učitele v Hořínku, jenž složil ke 200 skladeb, z nichž žákům známá bude „Píseň Čecha“ začínající slovy: „Kde můj je kraj? Kde má je vlast?“ kterou složil na slova, jež napsal Vacek. Povídka čtvrtá jedná o slavném sochaři Václavu Levém a Liběchovském faráři Filipu Čermákovi, který své jmění přes 16.000 zl. odkázal „Svatoboru,“ aby z úroků vypisovaly se ceny na české spisy ze všech oborů písemnictví. Povídkou pátou seznámí se žáci s Hankou a s objevením Rukopisu Královédvorského; v šesté doví se o dovednosti a věhlasnosti mladého houslisty českého Slavíka, o němž sám první houslista Paganini pravil, že svět se třese, když Slavík hraje na housle. — Poslední povídka „Žena z lidu“ vypravuje o Anně Náprstkové, jejíž život a štědrost žáci částečně již znají ze školní čítanky. — Všechny povídky psány jsou poutavě a hodí se velmi dobře do školních knihoven pro žáky druhého a třetího stupně. *J. Horák.*

Sv. 293. „Šlechetná srdce.“ Povídka pro mládež. Vypravuje *K. J. Zákoucký*. Se 2 obrázky. Str. 78. Cena 30 kr.

Stručný obsah povídky té jest následující: Pan Matoušek, bohatý továrník v Malovicích, přivezl z návštěvy od bratra, jenž podniky různými zchudl, jeho syna Jaroslava, aby se u nich zotavil. S Jaroslavem a se svými dětmi Vojtěchem a Dobruškou podnikl p. Matoušek výlet do Korutan. Odtud přivezl s sebou chudého chlapce Štěpána, jemuž rodiče před nedávnem zemřeli, zasypáni byvše i s jinými lavinou. Pan Matoušek dal Jaroslava i Štěpána studovati. Oba se pak šlechetnému dobrodinci, když později v neštěstí upadl, vděčně odsloužili a pomohli mu zase ke jmění.

Z povídky té doví se čtenáři o horách a údolích v Korutanech, o tvoření se lavin, o nastolování knížat korutanských na Gosposvetském poli, o dobývání olova a j. Líbí se nám, že Jaroslav psal si na cestách svých deník, ale zdá se nám, že děti příliš mnoho znaly z dějepisu Korutan. Jaroslav s Dobruškou rozmlouval o dějinách této země jako professor a slova svá i letopočty dokládal. Rovněž v dopise, který 13letá Dobruška matce z Celovce poslala, prozrazovala veliké vědomosti o městě tom. Jmenuje předměstí, zná všechny kostely ve městě a o každém ví, kdy byl vystavěn, a rozepisuje se o dějinách Celovce jako dějepisec odborník.

Knížka ta hodí se do školních knihoven pro žáky třetího školního stupně. *J. Hordk.*

Paběrky.

Nakladatelství Kobrovo oznamuje český překlad hnusných povídek Catulle Mendésa takto: „Obě tyto sbírky (totiž ‚Láska, jež slzí‘ a ‚Kniha lásky‘) jsou dle ‚Hlídky literarní‘[1]) velmi kluzké a není tedy radno dávati je damám do rukou. Jinak ovšem znamenitě pobaví — jsou to pravé skvosty literarní pikanterie francouzské.“ Takovéhle jednání přední firmy pražské přiměřeného pojmenování v českém slovníku si teprve hledá. *A. K.*

Nový humorista český, p. Lad. Brtnický, ohlašuje se ve „Květech“ (č. 5. str. 583.) svojí rozmluvou s ďáblem o Římě. Od roku 1870. prý „ne nazaretský Ježíš jest heslem nejoddanějších věřících, nýbrž papež a jeho světská moc.“ Který pak „věřící“ to p. Brtnickému nabulíkal? K ďáblu je p. B. galantní, oslovuje jej „milý pane ďáble!“ V tom je, prosím, ukrutně mnoho vtipu, tak jako v těchto řádcích: „Milý pane ďáble, zapomínáte, že vůbec v naše století nepatříte. Vždyť vy ani neexistujete! Někde v Palestýně vás vymyslili, středověk bavil se a děsil povídáním o vás, ale v naší době není pro vás místa... Když jsem to dopověděl, sklopil ďábel v oči a tvářil se velmi rozpačitě. Pak praskl jako bublina a proměnil se v nic.“ — Viděti, že to byl nějaký slušný ďábel, který nemoha už poslouchati povídání pana Brtnického, takto se nadouvajícího (žeť také nepraskl, jako —), raději se vytratil; měl tedy více slušnosti nežli český spisovatel. Ostatně kdo prý se čerta nejméně bojí, toho prý on nejraději vezme. Tedy, pane Brtnický, pozor!

[1]) Redakce děkuje za reklamu.

Zprávy.

Bible česká z r. 1433. Rukopis na pergameně, ozdobený četnými inicialkami (v jedné je podobizna „Otce vlasti“ císaře Karla IV., v jiné Václava IV.), který zdobil loňskou výstavu hodonínskou (viz str. 39. „Hlídky literarní“), zakoupil J. M. kníže-arcibiskup olomoucký Dr. Theodor Kohn pro kníž. arcib. knihovnu v Kroměříži za 2000 zl. *F. H.*

Goethe a Čechy zove se nové dílo Dra. A. Krausa, soukr. docenta české university; prvá část (str. 154) jedná o „účastenství Goetheově na české zemi a lidu jejím,“ druhá prý pojedná o Goetheově působení na literaturu českou. Ona prvá část, jež dopodrobna vypočítává všecky osobní styky a příhody G. v Čechách a psána jest ve známém zbožňovacím tonu — zdá se na naše potřeby a poměry býti zbytečným přepychem.

„Pestré květy,“ sbírka spisů poučných i zábavných s obrázky pro českou mládež, tedy opět nová knihovna naší milé mládeži, počala vycházeti u Jaroslava Pospíšila v Praze. Pořádá K. J. Zákoucký. Mnozí prý uznali její potřebu; snad nebyla tak velká!

Bartošova Rukověť správné češtiny vyšla nedávno v druhém rozmnoženém vydání a ve zručnější úpravě u E. Šolce v Telči. Netřeba dále doporučovati. Cena je 2 k 60 h. Str. 216.

Rusko. „Očerki novějšej russkoj literatury 1848—1892 gg.“ nadepsal *A. M. Skabičevskij* druhé vydání díla: „Istorija novějšej russkoj literatury.“ „Náčrtky“ literatury pojmenoval autor dílo své jsa sobě patrně vědom neúplnosti díla svého a nezakončenosti, úryvkovitosti jeho. Ačkoli druhé vydání díla svého „opravil a doplnil,“ přece ani teď dílo to ještě úplně nevyhovuje. Předně Skabičevskij příliš povrchně líčí činnost nemilých jemu kritiků, zvláště Strachova, o novějších pak kriticích: Arsenjevu, Bureninovi, Protopopovu a j. ani se nezmiňuje, ač kritikové ti spíše zasluhují zmínky, než nějaká Vinická a pod. spisovatelky. O Dostojevském soudí Skabičevskij trochu příkře, Grigoroviče a Chvoščinskou odbývá dosti povrchně, za to však u některých spisovatelů šedesátých let (Jakuškin, Rěšetnikov a Levitov) zdržuje se zbytečně dlouho. Novodvorskij, kterémuž autor popřál několik stran, je spisovatel dávno zapomenutý a zasluhuje nanejvýš několik řádků v historii literatury. V hlavě dvacáté druhé seřaděni nejnovější belletristé bez ladu a skladu, několik dobrých spisovatelů vynecháno. Co píše autor o poesii a dramatě, je skoro slovný otisk prvního vydání. Jakkoli dílo Skabičevského nevyhovuje zcela požadavkům kritiky, přece je velice pozoruhodno jako dílo jediné toho druhu v ruské literatuře. — Připomínáme tu, že česká „Historie literatury ruské XIX. stol.“ (sestavil A. G. Stín) je mnohem úplnější, než dílo Skabičevského, obsahujíc také data oněch spisovatelův a kritiků, kteří toho zasluhují, aby v historii byli jmenováni, ale Skabičevským byli vynecháni.

— *Pavel V. Zasodimskij* (* 1843) vydal dvě „legendy“: „Graf Boregar i Agnessa Tusenel“ i „Nevědomyj stradalec.“ První jedná o lásce mladého rytíře k mladé sličné ženě starého souseda, jehož mladá žena otráví, ale rytířem svým za to odhozena odebrala se do kláštera. Boregar vykoupil hříšnou lásku rytířskými činy. Je to hodně romantická, málo zajímavá pověst ze středověku. Živější je v druhé legendě vypravování italského kněze o posledních okamžicích Italiana, Rakušany vsazeného do vězení a velice zmučeného.

— „Skizzami“ nazval *E. J. Ardov* svých 12 povídek, místy hodně nejasných. Zakončenější je pouze obrázek „Panočka,“ jejíž hrdina, starý, odporný, sobecký cynik, svými nesmyslnými theoriemi kazí a ničí mladičkou, trochu lehkomyslnou svoji ženu Panočku. V povídce „Apollon Markovič“ naopak hrdina, tichý a skromný člověk, všecka provinění odpouští své lehkomyslné ženě. Všecko odpouštějící a všecko smiřující nota zvučí zvláště v pěkné povídečce: „Jak tetička milovala“ a „Otec Christofor.“

— „Skamja i kafedra“ („Lavice i kathedra“) slovou povídky ze života gymnasijního sedmdesátých let od *A. Želanského*. Povídky ty jsou předně příliš podrobné, zevrubné, fotograficky malicherné, postavy ředitele ústavu, inspektora i učitelů jsou tak odporné, že těžko věřiti věrnosti jejich možnosti, že by na některém ústavu skutečně bylo tolik odporných lidí. Nejlepší ještě jest hlava: „U vlasti,“ v níž živě se líčí vstup mladíka, nedávno dostudovavšího, v povinnosti učitelské. *A. Vrzal.*

Francie. *A. Delpit* není zajisté romancierem první třídy, schází mu na to mnoho, nicméně některé jeho práce vynikaly poutavostí, ale jeho poslední práci „Belle Madame“ dlužno postaviti po bok nejšpatnějších prací Ohnetových. Děj postrádá naprosto vší logičnosti, povahy osob jednajících nepřirozeny a forma také pokulhává. — Nic nového také nepodal *C. Mendés* ve svých črtách „Le soleil de Paris.“

— *C. Lemonnier* vydal u Dentuho roman „La fin des bourgeois.“ Je to historie rodiny Rassenfosse, jež po staleté práci v dolech najednou octne se na vrcholci štěstí, ale zrovna tak rychle klesá v nic. peníze ji zničí. Ochranný prostředek jest jediné tento: zničiti neb odstraniti dědictví a vrátiti se k prvotnímu stavu dělnému. Každé pokolení stačiž sobě a o sebe se toliko starej! Celkový úsudek o této, jakož i o dřívějších pracích Lemonnierových jest: je to výkvět dekadentismu, jenž zatím, co se na jedné straně vyprošťuje z theorií naturalismu, upadá na druhé straně v literarní satanismus à la Huysmans.

— *H. Grévillea* poslední roman „Chénerol“ má tytéž přednosti a vady, co dřívější romany téže spisovatelky (H. Gréville je pseudonym). Půvabnost, poněkud manýrovaná, je hlavní charakteristikon Gr. Její observace, ač druhdy jemná, zřídka bývá hluboká, náruživost povrchní, plynoucí spíše z formy, nežli z podstaty fakt a povahy osob. Romany její čtou se jedním dechem, ale nezanechávají žádného hlubšího dojmu.

— *Paula Margueritea* „Sur le retour“ jest historie pozdní lásky, jež z nenadání propukne v setníkovi Francoeurovi k dívce a jež stuchne v hoře odříkání a klidu. Margueritte střeží se všeho přepínání sentimentalního; psychologie jeho jest aktivní: setník Francoeur není bledá abstrakce, nýbrž živá osoba, která mluví, jedná, strádá před zraky našimi. Toť ta pravá psychologie. „Sur le retour“ připomíná Tolstého „Kaťu“; vlašský kritik G. Depanis dává oné povídce přednost před touto z uměleckého stanoviska.

— „L'Abandonné,“ roman *Dubut De Laforesta,* pojednává o palčivé otázce nalezenců. Petr Fargue, hodný, poctivý, mírný, pracovitý hoch, odsouzen jest na čtyry leta do ústavu pro zanedbanou mládež, „Petite-Roguette,“ jediné proto, že byl bez zaměstnání, opuštěn, nalezen v ulicích pařížských. Po čtyřech letech dostane pro vzorné chování nejlepší vysvědčení, ale vysvědčení to jest mu jen na škodu, žádný nechce mu práce poskytnouti, druhové pak jeho

někdejší jím opovrhují a ho nenávidějí, tak že hladem a vysílením konečně umírá. Intence spisovatelova chvalitebná, ale práce sama se stanoviska uměleckého nehrubě podařená, je to spíše jakýsi pokus o socialní roman.

— *G. Ohneta* poslední práce „Nemrod et Cie.“ (o českém překladě promluveno na jiném místě) není za mák lepší jeho posledních prací. Ohnet je špekulant. Teď mezi jiným věnuje obecenstvo pozornost židovské otázce, a Ohnet ihned se toho uchopil, aby v semitské ovzduší zavlekl 12. vydání — při nejmenším — lásky chudého šlechtice k bohaté měšťance nebo vice versa (jádro v jednom i druhém případě zůstane totéž). Zbytečno povídati, že si Klement z Pont-Croix vezme Estheru Nuňovu, která se stane katoličkou.

A. Koudelka.

Italie. *L. Capparelli* ohlašuje účel své povídky „In illo tempore“ těmito slovy předmluvy: „Říkají Bourbonci a klerikalové: ‚Ó těch šťastných dob!‘ a narážejí tím na leta panování Ferdinanda II. Bourbonského. Mají pravdu nebo ne? Na to odpověď tato kniha podá.“ Je to povídka psaná manýrou Manzoniho „Snoubenců.“ Jedná se o chudou dívku, které úklady strojí malý tyran, který by z ní rád udělal svou milenku a jenž se neštítí žádné špatnosti, aby účelu dosáhl. Konečně dojde ctnost odměny a nepravost jest hrozně potrestána. Pravili jsme, že psána povídka ta Manzoniho manýrou, jenom že Capparellimu schází onoho mistra umění a síla, ač tím neupíráme vší hodnoty práci Capparelliho, ba jako příspěvek historický má rozhodně svou cenu.

— *Marchese Azzurro* vydal sbírečku povídek (čtyr), jíž dal titul dle nejlepší „Fuggita?“ Schází však všem souhlasnost, jednota děje a sloh jest mlhavý a těžkopádný.

— *Emma Perodi* napsala roman „La tragedia di un cuore.“ Je to roman oplývající dobrými intencemi a nikoliv prázdný dobrých vlastností, především elegantní prostoty formy, na neštěstí schází mu jednota direktivní. Děj postupuje poskočně, přerván je řadou episod špatně navzájem souvisících a celku škodících. Šťastnější již je téže spisovatelky „Cuore del popolo,“ povídka to pro mládež.

— *Ugo Valcarenghi* sebral své povídky a vydal je pod názvem „Distruzione.“ Název první povídky týž, co celé sbírky. Děj kluzký a nesympathický a pranic úměrný. Nesouměrnost taktéž jest chybou druhé povídky „Il flauto misterioso.“ O třetí povídce škoda mluviti. Čtvrtá „Una cavalcata“ je povídka rythmická, jejížto první část jest genialní a druhá přibarvená socialní retorikou. Zvláštní jsou povídky „Madre e limbo“ a „Concerto storico,“ vynikají stručností a lapidarností, ač thematu oné nikterak schvalovati nelze. Nejlepší rozhodně jest poslední „Morta,“ jež vydá co do ceny za celý svazek.

— *P. Borrelliho* sbírečka povídek „Echi montani“ obsahuje tři povídky: „La vendetta di Pipone,“ „La vittoria di Pipone“ a „La fine di Pipone.“ Nejlepší jest poslední. Líčí v nich život v kastelích a na venkově v údolí beneventanském.

— O spisovatelce *M. Seraové* bylo tu již několikrát referováno; poslední práce její „Castigo“ (Trest) jest lepší předposlední „Addio amore!“ ale dobrým romanem sotva možná ji nazvati. „Castigo“ začíná sebevraždou

první ženy Cesara Diasa v domě Luigiho Caracciola, na niž následuje sňatek Cesara s jeho příbuznou Laurou; trest representuje v povídce Hermione vévodkyně z Clevelandu, jež se nápadně podobá zemřelé Anně a jež právě touto svou podobností zničí život Lauře, Cesarovi a Luigimu. Myšlenka jest vtipná, ale provedení její tak abnormalní, že zabíhá v čirý romantismus.

— Mladý spisovatel *Luigi Giulio Mambrini* vydal povídku „A bordo“ (Na palubě). Děj její je trojí: líčí se v ní život na palubě, přátelství Giorgia a Vittoria a láska onoho s Rosou. Nejlepší částí rozhodně jest líčení života na palubě, nejslabší poslední, totiž láska Giorgia k Rose. Je to slibná prvina spisovatele, jemuž doposud schází rozvaha a ustálenost.

— *G. Miranda* patří k nejsympathičtějším novellistům neapoletanským. Jeho sbírečka „Reliquie d'amore,“ pravíme sbírečka, poněvadž kromě oné črty obsahuje jenom ještě jednu „Il professore,“ jest velmi zajímavá, vane z těch črt dech zádumčivé něžnosti, jež okouzluje a dojímá.

— *E. Roggeriho*, mladého spisovatele, první sbírka prací drobných črt „San Rocchino“ jest už počtem četnější. Už z toho, že je to jeho první sbírka, pochopitelno, že práce v ní zahrnuté nestejné jsou quality. A skutečně obsahuje svazek ten práce dobré, prostřední a sotva dostatečné. K dobrým čítáme: „Palcoscenico,“ „Nel recovero,“ „Morticino“ a poněkud i „San Rocchino.“

— *A. Giulio Barrili* vydal svého cyklu kolumbianského (srv. dřívější čísla tohoto listu) třetí svazek „I figli del cielo“ (Synové nebes), v němž se líčí druhá výprava Kr. Kolumbova do Ameriky. Co jsme tu řekli o dřívějších dvou svazcích, platí i o tomto; k přednostem patří věrnost historická a forma, z vad největší jest konvencionalnost látky. Ale dle odbytu zdá se, že čtenářstvu se líbí práce ty.

— *C. A. Traversi* nazval svou práci „Eredità di lacrime“ (Dědictví slz) stránkami ze skutečnosti, je to sbírka 18 črt, jež celkem nevynikají ničím zvláštním nad podobné práce.

— *G. Cavagnariho* „Spazzacamini“ jest rovněž sbírka črt, jen že tyto jsou manýrovanější prací předešlého spisovatele. K přednostem však jejich patří, že spisovatel dobře zná ovzduší, v kterém se pohybuje. Dějištěm jest údolí Ticina.

— „Fonti e cuori“ jsou vojenské povídky poručíka *A. Olivieriho*, dotýkají se však více zevnějšku života vojenského nežli jeho vniterného bytí. Celkem však zasluhuje uznání, že hledí podobné cizojazyčné práce zapuditi a nahraditi původními, podobné ceny, pracemi.

— *E. Dispenzyho* črtám „I provinciali in provincia“ schází propracování. Všechna čest náleží jeho dvěma črtám „Tradita“ a „Ultima racita.“

— „Eroismi senza gloria“ od *Elithea* a „Storie e storielle“ od *Armanda Papplaarda* jenom uvádíme, poněvadž ničím nevynikají nad prostřednost.

— Uvádíme pouze dle jména ještě *G. Ricci Signoriniho* „Stati d'anima,“ krajinářské obrázky, jež poskytují spisovateli příležitost k psychologickým a filosofickým reflexím, nehrubě zajímavým. — „Vita romana“ od *Gius. Petraia* je gallerie figurek dosti bravurně narýsovaných, ale bez jakýchkoliv nároků. — Črty *Carla Bevilacqua* „Tempeste dell' anima“ pěkně se čtou, ale toť také vše.

A. Koudelka.

Finnsko. Zvláštním zjevem nejenom v literatuře finnské, nýbrž v literatuře vůbec jest *Pietari Päivärinta,* jenž se r. 1827. narodil v Iliviesce z nádenníků rodičův. Až do svého 40. roku chodil P. Päivärinta za pluhem, brázdě chudičkou zemi své chladné otčiny a dobývaje v potu tváře své tvrdou skývu chleba pro sebe a svou rodinu. Prázdné chvilky, nebyly četné ani velké, věnoval vzdělání svého ducha, jednoho pak dne začal sám psáti a ponenáhlu nabyl pověsti a vážnosti dobrého spisovatele, jenž dovede nejen věrně, ale i dojemně líčiti život svého lidu. Práce jeho: „Elämän havainnoita," „Kuvauksia kansamme elämästä" (Života pozorování. Obrázky ze života našeho lidu), jichž vyšlo už přes 10 svazečkův o 100 stránkách, vynikají zdařilou povahokresbou a jemnou mravní tendencí a věrným podáním finnské scenerie. Procestoval spisovatel svou vlast křížem a krážem.

— Vedle něho těší se velké oblibě pro tytéž vlastnosti spisovatelka *Wilhelmina Canthová,* jež vloni vydala u dva svazky sebrané své novelly. Spisovatelka táž je také oblíbenou dramatickou spisovatelkou; z dramatických prací jejích jmenujeme: „Kovan onnen lapsia" (Děti neštěstí), „Papin perhe" (Pastorova rodina) a nejnovější „Sylvi."

— Nadějným spisovatelem jest *Santeri* (Jugman Santeri), jenž šťastně debutoval novellistickou prvinou svou v časopise „Valvoja." Větší prací jeho jest roman „Hellaasa." Hellas jest hospůdka za městem, v níž se scházejí studenti ku svým „pitkám." Hrdina, Eljas, má plná ústa, snad také z počátku i srdce, idealismu a nadšení pro vše krásné, šlechetné a pravdivé, ale kapsu prázdnou. Ale co by si hleděl studia, „flámuje," bychom se tak vyjádřili, a konečně zamiluje se do číšnice krčmy Hellasy, již chce zachrániti sňatkem. Zasnoubí se, a láska jejich jest zprvu tak platonická, že se i polibků po vzájemné úmluvě zříkají, dokud by Eljas nebyl hotov. Ale jednoho dne zruší slib, a následek toho jest: Eljasovi se láska jeho přejí. Nechá studia, jehož se byl chytil, a vrhne se u vír společenského života, ale brzy vyloučen jest ze společnosti, když se rozhlásí, že se „táhal" s číšnicí. Z Eljasa stane se satirický a frivolní mladík, jenž s hrdým čelem nese svou „hanbu," až ho peněžité nesnáze přinutí opustiti město. Tu vystupuje na různých místech jako „oprávce" společenských poměrův, ale poněvadž i to nevynáší, obrátí, vrhne se na studium — theologie. A hle, přátelé opět otevrou mu své kapsy! Eljas složí zkoušku, stane se kazatelem na venkově, ožení se s probošťovou dcerou a jest — šťasten!

— *J. H. Erkko,* přední lyrik finnský, zpronevěřil se svým vlastním prohlášením a napsal novellu „Uskovainen" (Pietista). Je to zajímavý příspěvek ku poznání dosti rozšířené sekty ve Švedsku a Finnsku, tak nazvaných „Hihhulitů." Sekta ta odvozuje původ svůj či vznik z danského Grundtvigianismu, ale vlastně více methodismu se podobá. Autor v předmluvě udává, že práce jeho čerpána jest ze skutečného života, a zdá se, že tomu tak. Otec hrdiny, Holpana Paavoa, jest člověk všeobecně za čaroděje pokládaný, jenž by rád umění svému i syna svého vyučil, ale Paavo následkem rostoucí vzdělanosti nevěří hrubě v čarodějství, a opustí tudíž domov, nevycvičen v umění tom. Vstoupí do služby k sedlákovi, jenž jest přísným „hihhulitou"; Paavo přichytne se nauky té a zamiluje se do hospodářovy přísně religijní dcery Karoliny, jež slíbí, že bude jeho až „třetího dne po křtu," do té

však aby se všeho zdržoval. I pějí spolu žalmy a čítají v Písmě sv. Ale Paavovi se časem obojí znechutí, touží po lepším vyražení. I jde a stráví celou noc u muziky v městě. Karolina nedělá mu proto výčitek, ale demon žárlivosti probudí se v ní, a jednoho dne vrhne se Paavovi do náručí a zasype jej polibky. Tím však ztratí v Paavových očích svou svatozáři, přeruší s ní svazek a upadne v sítě staré kokety, s níž se ožení. Manželství stane se nešťastným, Paavo začne píti, sebéře se, stane se „hihhulitou," káže, modlí se k Bohu a má vidění. Ale tu stihne ho opět neštěstí; jeho miláček, dcera, klesne a odstěhuje se do ciziny, aby tam skryla svou hanbu. Paavo propadne zoufalství a svým zlým náruživostem, až tu jednoho dne dozví se, že jeho padlá dcera opět povstala a provdala se za řádného muže. Ta radostná zpráva učiní na starého tak mocný dojem, že na vždy změní způsob svého života a stráví poslední leta svá v ústraní ode všeho hluku světského. Jedinou vadou knihy jest, že konečný obrat není dostatečně motivován.

— Nováčkem jest spisovatel, jenž vystoupil pode jménem *E. Lassinen*. Vydal sbírku povídek a minulého roku delší práci „Köyhiä ja rikkaita" (Chudí a bohatí). V obou pracích jeví se spisovatel znamenitým stylistou (užívá však mnoho dialektních výrazův a švedismů), vadou prací jest nedostatek koncentrace a smyslu pro umělecké proporce. Ve sbírce novellet líčí v první povídce život studentský, jehož však nedobře zná, v ostatní pěti život lidový v jižním Tavastlendě neboli správně řečeno v nejsevernějším Uylandě. V povídce „Bohatí a chudí" řeší neboli pokouší se řešiti problem těch dvou stavův, ale jednostranně; jemu bohatí všichni jsou sami špatní lidé, kdežto chudí sami dobří, a podle toho také s nimi ku konci nakládá, ony odpravuje, těmto odměny dožiti se dává. Tendence jest dobrá, ale skutečnosti zasazeno několik štulců.

— *Esko Wirtala* (pseudonym) hřeší těmitéž hříchy, jako předešlý spisovatel. Jeho názory, jakož i sloh jest lidový, naivní, skoro bychom řekli rajsky prostný. Vydal sbírku novell „Esittämiä kertomuksia" a delších povídek „Se oli salittu," jež se prý celkem obecenstvu líbily. Jestli tomu skutečně tak, potom zajisté líbiti se bude i poslední kniha jeho „Kovalle ottaa." Vlastní jméno spisovatelovo jest Edvin Calamnius.

— *Alkio* (vlastním jménem Alex. Filander) vydal už druhý svazek svých obrázků z přítomné doby neboli „Aikamme kuvia." Jsou to krátké črty, v prvním svazku usiluje spisovatel ukázati neblahý vliv opilství a jeho škůdné následky, zvláště jak se jeví u obyvatelstva na východě kolem Botnického moře usedlého. Tentýž lid líčí spisovatel i v 2. svazku, jen že tentokrát ustoupil apoštol střídmosti uvažujícímu spisovateli. Druhý svazek obsahuje 6 povídek, z nichž nejlepší „Maineen uhreja," jakož i „Matti parka." Třetí svazek, tyto dni nám zaslaný, obsahuje povídky: „Praktikant," „Velká mzda" a „V kolisi." V první povídce líčen snad poněkud upřílišeně, jak nadutě a drze chová se z Janka na pána povýšený, t. j. za praktikanta (úředníčka) u železnice, člověk rovným sobě. Druhá povídka jest věru dojemná, ze skutečného života vzatá situace. Mnoholetý pacholek u probošta (Tomáš) míní vystoupiti ze své služby, aby v daleké cizině hledal lepšího zaopatření pro svou četnou rodinu. Slečna, dcera proboštova, Ilma, jež přečetla mnoho vlasteneckých spisů, vyčítá Tomášovi nedostatek lásky k vlasti. Tomáše to

bolí, ale setrvá na svém. A když odejde, tu slečna Ilma vypočítá, jak mnoho měla jeho rodina (šest dětí čítala) na den, když dostával ročně 200 marek. Víte, kolik to dělalo na jedna ústa? 8 fennikův, asi naše 2 kr.! V třetí povídce způsobem poněkud rozvleklým a nesouvislým líčí spisovatel, jakým kolisím vystaven jest kazatel (protestantský adjunkt), když po dokončeném cvičení má rozhodnouti, kteří jsou hodni, aby připuštěni byli ku stolu Páně (večeři). Domnívá se, že jednal dle nejlepšího vědomí a svědomí, ale potom nahlédne, že se dal vésti různými poměry přátelskými a jinými faktory u volbě. Ale upokojí se, když mu starý probošt řekne, že tyhle kolise zmizí, až se naučí žíti a jednati — dle starých návyků.

— *Emila Wainiosa* „Selman hääpäivänä“ (Selmanův svatební den) jest mnohokrát už otřepané thema o lásce. Autor líčí totiž subjektivními a originalními, ač místy poněkud nepravděpodobnými rysy, jak se zamiloval do neznámé dívky, seznámil se s ní a zasnoubil, jak potom romantické opojení opět mizí, až se svazek mezi nimi úplně přerve. Hrdina odebéře se do Helangforsu, a teprve po letech setká se opět se svou někdejší milou, jež právě slaví zdavky s jiným. Das ist die alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu.

— Nejnověji sebral *Santeri Jugman* své drobné práce po časopisech roztroušené u svazek, jemuž dal titul „Iltapuhteeksi“ (Černá hodinka). Spis. v nich jeví se impressionistou, jen že bez výběru hlubšího všemu věnuje pozornost svou, tak že ve sbírce vedle zrní i plevy dosť. Nejlepší jsou: „Rajoilla,“ „Koulutytto,“ „Huonemies,“ „Kunnia olkoon“ a „Tulo kotün.“

— Národní skaldové *Kauppis-Heikki* a *Kyösti* (Juhana Kokko) vydali po větší práci, onen roman „Kirotua työtä,“ tato řadu črt „Kruunun metsissä“ (V královských, t. j. vládních lesích). Oba spisy byly o poslední slavnosti pěvecké (podobného cosi jako pěvecké slavnosti felibristů) cenou poctěny.

A. Koudelka.

Anglie. „Mrs. Harry St. John“ jest realistická novella z bostonského života od *R. Appletona*. Hrdinka jest z ethického hlediska žena bez kapky mravního citu. Ač má vše, co jen hrdlo její ráčí, ač má hodného a oddaného muže, přece není s tím spokojena, nýbrž jako záletná, cizoložná žena udržuje styky s jinými muži, jež dnes daří svou přízní a zítra je odhazuje jako staré rukavičky. Zkrátka, spisovatel hleděl v práci svou snésti všecky výstřelky a vady naturalistické školy. Ale byť ve skutečnosti takové ženy byly, ptáme se, proč živel ten v literaturu uváděti? Známý anglický historik Froude odsoudil toho druhu moderní novelly těmito slovy (jež úplně podpisujeme): „Každému vrozena je touha, aby uveden byl do nejlepších společností. Bídáckým mužům a ženštinám pochybné pověsti vyhýbá se v životě každý poctivý člověk, a třebas osoby toho rázu v knize nebyly tak odporny jako ve společenském životě, přece společnost jejich není nikterak poutavá.“

— *K. Tynan* sebrala u svazek irské milostné písně, a to od nejstarších dob (překlady jich podává) až po verše Aubreye de Vere, W. B. Yatsa a jiných žijících spisovatelův.

— „A Canaanitish Woman“ od *Thom. Duncana* vyniká znamenitou charakteristikou a vypravuje nám o mladé dívce, jež v návalu náboženského nadšení zavrhuje svého milence, novináře, a jde za škotského puritanského

duchovního, jen aby unikla otrockému svému postavení jako společnice jisté damy. Dále líčí nám spisovatel její nudu v úzkém, nesnášelivém kroužku věřících jeho manžela, její radost, když se opět sešla se svým cynickým milencem žurnalistou,, a její zápas s pokušením odvrhnouti pouta ji vížící a býti šťastnou za každou cenu. Vítězství šťastně dobývá.

— Do jaké míry dlužno státi v slově, které jsme dali umírajícímu, toť problemem, který předkládá čtenářům rozřešiti *Miss Annie Thompson* ve své pathetické povídce „A Moral Dilemma.“ Na palubě parníku, plavícího se z Melbournu, souchotinářský mladík, jenž se vrací domů, aby se očistil v očích dívky, kterou miluje, z nařknutí falšování, svěří své tajemství a důkazy své neviny spolucestujícímu jednomu. V přístavě však santa cruzském souchotinář nešťastně zahyne. Spolucestující vrátiv se domů zapomene na celé tajemství, vzpomene si na ně teprv, až sám od dívky, do které se zamiloval, dostane košem. Pátráním doví se, že dívka, kterou miloval, jest právě tou, v jejíchž očích zahynulý se chtěl očistiti, a že milenec její jest skutečným falšovatelem. Co teď? Má jej udati, a tak zničiti štěstí dívky milované, nebo se má zpronevěřiti danému slovu? Rozporu rozřešení ponechává spisovatelka čtenáři.

— Time and the Woman“ jest dvousvazkový roman od *R. Prycea,* jehož sympathická hrdinka zove se Araby. Araby jest dcerou pí. Ruthvenové, jež opustí muže a také dceři své odloudí milence, Geralda, jenž se z počátku staré sireně kořil, ale potom do dcery zamiloval.

— *Grant Allena* „Royal Blood,“ povídka, líčí jednotlivé členy rodiny Plantagenetů, jež se pokládají za potomky královské rodiny, a jejich snahy a zápasy s předsudky (?) společenskými.

— *W. E. Norrisa* „A Deplorable Affair“ vyniká jemným humorem, je to milostná historie, v niž potřebné zápletky vnešeny jsou tajemným se chováním dívky, jíž svěřen jest prodej jistých šperků. Celé vypravování vloženo jest do úst starému knihkupci, jenž právě representuje humor. živel.

— „The Soldier and the Monk and other Stories“ rozpadá se ve dvě části, v první obsažen jest jistý počet italských a irských povídek (loci determinationem secundum), v druhé stručný nárys dějin kláštera sv. Marka a osob velikánů s ním spojených. Lepší jsou povídky italské, zvláště „The little bersagliere.“ Autorkou jest *G. S. Godkinová.*

— „Morris Julian's Wife“ vypadá jako pokračování Ibsenova dramatu „Rosmersholm“ a začíná také vlastně od toho okamžiku, kdy Nora opouští muže svého. M. Julianova žena, Satia, opustí manžela, protože ji tíží jeho shovívavost atd. (zkrátka, poněvadž ji chytne raptus), a odcestuje z Ameriky do Evropy a usadí se tu v Norsku. Na jejích cestách vypátrá ji muž v Janově, ale ona odepře vyhověti jeho prosbě sejíti se s ním. Nejkrásnější partií celé knihy jest ono místo, kde se líčí setkání se matky, jež zatím byla přijala místo ošetřovatelky nemocných v Londýně, se synem jejím u lože jeho. Když se však roznese, že se Julian domů vrací, a to s novou nevěstou, prchne Satia opět do Ameriky, kdež se konečně za divných okolností s mužem svým setkává, a tož jako obviněná z vraždy; do podezření toho vběhne následkem své lásky obětavé, kterou ho zaštituje před následky činu, jehož se Julian měl dopustiti. O moralce celé práce škoda mluviti, ale zpracování takové neodpovídá také thematu tak smělému.

— Historii psychického upíra, jenž ssaje a tyje ne z tělesné krve, ale z duševního života svých obětí, jest historie „Pierce a Morana“ od *C. Lawa.*

— *Mrs. W. K. Cliffordové* „A wild proxy“ líčí nám Helenu Lambertovu jako sličnou a rozumnou dívku, již pojati hodlá za choť L. Halstead, takto dosti realisticky vylíčený anglický gentleman, jenž však chová příliš rytířské smýšlení o ženě. Opakem jeho v té příčině jest jeho bratrovec Frank Merreday, jenž jest marnivým a domýšlivým a pravým kazimírem hodných žen, a jenž také usiluje hrdinku do svých tenat zaplésti, ale nepodaří se mu to zúplna.

— *M E. Coleridgeho* „The Seven Sleepers of Ephesus“ jest spíše fraška nežli povídka a jedná o tajné společnosti v jednom německém městě.

— *W. Clark Russell* ve svém romanu, recte povídce, neboť jest jenom jednosvazková, „The Tragedy of Ida Noble,“ jest dobrodružnou povídkou. James Portlack, druhý poručík na barce „Ocean Ranger,“ stane se obětí padoušství svého Yankee kapitana, je vysazen v lodičce na širém moři bez pokrmu a nápoje. Ale brzy jest vysvobozen mimojedoucí lodí, ale aby se stal obětí nové vzpoury, jež se konečně v jeho prospěch rozuzlí. Celkem obvyklá napínavá četba jako všecky práce Russellovy.

— Lepší se stanoviska realistického jest práce *J. Hockinga* „The Story of Andrew Fairfax,“ neboť líčí skutečný život a jest spravedlivý ku „klerikalům,“ ovšem anglikanským.

A. Koudelka.

FEUILLETON.

Jak se někdy překládá.

Method Zavoral.

Ve „Zlaté Praze“ vychází illustrovaný překlad romanu A. Robidy: „La vie électrique“ pod názvem „Z divů dvacátého věku.“ Jméno překladatelovo posud neudáno. Maje v rukou francouzský časopis „La Lecture,“ kde právě vychází onen roman, srovnal jsem překlad s originalem, a dím přímo, užasl jsem nad formou, v jaké odvážil se překladatel obecenstvu podati ono vysoce zajímavé dílo. Přiznávám, že překlad podobného díla není snadný, ale to přec nemůže býti omluvou ani překladateli, ani časopisu, jakým jest „Zlatá Praha.“ Překladatel si úlohu velmi zjednodušil: kde se jakási i sebe menší obtíž objevila, vynechal prostě dotčenou část, a to ne snad pouze těžší slovo, některou větu, ale hned celé strany. Tak hned z počátku plné dvě stránky, na nichž líčí Robida duchaplným způsobem, jak elektřina stala se člověka poslušnou. Jinde opět 10—15řádkové odstavce seschly se v překladu na 1—2 prosté věty. A jak přeloženo i to, co překladatel skutečně podal! Jen několik ukázek:

Une fuite se produisit au grand Réservoir avec une telle soudaineté, que le personnel ne put préserver que deux secteurs sur douze, et qu'une perte énorme, une formidable déflagration s'ensuivit.

Ve velikém sběrači nastal tak neočekávaný přebytek (!) elektřiny, že s rychlostí téměř okamžiku se rovnající dostavilo se obrovské — vybití. Ze dvanácti odborných přednostů (!! secteurs!) mohli býti zachráněni pouze dva.

Aneb:

Un père était en train de sermonner véhémentement son fils (asi: četl mu právě notné levity).

Jistý občan byl zaměstnán tím, že právě vyučoval (!) svého syna!

A opět:

S'étant marié entre deux découvertes ou inventions, il avait un fils, Georges Lorris, celui, que, le jour de la tournade, nous le trouvons en train de sermonner. Atd. ad infinitum.

Oženiv se v době prázdné (!) měl mezi dvěma svými vynálezy syna, jménem Jiřího, s kterým právě hovořil (!), když nastala zmíněná již elektrická smršť.

Jediné, co vzbudilo můj podiv, jest mistrovství, s jakým dovedl setříti překladatel s původní práce všechen půvab slohu, precisnost výrazů, jemnost ironie. Tak na př. Lorris, učenec dvacátého věku, slovy skvostně přepjatými projevuje svou hrůzu nad tím, že praděd jeho byl umělcem. Jak podal pan překladatel toto místo? Velmi stručně: vynechal je!

Jak rozbředle vedle originalu: „Un mariage étudié, raisonné, où j'aurai mis toutes les chances de nôtre côté!“ vypadá překlad: „Manželství to bude provedeno na základě dedukcí rozumových, na základě bedlivého studia, a nelze pochybovati, že povede k cíli.“

Uvedli jsme jen několik příkladů, dokonce ne všechny, a to opět ne z celého díla, nýbrž z prvních jen několika stran.

Máme za svou povinnost pokárati takový šlendrian veřejně, jednak že jde tu o vynikající dílo, a pak že „Zlatá Praha“ patří k časopisům příliš vážným, než aby směla propůjčovati své sloupce takovým ... „překladům.“

Dodatek.

O spise *T. V. Bílka* „Reformace katolická v království Českém po bitvě Bělohorské“ uveřejnili jsme v minulém ročníku (str. 450. nn.) zaslanou nám zprávu, v níž podán obsah díla. Netušili jsme, že se tam pod rouškou objektivity až suchopárné tají zúmyslné a vypočítavé útoky na osoby a ústavy církevní. To dokázal nyní *P. Josef Svoboda* obšírným rozborem ve Sborníku Historického kroužku (str. 98. nn.). Dokazuje tu kritik, že spisovatel

a) nezná neb nevšímá si politických směrů té doby;

b) nezná neb zamlčuje důležité mandaty, které jsou katolické věci příznivé;

c) nezná neb zamlčuje zprávy o práci, studiích, dobročinnosti, přijímání sv. Svátostí, uváděje se zálibou jen zprávy nepříznivé o kněžstvu i laicích;

d) nezná neb zamlčuje zprávy o řádění vojska necísařského;

e) líčí nepravdivě neúspěchy reformačního díla mezi lidem, neostýchaje se ani pramenů překrucovati, a úspěchy zamlčuje;

f) a konečně, že několik závažných, ba rozhodných citatů docela zkomolil, ano i v opačný smysl obrátil.

Obšírný rozbor, psaný až příliš mírně a klidně, zůstavuje trapný dojem. Tedy proti Církvi každá zbraň je dobrá? Už i mužové, jako T. V. Bílek, poskvrňují svoje jméno paděláním dějin? *Redakce.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 7.

Jak se mají Erbenovy pověsti národní k podání lidovému.

Napsal *Lev Šolc.* (Č. d.)

Na tomto základě přistupujíce k ocenění vlastní tvorby umělecké v Erbenově básni, z neznalosti českého podání Erbenova vydáváme se v nebezpečí, že něco napíšeme na vrub básníkův, co snad náleží české pověsti lidové. Leč nehledě k tomu, že z uvedených tří podání lze si učiniti ponětí pravdě dosti podobné, jak asi česká pověst vypadala, i jinak zbývá mnoho věcí ku srovnávání vybízejících, mnoho krás, v nichž ruka umělcova určitě se poznává.

Mimo hlavní pásmo děje všem třem podáním společno jest s Erbenovou básní vypravování o jabloni s krásnými, vonnými jablky, a o bílém holoubkovi, v jehož podobě duše kajícího zbojníka vzletla k nebi.

Některé nápadné shody jeví podání slovenské: vypsání podoby zbojníkovy (Erb. str. 67. n., Dobš. str. 16.); zvláště slova: „zvíře či člověk v medvědí koži“ = „stál zrutný, ako medveď obrastený, strašný chlap a v ruke držal veliký kyjak = „kyjem ohromným nad hlavou točí.“ — Prvé setkání žákovo se zbojníkem (Erb. 69 n., Dobš. 16 n.), zvláště slova: „Co jich tu šlo koli, neušel nikdo mé sukovité holi“ = „Lebo aby si vedel, ja som Mataj, a kto dostal se do mojich rúk, ešte každý dušu vypustil.“ — „Hoho! do pekla?“ = „Kde? do pekla?“ — „Přisahej, že potom věrně mi povíš, co v pekle uvidíš, a čeho se dovíš.“ = „Prisahej, že mi to vykonáš a že nazad idúci ohlásiš sa u mňa.“ — Skála, s níž zbojník číhá na příchozí (Erb. 67, Dobš. 23). „Stojí, stojí skála v hlubokém lese, podle ní cesta v habrovém houští“ = „na tej vysokej skale, z kade na liudí striehol.“ „Tu ho viedol chodníčkom, až prišli na samý vrch vysokej, mochom obrastenej skaly.“ — Zbojník Mataj zabil mnoho lidí i všecky své příbuzné (Dobš. 25), i u Záhoře „každý ten vroubek jest jedna vražda,“ kdežto Setník v podání moravském zabil dva lidi. — Počátek V. oddílu (Erb. 76), kde vypisuje se změna poměrů po uplynulých 90 letech, podobá se úplně počátku posledního odstavce pohádky slovenské (24). — U Erbena žák stal se biskupem („berlu biskupskou,“ 77), rovněž v pohádce slovenské (24); moravské podání má prostě „kněze“ (206), lužické „vysokého duchovního“ (wusoki duchomny, 178). — Jablka libovonná: „divněť neznámá vůně k němu vane,“ „jablka zlatá — a z nich se nese, ta rajská vůně vůkol po všem lese“ (Erb. 78) = „Tu ho zarazila utešená vôňa jablk“ (24). — Záhoř všecek mechem obrostl: „a z mechu se šinou...,“ „zpod šedého mechu“ (Erb. 79); i Mataj „bol celkom mochom obrastený“ (Dobš. 25). — I druhé setkání biskupovo s Matajem ve slovenské pohádce (25) tonem svým připomíná vypravování Erbenovo (80 n.); i to slovíčko „amen“ jest oběma společno, jen že je u Erbena (81 n.) Záhoř před samým skonáním pronese, ve slovenské pohádce biskup žehnající mrtvého.

Tyto shody snad ne zcela nahodilé vzbuzují v nás domněnku, že Erben pověst tuto znal, ovšem ne ze sbírky Dobšinského, nýbrž odněkud odjinud. Tím zajímavějším jest pozorovati, jak Erben látku

z podání lidového váženou poetickým účelům přizpůsobil, či vzhledem k neznámému nám podání českému opatrněji řečeno: srovnati báseň s podáním.

„Záhořovo lože“ je z nejkrásnějších ballad, ba vůbec básní českých a může se směle rovnati nejlepšímu, co poesie jiných národů v tom oboru má, na př. velikým balladám Schillerovým: „Der Kampf mit dem Drachen,“ „Die Kraniche des Ibykus“ a p.; napsali bychom rádi „nejkrásnější báseň česká,“ kdyby subjektivnost individua lidského takové naprosté položení superlativu připouštěla. Kdo báseň tu zná, připustí rád, že typus český nenaskytl se mu často v takové kráse a leposti. Proti tomu podání moravské a lužické jeví se obsahem i poeticky chudým; nad ně daleko vyniká podání slovenské, jakož vůbec pohádková Musa tatranská je snad nejkrásnější ze slovanských. A přece jaký to rozdíl mezi Erbenovou básní a slovenskou pohádkou! V tom právě ten div, že Erben z pohádky učinil báseň umělou dle všech požadavků tohoto umění: *a)* on jí dal určitý tvar ballady, *b)* on jí dal určitý český ráz, *c)* on ji prodchnul svěžím romantickým duchem, *d)* on ji prodchnul vznešenou ideou.

Ad *a)* Z pohádky = báchorky učiněna báseň v užším slova toho smyslu, s určitým tvarem ballady. Za účelem tím vymýceny živly čistě báchorkové a nahraženy vážnějšími rysy pověsti hrdinské a legendy; živly báječné (mythické) uvedeny v původní ryzost a prostotu. Tak není v básni Erbenově domku na mýtině lesní, v němž stará zbojnička přebývá se svým zbojníkem (mor., luž.), ani domu ze samých lidských hlav vystavěného (sloven.); Erben zvolil pouze vysokou, mechem porostlou skálu (sloven.!) za sídlo Záhořovo a věkovitý, vykotlený dub za jeho příbytek. — Není tam slyšeti o svěcených věcech (mor.), o svěcené vodě, kropence, o šípkových prutech, o pohádkovém starci-andělu, jenž žákovi na pomoci jest (sloven.). — Erbenův mládenec vše vykonává mocí úmyslu, pevnou vírou v neskonalé milosrdenství Boží, znamením svatého kříže, jež ho všude vysoko vztýčené provází. — Erbenův mládenec nevzal s sebou meče ani svého ani Záhořova, on znázorní Záhořovi hrůzy lože toho tím, že zvěstuje, kterak čert, nechtící vydati zápisu, přese veliká muka, přece hned jej vydal, když mu pohroženo ložem Záhořovým (74). Jak obezřetný to po stránce aesthetické obrat poetický proti potvorným popisům a obludným výmyslům zvláště pohádky slovenské (str. 21. pod čárou)!

Proti neurčitosti topografické a proti zmatku přímo pekelnému v pekle samém, jak v pohádkách se jeví, u Erbena viděti určitost, pokud při takových věcech jest možna: peklo přímo na západ proti východu a nebi, a peklo samo na způsob státu spořádáno se Šatanem, pekelným knížetem, v čele, na němž poutník i zápisu vymahá. — V Erbenově básni ničeho není o tom, že by kající zlosyn měl holými prsty vyhrabati jámu ve skále a na holých kolenou v ústech přinášeti vody k zalévání zasazeného kyje, tak že se Mataj na konci objeví zkomoleným na rukou a na nohou (sloven.); on užil velejemného rysu,

v moravském podání už nepochopeného (tam, když ze zbojníka duše holubičkou do nebe odletěla, potom „ten mechem obrostlý peň se též rozsypal,“ 207), ve slovenském přebytečného, a ustanovil Záhoři káti se takto (75):

Tu kleč přede svědkem svých hroznych činů,
kleč ve dne v noci, ukrutný zlosynu!
Času nepočítej, nedbej žízně, hladu,
jedno počítej svých zločinů řadu,
lituj a pros Boha, aby smazal vinu.

V tomto způsobu pokání nám zdá se skryta býti hluboká moudrost, dle níž pokání samo má býti cestou k nápravě. Záhoř, jenž dříve nepropustil člověka živého cestou, již zalehl, ba jenž i lidským masem se živil („byl bys mi dobře, místo tuhé zvěři, za malou pochoutku dnes na večeři,“ 70), týž Záhoř má teď klečeti na jednom místě, nedbaje žízně ani hladu, on, jenž dříve ničího života nešetřil, ani lidského, teď ani svého vlastního života hájiti nesmí, nesmí se brániti ani zvěři ani ptákům ani hmyzu, ba ani těm rostlinám lesním, pchavým ostružinám a tlícímu mechu, musí mrtviti se a na pospas vydati vlastní tělo, až konečně sebemrtvení dovršeno jest a on zaroste všecek mechem a ostružinou. — Z kyje zbojníkova časem, účinkem jeho pokání vyroste strom. Jablka na něm dle podání moravského jsou hříchy zbojníkovy, dle lužického jsou to duše zbojníkem zabitých lidí, k čemu se přidává i slovenská pohádka, pravíc, že po každém vyznaném hříchu jedno jablko spadlo, proměnilo se v holoubka, jenž letěl do nebe. Možná, že poslední dvoje podání má v něčem pravdu; neboť jako matčina duše vtělila se ve kvítek na mohyle rostoucí (Mateří douška), jako duše zabité sestry vtělí se ve vrbu z mohyly její vyrostlou: tak lze si mysliti, že duše zabitých lidí, jichž krev lpěla na kyji (srv. mor. pod., kde dva lidé zabiti dvěma holemi), když se kyj ujal a vzrostl ve strom, zasedly na stromě jablkem jednakaždá; z jablka pak udělá se holubice, když rozhřešením nastalo odkletí. Tento složitý postup Erben uvedl na pravou míru tím, že z kyje krví lidskou potřísněného („každý ten vroubek jest jedna vražda“) a ze skály, na níž a kolem níž zbytky zabitých prachnivějí („zeptej se těch kostí, ježto tu leží prachnivějíce“) dle obdoby zmíněných a jiných pověstí lidových vyrůsti dává stromu, nesoucímu zlatá a libovonná jablka. Jablka ta jsou zkrátka „ovocem Záhořova pokání.“

Těmito asi a jinými drobnějšími změnami z pohádky stal se předmět básně důstojný. Útvar ballady pak s sebou nese (mimo řeč vázanou a příkrasy její), že i pořad i povšechný ton vypravování od pohádky se liší. Kdežto báchorka = pohádka vypravuje pořadem historickým a chronologickým, nepřerývajíc, pokud možno, pásma započatého: ballada, jak už při „Svatební košili“ jsme viděli, uvádí nás do prostřed děje a pohybuje se pak v úryvcích dále dle význačných momentů své události. Ton ballady způsoben jest živlem subjektivným, jak se jeví v místech lyrických a v líčeních, o čemž ještě níže promluvíme.

Ad *b)* Zvláštností světa pohádkového, jenž jest docela jiného druhu, než tento svět skutečný, jest, že větším dílem úplně postrádá zbarvení místního, národního, oplývaje svými barvami duhovými, půjčenými od obrazotvornosti. Tak skutečně ani chudé moravské a lužické podání, ani nádherné slovenské nemá vlastního rázu krajinného nebo národního. Přijímajíc místní a národní zbarvení, báchorka mění se v pověst. Učinil pak i Erben z báchorky pověst. Všecka scenerie naší básně je tak typicky, tak význačně českou, že, kdo jednou pochopil slova její, do nejdelší smrti nezapomene dojmů těch, a projížděje vlastí česko-slovenskou každou chvíli zastaví se před obrazem nebo předmětem, při němž rtové jeho bezděky zašeptají to neb ono místo, ten neb onen výraz „Záhořova lože.“ Místa, jako: „Šedivé mlhy nad lesem plynou... a kdo pochopí, do smíchu mu není“ (64), „Daleké pole, široké pole...“ (65), „Stojí, stojí skála v hlubokém lese... pohodlný nocleh líté lesní šelmy“ (67), „Minula zima, sníh na horách taje...,“ „V zeleň oděly se v lese ratolesti...“ (70), „Ušlo jaro — léto; již se dnové krátí...,“ „Devadesáte let přeletělo světem... jen to slunéčko modravého nebe... tak i nyní ještě vždy blaží tebe“ (76), „Jest opět jaro. Vlažný větřík duje...“ (77), „Habrovým stínem hlubokého lesa...“ (77), „na holé skále strom košatý stojí... po všem lese“ (78), „Jen pařez veliký stojí vedle něho, po němž ostružiny s mechem se vinou...“ (79), „Stoletá sosna na chlumové stráni...“ (74) — ta i četná jiná místa jsou, bez nadsázky, klasickými obrazy české krajiny a byla by každé jiné literatuře ku cti a k ozdobě. Však nejen příroda, nýbrž i člověk v Erbenově básni vzal na sebe podobu domácí, ryze českou. Ten poutník neznámý, v habitě šerém, s tím křížem v ruce na dlouhé holi, — ten mládenec pěkný, mladý, tváře panenské, bezvousé, lící svadlých a zapadlých očí, s tím želem v srdci pochovaným, s tím neštěstím, jež tělo jeho před časem tíží, — ten poutník, jenž nedbaje vlídných hlasů, bosýma nohama, studenou rosou a tmavou nocí přímo k peklu kráčí, — ten mládenec milý, jenž posiliv se vroucí modlitbou, s tváří jako stěna, s pohleděním ledným, ale v srdci s plamenem zhoubným, divokým náhle se vzchopí a ve jméno Boží k západu zaměří, — ten zatracenec, jenž neleká se Záhoře a neotřesenou důvěru chová v nekonečné milosrdenství Boží, — ten vítěz nad peklem,

postava přímá, oko přísné, smělé,
studený poklid na jeho čele,

ten muž Boží, z jehož „bledé, ušlechtilé tváře jakoby planula slunečná záře,“ jenž nezradil Záhoře a věren své přísaze i z pekla věrnou mu nese zprávu, — ten muž Boží, jenž tak přísné pokání ukládá Záhoři, — a zase ten Boží sluha, stařeček shrbený, jenž o berle biskupské kráčí dalekým lesem, aby Záhoři s rozhřešením milost ohlásil: není to postava ryze česká, nepřipomíná nám každým hnutím naše svaté patrony a dědice Václava a Vojtěcha? Zejména poslední světec se svou pevnou, až tvrdou a neustupnou povahou a s tím tajemným žárem, s tou horoucí zbožností v nadzemském srdci svém, jež slabosti a chyby dobráckého lidu svého ani pochopiti nemohlo,

ani odpustiti jich: tento Slavníkovec velebný, ale přísný a tvrdý, kdybychom se poněkud jen do hlubin mystiky spustiti chtěli, všecek v našem poutníkovi spatřiti se může. Dobývání zápisu na knížeti pekelném, i jednotlivá slova, jako: „Dříve než jsem viděl den života prvý, zapsán jsem peklu otce svého krví klamem ďábelským," obrácení zbojníka Záhoře peklu propadlého, i to pěkné podobenství:

Takto se loučí od své drahé panny
mládenec milý v poslední době,
ubíraje se v cizí světa strany atd.,

vše to mohlo by se symbolicky vykládati o životě a apoštolování tohoto světce ve vlasti českého Záhoře od těch „bosých nohou" až k tomu „loučení" a k těm „zlatým jablkům divné krásy a rájské vůně." Tak daleko ovšem nejdeme, ale českost tohoto výtvoru uměleckého zdá se nám zjevnou. — I ten Záhoř je typ ryze český, jak v dějinách našich, na př. za doby husitské dosti rázně se osvědčil. Byloť potřeba těžké rány a silného otřesení, než stařík zuřící obrozuměl. A přece i v Záhoři tkví vlastně jádrem svým to dobré, zlaté srdce české, jak svědčí verše:

Lože Záhořovo! — Záhoř je to jméno,
od matky méně kdy často vysloveno,
když učívala mne plésti rohože,
když mi rohoženi na mechu stlávala
a vlčí kožinou mne přikrývala.
A nyní v pekle Záhořovo lože —?

Týž spor mezi drsným vnějškem a nitrem už očištěným jeví se ještě ve slovech, jimiž Záhoř promlouvá ke služebníku: „Ty nech, netrhej — však jsi nesázel!" proti pokorným slovům, jimiž svého osvoboditele vítá (80):

Ach, pane, pane můj! dlouho's nepřicházel:
hle, tvá sazenice již ovoce nese,
ach, utrhni, pane! však sám jsi sázel!

A konečně kdo je ten chorus, jenž pronáší milá, vlídná slova upřímného pohostinství (64):

Poutníče neznámý v habitě šerém . . .
kam se ubíráš nyní pod večerem?
kam tak pospícháš? Tvá noha bosa,
a jeseň chladná — studená rosa;
zůstaň zde u nás, jsmeť dobří lidi,
dobréhoť hosta každý rád vidí . . .

A str. 65.:

Mládenče pěkný! nechoď za noci;
možné-li, budem rádi ku pomoci,
a při nejmenším snad potěšíme.
Jen nepomíjej, pojď, pohov tělu:
neníť bez léku nižádného želu,
a mocný balzam v důvěře dříme.

Kdo by to byl jiný než obyvatelé našich odlehlých pohorských vesniček, kteří sami ničeho nemajíce, přece by rádi pomohli trpícímu, a jejichž varovný hlas i za vzdáleným poutníkem doráží (68), když mu nebezpečí hrozí: „Utec, mládenče! obraťse zpátky! . . . a neroztříští tvou hlavičku v kusy!"

Ad *c)* Básní Erbenovou vane svěží, moderní duch romantismu. Co nazýváme romantismem, tkví z veliké části v pojmech: soucit — nálada — symbol. Již při „Svatební košili“ ukázali jsme na rozdíl mezi klidným, naivným výkladem pohádky a pohnutým, sentimentalným ballady. I při „Záhořovu loži“ je to dosti patrno. Připouštíme, že na místech, ať tak díme, effektních, kde se líčí nebezpečenstva i hrůzy pekelné, vypravěč pohádky posuňkem, hlasem i slovem bude útočiti na cit posluchačů; proto však z naivné objektivnosti přece nevystoupí, zůstávaje celkem nehybným, jako ta antická maska. Jinak jest v balladě, kde soucit a nálada jsou pramenem četných míst lyrických a líčení, jimiž subjektivní stanovisko básníkovo se vyráží. V tom smyslu Erbenova ballada vyhovuje vkusu naší doby. Takových míst jsme právě hojný počet označili i nebudeme hromaditi dalších. Ukážeme jen, jak znamenitého účinku básnického, jak vzácné krásy básník dodělal se symbolickým spořádáním a upravením své látky. Jako v onom slavném místě Mickiewiczova „Konrada Wallenroda“ Němen dělí dva nepřátelské světy; na levém břehu na pahorku kříž, heslo Němců, rozpíná hrozná ramena svá proti Litvě, na pravém ční štíty svatyň pohanských, šumí lesy, a jen ta halouzka litevského chmelu přepíná se na druhou stranu touhou po pruském topoli; jako zde kříž je symbolem kultury s křesťanstvím postupující proti bujícímu přírodnímu pohanstvu, jehož obrazem jsou lesy litevské s tou pnoucí se halouzkou chmelovou: tak v Erbenově básni Kristus rukama roztažênýma ve dvě protivné strany světa naznačuje velikolepou, odvěkou antithesu světla a tmy, dobra a zla, nebe a pekla, která provedena jest mezi počátky části II. a III. „Daleké pole, široké pole..., brzy zase vzdychá, těžce, zhluboka,“ „Stojí, stojí skála v hlubokém lese... a skok za skokem prostřed cesty stane.“ Antithesu tu stopovati lze až do podrobností: Daleké, široké pole — skála v hlubokém lese; přes pole cesta — podle skály cesta; podle cesty pahorek a na něm štíhlá jedlice s příčkou — na skále dub velikán, věkovitý; na příčce přibitý Kristus, Bůh trpící — pod dubem leží člověk zhoubce; Kristus, trpitel, umučený, ukazuje cestu k nebi a k peklu — člověk zhoubce, obr, nikoho cestou nepropouští; pod křížem klečí jej objímaje zbožný poutník — zpod dubu vyskočí divoký zbojník, kyjem toče nad hlavou; onen prosí o vysvobození z pekla — tento chce prosícího sprovoditi do pekla jedinou ranou. — Jsou-li místa lyrická a líčení báchorce cizími, tím spíše lze to říci o takovémto hlubším smyslu obrazů, jenž jest výplodem mysli romantické, za každým jevem hmotným tušící podstatu a původ jeho — ideu.

Ad *d)* Idea básně. V podání lidovém jedinou pohnutkou pokání zbojníkova jest strach před mukami, jež ho v pekle očekávají, a přání, aby jich nějak unikl. Změnu, jež se udála se zbojníkem po oznámení hrůz pekelných, moravské podání vypisuje takto: „Zbojník se zděsil a prosil ho, je-li mu ještě od toho lože zpomožení? Panáček mu povídal, že proč by nebylo, jenom chce-li se k Bohu obrátiti a přísné pokání činiti? Zbojník až se rozplakal, jak sliboval, že se

chce všemu podrobiti, jen aby na to strašné lože v pekle nepřišel.“ — Slovenské praví: „Tu Mataja prejal strach; obľadol ako stena; kyjak mu z ruky vypadnul; ruky složil a hádam prvýraz v svojom živote vzdýchnul: ‚Ach, Bože, Bože!‘ Slzy ho zalialy a za hodnú chvílu mlčal. Potom obrátil sa ku žiakovi a opýtal sa ho: ‚A dozvedel si sa, akoby ešte oslobodiť som sa mohl od tej postele?‘“ — Proti tomuto prostému, naivnému smýšlení podání lidového Erbenova báseň založena jest na učení křesťanském o milosti Boží. Jako dopuštěním Božím stalo se, že poutník „dříve než viděl den života prvý, zapsán jest peklu otce svého krví klamem ďábelským,“ tak zase jen milostí Boží může býti vyrván peklu, a opět jen milostí Boží může převeliká vina Záhořova býti vyrovnána. O tom svědčí tato místa:

Str. 69. Milost boží velká! a znamení kříže
zlámeť i strašlivé pekelné mříže,
porazí Satana se vší jeho mocí!
Milost boží velká! ta ráčí dáti,
že se slabý poutník co vítěz navrátí,
dobuda zápisu z pekelné noci.

Str. 72. O hněvu božím slovo moje svědčí,
ale milost boží nekonečně větší.

Str. 75. Nemluv takto ke mně! červ jsem, roven tobě,
bez milosti boží ztracen věčně věkův.

Str. 75.... lituj a pros Boha, aby smazal vinu.
Vina tvá jest velká, těžká bez příkladu:
bez příkladu budiž i tvoje pokání,
a bez konce jest boží smilování!

Str. 77. Milost boží velká! ta sluhu svého
mocně provedla skrz pekelnou bránu,
v úřadě svém svatém povýšila jeho...

Str. 81. Bez míry, bez konce jest milost boží,
nás oba vytrhla pekelnému loži!

Máme za to, že nejednáme z míry směle, spatřujíce tuto ideu v Erbenově básni; neboť jen tou šťastnou náhodou (a právě nekonečně rozmanitou a nikdy nevystiženou, na oko často bezúčelnou hrou náhody milost Boží na člověka a v něm působí), jen tou náhodou, že Záhoř s tímto poutníkem se setkal a puzena se cítil nezabíjeti ho, jen tou náhodou přiveden byl na cestu dobrou, došel odpuštění své viny a tím i osvobození od strašného lože pekelného.

Posudky.

O základech mravnosti. Pokus mravouky přirozené, zvláště pro potřeby vychovatelské. Napsal *Petr Durdík.* Spisů Dědictví Komenského č. 1. V Praze 1893. Str. 119. Cena 2 k. 40 h.

Konečně také jeden Slovan, Čech, přichází s novou soustavou filosofickou, nebo — chceme-li mravovědu „vybaviti z tuhého svazku s filosofií theoretickou“ (str. 5.) — s novou soustavou mravovědnou. Jméno její jest „panolbismus“ (= nauka všeoblažovací); jím nahraženo dřívější jméno „paneudaimonismus,“ jelikož prý eudaimonismus

v nové filosofii nabyl příchuti egoismu (str. 11. n.). P. spis. k názoru tomu došel prý z kořenů křesťanských, ale studiem učení a života Sokratova; názor jeho byl prý dříve hotov, nežli seznal positivismus, s jehož naukami chce p. spis. ve mnohém souhlasiti.

Zpráva taková překvapí každého, kdo se filosofií obírá, nepříjemně. Těch nových —ismů račiž nás už milé nebe uchrániti! Filosofie, míní Trendelenburg, neustálí se dříve, dokud neporoste, jako jiné vědy, nezačínajíc pokaždé znova v každé hlavě, nýbrž ujímajíc se historicky problemů a vedouc je dále. Spisovatelova nová soustava je v podstatě moderní socialeudaimonismus, který v různých odstínech má různá jména, jako na př. ten pověstný altruismus. K tomuto se však p. spis. v theorii nezná, maje příliš dobře na paměti, že pud po osobním štěstí je vždy nevývratným protestem proti každému jednostrannému altruismu.

P. spis. chce raději vše oblažiti, i slučuje tedy společenský eudaimonismus s osobním, a to tak, že člověk svého štěstí hledá jen v tom, aby působil pro štěstí jiných. Jedinou ctností, ze které všecky ostatní vycházejí, jest láska k lidstvu. Člověk ctnostný „své blaho zří jen ve blahu obecném“ (str. 23.). „Nežádá se na něm, aby na sebe nemyslil, aby sebe zanedbal; naopak sebe má hleděti co nejvíce zdokonalovati, již také (!) proto, aby byl důstojným členem společnosti a zvětšenou způsobilostí svou tím více jí dovedl prospívati“ (21).

Tedy eudaimonismus nejčistšího zrna. Není zcela jasno, co vlastně a zpříma tím štěstím lidstva jest míněno, a kdyby to byla jen rozkoš z nabytých dober, tedy by to byla mravouka nemravná: neboť jednati výlučně jen pro rozkoš a slast jest nemravno. To připomínám panu spis. i naopak všem těm pedagogům našim, kteří načichnuvše lindnerštinou, odsuzovali nepřímý eudaimonismus křesťanský jakožto ne dosti čistý a nezištný.

O tomto zásadním problemu mravovědném p. spis. dále asi nepřemýšlel, neboť pak by nebyl mohl se tak snadno přenésti přes vážné námitky, které kdy proti výstřednímu eudaimonismu, v křesťanství i před ním, učiněny, a přes obavy, k jakým důsledkům on vede. Dosti povrchně sloučil obojí směr eudaimonistický, osobní a společenský, podřídil onen tomuto, jelikož by domnělý egoismus v našem století příliš křičel, a myslí, že utvořil novou spásonosnou soustavu těm, kteří nevěří v Boha jakožto zákonodárce, ať jsou materialisté či spiritualisté atd. (str. 66.). Ke kritice vybízejí jenom tyto prvé věty soustavy jeho, neboť podrobná mravouka jest jenom méně spořádaná a méně odůvodněná mravouka katolická, jak se probírá v 7. třídě gymn. A když zkoumáme ty zásadní věty v soustavě spis., tedy uvidíme, že jsou to vlastně „základy mravnosti bez základů,“ tak že konec konců nechápeme té spokojené důvěry, jaká se v novou tu soustavu klade.

Zkoumejme tedy ty základy. Normou mravnosti jest panu spis., aby každý působil ke štěstí společnosti. „Každý touží po vyplnění svých přání... Tato snaha o sobě není nic nemravného, jakož vůbec

v přírodě nic nemravného (a ovšem ani nic mravného) není. Nemravnou se stává teprve, když člověk ve styku s jinými lidmi hledí sobě vyhovovati na újmu jejich.“ To je věru z části nová soustava, ale nemravovědy. Tedy samy o sobě skutky vniterné, smýšlení, žádosti atd. neznamenají ve mravnosti nic? P. spis. sice píše o dobrém smýšlení, o pokojném svědomí a pod., ale to jen proto, že jest nedůsledný, právě tak jako pouzí socialeudaimonisté (na př. Paulsen nebo Giżycki), jejichž nauku soustava spisovatelova by měla doplniti. Nedůslednost záleží v tom, že se jednak za pravidlo mravnosti klade společenské oblažování, jednak se za mravné či nemravné kladou věci, které se společnosti pranic nedotýkají; buď tedy je princip panolbismu chybný, anebo jsou vniterné úkony mravně lhostejny.

Snad namítne p. spis., že mravní cena vniterných skutků dána je v soustavě jeho tím, zdali by mohly — jsouce na venek provedeny — prospěti či uškoditi. Porozuměl-li jsem dobře úmyslům spis., je snad právě tato stránka u něho pokrokem proti pouhému altruismu, ačkoli mně nepřipadlo žádné místo v knize, kde by to zcela výslovně bylo poznamenáno. Avšak i takto je pravidlo nedostatečné. Na příklad lze uvésti třeba hned naši peněžní aristokracii, která dobročinným účelům věnuje tisíce i milliony, jen aby dosáhla vyšších titulův atd., tedy z pouhé ctižádosti. Kristus Pán by k tomu řekl: amen, pravím vám, dostali už odplatu svou — skutek jejich mravní ceny nemá; a tak soudí každý charakter. Panolbista tak souditi nemůže. Ačkoli v theorii přílišnou ctižádostivost snad zavrhuje, v tomto případě nemá pro ni žádného mravnostního měřítka: ctižádostivec onen nikomu neškodí, sám jakožto panolbista je s ní i se svým skutkem — snad — spokojen a chudině prospěl. Takových příkladů je dosti.

Když už mluvíme o ctižádosti, stoj zde na př. casus páně spisovatelův (na str. 36.): „za blaho vlasti člověk musí [? snad „má!“] obětovati i čest svou.“ Možná, ale vůbec řečeno, podle zásad panolbistických, nevím. Dejme tomu na př., že to není jeden člověk, jest jich víc — kde pak potom ostane blaho vlasti, když na př. zástupcové její cti své pozbyli? Mně se aspoň zdá, že i o panolbismu platí úplně výčitka Wundtova: ze samých nicek nepovstane veličina, t. j. když osobnost pro sebe nemá mravní ceny, nýbrž jenom vzhledem k celku, pak jí pozbývá také celek, anebo, kladně řečeno: mravní měřítko třeba bráti od jednotlivé osobnosti a odtud je rozšiřovati na celek; to jest mravověda křesťanská, opak panolbismu.

Že onen nahoře zmíněný ústupek o mravní ceně pouhých vniterných úkonů, které by mohly býti společnosti prospěšny, jsouce na venek provedeny, v soustavě p. spis. nemá místa, vysvítá z příkladečku na str. 21.*: „Klášterů, ve kterých řeholníci ničeho nedělají, panolbismus nemůže schvalovati.“ To „ničeho nedělají“ míněno zajisté cum grano salis o řádech rozjímavých, ve kterých se ovšem i po lidsku mluveno také „něco dělá,“ neboť oni řeholníci opatřují svoje soukromé i společenské potřeby sami, povzbuzují k pěstování lepší, duchovní stránky člověka a pod. Leč o to nechci

se s p. spis. dále příti. Klasická jest výtka další: „Neslouží Bohu, kdo neslouží lidem, a kdo lidi miluje, Boha miluje.“[1]) Oni řeholníci tedy, abychom se k vlastní věci vrátili, mají za hlavní úkol modliti se a rozjímati, bohoslužbu konati atd., totiž Bohu se připodobňovati zdokonalováním svého života duchovního. P. spis. je prý trochu sokratik; nuže už před Kristem Pánem Platon, také sokratik, klade to za úkol člověka (Theait. 1, 76.). Ale vzhledem ke společnosti mají oni řeholníci za úkol, modliti se za lidstvo, aby bylo ctnostné a bohulibé. Modlitba sice u panolbisty nemá ceny, ale ona vniterná a svým způsobem osvědčovaná láska k lidstvu a ta touha, aby lidstvo si hledělo pravého štěstí svého v bohulibém životě, by měla míti též u panolbisty mravní cenu; nemá jí však, jelikož mravnostní měřítko panolbismu jest zevnější, jest chybné.

Na jiné odpory v panolbismu budiž jen stručně poukázáno. Mravnost jest věc osobní a odtud teprve se stává společenskou: tato pravda bude vzdorovati každému panolbismu. To Aristotelovo zoon politikon jest nepochopený locus communis, se kterým se tu operovati nemá. Napřed položil p. spisovatel zcela správně slovíčko: „sum“ (NB. Descartesovo cogito, ergo sum, je skrytá tautologie; to by p. spis. mohl už věděti od svého soujmenovce, prof. Dra. Josefa Durdíka). Tedy: napřed jsem, a potom jsem s jinými. Odkud jsem? Odkud jsou jiní? Co je mi po nich? Proč jest mi něco po nich? Jen proto, že jich potřebuji? Kam spěji? Kam spěje společnost? atd. atd. — to jsou nezbytné theoretické základy mravovědy.

Osobnosti jsou a zůstanou různé, různé jsou jejich potřeby, tedy také jejich štěstí, jejich „pokoj svědomí,“ o kterém společnost nemá potuchy; co s ním v panolbismu? Bude-li chtíti panolbista mravně jednati, ať napřed dobře prostuduje svoji užší i širší společnost, co jest jí k blahu; bude to pak dokonalý státník a vůdce společnosti. Co však učiní v pochybnostech a v nevědomosti? Vždyť jednati musí pořád! Učiní ovšem podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, jak ta starosvětská mravouka praví, ale panolbista jej snad odsoudí, neboť někomu se nezachoval, třebas i celé společnosti; vyburcoval ji, rozčilil ji, pokazil její štěstí. — P. spis. píše také o „přílišnosti“ ve vlastnostech a úkonech, na př. o přílišné ctižádosti. To není prvek, jenž by se hodil do soustavy panolbistické, neboť zde platí důsledně: čím víc, tím líp, čím více společného štěstí, tím lépe, jednotlivec ať se obětuje. Proč a nač? Inu, aby se druzí měli dobře; jednotlivec bude se tím samým také míti dobře. Je to jisto? Kdo za to ručí, že to vědomí vždycky postačí? Dejme tomu, že společnosti bylo spomoženo nekalým skutkem jednotlivce — posvětil účel prostředky? Nevím, podle jakého objektivního měřítka by to panolbismus posoudil, ne-li podle toho, že jisté skutky jsou vždy samy v sobě mravné či nemravné. Myslí p. spis. opravdu, že při jeho nauce je lhostejno, jest-li kdo „spiritualistou či materialistou“? (str. 66.) Jakou pak cenu

[1]) P. spis. tu cituje proti těm řádům dokonce i písmo svaté. K tomu snad netřeba další poznámky!

mají na př. pro tohoto vyšší statky člověčenstva? Kterak pak zjedná spiritualista materialistovi jeho štěstí? Všude prý platí na př. zásada: k dítěti a churavci chovej se šetrně. Opravdu všude? Co řekne důsledný panolbista těm zbytečným břemenům lidstva?

Str. 4. „náboženství se často utíkalo ku vnější moci státní, nedůvěřujíc své působivosti v nitro člověka.“ P. spis. jest učitelem vzdělaných lidí; neužil ještě nikdy donucovacích prostředků naproti těm, u kterých se mu nepodařilo působiti v nitro jejich, aby přišli do školy, aby se tiše chovali, aby se učili atd. atd.? A co by učinil, kdyby nějaký nepanolbista mu vrazil do učebny a ztropil mu tam povyk? Prosím! — Str. 8. egoismus a sebeláska není totéž. — Str. 44. odsouzen po zásluze „humbug s dobročinnými plesy“; odsuzuje je důsledný panolbista? — Str. 64. „... dogmata, o jejichž rozumové odůvodnění pokoušel se scholasticismus, ale s nevalným úspěchem.“ P. spis. měl říci: se žádným úspěchem, neboť vlastní dogmata se u katolíků rozumově neodůvodňují a nikdy neodůvodňovala, nýbrž jen objasňovala. — Str. 71. je probrána ethika Aristotelova. Ref. přeložil a kommentoval Aristotelovu Ethiku Nikomachovu, ale toho, co p. spis. o Arist. ethice povídá, tam nenašel. — Str. 74. o filosofii středověké by panu spis. velice prospělo, kdyby se odhodlal přečísti, třebas v německém překladě, mravovědu sv. Tomáše Aqu. Opustil by pak leckterou svoji modlu; to mu každý znalec zaručí. — Str. 78. velmi pěkně psáno o Komenském a jeho lásce k lidstvu. O jeho kruté nelásce k jistému lidstvu a o rozličných projevech jejích pomlčeno, dejme tomu, správně, z úcty a šetrnosti; prosím tedy pana spis. pro podruhé, aby aspoň křivě neposuzoval též druhých stran: hanc veniam damus — petimusque! — Str. 82. že by byl Locke učil: „co jest mimo zkušenost, jest naprosto skryto našemu poznání,“ o tom silně pochybuji.

Na str. 12.* praví p. spisovatel: „Jeví-li některé náboženství k filosofické mravovědě jakousi nevraživost, jest asi hlavní toho příčinou řevnivost.“ Bylo by na výklad těchto a podobných věcí potřeba více místa, než obsah a objem toho časopisu dovoluje. Pokud které náboženství znám, myslím, že žádné náboženství nemůže mravovědy čistě filosofické schvalovati, tak jak si ji p. spis. myslí, totiž bez náboženství. Co on křesťanství připouští (na str. 110. a j.), jest rozumem buď oprávněno nebo není, t. j. buď rozum uznává, že Bůh jest nebo ne. Jest-li Bůh, pak jsem zodpověden také za své chování vůči němu: není-li, pak nejenom není třeba křesťanství žádných ústupků činiti, nýbrž naopak jest nemravno — sit venia verbo — klam jeho připouštěti a podporovati. P. spis. je zde opět nedůsledný. Žádá-li, aby se výchov (neb výchova, jak p. spis. píše) a cvik ve ctnostech opíral také o rozumové odůvodnění, ne pouze o nadpřirozenou nauku, tedy zneuznává praxi katechetskou i katolické knihy mravoučné; vždyť se rozumové odůvodnění všude podává. Potřebí jenom nahlédnouti do leckterého compendia moralky.

Neračiž se p. spis. domnívati, že ze všech, kteří pouze filosofické, totiž beznáboženské mravouky neuznávají, mluví řevnivost. Tolik snad připustí, že i mezi nimi jsou dobří znalci sebe samých, aby si toho byli vědomi, a dobré povahy, aby si to přiznali, a konečně také dobří lidumilové, tak že by rádi přivítali tu novou mravouku, která by i neznabohy učinila hodnými lidmi, když náboženství u nich ničeho nezmůže. Ale nemohou se k tomu odhodlati, neboť vidí, že tato mravouka není s to, co slibuje, jsouc bez rozumných základův a důvodů, jak jsem právě ukázal na panolbismu. Neupírám, že kniha p. Durdíkova bude někde s prospěchem čtena: jestiť pěkně a celkem

ušlechtile psána, idealismem proniknuta, a málokdo ze čtenářů bude zkoumati vratké základy její, nýbrž se spokojí s plynným vylíčením mravoučných předpisů, které se, jak pověděno, celkem s katolickou moralkou takořka shodují. — Krámská cena knihy je příliš velká.

P. Vychodil.

Jaroslav Vrchlický. Příprava k budoucím studiím jeho lyriky a epiky. Píše *Eduard Albert,* řádný člen České akademie. Druhé nezměněné vydání. V Praze 1893. Nákl. vlastním. Str. 64.

Chystaje do tisku německý květobor z básní Vrchlického, chtěl p. spis. předeslati úvod o životě a práci básníkově; z toho pak také vznikla tato rozprava. Po stručném životopise vypočtena díla Vrchlického, po čemž následuje „skupení a roztřídění původních básní lyrických a epických“ s krátkými, ale jadrnými úvahami.

Obsažný spisek prozrazuje všechny vlastnosti, jež uměleckého kritika zdobí. P. spis. zná velmi dobře díla Vrchlického, má porozumění i srdce pro básnické krásy, jest pro svůj předmět nadšen. Že i k osobě básníkově jej poutá přátelská příchylnost, není samo sebou na překážku důkladnému ocenění, ba dává jinak mnohem lépe nahlédnouti v duševní dílnu umělcovu. Že nepověděl všeho, co mohl a směl, vysvětluje se účelem dílka a současnou jubilejní slavností. —

Přebohatou básnickou činnost Vrchlického vhodně roztříditi, jest velmi nesnadno; spisovateli se to podařilo znamenitě, ač on sám v některých případech dává volnost jinému názoru. V posuzování vytčeny hlavně tyto stránky: přednosti Vrchlického jakožto epika; jeho universalita v předmětech i útvarech básnických; význam činnosti jeho v kulturní mezinárodní soutěži. Výtky cizáctví snaží se p. spis. básníka úplně uhájiti, jsa mu vůbec posuzovatelem a chvalořečníkem závistihodným.

Zdali se naproti cizině oceněním takovým, kde superlativ stíhá superlativ, prorazí ve prospěch českého umění, nebudiž rozhodováno; všeho moc alespoň škodí. Běží o naše poměry domácí, kde se noviny a některé časopisy taktéž předstihují ve chválách Vrchlického, kdežto mnozí básníci se k němu jako k mistru již nehlásí a některé časopisy dosti ostře jej posuzují. Náš časopis se pokládá za vtěleného odpůrce básníkova, a básník sám dosti nepěkným způsobem několikrát chtěl mu dáti svoji převahu pocítiti, ovšem marně. K oslavě jubilaea jeho přispěl náš velevážený dopisovatel pražský, a my celkem ty projevy úcty a obdivu k činnosti Vrchlického přijali také upřímně za své, jakož jsme se vůbec nikdy netajili s uznáním obrovské práce jeho, které jsme věnovali zajisté více pozornosti, než i největší obdivovatelé básníkovi. Že náš úsudek nebyl vždy jenom chvalořečný a není dosud, neměl by umělec takové výše přijímati s takovou trpkostí a odpovídati k tomu novými nechvalnými plody a ještě jinými mimoliterarními skutky, které na jeho činnost a povahokresbu vrhají nehezký stín. Nevím, zdali spis. zná výtky, které Vrchlickému činila t. ř. moravská kritika, zdali vůbec ví, že odpor proti některým stránkám činnosti jeho nevrcholí ve výčitce cizinství, nýbrž že jsou tu ještě jiné snad

důležitější důvody; p. spis. zdá se jich neznati. Jest-li tedy potřeba, ještě jednou je vytknouti, činím tak s úplným uznáním všeho toho, co p. spis. o Vrchlickém pověděl chvalného a nadšeného. Ano, všechny ty vzácné vlastnosti, které p. spis. v dílech Vrchlického nalezl a jako spolehlivý vůdce čtenářům na oči staví, uznáváme i my z toho srdce. Ale nelze nám zamlčovati, co zamlčuje p. spis., a takto celkový soud náš dopadne poněkud jinak.

Volme si hned třeba stránku zevnější formy, jejíž rozmanitost, přiměřenost a hudebnost p. spis. se zvláštním důrazem vytýká a také přesvědčivě zde i jinde proukazuje. Ale právě tu má Vrchlický také mnoho hříchů na svědomí. On obohatil českou mluvu básnickou, ale velice často — na dluh! Dokladů jsme byli nuceni podávati až do omrzení. P. spis. náhodou podává, ač proti vůli, hned jeden. Na str. 19. píše: „Rozkošný je ku př. pastel začínající slovy:

Polem sukně pestří se a šátky,
Do vsi venkovanky z mše jdou zpátky.“

„Pestřiti se“ nevím, zdali je právě tak grafické, jak neobyčejné. „Z mše“ jest velice nehudební zlozvuk, ač proti jiným u Vrchlického častým ještě ne nejhorší. „Jdou zpátky“ by velice dobře znamenalo račí pochod, neznamená však vhodně českého „návratu.“ Slovem: básně Vrchlického jsou plny chybných novotvarů, kakofonií a hrubých chyb proti mluvnici i skladbě a fraseologii české.

Výtkám takovým se v Praze smávali. My jsme se vždycky těšili tou útěchou, že čemu se pražští „geniové“ smějí, není ještě eo ipso vždy směšné. Nyní, při rozšířené zdivočilosti slohu v některých básních českých, se už mnozí, i liberalnější z nich — nesmějí.

Mistr formy, jakým Vrchlický často jmín a také skutečně jest, prohřešoval se i proti čistě uměleckým vlastnostem mluvy velmi často. Hromaditi bezvýznamná slova, nesouvislé obraty, aby se jen stloukl verš neb rým, učil hlavně on. Nadužívati cizích slov, básnicky opět bezvýznamných, nenalézajících potřebné appercepce, učil taktéž on. Verš jeho je velmi často drsný, neplynný pro nepřirozený slovosled a nepřiměrné výrazy; plynná báseň se memoruje snadno, Vrchlického básně velmi nesnadno.

Znalci cizího básnictva netřeba připomínati, jak velké jsou v básni vady takové, které pro genia jsou snad malicherné Vrchlický za to kritikům všelijak nepěkně přezdíval, zapomínaje, že lev znešvařený rozličnou havětí zůstává sice lvem, ale přece zaneřáděným. Nenapadlo zajisté nikoho, že by se Vrchlický takových vad vystříhati neuměl. Uměti však, a přece nechtíti a nedbati — není ani umělci ozdobou. V koncertech se tleská umělcům i když se jim stane nějaký ten „malér,“ a tak i Vrchlický měl svoje klakéry na všecko. Doba ta však už mizí, byť mu toho třeba nikdo tak zřetelně nepověděl, jako na př. Jan Váňa svými odrhovačkami a slíbeným samostatným vydáním „perel“ z Vrchlického. Kdyby p. spis. naší brošurky chtěl se přesvědčiti, kolik slovesných chyb Vrchlický v jedné sbírce dovede nadělati, poslouží mu výtečně rozbor prof. L. Šolce v „Hlídce lit.“ 1886, str. 179.

Hlavní vadou oceňování Albertova zdá mi se to, že ostává příliš formalistickým a obmezuje se na způsob referentský, probíraje jednotlivé sbírky, a nepodává celkového úsudku o umělecké intensitě básníkově. Že jest Vrchlický tak mnohostranný ve svých překladech, ve svých dojmech a motivech. jest arciť vzácnou vlastností, ale více vědeckou než uměleckou. Mně se zdá. že v uměleckém směru právě jeho universalnost a úžasná plodnost má v zápětí nemalé vady, na př. přílišné nápodobení cizích vzorů — pražský klep mluvívá docela o kopiích —, přílišné opakování stejného a pod. Vím, kterak Vrchlický ujišťuje obecenstvo o neodolatelném pudu k básnění: avšak básniti a vydávati básně je dvojí.

Co však nad jiné umenšuje umělecký význam jeho básní, jest nejen úžasná rozmanitost, nýbrž pravá různost jeho básní, t. j. nedostatek jednotného hlubšího názoru. Kdo v tom vidí vzácnou objektivitu a přizpůsobivost ke všemožným směrům, mějž si do té míry pro sebe pravdu. Je v tom však přece jen jakási passivita, známka neobyčejné vnímavosti, nikoli to, co činí básnického genia tvořivým; zde zajisté veškery básnické předměty procházejí hranolem samostatné a ustálené úsoby, individuality, která pak vždycky, každou látkou, každou básní přesvědčuje a unáší. Při rozmanitých látkách povstane odtud sice mnohotvárný kaleidoskop, ale přece je to kaleidoskop, nikoli museum neb gallerie ze všech věkův a národů, která svědčí o píli a dovednosti, nikoli však o umělecké tvořivosti, vyznamenávajíc osobu, nikoliv umělce jakožto umělce. Opakuji, že to po mém názoru umenšuje umělecký význam básní a básnických sbírek Vrchlického, nikoliv jeho uměleckou schopnost a tvořivost, která se tolikrát na výsost osvědčila. Nedostatek jednolitosti v názoru jeho činí jej nedůsledným a odnímá básním kolikrát i nejlepším veškeru přesvědčivost. Co jednou velebí, tomu se podruhé rouhá; člověk pak pochybuje o upřímnosti jeho tam i zde. Bylo tuším kdesi řečeno o Vrchlickém i o jiných toho druhu básnících, že právě v tom jsou obrazem moderního ducha, zmítaného pochybnostmi a rozpory. Ano, možná; ale to jest opět význam jejich osobnosti vědecký, třebas pathologický, nikoliv umělecký, takový totiž, jenž by činil básníka věštcem a vůdcem doby a národu. Vrchlický zajisté sám jest nejméně ochoten, obstarávati veršem úřad naturalistického registratora skutečnosti, cítě dobře, že jest k něčemu lepšímu povolán. P. spis. však nesmí se za těch okolností diviti, že básně Vrchlického, i nejvlastenečtější, nedocházejí ohlasu, a že se jeho poesie zdá cizí.

A konečně — last not least — bylo by též pohovořiti o té poesii Vrchlického, které dle jeho slov jest moralka těsnou šněrovačkou, kterou ona svléká. Avšak způsobilo to již trpkosti dosť, nechme toho raději! Vrchlický prý nepíše pro pensionaty a staré panny: nuže, snad nemíní také psáti pro veřejné domy . . .

Těmito poznámkami chtěl jsem k pěknému spisku slovutného učence přidati několik pobočních gloss, ke světlu stínu, k líci rub — nikoliv útočně, nýbrž na obranu a na vysvětlenou. *P. Vychodil.*

Jar. Vrchlický: **Brevíř moderního člověka.** (O.)

Materialismus a idealismus, mozek a srdce, staví proti sobě v duchaplné parabole: mistrnou pointou dává přednost srdci přede všemi vymoženostmi moderního vědění, jimiž se mozek chlubil:

Odpovědít srdce chtělo.
Pod okny tam dole v sadu,
kde se lilku loubí tmělo
plné vůně, plné chladu,
zapěl sladký šept a známý
v šelest listů — v ptačí pění
van spěl stromů korunami,
cos jak stajený smích hrálo,
jiskřilo a jen se smálo,
sladký ševel — políbení!
Srdce stichlo: zvuk ten hned
postačil mu za odvet!

Oddíl končí apostrofou „nové generace," plnou hlubokých myšlenek. Nové směry, jež jsou heslem nynější mládeže, plní básníka nejistotou a obavou. Vzpomíná, jak ideální byla srdce vrstevníků jeho, a bojí se, že synové mají příliš mnoho skepse v hlavě. Ale přejde ta moda, jež se poesie bojí (a káže): „zapřít cit a touhu svoji — místo růže zvednout smeť," a co zdravého v novém ruchu, zůstane a prospěje lidstvu.

III. oddíl, „Vigilie." V originelní formě podává básník výsledky, jichž se dopracoval pozorováním veřejného, jmenovitě národního života našeho! Shledal dosti vad a líčí je ostrým, pádným slovem, vybízeje k jich odstranění. Smysl celého oddílu by asi byl: Zanechme marných dum nad minulostí, vniterných svárů, jež otravují národní náš život, těch hroznych frasí, jež až dosud u nás skutky nahražují. Jsme v boji, jde o veliké statky. Žel, že v boji tom hřmí lidu do duše dvojí hlas: chauvinistů, přeceňujících náš význam, a skeptiků, dusících každé nadšení. „Nevěřte těm klamným slovům, | nám v srdci musí síla kvést!" Nepřekvapí zajisté nikoho, že Vrchlický vidí dvě příšery, ohrožující lidstvo: černou, jež prý „světlo, jež mu v dumy hárá, | chce zhasiti mu širákem" (!), a rudou, anarchismus. První již přemožena (?), druhá však hrozí zničiti vše, vědu, krásu, ideal i národnost. „Ó svobodo! dál v poutech brodit | se musíme, ač zmdleni již, | proč meč tvůj, jenž má osvobodit, | byl vždycky v ruce děcka nůž?" Lidstvo uděšené bezděky volá k Bohu, ale lépe prý jest vlastního svědomí se zeptati, čím ten stav zaviněn. My hřešili, „tančili na kraji sopky | a sopka nyní burácí!" Bude lépe kdy? Ano, leč musíme napřed jen sobě věřiti, sebe ctít a sobě odpouštět: „Jsi velký, kdo se přiznáš k vině, | však větší jsi, kdo odpouštíš!"

Oddíl IV., „Příměří." Jak napraviti mnohé, co ztrpčuje nám život? Úvodní báseň: „Mužné slovo," dosvědčující znova, jakým mistrem je Vrchlický, jedná-li se o to, najíti formu přiléhající těsně k myšlence, kazí upřílišená pointa:

Kdo s ním (t. j. mužným slovem) musí na rtech umírat,
pouze ten by měl se světcem zvát!

Báseň „Chci vědět" je virtuosní apotheosa vědy na úkor víry. Tendenci její nejlépe charakterisuje:

Tím (t. j. slovem „Chci vědět") v žluté plísni pergamenů
mnich zahrabán byl člověk zase —
strh kutnu (!), skočil do plamenů,
zkad Fenix vzletěl v hvězdném jase!

Báseň „Mandarini“ patří k nejlepším našim ironisujícím básním. Překrásné jsou slohy: „Svítící oblaka.“ U večer vidí básník na obzoru světlá oblaka a dí: „... nám též v duši, | když nejvíc v temné odpočívá hluši | se taká svítící vždy zjeví mračna, | z nichž loká ukoj duše rosy lačna. | Svět vzpomínek, či lepší doby příští | snad tucha to, co v naši noc se blýští? | To jedno — budiž mračno požehnáno, | za kterým dřív či později svitne ráno!“ — Hluboká pravda vyslovena v básni „Duha.“ Člověk se pachtí za štěstím, pravdou, krásou, a vše je tak blízko, ve vlastním srdci. Jako hoch chtěl chytiti duhu: „tak prchala přede mnou v každém kroku, | co nevěda, já sám ji nesl v oku!“ — Za to smutné a nespravedlivé je stanovisko, s něhož v básni „Bůh“ pohlíží Vrchlický na zjevené naše náboženství:

Zelota (!) pravil kdysi k mysliteli:
Jen řekni „věřím“ a víš rovněž všecko.

Mistrnou formou a pěknou myšlenkou vyniká „Rej hodin“ a vlastenecká píseň „Vánoce 1890“ je plna důvěry v budoucnost. — Nejpěknější v celém oddílu je parabola: „Ropucha,“ kde pessimistovi odpovídá básník, že jen ten, kdo sám je čistým, smí kárati a napravovati jiné. Zdali je myšlenka ta též prakticky správná, jest ovšem jiná.

Poslední a nejkrásnější oddíl tvoří: „Tiché hymny.“ Z úvodní básně „Žalm života“ uvádíme poslední, charakteristickou slohu: „Kdo může říci: V mrtvé tiši | hrobů číhá nicota? | Nikdo z těch, kdo tady slyší | hříniti ten žalm života!“ To zní jinak, zcela jinak, než v oddílu I. téže sbírky, v básni „Jepice“:

Rci odkud, rci kam, rci k čemu a nač?
Za chvilku mrtvy jsme v trávě,
a vlny mi v divý hučely pláč:
V nic jdeme, právě, ba právě!

Z ostatních básní vyjímáme velikolepé: „Duha,“ „Jarní slunce,“ „Rozsévač,“ kde všude zní nejčistší zvuk pravého nadšení a plné důvěry. — A vrchol umění, vybrati slova, aby hudbou zněla v náš sluch, vidím v grandiosním hymnu „Bílá sobota“:

Vstal z mrtvých! Nuže srdcí tluk
v ten sváteční ať vpadne zvuk!
Jež v učenníků padlas hruď
do Emaus jdoucích, s námi buď,
ty svatá něho, naděje!
Kéž zázrakem vás zavěje
do srdcí milionů
ten slavný hlahol zvonů,
těch velkonočních zvonů!

Oddíl končí velebnou písní naděje: „Jdou ledy.“

Epilog je pokračováním Baudelairovy básně „Les Phares,“ Majáky. V jednotlivých slohách oslavuje Vrchlický velikány vědy a umění. Jak asi, poznáte, co praví o Renanovi:

Renan hlas svědomí (!), jež v člověku se hlásí
jak výtka a jak pláč pro zdeptané v prach bohy,
kam satyr s Iblisem svých čel ukryly rohy,
pod ironie smích, jenž příští zlatí časy (!).

Machar praví o této sbírce: „Kdyby Renan psal verše, mohli byste z nich cítiti dojem ‚Brevíře moderního člověka.'" Má to býti velikolepý kompliment.

Nám zdá se, že tato kniha, plná vniterných sporů, jest ohlasem, a to velikolepým ohlasem bouří, zmítajících srdcem lidským, jež víru ztratilo. Bohu díky, že není pravdou, čeho si Vrchlický přál, aby v tomto brevíři „bilo srdce celého lidstva." *M. Zavoral.*

Výchova vůle ve škole národní. Příspěvek ku křesťanskému vychovatelství. Vzdělal *Fr. Pinkava,* c. k. professor na ústavě učitelském a docent na c. k. bohoslovecké fakultě v Olomouci. V Brně 1893. Nákl. papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 46. Cena 30 kr.

Není tomu dávno, co jsme v posudku spisu jednoho s největším důrazem žádali, aby oni, jimž pečovati jest o vychování podrostu národního, ještě více než stránku rozumovou a citovou, pěstovali vůli svěřenců svých. Pozorujícímu náš současný život dere se z prsou povzdech bolestný, že pokolení naše je vůle chabé, jakoby unavené dusným vedrem, jako bývá před bouří. I je takořka znamením doby spis pana prof. Pinkavy o výchově vůle. Podáme o něm stručnou zprávu. Je pravda: 46 stránek tiskových o předmětě tak důležitém, není věru mnoho. Čeho se však na tomto skrovném počtu stránek lze dočísti, je skutečně mnoho. Nenalezneš snad v celé knížce ani řádku zbytečného. Řídiltě se asi p. spis. sám důsledně příkazem na str. 25., 2. *b)* vysloveným. Spis skládá se ze čtyř hlav, a tyto jsou rozvrženy v 28 paragrafův. Oddíl prvý *A)* jedná „O pěstování vůle," oddíl *B)* „O chtění přirozeném," oddíl *C)* „O chtění umovém," oddíl *D)* „O chtění rozumovém a idealném." Všechny čtyři hlavy jsou pečlivě urovnány jak na základě studií odborné literatury, tak také na základě vlastních bohatých zkušeností p. spisovatelových. Zvláště čtvrtá hlava je toho dokladem. Pro učitele i pro kněze, kteří na roli vychovatelské teprve působiti počínají, je tu tolik osvědčených rad, kolik jinde bývá ve knihách pětkrát větších. Však ani učitelé zkušení nepřečtou spisu toho bez poučení a bez potěšení. Co zvláště mile působí, jest láska k dětem chudým, opuštěným, zanedbaným, méně schopným, kterou tu p. spis. (str. 36., 37. n.) ze svého nitra do mysli čtenářovy takořka přelévá. Ve školních světnicích mění se časy jako mimo ně, a kdož po delší řadu let ve škole působí, vidí, kterak úžasnou měrou přibývá chudé mládeže. A tato chudá mládež potřebuje oděvu, potřebuje chleba, potřebuje vědění, ale ještě více potřebuje lásky. A učitelstvo obdobně vedle potřeb hmotných, vedle vzdělání vědeckého potřebuje také živého vychovatelství, prodchnutého láskou k chudině... A ovoce tohoto živého vychovatelství — bez mnohých učených theorií — je spisek, o němž hovoříme. O tom svědčí na př. §§. 23.—25. Výklady své činí pan professor slovy prostými, nehledanými. Mnoho pěkných příkladův a dokladů, vpravdě typických, vybral si ze sv. Písma. Okolnost ta nemálo přispěla i ke stručnosti i k pochopitelnosti textu.

Pokud se věcných výkladů týká, tu dovolujeme si poznamenati, že vášně a náruživosti nejsou od sebe tak rozrůzňovány, jak se dálo v dosavadních českých knihách odborných. — Co se týká řeči, je spis psán ve všem všude přesně a správně. (Na str. 19. obojích m. obojích je patrně chyba tisková.) I slohová i jazyková stránka svědčí o tom, že krátký spis ten není plodem krátké doby a zběžné práce. Proto jej vřele doporučujeme těm, jimž vychování národního podrostu je svěřeno. *J. Funtíček.*

Kabinetní knihovna. Svazek 61. „Ze zápisků phil. stud. Filipa Kořínka.“ Pohledy do rodin. Prozrazuje *Martin Havel.* V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 213. Cena 70 kr.

Kandidat filosofie Filip Kořínek, sotva že se představil českému čtenářstvu, už má naději na to, že se stane literarní nesmrtelnou osobností, ne snad tak popularní, jako se to poštěstilo „panu Broučkovi,“ ale vždy známou, ústy kolující a do srdcí se vmlouvající pro své čisté názory a nadšená slova, pro samu svou sympathickou, čistou, ryze českou povahu. A vlastní autor schoval se ještě při tom obratně za pseudonym širokému čtenářstvu neproniknutelný, tak že celá záliba se přirozeně sveze na podstrčenou jím osobu chudého filosofa. Snad se přizná veřejnosti co nejdříve i náš autor, jako to učinil Svatopluk Čech při novém zpracování cesty do měsíce, vida že cestovatel jeho „pan Brouček“ nabývá ctitelů, ač u našeho autora jest věc choulostivější. „Pan Brouček“ je dobrák, který nikoho neurazil, na nikoho, vyjma sebe sama, ničeho nevyzradil; „Filip Kořínek“ je však trochu nediskretní a k tomu ještě nevděčný. Za podpory, obědy a kondice, jichž se mu v útrpných rodinách dostalo, prozradí na ně, co asi velmi úzkostlivě skrývaly před zraky nepovolanými; zvláště taková rodina, jako u „pana rady Napila“ (pov. „Miroslav z Lipan“). Což „pan Žehura“ si z toho mnoho dělat nebude, že se o něm napsala pěkná novella („U Žehurů“), vždyť tam též stojí, jak je dobrý uzenář, a to jest asi hlavní jeho chlouba; což o to, že má nezvedeného kluka, a že jeho paní nemá vzdělání a jemnocitu, a že s ní proto mívá všelijaké malé potyčky. Bodrý „pan Žehura“ by asi řekl: no kluk je kluk, a ženská je ženská.

Že si spisovatel zrovna tuto kuriosní cestu vybral na hledání látky povídek svých, není ani u nás nic nového a v cizích literaturách tím méně. Tak na př. postavy romanů Daudetových ukazovali si vždy prstem na ulici, a Daudet se neskrýval za pseudonym, požíval slávy své za plného světla. Podobně známá Carmen Sylva a celé hejno mladších napodobitelů Daudetových, kteří ve více méně podařených pracích svých kompromittují dvory evropské a osoby známé a proslavené. V době realismu a naturalismu se osoby vůbec pro romany chytají na živé ulici a ne už v říších fantasie. Ať pomineme i známějších případův u nás, spisovatel sám asi dosud jako realista námětů k pracím svým si jinak nehledával, a už s jednou dřívější prací jeho spojovaly se skutečné osoby společnosti pražské. Proto

důvody pro nynější pseudonym jsou asi čistě osobní. — Jiná otázka jest, bylo-li třeba tak úzce a věrně, jak celá ta tajemnost autorství předpokládá, držeti se skutečnosti! V přítomné sbírce se zdá, že skutečné události a postavy přispěly mnoho ku zdaru obrázkův a jejich plastičnosti; zvláště obrázky „U Žehurů“ a „Miroslav z Lipan“ nebyly by se asi odlily z odvozených, povšechných modelů tak jasně, zřetelně a přesvědčivě. Leč pro obrázek první („Lívanečky slečny Rózi“) a pro nový ve sbírce neobsažený („Chamradina“ „Světozor“ 1893), ač i ony vynikají vlastnostmi těmito v plné míře, nebylo asi třeba bezprostředních snímků ze skutečných modelů. Za to jiná přednost z tohoto způsobu zpracování vyniká ne tak pro spisovatele samého, jako pro čtenářstvo: totiž jistota údajův a přesvědčivost dokumentarní, na níž asi založil spisovatel konečnou tendenci celého cyklu: aby byl pravdivým a pověřeným zrcadlem mravního, společenského a národního života naší zlaté metropole a širokých, ovládajících proudů veřejných, jak přelévají se a působí v prvky tělesa národního. Tedy vedle velké ceny umělecké, jakou se zahájený tuto cyklus povídek nepopěrně u vysoké míře vyznamenává, cena socialní — analysa části našeho národního tělesa nejdůležitější — hlavy a srdce zároveň, z níž vycházejí popudy a myšlenky, směry a hesla v celý národ; a to analysa pravdivá, s bezohledností prováděná, už neostýchá se odhalovati rány a vředy na ústředním tom organu národním, nezapomínajíc však ani na živly žijící plným instinktivním životem zdravého národa: — toť výsledek autorovy volby pro takovou cestu za náměty svými.

Ovšem ve třech obrázcích ještě jest rozbor tento neširoký, ale předešlý úsudek i těmito třemi už stojí. Jsou tu i vředy (rada Napil), jsou tu i silné, zdravé údy (prof. Harapát, Žehura). A rozbor podán v každém ze třech obrázků ne slovy, ale názorem, řezem na živém těle. Od této methody, jež skýtá více zábavy, ale pro široké vrstvy není vždy zřetelně účinnou, autor, zdá se, v příštích obrázcích namnoze ustoupí; aspoň „Chamradina“ dává tak předvídati; tu spojena už s rozborem čistě názorným, střízlivě objektivním, methoda přímých úvah, úsudků, rozboru a rozvažování důvodův a příčin prvotných, vyvracení fakty i osobami položených námitek, rozuzlování subjektivních pochybností — sloučen ton belletristický s tonem logisujícím. Nemůžeme zapříti, že tento způsob zpracování poněkud unavuje, ale práce sama pokladem myšlenek stojí za tu únavu.

Abychom však nepředbíhali, vraťme se k obrázkům našim. Spojeny jsou, jako budou asi všechny toho cyklu, osobou vypravěčovou, phil. stud. Filipa Kořínkovou. První návštěvu učinil chudý, neznámý v Praze, neotřelý venkovánek u strýce svého professora Harapáta. Strýce neznal, neznal ani tety své, která zastávala u strýce místo hospodyně, slečny Rózi. Strýc jest sice ženat, ale žena utekla mu s důstojníkem; byla v ní krev úřednická, tedy „vyšší společnosti“, a zmrzelo se jí brzy žíti prostě s prostým poctivým mužem. Tímto rodinným neštěstím dobré či spíše dobrácké srdce prof. Harapáta potáhne se tvrdou a drsnou korou bručivosti, nevrlosti a samotářství — toť žal zdravé, pevné povahy, která potřísněna cizím kalem světla se štítí, kazí se a hyne zvenčí, uvnitř zůstávajíc stejně čistou a silnou. Mrzká žena však znajíc dobrotu mužovu, seká dluhy se svým důstojníkem a v tísni utíká se drze k oklamanému

manželu, aby pomohl. A manžel, nechtěje se veřejně zříci své ženy, kterou dosud vášnivě miluje, a boje se soudního oplétání, vypomáhá pokud může a uskrovňuje se raději sám. Zlo, které se zahryzlo do této typicky české povahy, také ji konečně zlomí; nestoudný výstup se svůdcem ženy naléhajícím na novou peněžní výpomoc, rozčilí prof. Harapáta a přivede záchvat mrtvice, která silné tělo jeho sklátí do hrobu. Nevěrná žena jde pak na pohřeb! Stejné dobrotisko jako prof. Harapát jest i slečna Rózi, se svými originalními slabostmi; stará panna, měkkého srdce, tonoucí ve vzpomínkách na svého milovaného, ale nepříznivým osudem jí vyrvaného Ferdinanda, pečlivá ošetřovatelka, dobrá kuchařka. — Jednou týdně chodil Kořínek na obědy k uzenáři Žehurovi, jehož Hynečka vyučoval. U Žehurů jsou lidé prostí, dobří a srdeční, kteří obchodem a vlastním přičiněním domohli se bohatství a blahobytu. Ale bohatství svého jinak užívati neumějí, leč že dobře jedí a pijí, ne snad vybraně, ale hojně a jinému také rádi popřejí; na parádu a zvelbu vůbec jich neužiješ. Svému obchodu věnují se celou duší, ale jinému nerozumějí a také se o nic jiného nestarají; ani o děti své. O ty pečuje jedině slečna Kristýna, vzdálená příbuzná paní Žehurové, kterážto dříve u bohatých rodičů slečniných sloužila, a zchudlou, chorobnou, slabou, bezpomocnou, opuštěnou slečnu vzala k sobě. Jaký život vede asi taková nervosní, jemnocitná a vzdělaná bytost v rodině, kde vše kypí zdravím a hrubou životní silou, která neušlechtěna vzděláním, ani necítí těch štulců, které kol sebe v hojnosti rozdává! Mrzák, chudá a z milosti živená pláče a trpí. Žehura má ještě uznalost a odměňuje se jí po svém, avšak Žehurová často velmi ráda nešetrně o ni zavadí, chtějíc jí i sobě ukázati nadvládu a materielní povznešenost svou, neboť cítí, že jinak jest hluboko pod ní a mimo to jest slečna živým a stálým pomníkem její stísněné minulosti. Ješitná, nevzdělaná ženská, třebas by jinak byla srdce dobrého, tu stává se necitnou a bezohlednou. Jiná, než slečna Kristýna, by sice Žehurovou snadno odzbrojila, ale ta svým pláčem, svou bezmocnou resignací jen ji dráždí a podněcuje k novým nájezdům. Na ubohou slečnu Kristýnu zvábil spis. všecku útrpnost čtenářovu, ale za to paní Žehurová nezaslouží si té antipathie, kterou jest zalita; paprsek humoru vržený na její jednání byl by býval nejspravedlivějším trestem za neuvědomělou a nezaviněnou její hrubost a naivní pýchu prosté zbohatlé ženy. Přes tento zbytečně silný stín, padající na samorostlou rodinu Žehurovu, jest pohled do této rodiny ze tří odhalení Kořínkových ještě nejveselejší: rodina Žehurova, rodina drobné národní práce, jest rodinou budoucnosti; bude se ještě rozvíjeti a hohdá zdárně, dík zdravému vlivu bodrého pana Žehury. Přes povrchní neúhlednou slupku prosvítá zdravé jádro, plné elementarní síly životní — takové rodiny to jsou ty fládrové kvádry, o nichž pěje Neruda v „Kosmických písních," tu sice neotesané a neuhlazené ještě, ale proto vždy přece pevný základ národní budovy.

Ostatní dvě rodiny naší sbírky jsou v rozvratu; u prof. Harapáta i rady Napila je to očko cizého nezdravého štěpu, jež kazí a v pláňku proměňuje celý kmen. O příčinách rozvratu tohoto, jak vykládá jej autor, udá se však lépe promluviti až při práci následující („Chamradina"), kde rozvinuta myšlenka nezdravého míchání krve do šíře i hloubky. Prozatím obsah třetího obrázku je tento: Rada Napil býval v dobách mládí nadšeným vlastencem, psal básně a děvě své, z úřední šlechty, německé ovšem, pocházející, vdechl českého ducha. Zatím rodinné styky a úřednická kariera, kterouž by pan rada zakončil rád nějakým predikatem s předrážkou „fon," otřely v něm národní nadšení. Zapomněl na vzletné verše své pod pseudonymem „Miroslav z Lipan" v prvních ročnících „Lumíra" uveřejněné, jako zapomněl i nadšeného zpěvu svého, jímž věčnou přísahal věrnost nastávající choti své, kterou teď, upoutanou na lůžko nemocí nezhojitelnou, hanebně zradil. Osobnost pana rady podána velmi mistrně; složitá rouška raffinovanosti, zakrývající hlubokou mravní podlost hladkého toho byrokrata, stržena dovedně několika vzmachy, že by se sám pan rada podivil, vida, jak věrně podobným si vypadá.

V krátkých těchto třech obrázcích spis. pouze ostře narýsoval postavy s jejich okolím, nerozbíraje dále ničeho, ani příčin jejich vývoje, ani blíže důsledků, jež visí v dojmu jimi vyvolaném. Nicméně vše jest jasno a zřejmo. Nezůstává tím také na stanovisku pouhého

fotografa určitých svých jedinečných figurek. Cítíte konečně, jak jim podkládá širší půdu, na níž se rozšiřují ve formu, kterou prozírá charakter stejnorodého množství. Tak dojem, jejž ve vás zůstavují, upoután zprvu na konkretnou postavu s ostrým prostředím jejím, rozlévá a rozplývá se brzy šíře; nevidíte už tři stožáry trčeti samy z tichého rozlitého moře, ale moře samo se zvedá jako přílínavostí svou a pohlcuje vrcholky jejich a vidíte pak už vyrůstati celé mohutné valící se vlny, jež v dáli se drobí a množí. *P. Šup.*

Naše knihovna. Řada I. Seš. 15.—19. (po 20 kr.). „Z lepší společnosti.“ Napsal *Václav Hladík.* V Praze 1892. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 202.

Mladý spisovatel zdá se, že dobře zná prostředí, z něhož si vybral látku k povídkám svým. Avšak jeho poznatky a pozorování z této společnosti, jsou-li všechny takové, jaké sdílí tuto se svým čtenářstvem, jsou velice smutné. V šesti obrázcích podává neméně škandalních historek, které jsou asi chorobnými zjevy vyšší pražské společnosti, ale sotva typem jejím. Měla-li by veškera nebo aspoň většina naší lepší společnosti býti takovou, zle by to dopadalo s naší národní pýchou na pokrok náš nové doby, a ještě hůře s úlisnou a zdárnou prací v přítomnosti a s nadějí v budoucnost. Takováto společnost nejen že sama pro národní zdravý život byla by ztracena, nýbrž hnilobou svou kazila by též celé okolí své, jež se dosud zdravým a činným uchovalo. A vliv její byl by tím větší, že je to pražská společnost, jež udává ton celému národu, s níž stýkají se budoucí pracovníci, kteří by si místo posily a povznešení z ní odnášeli pak duševní bezúčastnost, lenost, duchaprázdnost a mravní nákazu. Avšak takového povšechného úsudku netřeba ani z knihy p. Hladíkovy vyvozovati. Neníť romanopisec vůbec nikdy statistikem mravnosti; jeho mravnostní diagnosa společnosti, třebas i šíře na spojení více vypozorovaných případů založená, podává obyčejně jen zjevy nápadné, jež budí jeho i čtenářovu pozornost. A Václav Hladík ani této šíře základu svým pracím nezjednal; nevypadajíť jako společenské studie, spíše jsou to s gustem a vervou bonvivanta vypravované klípky z té tak zvané lepší společnosti. Či jako literarní práce oceněno, jsou to obrazy zcela individualní, zachytnuté na skutečných příbězích, a jak zachyceny tak podány, neprohloubeny, nepovýšeny na zjev společenský. Jako individualista připomíná Václav Hladík Bohdana Kaminského, jenž neméně stinné figurky vybírá si z téže lepší společnosti; nemá však jako tento vypouklosti v postavách svých, oné vypouklosti, v níž viděti každý výrazný rys zevnějšku i povahy, jako na hautreliefní podobizně. Ostatně individualismus není ani vrozeným přímětem péra Hladíkova, vloha jeho směřuje k typičnosti. Držel se tak úzkostlivě pro začátek jen asi — či z nepochopeného realismu, jehož praporu se třímá — vypozorovaných případů, jejichž dojmu nedovedl zmoci pod neobroušeným ještě pérem svým. K takovému širšímu založení a zpracování námětů poukazují aspoň už v naší sbírce dva obrázky: „Kariera“ a „Křeslo.“

Ale podívejme se už blíže na tu společnost, již nám tu spis. líčí v tak nesympathických barvách. Jsou to po výtce velcí obchodníci, průmyslníci a peněžníci, velká bourgeoisie vůbec, zbohatlá poctivou prací i příznivou náhodou, aneb už v bohatství se zrodivší a v lepší společnosti vychovaná: teďy rozená elita i parvenus. Ale ty charaktery, či lépe bezcharakternost! Vidíte tu lakomého hlupce Koubu, velkoobchodníka železem, jemuž k bohatství a obchodnímu jménu dopomohl vlastně korrespondent firmy a duše závodu Lorenc, jenž však jako cenu za práci svou odloudil hamižnému Koubovi ženu jeho, krásnou, světáckou, s prostým mužem svým nespokojenou. A Kouba dověděv se všeho je na váhách co teď; buď propustí Lorence a zasadí závodu svému smrtelnou ránu a tím zastaví vzrůst nastřádaného bohatství, srdce ženina však už si nazpět nedobude, nebo nechá Lorencovi ženu nevěrnou a učiní ho společníkem svým, a tak donutí pracovati tím úsilněji ve prospěch závodu. A peníze se svým milým zvukem zvítězí u Kouby, pro ně se rozhodne („Peníze nebo ženu“?). — Podobný poměr líčí nám obrázek „Revise.“ Pokladník soukenického velkozávodu Balcar, hladký, úlisný a sličný člověk, vetřel se do přízně chefa svého Jandouše, jeho neteře Olgy, jejíž ruku má slíbenu, ale i do srdce Jandoušovy ženy. A tato jest mu vedle peněz chefových, jichž už hodnou část defraudoval, nejmilejší. Dříve však, než se mu podaří způsobiti rozvrat v celé rodině, prozrazen jest sokem svým ze závodu a okamžitě dodán soudu. Tu i v minulém obrázku jsou strážci mravního řádu lidé zrovna tak podlí a špinaví jako jeho rušitelé; soupeř chtivým zrakem číhá na chybu soupeřovu, a pak s tajnou vniternou radostí pospíchá s ní, aby pomocí odhalení dostal se na místo vyšší. Tím však spis. snad bezúmyslně, snad proti vůli získal svým cizoložným hrdinům jakýsi stín sympathie čtenářovy. — A jiné cizoložství. Choť pivovarníka Prallera uteče s dragounským důstojníkem, surovým to zhýralcem, s nímž zakouší později za poblouzení své trpké soužení a bídu. Vrátí se s ním do Prahy a v nouzi chce se uchýliti o pomoc k dospívající už dceři své, doufajíc, že tato jí odpustí. Leč pokořenou, nesměle o pomoc se dožebrávající matku přistihne švekruše její, vedoucí dům za nedospělou neteř svou, a vyžene ji bez milosti z domu („Návrat“). Pendant k této povídce dává obrázek „Její otec.“ Tu dcera trápí se touhou po otci, který pro život zhýralý a marnotratný rozveden se ženou a vyobcován z rodiny, nuzně se živí v obchodech velkoměstských v cizině. Touha po otci má vliv na celou povahu dceřinu; stane se zasmušilou, chladnou, lhostejnou ke všemu, zvláště pak k milostným projevům hejsků pražských. Toť však jen na oko; neboť konečně zadá přece srdce své — 35letému zhýralci Hronovi, ale to s podmínkou, aby ji zavedl k otci, jehož pobyt jí byl namáhavě vypátral. — Zbývající dva obrázky „Křeslo“ a „Kariera,“ zvláště tento poslední, jsou už sympathičtější. Črta „Křeslo“ líčí zoufalý duševní boj klesléhо velkoobchodníka obilím, jenž vidí sebe i celou milovanou rodinu zničenu. Namítá se mu sice myšlenka, aby srdnatě a poctivě nesl

těžký osud svůj, ale konečně hrůza před nastávající nouzí ho ochromí a on v zoufalství se zastřelí. „Kariera“ jest jakoby výrazem autorova přesvědčení a moralkou celé sbírky. Nešťastný boháč závidí šťastnému chuďasovi a nespokojený chuďas boháčovi. Moralka to sice stará jako lidstvo samo, ale tu pěkně zdůvodněná a znázorněná.

Vyznání literarního směru spisovatelova možno snad s pravděpodobností viděti též ve věnování, jež na jméno různých přátel-autorů jednotlivým obrázkům v čelo položil. Jsou to jména ne nesympathická, osvědčivší se vážnými pracemi a dobyvší si rázem uznání v kruzích literarních: Schauer, V. Mrštík a K. M. Čapek. V. Hladík nevystoupil sic tak svérázně, jako jmenovaní tři (vl. dva), jeho práce jsou lehčího rázu, sem tam zbytečně s nádechem úmyslné pikantnosti — vlivem asi už samých námětů, jakož i bezpochyby moderní školy francouzské, jemuž i V. Mrštík při prvém vystoupení svém tak nešťastně podléhal, a s jehož hesly pouštějí se na jeviště literarní, více méně všichni mladí belletristé a básníci naši — kteréžto pikantní vměsky však, jakkoliv seslabené už a řídké v pracích ve sbírce obsažených kazí práci vážně počatou a míněnou. Na literaturu obviňovací, k jaké se spis. touto sbírkou zřejmě přihlásil, jsou právě práce jeho ještě trochu nehotovy a nerozhodny. *P. Šup.*

Ruská knihovna. XV. Spisy *Michajila Jevgrafoviče Saltykova (Ščedrina).* Sv. 1. „Páni Golovlevi.“ Roman. Přel. *J. K. Pravda.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 349. Cena 1 zl. 50 kr.

Nebudeme se tu šířiti o životě a povšechném významu M. Saltykova-Ščedrina pro literaturu ruskou. Koho zajímají životopisná data a kritické úvahy o spisovateli tomto, nalezne jich v knize samé (stať *J. H.*: „M. J. Saltykov-Ščedrin,“ přidaná k romanu, je sestavena hlavně dle obšírné literarní studie *K. K. Arsenjeva:* „Russkaja obščestvennaja žizň v satiře Saltykova“) a pak v právě vycházejícím díle *A. G. Stína:* „Historie literatury ruské XIX. století.“ My si všímneme blíže pouze „Pánů Golovlevů.“

Jedinou zakončenou, zaokrouhlenou prací, jediným romanem Saltykova jsou „Páni Golovlevi,“ jimž mezi díly velikého satirika ruského náleží beze sporu místo přední co se týče umělecké i psychologické dokonalosti. Je to historie šlechtické rodiny s dosti značným jměním, která dlouho tulila se pod záštitou nevolnického práva, po jehož zrušení dožívala věk svůj. Jakýsi zlověstný osud vznášel se nad ní.

„V prodlení několika let,“ praví Saltykov, „tři rázovité črty táhly se historií této rodiny: zahálčivost, nezpůsobilost k jakékoli práci a pijáctví.

Prvé dvě vedly ku tlachalství, mudračení a bezsrdečnosti, poslední — jevila se jaksi nutným závěrem povšechné životní motanice.

Na očích Porfirije Vladimíryče zetlelo několik žertev tohoto osudu, a mimo to tradice vypravovala ještě o dědech a pradědech.

Byli to vesměs rvaví, prázdní a k ničemu se nehodící pochmelkové, tak že by byla rodina golovlevská bezpochyby na dobro zakrněla, kdyby uprostřed této zpité motanice nebyla náhodou, jako povětroň, se zableskla — Arina Petrovna. Žena tato jenom osobní svojí energií pozvedla úroveň rodiny k nejvyššímu bodu, ale přes to vše práce její byla marna, protože nejenom nevštípila svých vlastností

žádnému dítěti, ale naopak sama zemřela, obklíčena se všech stran prázdnotou, tlachavostí a nesrdečností.“ (Str. 325.—326.)

Tato Arina Petrovna, choť lehkovážného Vladimíra Golovleva, známého nečinností, dobrácky pitomou a drzou povahou, obírajícího se spisováním t. zv. „nevázaných veršů“ dle vzoru Barkova, básníka necudných veršů, je žena pánovitá, nadaná v hojné míře vynalézavostí a prohlédavostí, žena povahy samostatné a nepoddajné. Usoudivši, že muž není jí druhem, vzala sama jediná do svých rukou rozsáhlý Golovlevský majetek a všecku pozornost svoji obrátila výhradně k zaokrouhlení majetku toho; a skutečně ve čtyřiceti letech zdesateronásobila jmění své. Žila nezávisle, jako svobodná, obírala se pouze hospodářskými účty a podniky, o děti, „otrapy“ se skoro ani nestarala, bídně je krmila, neráda o nich mluvila, ano vlastně úplně odvykla životu rodinnému, ač slovo „rodina“ nemizelo z úst jejích. Tvrdošíjná, skoupá žena tato muže zve „větrným mlýnem“ a „kytarou beze strun,“ muž pak spolu s nejstarším synem nazývá ji „čarodějnicí“ a „čertem.“ Muž její krátce před zrušením nevolnictví zemřel z pijáctví a poslední slova jeho byla: „Děkuji Pánu Bohu, že nedopustil, abych roven nevolníkům předstoupil před tvář jeho!“

Děti měla Arina čtyři. Nejstarší Štěpán, jemuž říkala stále: Sťopka tulpas nebo Sťopka hulvát, byl od dětství v domě otrokem a šaškem. Po otci zdědil nevyčerpatelnou rozpustilost, po matce způsobilost rychle vycítiti slabé stránky lidí. V kabinetě otcově čítával s otcem verše nevázaného obsahu, nadával matce „čarodějnic“ a byl od ní za to bit. Jsa však hochem chápavým a nadaným vystudoval mimo nadání matčino, pak plahočil se po různých kancelářích, ale nikde dlouho nevydržel. Tu Arina „hodila synovi sousto,“ kteréž mělo představovati i „mateřské požehnání.“ Když však Sťopka i toto prohrál v karty a prohýřil, vrátil se k matce do Golovleva úplně zpustlý, podrobil se „maminčinu rozhodnutí,“ oddal se opilství, úplně otupěl a předčasně zemřel. Neráda také mluvila Arina o nejstarší dceři, Anně Vladimírovně; když Anna vyšla z ústavu, Arina chtěla z ní udělati si domácího sekretáře a účetního, zatím však Anna utekla s poručíkem Ulamovem a dala se s ním oddati. Arina hodila nenáviděné dceři sousto; ale za dvě léta strávili mladí manželé kapitál, poručík uprchl opustiv Annu s dvěmi děvčátky: Anniňkou a Ljubiňkou, Anna pak sama brzy zemřela. Osiřelé dívky ulebedila Arina u sebe. „Nenávistníkem“ Ariny Petrovny byl také nejmladší syn, Pavel Vladimírovič, „naprosté vtělení člověka, jenž postrádal jakékoli podnikavosti,“ zasmušilý, apatický samotář, jenž po celý život nevykonal ani jeden rozumný čin, tak že jej vyhlásili za blbého hlupáka. Když matka rozdělila majetek svůj, dostalo se mu špatnějšího podílu; nicméně však Pavel šetrněji k matce se zachoval, než její miláček, Porfirij; když tento ji vyhnal, uchýlila se k Pavlovi a žila u něho až do jeho předčasné smrti: Pavel podlehl opilství. Prostřední syn, Porfirij Vladimírovič, jejž Sťopka nazval „pijavicí,“ „Jidáškem“ a „upřímným kloučkem,“ již od dětství rád lichotil se ke drahé mamince, která už tehdy chovala se s jakýmsi podezřením k nadchůzkám zdvořilého synáčka. Studuje posílal Jidášek mamince obšírné listy, ubezpečuje ji o nezištné lásce synovské. Matka spíše se ho bojí, než ho miluje. Když měli Pavel a Porfirij s matkou rozhodnouti o osudu Sťopkově, Porfirij-Jidášek pořád ponechává věc jejímu soudu: „jak, maminko, vám bude milé,“ ale naposledy ji přece jen přinutí, aby tančila podle jeho píšťaly. — Tak se věci měly u Golovlevů ku konci periody nevolnického práva.

„Neminulo více než deset let od těch dob, co jsme je viděli, a postavení jednajících osob tak se změnilo, že neostaly ani stopy oněch u m ě l ý c h s v a z k ů, následkem jichž Golovlevská rodina vypadala na způsob nedobytné pevnosti.

Rodinná tvrz, zbudovaná neunavnýma rukama Ariny, se zřítila, ale zřítila se tak nepozorovaně, že ona sama, aniž chápala, jak se to přihodilo, stala se spoluúčastnicí, ano zřejmým podpůrcem tohoto boření, jehož skutečnou duší byl, jak se samo sebou rozumí, Porfiška, pijavice.

Z neobmezené a bručivé vladařky statků Golovlevských, Ariny Petrovny, stala se skromná přiživalka v domě mladšího syna, přiživalka bezvýznamná, kteráž neměla žádného hlasu v hospodářských záležitostech. (Str. 68.)

Přípravy, jež předcházely zrušení nevolnictví, zasadily hroznou ránu moci Ariny Petrovny, ona náhle vypustila žezlo vladařské z rukou svých. Jidášek, jenž právě byl ve službě státní v Petrohradě, z dopisů matky, počínající doufati v Boha

„za nynějších lehkověrných časův," a z nemnohých žalob jejích instinktivně pochopil, že v jejím životě tají se nějaký nedostatek, i využitkoval tohoto nedostatku s vlastní sobě lstivou obratností a neočekávaně navštívil Golovlevo, kdež shledal matku na duchu pokleslou, téměř zmučenou. Jidášek zalichotil se matce i obdržel od ní lepší část statků, Pavel — horší; Arina pro sebe ponechala pouze kapitál. Neobešlo se při tom bez rodinné komedie.

„Jidášek," vypravuje Saltykov, „proléval slzy a prosil milého drahouška, maminku, aby spravovala jeho majetek neobmezeně, brala z něho důchody a používala jich dle svého náhledu, ‚a co mně, drahoušku, z důchodův udělíte, — já vším i maličkostí budu spokojen.'

Naproti tomu Pavel poděkoval matce chladně (‚jakoby chtěl kousnouti'), vstoupil ihned do výslužby (‚tak bez mateřského požehnání jako potrhlý uklouzl na svobodu') a usadil se v Dubrovině." (Str. 73.)

Čím více vzácná pronikavost Ariny Petrovny zatáhla se mlhou a úsudek její se zatmíval, tím více srdce její překypovalo přízní k laskavému Jidáškovi, ona z vlastního kapitálu kupovala pro něj pole, lesy i louky. A když hezky zaokrouhlila statek Golovlevský, uctivý synáček urazil a vypudil matku do Dubrovina k Pavlovi, vstoupil do výslužby a usadil se v Golovlevě. Tu konečně Arina poznává, že celý život pachtila se nad přízrakem, že „rodiny," ve jménu jejímž nocí nedospávala, skyvy nedojídala, vydávala se odříkání, týrala se a znetvořila život svůj, že „rodiny" vlastně ani nemá. Její laskavý Jidášek chce ji připraviti i o její kočár, na němž Arina odjíždí na stateček vnuček, sirotkův, Anniňky a Ljubiňky, do Pogorělky. Ale vnučkám zprotivila se Pogorělka i babička jejich, a ony odjedou i vstoupí za kočující herečky; ze statečné, pánovité ženy, Ariny, na smutném statečku staly se trosky, Arina pocítila tíhu samoty i učinila první kroky, aby se sblížila s Jidáškem. Zatím skoupý a bezcitný Jidášek utrápil syna svého Vladimíra, nechal ho bez kopějky a přivedl ho k samovraždě; mladší syn jeho, Petiňka, utratil erární peníze, prosil otce, aby je za něj zaplatil, a když otec nechtěl, Arina popuzena bezcitností jeho proklela ho, jak mu byla dříve hrozila, vyžene-li s prahu jejího „nenávistníka," Sťopku ťulpasa, čímž ukázala, že neměla srdce zcela kamenné, jako Jidášek. Petiňka opuštěn otcem byl odsouzen do Sibiře a cestou zemřel. Brzy skonala také Arina, a Jidášek lhostejně, chladně choval se při smrti její. Tím přetrhl se poslední svazek Jidáška s živým světem. Prohlásiv se za jediného zákonného dědice pozůstalého jmění matčina, Jidášek bedlivě sbíral každý groš, ale při tom pachtění nepomyslil, proč to dělá, a kdo použije ovoce jeho klopot. Měl sice nemanželské dítě, které mu porodila hospodyně apatická Evpraxejuška, kterou si vzal, když se mu bylo omrzelo vdovství; ale dítě to, sotva se narodilo, bylo hned posláno na rozkaz Jidáškův do nalezince. V době, kdy dítě zmizelo, bezbranná Evpraxejuška zachovala se ke skutku tomu jaksi tupě, lhostejně; najednou však probudil se v ní ututlaný cit mateřský, ovanul ji jakýsi nový, svobodný, volný záchvěv, ona pochopila, že Jidášek ji jako všecky týrá a moří, a následkem probuzené schopnosti ku chápání byl nenadálý, zlý, nepoddajný odpor, vzdor, nechuť proti Jidáškovi. „Dostavila se nenávist, touha ztrpčiti, otráviti" mu život, počala vojna hádek, dráždění, malicherného popichování a zlomila Jidáška. Agonie jeho začala tím, že vyschl zdroj žvanivosti, kterého dosud zneužíval; ztratila se jeho energie, on otupěl a zbaběl před útoky rozzlobené Evpraxejušky, lhostejně hleděl na bezvládí v domě nastalé a počal se opíjeti planým přemýšlením a mudrováním, mořil se fantastickou prací: prováděl v mysli všeliké nemožné záměry, sám sobě chvalořečil, rozmlouval s vybásněnými společníky. Dříve tyranil, unavoval lidi bezbranné, a nyní vlastnosti ty přenesl na myšlenou, fantastickou půdu: „on rád v myšlenkách potýral, přiváděl na mizinu, uvaloval v neštěstí, ssál krev... mstil se v duchu... živým, mstil se mrtvým. Za takových fantasií přicházel ponenáhlu v opojení; půda mizela mu pod nohama, na zádech narůstaly mu perutě."

Samotářství jeho bylo přerušeno příjezdem Anniňky; tato i se sestrou na dráze herecké hodně nízko poklesly, Ljubiňka z hnusu života otrávila se, a churavá Anniňka přišla ke strýcovi — umřít. V první době zřídka vídala se se strýcem, později však vedli spolu rozhovory a pomalu popíjeli vodku. Rozhovory byly zprvu bezbarvé, postupně oživovaly a přecházely naposledy ve zmatenou hádku, jejíž osnovou byly vzpomínky na Gogolevská týrání. Anniňka zavdávala podnět k hádkám,

dráždívala Jidáška, dokazujíc, že hlavní úkol ve všech mrzkostech vedle nebožky babičky připadá mu. Všecky vzpomínky na minulost připomínaly Jidáškovi mrzkosti Golovlevské; ze všech koutů domu protivného plížilo se „umírání“ k poslednímu představiteli rodu vymírajícího. Přirozený následek vzpomínek na úmrtí byla hrůza a probuzení zdivočilého svědomí, jež zatlačeno a zapomenuto na čas pozbylo účinné citlivosti, ač nebylo pryč. Stoje již jednou nohou v hrobě Jidášek, vida kolem sebe nenávist, nemaje bytosti, která by se k němu „přitulila,“ s hrůzou táže se: „k čemu vedl všecek jeho život? Proč lhal, tlachal, utiskoval, mamonil?“ Každý večer uzrávala v něm myšlenka o sebezničení. Veliký vliv měly na něj nyní „svaté dni“ pašijového téhodne, jež dříve světíval pouze po stránce obřadní. V sobotu chce Jidášek přistoupiti ke sv. přijímání, zajíti k nebožce mamince, již utrápil, na hrůbek, rozloučiti se, dosíci odpuštění ode všech; ale všichni ti jsou již v hrobech. I odebere se Jidášek v noci ke hrobu nejbližšímu, ke hrobu matčinu. Druhý den našli mrtvolu jeho zmrzlou u hřbitova. Spěchali k Anniňce, ale ta ležela na posteli bez paměti, se všemi známkami horečky. Tak zahynuly poslední ratolesti rodinného kmenu Golovlevů.

Hrozná tragedie rodinná. Hrozná postava licoměrníka Jidáška. Byla to licoměrnost čistě ruská, byl to ne tak licoměrník, jako spíše šibal, lhář, náboženský pokrytec, žvanil a mluvka. Nicméně i v Jidáškovi viděti tahy člověka, podobně jako je vidíme u Ariny. V kresbě jejich povah Saltykov jeví se velikým a hlubokým psychologem, ukazuje skutečnou tvůrčí sílu. Výborným psychologickým pozorovatelem jeví se též ve scenách, kdy líčí způsob, jak různí členové rodiny Golovlevské se pomalu opíjeli.

Co se týče stavby romanu, není bezúhonna: Dílo toto nevzniklo najednou, nýbrž bylo tištěno v „Otečestvenných Zapiskách“ 1872—1876, odtud si vysvětlíme některé nesrovnalosti.

Saltykov je ve výrazech hrubý, líče nepěkný život rodiny Golovlevské nezatajuje žádných mrzkostí jejích. Odtud jde, že knihy jeho nelze dáti do rukou každému, jak sám redaktor překladu v doslovu vyznává.

Překlad je správný, čeština plynná. *A. Vrzal.*

Dramatická díla Lad. Stroupežnického. VIII. „Na Valdštejnské šachtě.“ Drama o 3 dějstvích. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Cena 60 kr.

Stefanides, prof. ve výslužbě, starý idealista, v němž „zosobněn jest kus starého zmírajícího světa, jenž jest ještě ze staré víry, jenž má v srdci úctu k idealům, k nimž jej povznesli staří básníci, podniká dolování rudy. Láskou jat k lidu zmírajícímu v horách Krkonošských, pokračuje v dolování kdysi Valdštýnem započatém a po smrti jeho zanedbaném. „Tomu lidu pomoci slyší hřímati v duši své z boků hor a skal.“ Myšlenka velkolepá, idealní! Škoda, že se jí přimisuje také trochu vlastní ctižádosti, „aby nezmíral v tom davu lidstva beze stopy.“

Věc zvláště za pomoci znamenitého inženýra Patery, člověka sice moderního, ale naskrze poctivého, věc se daří znamenitě, tak že Simonides nechtěl vůbec přijmouti za společníka Dlabala, vydřiducha a lichváře, a s velikou ošklivostí se od něho odvrátil. „Milý pane, mně je první věc humanita,“ a když pan Dlabal řekl, že na ty lidi a na skálu se musí se železem, řekl rozhodně — „ne.“ Avšak najednou

žíla rudy dochází, a majetek Stefanidův téměř též; nebude se moci nová žíla hledati. A nyní nastává boj idealnosti Stefanidovy se skutečností. Zápas ten vylíčen mistrně. Jako idealista nemohl se odhodlati nikterak ke způsobům nemravným, ale řádným způsobem zde nebylo také východu. Rozervanost, bortící se ideal, jakož i záchvatné budování na štěstí v budoucnosti jej konečně po tuhém a prudkém boji dožene k tomu, že hledá spolčení s Dlabalem. Ale Dlabal spolek zamítl, poněvadž již o věci věděl. A tu se dopustil Simonides chyby, nemravnosti snad jediné ve svém životě, zpronevěřil 30 tisíc, které měla u něho sestra jeho Judita uloženy. Dal je v zástavu Dlabalovi a vypůjčil si na ně 20 tisíc do podniku. Od té doby však bylo také po jeho klidu. Ani podnik se nedařil, peníze docházely, a nové rudy ještě nebylo. A když konečně podvod jeho nutně odhalen býti musil, sešílel. Jeho naprosto mravná povaha nemohla toho v nitru jeho porovnati. Skutku nepočestného se dopustil, zpronevěření, a srdce jeho v základě naproti tomu bylo tak ušlechtilé, idealní až k nepodobnosti, tak že pouhé pomyšlení mohlo zvrátiti jeho pochod myšlenkový — a sešílel. Podnik sice byl zachráněn, neboť v týž téměř okamžik nová žíla rudy a bohatá nalezena, ale veliký nositel myšlenky: „pomoci lidu zmírajícímu“ sešílel a nenavrátil se už svému lidu. *V. Beneš.*

Ochotnické divadlo. Svazek 82. „Pan inženýr a jeho figurant.“ Veselohra ve 3 jednáních. Napsal *Karel Šimůnek.* V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Cena 30 kr.

Veselohra ta by se při dobrém provedení mohla líbiti, neboť hemží se tu slovních zvláštností a i slovních vtipův až dost. Co by se nám líbilo, jest vystupování rolníků, ty jejich požadavky při prodeji polností a luk, to šprýmovné a hloupé nadsazování. Běží totiž o vystavění dráhy, kterou vyměřuje pan inženýr a jemuž pomáhá jeho figurant, šprýmovný jinak tulák a od ženy uprchlý člověk, jenž tu hlavu láme zase hospodyňce p. rychtáříkově a jenž konečně hanebně ženou přepaden a odveden jest. Vsunuta i malá episoda lásky páně inženýrovy. Vážnější ceny si hra asi neosobuje. Jinak nic závadného neb neslušného v sobě nezavírá. Šprýmovnost a snadná úprava jí otevrou zajisté veselou cestu po městečkách i venkově. *V. Beneš.*

Repertoir českých divadel. Sv. 28. „Pod krovem otcovským.“ Činohra o 3 jedn. Napsal *Jan Vávra.* V Praze 1891. Nakl. F. Šimáček. Str. 68. Cena 36 kr.

Na Cerekvici schovává se u zahradníka syn pánův, exulant. Jest prozrazen i pronásledován, ale včas od sestry Anežky vzat do jejího bytu a tam tajen. Potom nastávají různé zápletky i různá podezírání od setníka z vojsk císařských, milence Anežčina, ale z pouhé jen žárlivosti, pro druhý stín v oknech jejích viditelný. O tomto ovšem neví plukovník Butler, ale přece činí děsná opatření pro ten případ, kdyby někdo chtěl vyjíti ze zámku. Konečně po dlouhých obtížích původ žárlivosti se vysvětlí a milenec Anežčin, zapřisáhlý druhdy nepřítel exulantův, pomáhá nyní exulantu k útěku. Exulant byl přestrojen za vojenského posla a ze zámku odeslán. V tom okamžiku dá Butler prohledati zámek a nenašed exulanta, ví ihned (neslýcháno, jaký to měl výborný nos), že exulant byl ten posel vyslaný a dá jej stíhati. Přijde

depeše o smrti druhého syna, pána z Cerekvic, jenž nyní zatouží po vyděděném synu exulantu. Věc se vyjeví, chce zachrániti svého syna, avšak právě padne rána a otec oknem vidí poslední mužskou haluz svého rodu káceti se s koně. V tom je smíření i trudná hra osudu.

Hrdina padá pro velkou myšlenku, přesvědčení náboženské, které obětoval vše i statek svůj i jistotu svého života. Jest psáno i dosti napínavě, ale málo přesvědčivě. Aspoň pokud psychologické procedury se týká, nuceni jsme říci, že většina osob ráznost povahy své ztrácí, a to někdy i bez valných příčin.

Děj zamlouvá se aspoň dle zdání tendencí vlasteneckou, ale celkem práce málo uspokojuje. Dikce je tak jednoduchá, dialogy nepřesvědčují a mimo to tak mnohé nám zůstane nejasno; na př. proč plukovník Butler se stal v domě pána na Cerekvici tak nedůvěřivým! Nikdo nám toho nepovídá. Snad ho to tak jen napadlo. Částečně příčina by tu ovšem byla, že nenašli stopy po uprchlíku exulantovi, ale i ostatní to věděli, pronásledovali jej, a přece jediný Butler se odvážil v této příčině i toho nejhoršího. A pán na Cerekvici byl znám svou věrností k císaři. Panu spis. běží podle všeho o to v této činohře, aby poněkud osvětlil boj mezi exulanty a katolíky a exulantům i nauce jejich znamenitě podkouřil. *V. Beneš.*

G. Flaubert: **Paní Bovaryová.** Přeložil *Jan Třebický.* „Vzdělávací bibl.“ sv. 15. V Praze 1892. Cena 1 zl. 60 kr.

G. Flaubert narodil se v Rouenu 12. prosince 1821 († 1880). Nejprve studoval medicinu, ale brzy věnoval se studiu latiny a řečtiny a zvláště poesii. Jeho vzory byli zprvu Byron a Victor Hugo, později přilnul k směru opačnému a byl hlavním zástupcem realismu. Za nejvýznamnější dílo jeho se pokládá r. 1857. napsaný roman „Madame Bovary,“ který nyní také v překladu českém vyšel.

Hrdinkou romanu jest manželka venkovského lékaře Karla Bovaryho. Již povahou svou od mládí byla poněkud výstřední tak, že ani vychování klášternímu nepodařilo se vštípiti jí pevné zásady mravní a upokojiti srdce její. Čtením různých romanů stávala se mysl její ještě rozháranější. Provdavši se shledala, že se jí nesplnil ten vysněný ideal lásky a poznání to příčinou nespokojenosti a celého neblahého žití, které potom následovalo. Muž její byl dobrák od kosti, ale hotový sprosťáček. Vychování i vzdělání jeho bylo chatrné. Dostačilo mu úplně, že měl tolik, kolik třeba k životu, obzor jeho myšlenek obmezoval se na jeho práce a odpočinek, když po denní únavě mohl si doma klidně usednouti. Takový sprosťáček ovšem byl pohoršením pro Emmu Bovaryovou. Nemajíc sama pevnějšího základu a příliš zaujata pro lesklé frase a vše, co smyslům lahodí, nepomýšlela, aby muže svého sama vzdělávala a zušlechtila, ale takořka jím opovrhujíc vrhá se v náruč dobrodruhům, kteří prohlednuvše ji, hledí jí zneužiti, aby ji pak opustili. Dvěma takovým záletníkům celá se oddává. Vášni své obětuje všecko. Aby mohla své rozmařilosti a záletům svým hověti, upadá vždy hlouběji do drápů lichváře, až konečně, aby se vyhnula veřejnému zahanbení, když bude v dražbě prodáván majetek její, sebevraždou maří život svůj.

Spisovatel vyniká slohem klasickým, mluvou vytříbenou, jeho líčení, ač těžkopádné, přece jest úchvatné. Jest výborným pozoro-

vatelem venkovského života, líčí nám osoby přirozeně a nenuceně a zvláště lékárník Homais, vševěda venkovského městečka a neunavný mluvka, jest figurkou opravdu podařenou. Velmi sympathickým zjevem jest muž nešťastné ženy Karel Bovary, jehož dobrotu srdce spisovatel v plném světle ukázal tak, že mu odpouštíme rádi, v čem byl jinak pochybil. Za to až příšerně na nás působí žena Bovaryová. Horší a prohnanější ženy si nedovedete ani představiti nad tu, která vám v romanu vylíčena. V té příčině zdá se nám, že spis. poněkud nadsazuje.

Některé části romanu podány jsou až příliš naturalisticky, ano s raffinovaností, která bezúčelně dráždí fantasii. — Překlad, až na některé malé nesprávnosti, jest dobrý. *Ant. Frecr.*

Přeslavný doktor Matheus. Roman *Erckmana-Chatriana.* Přeložil *Bedřich Frida.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 140.

Franc Matheus, venkovský lékař a zuřivý metafysik, spisovatel šestnáctisvazkové „Palingenesie psychologiko-anthropo-zoologické," za kterou „mu udělili titule (!) dopisujícího člena chirurgického institutu v Praze (!), král. společnosti nauk v Gottinkách a poradního lékaře hřebčinců ve Würzburku" — osedlal jednoho dne svého koně Bruna, opustil svou starou službu Martu, na cestě přibral za průvodčího Petra Kuku, oblíbeného šumaře, a vydal se ovšem bez krejcara peněz obracet světa na svou víru. Ta učila generatio spontanea, proměně těl, stěhování duší a pod. Demiurg jej pudil silou neodolatelnou, ale přece neuchránil od vezdejších nehod, za kterých se dostali až do Štrasburku. Zde jeho průvodčí, kandidat velkého rabínství ve vývoji člověčenstva, přijal sklepnictví u pohostinného sládka, a Matheusa poslali domů. „Nejvyšší bytost rozhodla," tedy poslechl.

Donquixotiada tato jest místy velmi zdařilou satirou na německou učenost a venkovské i městské šosáctví. Někdy však zapuzuje smích s tváře tím, že slohem i dějem (na př. zázraky) dosti nápadně paroduje vypravování evangelické o Kristu Pánu a sv. Petru. Již z toho důvodu knihy do knihoven doporučiti nelze; byla by ostatně i sečtělému prostému čtenáři ve mnohých částech nesrozumitelnou.

Firma dvou romano-dělců, Erckmana a Chatriana, si po prvých nezdarech spisovatelských touto knihou pomohla (r. 1859.) na nohy; jinak dílo velké ceny nemá.

Překlad se čte celkem dosti plynně. Na str. 70. vynecháno asi nějaké slovo ve větě: „patrně byly (ubrousky) s k o r o a vyšly zrovna ze skříně." *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Pestré květy. Sbírka spisů poučných a zábavných pro českou mládež. Pořádá *Karel J. Zákoucký.* Illustruje K. Thuma. R. I. Celoroční předplatné (na 6 sv.) 1 zl. 10 kr. V Praze 1893. Nakl. Jar. Pospíšil.

V prospektu nové této knihovny se praví, že pořadatel její byl z různých stran vyzván, aby na místě zaniklé „O b r á z k o v é

knihovny“ založil novou knihovnu. Pořadatel slibuje podávati mládeži „knihy jen naskrze dobré a přece hmotně levné.“ Jednotlivé svazečky knihovny této prodávají se po 25 kr., obsahují pak průměrně asi 80 str., což ovšem nesvědčí o přílišné láci. Co pak se týče jakosti knih, pořadatel slibuje, že knihovna přinese dvě „velezdařilé“ povídky „nejlepšího znatele“ dětské literatury, Fr. Hrnčíře, a zatím vydal čtyři svazečky knihovny této, ale není v nich dosud slíbených povídek, a ty knihy, které pořadatel vydal, jsou naskrze dobré, co se týče tendence, ale v uměleckém vztahu nevynikají nad prostřednost. Pořadatel patrně má pěkný úmysl, a v té věci ho chválíme, ale nenašel dosud pro svou knihovnu spisovatelův umělců. Přejeme mu z té duše, aby pro knihovnu pro mládež získal si nejen spisovatele, „znalce“ dětské literatury, nýbrž spisovatele, kteří jsou umělci a básníky pro děti.

Sv. 1. „Zábavné chvíle.“ Napsal *F. J. Andrlík.* S 2 obrázky. Str. 86.

Je tu jedenáct povídeček, psaných dosti prostě a přirozeně, ale chudičkých obsahem, a dítě přece chce v každé povídce, kterou čte, hlavně obsah. Tak nejdelší povídka „Mazal,“ čerpaná asi ze života skutečného, mohla býti stručnější a tím působivější. K lepším povídkám počítáme: „Novoroční dárek,“ „Spolužáci,“ „Nepřátelé“ a zvláště „Bez práce nejsou koláče.“

Sv. 2. „Luční kvítí.“ Drobné povídky a črty pro mládež. Sepsala *V. Lužická.* S 2 obrázky. Str. 84.

Sloh Lužické jest poetičtější, než sloh Andrlíkův, ale chudoba látky je tatáž. Nejzdařilejší povídkou je „Luční kvítí,“ kdež autorka pěkně zachytila dvě dětské postavy, dívky bohaté z města a chudé z venkova; dívky ty se sešly trhajíce kvítí na louce, jež náleží rodičům dívky bohaté, která vyhání z louky dívku chudou, ale později se s ní smíří a zve ji na kvítí. Delší povídka „Celestinčina pouť“ je slabá. „První máj“ a „Malá doktorka“ jsou zdařilé drobné náčrtky.

Sv. 3. „Povídky o rytířích.“ Napsal *K. J. Zákoucký.* S 2 obrázky. Str. 79.

Jsou to čtyři dějepisné obrázky z různých dob země české. Místy jsou to suchoparné výtahy z dějin, podané ve způsobě rozmluvy nebo ve formě povídky. Názor autorův na domácí naše dějiny je podle našeho zdání správný. Z obrázků zamlouvá se zvláště „Pro milého kralevice,“ čerpaný z doby Otty Braniborského.

Sv. 4. „Pohádky.“ Napsal *Jan Milota.* S 2 obrázky. Str. 79.

Milota vládne pěknou češtinou, má vtip i jadrný humor. Někdy ve formu pohádky umí pěkně obléci moderní, časové thema („Mourečkova škola,“ nejzdařilejší ze všech pohádek), ale příliš miluje fantastické látky, a jak se nám zdá, fantasie jeho není příliš bohatá. Aspoň „Labutě“ a „Král lesův“ se nám nelíbí. *An. Vlas.*

Romanová knihovna Světozora. Sv. 26. „Pokušení.“ Povídka. Napsal *V. Krestovský.* — „Tajný rada.“ Napsal *Anton Čechov.* Přeložil *V. Mrštík.* V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Str. 132 a 23. Cena 40 kr.

Autor „Pokušení,“ *V. Krestovský,* je pseudonym *Nadeždy Dmitrijevny Chvoščinské-Zaiončkovské* (1825—1889), jedné z předních zástupců školy belletristů čtyřicátých let, k níž náležejí také Turgenev, Dostojevskij a hr. Tolstoj, o nichž zde již častěji mluveno bylo. O významu této spisovatelky v ruské literatuře šíře pojednáno ve *Stínově* „Historii literatury ruské.“ Praví se tam, že v jejích dílech z první doby literarní její činnosti, k nimž náleží také „Pokušení“ (vyšlo poprvé r. 1852. v „Otečestvennych Zapiskách“), nalézá se „mnoho lidí zbloudilých, životem zkažených neb mravně padajících při prvním styku se skutečností.“ K takovým lidem náleží Ozerin, jenž „neodolal pokušení.“ Stručná slova ta rozvedeme tu trochu šíře.

Obsah „pokušení“ jest asi tento: V městě N. žije vdova kancelisty Ozerina s dcerou svojí Kateřinou v nouzi a chudobě. Jako ženy nevzdělané a obmezené pozbyly v chudobě citu vlastní důstojnosti; jim jest úplně nepochopitelno, jak možno nepřijímat dobrodiní, ať pochází od koho pochází. Proto obě jsou mrzuty, když bratr Kateřinin, Ozerin, mladík vzdělaný, jenž absolvoval skvěle fakultu právnickou se stupněm kandidata, nechce přijmouti statku, který mu dává kmotr Pokarský, poněvadž ví, že bezcitný a zlý kmotr statku nabyl způsobem nepoctivým a z hněvu na synovce, jediného dědice, nechal ženu jeho i malé děti v žalostném stavu. Přítel Ozerinův Vasiljev i žena jeho, postavy trochu idealisované, vtělení lásky, povinnosti a jiných ctností, zrazují mu, aby statku nepřijímal. Ale Ozerin je mladík slabé vůle, „slabého srdce, blouznivec, jenž zavázav se vděčností zaváže i svoje svědomí...,“ prodá duši i svědomí i přesvědčení své za kousek chleba, obětuje se matce i sestře, příliš zveličuje povinnosti své k nim, podlehne pokušení, přijme dar Pokarského pod tou podmínkou jemu daný, že bude jednati ve všem tak, jak chce Pokarský, že se vzdá vlastní vůle. Pokarský tedy adoptoval nerozhodného Ozerina za syna, věda, koho si vybral, vysmíval se jeho „romantickým ideám,“ vyháněl mu z hlavy „všelijaký nesmysl“ a měl radost z útrap jeho, z duše se smál, když ho přivedl v zoufalství ostrými slovy. Ozerin snášel nekonečná muka, v duševním boji svém před pádem i po něm: trpěl výčitky svědomí probuzeného, styděl se sám před sebou, jsa si vědom viny svojí. Matka i sestra mnoho od něho žádaly, zasypávaly ho novými a novými prosbami, on pak trpně činil, co mohl. Konečně však vzpomněl si na příkrá, trpká, ale šlechetná slova přítele Vasiljeva, že by ani k vůli milované ženě nejednal proti vlastnímu svědomí, nemoha déle snášeti tyranství Pokarského, nemoha apathicky a lhostejně vykonávati, co uznával za nespravedlivé, pohnut zoufalými prosbami příbuzné Pokarského, poslal jí peníze, které byly Pokarskému poslány od sedlákův, opustil svého „dobrodince“ a vstoupil do služby; vydělal dosti peněz, ale většinu posílal matce i sestře, „život jeho byl nyní nepřetržitá práce a neustálé sebeobětování.“

Kromě slabého, stále kolísajícího Ozerina poutá nás zvláště originalní postava Pokarského; tento theoretik, fanatik formalního práva, fanaticky přiznávaje nutnost zla, ničí svoje příbuzné, mučí poddané, ponižuje a týrá adoptovaného syna, má sebe za nástroj vyšší spravedlnosti, za člověka povolaného k tomu, aby trestal. Vládna velikým bohatstvím neprokázal za celý život nikomu dobrodiní, až najednou ho napadlo, prokázati dobrodiní svému kmotřencovi a ve jménu toho ničí nespravedlivě příbuznou chudobnou rodinu. Ozerina miluje po svém; věda o jeho těžké, beznadějné situaci, pokládaje ho za majetek svůj, nebojí se ho urážet, zahrávat si s ním.

Zemřel bez závěti, dědičkou jeho stala se tedy nenáviděná příbuzná. — Jako živé stojí před námi postavy hamižně chudobných matky i sestry Ozerinových; postavy jejich jsou vzaty přímo ze skutečnosti. Toho nelze říci o Vasiljevu i ženě jeho. — Mistrovsky vylíčen vniterný boj Ozerinův před mravním pádem i po pádu. Ale hlavním nedostatkem povídky této jest nedostatek uměleckého taktu: spisovatelka často opouští hrdinu svého, přetrhuje tak vypravování a pouští se v abstraktní úvahy, tak že místy se zdá, že čteme dissertaci nějakou ve formě povídkové.

Náčrtek *Ant. Čechova*, jednoho z nejmladších a nejnadanějších belletristů ruských, „Tajný rada," vyniká všemi přednostmi náčrtků jeho, zvláště překrásným jazykem a lahodným slohem, ale nemá zajímavého sujetu.

Překlad je dosti volný, ale smysl originalu vystihuje. *A. Vrzal.*

Modrá knihovna. Č. 5. „Jan Krátký v Kalifornii." Sepsal *X. Čekal.* V Praze 1892. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 64. Cena 28 h.

Prosté vypravování osudů Jana Krátkého z Borovnice v Čechách, jenž se svou manželkou a dítkami odebral se do Kalifornie, aby si tam nahromadil zlata a pak jako boháč vrátil se domů. Ale v cizině docela vše jinak vypadalo než si představoval, na moři pozbyl dítě, v Kalifornii majetek, ba málem svou návštěvu v zemi zlata byl by životem zaplatil.

Jednoduchá budova povídky zosnována na omylu ve jmenech a osobách. Bratranec Jana Krátkého téhož jména odebral se zároveň do Ameriky; bratranec zbohatl naleznuv množství zlata, ale pro tento lesklý kov byl od svého průvodce zastřelen. Padouch vzal listiny mrtvého, a zatčen byv, před soudem vydával se za Jana Krátkého, jemuž byl velmi podoben. Byl však odsouzen, z vězení, podplativ strážníka, prchl. Nastal shon po uprchlíku — konečně lapili Jana Krátkého též z Borovnice. Omyl se vyjasnil, když přivedla stráž nové zločince, mezi nimi našli pravého — Villiama Soldana.

Tendence povídky jest ušlechtilá odvracejíc lid od nerozumného stěhování do Ameriky. Provedení její jest méně zajímavé a napínavé. Krajinomalba, popis Kalifornie, obyvatelstva slabé. Povahopisy rychle načrtnuty, v nichž význačné rysy jsou zbožnost, trpělivost; manželka Krátkého zvláště ozdobena těmito vlastnostmi. Možno vřaditi do knihoven. *J. Vyhlídal.*

Literarní rozpravy v časopisech.

F. Drtina, O studiu filosofie ve Francii (Ath. 2 n.). — *V. Dušek*, Dialektické zvláštnosti českého slovesa (Listy filol. 4 n.). — *V. Flajšhans*, Přehled práce na poli české jazykovědy (Ath. 3 n.). — *J. Gebauer*, Ukázka české mluvnice historické (Listy filol. 6). — *J. Jakubec*, Předzpěv ke „Slávy dceři" (Lit. l. 1 n.). — *F. Jokl*, O jazyku všeslovanském (Ath. 6 n.). — *J. Král*, O prosodii české (Listy filol. 3). — *A. Seydler*, G. Th. Fechner (Věstník Č. akad. 5). — *F. Šalda*, Překlad v národní literatuře (Lit. l. 1 n.). — *J. Badeni*, Listy sv. Ign. z Loyoly (Przegl. powsz. 1 n.). — *M. Zdziechowski*, Německý byronismus: N. Lenau (Przegl. polski 3). — *P. Astafjev*, Vznik mravnostního ideálu v dekadenci (Voprosy filos. 1). — *P. Boborykin*, Krása, život a umění (Voprosy

filos. 1). — *N. Grot*, Mravnostní ideály naší doby (Vopr. filos. 1). — *P. Miljukov*, Rozklad slovanofilstva (Vopr. filos. 3). — *A. Baumgartner*, Literarní život ve starém Egyptě (Stimmen aus Maria-Laach 5). — *W. Kreiten*, Pascalovy Provincialní listy (Stimmen aus Maria-Laach 1 n.). — *R. M. Werner*, Jest jaký humor? (Deutsche Dichtung 1). — Večerní chvíle v Italii. Shakespeare, Romeo a Julie (Historisch-pol. Bl. 2 n). — *M. Bréal*, Budoucnost vědy (Journ. des Savants 1). — *L. Daudet*, Idea a emoce v písemnictví (Nouv. Rev. $^{15}/_{3}$). — *G. Larroumet*, Umění realistické a kritika (Rev. d. d. mondes $^{1}/_{3}$). — *H. Weil*, Kalevala a národní epopeje (Journ. des Savants 4). — *J. Gerard*, Agnosticismus v theorii a praxi (Month 3). — *W. H. Meyers*, Moderní básníci a životní názor (Ninet. Century 1).

Zprávy.

Listy z Prahy. XVI. Jako vždy, když vlny politického života vysoko bijou, literatura u nás ustupuje do pozadí. Kdo přichází s hovory literarními, jakoby přicházel s jiného světa; hledíme naň s údivem. Ostatně také produkce neposkytuje nic takového, co by nutilo veřejnost k pozornosti. Ještě štěstí, že spadají narozeniny Kollárovy do „sesony mrtvé.“ Tím se po celé vlasti obrací interess aspoň částečnou měrou k písemnictvu, slavná „Slávy dcera,“ která už tak trochu počala se sdíleti o osud klasických děl, totiž přestávala se čísti, opět září dávným půvabem a mohutný předzpěv její, kdysi miláček všech deklamatorů, zase v programech slavnostních nachází význačné místo a hřmí do duše starým i mladým. Také některé nové publikace přivodilo jubileum to. Dr. Jakubec vydal zatím jen stručný životopis Jana Kollára — delší vyjde později —, ale přece již tu život básníkův postavil do jasnějšího světla a duševní vývoj jeho zkoumá též ve zvláštních článcích. Pořídil i nový výbor ze „Slávy dcery,“ opírající se hlavně o vydání z r. 1824. a 1832., jehož uspořádání však se odchyluje od posavadního zvyku. První, právě vydaný díl totiž zabírají výhradně milostné znělky, a ty pod čárou jsou kommentovány. Vybral jich 100 nejvroucnějších, nejsvěžejších. Druhý díl pojme znělky vlastenecké a naučné. Nakladatel snad by byl časověji jednal, kdyby byl vydal napřed tento díl druhý. Neboť síla a účinnost Kollárova neprýští se z jeho erotiky, nýbrž ze sonetů vlasteneckých a didaktických. Proto hned první vydání z r. 1821. nepůsobilo tím, co obsahovala, jako tím, co censor vymazal a co se šířilo tedy opisem. Lyrika Kollárova je hyperbolická, retorická a příliš strojená; chybí jí přirozený výron citů nemluví tak k srdci jako k fantasii. Jednotná forma k tomu způsobuje, že celek nepoutá ani rozmanitostí obsahu ani formou, a tedy poněkud unavuje. Tak už bylo r. 1821. Teprve tím, když to moře lyriky milostné r. 1824. prostoupily ostrovy jiných themat, vzpomínky historické, apostrofy vlastenecké, zpěvy oslavné, varující, povzbuzující, sbírka dosáhla plného účinu.

Hojnost nových zpráv, výzkumův a rozborů života i působení Kollárova přinese také almanach,[1]) jejž vydá „Akademický spolek vídeňský“ s „Tatranem“ redakcí p. Dra. Fr. Pastrnka a přispěním hojných spolupracovníků československých i jinoslovanských. Dle všeho kniha tato vynikne nad podobné

[1]) Dle novin se přihlásilo z Moravy přes dvakrát tolik odběratelů, co z Čech, a mezi nimi hojně bohoslovců. Co to, pražští věštcové národu?! Kde je Váš dobrý příklad? *Pozn. r.*

almanachy tím, že bude trvale cenným sborníkem vědomostí pro každého ctitele, badatele i čtenáře Kollárova. Tiskne se v Praze u Otty.

Zmínky zasluhuje ještě jiný podnik, vzbuzený jubileem Kollárovým. Vinohradský knihkupec, p. Fr. Horálek, jal se totiž vydávati „Slávy dceru“ po arších dvoukrejcarových, tak že i nejméně zámožnému kniha ta se takto stane snadno přístupnou. Poslední úplné vydání její, Kobrovo, stálo 1 zl. 60 kr. a jest už rozebráno. Vydání v „Ústřední knihovně“ (za 60 kr.) má příliš drobný tisk a není věrné, nýbrž na mnohých místech volně změněné; Horálkovo má tisk úhledný a nebude dražší 25 kr. Tak konečně se dodělame lidových vydání, a splněno bude přání spisovatelovo, aby kniha jeho pronikla všecek národ. Neboť ta okolnost jest nad pochybnost vyvýšena, že spisovatelé doby probuzení nepsali pro nakladatele, nýbrž pro národ. Proto nemůže se potkati u nás žádná snaha s přízní a souhlasem, která by se nesla k tomu, boykotisovati knihkupce-nakladatele, jenž jest pamětliv okolnosti svrchu zmíněné.

Slovák Kollár uvádí nám na paměť jiného ještě básnického genia slovenského, jehož dobrodružný život a úchvatné verše nejednou již zvábily k sobě pozornost i v Čechách a na Moravě. Míníme Janka Krále. Duch nenepodobný orlovi, nespoutaný, do výšin směle se vznášející, neznal ctižádosti, netoužil po slávověnci. Verše jeho mu přátelé musili přímo vytrhovati a ukrádati — a přece co v nich síly, něhy a krásoty všeliké! Janko Král ovšem veršů nepiloval, skladeb svých neuhlazoval, zachovaly se nám jen tak, jak vytryskly z nitra jeho samorostlého, vonným vzduchem tatranským dýchajícího. Známy byly posud jen úryvkovitě, ze skrovných tiskův a hojných opisů. Teprve rukopisný sborník ctitele jeho, generalního intendanta Fr. Řepky, rodáka přerovského, věnovaný po jeho smrti knihovně přerovského gymnasia, umožnil úplnější sebrání a vydání jich, a toto pořídil nedávno pečlivě professor Jaroslav Vlček. Pohříchu zapadla kniha jeho málem tak, jako zapadl básník sám, o němž nepovědomo, nechová-li tělo jeho některá pustina arabská. Přátelé ryzí poesie však jistě nedají si ujíti příležitosti, pokochati se v tomto prvém souboru veršů Královych. Vydala je Turčansko-Martinská knihtiskárna. Cena 65 kr.

Kromě oslavy Kollárovy připadá na letošní rok jiné ještě jubileum: třísetletá památka dotištění bible kralické. Jak se časy změnily, jak jiný vane teď světem duch! Dnes hrubě si ani nikdo na veřejnosti nepovšimne události té, kterou Bratří svého času pokládali za vrchol své činnosti literarní, na kterou vynaložili všecku píli a péči svou, všecko vědění své. Odcházejíce z vlasti a opouštějíce tu majetek, rodnou půdu, přátely, vše, co srostlo s jich srdcem a co vzdělali a zmnožili prací rukou svých, zpívali s chvějným hlasem a žalem dojemným: „Nevzali jsme s sebou nic, po všem veta, jen bibli kralickou, Labyrint světa.“ To byly jich poklady nejdražší, poslední útěcha. Je znám pochvalný úsudek Sušilův o práci překladatelské,[1]) povědomo též, že jí neváhali používati též katoličtí překladatelé Písma: ale nesmrtelnou zůstane biblí kralická především dokonalostí mateřštiny naší tu docílenou. V ní máme kanon správné mluvy, vzor slohové ohebnosti, skladisko jazykového bohatství. Budiž čestná vzpomínka všem, kdož dlouhá léta života věnovali tomuto dílu, a zejména také nakladateli jejímu, Janu ze Žerotína.

[1]) „Hlídka lit.“ 1893, str. 96. „Čas“ uvedl slova ta bez udání pramene. *Pozn. r.*

Nemůžeme nechati beze zmínky potěšitelného kroku v před, který se stal ustavením spolku pro znovuzbudování kláštera bl. Anežky. Vy jste ve svém listě myšlence té projevovali povždy přízeň; máte tudíž také díl zásluhy o záchranu umělecké památky, jíž vzácností málokterá se staví po bok. Vídeňská ústřední komise pro zachování a probádání památek uměleckých a dějepisných uveřejnila o klášteře tom zvláštní nádhernou illustrovanou publikaci; tuto podalo letos zčeštěnu od autorů samých Dědictví sv. Prokopa členům svým („Klášter bl. Anežky v Praze.“ Sepsali V. V. Tomek a J. Mockr). Z knihy té znova vysvítá, jak vynikající význam má po stránce historické i v dějinách umění domácího tento klášter. „Architektonickou skladbou svou ociťuje se n a p r a h u slohu gotického; co pak se týče výzdobného detailu, máme tu před rukama v z o r y největšího rozvoje a květu, k němuž na domácí půdě naší vyspěl sloh romanský,“ píší slovutní původcové knihy. „Kdežto pak v sutiny obráceny byly za 15. století velikolepé stavby slohu romanského a přechodního: ochránily se jako zázrakem podstatné částky kláštera bl. Anežky bez pohromy přes to, že jiné částky jeho zpustošeny, a budova celá po vůli císaře Josefa II. ku světským účelům byla přikázána. Klášter bl. Anežky i v nynější způsobě své jest n e o c e n i t e l n ý m p o k l a d e m českého umění z první polovice 13. století a spolu oné doby j e d i n ý m a n e j d ů l e ž i t ě j š í m památníkem stavitelským královského města Prahy. Nelze si mysliti, že by umění milovné století naše zůstavilo na sobě výčitku vandalismu, ve zkázu vydávajíc památník pro kulturní dějiny města Prahy tak na výsost důležitý.“

A již nebude vydán. Spolek již se zřídil a ve výboru jeho zasedají přední mužové všech stavů: hodnostáři církevní, umělci, strážcové českého umění. V čele stojí velmistr general křižovnického řádu, Dr. V. Horák, který také hned sumu 2000 zl. dal spolku do vínku. Příspěvky pak zaslány už ze stran přemnohých, mimo jiné též od vlasteneckých některých dam moravských. Valná schůze byla obrazem svorného nadšení, a řeči tam pronesené prýštily se z nejvniternějšího přesvědčení. Monsign. Lehner, farář vinohradský, krásnými slovy oslavil narozeniny spolku. Nové století bohdá opět uzří v bývalé nádheře to, kol čeho tolik generací kráčelo jen s hlubokým povzdechem; a starovelebnému „Zikmundu“ Svatovítskému odpovídati bude brzy opět v radostech i žalech národa jasný hlahol z nových věží Aneščiných. Najdou-li se tam hroby českých králův a královských paní tam pochovaných, stanou se snad popudem k tomu, aby také hroby českých králův a královen u sv. Víta staly se obecně přístupnými, podobně jako tomu jest na král. Wawelu krakovském. Lze se toho tím spíše nadíti, že věc jest v moci kapituly tamější.

Domáhajíce se tu takovýchto citových imponderabilií, nevíme, zda jedné části mladé generace nebudeme připadati jako plesniví romantikové. Míníme tu, jež pro srdeční záležitosti má jiný, méně posvátný lék, totiž „volnou lásku.“ My ovšem od toho léku neočekáváme vítězství svého národního boje ani rozřešení spletitých otázek společenské mravnosti, ani posilu těla, tím méně ducha, nýbrž tušíme z ní pravý toho všeho opak. Nezavíráme zraků před skutečností, a právě proto vidíme dobře, čeho jest našemu národu třeba a čeho jsme přímo p o v i n n i nechati na starosti jiným, které to tísní, aneb kteří si mohou dovoliti přepych takových otázek. Když tedy v polemice

proti tomu směru se ozval hlas z úst povolaných a vlivuplných, bylo to slovo v pravý čas, a lze od něho očekávati mnoho dobrého. Budiž nám dovoleno, podati tu aspoň některé vyňatky, jež jistě potěší každého přítele zdravé budoucnosti naší společnosti. Až se dokáže, — zní první vyňatek, — „že čistota a cudnost, věrnost a skutečná láska je protimysl, věřiti budeme ‚volné lásce.' Zatím ať dobře se uváží výstražný hlas Björnsonův, jejž tento neunavný bojovník pro svobodu myšlení a cítění se vší mužností pozvedl proti ‚volné lásce,' kterou kroužek danských studentů počal hlásati. Zejména malý národ má svatou povinnost vychovávati si pokolení silné a mužné, — sílu a mužnost ducha i těla jen čistota zabezpečuje. Ne rozvod, ale čistota — to musí býti heslo naší české mládeže... Zachovejte si čistotu pro manželství a budete šťastni!... Rozháranost, rozervanost, neklid, nespokojenost značné části mládeže pochodí prostě od nečistého života, od zkaženosti pohlavní — nečistá fantasie kazí život. Nečistota — toť smrt pravých ideálů, nečistota — toť zdroj nečinnosti a pessimismu, nečistota — toť pramenové lži, na níž spočívá moderní společnost... Jisto je, že předčasné a namnoze nepřirozené ukájení pudu pohlavního, jisto je, pravím, že nezdrželivost v zápětí má mnohem citelnější a horší následky nežli zdrželivost, a to při mužských i ženských..." A dále se píše: „Já se nestydím a pranic se nebojím vyznati své přesvědčení: Goethe nežil pohlavně mravně a neměl pražádného práva žíti, jak žil. Právě tak nemají jiní různí básníci a umělci pražádného práva, pohlavně žíti „genialně" — nestydím se říci, že tato genialnost, toto umělecké bohemství jest jen domněle genialní... Faustovské svedení Markýtky, život římských elegií a tomu podobné, ať činí tak Goethe anebo nějaký pan X Y Z, podléhá a podléhati musí témuž mravnímu posouzení a odsouzení jako všecky ostatní činy lidí jiných. Ať si básní kdo chce co chce a umí — mravní posuzování na prahu umělcova atelieru neztrácí práva svého. V tom veliký a osudný jest omyl mnohých moderních lidí, že přijímají všecko, co umění a věda jim dává, se stejnou mravní nerozhodností; ba právě v tom Goetheovi a Napoleonovi hledají si uspávání svého svědomí..." Tato mužná slova, jakož vůbec celá kritická úvaha prof. Masaryka o časopise „Nových proudech," z níž jsme podali tuto ukázku, sotva vyšla v pražském „Čase" v č. 15. t. r., projela veškerým akademickým občanstvem jako elektrická jiskra — a bohudíky uvítána byla s povděkem. Ta slova již neupadnou v zapomenutí a budou často a často citována. Že nezůstala bez účinu, ukázalo se patrně na řečech některých čelnějších zástupců studentských, tu a tam potom na schůzích pronášených. Zejména mluvil v podobném duchu Moravan MUC. šlechtic Krajc o letní valné hromadě „Moravské besedy" a vede jím také svůj „Časopis pokrokového studentstva."

Tato „Moravská beseda" horlivě pracuje o probouzení a šíření smyslu zvláště uměleckého na Moravě častými výstavami uměleckými, jakož i pilně zakládá knihovny v ohrožených krajích. Prvou činností vyniká nad studentstvo v království, v němž tato myšlenka Tyršova ještě nezapustila tak pevně kořenů. — Chvály zasluhují také rozličné ty projevy uznalosti a oslavy starých vlastenců. Oživení památky slavného benediktina rajhradského Řehoře Volného oživuje pak přání, aby zejména výborná topografie jeho zužitkována

byla na prospěch písemnictva českého. Jeví se čím dál citlivěji potřeba jakéhosi „Průvodce po Moravě," podobného k Řivnáčovu „Průvodci po Čechách," aby vědomí historické mocněji pronikalo lid, a by lépe bylo uvědomováno, co vykonali předkové cenného na poli uměleckém. Ač Morava je bohata krásami přírodními, přece nevzbuzuje posud pozornosti cestovatelů měrou žádoucí. Není ani příručních knížek pro kraje zvláště vábné, ba ani kloudné české mapy cestovní. Sem nechať obrátí zrak páni nakladatelé, tady kynou zlaté doly. Také by bylo na čase, aby d'Elvertův nákres literarní historie moravské byl skontrolován, opraven a doplněn. Kniha tato, udávající, kde který rukopis se chová na zámcích, v archivech a knihovnách, a ukazující, jaké ohromné bohatství duševní práce předků ještě dříme pod prachem zapomenutí, zasloužila by ostatně podobné sobě družky v Čechách.

Na podzim chystá se několik zajímavých publikací literarních a vědeckých. Čtvrtá třída Akademie míní vydávati „Sborník prací literarních a uměleckých," v kterém bude vydána na př. práce Dra. J. Hanuše o Nebeském, z níž právě „Lumír" přináší ukázku; „Umělecká beseda" připravuje za premii sborník vzpomínek na mrtvé i živé členy své. Na poli mluvnickém má vyjíti I. díl veliké historické mluvnice jazyka českého od Dra. J. Gebauera, jejíž tisk tehdáž nakladatel Tempský svěřil české firmě Stýblově — patrně pro nátlak českých novin; Otto tiskne nové vydání Matičného „Brusu"; Dědictví Komenského vzalo na sebe vypracovati obšírnou methodiku českého jazyka a sestaviti velikou chrestomathii ze spisovatelů pedagogických všech národů; se strany úřední posléz chystá se vydání jednotného pravopisu českého pro školy české. *bý.*

Česká akademie převzala od doktorského sboru bohoslovné fakulty nabídnutý příspěvek a další vydávání důležitých Libri erectionum, jichž má nyní vyjíti šestý svazek. — Z udělených podpor zajímá zvláště ta, která dána J. Boreckému na opatření nejdůležitějších pomůcek ku překládání Firdusiho eposu „Šah-nameh" (200 zl.); kdo by potřeboval nějaké mluvnice, na př. maďarské neb arabské nebo francouzské, bude se snad už také hlásiti u Akademie o podporu.

Charvatsko. Minulého roku oslavila „Matica hrvatska" svoji „petdesetgodišnjicu" (památku padesátiletého trvání). Aby se její záslužná činnost stala známější, vydala na památku této oslavy „Spomenknjigu," v níž obsaženy nejen dějiny Matice charvatské, ale zároveň dějiny vzkříšení a neobyčejného pokroku literatury charvatské. A právě proto má „Spomenknjiga" neocenitelný význam pro literarního dějepisce. Je zde nahromaděno tolik látky k dějinám charvatské literatury, jako snad nikde jinde. Jsouť v dějinách Matice charv. obsaženy zároveň dějiny národního hnutí. K dějinám Matice (od r. 1842. až 1892.) připojeny jsou životopisy mužů, kteří sobě získali o Matici největších zásluh. Janko grof Drašković, Ivan Mažuranić, Matija Mesić, Ivan Kukuljević-Sakcinski, August Šenoa, Janko Jurković, Vjekoslav Babukić, Stanko Vraz, Ivan Nep. grof Drašković, Dušan Kotor, Antun Mažuranić, Adolfo Veber-Tkalčević, toť jsou jména její zakladatelů, největších mecenášův a předních Matičiných spisovatelů. Životopisy velmi důkladné, protkané nadšenými slovy zasloužené chvály napsali předáci charvatští, předseda Matice Tade Smičiklas (8) a Franjo Marković (4). Nejsou pouhým suchoparným vypočítáváním historických fakt, ale naopak, zajímavou a hluboce procítěnou literarní studií. Zvláštní pak pozornosti zasluhují studie o I. Mažuranićovi,

proslaveném svým eposem „Smrt Smail-agy Čengiće“ a o oblíbeném i u nás A. Šenoovi. Literarní činnost obou těchto slavných mužův až dosud důstojněji nikde nebyla oceněna.

Neméně pozoruhodným zjevem, jejž taktéž Matice charvatská vydala na oslavu své „petdesetgodišnjice,“ jest „Hrvatska antologie“ umijetno pjesničtvo starijega i novijega doba. Sastavio H. Badalić. Matice svou anthologií vyplnila dávnou tužbu Charvatů. Prvá, Šenoova, anthologie vyšla již před 16 lety a byla dávno rozebrána. Mimo to pro novější pokrok, jejž od 16 let učinila literatura charvatská, byla již příliš zastaralá. Badalićova anthologie obsahuje plody 69 básníkův od nejstarších dob, od r. 1500. až do r. 1892. Uspořádána jest dle jednotlivých druhů básnických, a to tak, že každý velmi snadno může stopovati rozvoj charvatského básnictví jak co do ceny vniterné tak i zevnější. Celá kniha rozdělena na tři oddíly: básnictví lyrické, epické a didaktické. Nejstarší lyrické milostné písně náležejí charvatským, vlastně dubrovnickým troubadourům Držićovi (1463—1507) a Menčetićovi (1457—1507) a končí nejnovějšími drobnými perličkami Harambašićovými „Iz ružmarinka“ a „Sitnih pjesama.“ Po nich následují „Pjesme različne“ najmě vlastenecké. Nejlepší, tak zvané „davorije,“ připadají hnutí illyrskému. Za těmi seřaděny ostatní lyrické druhy: ody, hymny, dithyramby, raphsodie, elegie a znělky. Klasické jsou ody Preradovićovy „Bogu, Ljubav, Majci.“ Z novějších s Preradovićovými o cenu závodí Jorganovićova „Domovini“ a Palmovićova „Stani.“ Mezi hymnami jsou veliké ceny Gjorgićův (1675 až 1737) „Psalam Davidov,“ „Bože živi“ od Preradoviće a Badalićova „Zvonimirova himna.“ Četně a důstojně zastoupeny i ostatní druhy lyriky. V epické části podány taktéž ukázky všech druhův epiky. Hrdinské epos zastupují: Mažuranićova „Smrt Smajl-agy Čengiće,“ „Četa,“ Vežićův „Sigetski junak“ a františkana Martiće „Osvetnici.“ Romantické epos dle ukázek zdařile pěstováno Gundulićem (výňatek ze světového „Osmana,“ boj Krunoslave se Sokolicom), v novější době Demetrem („Grahovsko polje“) a Botićem (ukázka z „Pobratimstva,“ prvý zpěv, přel. od J. Koláře ve „Sborníku světové poesie“ České akademie č. 4.). Náboženské epos zastoupeno velmi dobře Preradovićovými „Prvni ljudi.“ Pěkné ukázky poskytuje básnická povídka „Kameni svatovi,“ „Fratarska oporuka,“ „Propast Venecie“ od Aug. Šenoy a jinými. V romanci a balladě nade všecky vynikl Marković („Vječni oganj,“ „Šaš-polje“). Taktéž ostatní druhy velmi čestně zastoupeny. V didaktické poesii uvedeny ukázky toliko ze starších básníkův illyrských (Stoos, Vraz, Preradović), vyjmeme-li Gjuru Arnolda. Satiru s velikým zdarem pěstoval předčasně zesnulý Kovačević. *J. Malota.*

Německo. V Mnichově, kde se setkávají a utkávají nejrůznější umělecké směry, počali 1892 vydávati volné kritické rozpravy o rozličných výstřednostech moderního umění: Sodom und Gomorrha oder der Untergang des guten Geschmacks in Kunst, Litteratur und Presse. Rücksichtslose Kritik, Humor, Satire. Neškodí; a neškodilo by ani jinde.

— Předarwinovaný darwinista *E. Haeckel*, nazývaný už „hanswurstem přírodovědy,“ byl nedávno nemile dojat kritikou, kterou o darwinismu, a zvláště o H. uveřejnil v obšírném spise O. Hamann (Entwicklungslehre und Darwinismus), a napadl kritika osobně. Tento prý vydá nový spis na objasněnou. Při tom budiž také zmíněno, že se Haeckel stal zakladatelem nového, monistického náboženství, recte bláznovství. Pro české ctitele Haeckelovy bude snad i to dosti dobré.

— Culturstudien od *G. Steinhausena* (Berlin 1893, str. 136) obsahují některé pěkné statě (o dějinách pozdravu, oblíbeného četiva a j.), též o středověkém člověku leccos případného napsáno, avšak právě v této stati se jeví nedostatek přehledu a spravedlivé soudnosti.

— Známý apologeta a sociolog, domin. *A. Weiss* vydal sbírku aforismů pod názvem: Lebensweisheit. Splitter und Späne aus der Werkstätte eines Apologeten. (Freiburg i. Br. 1893, str. 424.) Většinou jsou to hluboké myšlenky, málokde odpadky, o náboženství, víře, rodině, státu, vzdělanosti atd.

Francie. V díle „La parole intérieure et l'âme" (Par. 1892) vytýká *A. Netter* zásadní rozdíly mezi duchem a činností mozkovou, mezi rozumností lidskou a zvířecí, kteráž poslední, postrádajíc vniterné mluvy (úvahy a rozsudku) i zevnější (i přes t. ř. „mluvu" papouška, opice a pod.), jest jen obdobou oné. Otázku o životě posmrtném zůstavuje náboženství. Snad až příliš stotožňuje myšlenku a slovo.

— „Reveil d'un peuple" nazývá *A. Kannengieser* ve stejnojmenném díle politicko-náboženském (Paříž 1892, str. 432) nynější poměry katolíků německých po boji kulturním; studie ty jsou velmi zajímavé a i pro nás by byly poučné.

— Professor pařížské Sorbonny, *M. J. Gardair*, vydal za úvod soustavné knihy o filosofii thomistické dvě rozpravy: Corps et Ame (Paříž 1892, str. 391). Maje zřetel k výsledkům nové přírodovědy a filosofie, podává a vysvětluje nauku sv. Tomáše Aqu.

— Mezi známým učencem Msgr. D'Hulstem a jesuitou J. Bruckerem vedena diskusse o zásadních otázkách výkladu Písma (v časopisech „Correspondant" a „Études religieuses"); onen hájí zásad volnějších, tento přísnějších. Novinářstvo se věci chopilo a použilo ke štvaní mezi Institutem katolickým a řádem jesuitským. D'Hulst poslal Bruckerovi dopis, v němž odsuzuje takové projevy, stojí však i dále na svém stanovisku, předkládaje prý jenom domněnky; protivník jeho taktéž věcně odpovídá, nemoha prý s ním souhlasiti, a odvolává se na jiné učence, kterým rovněž nejsou neznámy novější objevy vědecké a přece v nich neshledávají odporu proti bibli. D'Hulst měl nedávno slyšení u Leona XIII. Snad s tím souvisí, že papež prý chystá encykliku o výkladu Písma.

— Galerie illustrée de la Compagnie de Jésus (poř. P. Hamy) zove se velkolepé album 400 znamenitějších podobizen. Prvý svazek už vydán, ostatní budou následovati na sklonku každého roku. Předplácí se na 8 svazků 32 fr. 15 c.

— Ve sbírce „velkých spisovatelů francouzských" vydán nedávno kritický životopis J. J. Rousseaua od *Arth. Chuqueta* (Par. 1893, str. 201). Francouzská kritika chválí ve spise pečlivý rozbor děl R., která obsahují tolik falešné deklamace a tolik odporů; spis. snaží se oceniti je po zásluze a vysvětliti nepochopitelný jinak vliv jejich na vzdělance evropské.

— Skutečně povšechným obzorem ročním jest L'Annuaire universel illustré, jehož prvý ročník jedná o r. 1892. (Paříž, str. 1124, cena 12 fr.) Ročenka ta, vedená skupinou francouzských spisovatelů, podává stručné zprávy o všech veřejných záležitostech, od meteorologie a politiky až do literatury.

Španělsko. Člen madridské akademie *Marcelino Menendez y Pelayo* podává v „Biblioteca clasica" dobrý výběr z lyrických básní kastillského nářečí (Madrid 1891—2, 3 svazky), od počátku nářečí toho až po naše dny. Výbor z ostatních druhů básnických má následovati.

— Dějiny španělského novinářství popsány jsou v díle Antiguedades y importancia del periodismo esp. (Madrid, str. 94) od *J. Criado y Dominguez*. Přes některé mezery podává spisek poučný obraz předmětu svého od prostředka minulého století až po naši dobu.

Italie. Vydavatel díla „Dizionario Dantesco," *G. Poletto*, podává v Alcuni studi su Dante Alighieri (Siena 1892) za doplněk několik článků o nesnadnějších otázkách z básně a života Danteova.

— Leo XIII. sleduje s velkým účastenstvím výsledky práce *L. Pastora*, innomostského historika, nástupce Janssenova. Při nedávné audienci tázal se papež, jak daleko sahá rukopisná látka, zbylá po nebožtíkovi, i zvěděl s uspokojením, že asi do r. 1806. Ve Vatikaně se prý Pastorovy Dějiny papežů pokládají za nejlepší dílo o papežích.

— Člen Félibrige *E. Portal* vydal nedávno v Palermě velmi zdařilé dějiny a květobor básnictví provençalského (La letteratura provenzale moderna, str. 437).

Anglie. „Two Men and a Woman" jest historie nešťastného manželství, v němž žena, roztomilá žena, jest zanedbávána sobeckým manželem a konečně od něho opuštěna. Druhý z „dvou mužů," jenž potom na jeviště vystupuje, je zcela jiných povah, jemuž se podaří po dlouhém namáhání opět v ní vzbuditi důvěru k mužskému pokolení. Celá práce jest příliš umělkovaná. Autorka *Mrs. George Bishop*.

— The O'Connors of Ballinahinch" od *Mrs. Hungerfordové* jest povídečka věru s arkadickou prostotou podaná. Tři irské dívky jdou na čaj jednoho odpoledne, tam se sejdou se třemi důstojníky, nedávno do Corku posádkou přibylými, a zamilují se do nich, a což jest prazvláštní, každá z nich zamiluje se do pravého, jí nejlépe se hodícího muže, finale: matrimonium. S tím přece může býti každá čtenářka spokojena!

— „A Lucky Lover" známého i u nás z překladů spisovatele *Johna Habbertona* líčí nám šťastného milence, jenž stav se nevěrným první své milé nalézá štěstí úplného v nové lásce. Kniha vyniká jako jiné práce téhož spisovatele americkým humorem a podařeným líčením domácího života v Karolíně.

A. Koudelka.

— O vzniku a nynějších poměrech sjednocené Italie poučí Angličany dobře kniha *O'Cleryho:* Ahe Making of Italy (London 1892, str. 552), popisujíc znalecky smutné příčiny nynějších následků ještě smutnějších. Zbožňovatelé revolucí, které už ty různé „panamičky" poněkud ochlazují, četli by knihu s nemalým prospěchem.

— Nakladatelé Burns a Oates vydají sbírku rozprav kardinala *Manninga*. Předměty úvah těch jsou velmi rozmanité; jedná se tu o cti, popularitě, marnivosti, kritice, o čtvrtém stavu a pod.

Ve článku **umění a chudoba** rozepisuje se umělecký časopis „Kunstwart" (str. 268.) o naturalisování posvátných postav evangelických a — zavrhuje je úplně. Podstaty náboženského podání nelze odděliti od víry v nadsmyslné. Na některých obrazech vidíme chudobné lidi (Krista Pána, Marii a sv. Josefa) — ale žádných svatých. Máme spatřovati anděly a vidíme ubohé hubené bytosti, které zpívají s velkou námahou. „Umění nemá sloužiti ani chudobě ani bohatství. Ale chce-li chudobné potěšiti nadzemskými postavami, tedy ať volí nejkrásnější barvy, jaké roztírá touha, a ať ponoří křídla svých andělských postav do zlata zářných snů, při kterých bychom zapomněli na veškeru bídu a nouzi pozemskou."

Divadelní otrocství co do hmotných a mravnostních poměrů dostalo se nedávno v Německu po nedlouhé přestávce opět na přetřes veřejnosti výnosem pruského ministerstva, jenž čelí proti vykořisťování herců a hereček od agentů a podnikatelů divadelních. Spisovatelé kladou zlořády ty také na vrub netečného obecenstva a ovšem též herectva samého; mravnost mnohých herců a zvláště hereček jest na nízké úrovni a snižuje celý stav. Bezpochyby bude část viny na všech třech stranách.

Spolek na vydávání **textů buddhických**, založený v Kalkuttě vloni 13. srpna, uveřejňuje v časopise svém („Journal of the buddhist text society") zprávy a rozpravy o Indii buddhické, a hodlá též ve volných svazcích vydávati texty sanskritské.

Spolek francouzského jazyka v Japonsku, založený 1881, vydává od loňska **Revue française de Japon**, v nížto kromě rozprav o domácích záležitostech, i širšímu obecenstvu zajímavých, podávají se také překlady domácích písemných památek.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 8.

Příspěvky ku praktické poetice.

Podává *Fr. Bartoš.*

Turčín Poničan.

Milý Bože, strach veliký;[1]
padli Turci na Poniky;
padli, padli o půl noci:
ach, kde, Bože, vzíť pomoci?

Lidé boží,[2] utíkejte,[3]
zajať Turku se nedejte!
A co mlado[4] — zutíkalo,
a co staro — nevládalo.[5]

Skočil Turčín bystrým skokem
do olšiny nad potokem:
našel on tam starou ženu
mezi křoví zatulenu.[6]

Také[7] on jí robí muky:
do železa[8] dal jí ruky,
provaz hodil jí na šíji
a o koně připjal si ji.

Vláčí Turčín ženu, vláčí[9]
po hrobině[10] po bodláčí;
stařence krev z noh se leje,
a Turčín se jenom směje.

A když ona již ustává,
bičem svým jí rány dává,
a když ona na zem padá,
ostrohami v bok ji bádá.

Hučí, hučí[11] Turků voje,
pohanějí lidu roje;[12]
třikrát již měsíc omládl[13]
zástup dál a dále táhl.

Ten turecký svět daleký;
přešli oni přes tři řeky,
zašli oni za tři chlumy,[14]
až moře krok jejich tlumí.[15]

A nad mořem město leží,
tyčí k nebi tisíc věží;
ach, Bože, to smutné zření:
na těch věžích kříže není.[16]

A když blížili se k městu,
Turkyně jim zašla v cestu;
a Turkyně jako růže,
pěkně vítá svého muže.

„Vítej, muži, vítejže mně,
z té uherské krásné země!
Zdaž se dobře vám dařilo?
Jak vám štěstí posloužilo?“

„Dobře, dobře jsme chodili,[17]
Maďary jsme si podbili;
však Slováci se nedali,
proto jsme je v plen pojali.

A cože je tu nového?
Pověz, ženo, co dobrého?“ —
„Dobrá, dobrá tu novinka,
požehnal ti Pán Bůh synka.“ —

„A já vedu otrokyni,
synku našemu strážkyni;
když ho bude kolébávať,
pěkně bude mu zpívávať.

Slovenka to, tam od Hrona,
velmi pěkně zpívá ona;
ba zpěvu na božím světě
nad slovenský nenajdete.“ —

Turčín sedí, kávu pije,
a Turkyně zlatem šije;
a staruška zpívá tiše,
a Turčátko jim kolíše.[18]

„Hajej, spinkej, krásné dítko!
Donesu ti z háje kvítko,
donesu ti z růže puček:
vždyť jsi ty můj milý vnuček.“

Zaslechl to Turčín mladý,
se staruškou stal do vády:
„Kterak ty smíš to zpívati?
Či jsi mu ty stará máti?“[19] —

„Jednou v Poniky vrazili,
syna mého uchvátili,
syna mého v třetím roku;
měl on hvězdu znak na boku.“

A Turčín a jeho žena
padli před ní na kolena:
„Odpusť, máti, svému synu
převelikou jeho vinu.

Nebudeš již otrokovať,
s námi budeš tu panovať,
chodiť, jako my, ve zlatě,
a spočívať v drahém šatě.“[20]

„Uděl vám Bůh, děti moje,
svaté požehnání svoje;
ale má se tužba nese
jen tam, kde kříž s věží pne se.

Tam do vlasti moji lona,
na ty krásné břehy Hrona;
tam kvítal květ mého mládí,
jinde se mně žíť nesladí.[21]

Tam pod křížem starší moji
v tichých hrobech spí v pokoji;
tam, když bude vůle boží,
i mne k nim nechať uloží!“ —

Samo Chalúpka.

Výklad školní.

I. **Úvod.** Po nešťastné bitvě u Moháče, svedené dne 29. srpna 1526, v níž zahynul sám král český a uherský Ludvík, Turci opanovali celé střední Uhry od jihu až po Dunaj. R. 1541. obsadili Budín a zřídili si z dobytých Uher turecký pašalik, jsouce tu neobmezenými pány až do r. 1686., kdy Budína zpět na nich dobyto. Z toho svého pašaliku podnikali časté loupežné výpravy nejen na zádunají slovenské, jehož trvale zabrati se jim nepodařilo, nýbrž i na sousední Moravu, zemi pleníce, osady vypalujíce, obyvatelstvo vraždíce nebo do otroctví odvádějíce. O smutných těchto dobách vypravují nám četné písně národní, z nichž jednu, „Srdce mateřské“, jsme již četli.

Jednu takovou loupežnou výpravu do krajiny slovenského kmene Poniků v Pohroní obral si za předmět své krásné básně slovenský básník Samo Chalúpka a složil ji zcela v duchu písní národních.

II. **Vysvětlivky.** [1] Slovy těmi básník obrací pozornost čtenářovu na hroznou událost, již líčiti hodlá. Podobnými slovy začínávají se jmenovitě národní písně srbské, na př.: „Mili Bože, čuda velikoga“ (divu velikého).

[2] Tak volá kdosi na své krajany, jenž první blížící se návrat turecký zpozoroval a před nelítostným vrahem prchá. Můžeme však slova ta pokládati také za výraz soustrasti básníka samého, jimiž zároveň vyjadřuje to, co se v nitru každého prchajícího ozývalo.

[3] Lidem Božím básník nazývá své krajany, protože jsou křesťané. Přívlastku tohoto zbožný náš lid často užívá, vyznávaje takto Boha nejen původcem, nýbrž i vládcem a vlastníkem všech věcí. Tak jsou Božími doby časové: Od Božího rána, celý Boží den. V mnohých krajinách odpovídá lid na otázku: „Čí je to?“ (pole a p.) — „Boží a moje.“ Veliké neštěstí nazývá lid „Božím dopuštěním“ atd.

[4] A co mlado = mladí lidé, a co staro = starci a stařeny.

[5] Nemělo vlády (síly), nemohlo, nestačilo.

[6] Neobvyklé trpné příčestí zvratného slovesa zatouliti se (touliti se, přitouliti se) = schoulenu.

[7] Takové jí dělá muky, tak ji mučí.

[8] Obyčejně mn. číslo železa = pouta.

[9] Opětování téhož slova (palillogie, z ř. πάλιν λέγειν, opět praviti) v jedné větě nazývá se geminatio (zdvojnásobení); jím se názorně označuje stálé trvání neb opětování téhož děje; srovn. níže: Hučí, hučí Turků voje.

[10] Hrbolatině, hrbolaté půdě.

[11] Jako když řeka rozvodnělá krajinou se valí.

[12] Zástupy hemžícího se lidu.

[13] Třikrát měsíc se obnovil, nastal nový měsíc, tři měsíce již trvá tento smutný pochod, a ještě nebylo mu konce, neboť říše turecká (= svět turecký) byla tehdy rozsáhlá.

[14] Lze tu mysliti na určité tři řeky (které by to byly?) a na troje hory (= chlumy), nebo na oblíbenou trojici národních pověstí a pohádek.

[15] Kroky jejich zastaví, až došli moře.

[16] Jsou to minarety (věže mešit) mohamedanské s půlměsícem místo křesťanského kříže.

[17] Dobře jsme pochodili.

[18] Kolísat — kolíšu = kolébati.

[19] Jsi-li ty jeho babičkou?

[20] V posteli drahými koberci vystlané.

[21] Nechce se, není milo.

III. **Osnova děje.** Obsah naší básně skládá se z úvodu (sl. 1—3) a dvou hlavních částí: 1. Křesťanka a poturčenec (sl. 4—15), 2. Matka a syn (sl. 16—24).

V úvodě básník děj minulý živě (dramaticky) před oči nám staví, jakoby se znovu v naší přítomnosti konal a uvádí nás do prostřed děje samého (in medias res), prvopočátky a zárodky tohoto děje teprv později dodávaje (sl. 19). Dějepisec začal by vypravovati osudy uchváceného hocha slovenského, kterak byl vychován za janičara a jaké potom, stav se pašou, ukrutnosti páchal na svých vlastních krajanech, dle osvědčeného přísloví, že „poturčenec horší Turka.“ Turci vpadnou nenadále o půlnoci v krajinu ponickou, schytají, koho dopadnou, a odvádějí zajatce do hrozného otroctví tureckého. Mezi nimi jest také ubohá stařenka, kterou sám paša v křoví ukrytu vypátral a za otrokyni odvádí (sl. 1—3).

1. Křesťanka a poturčenec. *a)* Hrozná cesta od Hrona až k Cařihradu. Spoutánu a provazem za šíji o koně přivázánu vleče Turek stařenku cestou necestou, směje se jejím útrapám, a když ustává, ostrohami ji pobádá. Celé tři měsíce trvá tento strastiplný pochod (sl. 4—9). *b)* Vítání se paše se ženou a jeho zpráva o zdaru výpravy (sl. 10—12). *c)* Úloha vykázaná stařence v domě pašově; ustanovena totiž za chůvu novorozenému dítěti (sl. 13—15).

2. Matka a syn. *a)* Po zvláštním znamení — hvězdě na boku — kteréž dítě po svém otci zdědilo, pozná stařenka svého vnuka a tak i svého syna (sl. 16—19). *b)* Matka se smíří se svým

synem, ale přese všecky prosby svého syna i své snachy a přese všecky skvělé nábídky vrací se do své vlasti, křesťanka mezi křesťany, Slovenka mezi Slováky.

IV. **Povahy jednajících osob.** 1. Syn poturčenec cítí, smýšlí a jedná zcela dle zásad fanatického náboženství mohamedanského, v němž byl vychován. Pronásledovati křesťany, trýzniti a mučiti je co nejukrutněji, jest mu pravou rozkoší; nesnesitelným útrapám a mukám ubohé stařenky jen se směje, a když únavou a mdlobou padá na zem, ostrohami v bok ji bodá. Ale původní jádro jeho povahy jakožto dítěte slovenského a křesťanského zůstalo přece neporušeno a jest samo v sobě dobré. Milujeť krásný slovenský zpěv a proto také ženu slovenskou do otroctví odvlekl, aby mu dítě svým líbezným zpěvem ukolébávala. Jako své dítě, tak miluje i svou choť; domácí a rodinný jeho život má vůbec do sebe více ráz křesťanský nežli mohamedanský. A když pozná svou matku, zvítězí v něm zcela syn nad mohamedanem. Zapomíná okamžitě všeho náboženského fanatismu, padne před svou matkou na kolena, prosí za odpuštění všeho toho zlého, co jí učinil, neznaje jí, jest hotov všecko odčiniti a stonásobně nahraditi nejvroucnější láskou synovskou.

2. Matka jest Slovenka a křesťanka, a dle své národní povahy a dle zásad náboženství křesťanského také cítí, myslí a jedná. Všecka ukrutná muka snáší trpělivě s křesťanskou oddaností do vůle Boží; nade vše přestálé útrapy jest jí pomyšlení, že v tom velikém městě, kamž ji do poroby vlekou, není křesťanského chrámu, v němž by mohla Bohu svému sloužiti. Poznavši svého syna, otevře mu do kořán své mateřské srdce; ale kladouc povinnosti k Bohu a lásku ku své rodné zemi a svému národu nad lásku mateřskou, loučí se s těžkým srdcem se „svými dětmi," svolávajíc na ně Boží požehnání.

3. Manželku pašovu líčí nám báseň jakožto laskavou, svému manželu celým srdcem oddanou ženu. Vycházíť naproti muži svému před brány městské, aby ho z daleké výpravy přivítala a o zdaru jejím první z jeho vlastních úst zprávy uslyšela, zvláště pak, aby mu zvěstovala radostnou novinu, že mu Pán Bůh syna požehnal. V domácnosti jeví se nám jako pečlivá hospodyně. Když pak slyší, že přivedená od jejího chotě otrokyně jest jeho vlastní matkou, neostýchá se padnouti před opovrženou otrokyní na kolena, vždyť jest to matka jejího chotě.

V. **Situační obraz.** 1. Nad Hronem. Jest tmavá noc. Slovenské obyvatelstvo v krásném Pohroní po lopotné denní práci pohrouzeno v tvrdý sen, nic zlého netuše, když tu náhle o půl noci sveřepí Turci vpadnou v tichou krajinu pálíce a pleníce. Mezi obyvatelstvem nastane úzkostlivý shon a zmatek. Mladému lidu podaří se za tmavé noci zniknouti slídivých vrahů; starci a stařeny nestačíce dále utíkati, poskrývají se v blízké křovině. Tam je Turci vyslídí, pozajímají a odvádějí v hrozné otroctví. Sám vůdce této loupežné výpravy vyslídí v olšině ukrytu stařenku, vleče ji za provaz

ke koni připoutánu, směje se jejím mukám a odvádí ji k ostatnímu zástupu zajatcův.

2. Cestou k Cařihradu. Zástup ubohých zajatců stále vzrůstá, ustávají únavou a umdlévají bolestmi, mezi nimi pojíždějí na koních turečtí vojáci, kletím a ranami pohánějíce nešťastné křesťany k dalšímu pochodu. Tři měsíce trvá tato smutná cesta, až se konečně zajatcům objeví smutný cíl jejich cesty, město Cařihrad, děsné jejich zrakům svými štíhlými věžemi bez křížů.

Dále předvádí nám básník dva obrazy zcela jiného rázu. Z válečných hrůz a páchaných na křesťanech ukrutností přicházíme v útulné ovzduší života rodinného.

3. Před branami města Cařihradu. Turkyně vyšlá svému choti naproti toužebně očekává jeho příchodu, vítá se s ním srdečně, vyptává se ho jak se mu dařilo, a zvěstuje mu radostnou novinu, narození dítěte. I odevzdává jí Turek zpěvnou Slovenku za chůvu svému synáčkovi.

4. V domácnosti Turkově. Jsme v nádherném pokoji. Turek sedí na skvostném koberci, kouří a popíjí černou kávu. Turkyně vyšívá zlatem. Oba pohlížejí s rozkoší na své dítko, jež jim slovenská otrokyně kolíbe a líbeznými písněmi uspává. Celý ten obraz náhle se změní, když zajatá žena pozná svého vnuka, a dle něho také svého syna. Z opovržené otrokyně stane se milovaná matka, tchyně a babička. Syn i snacha klečí před ní na kolenou; syn prosí úpěnlivě za odpuštění, čím se proti ní provinil jako Turek proti křesťance, oba jí prosí, aby zůstala u nich a žila v jejich domě jako milovaná matka, jíž synovská láska všecko vrchovatě nahradí, co zlého jí způsobil mohamedanský fanatismus.

Báseň naše končí se smírně. V poturčenci synovská láska, posud nepoznaná, vzplá takovou silou, že zvítězí nad přiučeným fanatismem mohamedanským. Matka Slovenka, jež byla všecky ty strasti a útrapy s křesťanskou trpělivostí snášela, dává synu svému pocíti všecko to životné teplo mateřské lásky; ale v domě „Turka pohana“ život svůj křesťanka skončiti nemůže, láska k Bohu, jehož by se mezi mohamedany musila zříci, jest mocnější samé lásky mateřské; ve slovenské, křesťanské zemi chce složiti své kosti. Odchází, žehnajíc svému nešťastnému synu.

Tím zároveň stihne zasloužená pokuta poturčence za jeho ukrutnosti na křesťanech páchané. Vědomí jeho křesťanského a slovenského původu, vědomí viny, které se dopustil proti vlastní matce, třebas neznámé, a tak rychlá ztráta matky, sotva poznané, to vše bude červem hlodati v jeho nitru a nedopřeje mu klidu a spokojenosti.

Také ušlechtilou láskou k vlasti rozehřívá báseň naše duši čtenářovu. Prostá žena z lidu touží ze vší té nádhery turecké „tam do vlasti svojí, na ty krásné břehy Hrona, kde kvete květ jejího mládí“. Sám krutý nepřítel chválí chrabrost slovenského lidu a nevyrovnanou krásu slovenského zpěvu.

Posudky.

Dr. V. Tille: **Literarní studie. I. Skupina lidových povídek o neznámém rekovi, jenž v závodech získal princeznu za choť. V Praze 1892. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 126.**

Studium duševních výplodů lidu vzniklo na konci minulého století a rozmohlo se v první polovici našeho věku. Dobu před tím mohli bychom nazvati aristokratickou a duševní tvoření její podléhalo klasicismu. Americká a francouzská revoluce přivodila obrat, jehož nejvýznačnějším rysem jest vystoupení individuality a tím i lidu do popředí. Lid stal se pojednou zajímavým, jeho písně, pohádky, přísloví, zvyky, kroj po staletém opovrhování vešly v oblibu, byly sbírány a podrobovány všestrannému studiu. Toto studium se nejvíce zmohlo v Německu a bralo se dvěma směry: jedním, který vyhlašoval zejména pohádky za výtvory německého ducha a pozůstatky německého bájesloví, a tento směr zastupovali hlavně bratří Grimmové; druhý odvozoval zase původ pohádek a pověstí z Indie, s kterou byl zjednán styk výboji islamských národů po 10. stol., tak že indské povídky překládány do perštiny a arabštiny a rozšířily se po islamských říších v Asii, Africe a v Evropě. Prostředím zase buddhistické literatury přicházely na sever a východ. Tento směr zastupoval Benfey. Každý dospěl výsledku jiného, ba přímo opačného: dle jednoho pohádky — neboť o ty především běží — vyvinuly se u každého národa samostatně, již v době předhistorické, ze zárodků přinesených z pravlasti; dle druhého vznikly v společném ohnisku, v Indii, a šířily se pak po Evropě přenášením od severu a od jihu.

Ale oba směry chybují: ustanovily si libovolně jisté zásady a od těch vycházejí; aby byly rozebraly, analysovaly napřed pohádky, shledávaly znaky společné a odchylné, přírůstky a obměny — toho nebylo ani u Grimmův ani u Benfeye. A přece jest věc nezbytná při tomto druhu badání, aby se nasbíral napřed dostatečný material, totiž hojně různých povídek od různých národů. Tyto se pak srovnávají, třídí, pozoruje se, kde vznikly, jak se šířily a měnily, jak jim přibývalo neb ubývalo myšlenkového obsahu atd. Ba p. spis. pokládá za cíl studia, poznati na životě lidových povídek zákony, jimiž se řídí duševní hnutí lidu v jeho plodech literarních. Že při tom není možno pomíjeti literaturu knihovou, rozumí se samo sebou. Obě literatury — tradicionalní čili ústním podáním se šířící, a knihová čili umělá, — silně se pronikají, obě studují literarní plody, jen že každá na jiné vrstvě společenské, obě posléz mají stejný také cíl: snažiť se odpověděti k otázce, jak se jeví lidská duše v plodech literarních. Jsou tudíž obě předmětem jedné vědy: studia literarního hnutí různých vrstev společenských.

Co tuto vypisujeme úmyslně jakožto úvod svojí recense, spis. shrnul do závěrných poznámek. Ježto přítomná kniha jest prvním svazkem většího díla, takovéto všeobecné poučení o vzniku, rozvoji a účelu podobných prací lépe by se snad hodilo k informaci

čtenářově před vlastní studií. K němu se pak přirozeněji připojují tak zvané „Předběžné poznámky," vykládající, že o skupině povídek, která je předmětem této knížky, bylo psáno už několikrát. Uvádí se Kollár, Müllenhof, Afanasjev a Schiefner, kteří jsou stoupenci směru Grimmova a vysvětlují pohádky mythologicky, kdežto Köhler postupoval už methodou novou, nehledaje v lidových povídkách mythu za každou cenu, nýbrž rozebíraje jich ustrojení, vyhledávaje prvky jednotlivých látek a jich způsob spojení na základě bohatého materialu. Spisovatel uvádí novější badatele jednoho za druhým a obsah i směr jejich badání. Z nich Cosquin jako Benfey odvozuje původ všech pohádek z Indie. Nejlépe počíná si Wollner, který také zná pohádky slovanské, kdežto Cosquin nikoli.

Aniž nás seznámil s obsahem trojího druhu povídek, o nichž se bude jednati, p. spis. hned stanoví, že nejlépe je prozkoumána skupina povídek první (A) a poněkud i třetí (C). Pak vysvětluje postup své práce, který však nejlépe vysvítá z ní samé, že totiž chce snésti zde látku týkající se naší skupiny povídek, spořádati a roztříditi ji dle obsahu a území, vyhledati základní prvky jednotlivých látek i celé skupiny, určiti cizí vlivy, vzniklé z nahodilých příčin i z vniterné příbuznosti, že se pokusí nalézti na látce stopy duševní práce lidové a na konec shrnouti výsledky v postupu historickém.

Teď teprve se udávají povídky thematu nejbližší a vzdálenější, jinými živly promíšené z jednotlivých literatur. Podle podoby bližší nebo vzdálenější dělí se povídky, mající za základ thema v titule knihy uvedené, na tři skupiny: I., nazvanou A, čili ruskou, II., B, čili mimoruskou, jasněji středoevropskou, a III., C, složenou čili jasněji řečeno, západní.

Pro skupinu A podává autor asi tuto kostru: Hloupý rek, nejmladší ze tří synů, hlídá podle přání umrlého otce jeho hrob, kdežto starší synové toho přání otcova nedbají a hrobu nehlídají. Za to nejmladší dostává nadpřirozené koně. Když pak car vyhlásil, že dá dceru svou za manželku tomu, kdo pro ni na koni skočí do vysokého patra, podaří se to hloupému rekovi, a královská dcera vtiskne mu na čelo znamení. On sice prchá, ale jest po onom znamení poznán a dostane ji za choť. Sem se řadí skupina povídek o rekovi, jenž se soudruhy vysvobodí z podsvětí princezny, jakož i povídky o výpravách pro vzácné věci, o netvoru, jehož duše je mimo tělo, a o hloupém Honzovi.

Látka B liší se od A v tom, že nejmladší syn hlídá pole otcovo, které bývá vždy za noci pustošeno. Nachází rady a pomoci u zvířat a nadpřirozených bytostí. Synek chytne tři koně, skáče na nich nepoznán na závodech o princeznu pro věci vysoko zavěšené a prchá pak, ale poznán byv po oněch věcech, dostává princeznu za choť. Tato látka má hlavní sídlo v severních Uhrách a odtud se rozšiřovala.

Sem se druží povídky o Popelce.

V látce C pasák hlídá stádo, zabíjí netvory na pastvě, najde jich nadpřirozené koně, závodí o princeznu v turnaji, prchá, ale

po ráně je poznán a dostane princeznu za choť. Tato skupina vytvořila se hlavně u romanských národův, a k ní se druží povídky o darovaných věcech nadpřirozených a pohádky o dracích. Na konci každé skupiny spisovatel vyšetřuje, v čem povídky jednotlivých národů té neb oné skupiny se shodují, v čem odchylují, charakteristické známky skupiny, cizí vlivy v povídkách atd., pak co z původního obsahu vzato, které nové momenty připojeny a z kterých základních prvků se skládá která skupina. Že se to děje zejména při odchylnější skupině druhé a třetí (B a C), vyplývá z věci samé.

Dodatkem připojena povídka o rekovi, jenž sloužil za královského zahradníka, o Robertu Ďáblovi a povídka o kajícím zbojníku. Po úhrnu celé skupiny následují závěrečné výklady.

Z přehledu jednotlivých látek ozřejmuje, že celá skupina povídek jest založena na dvou prvcích: 1. na divotvorných koních rekových a 2. na závodech o princeznu. Tyto prvky zachovaly se tedy v nejrozmanitějších obměnách po všem vzdělaném světě. Spisovatel vylupuje vlastní jádro povídky, ukazuje postup změn a dotýká se mythického původu jejího. Jádrem jest rek, osvobozující princeznu, unesenou drakem na skleněnou horu.

Reka s divotvornými koni barevnými prý pokládati jest za zosobnění tří dob denních: červené zoře, bílého dne a černé noci.

Sídlem povídky byla severní Evropa; přímého důkazu pro přenesení z východu není. Nejstarší obdoba zachovala se v látce A. O době vzniku základního mythu a látky A vůbec není ani domněnky pravdě podobné. Ze severu se povídka šinula na jih a západ. Na širokém území mezi severovýchodem a jihozápadem vyrostla z látky A povídka nová, přechodná, nynější látka B, a nabyla rázu lidového. V západní Evropě nastoupila vlivem romanského ducha značná přeměna. Bujná fantasie romanských národů zpracovala povídky úplně v duchu své středověké doby. O tom svědčí už turnaje, zápasy s báječnými netvory, živly legendické o očistci a vliv trubadurské poesie. Tu se látka také smísila s povídkou o reku, jenž sloužil za královského zahradníka.

Tak podal nám p. spisovatel ukázku srovnávacího moderního studia a rozboru pohádek prostonárodních. Vyzbrojil se za tím účelem důkladně, jak svědčí prameny na 10½ stránce uvedené a ze všech literatur čerpané, a provedl ji se svědomitostí, bystrostí a pílí uznání hodnou. Podnět k práci vzal v českém semináři od prof. Gebauera, začež mu také děkuje. Uspořádá-li další studie přehledněji a ve smyslu přání už jinde pronesených, kterých proto zde znova neopakujeme, bude se naše písemnictvo moci pochlubiti pracemi těmi, a budou mu za ně i cizí badatelé povděčni. Ježto jádro našeho národa tkví v lidu, a tento u nás vytvořil plody, vynikající počtem i jakostí, jest vlastně s podivením, že teprve nyní se oceňují a zkoumají ony prostonárodní poklady. Snad by práci páně Tillově vůbec svědčilo, kdyby si učinila východiskem lidové povídky české a takto z domácí půdy vycházejíc, rozšiřovala obzor po všem světě.

Byl by to čin spravedlnosti vědecké i vlastenecké, a hodnota knih p. Tillových by se o nic nezmenšila, jestliže by nezískala, jakož se domníváme my. Stoupl by tím také interes českého čtenářstva a vyplnila by se povinnost, která vždy ještě zbývá a již jednou musí býti zadostučiněno. Konečně myslíme, že půvab knihy by se zvýšil i trochu svěžejším slohem. Škoda, že v ní pozůstalo tolik tiskových chyb, mezi nimi na př. několikeré: umněle, nepřijmul a p. *Fr. Bílý.*

Naše knihovna. „Bodří Pražané.“ Postavičky z pražských zdí a ulic. Nepatrné kresby *Ignáce Herrmanna.* Řada první. V Praze 1893. Naklad. Bursík a Kohout. Seš. o 48 str. po 20 kr. Str. 336.

Ignáce Herrmanna srovnali bychom nejraději s ruským Nikolajem Al. Lejkinem, autorem drobných scen, povídeček, feuilletonův a skizz ze života středních a nižších tříd petrohradských. Herrmann píše podobné náčrtky a kresbičky ze života středních a nižších kruhů pražských; vyniká při tom podobně jako Lejkin vrozeným ostrovtipem, humorem a komičností, se zvláštní zálibou vyhledává, maluje a tepe stinné stránky života kreslených lidí. Nelze však upříti Herrmannovi zvláštní bystrozrak i pro světlé stránky života toho, nelze mu upříti dosti jemný smysl pro uměleckou umírněnost, které se nedostává Lejkinovi. Nicméně většina náčrtků Herrmannových nemá umělecké prohloubenosti a propracovanosti. Aby prohloubil práce své literarní, na to nemá asi Herrmann kdy. Postaviček, které se mu rychle míhají před očima, je takové množství, že autor nemůže ani déle věnovati pozornost svoji pouze jedné z nich. Zachytí jednu zvláštní a zajímavou, ale sotva ji začne kresliti, již má před očima druhou, a ta mu nedá, aby jí pominul. Herrmann nemá ani tuze kdy dlouho studovati různé postavy téhož druhu, aby tahy jejich zobecnil a nakreslil určité typy; místo toho on druhdy pouze fotografuje konkretní postavy, na př. „pana traktera“ Marvana, „Pražského cestujícího, pana Jidáška“ a j. Nicméně druhdy Herrmann předvádí nám skutečné typy, jež svědčí o jeho smyslu pro umělecké kresby lidí; a tu zobecňuje tahy, které vypozoroval na lidech určitého druhu, brzy více, brzy méně. Herrmann sám kresle „pana domovníka Kapičku“ praví o tom:

„Ale račte dovolit, ctěný čtenáři, vy, kterýž právě se nad panem domovníkem Kapičkou pozastavujete: dostal bych se pěkně do pytle, kdybych cech pražských domovníků chtěl odbýti tak najednou, jedním vrzem. O těchto zasloužilých mužích nemůže se mluviti šmahem, všeobecně, jako o mnohém jiném příslušníku naší veleobce. Jako snad o pražském kaštanáři, nočním uzenáři, lampáři. Nikoli. Tato odruda pražského člověčenstva vykazuje tolik rozličných stupňů, tolik odstínů, že by bylo třeba celé galerie postaviček, abych zobrazil jen druhy nejhlavnější, nejdůležitější, a bojím se, že i takové znázornění by bylo velice kusé a nedostatečné.“ (Str. 57.)

Tu autor zobecňuje tahy pouze nepatrného množství domovníků, jednoho z odstínů pražského domovnictva. Podobný je typ „pražského synka.“ Širší zobecnění máme v kresbě „nočního uzenkáře,“ „nočního apoštola,“ „elektrického muže,“ „roznášeče novin“ a j.

Herrmann druhdy studuje rozvoj jistého typu v různých náčrtkách. Tak v náčrtku „Horymír Eliášek“ (ze zápisků zdárného pražského kvítka) ukazuje nám typ pražského Pepíka v zárodku, čili, abych užil slov autora samého, „semínko, z jakého vyrůstá dokonalý pražský Pepík.“ Takového pražského Pepíka spisovatel nám kreslí v kresbě „Těžká váha,“ a to, jak autor doznává, jen povšechně, povrchně; chceť se o Pepíkovi ještě zmíniti v náčrtku, věnovaném pražské „Pepici“ — Pepíku ženského pohlaví. Škoda, že náčrtek ten není v přítomné sbírce. Takový protějšek tvoří a vzájemně se doplňují náčrtky: „Ptáče nebeské,“ věnovaný pražské slečně, a „Pražský synek,“ věnovaný pražským mladým pánům.

Tklivá je črta věnovaná vzpomínce autorově na „Starého švejdu Václava,“ a črta „Pražský bratr,“ v níž se líčí chudý a poctivý student, jenž dostudovav věnuje život svůj rodině, matce a sestře, jež ho trochu nesvědomitě vyssávají. Chudák zemřel dříve, než našel osobní štěstí.

Herrmann předeslal sbírce svých náčrtků krátkou předmluvu, v níž skromně praví, že podává pouze „pokusy kreseb různých postaviček,“ jak mu „maně připadaly na mysl, bez určitého seřadění a pochodu, jak se s nimi náhodou setkával. Zaviněno to snad také okolností, že z největší části byly psány původně pro časopis . . . Skoro polovina knihy psána nově . . . i věci dříve tištěné podrobil jsem skoro šmahem rázné opravě, doplnění a rozšíření.“ Chvály hodna poznámka tato, že autor, jinak dosti nadaný, podrobil své práce autokritice, opravám a změnám. Bývá to u nás zřídka, že by autor, chtěje vydati povídky, jež byl dříve uveřejnil v časopisech neb novinách, podrobil je opravám. Hrdě si každý takový spisovatel myslí, že dobré je pro čtenářstvo ve knize, co snad kdysi čtenářstvo uspokojilo v novinách. Herrmann jinak si počínal a jistě ne ke škodě své knihy, kterou máme za jednu z lepších publikací doby poslední.

A. Vrzal.

Šolcova illustrovaná bibliotheka. Sv. 1. „Had a jiné povídky“ od *Jos. Merhauta.* Illustruje A. Scheiner. V Telči 1892. Nakl. Emil Šolc. Str. 346. Cena 1 zl. 40 kr.

Merhauta přirovnávali k Herrmannovi: „fysiologa života brněnského k fysiologovi domácností pražských.“ Leč kromě této obdoby námětů sotva by se dalo najíti ještě jiné tertium comparationis. U Merhauta mladá, úzká duše lyrika — u Herrmanna ostrý, zorný úhel objektivnosti, šíře a pravda epika-umělce, tam měkká nálada, bolestná vážnost, nervosní příkrost, rozbolavělost a slzavost pod ostny bídy a vášní; tu jasný pohled s výše a humor rozpryskující se ve světlých paprscích po tazích života, třebas těžkých a vážných. Toto lyricky zamlžené, měkké, náladově bolestné nebo rozechvěné zbarvení prací Merhautových dáno z větší části asi duchem a ústrojem mysli spisovatelovy, z části pak ovzduším a půdou námětů volených. Život

brněnský, tak jak se musí obrážeti v duši a srdci českého literata, jest dusný a tísnivý; jest to ovzduší prosáklé miasmaty mravní, národní i společenské nákazy; zdola zbědovanost, otroctví, bolící bezmocnost, často hloupost a častěji nízkost a podlost; shora zhýralost, prázdnota a tupost duše i srdce, utápění se ve výstředních požitcích — a ke všemu tomu zavilost boje národnostního, jenž srdce otupuje více ještě a bezmocný lid spoutává, nežli mnohé ty neřesti, hojně bující v továrním tom pařeništi. Hle toť příznaky, jež musejí se věšeti na mysl citlivého pozorovatele! A dusivá tíže tato proráží též pracemi Merhautovými v plné síle. Práce jeho jsou vesměs chmurného rázu a stísněného tonu, jenž stejně lpí na lidech jeho jako na jeho přírodě, jež jest bezmocnou vlivem svým na duše strádající a bolem nebo vášní otupělé. Neoživuje, nýbrž spíše duši chorobnou dráždí. Ostatně příroda ta jest velmi úzka: krvavý západ, zlatý východ, sníh a déšť jsou hlavní, ne-li jediné prvky všech přírodních nálad, jichž se spisovatel dotýká; toť vše, co z přírody v začazeném městě továrním viděti lze, co v myslích jeho obyvatelů se odráží. Tato daná úzkost přírody v pracích p. Merhautových pojí se však i s úzkostí subjektivní, vyznívajíc stále jedním nebo dvěma tony. To však má omluvu svou v ústrojné osnově prací: spis. všímá si přírody jen na sesílenou dojmu, buď tam, kde její nálada je vhodným a účinným kontrastem, anebo plně shoduje se s náladou duše, v niž působí. Samostatného místa obrazy přírodní nikde tu nemají.

S tímto povšechně shrnutým rázem tvorby shledáváme se i v „Hadu“ a ostatních přidaných čtyřech povídkách „Není nic,“ „Předseda kuratoria,“ „Útěk z robotárny“ a „Druhá žena.“ — „Had“ dosud nejdelší práce p. Merhautova, ač doufáme, není vrcholem činnosti svérázného spisovatele, přece může se nazvati i přes příkrost volených osob a děje nejlepší neb aspoň nejrázovitější pro dosavadní tvorbu jeho. Pečeť života nižších tříd brněnských, z nichž autor své obrázky vybírá, jest tu nejzřetelněji vtisknuta. Také lyrismus, jenž převládá v mnohých kratších obrázcích, tu ustupuje více v podruží před ostrými rysy života. Svéráznost, aspoň trochu ještě zachovalou, českého živlu v Brně možno hledati a nalézti pouze v těchto nižších vrstvách lidu pracovního, služebného, nižšího úřednictva a sem sáhl spisovatel v obrázcích svých. V „Hadu“ pohybují se hlavně postavy služebných; pracovný lid v črtách „Není nic“ a „Útěk z robotárny“; kvartýrské v „Hadu“ a v obrázku „Předseda kuratoria“; „Druhá žena“ vzato z kruhů maloúřednických, jest však socialně bezbarvé; převládá tu opět spis. lyrismus, studie nálad a dojmů duševních.

Jak se kazí děvče z prostého lidu přišlé na službu do města rozbírá se v „Hadu.“ Případ volený, na němž neutěšený zjev demoralisace služebného lidu se rozvinuje, jest sice příliš jednostranný, úzký a náhodný, tak že přesvědčivosti a typičnosti mu mnoho přisuzovati v tomto tendenčním směru nelze; ale vedle tohoto slabě důkazného hlavního pásma osvětluje se mnoho postranních zjevů téhož druhu, jež svou namítnutou všedností přispívají na doplněnou

přesvědčivosti návodu. Všechny ty dívky přišly zdrávy a silny do města, aby lehčí prací při obsluze „pánů“ zahospodařily si něco hotových pro budoucnost, a snad také aby se poohlédly a otrkaly v „lepší společnosti“ a zatím — vše, co s sebou přinesly z venkova dobrého, otřelo se v té „lepší“ společnosti, čest, stud, cit mravní a namnoze i náboženský, ba i síla a zdraví. Část jich tone v bahně nemravnosti, nízkosti a podlosti, část jich plahočí se ve smutném otroctví, udřeno prací vleče se nemocno a vysíleno za kusem chleba, daleko — daleko toho cíle, o němž se druhdy tak krásně snilo. A co je tu těch pastí, jež políčeny jsou v této společnosti na prosté, nezkušené dívky venkova!

Karolina Kopřivova, děvče ze statku, svéhlavá, nervosní, po něčem vyšším, neobyčejném toužící venkovská kráska, přinese však zárodek pádu svého už s sebou. Do města na službu jde, aby vyhověla své hysterické zpanštělosti. Stísněna neznámým městem, zhnusena domácností kvartýrské Majznerky, k níž se uchýlila jako ke známé krajance, přijme hned za vděk první nabídku fešáckého lokaje „Johanna“ Krále a dá se k jeho panstvu do služby. „Pan Johann“ však jest podlá, bezcitná duše, jenž moci a důvěry, které si u panstva svého úlisností a farisejstvím dobyl, zneužívá k tomu, že hezké panské, jež sám vybírá a najímá, svádí a svedené, o čest oloupené, tvrdě od sebe odstrkuje a ze služby vyhání. Nešťastné oběti zbývá pak pro život jen cesta hanby a lehkosti, neb otroctví a bídy, či konečně, jak Karolina volí — zoufalství.

Povaha Johanna Krále — Hada — má na sobě známku pravého satanismu; nikde ani sebe menšího paprsku, jenž by ji ozářil jen ždibcem něčeho dobrého, neb aspoň kouskem humoru; stojí tu tvrdá, příšerně demonická, hotový symbol zla. A většina vedlejších postav neméně temně nakreslena. — Stará chlípnice a kuplířka Majznerová, její studenti sprostí a klackovití, podlý nápadník Karolinin v osobě četníka, hospodská společnost hejsků, to všecko naplňuje nás hnusem, všechno to jest příliš silné, než aby se dalo vyrovnati na konec v harmonickém dojmu uměleckém. Protiváha dobrého živlu jest také velmi slába a jakoby vedlejší, prosvitajíc většinou jen mimotně, na dalekém obzoru. K živlu tomu předně nepatří sama Karolina; spis. nahrnul na ni tolik odia hlouposti, nerozumu a ukvapenosti, že promrhal tím všechny sympathie s jiné strany k její osobě připoutané. Tak beze všeho odporu, ihned a za takových okolností neklesne žádná nezkažená dívka! Má přece už tolik předznaků a znamení špatnosti Královy a mimo to poznatek, že Král je ženat, a pohled na jeho ubohou ženu musily by dívku tak ostré a hrdé povahy, jakou se předpokládá Karolina, jedním rázem ke střízlivosti přivésti, nehledě ani k tomu, že děvče venkovské už i jinak naprosto se zhrozí podobného poměru lásky. Všechny ty vytáčky spisovatelovy, jimiž chtěl zachrániti psychologickou pravděpodobnost tohoto poměru jsou slaby a marny. Jest prostě schválnost zavánějící chorobným zolovským fysiologismem pudu pohlavního. —

Z jiných pak osob světlejší stránky, Polda, Majznerčina schovanka, rovněž svedená Králem, zprvu hodně odporná, později trochu osvětlena paprskem lásky mateřské získává soucitu čtenářova — ale na změkčení dojmu celkového je rovněž velmi slabá. Karolinina macecha, prostá venkovská matička, pak panímáma „zemjačářka“ a její nocležářky, jakož i služebné s Karolinou zaměstnané jsou jediným prostředím, v němž si pobouřené nitro čtenářovo poněkud oddechne; ony jsou živým lidovým svědomím, jež zachovaly si v otroctví svém, v hanbě té za kouskem chleba; tímto postavením svým však i ony zůstavují celkem tísnící dojem. Nejostřejším zjevem jasnějšího směru jest „Rádlíček“, student průmyslové školy, bydlící u Majznerky, milující potají Karolinu, která zprvu nevšímajíc si ho a spolu s ostatními smějíc se neúhlednému a nemotornému studentovi, později zklamána přilne k němu a zlomené, stísněné srdce své, toužící po čistém vydechnutí, vyhřívá na slunci jeho dětské, čisté, oddané lásky. Rádl sice o poměru Karolinině ku Královi neví, ale i později dověděv se odpouští; zapláče si sice nad zhrouceným idealem svým, ale zvyklý na nepřízeň osudu, jenž dosud každou radost mu pokazil a zkálel, nechce víc než aspoň v budoucnosti trochu lásky. Leč odpuštění toho nedozví se Karolina, neboť po zdrcujícím jejím vyznání zavírali vrata (!), a Rádl musil honem pobouřen, nevysloviv se utíkati, aby ho nezavřeli v cizím domě — a té ještě noci, co Rádl s pláčem píše jí odpouštějící a usmiřující psaní, Karolina trápena duševní trýzní i bolestí tělesnou, převáží se přes zábradlí chodby druhého poschodí a spadne do dvora tříštíc na dláždění mladé sličné tělo své.

Tvrdý, náhlý tento konec jest sice předchozím dějem a stavem duševním zklamané dívky správně a dostatečně podložen a pevně tudíž stojí, leč jemnosti a měkkosti dílu nedodal. Lépe by byla přilehla a působila jiná, pravá očista, smiřujíc a uladňujíc beztoho dosti napjatý a vzbouřený mravní cit čtenářův. Jak pěkně se čte na př. tichý, dumavě klidný a tak přirozený konec „První lásky“ nebo „Jarních vod“ Turgeneva po rozčilujících scenách předchozích! Pravda umělecká jest jinšího druhu než lokalkářská věrnost a pravdivost. (O. p.) *P. Šup.*

J. J. Benešovský-Veselý: **Eva a jiné povídky.** V Praze 1893. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 102.

Tyto původní obrázky J. J. Benešovského-Veselého, jako celá jeho původní belletristická tvorba vůbec, nečiní vyšších nároků, než kratochvilně a lehce pobaviti. Jsou psány polo vážně, polo žertovně, lehkým a žertovným slohem, bez dalekosáhlých myšlenek a bez hlubokých rozborů. Zažitý nebo smyšlený děj se rozepřede na několik stránek tím, že se předešle nějaké krátké založení, vplete několik rozmluv, děj se stupňuje ve dvou třech fasích a skončí nenápadným vysvětlením nebo rozuzlením. Jindy prostý námět dějový obložen bohatěji, vložen do zajímavějšího okolí; laciná krajinomalba, živá společnost, vědecká exkurse oživí už s dostatek krátké vypravování. Prostředím jest hned svět umělecký, hned ovzduší dělnické, jindy

vrstvy střední intelligence a pod. Četba takových obrázků toho, kdo více nežli zábavy nehledá, neunaví, leda by jich byl už notně tlustý svazek; ale sbírečka stostránková o 9 črtách dá se přečísti jedním dechem, a tudíž odložíte ji nerozmrzeni, ve veselé náladě, ale též nepovzneseni, nepovzbuzeni, neotřesení, nedojati, nepoučeni. Také se už k ní nikdy nevrátíte, leč v naprosté zoufalé prázdni; ale pak vás tytéž obrázky už unaví, kromě snad dvou („Po líbánkách," „Svatojanské mušky"), jež přečtete i podruhé, jako vůbec každý živě humoristický obrázek, s opětovanou chutí a rozjařením.

Obrázky pocházejí z posledních tří let 1889—1891. Je to však jedno. Za ta tři léta se spis. nevyvinul ani neproměnil; píše v r. 1891. jako psal r. 1889. a jako bude asi psáti po nových a nových třech letech.

Co se týká názvův a obsahu jednotlivých náčrtků, jsou to tyto: „Eva," herečka, krásná a zajímavá, jako herečky v povídkách vůbec, má mnoho ctitelů, z nichž jeden, o němž zvláště náš obrázek jedná, láskou se zblázní. — „Madonin závoj," totiž krajkové fichu, jež vítr Božence sebral a odnesl až do oblak, a na to snesl o několik mil dále právě na sošku Panny Marie ve slavném průvodu nesenou. Tento zázrak p. J. J. Benešovského-Veselého je pak příčinou, že k sošce Madonny táhnou zevšad zástupy věřících, zvláště mladých děvčat a mladých žen, aby prosily za usmíření rozkmotřené své lásky. Tam se uchýlí též Boženka, když byla snoubence svého svou umíněností od sebe odpudila a po devítidenní modlitbě tento najednou stojí vedle ní a radostí omdlelou vynese si ji v náručí ze „zázračného" místa. — Tomuto „duchaplnému" obrázku vyrovná se neméně naivní „Lalling-Doll," sepsaný za příležitosti Edisonovy sensační položivé loutky na pařížské světové výstavě; překonává jej, jakož i všecky ostatní črty, bezstarostně nepokrytou smyslností. — První chmuru v mladé domácnosti hrozivě vystupující líčí črta „Po líbánkách," leč chmura rozplyne se následkem kompromissu, jejž mladá paní učiní se svým manželem, dovolíc mu čtyřikrát za týden do hospody. — „Svatojanské mušky" jsou rozmarným líčením letního večera na letním sídle a tří různorodých párků, svým způsobem se bavících. — „Spontaná srdce" vypravují o nešťastné lásce, při níž „ona" svou chladností „jeho" dohnala k dojemné sebevraždě. — „Pan Záviš," na jevišti totiž, zalíbí se bohaté, ale víc než koketné vdovičce a vezme si ji; ta ho však brzy klame a zrazuje a nešťastný herec najde si náhradu v hezké švekruši, která ho věrně a vášnivě miluje. Odejde s ní k divadlu a po smrti záletné ženy se s ní ožení. — „Skálovo Jezulátko" byla asi příležitostná štědrovečerní povídka a vypadá též dle toho dosti vynuceně. Dělník Skála shledá se po čase s dítkem svým, jež byl i s matkou opustil. Otcovská láska se v něm probudí silou nebývalou; vystrojí nic netušícímu dítku „štědrý večer" a z lásky k němu ve štědrovečerní tklivé náladě zasnoubí se s pečlivou jeho pěstounkou. — „Mecenáš" jest polo žertovný, polo satirický obrázek dotýkající se beznadějné stísněnosti české literarní bohémy, jíž náš mecenáš přinesl — „naději"; totiž vodil nedočkavé, vyhladovělé kandidaty nesmrtelnosti po celý rok za nos slibem, že založí výhradně pro ně nový list nádherně vypravený a bude je báječně honorovati. Po roce zmizí s časopisem, honoráři i nadějí. — Jak viděti sbírka drobností, rozmarně i vážně, satiricky i nevinně, s bezstarostnou moralkou, ale též bezúmyslně dovádivě, slabě i lépe psaných, jak se to spisovateli právě kdy na honem podařilo. *P. Šup.*

Čeněk Hevera: **Švýcarské školství.** Jeho podstatu, vznik a rozvoj líčí — —. Výňatek ze spisu „Švýcarsko, jeho ústava, vláda a samospráva." V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 52.

Co se nám v této knížce nejvíce líbí, jest úvod na prvých čtyřech stranách. Několika stručnými rysy vypisuje tu spisovatel zásady školské politiky švýcarské. Nelze tu čtenáři nezamysliti se,

nesrovnávati poměry naše školské s poměry škol švýcarských. Ne snad že by školstvo naše bylo ve všem všudy za švýcarským; naopak ve mnohé příčině naše české školy předčí: ale přece by mnohé stránky dobré škol švýcarských mohly býti zužitkovány ve prospěch škol našich, kdyby — válečné náklady a centralisace nepřekážely . . .

Na str. 7.—9. je v tabelarním přehledě naznačen dozor na školstvo ve Švýcarech, jak je v tom kterém kantoně upraven. Patrno, že se způsob dozoru přizpůsobuje skutečným poměrům, a ne — opačně. Na str. 10—17. se u každého kantonu podává stručný přehled zřízení školského.

Zprávy to dobré, ale pro přílišnou stručnost jednotlivých přehledův, a pro nepřehlednost jich všech jakožto celku, neutvoří si čtenář obrazu jasného.

Bylo by se snad zamlouvalo u jednoho kantonu německého, u jednoho francouzského a jednoho vlašského vypsati školstvo podrobněji, poutavěji, souvisleji, a pak udati, co se v jiných kantonech od onoho řekněme typického obrazu odchyluje.

Na str. 18.—25. ve stati „A. Školy primarní“ jsou mnohá zajímavá data, jichž by si měly povšimnouti jak naše školní rady, tak také poslanci. Také odstavec: „B. Dívčí pracovní školy, C. Řemeslnické a živnostenské školy, D. povinné Pokračovací školy pro jinochy, E. Dobrovolné pokračovací školy, F. Školy zvláštní, G. Vyšší dívčí školy“ obsahují mnoho dokladů pro větu, vyslovenou na str. 5.: „Známe ze zkušenosti, že prostý dělník švýcarský, překročiv pohostinské vlasti české, za nedlouho stal se továrníkem a bohatým člověkem.“

Našim školám středním lze přirovnati ústavy švýcarské, o nichž se hovoří ve statích: „H. Školy sekundarní, J. Okresní školy, K. Školy realné, L. Školy kantonalní střední, M. Obecné kolleje, pak I. Ústavy pro vzdělání učitelů, II. Školy střední.“ Čtenář se i tu přesvědčí, že se i školy střední ve Švýcarech mění dle potřeby obyvatelstva a dle daných poměrův, a nikoli jako v jiných státech, kde lid se musí přizpůsobovati ustrnulým formám školským.

Dále dočítáme se o vysokých školách a akademiích, zvláště o světoznámé polytechnické škole v Curichu, pak o školství odborném, o vyučování vojenství ve školách, o stálé výstavě školské. Na konci je statistický přehled školství švýcarského za rok 1887.

Je dle toho knížka tato obsahem bohata. Větší prohloubenost jak směrem zákonodárství školního, tak i směrem pedagogicko-didaktickým by jí prospěla. Ovšem nezapomínáme, že je kniha ta výňatek z obšírnějšího spisu o Švýcarech.

Jazyk je celkem správný. (Vytýkáme: na str. 26. v týdnu 2 půldne, str. 9. obeceda, str. 30. dativ kosmografií, — patrně chyby tiskové; str. 47. počet . . . obnášel.)

Doporučujeme spis tento pozornosti svých čtenářů. *F—k.*

Knihovna lidu a mládeže.

Obrázkové dějiny národa českého. Pomocí prof. Dra. Ant. Rezka pro mládež a vlastenecký lid napsal *Jan Dolenský*. Illustrovali V. Černý, Adolf Liebscher a Vojt. ryt. Král z Dobré Vody. V Praze 1893. Nakl. Jos. R. Vilímek. Str. 469. 15 sešitů po 20 kr.

Autor „Obrázkových dějin národa českého“ měl v úmyslu podati knihu užitečnou i našemu lidu i mládeži. Pro lid určili dějepisná díla svá v nejnovější době Zap, Hlavinka a Lacina, a také pro mládež zpracovány dějiny české ve výborech. Ve výborech těch pro mládež stručně byly probírány dějiny náboženských sporů v Čechách, což má svou příčinu. Mládež zřídka kdy jest už na tom stupni vzdělání náboženského, aby chápala význam jednotlivých sporných otázek náboženských. To spíše ještě lid zajímají takové otázky náboženské. Jan Dolenský však píše pro mládež i lid zároveň a proto obšírněji, ba snad až příliš obšírně jedná o náboženských sporech v Čechách. A řekněme hned z předu: autor nezdá se míti a priori církvi katolické nepřátelský úmysl, ale otázkám náboženským nerozumí, a proto také ta část díla jeho, kde jedná o Husovi a Husitech, o protestantech a příčinách bitvy bělohorské, je nejslabší, byť i byla nejobšírnější.

Dolenský buď neví, neb úmyslně zamlčuje, že Milič z Kroměříže a Matěj z Janova, které vůbec líčí velice světlými, růžovými barvami, skutečně byli kacíři, že chybovali v některých článcích věrouky křesťanské. Podobně autor nedobře posuzuje Wiclefa a jeho bludné učení, z něhož čerpal náš Hus, a tím i o Husovi soudí nesprávně. J. Dolenský míní, že Hus pouze hleděl odstraniti různé nešvary v životě duchovenstva a lidu, jako by Hus byl zůstal úplně na půdě křesťansko-katolické věrouky a chtěl napraviti pouze mravy a některé řády církevní. Hus nezůstal při působení opravném, nýbrž pochybil i ve věrouce. Že tomu tak, je patrno každému, kdo jen poněkud zná učení křesťansko-katolické a učení Husovo, které v podstatných článcích odchyluje se od učení orthodoxního. Že s Husem nebylo před sněmem Kostnickým nakládáno tak příkře, jak líčí Dolenský, dosvědčují dějiny Palackého i Tomkovy. Nesprávno také vypravování Dolenského o králi Václavovi, který prý — dav umučiti Jana z Nepomuku (Dolenský ani slovem se nezmiňuje o velikém světci a mučeníku českém, sv. Janovi z Nepomuku, kterého patrně nemá za totožného s Janem z Nepomuku, jehož Václav dal vhoditi do Vltavy), což se stalo 20. března 1393, litoval, čeho se dopustil a proto vyžádal si na papeži Bonifacovi IX. milostivé léto (Bonifac IX. Čechům milostivé léto povolil hned bullou 15. ledna 1293!) Nesprávně soudí Dolenský také o sněmu pisanském, jenž byl svolán schismatickými kardinaly a tedy způsobem nezákonitým, aniž kdy za řádný sněm církví uznán. Stavu sporu o ochranném či průvodním listu, který dal císař Sigmund Husovi, Dolenský patrně také nezná. Jiří z Poděbrad je malován barvami růžovými, za to

odpůrcové jeho, hlavně římští papežové poznamenání několika nepěknými přívlastky.

Luthera jmenuje Dolenský zakladatelem nového „náboženství“ (305), neznaje patrně rozdílu mezi „vyznáním“ a „náboženstvím.“ Zdali měla města Broumov a Hroby právo, stavěti si kostely, v nichž by jim lutheranští duchovní kázali, o tom Dolenský dočetl by se správnějšího úsudku u Tomka, u něhož daleko lépe vypravováno o příčinách války třicetileté.

Všecky tyto nesprávnosti a ještě jiné nepatrnější (na stránce 168. jmenuje autor dvakrát Ladislava, krále neapolského, králem „apulským“!) snižují velice cenu knihy, jinak velmi pěkné. Tak velice pěkně, prostě, jasně a srozumitelně vypravuje autor v „knize první“ o nejstarších dějinách Čech až do vymření Přemyslovců, správně líčí úpadek strany pod obojí v Čechách, mírně soudí o jesuitech a působení jejich, jež tak mnohými bylo tupeno, a pod. Škoda jen, že autor má tak nepatrnou znalost otázek náboženských! Pak by byla kniha jeho skutečně užitečnou.

Výprava knihy je velice pěkná, ba skvostná, nádherná; mnohé illustrace jsou velice zdařilé a případné. *An. Vlas.*

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 19. „U tří lip.“ Povídka pro mládež. Dle německé povídky A. Hofmannové volně vypravuje *Karel Chalupa*. V Praze 1893. Nakl. I. L. Kober. Str. 117. Cena 40 kr.

Je to idyllka, řada obrázků ze života maloměstského. Líčí se tu dětské radosti i starosti, jichž děti se účastní, slavnosti náboženské i světské, a popisuje se vliv slavností těch na děti. P. Chalupa užil německé povídky zcela volně, popisuje na př. slavnost zařízenou ve prospěch Ústřední Matice školské a pod.

Povídka ta hodí se pro mládež školní. *An. Vlas.*

Slezská kronika. R. 1893. Seš. 1. a 2. „Nové obrázky a črty“ od *Gabriely Preissové*. V Opavě. Nakl. Dr. Fr. Sláma. Str. 108. Cena 30 kr.

V „Obrázcích a črtách“ docela prostinkých ukazuje spis. život slovácký z duševní i hmotné stránky. Doufejme, že spisovatelka, která líčí v „Osvětě“ život slovinský, za krátko zasáhne do života lidu slezského. V „Nesmrtelném,“ „Stařečku Žabíkovi,“ „Stařečku Klúčkovi“ vystupují stařečkové, jak se praví, ze starého zákona, pravé typy slovácké, pravé povahy, života čistého. „Nesmrtelný“ staryk Kocanda nerád opouštěl zemi, bál se smrti, v „Stařečku Žabíkovi“ probleskuje motiv národnostní, Slezanům velmi vhodný, Klúčka je zase představitelem výminkáře, který nemá na růžích ustláno. „Mušky“ měla Lucina, rozená Úlehlova, toužící po pánovi, jí vše zdálo se na slovácké dědině prostým, všedním, až jí mušky z hlavy vyhnal starý Votava, za jehož syna byla provdána. „Na jahodách“ byly dvě chudé děti, zkusily při sbírání mnoho, nasbírané jahody prodaly v městě, kdež nepoznali, co zakusili sběratelé

jejich strachu a tísně. „Na prvním schůdku“ ocitl se Slováček při přijímací zkoušce do první třídy gymnasialní.

Účel „Obrázků“ jest hlavně zábava, dějiště — moravské Slovácko, jehož nářečí jednající osoby užívají; neschvalujeme, že spisovatelka přimĕsuje provincialismy do spisovné řeči. Kdo si chce ukrátiti dlouhou chvíli, přečti si knihu. *J. Vyhlídal.*

Zprávy.

Charvatsko. Dějiny literarního probuzení v Charvatsku, jež v rouchu vědeckém a více méně suchoparném podává nám „Spomenknjiga Matice hrvatské,“ vylíčeny zábavným způsobem v Gjalského povídce „Osvit“ (slike iz tridesetih godina, na úsvitě —). „Osvit“ jest bez odporu jednou z nejpřednějších publikací literatury charvatské. V ní setkáváme se se všemi přednostmi uměleckého péra spisovatelova. Šandor Gjalski (recte Ljuba šl. Babić), co se týká literarního směru, jest realistou v pravém slova smyslu, jak co do výběru látky tak co do formy i ušlechtilého zpracování. Neobyčejně dovedným jest v psychologické analysi, kterou provádí až do nejmenší podrobnosti. Ač mlád, počítán podle zásluhy mezi světové spisovatele.

„Osvit“ dle souhlasného výroku charvatské kritiky jest jeho nejlepší prací. Ač jej nazval toliko „obrázky“ — slike — jest to roman v pravém slova smyslu. Jest věrným obrazem doby, kterou popisuje. Jednající osoby jsou věrnými podobiznami z těch dob.

Děj Gjalského „Osvitu“ jest zajisté velice sympathickým. Obral sobě za úkol ve svých „obrázcích z třicátých let“ vylíčiti počátky národního probuzení v Charvatsku. V době, ze které čerpal velmi svědomitě látku ku své práci, nebylo u Charvatův o národním životě ani potuchy. Intelligence byla maďarskou, německou, francouzskou, vlašskou a vším jiným jen nikoli charvatskou. Sedlák byl ubohým robem svých pánů, nemaje o národě a národnosti ani zdání. V době této nanejvýš smutné pojednou se rozbřesklo vlivem Kollárovy „Slávy dcery.“ Idey hlásané v této velepísni mocně působily na Gaje, Draškoviće, Ožegoviće a jiné tak, že položili sobě za úkol opět k životu povzbuditi svůj národ. Okolo těchto skupila se četa mladých, nadšených bojovníků láskou k vlasti a národu, kteří byli odhodláni svému přesvědčení vše obětovati. V „Osvitu“ historické tyto osoby vystupují méně v popředí; hrdinami romanu jsou osoby vymyšlené. Jednající osoby v „Osvitu“ sledují dvojí ideu — buď tu, kterou zastupuje Gaj — z nichž nejčinnějším jest Ivan Kotromanić, buď tu, jejíž představitelem jest pomaďařilý Tivadar Blagaić. Všecky osoby, i ty nejméně důležité, jsou tak jistě vykresleny, že je téměř vidíme před sebou se pohybovati. Charakteristika v „Osvitu,“ ač zde mnoho osob vystupuje, jest velmi zdařilá. Děj sám básník nejen zpracoval, ale i procítil, a proto v něm tolik úchvatných výjevů. Překrásně vylíčena jest nadšenost bohoslovců v „černé škole“ pro národ (208). Když někteří vlastenci navštívili seminář, aby zde propagovali slovanskou knihu, zvláště „Slávy dceru,“ tu jeden z bohoslovců nemaje ani „cvancike,“ aby si mohl koupiti onen nevyčerpatelný zdroj lásky k vlasti „Slávy dceru,“ přinesl

několik nových košil, jež mu poslala chudá matka, aby jen knihu mohl dostati. Taktéž velmi pěkně jest vylíčen vznik charvatské národní hymny „Još Hrvatska ni propala“ (311), jakož i mnoho jiných scen, jichž nemožno vypočítati.

Jediné, co možno namítati proti „Osvitu,“ jest nedovolená láska, kterou plane Magdalena, choť vynikajícího Maďarona Dumiće, ke Kotromanovičovi, ač i ten poměr uspokojivě působí svým rozuzlením na čtenáře.

— *Josip Eugen Tomić*, dobrý novellista a dramatik, napsal pěkný kus, určený pro lid, „Pastorek.“ Bohatý sedlák Marko, poručník nepolnoletého Nikoly, snaží se svému svěřenci odlouditi jeho snoubenku Anici. Láká ji rozličnými dary, Nikolu dává odvésti, jejímu otci krčmářovi, na němž vyhrál 600, dražbou prodává krčmu, a to vše jen proto, aby Anici přinutil k povolnosti. Úmysl jeho konečně se mu podařil, ač podlý podvod, aby Nikolu i o majetek připravil, se mu nezdařil. Pastorek nabývá ceny obzvláště tím, že jsou v něm velmi zřetelně charakterisovány poměry jihoslovanských rolníků.

— V Sarajevě nákladem Spindlera a Löschnera vyšly „ruzne pjesme“ *Jos. Milakoviće* „U Zatišju.“ Je to souborné vydání básní uveřejněných roztroušeně ve „Vienci,“ „Hrvatske vile,“ „Balkanu,“ „Javoru,“ „Iskře“ a „Pobratimu“ v l. 1880.—1892. Nepříliš obsáhlá sbírka obsahuje: „Dragoj,“ „Iz uvela lišća,“ „Tugaljke,“ „Sonetni vijenac,“ „Razne pjesme a překlady iz češke poesie.“ Nejzdařilejší jsou „Tugaljke,“ z nich „Suze“ jsou samé drobné perličky. Pěkný jest též „Sonetni vijenac,“ ve kterém omladinu povzbuzuje k vlastenecké práci. V překladech „Iz češke poesiji“ zastoupeni jsou: Vrchlický: „Uvijek a svuda“ (Vždy a všude), Balcárek: „Čovjek i slavulj“ (Člověk a slavík), Heyduk: „Na Moravi,“ Kaminský: „Stihovi“ (Verše) a Čelakovský: „Zimska.“

— *Grgy Martiće*, bosenského františkána, „Osvetnici“ (Mstitelé) vyšli ve třetím vydání, v němž rozličné nedokonalosti prvých dvou vydání odstraněny, zvláště tím, že ke konci připojen seznam neznámých z největší části tureckých slov, jimiž celá báseň stává se nesrozumitelnou. Martićovi „Osvetnici“ jinak mají velikou cenu. V hrdinském eposu vyniká nad „Osvetniky“ jedině Mažuranićova „Smrt Smail-agy.“ Celé epos rozděleno na 7 zpěvů: „Obrenov,“ „Luka Vukalović i boj na Grahovcu,“ „Boj turski i crnogorski,“ „Kiko i Želić,“ „Ustanak u Bosni i Hercegovini,“ „Hadži-Lojina krajina,“ „Posjednuće Bosne i Hercegovine god. 1878.“

— O významu a důležitosti národních tanců napsal známý charvatský melograf *Fr. Kuhač* na pohled nepatrnou, avšak svým obsahem důležitou knížku: „Ples i plesovna glazba“ (Tanec a taneční hudba). Spisovatel hned z počátku dokazuje, že po ničem jiném nelze tak dobře poznati povahu a vzdělanost národa jako po tanci. Ani jazyk ani národní písně neobjasňují tak povahu, jako jeho tance a taneční hudba. Charakterisuje též národní tance a o „kolu“ praví, že jest živým obrazem veřejného i rodinného života charvatského. V „kole“ prý se zračí jihoslovanská demokratická zádruha. Tance prozrazují prý i politiku. Proto domnívá se spisovatel, že nutno studovati národní tance a národní taneční hudbu, má-li býti povaha lidu náležitě pochopena (dle „Vience“ č. 22.). Zajisté že myšlenka ta by i u nás zasloužila povšímnutí.

— Studentský universitní spolek záhřebský „Zastava“ hodlá vydati na stoletou oslavu narozenin Kollárových „Spomenici“ s úvodem Stjepana Bosance a překladem vybraných znělek Kollárovy „Slávy dcery“ od Spančiće. Ukázky překladu přinesl záhřebský „Vijenac“ v č. 22. Jak věrným a smysl úplně vystihujícím jest Spačićův překlad, dosvědčí nám počátek „předzpěvu:“

Vaj tu leží zemlja před mojim suznijem okom
kolievka negda a sad naroda mojega grob.
Postani nogo! sveta su mjesta, kamo god kročiš,
Tatranski sine svoj upri k nebesima gled
Ili se radije k dubu velikom tamo prisloni,
koji no prkosi sad pogubnom vremenom još.

Podobně velmi dovedně přeloženy znělky 12., 38., 40., 42., 47., 57., 69., 74., 80. v témž čísle, jež přináší též zdařilou podobiznu Kollárovu. Cena „Spomenice“ 60 kr.

— „Književna Smotra,“ charvatská „literarní hlídka,“ přináší ve svém 5. čísle překlad mého posudku Kubova cestopisu „Na Černé Hoře“ z „Hlídky literarní“ č. 4. *Jan Malota.*

Polsko. *W. Kosiakiewicz* mnoho ruchu letos způsobil svým romanem „Gąsiorkowski.“ A jak by ne? Četl už snad čtenář roman, v němž by vystoupila hrdinka mající pět, opravdových pět let? A hrdinou jest nesmělý, upejpavý šestnáctiletý gymnasista Gąsiorkowski. Celou knihu 300 stran čítající vyplňují sceny ze života dětského; malí studenti, děvčátka, žvýkající cukrovinky, žabky z pensionatů, toť osoby celého romanu. Při tom však čtenáře nic neunaví, nic nemile se nedotkne; se stejnou zálibou přečte knihu až do konce, kde dobráček Gąsiorkowski zapláče nad svým štěstím, že milovaná Zoška, ovšem už ne pětiletá, bude jeho. Celá kniha září poesií mladých duší, vše je tak prostičké, srdečné, upřímné, a při tom tak pravdivé, že čtenář často v temných chvilkách sáhne k této milé knize. — Týž spisovatel napsal též pověst „Rodina Latkovských,“ v níž líčí fysický i mravní úpadek rodiny přílišného spořila, právě když po životě strádání plném chce si v dostatku odpočinouti. Konec však není dosti motivován.

— *Zmogas,* pod kterýmžto pseudonymem se skrývá dovedný spisovatel povídek, vydal v Krakově dvousvazkovou pověst z lednového povstání s názvem „Požáry i spáleniště.“ Vylíčeny jsou zde osudy chrabrého i šlechetného bojovníka polského, jenž po nezdařeném povstání smutnou žije Odysseu ve 3 dílech světa. Vedle rytířské postavy hlavního hrdiny mile zrakům čtoucího se jeví poetická, idealní postava jeho milenky Vladky, jedna z oněch nesčetných Polek, jež duhovými barvami nám vylíčili velicí básníci polští. I nejedna postava ve spisech našeho Ed. Jelínka živě nám přivede na mysl ušlechtilou Vladku. Zlým duchem pověsti jest zrádce a lotr Czaplic, jenž stav se indianem prostřed pralesův amerických, činí úklady životům obou bloudících hrdinův, a Vladka též jeho rukou zahyne. Pravdě nepodobný, příliš romantický konec zdařilé ostatně pověsti kazí celý dojem.

— *Zygmunt Kaczkowski* vydal v Krakově trojsvazkový společenský roman „Zaklika.“ Mistrným pérem zobrazil bouřlivý život společnosti lidské za dnů našich. Spisovatel romanem svým snažil se přispěti k rozluštění palčivé otázky socialní. Hrdina romanu Zaklika slovy i skutky jest representantem „bílých“ — konservativců; Barcela i družina jeho, sami to „červení,“

jsou věrnými fotografiemi živoucích originalův. A právě proto, že spisovatel až příliš věrně kreslí své hrdiny dle skutečnosti, lze pozorovati v osnově romanu některou nedůslednost. Chybou další jsou dlouhánské dialogy a nemírné hromadění cizích slov.

— *Ad. Dygasiński* ve Varšavě vydal sbírku novell i studií s názvem „Kytice.“ Spisovatel vyniká talentem pozorovacím, holduje však darwinismu, jehož duch vane celou sbírkou. Zejména črty „Ptáci“ a především „Snoubenci, manželé, rodiče a děti“ jsou toho makavým dokladem. Dedikace či vlastně invokace před novellou poslední, v níž se vzývá „alma Venus,“ vlastně by patřila v čelo celé této naturalistické sbírky.

— K „pokrokovým“ spisovatelům se čítající *Kazimierz Glinski* napsal dvě sbírky krátkých povídek „Zamotané niti“ a „Ze zakletého hradu.“ Obě jsou plny otřepaných motivů, jarmarečních vtipův, a místy též probleskne autorův „pokrokový“ katechismus.

— Známá spisovatelka *W. Marrené* napsala roman „Děti štěstí.“ Celá rodina boháče Sawického hyne na moralní souchotě pro nedostatek rodinného vychování. Co se dialogů týká, autorka je ve svých dílech opakuje. *Fr. Skalík.*

Rusko. Francouzský symbolismus odrazil se v nejnovější době v mladé literatuře ruské. Básník *D. S. Merežkovskij* vydal nedávno knihu: „O příčinách úpadku i o nových proudech současné ruské literatury,“ v níž jmenuje „tři hlavní prvky nového (symbolického čili dekadentského) umění: mystický obsah, symboly a rozšíření umělecké vnímavosti.“ Původ „nového umění“ ve Francii spadá do počátku let sedmdesátých, kdy několik mladíků, nemajících životní zkušenosti ani určitých politických sympathií, zajímajících se pouze o techniku, uměleckou formu, počalo reakci proti hrubému naturalismu a neuměleckému protokollismu Em. Zoly. Ale mladíci ti upadli do jiné krajnosti: proti bezmyšlenkovité, nesmyslné nahotě zjevův a protokollarní zevrubnosti postavili podobně nesmyslnou temnotu, symbolickou tajemnost, nejasnost; zneužívajíce symbolů, jimž přidávají tajemný, mystický smysl, mají za to, že každý předmět bez rozdílu má vzdělávací, symbolický smysl, z čehož pochází strojenost v kresbě, nesrozumitelnost symbolů. Hlavní starostí jejich jest hudba slovní, jakých slov užiti, jak je třeba rozložiti, aby dosáhli příslušného uměleckého effektu, aby „vzbudili“ ideu o předmětu, který mají před sebou; odtud jazyk jejich je nucený, nepřirozený, oni hledají řídké výrazy a divné obraty v řeči. — Totéž mystické hnutí zavládlo částí ruské literatury, jíž se snaží dáti čisté formy symbolismu. Literatura ta dle mínění symbolistů samých a tvrzení Merežkovského pokračuje v tradicích Puškina, Lermontova, Turgeneva, Gončarova, Dostojevského i Tolstého, v jejichž dílech Merežkovskij vidí počátky nového idealismu — symbolismu. „Současní literarní epigoni,“ praví Merežkovskij, „vzali umělecký impressionismus u Turgeneva, jazyk filosofických symbolův u Gončarova, hluboký mystický obsah — u Tolstého a Dostojevského“ a jmenuje tyto epigony „jedinou živou literarní silou.“ K takovým epigonům Merežkovskij počítá hlavně: V. M. Garšina a Antona P. Čechova; z jiných nadaných zástupců současné ruské prosy jmenuje: P. D. Boborykina, jehož romanový denník „Pered čěm-to“ (v „Severném Věstn.“ 1892) vysoko cení, I. I. Jasinského, Albova, knížete Golicyna, Lěskova, jejž vynáší za

jeho „mystické legendy“ a j. K básníkům tohoto nového směru počítá: K. M. Fofanova, jejž zve „básníkem z Boží milosti,“ N. Minského, Nadsona, Apuchtina, hraběte Goleniščeva-Kutuzova a j. Ovšem Merežkovskij sám je též básníkem toho směru a nazval sbírku svých básní 1891 vydaných „Symboly.“ Symbolickým kritikem je kritik „Sěverného Věstn.,“ Volynskij.

— V knihkupectví Posrednika v Moskvě, kde vycházejí laciné spisy pro lid, počala vycházeti nová řada spisů pro intelligenci. V prvních 6 svazcích jsou spisy poučné (mezi jiným je tu též stať Lva Tolstého: „Pervaja stupeň“), v dalších svazcích pak jsou spisy zábavné, díla Ant. P. Čechova, Boborykina („Trup“), drama Ed. Brandesa „Host,“ povídky A. V. Sterna i Ign. Potapenky.

— Povídka *Ant. Čechova* „Žena“ vložena v ústa bohatého statkáře inženýra Assorina. Týž vypravuje o svém manželském životě. Je ženat 7 let, ale nelad mezi ním a ženou trvá už velmi dlouho. Žijí v témž domě, ale odloučeni od sebe. Assorin opravdově miluje ženu svou a nemůže smířiti se svým samotářstvím a „bezobsažností“ svého svazku s ženou. Hlad, který vznikl v okolí, byl příčinou, že se oba trochu sblížili na čas, ale různost povah znovu je rozloučila. Assorin, velmi živě Čechovem nakreslený, je muž vzdělaný, poctivý, činný, ale myslí, že takový je pouze on a nikdo jiný. Prosté, srdečné svazky mezi lidmi se mu nelíbí; vyléčení jeho počíná od té chvíle, když pocítil a poznal, že pouhou formalní spravedlivostí nezískáme si sympathie prostých lidí, k jakým náleží žena jeho.

— „Procitla“ nazývá se novella mladého spisovatele *A. V. Sterna*, napsaná v podobě denníku Natalie Sergějevny.*** Natalie je venkovská slečna, na všecko pohlíží kriticky, kritisuje celé okolí, matku, tetku i mladší sestru, která se již vdala z lásky „ženichovské,“ jak ji jmenuje Nataša. Ona chce milovat, ale ne smyslně. Zalíbí se jí petrohradský advokát Tulinov, muž už ženatý, plný frasí o svém nešťastném manželství. Nataša odjede do Petrohradu za svým milým, ale tam záhy „procitla,“ její ideal ukáže se špatným člověkem. Vypravování je přirozené, hladké, ale líčení procitnutí hrdinky je příliš stručné, konec jako useknut.

— „S natury“ („Dle přírody“) slove sbírka náčrtkův i povídek *J. Salova*. Salov náleží k oněm spisovatelům, u nichž paměť a smysl pozorovací převládají nad výmyslem; on popisuje pouze to, co viděl, kreslí pouze ty lidi, které dobře zná. Ovšem nefotografuje je prostě, jeho jednající osoby jsou živé, zachovávají svou originalnost a vlastní typické tahy. Objektivnost jeho není lhostejností k dobru a zlu, k lidem dobrým a zlým; on lidumilně pohlíží na lidi a slabosti jejich, ale zla nekreslí v podobě krásna. Stránek temných v životě venkovském a selském nezamlčuje, naopak kreslí je druhdy hodně ostře. Nejraději líčí život selský a statkářský na venkově, do města zřídka chodí pro látku k povídkám. Nejlepší čísla sbírky jsou: „Darmoědka,“ „Laskovyj barin“ a „Fotij Ivanovič.“

Roman *K. M. Staňukoviče* „Bez ischoda“ („Bez východu“) a roman *P. Lětneva* (Praskovji Al. Lačinové † 1892) „Barchatnyje kogti“ vyšly poprvé před 20 lety a náležejí k oněm dílům liberalního táboru, v nichž zástupcové hnutí šedesátých let malovali se růžovými barvami

jako idealní lidé, konservativci pak v ohyzdné podobě. Takto obraz minulosti ruské jest v nich jednostranně osvětlen.

— *D. V. Fedorov* vydal sbírku slabých novell, náčrtkův a vánočních povídek s názvem „Iz prošlago i nastojaščago“ („Z minulosti a přítomnosti“). *A. Vrzal.*

Italie. *E. A. Orianiho* neštěstím stali se opět vlastní přátelé jeho, na jejich snažné naléhání a vybízení vydal samostatně roman, jenž světlo světa spatřil v příloze časopisu „Caffara“ a nadepsán byl „Disperata,“ kteréžto jméno nese také v samostatném vydání. Děj romanu nevyniká ani invencí, neboť toť příliš otřepané thema, jak muž nebo správněji milenec milou opustí, ani, a to jest hlavní chybou jeho, ani uměleckým spracováním.

— Smutnou historií lásky jest „Maddalena“ od *Ad. Castelli-Nigriové.* Povídka psána ve formě autobiografie muže, jenž se v lázních zamiluje do Majd. Roussiéreové, slepé, jež má býti operována. Bouře zastihne ho na jezeře. Majdalena běží na břeh, volajíc o pomoc. On se zachrání, přirazí ke břehu a s ní se vzdálí do pusté chaty, kdež milenec svou milou učiní svou. Několik dní potom jest Majdalena operována, a šťastně, ale nastojte! první skutek, který učiní, že pověsí manželství na hřebíček a odebéře se do kláštera. Jak z toho nárysu viděti, postrádá práce důslednosti. Ptáme se: 1. jak slepá může sama běžeti na břeh jezera; 2. kterak osoba tak zbožná, jako jest Majdalena, volí klášter, místo aby hřích svůj sňatkem třebas jenom legitimovala? Celkem práce prostřední ceny.

— „Voci della note“ od *Neery* jest osm črt, z nichž „Il merciaulo,“ „Falena“ a „Zia Severina“ rozhodně vytknutí zasluhují svým uměleckým spracováním.

— *F. Pomettiho* „Nei signi“ je sbírka povídek ve slohu „Decamerona“ (Boccaciova), jen že ne všecky tak umělecky podány.

— *G. E. Rossiho* „Eva novissima“ jest rovněž sbírka povídek (5), z nichž některé vynikají jak originalní invencí, tak i provedením. Vytýkáme povídku, po níž sbírka přezvána a „Storia della guarderoba di Fizzalba.“

— *J. M. Palmarini* vydal taktéž sbírku povídek „Aracne“ přezvaných, jež, odezíráme-li od obsahu, jenž v některých povídkách je hodně kluzký, ba hnusný, vyznačují se originalní invencí a obratným spracováním.

— Za to „Donne“ *G. Petraia* jest komplikace žurnalistická, jejíž hlavní chyba v tom spočívá, že autor v povídkách chce líčiti výjevy a mravy elegantní společnosti, a nezná jí a nesnaží se také jí studovati.

— *M. Savi-Lopezová* vydala knížečku pro děti „Nei paesi del Nord.“ Spisovatelka líčí v knize té cestu dvou hochů — jeden z nich pochází z matky Vlašky — na sever, v líčení krajin a obyčejů Danska a Islandu vplétá legendy nordické. Povídka postupuje formou dialogu, místy naneseno příliš mnoho látky jak zeměpisné tak i dějepisné.

— „Fra fiori e fate“ od spisovatelky tající se pod pseudonymem „Erica“ líčí dobrodružství dvou dětí, jen že v prvním dílu příliš mnoho narážek jest na čarodějnice atd.

— *Onorato Fava* shrnul do své sbírky „Serate invernali“ veselé i smutné věci, črty, legendy a vánoční bajky. Je to vhodný dárek pro hochy, jediné neschvalujeme naučení plynoucího z povídky: „Příchod Jeho Veličenstva.“

— *Vico d'Aresbo* vypravuje ve své knize „Quand' ero in collegio" zkušenosti ze svých studentských let. O vhodnosti a zajímavosti knihy svědčí, že vyšla v krátké době ve druhém vydání

— *A. Boccardiho* knihu „Al tempo de' miracoli" lze nazvati nejlepší produkcí z oboru báchorek a pohádek v posledních letech v Italii vydaných.

— Pro dospělejší dívky psána je sbírka devíti povídek *E. Salviové* pod názvem „Vita modesta." Nejlepší z nich jsou: „Nevlastní sestra," „Charakter" a „Zitellona." Psány jsou elegantně, moralka zdravá nevystupuje příliš po kantorsku. Doporučení hodné. *A. Koudelka.*

Francie. V jednom z posledních referatův o novém akademiku francouzském P. Lotim vyjádřili jsme v ten smysl, jakoby zlatá kupole akademie byla neblahý stín vrhla na nového „nesmrtelníka" a ohromila jeho tvůrčí sílu. Ale poslední práce jeho „Matelot" (Paříž, A. Lemerre) vyvrací domněnky ty. Třebas nedosahovala nová práce výše romanů „Můj bratr Ives" a „Rybář islandský," přece jich není nedůstojná. Loti znova vrátil se k moři, jež činí však nové práce toliko pozadí, neboť veškerou pozornost čtenářovu hlavně jímá hrdina knihy. Práce té nelze nazvati v pravém a vlastním toho slova významu romanem, také není v něm děje souvislého a soustředěného, — ale podotýkáme hned, že to knize na ujmu není, — je to spíše řada psychologických momentů, jež nám líčí hrdinu J. Bernyho od dětství až k jinošství, t. j. až k smrti jeho. Autor předvádí nám ho jako hošíka za andílka oblečeného o průvodě Božítělovém, líčí nám jeho bouřlivé a nepokojné dětství, oběti jeho děda a matky jeho leností v niveč uvedené, jeho vstoupení nejprve na loď obchodní, potom válečnou, jsme svědky bolestného odplutí z Antib, pobytu v Bresti, jeho plaveb v dalekých mořích a konečně jeho smrti následkem anemie na palubě „Seiny," vracející se z Kočinčíny. Berny neliší se od ostatních hrdin Lotiho, je to „děcko," „mélange d'irréductible enfantillage, d'exubérance physique, de simplicité rude et d'inconsciente et insoudable poésie." Z nejhrubší brutalnosti skokem ocítá se v nejjemnější extase; stačí druhdy zvuk, slovo, „byl jednou . . .;" aby upadl v jakýsi stav opojenosti a bezmezný zármutek. Co do jádra, je to melancholik, jehož neklame „exuberance" fysických sil; je to k smrti předurčený, jenž nazírá, ale přece jasně si vědom není svého osudu. Moment fatalistický a hoře nad čímsi nemožným a obávaným, jež činí charakteristickou známku tvorby Lotiovy, v této práci zvláště intensivně vystupují. S tohoto stanoviska patříme-li na názory, neboli správněji řečeno, na autorovy „sensace," porozumíme jim, jinak sotva. V život posmrtný nevěří, námořníci jsou zřídka bezbožci a zřídka nábožní v pravém slova významu; modlí se, činí sliby Panně Marii a svatým, ale z jakési chlapecké kontradikce, v nesmrtelnost svých duší skoro nikdy nevěří. Poslední stránka „Matelota" jest vášnivou „invokací" víry, které nemá a které nechce míti. Co se techniky týká, platí o této práci, co o jiných téhož spisovatele. Loti jest „koloristou," „sensacionistou," ale ne myslitelem. Dokladů toho v knize na každé stránce, a proto také překlad správný není-li zrovna nemožný, tož aspoň jest velmi obtížný, a přece „pel" bude vždy setřen. Jak „Rybáře islandského," tak i tuto práci musí člověk čísti v originalu.

— *Theod. De Wyzewa* napsal malou legendu „Le baptême de Jesus ou les quatres degrés du scepticisme," jež je pravý opak dřívější práce

Lemonnierovy. Wyzewa přináleží ke škole „neocristianské," jež usiluje přivésti náboženství k prvotní prostnosti. Věda jest marná, myšlení — marné. Věda plodí touhu, touha plodí zápas, zápas plodí bolest. Myšlení plodí pojem osobnosti, jež plodí sobectví, a to zase plodí bolest. Svět nemohl býti spasen leda dobrotou a láskou; ale abychom milovali opravdu bližního jako sebe samy, třeba ctnost obětavosti až do krajností hnáti, třeba obětovati i sebelásku, třeba, bychom přestali mysliti a věděti. Jak viděti, je to theorie Tolstého. Wyzewa líčí Ježíše Krista ve sporu se světáky bethabarskými, kteří representují tak zvaný „dobrý smysl," s rabínem Pompiliem, který zastupuje vědu, se šlechticem V. Slavem, který zastupuje rozmarnost, pod kterou se tají pokušení ďábelské. Ale Ježíš Kristus vítězí nad nimi, poněvadž representuje lásku. Radí-li rozum zříci se světa, abychom se vrátili v sebe, srdce opět velí vyjíti z našeho egoismu a sdíleti se o utrpení s druhými. Po 40denním pobytu na poušti přednáší Ježíš Kristus své horské kázaní, které zahajuje blahoslavenstvím: „Blahoslavení chudí duchem!"

— *Catulle Mendèsa* poslední práce „La Messe rose" je sbírka povídek, pohybujících se v bahně „mystické (sic!) erotiky"; jest věru politování hodné, že umění dělá děvku takovému hnusu, a ještě je smutnější, že firma česká, Kobrova, jej šíří. *A. Koudelka.*

Anglie. „The Heavenly Twins," trojsvazkový roman *S. Grandové,* má rozhodně tu zásluhu před podobnými objemnými romany, že čtenář přečta jej, neví, co četl a čemu se diviti, zda délce a objemnosti knihy, či výstřednosti povah jednajících osob anebo konečně volbě látky. Jedná či jednati má roman ten o otázce manželské, intencí pak spisovatelčinou jest docíliti a vybojovati ženě úplné svobody „ante" i „post" matrimonium. Demonstruje pak své intence na třech ženách, na Edithě, „nejženštější" ze žen, t. j. zbožné, oddané a odříkavé ženě, — osud její a další život jest úplně zmařen „následkem neznalosti její" života; na Evadně, silné, moderní ženě, — tato dochází poznání sebe, až jest už pozdě; na Angelice, nejemancipovanější ženské, jaké si jen lze mysliti, — a tato dochází štěstí (!), což jest tím podivnější, že to povaha nejprotivnější ze všech. Celek působí na čtenáře jako zahrada, v níž všecky byliny a stromy jsou uměle do nepřirozených tvarův a podob vnuceny.

— Sbírka povídek *A. Hopea* obsahuje celkem devět menších prací, z nichž nejlepší první, udávající název sbírky: „Sport Royal." *A. Koudelka.*

FEUILLETON.

O Sušilově překladě a výkladě Nového Zákona.

P. Vychodil. (O.)

Prvé úřední vyzvání od výboru Dědictví sv. Prokopa o vydání díla psáno Sušilovi 15. listopadu 1862. Z jara r. 1863. začalo se sázeti evangelium sv. Matouše, kteréž vydáno rok po tom „k tisícleté památce blaženého příchodu svatých Cyrilla a Methoda do vlastí našich."

Ostatní svazky následovaly takto: Ev. sv. Marka 1865, sv. Lukáše 1865, sv. Jana 1867, Skutky apoštolské 1869 (po smrti Sušilově), listy sv. Pavla, I. 1870, II. 1871, list sv. Pavla k Židům a ostatní spisy N. Z. 1872.

Náklad z počátku býval 1000 výtisků, Skutky apoštolské však a další knihy vydávány už v 1500 výtisků. Počátkem r. 1869. zajisté se ukázala potřeba, vydati ev. sv. Matouše podruhé (v 1000 výt.). K návrhu místostarosty prof. Dra. Náhlovského bylo tehda (22./2. 1869) také ustanoveno, aby k dílu byla přidána podobizna a životopis Sušilův, což se stalo při druhém svazku listů sv. Pavla (1871). Podobizna je dle nákresu Jos. Scheiwla, životopis od Sušilova přítele M. Procházky.

O významu tohoto díla Sušilova lze zde mluviti jen povšechně; podrobné vědecké ocenění by nezajímalo. Veřejnost česká se tu velice nevyznamenala. Kromě duchovenských časopisů málokde nalezneš zmínku o něm. Kritického rozboru a ocenění také dosud není, ač by pro budoucí práce nebylo zbytečné. Odběratelstvo jest asi obmezeno na údy Dědictví sv. Prokopa.

Už rozsahem svým jest dílo to v našich poměrech zajisté pozoruhodno. Majíc přes 25 set (2570) stran velkého formatu o dvou sloupcích, náleží mezi největší spisy české.

Hlavním úkolem díla bylo, jak jsme viděli, podati vědecký i praktický *výklad* knih novozákonních. V té části je dílo naše velkolepým pomníkem sečtělosti, svědomitosti a duchovní hloubky svého původce. Reproduktivně zařízený výklad podává: při nesnadnějších místech celé dějiny, jak se kdy místu rozumělo; obratný opis odstavců s potřebnými vysvětlivkami slovními; vzájemné srovnání všech příslušných zpráv biblických, tak že tu máme takořka harmonii novozákonné bible; jasné a nenucené odůvodnění katolického výkladu, často zároveň stručné vyvrácení protivníků; konečně pak také hojnou látku na rozjímání duchovní. Vyhovuje tedy požadavkům filologické kritiky, dogmatiky i mystiky znamenitě. Reprodukce obsahu jest plynná; kde není zcela na snadě, kterak odstavce souvisejí, podáno důkladné vysvětlení. V hypothesách jest Sušil velmi obezřetný, nečině sám žádných a k protestantským s velkou nedůvěrou pohlížeje. Následuje z pravidla výkladu mezi katolickými učenci (Maldonat, Calmet, Estius, Bisping, Allioli, Schegg atd.) zobecnělého, na pochybných pak místech hledí k tomu, jaký smysl ze souvislosti nejprostěji vyplývá.

O smyslu záhadné Apokalypse sv. Jana vyslovuje se jen povšechně, že jsou tam líčeny osudy lidstva a Církve; v jednotlivostech přestává na tom, že uvádí cizí domněnky a podává slovný výklad.

Semitskou neb řeckou filologií, kterou jinak velmi dobře ovládal, mnoho neoperuje, kde toho není nezbytná potřeba. Nešlo mu o učenou tvářnost. Překládaje však podle řeckého originalu a Vulgaty, upozorňuje všude na různá čtení, neboli, jak on říká, různočtení, a na různý smysl, odtud vyplývající.

Historická a dogmatická stránka překladu i výkladu jest bezúhonná, vyjímaje snad některé nepatrné věci, o kterých se novější věda kloní k opačným názorům (na př. některé podrobnosti při ukřižování Páně).

Úvodní články k jednotlivým knihám podávají stručně všechno, co od nich podle úmyslu spisovatelova lze očekávati. Přáli bychom si ovšem, aby kritická část jejich byla zevrubnější a vyvrácení námitek podrobnější. Leč to mělo býti ponecháno zvláštnímu odboru, do kterého to náleží, totiž Úvodu do N. Z., kterého dosud česky nemáme.

Modernímu biblistovi bude se také výklad zdáti místy příliš rozvláčným. Některé zastaralé, více méně kuriosní výklady mohly býti prostě vynechány. Na mnohých snadných místech bylo by stačilo, připojiti glossatoricky nejpotřebnější vysvětlivky a jíti dále; přílišná snaha po soustavné a zaokrouhlené reprodukci obsahu zavinila mnohé nemilé opakování, aniž tím plynného celku docíleno. Podobně by se modernímu čtenáři více zamlouvalo, kdyby tu měl více literárních údajů, na př. jména zastanců při různých hypothesách, příslušnou literaturu a pod. Neustávalť Sušil až do konce života svého všímati si nových spisův exegetických a s nimi svůj výklad srovnával; píše v tom smyslu ještě 2. ledna 1868 Borovému, že výklad již úplně dokončen, že však jej stále ještě podle nových děl opravuje. V listě k Vinařickému (23./4. 1865) upozorňuje, že má ve výkladu sv. Lukáše dvě místa z výkladu francouzského, vypsaná však dříve, než je mohl čísti u Schegga; aby mu to tedy nebylo přičítáno za plagiat ze Schegga. Vůbec byla sotva která závažnější práce exegetická, jíž by si nebyl povšimnul, jak z listů viděti, avšak v díle samém jen znalec to rozpozná. Nechtěl se učeností a sečtělostí blýskati, nechtěl také tím učeným apparatem odpuzovati, zatím však dílu svému takto poněkud přece uškodil po stránce vědecké i praktické.

To však jsou vesměs věci podřízeného významu, které podstatně vzácnému dílu ceny neubírají; jsouce totiž více méně zevnější, při novém vydání by znalou rukou snadno mohly býti upraveny.

Na nový překlad Sušil z počátku, jak už pověděno, ani nepomýšlel. Znenáhla však dospíval k přesvědčení, že bude nucen, výkladu svému též nový překlad — neb jak on říká, přelohu — dáti za základ. Již počátkem let padesátých si o tom s Krbcem horlivě dopisuje. Krbec z nového překladu vůbec zrazoval, snad pro nedostatek ustáleného čtení řeckého, snad také z obavy, že nová čeština ještě není na to dosti vytříbena. „I já[1]) uznávám, že možno všudež dostihnouti každý odstín řeckého textu, ale mním, že dosti na tom, když se to u větším díle a v hlavních věcech státi může. Tak ku př. řecký optativ a coniunctiv všudež vyznačiti, jest zvláště nám Čechům a Slovanům vůbec těžko i nemožno. Někde také brání zvláštnost našeho jazyka za Řekem doslova

[1]) Krbec měl svůj zvláštní pravopis (na př. ċ = č), jehož tu nedbáno.

jíti. Ku př. jdi — nechoď, kdežto Řek má oba aoristy . . . Zkrátka připomínám, že jak jsem nahlédl do všech našich biblí, ve všech vydáních, od nejprvnějších až do nejposlednější (Procházkovy) jet toliko jeden překlad doslova; toliko, že se postupem času zde onde slovem hnulo, buď k lepšímu vyznačení smyslu aneb že se vzalo novější a známější za zastaralé.“ (List Krbcův k Sušilovi 29./4. 1852.)

Sušil měnil více. Nebylo vlastně podstatných, věcných změn takořka ani potřebí, nýbrž jenom některé nepřesné neb rozvleklé výrazy měly býti nahraženy přesným a originalu přiměřenějším překladem. Dogmatická věrnost málokde byla porušena, leč snad některým výrazem překladu bratrského zatemněna. Tak třeba rozuměti výtkám Sušilovým proti starším překladům, když na př. píše Vinařickému (23./4. 1865): „Vyhověl jsem žádosti Vašnostině, při některém místě nedopádnost a nepříměrnost překladu od Bratrů zavedeného ukázav, zvláště když Bezděka jej zastávati se zdá, jenž neměl zdání o pokrocích zašlých [= vzešlých, učiněných] za doby poslední v oboru filologie české. Leč děje se zřídka a mimochodem, ježto tam v kommentaru místa pro to není . . . . Pan Desolda v nejednom místě opravil překlad, v některém místě ale k starým vadám se vrátil.“

Co do přesnosti a věrnosti jest ovšem překlad Sušilův nade vši pochybnost i chválu stejně povýšen, ač nelze s ním souhlasiti v opravě některých starších, jemně volených výrazů; na př. „ubera, quae suxisti, kterých jsi požíval“ nelíbí se Sušilovi místo: ssál, sosal! (Předmluva k ev. sv. Marka). Všechny takové a podobné vady sčísti potřeba na účet příliš úzkostlivé snahy, aby se překládalo doslovně co nejvěrněji. Zdali jest pokrokem, nechati v překladě „denar“, „talent,“ „pascha“ a pod., místo starších, zčeštěných výrazů, netroufám si rozhodovati. V praxi by to jistě vadilo, zvláště když na doslovném významu tolik nezáleží (denar nebo peníz).

Takto by dílo Sušilovo i v této části, v překladě, bylo stejně dokonalé, jako ve výkladě. A přece je více méně mrtvou knihou... Nikde se podle něho necituje, nikde se podle něho nevyučuje (vyjímaje knihy M. Procházky), není schváleno nejvyšší autoritou, ba ani kazatelské perikopy nejsou podle něho upraveny. Dílo takové píle, takové učenosti a takové ceny, dílo mezi Slovany snad dosud ojedinělé, zůstalo dosud takořka bez užitku, alespoň pokud se týká literatury. Že v homiletice se díla Sušilova soukromě používá, jest možno, ale v tisku toho velice neviděti. Neníť dílo ani tak velice rozšířeno, aby se mohlo aspoň v každé farské knihovně předpokládati.

Vysvětlení bude asi hned pohotově: vinen tím ten divný a nesnadný „sušilovský“ sloh. A je v tom mnoho pravdy, i když nemáme zřetele k takovým čtenářům, kteří by o všech předmětech, ať filosofických ať theologických, nejraději četli samá kosmákovská Kukátka — jinak jest jim všecko příliš „těžké“. Avšak příčina ta, o níž hned obšírněji promluvíme, není jediná. Je tu předně ta okolnost, že dílo Sušilovo, vydáno byvši zasloužilým Dědictvím sv. Prokopa, mimo údy toho Dědictví sotva se rozšířilo, a nebylo také

nic podniknuto, aby se rozšířilo. Tu a tam pronesen sice návrh, aby vzácné dílo to vydáno v nové, stručnější a zručnější úpravě, avšak ke skutku nedošlo. Jinou příčinou jest, že v bohoslovných ústavech našich biblické studium, pro pastoraci kněžskou tak důležité, předepsáno pěstovati latinsky, tak že není kdy všímati si s dostatek té domácí práce, jež by duchovnímu nahradila ve svém oboru celou knihovnu. Pozorovati odtud také, že biblické studium Nového Zákona leží u nás úplně ladem. Od pevného základu, položeného dílem Sušilovým, neučiněno nejen žádného pokroku, nýbrž ani kroku: ono bylo a zůstalo meteorem, erratickým balvanem. Nejde konečně o jméno Sušilovo. Kdyby se snad stavělo na jiném základě, než jest ono v jistých vrstvách neoblíbené jméno, neškodilo by; ale takto se neděje nic, pranic, a tím trpí věc, na výsost důležitá.

Zbývá tedy promluviti o tom „sušilovském“ slohu, jak ve výkladě tak i v překladě. Nesnadným v tom smyslu, že by byl příliš stručný a nejasný, sloh Sušilův alespoň v tomto díle není; spíše naopak přáli bychom si leckde větší úsečnosti a určitosti. Smí však býti zván nesnadným pro mnohé odchylky od nynější i tehdejší spisovné češtiny. Ale ne vždycky jest on tím vinen, že se zdá býti nesnadným. Proti nynějšímu bezbarvému, cizomluvy nivellisovanému slohu českému jest a bude každý poněkud rázovitý sloh nesnadným. Ve mnohých případech ovšem zašel purismus Sušilův daleko, tak že se sloh jeho stává podivínským. Při zběžném tichém čtení to ani tak silně nenapadne; při hlasité přednášce však to působí kolikrát trapně, jak pisateli známo z několikaleté zkušenosti v klášteře rajhradském, kde se překlad i výklad Sušilův u stola den co den veřejně předčítá. Je tedy sloh Sušilův nejednou zcela neobvyklý, ba někdy i nesprávný. Avšak jasnosti to velice nevadí, a i méně známé obraty brzy sevšední. Stojte zde některé, a to méně správné. Pozoruhodných a správných novot a návrhů jest velmi mnoho, ale všechny uváděti, vedlo by daleko.

Fr. Vymazal o tom psal v „Komenském“; srv. také pozdější seš. Kottova Slovníku. Ve hláskosloví pílí Sušil co nejvíce domnělého libozvuku; píše na př. tepruv (= teprv), bezpochyby podle moravského teprov, ba shledává libozvuk také v obratě „od*e* Pána“, ač jinak píše: od*p*ověděti a pod. Proto vyhýbá se také substantivům slovesným na *-í* a *-ost*, tvoře plná substantiva z kmene aneb velmi často příponou *-ba*. Vzniká tu mnohý směšný výraz, na př. mazba, pomazba (= pomazání), skroucha a nákrucha (skroušenost a attritio), žádba (= žádost) a pod., ale v tom konečně zaslouží nejméně hany, jsou-li novotvary jinak správné; bez novotvarů se vědecký sloh český, má-li jaký povstati, neobejde. Že není při tom potřebí jíti tak daleko, jako milý Sušil, jest ovšem také pravda; tak zajisté se vždycky obejdeme na př. bez correlativa: veličina — *malina*. Ve sklonění vyhýbá se taktéž přílišnému i-kání, jak tehda se stávalo postrachem, a tak má ženský dat. plur. často nesprávně na *-ěm* (m. *-ím*), při adjektivech pak užívá, kde jen trochu možno, východu tvrdého; nejraději staví vhod nevhod adjektiva s východem neurčitým, a pověstné „velik“, nebo mal, silen, tvrd atd. atd. není mu pranic směšné.

Pověstný jest u Sušila tvar: *člověkové*, což liší od *lidé* asi tak, jako něm. Menschen a Leute. Nepotřebné a nesprávné závodění s němčinou i jinak pozorovati. Přechodník ženský klade také za mužský, jak dříve často se dálo. Zcela zvláštní jest u Sušila, že místo opakovacích sloves klade trvací (na př. postoupati, přikráčeti), že vůbec opětovacích sloves rád užívá s předložkami („na jedno vychodí," „provodí" a pod.), a že náměstku *se* klade všude za sloveso, a to mnohdy až i na konec věty, což oboje někdy velmi tvrdě zní. Chtěje úplně vystihnouti doby slovesa řeckého, zvláště aorist, mluví někdy nepřirozeně, an klade za aorist vždycky sloveso jednodobé neb končicí, aniž toho věc vyžaduje neb i dovoluje. Zcela nečesky pak, jak už mu Krbec vytknul, překládá zakazovací aorist také slovesem končicím, na př. sestup — nesestup, kde každý česky řekne: nesestupuj. Obdobně také píše: nějdi m. nechoď a pod. Dotknouti neb doteknouti klade bez *se*. „Coček" jest i u něho pravidlem, jak u ostatních tehdejších spisovatelů. Přímo zoufalé jest někdy, jak hromadí synonyma; tak na př. Mat. str. 67.: „Písmě, čerta, čercha, čárka, kreska, proužek, tytlík, puntík" I tu se chtěl svým miláčkem, českou mluvou pochlubiti, a staví na odiv celé skutečné i nastrojené věno její. Nepřípadná záměna synonym zkazila, jak známo, většinu básní jeho. Mají synonyma něco stejného, ale něco také nestejného, a tato zvláštní souznačnost jim dává ve větě vhodné místo, jiným synonymem nevyplnitelné; čehož Sušil často nedbá, a takto cit pro jemný rozdíl uráží, ba i otírá. Figury a tropy velice miluje; dělaje však je často násilím, činí sloh patheticky komickým, zvláště častými hendiadami a assonancemi (na př. zachází a misá, zabředlost a zabřezlost atd. atd.). Odporné jsou přechodníky, kterými někdy končí několik vět po sobě, tak že vzniká rým na *-íce*.

Slovník novočeský má v díle našem hojný výběr. Jednak z vědeckých (dogmatických), jednak z puristických a všeslovanských důvodů vymýšlel a vybrakovával Sušil neobvyklá slova a obraty někdy i bez potřeby a na ujmu srozumitelnosti. Z ruštiny si vzal kramolu (vzbouření), z polštiny zbrodně (nečesti); jednak je spojka odporovací (srv. ruské odnako), tudíž znamená: ihned, jak u jiných starších spisovatelů; bezpřemný (přílišný), okyptiti či zmrzačiti, zištné a úrodné místo, přibezděčiti (přinutiti), žičiti se čím (asi: používati), bohodechý (inspirovaný), ohlaviti (stíti) atd. atd.

Nejvíce mu záleželo na překladě řeckého slova sarx. Je to také slovo v křesťanské mluvě veledůležité, nedávající doslovně v žádné řeči správného smyslu, jakož často mluva lidská na věci božské nestačí; řekne-li zajisté Řek o věčném Slovu že „sarx egeneto," a jiní: caro factum est, Fleisch geworden atd., tedy má to rozumný smysl jen v tom případě, když se sarx a podle něho ostatní slova přijímají ve smyslu tropickém. V češtině máme ještě chybný překlad slovesa „factum est" (učiněno jest m. stalo se). Tropus však „pleť" m. „tělo" neb „maso", s významem člověčenství jest u nás skutečně obvyklý a zajisté velmi případný, ač neobvyklý v takovéto vazbě; říkáme zajisté na př. „krásná pleť," „tmavá pleť" a rozumíme tím jistý druh lidí. Sušil se s tajemstvím Incarnace mnoho nanamáhal, aby je lépe vystihl než latiník; říká proto vedle „vtěliti se" také: včlověčiti se. Hlavně však užívá onoho slova: pleť.

Již r. 1852. (29. dubna) namítá mu Krbec: „Místo ‚tělo' (sarx) dáti zase ‚pleť', zdá se mi téměř nemožné, poněvadž toto v lidu našem zcela neznámo, ono tak obyčejno, ve všech knihách, katechismu atd. přijato se nalézá." Proti jiným námitkám píše Sušil Vinařickému (21./11. 1866, posílaje rukopis evang. svatojanského):

„Mohu říci, že jsem neopomenul bedlivě ku práci přihlédnouti a si při ní rozvážlivě počínati. Jednak [= avšak] slova od p. Dra. Borového v recensi „Časopisu" [katol. duchovenstva] pronesená mne na rozpaky přiváděla. Pronáší se velectěný censor a recensent, že by slovo pleť všady místo latinského caro a řeckého sarx užívané dogmatickou správnost výkladu v nebezpečí uvésti mohlo. Toho, ač rozumím-li čemu, zhola obávati se nemožno; sic jinak by podobně při slově tělo ve větě Slovo tělem se stalo (či učiněno bylo) nebezpečenství připuštěno býti muselo, jakož svým časem Apollinaris použiti a zneužiti se neliknoval. Slovo pleť kolikráte ve smyslu dotčeném ve výkladech synoptiků [= ev. sv. Matouše, Marka a Lukáše] přichází, že již nyní konsekvence vymáhá, aby se od užívání toto neodstoupalo. Není překlad ten k tomu určen, aby ihned byl do knih církevních uveden, nýbrž jest pokus, aby co nejvěrněji a nejdopadněji slova svato-evangelická se v našem jazyku ozývala. Kdyby šťastnou náhodou zlomek neb. p. Hankou nalezený [= zlomek Evang. sv. Jana] nebyl nám ukázal, že v řeči naší slovo pleť má se užívati tam, kde Řek má slovo sarx, nebyl bych se směl nikdá té věci opovážiti. Nyní ale považuji tu šťastnou náhodu za zvláštní dobrod ní Boží a zdá se mně, že bychom proti Prozřetelnosti se prohřešili, kdybychom majíce tak sličné slovo pleť, jehož na šedesáte millionů Slovanův užívá, sami o zlé své ujmě jím pohrdati měli. Leč o tom v Předmluvě k evangeliu sv. Jana se rozprostraním a proti všelikým nářkům ohradím. Rač Slavné Dědictví prozatím jménem svým i mojím u v. Dra. Borového se laskavě přimluviti, aby přízeň svou i tomu slovu naklonil aneb aspoň věc o své váze nechati ráčil. Také prosím, aby mně archové ku korektuře zasíláni bývali, jak se to dříve stávalo." Borovému pak posléze sám (10./10. 1867) píše, děkuje za korekturu, ku které se Borový propůjčuje: „Prosil bych ovšem, aby Důstojnost Vaše jen těm některým novotám mojim hověla; leč poddávám se."

K oblíbenému slovu tomu se i jinde častěji vrací s důvody přesvědčivými. Pisatel sám se jimi dal vésti v překladě téhož slova v Aristotelově psychologii, snad neprávem.

Neprávo to však není vždycky na straně Sušilově. Jazykových návrhů jeho dále neupotřebeno ne proto, že by snad bedlivým zkoumáním byly uznány za nesprávné, nýbrž proto, že si jich takořka nikdo nevšimnul. Cestičkami dříve ušlapanými šlape se statečně dále, ba opravuje se text český horšími ještě chybami; (tak na př. Bartoš pozn. nedávno o tom novém pražském „strachu před Židy" m. strachu židovského). Sušilova práce odbývá se docela i úsměvem tak trochu pohrdlivým, jistotně však nevšímavostí.

Jak neoprávněn jest úsměv ten, jak naopak mnohé návrhy Sušilovy vyplynuly z důkladného studia filologického, na důkaz toho by stačilo uvésti jen těch několik slov, jimiž (17./12. 1851) napomíná doktoranda Fr. Hoška: „Přiučujte se cyrilštině, bez ní nemožno vniknouti do ducha jazyka našeho." To nám zajisté, kteří jsme zvykli, pohodlněji „vnikati (neb nevnikati) do ducha jazyka našeho," zní nemálo divně a cize. I jinak viděti ve slohu jeho pilné studium starších památek našich a tehdejších vzorů jazykových, a jen v jistých částech se hlásí přílišný purista, jenž libovolně — ač málokdy zcela chybně beze vší obdoby — s tou

milou češtinou „svou králku provodí“, jak on říká; chceť prokázati bohatství, ohebnost a tvořivost češtiny. Byv kdysi protivníkem svého novotářského učitele a přítele Žáka, znenáhla novotaření sám povoloval. Z moravského ovzduší, kde ve vyšších vrstvách čeština byla řečí mrtvou, ze studia knižného, zvláště starších památek a cizích spisův, a ze snahy, zvelebiti vědecký sloh český, neb raději výši jeho ukázati, vysvětluje se z největší části ta jinak nepochopitelná okolnost, že muž, jenž se tolik lidovými plody obíral, ve svých spisech se tak často od prostého slohu odchyluje. Kazí-li se nyní sloh český z nedbalosti a nevšímavosti, chyboval Sušil z přílišné píle a lásky k němu a k pokroku jeho, na který často důraz klade.

Mnohostrannou činností svou zůstavil si Sušil trvalý pomník ideální ušlechtilosti, kteráž i tyto — v poměru k ceně díla tohoto nepatrné — chyby jeho ozařuje. Nejzdařilejší části výkladu jeho — evangelium sv. Jana a listy sv. Pavla — ukazují zřejmě povznešený směr ducha jeho, jejž také u žákův a čtenářů díla svého vzbuditi chtěl. Předmluva ke svatojanskému evangeliu jest výrazem ošklivosti nad nízkostí myšlenkovou, která v publicistické společnosti české a pražské zmáhati se počala. Píše o tom později Borovému (dodáno 19./11. 1867): „Nemyslím, že by slova její trpka byla, ačkoli jsem nemálo se musel přemáhati, při pomyšlení slov od p. Krejčího [professora geologie] pronesených, jimiž všeliké spolu obírání svatými věcmi za hru klade. Výpověď ta přirovnána k nevýslovné výši sv. Jana nemůže ponechati duši chladnu a jest tak šeredna, že věru se musí za ni styděti každý z barbarství vyniklý člověk.“

Moravské písně Sušilem sebrané konají už od let svoji povinnost ve světě. Přední dílo jeho, o kterém tu několik poznámek podáno, poslání svého posud ani dosť málo nevyplnilo — ale ne svojí vinou. Ono dosud není a dlouho nebude nahraženo druhým lepším; sama existence jeho žádá důrazně, aby bylo učiněno přístupno především těm vrstvám, pro které bylo hlavně určeno, pak ale též národu celému, národu písmákův. Jakým způsobem by se to státi mělo, budiž ponecháno povolaným činitelům, kteříž by s dobrou znalostí věci i s rozhodností spojovali pietu i smysl pro pokrok ve vědě biblické i slohu českém. Těm zajisté nebude nesnadno, zbaviti monumentalní dílo nějakých těch poskvrn tak, aby řádně vyniklo, co původce jeho nejen odjinud přejal, nýbrž i vlastní genialností vytvořil. Tak stane se dílo především kněžstvu záživnější a prospěšnější. Co se pak týká širších vrstev, bylo by konečně záhodno, vydati nějaký květobor z celého Písma se stručnými výklady věcnými i asketickými; pro N. Zákon poslouží při tom dílo Sušilovo velmi platně.

Pětadvacet let je tomu letos, co Sušil opustil učitelský úřad i pozemský život svůj; třicet pak let je tomu letos, co tištěn první svazek biblického díla jeho, věnovaného na oslavu jubilejního r. 1863. Buďtež řádky tyto přijaty za skrovnou ale možno-li účinnou vzpomínku na velké to dílo velkého muže.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 9.

Posudky.

P. Didona, kněze z řádu kazatelského, **Ježíš Kristus.** Autorisovaný překlad od *J. E. Hulakovského.* V Praze 1892—1893. Nákl. Cyrillo-Methodějské tiskárny. 11 sešitů po 50 kr.

Didonovo dílo mělo u širšího obecenstva větší štěstí, než jiné spisy, témuž předmětu zasvěcené. Není to tím, že by snad bylo důkladnější anebo že by zcela nově, vědečtěji řešilo sporné otázky, které jsou nevěrcům kamenem úrazu, nýbrž více tím, že osobnost spisovatelova i ráz jeho spisu jest zajímavější. Kterak osobnost jeho se stala „interessantní," o tom srv. „Hlídku lit." 1891, str. 324., kde original spisu ohlášen. Co se spisu samého týče, má jednu znamenitou přednost před jinými, že totiž popisuje postavy i příběhy velmi názorně a konkretně, řekli bychom, podle moderního názvosloví, realisticky, vystihuje znamenitě dějiště i prostředí jejich. Spisovatel konal totiž studia svoje na místě, a tato studia doplnila jeho přesvědčení o naprosté vniterné pravdivosti evangelických zpráv. „Žádný život nesrovnává se s takým souhlasem se zemí, kde se vyvíjel, jako život Ježíšův," praví (I. str. 75.) s obvyklou francouzskou výlučností.

Dílo to uváděno jakožto odpověď k Renanovu pamfletu o Ježíši Kristu. Pravda jest, že si Didon způsob Renanův, totiž francouzsky dilettantský, osvojil a hledí toutéž zbraní zpět vydobýti ty, kteří renanskou lehkovážností vzali pohoršení. Je to týž lehký, duchaplně hravý ton reflexe, kterýž uchvacuje a přenáší přes možné podrobné námitky, nenechávaje o nich hloubati: tím právě Renan povrchní duchy na chvíli unášel, a bylo by v té chvíli, kdy Renan byl hrdinou, málo asi prospělo, kdyby Denifle byl uveřejnil, jak kdysi Renanovi vyhrožoval, doklady o Renanově povrchní a plytké znalosti práce a pramenů historických. Takhle jest Renanovo dílo už samo sebou dávno pohřbeno, tak jako celá řada stejných před ním a po něm, ačkoli zlo jimi způsobené trvá... I bylo by pro Didonovo dílo praskrovnou poklonou, kdyby bylo vítězem jenom nad Renanem. Ono samo podává určité důkazy, že jest mimo to vyzbrojeno důkladným apparatem všech věd, které ve vědě biblické rozhodují. Ba v českém zpracování dojímá dílo tak, že bychom si místy přáli méně úvah a reflexí a více stručných a jasných údajů s určitými doklady: k našemu obecenstvu by lépe mluvily, kdežto tak bude asi mnohý

náš čtenář místy v očekávání svém zklamán. Něco z toho snad spadá na účet překladu, který jest místy úplně francouzský: avšak sotva bylo lze všem takovým nedostatkům se vyhnouti.

Z obsahu díla buďtež vytčeny jenom některé význačné stránky. Velmi cenný jest úvod „Kritika a historie o životě Ježíše Krista," kde pěkně a přesvědčivě stanoveny a provedeny zásady historické a biblické kritiky. Zvláštní odstavce věnovány tu proroctvím a zázrakům. Živě a názorně pak popsány poměry starého věku při narození Páně. Životopis Kristův proveden z části parafrasemi evangelií, z části vlastními slovy a úvahami. Celým spisem vane posvátné zanícení, které spisovatele povznáší až ke slohu takořka básnickému. V Dodatku pojednáno o chronologii života Kristova jakož i o dvojím rodokmenu jeho; chronologickým přehledem a pěknou mapou Palestiny končí dílo.

Věcných oprav a dodatků sneslo by dílo dosti. Odborný biblista by na př. poukázal na nejistotu některých položek (na př. o době, kdy evangelia sepsána), na četné nedosti přesné výrazy, některé důkazy by doplnil anebo stringentněji sestavil. Doba narození Páně položena do r. 749.—750. po vystavění (ne vystavení!) Říma. O „hvězdě na východě" (srv. proroctví Balaamovo) uvádí se také Keplerův výklad o sdružení Jupitera, Saturna a Marta. Texty evangelické, kterých hojně použito, nejsou všude uvedeny vhodně: někde se podávají opisy, někde texty doslovné, které by potřebovaly vysvětlivek, a s vysvětlivkami by také zmizely mnohé obtíže, kdežto tak ostává věc mnohdy přece nejasnou. Spis. dobře upozorňuje na semitský ráz mluvy evangelické, ale ne vždy jej objasňuje. Tyto a podobné věci třeba vytknouti, aby se dílo Didonovo nepokládalo za vrchol katolického životopisectví o Kristu Pánu, neboť Němci mají lepší díla toho druhu, kdežto Didonovo nebylo u odborníků přijato s takovým jásotem, jako jinde; neškodí to poznamenati také naproti odpůrcům, kteří z jednoho díla, povrchně seznaného, soudí hned o celku.

Tisk českého překladu potřeboval by mnoho oprav. Poznamenám jen, co se mimochodem namanulo. Některé věty jsou nejasné neb dávají nepravý smysl; I. str. 32. na př. praví se, že „Ježíš, jak Jej líčí sv. Jan, není mudrcem, jako Ježíš u prvých evangelistů" (dodej asi: jím není). Citaty z Písma nejlépe uváděti arabskými číslicemi, tedy na př. Mat. 5, 7. 8., ne však jednou tak a podruhé tak. II. str. 11.[1]) stojí citat: „viz knihu III. ch. VIII."; toto „ch." znamená bezpochyby „chapitre" díla francouzského! I jinak se přepisují slova a jména dle originalu, na př. Lévit. (Leviticus), Schamaï (nač pak máme š?), Epiphanes (nač máme f?) a pod. Citat na str. 36. I. má býti 1. Jan . . ., v citatě I. 348 řádek 10. zdola místo Marek stůj Mat. II. str. 271 má státi Celsus a doketé, 274 všemožné (?) shluknutí, 294*) Židé nedělili dne na 4 hodiny (prvou, třetí, šestou a devátou), nýbrž na tolik tříhodinných dob (ostatně jest poznámka ta i věcně neúplná), 299 a 322 „sukně" bychom už nyní mohli nechati ženským, 326 „navrátíš (restitues) království israelské" (vždyť ho nevzal!), šlakem poražený, Naïm a m. j.

P. Vychodil.

Moravský lid. *Fr. Bartoše* sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy. V Telči 1892. Nakl. E. Šolc. Str. 328. Cena 1 zl. 20 kr.

Na spisy moravského ethnografa Fr. Bartoše není již třeba zvláště upozorňovati, zaujímajíť vynikající místo v literatuře naší a

jsou i jinde po zásluze ceněny a váženy. Dílem „Moravský lid“ vypisuje výroční obyčeje, slavnosti a zábavy lidu moravského, uvádí prostonárodní kalendář, vypravuje o pozdravech a jiných uctivostech a zdvořilostech lidu moravského a jako obrázek starého toho života, který již kvapem mizí, předvádí nám bývalého soukenníka starého Vincuru. Následuje několik slov o národním kroji a pak o „Božím daru“ ve stati „Chléb v názorech, obyčejích a pověrách našeho lidu.“ Potom se vyličují lidé vědomci (čaroději a čarodějnice, božci a bohyně, zaklínači mračen, střelec vědomec atd.), načež vypravuje se o domácím léčení lidu moravského. Dále se uvádějí pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství a spis zakončují drobné pověry lidu moravského.

Toť krátký obsah knihy nad míru pestré, zajímavé i zábavné, do jejíhož rozboru obšírného ovšem dáti se nemůžeme. Ale nemysli nikdo, že nenalezne tu i hojnost poučení. Věru neškodilo by, kdybychom si k mysli připustili, nač p. spis. často žehrá a oč horlí, abychom byli více svými, abychom vrátili se zase k dřívější zbožnosti, prostosrdečnosti, skromnosti a jednoduchosti. Bolno až přirovnávati dobu dřívější, z níž tolik ukázek zde podáno, k době požívavé nynější, která sice pohrdlivě usmívá se starým zvykům a obyčejům, která však úplně svéráznost a osobitost národní odkládá.

I pověry, jež tu vylíčeny, bedlivého zasluhují povšimnutí. Tak mnohý zvyk starobylý jest v nich utajen, který dojímá svou srdečností. Jeví se i v nich názor životní našeho lidu, zdravý smysl jeho i vnímavé porozumění přírodě.

Upřímně jsme povděčni slovutnému p. spisovateli, že roztroušené své rozpravy o moravském lidu v tuto sbírku sebral. Jest vzácným příspěvkem k charakteristice našeho lidu, bohatým zdrojem krásné fraseologie lidové, vzácnou pomůckou národopisnou. *J. Tenora.*

Fr. Bauer: **Potštýnské zátiší** a výletní místa v jeho okolí. V Praze 1891. Nakl. J. R. Vilímek. 45 illustrací a mapka Orlicka. Str. 179. Cena 1 zl.

Čas od času objevují se na tržišti literarním historicko-topografická pojednání jednotlivým místům, druhdy okresům nebo hejtmanstvím věnovaná. Cena jejich nestejna. Vedle záslužných děl osvědčených odborníků vyskytne se často i slabší práce dilettantská nebo pouhá komplikace.

K lepším pracím posledního druhu patří spis p. Fr. Bauera, „Potštýnské zátiší,“ o kterém krátce tu se chceme zmíniti. Spisovatel „snažil se knížkou touto obrátiti pozornost širších kruhů na Potštýn a okolí jeho proto, že půvabný kraj ten z vlastního názoru dobře zná a že přeje si, aby drazí krajané jeho, pokud krásný onen koutek země české jim snad ještě méně jest povědomý, obrátili laskavě zřetel k oněm místům a navštěvovali je pokud možná hojně a často, zejména v době letní.“ Myslíme, že se spisovateli úmysl jeho podařil a že knížkou svojí přes některé její vady zavděčil se těm, kdož chtějí si opravdu

pěkný kouteček milé vlasti prohlédnouti. Letním hostům bude milou vzpomínkou.

Autor líčí nejprve Potštýn (nejobšírněji), potom podniká s čtenářem výlety do Litic, Vamberka, Doudleb, Kostelce n/O., Častolovic, Opočna, Náchoda, Německé Rybné, Chlen, Lopotnice, Brandýsa n/O., Rychnova n/K., Studánky, Žamberku. Poslední stať, o Kyšperku a okolních místech, napsal MUDr. J. Mikyska. Text pěkně doplňují hojné illustrace. Dějepisná data mohla býti stručnější, za to podrobnější popis cest byl by milý tomu, kdo poprvé ocitne se v tamní krajině. Mnoho místa věnováno popisům předmětů bezcenných. Příliš zkrátka odbyty p. Drem. Mikyskou nejvýchodnější kraje Čech.

Největší vadou knížky jest nepěkný sloh. Mně připadá mi tu, jak zcela jinak, vpravdě básnicky vyličuje poetické kraje poorlické ruský host, varšavský universitní professor K. Grot, jenž již dvakráte léto v Potštýně strávil a o pobytu svém pěkné pojednání „Na beregach dikoi Orlicy“ napsal. Vadou touto stůně zejména stať psaná panem Drem. Mikyskou, jehož sloh jest místy opravdu školácký. Uvedu na př.:

„Ze spolků jmenujeme besedu..., jež měla svůj počátek dne 2. února 1870.“ Různé ryby „chytají náplavkami (udicemi na noc ve vodě nalíčenými),“ či se líčí udice jinde než ve vodě? „Objevuje se kamenná hlava jakéhos netvora, který pod sebou se nalézající vchod do umělé jeskyně kamenné hlídati se zdá.“

Z věcných nesprávností vytkneme: Landškroun nemá realky; není dokázáno nikterak, že v Písečné na faře chovaný kus drátěného brnění a meč jest Pancéřův. Se stavbou školy v Kyšperku ještě ani v srpnu nebylo započato. Jablonné má školu trojtřídní, nikoliv pětitřídní a j. Přiložená k dílu mapka nestojí za nic, jsouc neúplná a místy i chybná.

Budiž mi dovoleno obrátiti při této příležitosti pozornost Kosteleckých a Potštýnských na zapomenutou památku po Anně Kateřině Hrzánce z Harasova, provdané Kaplířové. Když byl jsem totiž před lety na Potštýně, viděl jsem zlomený náhrobní kámen téže urozené paní (ač-li ve tmě dobře jsem četl) ležeti ve sklípku pod kaplí sv. Jana Nepomuckého na hradě potštýnském. Snad našlo by se vhodnější místo pro památník po dceři největšího dobrodince Kosteleckých?

P. Papdček.

Hlasy a ohlasy. Básně *Vladimíra Šťastného.* V Telči 1892. Nakl. E. Šolc. Cena 80 kr.

Jako pokračování „Kytky z Moravy“ vydal Vladimír Šťastný nejnovější sbírku prací veršovaných „Hlasy a ohlasy.“ Sbírka neobsahuje prací charakteristicky nových, nýbrž verše, jaké z péra Šťastného čítati jsme uvykli.

Básně oddílu I., „Z Velehradu“, odnášejí se hlavně k uplynulému jubileu velehradskému (r. 1885.), tedy ke sv. Cyrillu a Methoději. Z těchto zamlouvá se zvláště tklivá elegie „Nad hrobem sv. Methoda“ a lyrické „Ohlasy tisícáté ročnice 1885.“

Druhý oddíl, „Legendy a pověsti“, obsahuje různé práce epické. „Slavíci svatého Sávy“ jakoby patřili do sbírky „K slovanskému

jihu“ od E. Krásnohorské; jsou legendou a zároveň ryzí jihoslovankou básní. Obsahem i prostou formou vyniká legenda „Maria Náměstnice,“ hlubokou myšlenkou „Rány svatého Václava,“ tonem Erbenovým sepsána pověst „Zazděné dítě.“ Legendu „Sv. Zita“ srovnej s touže legendou Vrchlického; Vrchlický legendu s rozkošným humorem sepsanou prohlubuje až na konec; legenda Šťastného náhle a poněkud mdle končí. Pěkná jest i ballada o slovácké houslistovi „V cizině.“

Oddíl III. vyplňují básně příležitostné, které jsou ceny různé, pokud psány jsou ad hoc aneb k momentům důležitějším se odnášejí. „Proslov“ při první veřejné produkci Cyrillské jednoty brněnské, „Ke druhotinám Lva XIII.,“ zvláště pak „Památce Boženy Němcové“ jsou z nich cennějšími.

Šťastný jest obratný veršovec, zabíhající ve své průhledné dikci mnohdy ovšem až na pomezí prosy; sbírku jeho „Hlasy a ohlasy“ velice doporučujeme do knihoven pro náš lid, který jim nejen porozumí, nýbrž s radostí i prospěchem čísti je bude.

F. Kyselý.

Modrá knihovna. Vydává *Dr. V. Řezníček.* Č. 7. „Český roman.“ Napsal autor nejmenovaný. V Praze 1892. Str. 138. Cena 50 h.

Kniha z nejedné příčiny pozoruhodná. Umělecké ceny v plném slova významu si bezpochyby jakožto celek neosobuje, ačkoli v některých částech i tou vyniká. Tím větší však jest význam její praktický. Mnohé odstavce by zasloužily dány býti za rámeček jakožto illustrace novodobého života českého mezi vzdělanci a literaty; tak výroky o českém nakladatelstvu, o poměru životního postavení k literatuře mladších spisovatelů ke starším a k národu, o významu české literatury, o životě českém atd. Vytýkáno jim, že jsou přemrštěny. To by bylo správno, kdybychom na spis pohlíželi jakožto na skladbu básnickou; pak by celek její ovšem byl neumělecky přeplněn samými výstřednostmi a mravokárnými úvahami. Ale věcně jsou výroky ty téměř všechny pravdivé, byť i nebyly tak obecně platny, jak spis praví.

Skladba jest duchaplně provedena. Králický, nadaný a pilný filolog posledního ročníku, naděje chudých příbuzných, již na něj všecko obětují, naděje svého p. učitele a ještě více jeho dcerušky, kteří mu taktéž pomáhají, chytne se u plzeňského na vnadidlo, napsati český roman, jenž by všecky nešvary našeho národního života důkladně „vymrskal“ . . . Sbírá látku zvláště z vrstev šlechtických, zanedbává studií, propásne zkoušky i výhodná místa, klesá, flámuje . . . umírá — z „českého romanu“ nenapsal asi nic, ale za to jej důkladně prožil a zobrazil životem svým.

Více netřeba o díle psáti. Stojí každému vzdělanci za přečtení.

Na str. 101. je dílo samo jakoby ukázkou z „českého romanu,“ kterak totiž se v našem písemnictví jisté lži a pomluvy šíří a opakují, aniž koho napadne, aby se přesvědčil, jak se věc má.

„Co mluvíš, vždyť na Moravě vycházejí dva literarní listy,“ prohodil Králický. „Ty však nejsou organy literatů, spíše jsou organy tiskáren . . .“

Pokud se našeho časopisu týká, nezáleží na tom, zdali p. spis. uznává Bartoše, Bílého, L. Čecha, Korce, Kyselého atd. a smím-li i sebe, pořadatele, k nim přiřaditi, za literaty či ne; co ostatně „literati“ v literarní kritice dovedou, ukazuje na př. „Lumír“ s. p. Vrchlickým. Stran tiskárny však jsem prohlédl r. 1891. a 1892. „Hlídky lit.“ a našel tam jediný spis a jedinou sbírku z tiskárny benediktinské posouzeny; snad jsem něco přehlédl, ale tolik toho jistě nebude, aby oprávňovalo k výčitce, že náš časopis jest „organem tiskárny.“ *P. Vychodil.*

J. S. Machar: **Jarní sonety.** (Psány na jaře 1892.) V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 50.

Jménem literarní historie vzdávám p. Macharovi nelíčený dík, že poznamenal před těmito sonety, kdy napsány. Aspoň budou jeho budoucí životopisci hned věděti, kdy byl v té mizerné náladě, která tyto verše má na svědomí. Ostatně bude, dá-li Bůh, na rok zase jaro. Byl by prý rád, aby aspoň z deseti pěti dušiček

každá pochopila
jen čtvrtku toho, co jsem do nich klad'
a co by slušně mohla pochopit.

To je nesnadná věc, a pokusy o to asi marné. Praví p. Machar sám, že

takový sonet napíše se lehce:
rým přijde sám, a myšlenky on nechce.

Kde nic není, tam ani smrt nebere. A čtvrtka z toho je ještě větší nic.

Ale jednu naději přece sbírka tato dává. Páně Macharova poetika praví (str. 29.), že poesie

v nás je, kolem nás
a hne-li se dech její veliký,
cit, srdce, rozum se v ní stejně svíjí . . .

To „svíjení“ se jakožto tertium comparationis vzniklo asi z představy jisté důtklivé pedagogické pomůcky; kéž doplní u p. Machara poesie to, čeho ona pomůcka už nedovedla, aby se rozum jeho při pravé poesii a náš při těch jeho „sonetech bez myšlenky“ (str. 45.) nepotřeboval „svíjet.“

V „sonetě na adressu naší klerikalní kritiky“ se p. Machar těch „parasitů boha“ zdvořile ptá:

co tu ještě chcete?

Nezlobí prý se, jen se diví, a s úžasem se tak ptá. Já se zase divím, že on se diví. Milý Pán Bůh má na světě všelijaké zboží. Jedno k druhému se hodí, jedno k druhému zase dává vhodnou protivu.

Páterská kritika kdy hloupne víc a více
a v slokách pro panny zří spásu jedině:
je musa macharská vždy vtipná jako lehká.
Prý není pro panny; snad tedy pro s—?!
(Volně dle J. S. Machara.)

Co tu ještě chceme? Inu, kdyby nás ne, kdo pak hájil těch „panenských slok“ a upozorňoval obecenstvo, že p. Macharovy nejsou panenské? Z toho uznamenejž p. Machar, jak dobří jsme na to, abychom odvraceli od p. Machara tak hrozné podezření, a jak velice se Pán Bůh stará o rovnováhu, an si vedle bezmyšlenkovitých veršovců vydržuje také jizlivé parasity, o kterých lze psáti uličnické nadávky a prodávati to za básně.

Takto za vytrvalost páně Macharovu v nadávání

buď vzdána vděčnost povinná . . .
Jdeť rozloučení hodina
a knížka odhodí se stranou,

a to jednou pro vždy! P. Machar se nezlobí, ani my ne — není proč. P. Machar se nám diví, my ho litujeme. *P. Vychodil.*

Šolcova illustrovaná bibliotheka. Sv. 1. „Had a jiné povídky“ od *Jos. Merhauta.* (O.)

Rozpor mezi bořivým a ničivým učením socialistickým a starým řádem, mezi náboženským záporem, zbožným citem, jak se projevuje v takovém obyčejném rozeštvaném dělníku, jenž nasákl něčím, čemu nerozumí, jest rozvinut v povídce „Není nic.“ Socialní demokrat ve své novotářské zuřivosti roztrhá na štědrý večer dětem svým stromek vánoční, jemuž se byly tolik natěšily, a jejž matka pro osvěžení nuzného, bezradostného života jejich z trpkých úspor jim byla koupila. Zpustošiv takto nevinnou radost rodiny své, vyjde na město a probíhá štván vztekem a duševní trýzní za cosi špatného a hrubého ulicemi a vidí okny všude v chudičkých předměstkých jizbách samé štědrovečerní veselí a ba i u soudruha svého, zuřivého agitatora socialistů, vidí plápati stromeček plný světel a nad ním v blahu skloněné hlavy mladých, bezdětných ještě manželů. Rozlítostněn vrací se domů a rovněž ke starým hřejícím zvykům a tradicím života lidského.

Jedovatou vášní prosáklá jest povídka „Předseda kuratoria.“ Nebylo snad třeba popisův a dojmů podobných scen, in flagranti zachycených, jako tuto; při takových hanebnostech, berou-li se v osnovu povídkovou, stačívá narážka, aby byly odsouzeny. Jinak ve čtenáři utkví spíše dojem smyslné lákavosti než rozhorlení. Rovněž z téže příčiny nelze schvalovati povídky „Útěk z robotárny.“ Rozbor, třeba sebe jemnocitnější, pohlavního pudu a hrubě smyslného výbuchu jeho i pod měkkým, ohledu plným pérem, a při veškeré čistotě úmyslu spisovatelova, nepůsobí nikdy povznášivě a zvláště mravně. Místo jasna a světla zůstaví v duši čtenářově bláto smyslného podráždění. Výmluvu „castis omnia casta“ hned při vzniknutí lidská přirozenost vinila ze lži; nepodrážděn může zůstati pouze předrážděný už a vyžilý — nevinný a čistý vždy jest v nebezpečí; neboť intence spisovatelova se za chvíli vykouří a v mysli zbudí jen nečistý obraz.

Obrázek „Druhá žena“ jest sice také spíše fysiologicky-tělesnou než povznešeně duševní pytvou lásky, leč přece už nese se duchem jinakým. Muž vdovec z bolu za drahou vroucně milovanou manželkou, ze smutných svých vzpomínek se probouzí, chladne a pomalu dostává se ve var nové vášně a uvlečen jí a zaslepen přivádí dítěti svému macechu. Surovost života vystupuje teprv na konci v mlhavém obrazu budoucnosti, pročež kromě končivé stísněnosti obrázek jest pln měkké nálady s něžnými záchvěvy duše lidské bojující se dvěma lvy vášně rodinné a manželské, tak jak je dovede podati snivé lyrické péro Merhautovo. Věru lepším, jímavějším a zámluvnějším je Merhaut

fysiolog takových růžových nálad a chvílek, než fysiolg kalných proudů života. —

Ale konečně může-li se kniha Merhautova dáti do rukou všem dívkám venkovským, pouštějícím se v boj životní do továrního velkoměsta moravského? Sotva. Předně lid nepohlíží na knihy zábavné jako na životní vodítka, nýbrž jako na zábavné obrazy k osvěžení fantasie. Potom ta dívka, která nepřináší spolu do světa pevně zakořeněný cit mravní v srdci svém a zákon Boží štípený v mysli své — tu nespasí ani celá knihovna takových „Hadův.“ A dále, kde mravní cit a zákon božský je v pokušení života slabou oporou, takové venkovské dívce jest každá jiná vyčtená a umělá opora ještě slabší. Škoda prosté duše venkovské, jež by se tak vydala jen v nebezpečí, že příliš brzy navykne si hleděti na ty neřesti, jimž se má vyhnouti, a jichž se dosud snad hrozila. Konečně, dobré mravné mysli se taková četba prostě zhnusí a špatné nenapraví; neboť takové knihy nepíší se pro prostý lid, jenž nerozumí směrům literarním, měkkým a všelijakým náladám a rozborům duševním, nechápe krás a předností (?) naturalismu. Lid nechce vidět, kam a jak hluboko klesá, nebo klesnouti může — toť ví sám dobře ze živého života — nýbrž jak a kam se povznésti. Drahocenná je ta hodinka, kdy prostý člověk sahá po knize; tehdy duše jeho chce se povznésti stísněná jednotvárným životem obrazivost osvěžiti, jeho mravné a společenské názory se utvrditi a vyjasniti, a toho „Had“ v prostém čtenáři nezpůsobí. „Had“ a povídky p. Merhautovy většinou jsou pro literarní specialisty nebo aspoň pro národní intelligenci, která rozbírá a kritisuje zjevy spisovatelem zachycené, poněvadž jim rozumí a vycítí tendenci i názor autorův. Proto jakkoliv tvorba p. Merhautova jest nám sympathickou, musíme přiznati, že pro čtenářstvo prostonárodní jest „Had“ (rovněž „Předseda kuratoria“ a „Útěk z robotárny“) četbou vychovatelsky neúčinnou a nepřiměřenou. Práce jako „Není nic,“ „Druhá žena“ a mnohé jiné dřívější jsou za to cenné i v tomto směru a bylo by snadno z nich pro kruhy nejširší vybrati pěkný svazeček ceny nepochybné. *P. Šup.*

Matice lidu. R. XXVII. č. 1. (běž. č. 157.). „Probuzení.“ Povídka od *Frant. Xav. Svobody.* V Praze 1893. Str. 179.

F. X. Svoboda stal se po vydání dramatu „Márinka Válková“ najednou téměř všestranně ceněným a po nových dvou dramatech „Směry života“ a „Rozklad“ namnoze i přeceňovaným. Jeho dřívější práce básnické a povídkové prošly však beze hluku, ač nebyl před čtyřmi lety, — kdy „Márinka Válková“ se na veřejnosti objevila — už nikterak nováčkem. Leč jeho dřívějšími pracemi neprorážel ještě ten určitý ráz do šířky i hloubky, jakým vynikají práce jeho dramatické. Byly ještě mlhavé a neurčité. Spočíval na nich vesměs duch mladické stísněnosti, trudnomyslnosti a vysněnosti. Z toho všeho nezbylo do novějších jeho prací, než sladká, básnivá měkkost a vážnost pojetí. Ale onde nesmělá ona stísněnost nezkušenosti a ne-

otřelosti přelévá se s hrdiny na hrdinu, jak osobní odraz duše spisovatelovy. Nejvíce soustředěna, či spíše rozvinuta, poněvadž v delší povídce více bylo místa než v krátkých obrázcích, jest právě tato vlastnost tvorby Svobodovy v povídce „Probuzení.“ Jednající osoba je tu tatáž měkká, nesmělá a nezkušená duše mladíka, jako v obrázcích starších „U Mattarella,“ „Můj dobrý bratranec,“ „Strýc to rozhodl,“ „Procházka a Novák,“ „Pán ve smutku“ i v pozdějších pracích už poněkud objektivnějších, pevnějších „Na vonném vzduchu“ („Niva“ 1892), i jak se zdá v letos uveřejňovaném (v „Nivě“) „Prohnívání“ — osoba, jež se vrací i ve „Směrech života“ jako právník Antonín Černý. A tento plačtivý, snivý hrdina, bloudící všemi těmi různými obrazy, nestárne, nevyvíjí se, pouze ve směru a druhu svém mohutní, ostřeji vystupuje, jak péro spisovatele nabývá pevnosti a vyspělosti. Vždy stejně mlád v citech svých, vždy nehotov v činech svých. Visí na přírodě s vášnivostí souchotináře, promítá do ní své neurčité city a poetisuje ji; mimovolný pohled na ženskou údobu uvádí jej ve snění, snivost odvádí ho v ústraní a probouzející skutečnost, jež trhá jeho sny, trápí ho a nutí k pláči, hloupostem, nebo k filosofování; a filosofuje rád o smrti, o zanikání a pod. jako francouzský Pierre Loti s egotickou marnivostí, jen ne tak genialně, ale vždy nevýslovně smutně.

Takový tedy jest i hrdina „Probuzení“ právník Josef Pluhař. Mladému, v sebe uzavřenému měšťáku pravil jednou jistý professor: „Třeba přiložiti ucho až na samé srdce lidu. Do řezačky musíš, mezi kolečka života. Jsi stále jen na povrchu.“ P. spis. tedy odlišně od obyčejného názoru jde z ruchu a víru velkoměsta hledat života do venkovských samot mezi lid a v přírodu. Mladíka, v němž síla životní dosud spala, jenž bloudil dosud bez určitého cíle, bez podnětů k životu a práci, posílá z Prahy na venkov, aby tu načerpal, čeho mu třeba. Pěkný to podklad práce, třebas ne hluboký, pěkný pro svou novost a čistou povznesenost. Ale v provedení jaké zklamání! Spisovatel místo, aby tu byl před námi rozvinul mohutný obraz toho obrozujícího života lidu, vycítil záchvěvy jeho srdce, záchvěvy čisté přírody, utápí se v dojmech, citech a náladách, jež v Pluhaři budí styky s ženskými dvou mlýnských samot, kdež se pohybuje na svém výletu. Dvě, tři rozvrácené rodiny; kypré a zdravé, po vesnicku myslící a cítící služky a mlečky, jež se ostatně jen mihnou na obzoru, toť celý ten lid a jeho život. A té zkušenosti, jaké Pluhař na svém výletu dozná! Zamiluje se do koketné dívky, dvakrát ji vidí, a pak se jí celý měsíc vzdaluje a sní a sní; konečně probudí se k ohromně dojemnému výlevu lásky, k němuž jeho vyvolená připíše několik uštěpačných poznámek a nadělá červených křížků. Pluhař jí však z kapsy svůj výlev potají vezme (!) a teď nadobro procitne. Po výletě „blížil se s tlukoucím srdcem ku Praze, pln touhy po životě. Širší, větší ruch se před ním ozýval. Pluhař šel proti němu rovně, s očima jasně planoucíma.“ Parturiunt montes, nascetur... ct.

Celkem práce slabá, rozvleklá, mokvající citem a povrchní.

Postavy načrtnuty zběžně jen několika drobnými tahy, vypadají buď malicherně, buď nepřirozeně. Sloh je povznesený, měkce jímavý přiměřeně všem těm citům, jež na hrdinovi svém líčí.

Pro lid se toto číslo „Matice lidu“ nehodí. *P. Šup.*

Julius Zeyer: **Stratonika a jiné povídky.** V Praze 1892. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 398. Cena 1 zl. 70 kr. „Naše knihovna“ I. 2.

Julius Zeyer, tak, jak se nám jeví v básních svých, ať již odkudkoliv k nim bral látku, zůstal si věrným zcela i v této sbírce. Týž směr, jehož oprávněnost v literatuře naší vybojoval si jednak velkým svým nadáním, jednak klidnou důsledností, přijímající sice s povděkem výraz souhlasu, ale nedbající též valně kritiky kárající, zachován i v těchto povídkách. Nazval bych je spíše básněmi v prose — tak silně liší se ode všeho — jedinou: „Feniciin hřích“ vyjímaje — co v naší realistické době s pojmem povídky spojujeme. Čarovný svět — tak zcela jiný, než v jakém my žijeme a dýcháme, — postavy mohutné, velké nadzemské krásy, a řekl bych — i nadlidské ctnosti, po nichž marně v životě se ohlížíme, vykouzluje před očima čtenářův, a veliké skutky jich, jich lásku nekonečnou jako moře, silnou jako smrt, jich vznešené smýšlení, obětavost, milosrdenství atd. líčí slovem plným čárných barev, nádherných obrazů — tak, jak to umí u nás právě jen on. A co nejvíce cením při něm, jest úcta jeho ke všemu, co jest dobré, velké a čisté.

V tom spočívá síla Zeyerovy poesie, ale odtud, jak přirozeno, prýští se i vady jeho tvoření. Ten svět, jejž nám líčí, jest nám tak cizím, postavy, jež vykouzluje, tak veliké v dobru i zlu, že nám, prostým pozemšťanům, schází jich pochopení a někdy i víra v jich možnost. Dokladem Stratonika:

Starý král Seleukos pojal za ženu po úmrtí první své ženy, jež zůstavila mu syna Antiocha, přesličnou dívku Stratoniku. Náhle syn, jejž miloval celou duší, onemocněl těžkou zádumčivostí; ani cestování nepomohlo, jak byl doufal, a on vrací se chorobnější než odešel, aby, jak sám dí, zemřel u svého otce. Zarmoucený král povolal svého přítele, věhlasného lékaře Erasistrata, k lůžku svého syna, a v důvěrné rozmluvě svěřil mu, že nemoc synova datuje se od otcova druhého sňatku. Tím lékař přiveden na stopu, a dopídil se konečně příčiny, jíž se zhrozil: Antiochos miloval svoji macechu, a co více, lstí dozvěděl se lékař od samé Stratoniky, že i ona opětuje lásku jeho vřele, byť si posud ničeho nevyzradili. Jsouť oba cudni, dobří, hrozí se strašlivého zločinu, jakým je tato láska. Jaké bude rozuzlení? Milenci vidí jediné před sebou, a to smrt, smrt jako trest za tak hroznou vinu, jako pokání za tak veký zločin. Ale lékař dá se do vyjednávání. Král mu svěřil, že Stratonika jest jen dle jména jeho ženou, že ji sice miluje celou duší svou, ale vázán slibem matce daným že ušetřil jejího mládí a přemohl se vždy. Sílilo jej v tom boji učení indického mudrce Kalana, vrcholící v boji proti smyslům. Erasistratos svěřuje mu, že Antiochos šílí láskou k ženě, a to k ženě jeho — lékařově. Seleukos v slzách a na kolenu jej prosí, aby k zachránění života jeho syna postoupil mu svou ženu. Lékař tvrdí však, že ji miluje, a táže se dále přímo Seleuka, co by dělal, kdyby Antiochos Stratoniku miloval, a on, Erasistrat, podobnou oběť od něho žádal. Ano prohlašuje konečně, že tomu opravdu tak. A co činí král? „Seleukos sebou mocně zachvěl a nebyl v prvním okamžiku ani slova mocen, pak ale vyjasnil se jeho zrak, velký klid zářil z jeho očí a objav svého přítele pravil: Jsemť otcem a spasím svého syna. Jsem mužem, a

nauky, které plynuly z úst Kalana (!), nebyly prázdným zvukem sluchu svému atd.“ A klade opravdu u veliké slávě Stratoniku do loktů Antiochových.

Měla tu býti patrně líčena nesmírná obětavost, ano, ale to rozhodnutí královo je tak rychlé, tak bezprostřední, o nějakém boji, přemáhání, bolu ani řeči, tak že tím povídce, tak tragicky založené, ubývá nesmírně na konečném dojmu. Člověk maně čeká od Seleuka odpověď: „Ale proč pak jste to neřekli hned?“

V druhé povídce: „Feniciin hřích,“ sáhl spisovatel do plného proudu skutečného života a vynesl pravý skvost. I zde sice silně idealisoval — světla a stínu tu více, nežli život obyčejně jeví, — ale postavy líčené jsou nám mnohem bližší, my cítíme tepot jich srdce, věříme v jich štěstí i utrpení. Stará Venera, neznající než lásku ku svému synu a nelekající se pro ni ani zločinu, až k necitnosti sobecká Maria, kmotra Nunziata a ubohý mrzák Carmenio, především však čistý zjev Feniciin, jíž zoufalství a poblouzení dohnalo až ku křivé přísaze — to vše jsou postavy jak z mramoru tesané a při tom plné života a síly. Myšlenka sama by asi byla: Hřích musí dojíti trestu, ale trestajíc odpouští již zároveň nekonečná láska Kristova: „Čekala blesk jeho hněvu a on hodil po ní růži,“ dí krásně spisovatel.

„Sníh ve Florencii“ jest duchaplnou vzpomínkou na Michelangela. Rozjařená společnost vyzvala mladého sochaře, aby ze sněhu, jenž výminkou ve Florencii napadal, vytvořil sochu Orfea. Učinil tak, ale kdežto ostatní jásali nad mistrovským dílem, Michelangelo trpce cítil, že se mu socha nepovedla, že něco jí schází, čeho pojmenovati nedovedl. V tom padly hřející paprsky vycházejícího slunce na sochu, sníh začal táti, a socha jakoby oživla: hlava poklesla nazpět, rysy v líci se změnily — a socha jevila obraz jako nesmírného bolu. V duši Michelangela jakoby bylo světlo vpadlo — teď našel, co tak dlouho hledal a „co příště nebude žádnému z jeho děl scházet“: výraz duše!

Nejdelší povídkou jest „Gdoule,“ idylla, jak ji Zeyer ve tklivém úvodu jmenuje. Sem snesl spisovatel veškeré kouzlo své mluvy, veškerou bohatost své fantasie: povídka celá čte se jako tklivá, něhyplná píseň o čisté lásce, jež jediná dovede oblažiti a je tak velebná, že před ní i zkažené srdce — hetera Simetha — v úctě se skloní a je schopno dobrého skutku. Celek svědčí též o svědomitém studiu řecké mythologie, a popisy některé, na př. náboženské slavnosti na výspě Delu, patří k nejkrásnějším, jež jsem kdy četl.

Sbírka zakončena „Večerem u Idalie, hrstkou tradic, legend a pohádek nejkrajnějšího východu.“ Originalním úvodem, v němž vyslovuje cizími ústy spisovatel vlastní svoje Credo, a duchaplným srovnáním umění žaponského s arijským zahajuje řadu pohádek, formou i obsahem stejně vynikajících. Nejmocněji dojímá vysoce poetická „Pohádka o jarním dešti.“ — Za to tím více překvapuje krvavý sarkasmus, jímž prosycena „Pohádka o mrtvém oslu.“

Poměry naše asi hluboce zranily srdce básníkovo, že sáhl k tak krutě bezohledným slovům.

Shrnuji poznámky své v jednu všeobecnou odvažuji se tvrditi, že tato sbírka patří k lepším literarním publikacím z r. 1892., a v Zeyerovi že znova se nám v ní jeví muž, s jehož názory, stanoviskem a způsobem tvoření není sice možno vždy souhlasiti, ale jehož čistě umělecké snaze, idealním cílům i velkým výsledkům nikdo úcty odepříti nesmí.

Konečně nemohu se zdržeti poznámky, že cena knihy, vyšlé ve 14 sešitech po 20 kr., ač úprava je pěkná, je příliš vysoká. Je to nový důkaz, jak oprávněny jsou stesky na vydávání všech knih po sešitech. *Method Zavoral.*

Obětovaná. Napsal *Eduard Rod.* Přeložila *Anežka Schulzova.* Knihovna „Zlaté Prahy.“

Spisovatel, jehož překlad 1. svazek knihovny „Zlaté Prahy“ přinesl, jest pozoruhodný zjev co do vývoje své literarní činnosti. Původně byl nadšeným stoupencem Zolova naturalismu, potom odřeknuv se ho vrhl se v náruč Guy de Maupassantovu pessimismu, až konečně pomalu přesunul se v tábor „neocristianistů.“ Doklady toho jsou jeho práce „Le Sens de la vie,“ „Trois coeurs“ a „La Sacrifié“ neboli naše „Obětovaná.“

Obsah romanu toho zkrátka je tento: Dr. Morgex, svobodomyslník a stoupenec názorů deterministů, zamiluje se do manželky svého přítele, advokata Audouina, jemuž za svobodna dal slib, že zkrátí muk jeho, kdyby dnes anebo zítra zachvácen byl nemocí nevyléčitelnou. Audouin raněn jest mrtvicí podruhé, i žádá po doktorovi, aby mu stál v slibu opětně a opětně daném. Jindy by se Dr. Morgex dlouho nerozpakoval, ale tu mu vadí láska ku Klotildě, ženě přítelově. Ale posléze přece svolí a morfiem ho uspí v smrt. Po smrti Audouinově pojímá Dr. Morgex vdovu za choť, ale z čista jasna probudí se v něm svědomí. Radí se s přítelem (Virym), ale ten nespatřuje v činu jeho nic trestuhodného se stanoviska lidskosti, prohlašuje, že případ jeho jest z těch, kde lidé již nejsou soudci. „Kdybyste věřil v Boha, řekl bych vám: utecte se k němu...“ A atheista nemoha snésti výčitek svědomí uteče se ku katolickému knězi Borrantovi, jenž vyslechnuv ho prohlašuje ho za vinna a dokládá: „Chyba vaše vyplývá hlavně z toho, že jste měl příliš mnoho důvěry ve vlastní svůj rozum a ve vlastní svou sílu.“ A na otázku doktorovu, co činiti mu jest, odpovídá: „Musíte činiti pokání!“ A pokání, jež mu ukládá, je toto: Z lásky ku Klotildě hřešil, ať se tedy v lásce k ní kaje, neboli jinými slovy: Ať se jí zřekne. Což on také konečně činí, ač v jedné věci přece zůstává nedůsledným, totiž že se nestává positivně zbožným. Krok Morgexův jest spíše sobecký, nežli vyplývající z čisté a pravé lásky. Pokání činí, ale obětuje za svůj hřích nevinnou Klotildu.

Práce pozoruhodná, pro vzdělaného čtenáře — nikoliv asi pro všechny odběratele „Zl. Prahy“ — zajímavá, ač ne bez vážných vad v provedení; také sloh jest poněkud mrtvý. — Překlad pořízen dovedně a celkem správně; záporný genetiv slovanský překladatelce nechce jaksi z péra. *A. Koudelka.*

Knihovna lidu a mládeže.

Bibliotheka mládeže. Red. X. Dvořák. Sešit 1. „Za tatíčkem.“ Povídka z dávných dob. Napsal *Dr. J. L. Hrdina*. V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Str. 102. Cena 24 kr.

Podnikavé Cyrillo-Methodějské knihkupectví v Praze počalo letošním rokem vydávati novou sbírku zábavného čtení pro mládež pod názvem „Bibliotheka mládeže.“ Krok tento odůvodňuje následujícími slovy:

„Mládeži naší české posud ještě nedostává se zdraví a ducha zušlechťující četby v té míře, jak svrchovaně žádoucno, a to zvláště mládeži školní na vyšším stupni se nalézající a ze škol již vycházející; a poněvadž právě tato nejvíce zapotřebí má, aby ve svém rozvoji i dále vedena a podporována byla tím, k čemu se nejraději utíká, vybranou četbou, která by se těsně připínala k nábožensko-mravnému vychování školnímu, odhodlalo se nížepsané nakladatelstvo této potřebě odpomoci vydáváním ‚Bibliotheky mládeže‘.“

Je pravda, vychází již několik knihoven a dobře řízených pro školní mládež, ale sbírky knih pro mládež do 16. roku postrádáme. Mládeži v tom věku knížky sepsané pro žáky prvého a druhého stupně již nechutnají a knihy pro stupeň třetí určené třeba již mají přečteny ze školní knihovny a nemají-li, nechce se jim již knih ze „žákovské“ knihovny vypůjčovati. Mládež školu opustivší touží již po „vyšším“ čtení, a přece obáváme se ještě dáti jim do rukou nejednu knihu určenu pro čtenáře nejen dospělé, ale i škole odrostlé. Knihovna výše udaného názvu přijde nám vhod; ona bude jakýmsi přechodním můstkem mezi četbou pro žáky a četbou určenou pro lidi dospělé.

První číslo obsahuje původní práci Dra. J. L. Hrdiny. Je to dojemná povídka z dob křížových výprav do Palestiny. Český pán, Jan Bechlín z Tuřan, odešel do svaté země, zůstaviv doma manželku a malé dvě děti, Domoslava a Lidunku Když se otec po sedmi letech nevracel, vydaly se děti, jimž matka byla již zemřela, do Palestiny hledat tatíčka. Sešly se s ním a vrátily se společně do vlasti.

Povídka ta působí dojemně vypravovaným dějem i prospěšně vlasteneckým směrem; hodí se do školních knihoven pro žáky třetího stupně i do knihoven pro čtenáře odrostlejší. *J. Horák.*

Urbánkova Ústřední knihovna. Čís. 67.—69. „Dobré duše.“ Sbírka drobných povídek, jež milým dítkám napsal *J. J. Váňa*. V Praze 1893. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 108. Cena 30 kr.

Sbírka rozdělena je ve tři části: Část mravoučná. Bajky. Matka chudých. Část mravoučná obsahuje následujících 15 kratinkých povídek: „Útrpnost,“ „Lidumil,“ „Zimní spánek rostlin,“ „Citlivost,“ „Prozřetelnost Boží,“ „Láska bratrská,“ „Poctivost,“ „Vrabec-vlastenec,“ „Zbožnost,“ „Město a venkov,“ „Dobré mravy,“ „Pro spolužáka,“ „Miluj i své nepřátely,“ „Náhrada za křivdu,“ „Děvče a růže.“ — Bajky, které následují po povídkách těch, jsou pěkné. Poučení nemělo býti pod každou psáno, vždyť zřejmě z každé vyzírá. A právě proto, že mravní pravda sama zřejmě z bajek těch vysvítá, se nám ony

líbí. — Třetí část knížky líčí dobrotu nebožky hraběnky Teresie Belcrediové, jejíž památce tato sbírka je věnována.

„Dobré duše“ hodí se do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

První moravská obrázková knihovna. R. V. č. 1. a 2. „Ať slouží ke zdraví!“ Humoresky *Č. Kalandry*. Illustroval K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek. Cena 28 kr.

„První moravská obrázková knihovna“ pro českou mládež, pořádaná p. Jos. Soukalem, dospěla letošním rokem k V., vlastně již k VIII. ročníku. Přede dvěma lety jižjiž měla zaniknouti úbytěmi, ale nyní, jak doufáme, úplně již pookřála. Přejeme jí toho ze srdce! Jeť sbírka ta u nás jedinou obrázkovou knihovnou. Škoda, že nemůže z nedostatku hmotného více obrázků každému číslu věnovati.

Sešit 1. a 2. obsahuje humoresky: „Mourek hodinářem,“ „Jen ještě psíka,“ „Kam se psy?“ „Zahradník a škvor. Jsou to vesměs roztomilé obrázky. Radost je čísti.

V jednom pedagogickém listu dostává humoreska „Kam se psy?“ co proto, že prý se v ní činí nájezdy na školu. Bylo nám to podivným. Jeden řídící učitel napíše povídku, druhý řídící učitel přijme ji do knihovny, kterou vydává pro školy, a pak mají v ní býti nájezdy na školu. Přečetli jsme ji pozorně a nic závadného jsme v ní nenalezli. Podivno, jak takový poplašný posudek může se do veřejnosti dostati. Jenom podivným a neuvěřitelným zdá se nám býti, že by učitel dal na noc tři psy do květnice, aby číhali na krtka a pak jej vyhrabali, moha předvídati, že mu při tom zahradu zpustoší.

Aby doplněn byl sešit na dvě čísla, připojeno je k humoreskám 13 básniček pod názvem „Ze světa zvířecího,“ jež napsal J. Soukal. Jsou to podobné básničky, s jakýmiž se v čítankách shledáváme, jen že je provívá místy duch veselejší, než jaký se v čítankách jeví.

Svazek tento hodí se do školních knihoven pro druhý stupeň.

J. Hordk.

Hlasy katolického spolku tiskového. R. 1893. V Praze. Číslo 2. „Zázraky ve světle zdravého rozumu.“ Napsal *J. Pauly*. Str. 141. Cena 45 kr.

V zázraku jakožto zjevném důkaze nadpřirozené příčinnosti vězí velká část theistického „confiteor.“ Bývalé rationalistické výklady, které chtěly vlka nasytiti a ovci přece celou zachovati, z vědy vymizely: kdo nyní uznává Boha, nemůže neuznati zázraků. Monistická část vědy nynější pak se zázraky málo zabývá, pro ni nemají smyslu. Naše čtenářstvo, které své hlubší vědomosti náboženské čerpá ze všelijakých těch národních a nenárodních listů, dělnických a židovských září a červánků, přemílá ještě pořád starší fantasie německých materialistů, které jinak už žádného rozumného člověka neznepokojují; „vědeckou“ omáčku toho druhu obstarává u nás dosud slovutný větropla-vec F. O. Vaněk. Není tedy zcela správno, co p. spis. uvedeného dílka v předmluvě, trochu ze široka pojaté, praví, že

hlavním terčem nájezdů jsou zázraky; ale správno je to, pokud se týká štvaní mezi davy, a proto budiž spis ten, srozumitelně a celkem správně psaný, širšímu obecenstvu co nejlépe doporučen.

V části prvé podány theoretické výklady o podstatě a účelu zázraku, o praxi církevní při zjišťování jeho, v části druhé pak jsou uvedeny četné známější zázraky z knih posvátných a z dějin církevních.

Ke str. 12. připomínám, že školské rozdělení zázraků (nad přírodu, vedle a proti ní) nemá valné vědecké ceny a ani účelu p. spis., dobře-li jsem mu porozuměl, jím neposlouženo. Výraz, aby byl zázrak „událostí smysly pochopitelnou“ (tamt.), jest nesprávný; smyslem ničeho pochopiti nelze. Str. 48. a d. odchyluje se p. spis. od svého předmětu, neboť stvoření není žádným zázrakem, darwinismus nemá se zázraky co činiti, atd. Ku str. 55. poznamenávám, že Darwin později, nátlakem jistých materialistů, Boha s dějiště světového odvolal.

P. Vychodil.

Z pohádky do pohádky. České mládeži vypravují *Eliška Krásnohorská* a *Anežka Sluková.* V Praze 1892. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 376. 162 černých a 15 barevných obrázků. Cena 2 zl. 10 kr.

Vkusně vypravená sbírka obsahuje hojný počet (dle udání 74) lidových i umělých pohádek. Oněm ovšem náleží přednost po stránce obsahové i slohové, ačkoliv i čtveračivé anekdoty (na př. o baronu Prášilovi a pod.) budou dojista vítány. Celkem lze sbírku mládeži doporučiti.

Sloh není všude stejně zdařilý, jsa místy málo pohádkový, někdy také zbytečně zdrobnělý, ba i titěrný. Poslední obrázek na př. („Kdo nám přinesl pohádky“) plýtvá až příliš něhou a obrazností.

P. Vychodil.

Marianské poutní místo Vranov. Napsal *Ant. Weinlich,* farář na Vranově. V Brně 1892. Nákl. pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 152. Cena 40 kr.

Knížka tato psána jest pro ctitele Marie Panny Vranovské, která divy tvoří, slohem prostým, jednoduchým, srozumitelným. Rozvrhuje ji pan spisovatel na pět dílů. Zprvu zaznamenává nejznamenitější historické památky a zprávy o poutním místě Vranově, dále vypisuje nynější stav kostela Marianského, vyličuje pak hrobku knížecí, potom podává zprávy o milostném vyslyšení a pomoci na přímluvu blahosl. Panny Marie Vranovské a zakončuje ji seznamem poutí vranovských.

O předmětech těchto pojednává se v krátkých statích dosti nesouvislých a nahodile seřaděných, tak že se stává, že se táž věc dvakrát opakuje. Tak na př. na str. 24. a zase 28. vypráví se, že zvony vranovské samy od sebe zvonily; na str. 9. a zase 62. o milostné soše Panny Marie. Některé věci nemají do sebe důležitosti a směle

mohly býti vynechány, — ale nepravíme, že to na velikou závadu, poněvadž neběželo p. spisovatelovi o přísně kritické dílo, jak veškerá osnova ukazuje.

Také některé nesprávnosti věcné postřehli jsme. Bitva na Bílé Hoře byla 8. listopadu 1620, nikoli 6. listopadu (str. 17.). Tištín jest městečko, nikoli město (21). V latinském nápise na str. 42. udán rok 1736., kdežto český překlad uvádí 1737. Místo Kastelkron má asi býti Kastelkorn (44); Volný ve své „Církevní topografii“ (Ol. I. 106) jmenuje tehdy (r. 1740.) biskupa olomouckého jen prostě: Jakub Arnošt hrabě z Liechtensteinu. Na str. 111. vynechán rok, kdy zemřel Karel Eusebius z Liechtensteinu. Porovnati také jaksi nelze, co vypráví se o rouně zlatém na str. 111., že totiž Jan Ondřej Adam z Liechtensteinu daroval ve své závěti milostnému obrazu Panny Marie na Vranově své zlaté rouno, kterým se Panna Maria až dosud ozdobuje, s tím, co na str. 78. se dí, že zlaté rouno, které kníže Adam z Liechtensteinu Panně Marii byl daroval, nahraženo bylo po r. 1784. pozlaceným rounem z mědi. Podivné jest rčení, že kostel stářím a porobou mnoho utrpěl (19). Někde uvízla chyba tisková, jako na str. 99. („Lebbens“).

Ale to budiž jen mimochodem řečeno. Není to na úkor pěkného spisu, kterým p. spisovatel upozorniti chce na slavné poutní místo Vranov, kterým upevniti si žádá úctu i důvěru k Rodičce Boží. Kéž nalezne hojně čtenářů; s prospěchem a k poučení probírati se budou spisem tímto a zatouží zajisté, aby i sami na Vranově uctíti mohli Pannu Marii. — Doporučujeme vřele „Marianské poutní místo Vranov“ všem ctitelům jejím. *J. Tenora.*

Besedy mládeže. Sv. 260. *Josef Soukal:* „Z luhův a lesů.“ — *L. Grossmannová-Brodská:* „Vyprávěnky dítkám.“ V Praze 1890. Nakl. M. Knapp. Str. 83.

Oddíl první, práce Soukalova, má článečky trojí: „Z národního podání,“ „Obrázky z přírodopisu“ a „Báječky.“ Obrázky přírodopisné (na str. 20.—52.) jsou v knize poměrně nejzdařilejší. Všechny se pěkně čtou, ač zůstávají daleko za mistrovskými „Obrázky ze přírody“ od Jana Havelky: obsahem i formou. Že se také Soukalovy obrázky na vlastním pozorování zakládají, jest jim jen ku prospěchu. Článek o daňcích je nejpěknější. Všechny články rozšíří dotčené vědomosti mezi mládeží. Do druhé řady kladu baječky, počtem 18. Obsahem není žádná závadnou, pěknější jsou čtyři: „Páv a slavík,“ „Stromek,“ „Lípa,“ „Motýl a včela.“ Co se dále týká veršovaných „národních podání,“ nejsou sice bezcenné, ale „básně“ v pravém slova smyslu také ne. Pěkně se čtou: „Žitné osení,“ „Hrdlička,“ „Kukačka,“ „Slzičky.“ Zakončení básně „Včela“ (str. 8.): „sama (včela) ihned smrtí zhyne, že tak směle přišla prosit Stvořitele,“ jistě není z národního podání. Divně zní sloha druhá na str. 14. Na str. 16. „Žily děti ve sirotě“ (m. v sirobě). Na str. 28. „Hoši na ptáka léčí“ (!). Na konci připojené vyprávěnky od Grossmannové-Brodské jsou až na „Výtržnost“ (str. 80.) pěkné povídečky. Nejpěknější je „Andílek strážný.“ Celkem hodí se knížka do školní knihovny pro děti 9—12leté. *F—k.*

Zábavy pro mládež. Red. F. J. Andrlík. Sv. 172. „Bílé růže.“ Povídka pro dospělejší mládež a přátele její. Napsal *Jaroslav Švestka,* učitel. V Praze 1892. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 120. Cena 32 kr.

„Bílé růže“ psány pro dospělejší mládež a přátele její, ale s prospěchem mohou ji čísti také dospělejší školáci. Děj vzat ze života současného, a jak lze souditi, podkladem jeho jest událost skutečná. V rodině velkoobchodníka Borovského v Praze měli dvě děti: Jaroslava a Bertu, kteří od dětství upřímně se milovali. Jaroslav měl zlaté srdce, dosti dobře studoval, ale přišed na vídeňskou medicinskou fakultu byl stržen do proudu veselého života a radovánek velikoměstských cizopásníkem, upírem Lahodou, chudým studentem, jenž mezi bohatšími studenty stále vyhledával „kocábky,“ na které by se mohl přivěsiti. Lahoda tak zkazil Jaroslava, že tento zapomněl i na drahou sestru, a když otec jeho v obchodě utrpěl veliké ztráty a zemřel, Jaroslav odcizil a ukradl pojistku sestřinu, prohrál a utekl do ruského vojska na Balkaně, kdež bojoval proti Turkům, aby na sobě provedl očistu a dosáhl odpuštění drahé sestry za mrzký skutek. Když byl raněn, ošetřovala ho vlastní sestra, Berta, jež šla ho hledat a vstoupila ve spolek dam světského řádu červeného kříže. Berta bratrovi odpustila, ten pak za statečnost přijat do ruského vojska jako důstojník.

Vypravování je prosté a velmi živé, což je velikou předností knih pro mládež. Obsah je velmi hojný a pestrý, vypravování je napínavé a dosti pravdě podobné. Z té příčiny řadíme povídku Švestkovu mezi lepší spisy pro mládež.

Sv. 174. „Šťastný Mikuláš.“ Povídka pro mládež. Napsala *Adriana Piazzová.* Z francštiny vzdělal *K. V. Kuttan.* Str. 74. Cena 22 kr.

Mikuláš Šťastný byl skutečně „šťastný“ ve všem, co podnikl. Autor líčí nám jeho šťastný život v mládí, jeho službu námořnickou, kdy přestál šťastně ztroskotání lodi, byl povýšen za důstojníka, ano i vládou vyznamenán za neohroženost a statečnost.

Povídka tato čte se velmi pěkně, překlad — či vzdělání její — je zdařilý. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Čís. 33. „Pradědeček kačer.“ „Divá žena.“ Dvé příhod, jež vypravuje *Žofie Podlipská.* V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn. Str. 98. Cena 60 kr.

V knihovně „Českých spisů pro mládež“ nejčetněji jsou zastoupeny plody Ž. Podlipské. Spisovatelce této, pokud ji známe, nedostává se zvláště jedné věci, které třeba hlavně ve spisech pro děti, prostoty. Všecko, co píše Podlipská, zdá se nám strojené, nepřirozené. Sloh její je pln divných obratů, frasovitost škodí plynnosti jeho.

„Pradědeček kačer“ není vlastně žádnou příhodou, nýbrž prostou bajkou ze života zvířat. Slepice vyseděla kačení vejce, vodila delší dobu kačenky, ale najednou přiletěl jejich divoký „pradědeček kačer,“ přemluvil je, aby už nechodily za kvočnou pěstounkou,

nýbrž šly na vodu za vlastní matkou kačenou. A kačeny brzy opustily kvočnu i vlastní matku. Ne tak věc se měla se Zdenkou, jež ani chodíc do školy nezapomněla ctít a milovat rodiče a býti vděčnou dobré pěstounce, své chůvě. U lidí to není „jak u živočichů," to asi chce říci Podlipská bajkou svojí.

„Divá žena" chce býti povídkou historickou. Děj její spadá do doby, kdy v Čechách mezi prostým lidem mizely poslední zbytky pohanství, jež tu zastupuje Větruše, která ku konci povídky přijímá křest. Líčí se tu, jak Vlaslav upadl ve válce s Rakušany do vyhnanství, kdež s ním velmi nemilosrdně nakládaly, nutíce jej, aby zradil vlast! Tu však ve vězení nalezla ho vlastní žena, prchli spolu za pomoci dcery pána věznice. Děti jejich vlastní matku, setkavše se s ní v lese, měly za „divou ženu." — Vypravování jest prostší, než v povídce předešlé, ač není šetřeno dosti pravděpodobnosti.

Č. 34. „Anna Náprstková," dobrodinka chudých a zakladatelka Náprstkova průmyslového musea v Praze. Životopisný obraz od *Žofie Podlipské*. Str. 106. Cena 80 kr.

Je to panegyrik na tuto „matku chudých," jak ji dle vypravování Podlipské zvala pražská chudina. Líčí se život její od narození, neutěšená doba dětství po smrti otcově, zápas s chudobou, služba její u strýce necitelného, manželský život s Janem Novákem, zbohatnutí jejich, druhé manželství s Náprstkem, založení průmyslového musea, k němuž základem bylo jmění, které Anně Náprstkové odporučila starší sestra Barbora, podporování chudiny a tichá smrt roku 1873.

Podlipská mluví stále nadšeně o Náprstkové a velebí ji zvláště za to, že našla „pravé jádro života na své pozemské dráze."

Č. 35. „O panu baronu Prášilovi" dvě knihy zábavné. Sepsal *J. V. Houška*. Str. 104. Cena 70 kr.

Jako velice rády děti čtou o Robinsonovi, podobně rády slýchávají o panu baronu Prášilovi. Živá fantasie jejich takovým vypravováním dostává hojné potravy. Rozmarné vypravování p. baronovo o jeho podivných příhodách obveselí mysl dětskou a neuškodí obrazivosti, anoť i malé dítě snadno pozná smysl vypravování toho, že pan baron nelže, nýbrž jen vymýšlí žerty pro potěšení a obveselení posluchačů. — Vypravování Houškovo je živé a plynné. *A. Vlas.*

Vilímkova illustrovaná knihovna rodinná. Seš. 1.—9. *Eduard Jelínek:* „Motýlek z Norské pohádky." Roman mladé dívky. Illustroval Artuš Scheiner. Str. 275. Seš. o 48 str. po 20 kr.

Jelínek znám jest u nás svými pracemi o vzájemnosti dvou největších kmenů slovanských, Polákův i Rusův. A této otázky dotýká se také nejnovější jeho roman, „Motýlek z Norské pohádky." Sympathie autorova více asi kloní se k Polákům, ačkoliv autor ani Rusů nenávidí, jak o tom svědčí sympathické postavy Rusů, kteří hrají v romaně jeho nějakou úlohu, na př. Nikolaje

Popova a gardového důstojníka Zvěrěva, muže, jemuž hrdinka romanu, Nadežda Čužinova, byla nakloněna jako dítě v domě Popovův a jejž i později něžně milovala. Ale nebylo jim souzeno, aby se spojili ve šťastné manželství, Zvěrěv utonul. A tak asi ani Rusům a Polákům není souzeno, aby splynuli v jedno tělo, aby přáli sobě vzájemně všecko nejlepší, jak každý přeje sobě samému, tělu svému. To jest asi myšlenkou romanu Jelínkova.

Nadežda je rodem Polka, vychováním Ruska. Rodina její, rodina Górských, byla jednou z oněch nešťastných rodin, které ukazujíce svůj cit vlastenecký byly od Rusů jako zrádci vlasti ruské poslány do vyhnanství. Otec byl poslán po policejní prohlídce bytu na Sibiř, matka cestou do Tobolska onemocněla, a dcera její Jadwiga přišla do nalezince v Petrohradě, kdež jí dali jméno Nadeždy Čužinové. Z nalezince byla dána do vynikající taneční školy Peruzziho, a tu jako výborná žačka jeho velmi krásně provedla úlohu motýlka z Norské pohádky. Z baletní školy vzala si ji vznešená rodina Popovů. A tak baletnice počala se pohybovati ve vyšších kruzích společenských. Po smrti Nikolaje Popova, s nímž Nadežda byla delší čas v Italii, zdědila pěkné jmění, našla svou rodinu, sestry v chudobě ve Varšavě, poznala v horlivém vlastenci polském, panamském inženýrovi, s nímž se stýkala v Italii, vlastního bratra, s nímž koupila statek rodiny Górských, Lubov. Když zemřel milenec Nadeždin, Zvěrěv, Nadežda jako anděl strážný bděla nad životem svých příbuzných.

Příběhy života Nadeždy Čužinové, vlastně Jadwigy Górské, jsou hlavním obsahem romanu. Autor zvláště podrobně a obšírně líčí její život ve škole taneční, a to, pokud posouditi můžeme, věrně: tu jeví se Jelínek naturalistou ve smyslu dobrém, ve smyslu ruského naturalismu. Stránky ty proniknuty citem soustrasti k těžkému životu ubohých tanečnic, týraných nemilosrdnými mistry. To, co tu píše Jelínek, jest jedinou vynikající stránkou romanu kromě dosti zdařilé povahokresby Nadeždy. Okolnosti, do nichž přišla Nadežda v životě svém, řadí se k sobě tak nahodile, motivace jednotlivostí tak je slabá, že v té části roman podobá se starým romanům, psaným v duchu sentimentalního romantismu.

Jelínek sám asi nedůvěřuje dosti svému nadání k větším pracím novellistickým, jak patrno z předmluvy ke knize jeho. Nedostatkem romanu tohoto kromě slabé prohloubenosti je nadbytek dialogů, tak že celek velice se podobá povídce, psané ve formě dialogů. Vplétá-li autor někde vypravování dějů, je to vypravování jaksi neumělecké, suchoparné. A vůbec roman ničím skoro nevyniká nad prostřednost. Jedinou zásluhu Jelínkovu jsme vytkli: věrné líčení života žákyň tanečních. Prostá rodina ovšem takové „rodinné“ knize neporozumí.

Illustrace jsou pěkně provedené a celkem ještě dosti slušné, uvážíme-li svět, jejž autor kreslí. *A. Vrzal.*

Nový kapesní slovník česko-německý a německo-český. Dle nejlepších pramenů sestavil *Gustav Friedrich*. Díl I. česko-německý. V Třebíči 1891. Nakl. J. Lorenz Str. 368. Cena 1 zl. 10 kr. (?) — Potřeba nového příručního slovníku českého a německého jest naléhavá, neboť Rankův namnoze nevyhovuje. Slovníček oznámený jest, pokud jsme

se mohli přesvědčiti, bohatý co do zásoby slov, udává rod německých jmen, jest prakticky a dosť úhledně upraven, tak že v obyčejných případech snad dobře poslouží. Pro druhé vydání nebo druhý díl poznamenáváme toto: Fraseologie třeba bedlivěji dbáti (srov. na př. u „div“: „div se mu zjevil — es erschien vor ihm ein Teufel“; to snad někde stojí, ale překlad to přece není!). Často uvedeny celé věty zcela zbytečně. Nízké a stydké výrazy buďtež úplně vypuštěny; jest opravdu s podivem, jakou práci si naši slovníkáři, ani Kotta nevyjímajíc, dávají, aby takové výrazy bedlivě zaznamenali, kterých přece žádný člověk krom uličníka nebo specialisty ani v písmě ani v hovoru nepronese! Na differencování a soujmennost slov třeba dáti lépe pozor; dětinský, dětský a dětinný na př. jsou docela různé výrazy. Dále měly býti zkratky vysvětleny atd.

V téže knihovně vydán také první díl **„Stručného přehledu dějin všeobecných“** od J. V. Třebického (1892, str. 55, cena 10 kr.). Letos vyšel podobný **„Přehled dějin všeobecných“** od B. Dolejška u Hölzela v Olomouci (str. 127, cena váz. 50 kr.). První spisek jest sestaven slohem více výpravným, druhý připojuje pouze k letopočtům příslušné údaje. Oba snad studentstvu dobře poslouží při opakování. Přehled Dolejškův však se bude lépe zamlouvati, an je lépe a přehledněji upraven, ač ovšem je také mnohem dražší; předčí také tím, že obsahuje více dat ze starověké literatury. Nápadno jest, že se prof. Dolejšek v předmluvě nezmiňuje o díle Brdlíkově.

Průvodce Brnem a okolím. S 9 obrazy a plánem. V Brně 1893. Nakl. K. Winkler. Str. 30. Cena 30 kr. — Brno sice mnoho cestovatelů nemůže přilákati, neboť nemá čím, ale kdo se zde náhodou octne, najde v „Průvodci“ všecko, čeho potřebuje, aby se v městě vyznal. Vlastenecký „průvodce“ by ovšem byl také vytknul, že na př. v Padowtzově hostinci a jinde nechtějí uměti česky, a jiné podobné poznámky připojil; jinak věcí českých všude dbáno. Cena sešitku je trochu vysoká.

Časopisy.

Londýnské „Athenaeum“ přináší jako jiná léta i letos v č. 3427. ze dne 1. července t. r. přehled o kontinentalním písemnictví za dobu od 1. července 1892 do 1. července 1893. Zastoupeny jsou tyto země: Belgie (jak francouzská tak i vlamská literatura, referent P. Fredericq), Čechy, Dansko, Francie, Německo, Řecko, Hollandsko, Uhry, Italie, Polsko, Rusko, Španěly a Švedsko (referenti titéž, co vloni). Lví podíl ovšem odnesly literatury: francouzská, německá a ruská. Referat o českém písemnictví podává zprávu celkem o všech pozoruhodnějších zjevech písemnictví, a to nejen krásného, ale i vědeckého. Chválíme p. referentovi, že se zmínil také o přípravách k národopisné výstavě, místo však zmínky o „Historii konfiskací“ p. T. Bílka, jejíž cena jest valně pochybná, spíše by bylo na místě dotknouti se činnosti Akademie, aspoň poukázati se mělo, co z anglické literatury (Burns, Shelley, Byron) u nás přeloženo. Jelikož „Hlídka literarní“ skoro ze všech výše uvedených literatur v jednotlivých číslech zprávy přinesla, obmezíme se letos jen na paběrky, odezírajíce od vědecké činnosti literarní u těch kterých národů, poněvadž zajisté odborníkům pouhá jména spisů sotva postačí.

Z vlamské literatury zmínky zasluhují básně („Poëzie") sl. *Heleny Swarthovy,* jejíž sonety vynikají formou, potom „Vezamelde Gedichten" (Sebrané básně) † *L. Kettmana* a abbého *Guida Gezellea* „Dichtoefeningen" (po česku asi: Pokusy, cvičení básnické). Z novell vytýká se „De Boer der Schranse" od *M. L. Smitse,* obsahující zdařilé líčení venkovského, selského života z okolí Antwerp, a sl. *V. Lovelingové* „Eene Idylle."

Krásná literatura danská a švedská nevykazuje v uplynulém období nic pozoruhodnějšího, jak v Dansku tak i ve Švedsku jeví se jakási reakce proti jižjiž unavujícímu realismu a naturalismu.

O francouzském písemnictví referováno jinde.

V Německu za to doposud boj mezi starou a novou školou nevybojován. Básníci jedné i druhé školy podali své ukázky v tak zvaných „Musen-Almanaších." Ke starým čítá referent Zimmermann: J. Rodenberga, F. Dahna, O. Roquettea, R. Gottschalla, K. F. Meyera, E. Paulusa, W. Jordana, Marii Eugenii delle Grazie s jejími „Römische Vignetten," sbírkou básní; G. Keller vydal sbírku lyrických básní „Seitab vom Wege," a F. von Saar vydal své klasicky zaokrouhlené „Wiener Elegien." Z mladých uvádí referent jako nejtalentovanější: Detlefa v. Liliencron, C. Bussea, J. Schlafa, A. Holze, O. J. Bierbauma, vytýká jim však umělkovanost a nepřirozenost, manýrovanost a z ethického stanoviska oplzlost, shrnuje pak úsudek svůj v tato slova: „A tak příroda, ‚starými' idealisovaná, jest ‚mladými' denaturalisována." — Z dramatické literatury budiž uvedena *L. Fuldova* „Die Sklavin," jež jedná o ženě, která nemiluje svého muže, věnujíc lásku svou jinému, a by se zbavila svého „otroctví," opustí dům a dceru svou, aby žila v „divokém manželství" se svým milencem. Kdežto téhož spisovatele rozkošná veselohra „Das verlorene Paradies" úplně odpovídá učení Písma, že povinností pokolení lidského od stvoření jest nésti břímě jak své vlastní, tak i druhých. Ale nejen v písemnictví (v užším slova významu), ale i ve filosofii patrná jeví se snaha popříti toho, co doposud pokládáno za mravnost. Dokladem toho práce velikého (sic!) filosofa F. Nietzschea „Jenseits von Gut und Böse," v níž vyslovena zásada, že zákony a přikázaní jsou jenom pro „nižší," méně vzdělané třídy, kdežto ti vyšší, vzdělanější stojí prý nad zákonem. Myšlenku tu provedl z části *J. V. Widmann* ve své dramatické práci stejnojmenného názvu, ale rozuzlení děje ukazuje, že spisovatel nesdílí úplně názory svého hrdiny, stoupence Nietzscheovy filosofie, ukazuje právě, k jakým hrozným důsledkům vede. *H. Sudermanna* „Heimat" rovněž se zabývá tímže problemem. Magda, dcera poctivého plukovníka, žijícího na pensi v malém venkovském městečku, uteče z domu pro jakési mladistvé poblouzení. V městě vynikne jako herečka prvního řádu, ovšem pod cizím jménem, a jako herečka světového jména navštíví svůj domov. Tajemství její se prozradí. Mezi hrdým otcem, jenž až do té o svém dítěti ničeho nechtěl slyšeti, a oslavovanou herečkou stane se dohodnutí, — podmínkou herečky jest, aby minulosti její ni slovem nebylo dotýkáno, — a tak opět spojeni jsou pod jednou střechou. Samozřejmo jest, že mezi povahami tak z míry různých názorův o povaze morality, musí dojíti ku konfliktu, v němž jeden z nich musí padnouti. Magdin svůdce, jenž byl zatím vysoko postoupil ve státní službě, nenadále setká se s ní v domě otce jejího. Když se plukovník doví o jejich někdejším poměru, žádá po svůdci

napravení urážky. Svůdce nabízí ruku dceři její s podmínkou, že zanechá své dráhy, ale Magda nestojí hrubě o sňatek, k němuž muž, jímž opovrhuje, jest nucen, ale hlavně protiví se jeho požadavku, aby se zřekla umění či své svobody, tak že se zamýšlený sňatek rozpadá. A když jí otec vyhrožuje, že ji zabije, tu ona vlepí mu v tvář tato kynická slova: „A jak můžete věděti, že on je ten pravý (totiž svůdce)?“ Obhajce morality raní z té odpovědi mrtvice, i skácí se mrtev k nohám dceřiným. Jak z toho vidno, nechává spisovatel svou hrdinku překročiti meze „dobrého a zlého“ s úplným vědomím, neboť Magda neodmítá ruky podávané z lásky k umění, nýbrž z touhy po svobodě, kterou jí její herecký život pojišťoval. A co nejvíce snižuje Magdu, jest vyznání její, že jest hrdá na svůj pád, a potom díky, které vzdává svému svůdci za to, že ji zničil, poněvadž následkem toho stala se velikou umělkyní, kterou nyní jest. Podle jejího smýšlení záleží vlastně její velikost v tom, že nepokládá toho za hřích, co svět za hřích prohlašuje. Věru skvostná to nauka! — *Hauptmannovy* „Die Weber“ zase jsou protestem proti obmezeným právům vlastnictví a zákonům spravujícím občanský řád a život. V prvním roce panování pruského krále Bedřicha Viléma IV. vypuklo vzbouření v slezských Krkonoších následkem nelaskavého nakládání ze strany chlebodárcův, a toť jest předmět hrozné historie líčící konflikt mezi bídou a hojností, moralkou pak je toto axioma: „nouze nezná zákona.“ Drama nemá ani jednolitého děje ani jednoho hrdiny, nýbrž činí vlastně řadu obrazů. — *L. Fuldův* „Talisman“ jest básnickou veselohrou s lehýnkým přídechem politickým, látka či děj vzat z Andersenových pohádek a forma vypůjčena od „okouzlených nocí“ z romantické doby. — *A. Wilbrandtův* „Der Meister von Palmyra“ jest co do formy povídkou v dialogu, je to vlastně drama literarní, nehodící se na jeviště. Obsahem svým jest podivnou směsicí indských názorův o metempsychose. Poslední jeho kus „Bernhard Lenz“ propadl. — Rovněž pohořel *M. Greif* se svými patriotickými truchlohrami o Bavorsku a Hohenstaufech. — Z novellistů budiž vzpomenuto *P. Heyseova* „Merlinu,“ jež jest skvostným obhájením idealistického principu v umění proti naturalismu. — *G. Ebers* ve své poslední novelle „Per Aspera“ uvádí čtenáře své do Egypta, a to do doby posledního řeckého císařství. Caracalla, representant atavismu, jest hrdinou, kruté povraždění obyvatelův alexandrinských thematem, a křesťanka Melissa, vznešší se „per aspera ad astra,“ hrdinkou knihy. — *F. Spielhagena* „Sonntagskind“ jest útokem na naturalismus, ale slabší jeho předešlých prací. — P. Heyseovy povídky ze života lidu tyrolského nesou název „Aus den Vorbergen.“ — *L. Ganghofer* umínil si v serii romanů „Die Watzmannskinder“ vylíčiti historii lidu watzmanského okresu od roku 1100. na naše doby. — Druzí spisovatelé líčí měšťanský život v Berlíně a ve Vídni.

Z řeckých novellistů zaslouží zmínky *Karkavitsas,* jenž vydal sbírku povídek „Diegemata,“ jichž děj vzat ze současného života hellenského. — Z básníků budiž tu jmenován *K. Palamas* a *K. Krystallis,* oba horliví zastanci lidového idiomatu; *J. Stratigisa* „Nové básně“ psány jsou v spisovné řeči, vynikají uhlazenou formou, ale ne tak obsahem.

Z hollandských novellistův, a to mladých, dosáhl *L. Couperus* svou „Eline“ skvělého úspěchu, jako *Frederic v. Eeden* svými „Kleine Johannes“; k nim druží se *F. Netscher,* jenž se ve svém romanu „Egoismu“

pokusil o nápodobení „Eline Vereové.“ — O *Conradově van der Liede* „Zijn Vader“ nejlépe jest pomlčeti pro jeho více než obscenní obsah. — Z ostatních mladších začátečníků buďtež tu uvedeni pouze jmény: Kleefstra, Jac. van Loog a J. Hora Adema. — Ze staré školy prof. *Jan ten Brink* (největší odpůrce nové školy) vydal samostatně původně v čas. uveřejňovanou historickou povídku (z dob rozkvětu hollandské literatury) „De Brederos.“ V povídce té vystupují přední spisovatelé oné doby jako jednající osoby. — Známá i u nás *Melati van Java* vydala povídku o ultramoderním malíři, jenž se ožení s dcerou krčmářovou, aby měl model, jenž by se smál a plakal, jak by se mu líbilo, a již trápí svými řečmi o idealu a pod. Název povídky té, jež se pokládá za nejlepší dílo spisovatelčino, jest „Rosa Marina.“ — *Miss Cornelie Huygens* a *Miss A. C. van Meyendal* obírají se ve svých pracích se socialním problemem. — Dále buďtež ještě uvedeny povídky: „Aleida Ploegers“ od *L. B. B.* a „Een Hellevaart“ *V. Loosjesa*, potom „Intimiteiten“ od *Ebby* a *Meerkerkův* „Karakter.“ — Z kratších povídek podali práce M. Emants, Werumeus Bunning a Fiore della Neve, Florentyn, Van Olymen a J. Peerebom. — Z dramatické literatury zasluhuje zmínky *G. C. Hoogewerfa* „Petrus Dathenus,“ náboženské, pseudoklasické drama v blank verších; zajímavé na čtení, ale na jevišti se nehodí; úspěch největší měla *W. G. van Nouhuysova* „Zlatá rybka“ (Het Goudvischje) a potom *Jo van Slotena* (pseud.) „Asschepoes.“ — Z básní vydány toliko tři svazky, a to od *H. Swarthové* (o níž už zmínka se stala), *E. Broma* a *Gortera*.

Také u Maďarů rozstupují se literati na dvě školy, ba i někteří nápodobitelé francouzských symbolistův a dekadentů se vyskytli. Nejpopularnějším a nejnadanějším z realistů jest *Zsigmond Justh*, jenž vydal novellu „Legenda peněžní,“ ale nejlepší prací na poli krásného písemnictví pokládá se *F. Herczegovy* „A Gyurkovics Leányok,“ je to řada obrázků z uherské společnosti. Po bok jemu postaviti dlužno spisovatele *Porzóa* (pseud.) „Pravdivé povídky.“ — *R. Táboriho* „Vysoká hra“ pojednává o hraní. — Nejdelší prací jest *M. Jókaiův* historický roman o pěti svazcích „Bratr Jiří.“ — Z básní na prvním místě stojí *A. Kozmy* „Souboj,“ je to kousavá satira, překypující sršícím vtipem a psaná s moralního hlediska. Referent dí o ní, že by měla přeložena býti do všech řečí, kde ten barbarský obyčej panuje. — Z dramatiky buďtež uvedeni *A. Berczik* a *V. Karczag*.

Z ostatních literatur, jak už řečeno, podává „Hlídka lit.“ pravidelně zprávy.

A. Koudelka.

Paběrky.

Pořád Flammarion. Již několikrát bylo v různých vážnějších časopisech káráno, že se přírodopisné fantasie Flammarionovy u nás tak horlivě rozšiřují, nemajíce vědecké ceny. Jest opravdu s podivem, kterak i vážní pěstitelé přírodní vědy mohou si v nich libovati a je českému obecenstvu předkládati, jež až dosud tak málo obdařeno spisy v pravdě popularně vědeckými. Nejnověji zase *J. Rosický* ve „Zlaté Praze“ uveřejňuje „studii“ Flammarionovu: „Jaký bude konec světa?“ Pracemi

takovými nejen věda naše ničeho nezíská, nýbrž naopak škodu bere; se stanoviska pak vzdělávacího a ethického podporuje se jimi jen zmatek a nevěra. Což není u našich odborníků tolik schopnosti, aby nám sami podali výbor opravdových vědomostí o přírodě? Doslechli jsme nedávno, ač tomu ani věřiti nemůžeme, že při českém vydání oplzlých a bezcenných spisů Mantegazzových má též podíl známý pedagogický spisovatel a kritik Dr. J. N. Což tak málo prozíravosti a svědomitosti vládne v české činnosti literarní, že se podobné zjevy, jako Flammarion, Mantegazza, Mendès atd. bez váhání doporučují?

Santa Lucia zove se nový roman V. Mrštíka, uveřejňovaný v „Matici lidu“. Hrdinou je klackovitý student brněnského českého gymnasia, který později v Praze umírá v nemocnici. Ton povídání je takový, jakoby onen student měl býti nejméně ministrem vyučování, aby zavedl jinou methodu, podle níž by professoři poslouchali a studenti poroučeli. Professoři gymnasijní, většinou dosud žijící, jsou zde zcela zřetelně naznačeni, ba jeden zpříma jmenován (Kahovec), a jsou mnohdy velmi nelichotivě posouzeni. To je snad příliš mnoho realismu — to se nese jako pomsta propadlého studenta. Ve slohu i v postavách je tolik nízkosti a sprostoty (lumpáctví studentské, klení, pivo chutná jako pendrek a p.), že nechápeme, jak se má k tomu hoditi heslo „Matice lidu“: „Osvětou k svobodě,“ a jak vůbec „Matice lidu (!) takovou věc mohla uveřejniti.

Zprávy.

Trvání hlásek a slabik dle objektivné míry měřili fysiologickými pokusy na pražské universitě proff. J. Král a F. Mareš. S telefonem spojen žabí čiv a sval, jehož pohyb naznačován na papíře, hodinovým strojem otáčeném. Výsledky měření jsou tyto. V češtině prý je dlouhá samohláska jen o něco delší než krátká (ne dvakrát); dojem sluchu nezakládá se tak na trvání jako na způsobu vyslovení. Trvání slabiky neroste nutně s přibýváním souhlásek (t. ř. polohová délka). Prof. J. Král jest, jak známo, odpůrcem časomíry v češtině, i dodává na konci svého spisku, že přesný rythmus, totiž stejné takty, jsou nedosažitelné, a tedy že časomíra nemá v češtině ani této výhody na úkor přízvuku.

Redakci **Zábav večerních** vede po † V. Pakostovi Fr. Pohunek.

Ze zpráv **České akademie** zajímava je zvláště ta, že z 28 operních librett do soutěže zaslaných ani jedno nevyhovělo po stránce hudební neb literarní.

Pseudonym Martin Havel, spis. díla „Ze zápisků kand. fil. Fil. Kořínka,“ prozrazen ve výroční zprávě „Moravské Besedy“ jakožto — M. A. Šimáček.

A. G. Stínova Historie ruské literatury 19. století, vydávaná u J. F. Šaška ve Velkém Meziříčí, nedochází prý té podpory, jaké zasluhuje. Podavše o I. díle obšírnější úvahu („Hlídka lit.“ 1892, str. 139.), upozorňujeme přátely belletrie na díl II., ve kterém zevrubně a znalecky probrána nejslavnější díla básnictví ruského (mimo dramata), která tak mocně působí na písemnictvo západní. Čtenář tu sezná mnoho nových ideí, nových a správnějších úsudků o věcech literarního umění, tak že s obohacením vědomostí literarněhistorických vytříbí zároveň svoji soudnost esthetickou.

Jednota českých filologů slavila letos v dubnu 25. rok svého trvání. Činnost její označena jest vydáním klassiků pro české školy, některých překladův a vědeckých děl a zvláště vydáváním Listů filologických; některé z podniků těch, jmenovitě Listy fil., se hmotně nevyplácejí. Členů jest 7 čestných (Hattala a Kvíčala se vzdali), 193 zakládajících, 5 přisp. a 53 činných — dohromady 258. Přednášek konáno 231 a 11 cyklů Knihovna měla r. 1892. 2687 sv., výměnu se 44 časopisy. Jmění jest 4661 zl. 57 kr.

Německo. V Stuttgartě vychází sbírka: Deutsche Arbeiterdichtung. Eine Auswahl Lieder und Gedichte deutscher Proletarier. Posud podána díla „básníků": Hasenclever, Frohme, Lepp, Audorf, Kegel, Scheu. Některé písně jsou prý zdařilé, jinak je tu mnoho prázdného křiku. Sociologa budou zajímati společenské názory a životopisy básníků těch. Stanovisko jejich jest ovšem protikřesťanské.

— (Esthetika.) H. Fleischer (Über die Möglichkeit einer normativen Aesthetik, Breslau 1891) polemisuje proti Schererovi, který ve své Poetice nezavrhuje sice (jak F. mylně praví), ale pomíjí úsudkův o ceně díla uměleckého a všímá si jen prostředkův a účinků. Že takováto jen popisná kritika je sama v sobě absurdní, dokazuje zkušenost. — Proti naturalismu vydali spisky W. Bormann (Kunst und Nachahmung — ve sbírce letáků proti materialismu) a P. Philipp (Nat. in kritischer Beleuchtung). — *Theodor Alt* (Vom charakteristisch Schönen) vylučuje ze znaků krásy vůbec přiměřenost druhovou (Das Gattungsmässige), pravě, že tato přiměřenost právě jako přiměřenost individualní jen tím jest krásná, že jest účelná — alespoň v organismu. — *H. Sittenberger* (Die Wahrheit auf der Bühne) odsuzuje přemrštěné požadavky verismu, stanoví však také požadavky pravděpodobnosti. Jeviště zjednává jen zdání života. Jeviště a tedy také drama jest ovládáno trojím zákonem: perspektivy, přehlednosti a větší intensity; tato se jeví v jakémsi zostření skutečnosti (spis. praví „Vergröberung"). — Krajan náš *Dr. A. Stára* vydal ve Vídni svoje estheticko-sociologické studie o divadle od Sofoklea až po Ibsena (Die Dramaturgie, dargestellt nach katholischen Grundsätzen. Str. 202. Cena 1 zl. 50 kr.).

— Dramatická produkce německá je tak čilá, že prý za jednoho divadelního období bývá u všech německých divadel v říši zadáno na 4000 původních dramat. skladeb. Z toho všeho dáváno 1890/91 asi 120!

— Nedávno založené „Mittheilungen der Comeniusgesellschaft" přinášejí hojné zprávy o životě a činnosti Komenského a doby jeho; mezi spolupracovníky je také Kvacsala. Směr jest ovšem protestantský.

— V rozsáhlé literatuře marianské dobře orientuje spis jesuity Ř. Kolba Wegweiser in die marianische Litteratur; Freiburg, Herder, cena 2 m.

— Praktický Momentwörterbuch vydán v Berlíně (Trowitzsch, 15 seš. po 24 kr.). Dle abecedy jsou tu položena slova německá, anglická, francouzská a vlašská, tak že má slovník nahraditi vlastně 12 dvojjazyčných slovníků.

— Všech tiskopisů německých bylo v r. 1891. vydáno 21.279, v r. 1892. 22.435. Přírůstek pozorovati ve všech odvětvích.

Anglie. *E. Holmesové* trojsvazkový roman „Through Another Man's Eyes" nevyniká právě originalností, neboť hlavní osoby velice připomínají hrdiny jiných osvědčených spisovatelů, jako Thackerayho a Goldsmitha, ale psán jest příjemně, poutavě; jedná se o zhrzenou lásku. Charakteristika správná.

— *E. W. Hornunga,* australského spisovatele, poslední práce zove se „Tiny Luttrel" dle hrdinky, jež ven a ven různí se od dívek našich, jest samý vrtoch a samá rozpustilost. Do ní jest zamilován Jack Swift, šafář otce jejího, ale Tiny za pobytu v městě zahleděla se do mladého anglického lorda, jenž z čista jasna do Anglie jest odvolán matkou svou. Tiny vydá se za ním, kdež se s ním setkává, aby uslyšela z úst jeho, že ji miluje a že jest ochoten ji pojati za choť. Zajímavou osobou jest hrdinka.

— *Marka Twaina* poslední práce jest sbírka devíti povídek, črt humoristických, nadepsaná „The L. 1,000.000 Bank Note and other new Stories.“ Nejlepší z nich první, podle níž kollekce přezvaná, nejslabší „Mental Telegraphy.“

— „The World of Chance“ *Mr. W. D. Howellsa* jest povídkou s naučením. Děj jest stručně tento: Ray, hrdina povídky a žurnalista v Midlandu, přijde do Nového Yorku s rukopisem povídky „Moderní Romeo.“ Nabídne jej firmě Chapley a spol., ale ta ho nepřijme, rukopis koluje od firmy k firmě, až konečně přece vyjde u Chapleyho. Zprvu kniha zůstane nepovšimnuta, až ji jeden kritik „objeví“ a na ni obecenstvo upozorní. Ale ač Ray je tak říkajíc pojidlem mezi jednajícími osobami, přece nejpozoruhodnějšími osobami knihy jest David Hughes a jeho rodina, jehož reformatorské snahy doznávají sklamání v jeho dcerách, z nichž každá — náhodou — dostane právě toho nepravého za muže.

— *Mr. Baring-Gouldova* nejnovější povídka „Mrs. Curgenven of Curgenven“ jest sensační povídkou, napínavou v míře na úkor jsoucí uměleckosti práce. Jistý mladý poručík námořní ožení se s dívkou, kterou však po čase opustí; vrátiv se po čase domů, uvěří lehkovážně zprávám o její smrti a ožení se podruhé. Tu však vynoří se první žena, a z toho vyvozuje teď autor celou haldu konfliktův a zmatků, jež konečně urovnává.

— *Bret Harteova* poslední práce, sbírka krátkých povídek „Sally Dows etc.“ obsahuje reminiscence z let války mezi severem a jihem, a to po většině lokalní (v St. Georgii). Nejdokonalejší jest „The Conspiracy of Mrs. Bunker.“

— „A Little Minx“ *A. Cambridgeové* rozhodně možno zařaditi mezi lepší anglické povídky. Je to obvyklá u Angličanů historie lásky čisté a věrné, dějištěm napřed jest Australie, potom Anglie, hrdinkou manželka Mr. J. Primrosa.

— Tutéž chválu lze vzdáti povídce *Mr. C. Harleyho* „The Shadow of a Song,“ jen že tu hrají hlavní roli mysterické živly, jako: mesmerismus atd.

— *Mr. Ch. H. E. Brookfieldova* kniha „The Twilight of Love“ jest sbírka čtyr povídek anebo studií, jak je autor přezval; themata tvoří bláznovství, pikle a vášně divadelního světa. „A Modern Penelope“ však jest satirou na starořeckou báj. Vytýkáme, že „stínů“ v povídkách více, nežli světla.

— „Rose, Shamrock and Thistle“ zove se svěže psaná povídečka *R. Mackenzie Kettleové*. Mr. Farquhar a Mr. Mayne jsou tou růží a trním, jež žijí mezi sebou v nepřátelství, smíří je Rhoda Carysfortova, mladá Iřanka, jež k Mr. Mayneovi přijde na návštěvu. Povahy dobře a ostře vytčeny, pěkné je též líčení kraje.

— Známý spisovatel svými povídkami ze života detektiva, *Mr. A. Conan Doyle*, dokončil právě v „Harperově Mag.“ a vydal samostatně romanci historickou „The Refugees.“ Uvádí čtenáře na dvůr Ludvíka francouzského a jedná potom o pronásledování Hugenotů, konec odehrává se v Americe. Hlavní osoby: Mme. de Montespan a Mme. de Maintenon. Pozadí dosti věrně historicky podáno, ač tu a tam, jak sám spisovatel přiznává, se poněkud od historické pravdy uchyluje.

— Že se najde nakladatel pro takovou slátaninu, jako jest *Mr. J. Fitzgeralda Molloye* „His Wife's Soul“ (3 svazky. Cena 31 sh. 6 d., t. j.

19 zl. r. č.), tomu se věru divíme; samá vražda a sebevražda, krádež, pokus bigamie, nemluvě o jiných nepravostech. To u nás vyskytovalo se v importovaných romanech, v Anglii se však takové věci doposud „honorují.“

— „Summer Clouds and other Stories“ zove se sbírka tří povídek *Ed. Phillpotse,* jež lze celkem doporučiti, zejména pěkná jest črta „Tom-Tit.“

— „The Great Peril, and how it was averted“ jest sarkastická povídka na americkou prohnanost a mnohomluvnost od *W. Laird Clowesa.*

— Za to trojsvazkový roman *Algernona Gissinga* „Between Two Opinions“ může směle postaven býti po bok pracím T. Hardyho. Děj jest krátce tento: Edward Rowe, intellektualní dobrodruh, dospěje poznání, že ho jedině život venkovský může spasiti, uposlechne tedy rady přítele svého Rogera Dialla a usadí se na venkově, ale láska k dívce, Barboře Winnettové, jež potají tohoto miluje, probudí v něm starého Adama, a Rowe stává se katanem dvou nevinných dívek, Mariam a Eulalie Medlicottové. Povahy celkem mistrně podány, až na Barboru, jež jest příliš velice sofistickou. Život venkovský podán nejen realisticky, ale i poeticky.

— „A Mere Cypher,“ trojsvazkový roman, původně v časopisech vydávaný pod názvem „Moderní Judita,“ zove se poslední práce *Mrs. Angely Dickensové.* Hrdinka vpravdě nemá povahy žádné. Je to jedna z těch mlhavých žen, jejichž duševní energie, nikdy příliš neveliká, jest úplně zdrcena lijavcem ustavičného sarkasmu, a jejichž přirozená bázlivost ještě je zvýšena ustavičným strachem před špatným nakládáním. Takovou ženou je Mrs. Custanceová, choť venkovského lékaře, jehož snahou jedinou je co možná nejvíce nashromážditi peněz, aby nemusil pracovati. Za tím účelem usadí se v zákoutí a otevře ústav pro dipsomaniaky, ale ne aby je vyléčil, nýbrž aby je co možná nejvíce vyssál. V takové společnosti jest nucena žena jeho žíti, a tu se s ní střetne Norman Strange, gentleman každým coulem, jenž však následkem nevázaného života přijde do ústavu jejího muže. Vlivem Mrs. Custanceové se vzpamatuje a probere ze svého stavu. Po pěti letech jest minulost jeho zapomenuta a N. Strange tone v bohatství. Stane se filanthropem a zařizuje kolonii pro chudé. Je zasnouben s dcerou faráře (pastora), život se na něho usmívá. Tu však mu v cestu vystoupí Mrs. Custance, jenž přijde do Londýna a stane se sekretářem Normanovy společnosti kolonisační. A tu snaží se na něm vynutiti peníze obžalobou (ovšem falešnou) mu hroze, že s ženou jeho držel. Vysvobodí však Normana žena Custanceova tím, že muže svého do smrti uspí. Několik pěkných scen sotva ospravedlní bezvýznamnost celku. *A. Koudelka.*

— Vývoj anglického dramata až po díla Shakespeareova líčí *J. W. Cunliffe* ve spise The influence of Seneca on Elizabethan tragedy. Kritika spisovatelova jest převahou filologická. — V Strassburku vydal *R. Fischer* o témže předmětě důkladnější spis (Zur Kunstentwicklung der englischen Tragödie), jenž vývoj ten — z dramat Senekových a z domácích mravoučných her — podrobně stopuje po stránce technické i obsahové.

— Posledně oznámené Pastime-Papers (Lond., str. 140) zvěčnělého kard. Manninga prozrazují, ač jsou dle názvu jen „kratochvilné“, hlubokého myslitele a znalce lidstva i doby. Předměty statí těch jsou: čest, důslednost, pýcha, marnivost, popularita, sobectví, klep, čtvrtý stav (roz. novinářství a spisovatelství), kritik, odvaha, Sokratův daimon. Sbírka spořádána ještě se svolením nebožtíkovým od jeho přítele, vydání jejího však se již nedožil. Kritika ji doporučuje zvláště také za četivo školní pro krásný obsah a velmi ušlechtilý, říkajíc umělecký sloh.

Francie. Ve Francii vlivem Huysmansovým, Peladanovým a Mendèsovým, z nichž první jest více umělcem, druhý více výstředním a třetí — oplzlým, zaveden v literatuře jakýsi směr „okultistický," „kabalistický" a „demonský." Z toho oboru jest poslední práce *J. Richepinova* „L'aimé," je to práce, lze přímo říci, „satanská." Nemůžeme, nechtějíce uraziti čtenářův, ani naznačiti obsahu jejího. Uvádíme tu jen, co praví o knize té kritik, prosíme, ne kněz ani jinak stoupenec klerikalismu: „Dobrý Bůh může býti klidný: na každý způsob kult ďábla, v němž si zdá libovati svobodomyslnost, aby dotvrdila své vítězství nad pověrou (!), jest nepřímým holdem, který se Mu vzdává. A ani opat Myrtil de Cruvel ani prorok Fourguisse ani spasitel Gabriel de Morganges nesvrhnou s trůnu starého Otce Věčného bílého vlasu, s trojúhelníkem kolem hlavy, jenž měl naše, dětské, první pohledy a první modlitby. Nestojím o to, aby se mi při každém jídle podával k ‚sežrání' jeden zpátečník. Je-li v tom pověra a je-li ‚kult' pověrou, — čehož nepřím, — potom vždycky dám přednost kultu Boha před kultem ďábla." Uvedli jsme výrok kritika toho doslova (i ten vykřičuík jest jeho), aby viděli čtenáři, co soudí člověk, který „kult" náboženský prohlašuje za pověru, o nejnovějším směru v literatuře francouzské. Bohužel, že u nás, co jinde poněkud rozumní jen lidé dávno už odsoudili, začíná se štípiti. Dokladův uváděti nebudeme. — Druhá práce téhož spisovatele „La Miseloque" je sbírka črt nestejné, celkem nevalné ceny ze života divadelního.

— „Doktorem Pascalem" ukončil Zola svůj cyklus Rougon-Macquartů. Jaký účel měl autor, vytkli jsme zde již několikrát. Doktor Pascal, syn Petra Rougona a Felicity Puechové, žije v Plassansích, kdež se věnuje bádáním vědeckým, najmě o „dědičnosti," vzorem mu v tom vlastní jeho rodina. S ním žije příbuzná, jež mu pomáhá při jeho pracích. Ale genealogický strom se svými doklady vzbudí hněv Felicity Rougonové, jíž o 84 letech neběží o nic jiného, nežli jak by smyla hanu ze jména Rougonův a nahradila pravdivou historii skvělou legendou. Z počátku užívá Klotildy a staré služky doktorovy, Martiny, aby se zmocnila nenáviděných listů; pokus se nezdaří, ba docílí pravého opaku, neboť vženo Klotildu do náruče Pascalovy, jenž o 60 letech pojednou pocítí v sobě srdce mladické. Felicita snaží se Klotildu odstraniti z Plassansu, když se jí nepodařilo provdati se za doktora Ramonda. Ale marná námaha. Klotilda a Pascal zapřádají dále pásmo dokonalé lásky, nestarajíce se o předsudky světské, ba ani ne o požadavky materialního života. A v tom vězí nebezpečí. Doktor Pascal zanedbává klientely a kupuje Klotildě šperky: útěk notáře úplně ho zničí, bída dostaví se do jeho stavení. Tu opět objeví se Felicita Rougonova a docílí toho, že syn propustí Klotildu k bratrovi M. Saccardovi. Pascal svolí k tomu z lásky ku Klotildě, jíž nedovede uživiti. Obět, kterou přináší, zvýšuje ještě choroba srdeční, kterou trpí. Podaří se mu zachrániti část svého jmění a když se doví, že Klotilda je samadruhá, povolá ji k sobě, ale pozdě. Klotilda přibude do Plassansu, kdy Pascal stává se obětí náhlého a prudkého záchvatu své choroby. A Felicita, používajíc té příležitosti, co Klotilda bdí u lože mrtvého, zmocní se kompromitujících listin a zničí je kromě rodokmenu, jejž se podaří Klotildě zachrániti. V poslední kapitole knihy kojí Klotilda dítě, jež měla s Pascalem a jež representuje neznámé x-budoucnosti, svrchovanou naději, co k ní donikají

zvuky fanfar a hymnů na Rougony. Felicita triumfuje; strýc Macquart podléhá zápalu alkoholismu, umírá také Adelaide Fouqueová — pramáť rodiny, — spáleny jsou listiny, nic už nestaví se na odpor apotheose Rougonův, a apotheosa začíná prvním kamenem položeným jím k založení asylu pro staré invalidy v Plassansu a určeného k oslavení rodiny! Toť stručně děj posledního Zolova romanu. Hlavními osobami jsou Dr. Pascal a Klotilda, ostatní — sekundární. Služka Martina znázorňuje slepou, tvrdošíjnou věrnost, schopnou hrdinství a oběti, schopnou však také zločinu. Felicitu Rougonovou nejlépe charakterisuje výkřik, který vyrazí, když se Pascal rodiny chce takořka zříci: „A já jsem všecko rodině obětovala i dala bych se na kousky rozsekati pro její slávu a čest!“ Co se týče samého doktora, kvalifikuje se on sám v rodokmeně takto: „Narozen r. 1813.; svobodný; r. 1874. má syna pohrobka s vnučkou Klotildou Rougonovou; umřel na srdeční nemoc dne 7. listopadu 1873.“ Nepatří a nechce patřiti do rodiny; vždyť nějaký čas ani nechce užívati jména rodného, ale v posledních okamžicích, na sotnách, nahlíží, že svazek rodinný jest svatým a nerozlučitelným, ať si jest původ jeho jakýkoliv. Horuje pro vědu, domnívá se, že jí obrodí svět. Jestliže theorie o dědičnosti tvoří a spravuje svět, bude též možno stanoviti její zákony, aby se potom s pomocí jich rekonstruoval svět ve smyslu dobra a štěstí. Běží o to sděliti lidstvu sílu, což jest tolik jako sděliti mu vůli a rozšířiti mozek a upevniti ostatní organy. K tomu se hodí injekce nervosní síly. Ale po něčem zmocňuje se jeho ducha pochybnost, i obává se, že jedná proti přírodě. A tak nahrazuje injekce síly čivové prostými injekcemi čisté vody, poněvadž úkolem vědy není úplně bolest odstraniti, nýbrž ji toliko zmenšiti. Ale brzy i od toho upouští. Život jediné ví, co dělá a kam cílí; třeba jej znáti, abychom se naučili žíti, jak toho život žádá. A tu nový skvělý sen vzniká v Pascalovi: využitkovati bolesti a proměniti ji v akci, t. j. v práci. Jestliže člověk tou měrou, kterou u vzdělanosti pokračuje, živěji cítí bolest, je to znamením, že se stává silnějším a k odporu způsobilejším. Organ, mozek, který pracuje, se vyvinuje, upevňuje, není-li porušena rovnováha mezi dojmy, které přijímá, a prací, kterou koná. Smrt Pascala odpovídá jeho theorii. Uznamenav, že se blíží poslední jeho okamžiky, dá se donésti k psacímu stolku, uchopí péro a napíše v rodokmen pod své jméno: „Umřel...“ Klotilda zdá se býti protivou, jest však vlastně doplněním Pascala. Výslednicí Zolovy práce dvacetisvazkové jest: novorozeně, jež vztaženou rukou ukazuje do budoucna, matka, jež kojí, jest symbolem života a vykoupení. Láska, toť jsou slova Zolova, ozařuje svět jako slunce a dobrota jest řekou, z níž čerpati mají srdce. *A. Koudelka.*

Kdo ještě věří, že Zola jest opravdu uměleckým realistou neb naturalistou, ten snad bude tímto dílem ze své pověry vyléčen. Neníť to nežli vyumělkované a násilné demonstrování předpojaté marotty o dědičnosti, hodné největšího fanatika hypothes. Zola si na to sestrojil šikovnou methodologii: „Co do té vědy počátečné... básníci pokračují jako výbojci, předvoj, a vynaleznou často krajiny nedotknuté a naznačí příští rozluštění.“ Ano, básník se chopí hypothese o dědičnosti, která jen z nepatrné části je pravdiva, ona se mu líbí a proto ji provádí přese vše protesty fysiologie a psychologie; věda, že davy svoji vědu čerpají z romanů, jest

přesvědčen, že je předvojem nové vědy... Zatím je to prostě lež, právě jak u Ibsena. Postavy díla toho jsou také podle toho, jak se do nákresu hodí. Klotilda na př. je v povaze i vzdělání neživotný fantom, jak jí právě Zola potřebuje, aby se protivila neb vyhovovala Pascalovi. Z počátku jsou také hádky náboženské, a tu Zola staví proti raffinovanému nevěrci Pascalovi starou babu, posluhovačku, a děvče Klotildu, které má od Pascala pomatenou hlavu samou zbrklou theorií. Toť ovšem snadný boj. Zola o podivínských nápadech Pascalových píše jakožto o faktech! Filosofie jeho je krkolomná, plná absurdit. Ze samého humanismu stává se líčení Zolovo místy věru hovadským.

Český překlad, vyšlý nedávno u Vilímka v Praze, pořízen J. Hořicou. Čte se dosti plynně, některé výrazy a obraty jsou nesprávny (tak str. 71. hříšný pejsek, 97. popíraje jsoucnost světa [kapucín?!]); mluvnických, a to hrubých chyb najde se několik. Kdo nestojí o dílo, aby poznal kus Zoly, pro toho nemá ceny.

— Francouzští romanopisci sestoupli se v ochranný spolek proti knihkupcům a usnesli se (30. kv.), že každý výtisk prodejný má býti opatřen známkou spisovatelovou.

— Měsíční Bulletin catholique des livres et des revues počala firma H. Oudin v Poitiers letos v dubnu vydávati za tím účelem, aby přehledně zpravovala o obsahu nových knih a důležitějších studií časopiseckých. Cena 6 fr. ročně.

— Dle Catalogue méthodique des revues et journaux parus à Paris jusqu'à la fin 1892 (str. 85) vydáváno v Paříži r. 1892. 1740 periodických spisů; katolických časopisů bylo tu 72, protestantských 15. Některé časopisy stály až přes 100 fr.

— V „Matinu" stěžuje si Alf. Daudet, že se v Německu šíří díla, obyčejně neslušná, přeložená prý ze Zoly, z Daudeta, jakých oni ani nenapsali.

— Známý směr novokřesťanský mezi spisovateli francouzskými líčí abbé F. Klein ve spise Nouvelles Tendances en religion et en littérature (str. 304). Jak tu již poukázáno, seřaďují se ve směru tom opět směry nejrůznější (Bourget, Rod, Duruy, Vogüé, Desjardins, Leroy-Beaulieu, Coppée, Bouchor atd.). Vzhledem k témuž směru vydal nedávno *G. Dumas* rozbor nauk Tolstého: Tolstoy et la philosophie de l'amour.

— V „Knihovně současné filosofie" vydáno dobré dílo prof. Fr. Queyrata L'imagination et ses variétés chez l'enfant. V prvé části probírá nauku o obrazivosti se stanoviska zkusné psychologie, v druhé pojednává o významu obrazivosti ve výchovu. — V téže knihovně uveřejnil P. Souriau svoji poněkud jednostrannou práci La suggestion dans l'art, jížto chce dokázati, že požitek a pochod umělecký jest jenom zjemnělý pochod hypnotický.

— M. Griveau v monografii své o „Les Éléments du beau" staví za definitivní formuli krásna v umění zákon kontrastu a harmonie. Odůvodnění jest ovšem slabé. Jinak ale obsahuje dílo vhodné poznámky o prostředcích uměleckých, o vývoji atd. Spis. prý chystá esthetický slovník francouzských epithet.

— Vliv Církve na umění a slovesnost jest obsahem díla abbé A. Laveille: L'Église et les Belles-Lettres (Lyon 1892, str. 366). Z nauky a zařízení církevních jakož i z dějin dokazuje spisovatel, jak příznivě působila Církev i na tuto část osvěty lidské.

— Velmi závažný jest spis člena Institutu francouzského, markýze Nadaillaca: Le Problème de la vie (str. 297), v němž pod heslem „facta, non verba" se obrací proti všem atheistickým výkladům o původě života a člověka, zvláště proti výstřednímu evolutionismu.

— Ve sbírce „Classiques populaires" vydány životopisy Lamartinea, La Bruyèrea a Tassův od E. Roda, M. Pellissona a E. Melliera. Práce Rodova a Mellierova se velice chválí; Pellissonova je dobrá v části literarní, v historické však nespravedlivá.

Italie. Láska působila vždy zvláštním kouzlem na *S. Farinu*, láska klidná, mírná, něžná, důvěrná jest předmětem jeho romanů: „Due amori," „Amore bendato," „Mio figlio s'innamora," „Amore ha cent' occhi," „Vivere per amore," „Più forte dell' amore." K řadě té druží se nejnovější roman jeho: „Amore bugiardo," t. j. Láska falešná. I v této práci zůstal si spisovatel důsledným, neshání se po verismu ani po hysterismu dekadentův ani po nudném psychologismu; třebas bychom s thematem úplně nesouhlasili, přece musíme vyznati, že obsahuje mnoho krásných, tklivých míst a v celku poskytuje četby zdravé.

— „Quei di Valmasio" *G. Chiesiho* má býti obrázkem mravův a obyčejů, ve skutečnosti však odchyluje se od původních intencí spisovatelových a končí se intimním dramatem nešťastné lásky, pro niž Don Fernando Allodi odhazuje kněžský šat a vystěhuje se do Ameriky. Je to tedy roman, a díme hned „žurnalistický," čímž jsme označili s dostatek také jeho uměleckou cenu.

— „Soave," roman *L. A. Villariho*, jest plný dobrých intencí, jen že na neštěstí provedení neodpovídá dobré vůli; historie Giovanniho a Soavy postupuje těžkopádně a namáhavě, pohřešuje vší sytosti, „předělaná" jest spoustou reflexí a observací, jež s dějem nehrubě souvisí, tak že celek činí dojem slepeniny.

— Těmitéž vadami, ale v míře ještě větší, oplývá skoro 500 stránek čítající a věnovaný „svobodomyslnému národu italskému" roman „Il conte di Montezuma" *S. Malghieriho*. Je to spíše práce propagandu činící jakési „všeobecné (?) církvi jednotné," nežli roman. Mimochodem poznamenáváme, že p. spisovatel v ní „trhá" Písmo svaté!

— Mysticismus zachvacuje kde které duchy, a k tomu prapodivný mysticismus, který se bratříčkuje s byzantinismem a symbolismem, výplody moderní literatury. Dokladem toho jest roman „Nel Sogno" známé spisovatelky *Neery*. Hlásáť v ní spisovatelka buddhistickou nirvanu, naprosté otupení a zničení všech schopností a mohutností lidských, Bohem nám daných. My v tom spatřujeme jen nový doklad, v jaké až zámezí poblouditi může duch lidský, neřídí-li se positivním náboženstvím. Na jedné straně vidíme hrubou nevěru, na druhé fanatismus ikonoklastů.

— *Regina di Luanto* ráda volí za předmět svých romanů životní kontrasty. Poslední práce její „Ombra e luce" točí se kolem rozporu mezi zákony moralky civilní a zákony srdce. Děj je tento: Marcella Varioni setká se s Robertem Montigliagem v domě Oretty Deanny, kdež se hned zamilují na první shlédnutí. Marcella (snad zbytečno podotýkati) je vdaná; Roberto žádá od ní, aby manžela opustila a stala se úplně jeho. Marcella dvakrát s ním prchne, ale vždy se opět vrátí k svému manželu, a tu ji Roberto po hříšně strávené s ní noci zastřelí, aby prý (sic!) ji učinil šťastnou na štěstí neobmezené. Co se provedení týká, jest nekonsekventní; vrah Roberto není logickým důsledkem Robertovým, jak vylíčen napřed.

— „Passione maledetta" *C. Tronconiho*, jež vyšla ve druhém vydání, vyniká hrubostí, jež prohlašováno při prvním vydání za snahu po verismu, a naprostým nedostatkem smyslu pro umění a formu. Má cenu jenom jako historický dokument. Tolik proti doporučování prací téhož spisovatele v jiném literarním listě.

— *A. Panzini* vydal knihu, jíž dal název také romanu: „Il libro dei morti," ale romanem ve vlastním slova významu není, nýbrž spíše snůškou názorů spisovatelových o výchově, o pokroku, o rodině a náboženství.

— „Mal amore" sluje roman *Giuseppe De-Rossiho*. Obsah asi tento: Tři ženy trpí láskou: u Tullie je to láska hříšná, a dle toho také výsledek — adulterium; u Adeliny láska čistě lidská, vdá se; u Heleny láska šťastná, uchýlí se do kláštera. Tyto tři episody podány ve formě dopisné.

— *S. Paganiho* „Vassallagio" jest roman psychologický, a to tak psychologický, že vlastně žádného děje nemá; vše se pohybuje v jakýchsi mlhách, jak osoby tak i jejich okolí.

— „La scuola del dolore" od *Mad. Cravenny Brigolové* jest roman s mravoučnou tendencí à la C. Cantùa „Margherita Pusterla." Vytýkáme mu však rozvláčnost, podotýkajíce, že více působí naučení plynoucí z děje, nežli ze slov, zbytečného povídání.

— *E. F. Mariniové* „Acquerelli" obsahuje řadu črt, líčících postavy a kraje z okolí Umbrie a Toskanska. Psány jsou elegantním a svěžím slohem, i pobaví mile, třebas právě nevynikaly hloubkou pozorování.

— „Leggende e Fantasie" přezval *G. A. Cesareo* sbírku prací uveřejňovaných v časopise „Fanfulla della Domenicha" v letech 1885—1886. Vynikají elegancí a hudebností formy, neboť, jak autor sám v předmluvě doznává, napsal je tehdy, kdy formu pokládal za α a ω literarní činnosti vůbec.

— *D. Mantovaniho* „Favole d'amore" jak už nápis jejich hlásá, jednají o lásce a prohlašují lásku za „všemocnou." Jsou v celku dvě, jedna nás unáší do Indie, druhá do Řecka Homerovského.

— „Tra maghi e fate" jsou skutečné báchorky, z lidu vzaté co do jádra, pro mládež určené. Čtou se mile, poučení plyne samo sebou, jest praktické, prosté vší pedanterie. Autor: *Pasquale Ferrara*. *A. Koudelka.*

— *G. Negri* vydal v Milaně svazek svých studií (Segni dei Tempi) o umělcích Da Vinci a Manzoni, o Renanovi (R. e la incredulità moderna), o Wardové, Rodovi a Tolstém (o manželství), o Bellamy, Mosso a spiritismu. Statě ty jsou pěkně, s idealismem psány, ačkoli stanoviska spis. ve všem schvalovati nelze.

— Tassových Opere minori in versi (2 svazky vyšly 1890) má býti vydán sv. 3. s předmluvou Carducciho. Zároveň se z Turina oznamuje obšírný životopis T. od A. Solertiho. Též Petrarca má býti r. 1894. oslaven novým kommentovaným vydáním svých Rime; vydání obstarají Carducci a Ferrari, při čemž bude také použito autografu básníkova, objeveného 1886 Nolhac-em ve vatikanské knihovně.

— Vatikanský archiv rozmnožen nedávno sbírkou supplikačních registrů (přes 7000 svazkův — od Martina V. až po Řehoře XVI.), převezených z archivu datarie.

Arabský knihopis, seznam všech spisů, které v Evropě r. 1810—1885. od Arabů neb o arabských věcech složeny, počal vydávati jesuita *V. Chauvain* (Bibliogr. des ouvrages arabes atd. Liège 1892.). O spisech dřívějších (před r. 1810.) poučuje dílo Schnurrerovo Bibliotheca arabica (2. vyd. 1811.).

O staroslovanském missale (srv. str. 172.), určeném z Říma pro Černou Horu, šířeny těchto dní našimi liberalními noviuami zprávy, ovšem proti Římu namířené, jakoby věc byla nepravdiva. Zatím se nejnověji oznamuje, že dílo skutečně dohotoveno, jen zavedení jeho se staví velké překážky v cestu, hlavně neznalost staroslovanštiny. Díla tištěno prý 800 ex.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 10.

O lyrismu.

P. Vychodil.

Lyrice staršího něžného rázu se nyní málo daří. Jablonský, Hálek a pod. jsou příliš naivní a málo pikantní. Vševláda moderního romanu působí také na lyriku, která svými analysemi a romanky chce s ním závoditi; takto ovšem lyrikou býti přestává, byť i byl v čele nápis: „Kniha lyriky.“ Nezáleželo by na tom konečně, že básně se vydávají za něco, čím nejsou, jen kdyby to byly ještě básně! Takto je to nudné povídání, popisování a při tom trocha řečnění; a o starších pěvcích se mluví s náramným despektem.

Poesie liší se od prosy stupňovanou účastí citovou. Čtu-li popis světnice nebo parku v prostomluvě nebo ve verších, ať je to od čalouníka, po případě zahradníka, neb od básníka, a necítím-li při tom žádného objektivního zájmu ani vzrušení, je to prosa; ve vtipném veršovaném návěští o masti na kuří oka bývá kolikrát více poesie, nežli v takové lyrické básni. Objektivním nazval jsem onen zájem citu na rozdíl od subjektivní všímavosti, plynoucí z osobní potřeby, z osobního zaměstnání a pod.; není však zase objektivní v tom smyslu, jakoby se týkal popisované věci, jak sama v sobě jest, nýbrž že se pojí pouze k řadě představ, pojaté čistě tak, jak básníkem znázorněna, bez ohledu na věcný neb osobní význam předmětu. Když na př. čtu verše:

Zas alej modřínů mne vážně vítá,
jak šedobradých kmetů snivý řad,
zas větví skulinami kradmo svítá
hor dalný řetěz, plný divných vnad *(Sv. Čech)*,

nepozastavuji se nad alejí modřínů, nad horami atd., kde jsou, jaké jsou atd., ani nad tím, zdali je mám rád či ne, nýbrž sleduji známého chodce, jakobych jím sám byl, v radosti jeho nad účastenstvím přírody a nad milými vzpomínkami. Jest-li řada představ a obrazů sama v sobě, dle přírody a psychologie možná, může-li na př. modřínová alej dojímati jako „řad šedobradých kmetů,“ může-li návštěva známého kraje dojímati jako uvítání atd., osvojuji si sobě řadu představ básníkových úplně s týmže citem, kterým u něho skutečnost neb obraz byly provázeny. Básníka vede tato „vyhlídka do hor“ znenáhla k jiným citům, než jest pouhé kochání se ve známém útulku, i následuji ho i tam, ale nečekám na to, není mně nemilo, že mne popisy těmi zdržuje.

Požitek básnický doprovází celou cestu, po které se ubírám; dojmy se mění a s nimi též ráz průvodních citů (lítost, že hory ty jsou „horami zrádnými“), změnou a protivou se vzrušení sesiluje (rozplývání se ve vzpomínkách, v přírodní kráse přechází a stoupá v cit vlastenecký), bolný cit nad zradou ustupuje silnějšímu citu útěchy, že jedna věrná hora zůstala, odtud pak citu naděje a odhodlanosti:

Stůj, Řipe, statně — a ty, svatý Jiří,
tam třímej pevně jasné kopí své,
ať blízká saň, jež tlamu lačně šíří,
již ani píď nám vlasti neurve.

Konec ten jest effektní, jest vrcholem básně; nazvěme jej třebas „pointou,“ a neujmeme tím, nyní nenáviděným jménem ničeho z ceny básně, jejíž některé střední verše snad se nebudou zdáti dosť básnickými. Nelze zajisté říci, že báseň napsána „k vůli tomu konci.“ A tím naznačen rozdíl básnictví od retoriky, básně od řeči. Oba, vlastenecký řečník i vlastenecký básník, poutají a uchvacují: onen však uchvacuje k tomu, co chce říci, kam jeho řeč směřuje, k čemu chce pohnouti, tento k tomu, co právě praví. Řečník uchvacuje jakýmsi násilím, básník mne ponechává mně samému, abych ho následoval dobrovolně. Řečník mluví ke mně jakožto druhé osobě, básník mluví sám se sebou, i když oslovuje, a nechává mne poslouchati: k řečníkovi se znenáhla přidávám, s básníkem jsem ihned za jedno, jakmile zvím, co praví. Tamto přijímám, co mi řečník podává, zde vytvářím s básníkem. Tamto jest umělé získávání zájmu, zde přirozené probouzení a rozněcování. Podle toho také netřeba „pointy,“ jest-li skutečně umělecká a ne pouze řečnická, dále hájiti.

Rozdíly tyto platí ovšem o básnictví vůbec, ale vzhledem k lyrice potřebí je zvláště vytknouti. V epice zajisté, kde se hlavně jedná o zajímavý děj, napadne spíše, co jest pouhá prosa neb retorika, a kdy i prosaické neb retorické vložky jsou obestřeny nádechem poesie. V lyrice však často, přečasto dobrá vůle, něco pěkného pověděti, a chvalitebné nadšení odbývá za poesii; ba kolikrát by předmět, prostě pověděný, byl už básní, kdežto veršovec svým povídáním jej pouze pokazí. Epické básně imponují svou rozsáhlostí, rozmanitostí, spletitým dějem a pod., i říkává se, že epickou báseň je nesnadněji složiti, než lyrickou. Hledí-li se k těm více zevnějším okolnostem, jest ovšem pravda, že několik slušných veršíkův o lásce nebo vlastenectví dovede každý spíše urobiti, nežli složiti roman aneb docela veršovaný epos. Ale zásadně jest naopak pravda, že lyrická báseň vyžaduje hlubší umělecké intensity, bohatší vnímavosti a obrazotvornosti, nežli drobná epická skladba. Dobré lyriky jest poměrně o mnoho méně, než dobré epiky. Slyšel jsem kdysi delší popěvek od vídeňského Čecha, protkaný vratkou asi tohoto smyslu: To Hálek nezpíval, to Kollár nebásnil — však kousek poesie v tom je přec... Ovšem, trochu poesie má v sobě každý, a každý dovede konečně také něco poetického poeticky pověděti, ale k básni jest odtud ještě daleko, zvláště k dobré básni lyrické.

V jargonu kritickém vyskytuje se nyní častěji slovo „lyrismus.“ Čím nesnadnější jest, vystihnouti vědeckými názvy to, co umělecký

výtvor svým způsobem obsahuje, tím snadněji ujímá se každý nový výraz, který se pro tu neb onu uměleckou stránku zdá býti právě ten pravý. Chápe se ho kde kdo, a to s větším nebo menším porozuměním, zmocní se ho novinářský referent, a už výraz ten koluje jako běžný peníz, aniž se kdo mimo theoretiky stará o vlastní hodnotu jeho. Tuhle na př. čtu v realistickém úvodníku slova: „...to je tak idyllicky krásné a dojímavé, že se nedivíme lyrickému nadšení vládních listů.“ Idylla — lyrika — lyrické nadšení — lyrické nadšení vládních listů — — to je přece trochu mnoho pestroty v jedné větě. Jak pak by asi bylo, kdyby ty vládní listy byly někdy také epicky nadšeny? Předpokládaje, že epika a lyrika jsou různé druhy básnické, a že lyrismus (neb lyrism, moderněji řečeno) je především to, co činí báseň básní lyrickou, doufám, že s lyrismem bude objasněna trochu lyrika a naopak.

Roztřídění druhů básnických není dosud ustáleno; zoufalé pokusy esthetikův o vhodné roztřídění potkávají se pořád ještě s nezdarem, a moderní t. ř. popisná a empirická poetika zmatek ten jenom zvětšila. Velmi pádné důvody uvedeny pro roztřídění v epiku, lyriku a básnictvo reflexivní (V. Valentin). Jisto jest ostatně všem, že epika a lyrika se od sebe liší alespoň tolik, že prvky epické a lyrické lze zřetelně rozeznati, i když nelze každé básně zcela jistě do té neb oné třídy zařaditi, jelikož se v ní částky epické i lyrické snoubí v jeden celek.

Nálada a účastenství citové vůbec pojí se, jak řečeno, k jistým představám, k takovým totiž, které dovedou v duši přiměřený ohlas vzbuditi. Bývají to z pravidla skupiny nebo tlumy představ, jež bohatším pletivem znaků se v dosavadní zásobě duševné látky snáze zachycují. Přesahuje-li tento duševní, citový ohlas silou svojí obyčejnou všední míru citového vzrušení, je v tom už dán „kousek poesie.“ Dítě rádo vypravuje, co se ho nápadně dotklo, co je zvlášť zajímalo, vypravuje s důrazem, s jakousi dotěrností, když není dosti posloucháno, zveličuje a — „přilhává“ bez úmyslu lživého, když nenalézá dosti zájmu. A tak to děláme všichni, chceme-li zajímavě, zábavně vypravovati, ať už vypravujeme opravdové zkušenosti nebo sny, ať výmysly. Příběh je tu hlavní podmínka a hlavní věc, nikoli však hlavní účel: hlavním účelem jest účastenství a zájem, který má příběhem býti jednak odůvodněn, jednak probuzen.

Toto však se může díti dvojím způsobem. Buďto se vypravuje příběh tak, aby on sám svým obsahem a rázem pro sebe zaujal a přiměřený ohlas citu vzbudil, aneb se vypravuje tak, jak vypravovatele samého dojal; prvý způsob jest epický, druhý lyrický. Chceme vlastně jen o tomto mluviti, ale beze srovnání s oním je to takořka nemožno.

Divno bude především, že v obojím způsobu mluvíme o příběhu. Můžeme to nazvati také zkušeností, obrazem, myšlenkou, nápadem atd. — rozumí se tím látka básně. Ani lyrická báseň zajisté nevzniká z ničeho v obrazotvornosti básníkově, nýbrž buď ze přímé zkušenosti

zevnější, nyní učiněné, anebo popudem představ a myšlenek dříve nastřádaných, aneb obojím způsobem zároveň. Tato zkušenost básníkova jeví se v lyrické básni zpracována a podána jeho zvláštním osobním směrem citovým, tím totiž, jaký u něho vzbudila a jaký on nyní v druhém vzbuditi zamýšlí. Obsah té zkušenosti jest v lyrické básni částkou vedlejší. Nejdeť jí o to, aby vypravovala, jak se co sběhlo, a aby z toho příběhu se přiměřený dojem dostavil, nýbrž aby citový průvod oné zkušenosti druhému sdělila. Nehledí tedy k věcné souvislosti příběhů mezi sebou, nýbrž vytýká z něho ty prvky, které jsou schopnými nosiči a buditeli sdělované nálady. Kdo se opravdu chce s druhým rozděliti o svou radost neb o svůj žal, nevykládá hned ze široka radostné neb žalné události, aby posluchač si z ní sám zjednal výsledek soucitu, pobavě se napřed celým příběhem, nýbrž oznámí hlavní radostný nebo strastný případ tím stručněji, čím hlubší jeho cit a čím více může soucitu se nadíti. Nejhlubší cit není nejhovornější. Naobrat ani opravdový soucit nepátrá hned zvědavě po zajímavých podrobnostech příběhu, „nedrásá“ otázkami srdce vypravovatelova, nerozbírá a nerozumuje, nýbrž prodlévá při hlavní věci, která k soucitu vybízí, mluvě více mlčením a tvářností, nežli slovy. Další vypravování už není stupňováním citu nýbrž oblevou; pozornost se obrací k jednotlivostem, představování stává se objektivnějším, napjetí citové se rozptyluje a tím seslabuje. Jest ovšem i v tom lyrismus, totiž citová nálada, projevovaná sestavou významných událostí, způsobem vypravování atd., ale ustupuje znenáhla epice, ve které se události vypravují, jakoby se skutečně byly sběhly a samy ze sebe vyvíjely, působíce tak jak jsou na pozorovatele, po případě posluchače svým příslušným dojmem. V lyrice totiž projevují se stránky citové ne jakožto přímý výsledek vypravovaného příběhu, nýbrž jakožto obraz vnitra básníkova, jenž pouze city svoje jiným sděluje, používaje k tomu vhodných událostí a představ.

Události ty mohou i u lyrika býti skutečné. Jemu však na tom nezáleží, aby se jevily jako skutečné, nýbrž jen, aby obraz vnitra jeho dobře vyjádřily. Setří sice také přírodní pravdivosti, ale jen proto, aby byl tím lépe chápán. Popisuje neb vypráví také skutečnost, ale jen proto, že je to jeho záměru vhodnější, že konkretnost a určitá skutečnost je za stejných jinak podmínek přesvědčivější. Ale co se mnohdy takto za lyriku prodává z přírodokreseb a pod., není než nudný popis nebo povídání. Symbolisté nižšího i vyššího řádu chtějí obecenstvu zprostředkovati pravý, intensivní cit ze sražených a soustředěných představ, a v theorii dobře to míní; v praxi však aby čtenář jejich často byl sám symbolistou ještě symboličtějším než báseň, sice neporozumí ani smyslu jejímu a tím méně z ní něco vycítí. Pravda, mají vzor svůj v oduševnění přírodním, ale marno řeč nutiti k něčemu, seč ona není. Skutečnost přírodní má v umění své hranice vedeny uměleckým prostředkem. Co tedy symbolisté starší lyrice snad někdy právem vytýkají, že jest rozvleklá slohem

a mělká citem, tedy vůbec nudná, vrací se druhými dvířky u nich samých, totiž nudnost z přepjaté snahy po výraznosti a z citu vyumělkovaného do domnělé hloubky; takto selhává emoční prostředek jejich, na který jsou tak hrdi, a dojem je dojem prázdnoty. Ve starší lyrice bylo mnoho naivnosti, otřepaných srovnání, zosobnění a jinotajů, povšechného horování, v novější je mnoho zúmyslnosti, umělých narážek, násilně přivlečených, zdánlivě významných podrobností a osobních kapricí; co tam zavinila neumělost, to zde zaviňuje nucenost.

V theorii pokročila naše novější lyrika tím, že uznala za potřebno, rozšířiti obzor a zásobu námětů lyrických přes hranice pouhého vlastenectví a erotiky. V praxi však ten pokrok dopadl dosti chudě. Motivy vlastenecké nejsou dosud vyčerpány, ačkoli se pokládají za překonané. Škola vlastenecká zůstala příliš na povrchu, dále však už málo učiněno, až snad na nižší satiru. Po vlasteneckých básních na př. jest, prosaicky řečeno, až dosud aspoň tehda poptávka, když jest nějaká slavnost, zábava atd. Tu se dopíše Čechovi, Vrchlickému atd. shora dolů, aby napsali proslov; teď už si to básníci zakazují. Studenti básní mnoho, ale kloudné studentské písně dosud nemají, neboť uznali, že jest velice potřeba, seriosně patho-, etho-, socio- a esthopsychologicky analysovati sexuelní problemy. Erotika se pěstuje dále, ale jak, o tom netřeba dále mluviti. Poesie naše lyrická prý zaujala důstojné místo v evropské soutěži — tak se píše, když se o naší poesii, zvláště o některých zástupcích jejích mluví všeobecně; zatím se básníci mezi sebou nemohou shodnouti, čím vlastně jsme tolik vynikli, neboť druh druha dle popisné methody statně ubíjejí. Snad se lyrické básnictví naše skutečně octlo na stupni nějakého parvenu mezi šlechtou, ale vniterná podstata a cena jeho jest od šlechtického stupně ještě daleko; podmínky a kořeny poesie té netkví v životě národu, nýbrž ve knihách francouzských.

O lyrikovi především platí známé slovo, že se pod jeho pohledem vše mění v perly. Jen že ten pohled musí býti perlotvorný. Nevydávaje se na hledání zajímavých příběhův, aby jimi jako skutečnými působil, jest volný ve svých námětech, když mu jen poslouží k vyjádření jisté nálady. Té jest každý člověk přirozeně přístupný, i když se jinak ve vzdělání a zájmech životních od jiných značně různí. T. ř. „všední příběhy," „všední motivy" mohou se v lyrice státi velmi nevšedními, kdežto naopak motivy nejvznešenější mohou veršem sevšedněti. Lyrikovi nejde přímo o to, aby nějakým předmětům dodal vážnosti a oslavy, nýbrž pouze o to, aby jimi přiměřený cit probudil, a tím, ať je to cit radostný či bolný, esthetickou zálibu a rozkoš způsobil. Rozkoš duševní vůbec se dostavuje, když nějaká mohutnost duševní přiměřeným způsobem bývá k činnosti vznícena a v ní uspokojivě zaměstnána. Takto se lyrickou básní vzbuzují a ve větší síle udržují jisté nálady a city, kteréžto stupňovaný výkon a osvědčení duševné čilosti je libý. Jelikož ale je to duševní výkon, tedy probíhá pod vládou myšlenky, i když ne hned v prvém hnutí, tedy alespoň v rozvoji svém, jako každá vědomá činnost člověka. Mimovolně tedy

se dostavuje jakási reflexe, aniž se proto stává báseň reflexivní. Jako totiž je v každé básni epické něco lyrického, tak je v každé také něco reflexivního, a naopak. Převaha toho neb onoho živlu zařaďuje báseň do toho neb onoho druhu, myšlenka však a reflexe činí ji vůbec výtvorem člověka důstojným. Myšlenkou také posléze ji posuzujeme, zdali je hodna naší záliby či ne: ať by konečně emoční síla její byla sebe větší, básnické ceny tím samým ještě nemá, tak jako „turecká muzika," ač uši a srdce proniká, není cennější než nějaké prajednoduché Smetanovo pianissimo. Takto jest dobrá lyrika velmi cennou, vnikajíc až do svatyně lidského srdce a budíc tam, co krásného a ušlechtilého na dně jeho spočívá, co tam ušlechtilého nadšení nad dobrým a lítosti nad zlým, ať se vyskytuje v životě člověka neb rodiny neb národu, v náboženství nebo v obyčejných poměrech. Ale kdo touží po takovémto požitku, nesmí ovšem bráti do rukou ledajaké machařiny.

Lyrismus je převládající citový způsob názoru na věci. Z nahodilého jména lyry, z hudebnosti a zpěvnosti básně, vyvinul se obsáhlý význam duševného a uměleckého směru, který zevnější předměty vnímá podle své silně vyvinuté subjektivnosti, představy jejich tou subjektivností proniká a zbarvuje, a v tomto tvaru je jiným sděluje, aby i oni týž dojem z nich měli. Lyrismus tedy se vlastně vyskytuje v každé zdárné appercepci, ale ve vědecké tak slabě, že ho pomíjíme. Dějiny lidstva a vlasti dojímají už více, a objektivnost dějepiscova může lyrismem nemálo utrpěti. V umění a básnictví jest lyrismus hlavním živlem: osobnost umělcova zmocňuje se látky po svém, a takto ji také zpracovává. Mnoho pravdivého je v tom, že lyrika jest poesií po přednosti, ačkoliv ani časem ani stupněm není první.

Epice lyrismus může škoditi, ačkoli máme básně lyrickoepické. Předně škodí pravděpodobnosti děje, který při lyrickém zpracování přestává působiti jako skutečný, samostatný a samohybný děj a prozrazuje, že jest vymyšlen ad hoc. Dále škodí rozmanitosti povah, slohu, situací atd.; lyrikovi jest nesnadno vystoupiti na chvíli ze sebe sama a dáti nosičům děje volný život, hovor a styk, an se bojí o svůj dojem. Následkem toho konečně škodí lyrismus epickému vypravování vůbec, čině je sentimentalním a jednotvárným. Ne nadarmo zovou ruští a francouzští kritikové sentimentalní přesládlost také melodramatismem, s tou kolébavou, uspávající něhou a vzdýcháním, s tou pohodlnou prostředností. Srv. nezdařené povídky Třebízského.

Lyrickoepické básně nejsou sloučeninou epiky a lyriky, toť nemožno, nýbrž takovými útvary básnickými, ve kterých brzy epika, brzy lyrika převládá; z pravidla pozorovati v nich převahu lyriky. Spojení to charakterisuje poesii romantickou, které objektivní klasičnost byla příliš střízlivou a suchoparnou; nová snaha, nová čilost a touha ducha hledala a nalézala se všude, a takto vznikly ty romantické postavy a báje. Epickolyrické básně tedy se takto zevně podle celkového rázu zařaďují mezi epiku a lyriku, ale jsou v částech svých vždy jen epické či lyrické; roztřídění větších básní se vůbec

jinak díti nemůže, leč podle částí a převážného rázu jejich. Vědecky bude se vždy lépe mluviti o epických neb lyrických částech básně a o převládajícím epickém rázu jejím — než o epické básni vůbec.

Lyrismus proniká básnický předmět tak, že mu vtiskuje ráz osobního citu a nálady nejen v představách a myšlenkách, nýbrž také ve slohu, totiž ve volbě slov, v úpravě vět a veršů: všechno se spojuje, aby vyjádřilo a provedlo co nejvíce dojem básníkův. Tím právě také vyniká na př. lyrika Máchova a Hálkova; nejnověji na to poukázal E. Albert u Vrchlického, kterak některé básně jeho i veršovou úpravou náladu básně zrovna vydechují. Proto se také v novější době těsná forma veršův a sloh uvolňuje, aby prý mohly býti výraznější. Důvod je správný, zdali také následek, nebudiž rozhodováno; jisto jest, že lepší jest prosa, než vadné a neúpravné verše.

Dělívá se lyrika na myšlenkovou a citovou. Rozdělení to se netýká rázu lyrického, který jest jen citový, nýbrž obsahu. V nejobšírnějším dosud rozboru lyriky od R. M. Wernera mluví se o zkušenosti myšlenkové a citové, pokud nějaký případ vzbudí v básníkovi řadu myšlenek nebo citův, a tyto jsou v obrazotvornosti zárodkem lyrické básně. Avšak tu třeba poznamenati, že myšlenková báseň taková se stává již básní reflektující, přestávajíc býti čistě lyrickou, když proud myšlenek se béře úvahami, rozjímáním a usuzováním, ovšem s přiměřenou náladou; srv. četné básně „Růže stolisté," „Moudrosti otcovské." I zde, jako v epice děj, nabývá myšlenkový obsah jakési samostatnosti vzhledem k citovému průvodu, kdežto čistá lyrika jest vlastně jen citová; i myšlenky jsou v ní jen prostředkem nálady.

Lyrik obrací se k přirozenému citu lidskému, změnnému ovšem podle okolností, v podstatě však stejnému. On chce, jak Heyduk praví, „cit stejný v srdci mnohém z dálky vřele pozdravit." Neprozrazuje toho, mluví sám se sebou, ale zamýšlí to. Našimi básníky až do omrzení přemílané verše Goetheho o ptačím zpěvu básníkově nepraví, co se do nich vkládá, že by se básník o souhlas nestaral. Proč pak je tedy vydává? Nikoli, právě naopak chce lyrik svoje city dáti jiným procítiti, v hlubinách jejich totéž vznítiti, co jím pohnulo. Básní svou to nejen vyslovuje, nýbrž také působí. V onom jest jeho radost, v tomto jeho odměna.

Posudky.

Pravěk Palestiny. Dle zpráv Egypťanův a Babyloňanů. Podává *Fr. O. Vaněk.* V Praze 1893.

Kdo četl dílko jmenovaného pisatele „Zkázky a pověsti biblické," nabyl zajisté přesvědčení, že se s ním vůbec nelze vážně obírati. Jmenovaný shora spisek přesvědčení to jen upevní, neboť tak nesmyslných tvrzení a ještě nesmyslnějších lží člověk tak honem nenalezne.

Poněvadž jest všecko slepeno bez ladu a skladu, jest nesnadno podati obsah; z té příčiny ho nepodal ani nenaznačil sám spisovatel. P. Vaněk se naučil několik hebrejských a arabských slov, a to ještě špatně, a že je chce za tepla odbýti, mluví o všem možném, zvláště v první polovici spisku.

Že vyvozuje původ náboženství semitského z hallucinací vzniklých hladem a žízní, to nepřekvapí nikoho, poněvadž jest to výklad příliš ošumělý, ale co zajisté každého čtenáře překvapí, jsou některé nové objevy p. Vaňkovy. On si totiž plete modloslužbu, Písmem sv. stále a stále odsuzovanou a tresty stíhanou, s původním náboženstvím Židů a odtud činí závěry jednak rouhavé, jednak směšné. Či není to rouháním, nazývá-li se Bůh demonem pouště, nebo stotožňuje-li se s Azazelem, zloduchem? Něco podobného může napsati buď naprostý nevědomec nebo šílenec.

Z Esaua udělal p. Vaněk chlupatého demona a ze slavnosti velikonoční kanibalské hody, při nichž se pojídali prvorozenci lidí a stád při svitu luny a divokém tanci. Tážete se, jak to p. Vaněk objevil? Takto: Sloveso pasach, od něhož tento svátek má své jméno, znamená podle pana Vaňka křepčiti, skákati. Pro obyčejného člověka však znamená přejíti, kulhati. Patrně tedy vyvozuje pan Vaněk význam křepčiti a non křepčitando. Odtud ten divoký tanec. Ale odkudže to kanibalství? V 4. král. 23, 22. se praví, že takové pešaḥ (p. Vaněk se totiž co do výslovnosti hebrejských souhlásek velmi často a značně odchyluje od ostatních semitologů) nebylo od dávných dob slaveno jako za krále Josiáše. Slovo takové znamená podle p. Vaňka, že tenkráte byli prvorozenci nahraženi beránky. Tak pronikavý jest jeho duch! Tak učinil p. Vaněk tento dosud nikým netušený objev, že staří židé byli — lidožrouty.

Ale p. Vaněk se odchyluje nejen od výslovnosti obecně přijaté, nýbrž i od obecné mluvnice a od obecného usus loquendi. Tak na př. jméno Jahve (Jehova) jest podle obyčejné mluvnice fut. I. třídy od slovesa hajá = býti. Podle p. Vaňka jest to forma hifilová od slovesa chajá = žíti. (Odchylka tato pochází z odchylky od obecné výslovnosti.)

Božstvo Kyjjún psané odvozuje p. Vaněk od slovesa kún, které prý znamená parere, roditi. Podle obyčejného novo loquendi však znamená postaviti, upevniti. Ono to sice vypadá napohled nevinně, ale hledíme-li na lži, které p. Vaněk tímto způsobem chce potvrditi, sluší to nazvati podvodem a klamem čtenářstva, které nejsouc s jazykem hebrejským obeznámeno, se o těchto v sobě jinak nejapných lžích přesvědčiti nemůže.

Dále se dovídáme, že Jahve, t. j. Hospodin přebýval v truhle úmluvy; židé ho v ní nosili. Když pak tu chtěl David vystavěti chrám, protestoval proti tomu, poněvadž by prý se tím způsobem stal božstvem rolnického národa. Nemysli si nikdo, že p. Vaněk snad žertuje, nikoliv, tváří se při tom velmi opravdově.

Z těchto a podobných výkladů následuje podle p. Vaňka, že židé jako všichni ostatní národové semitští přišli z arabské pouště.

Žádáš některé aspoň pravděpodobné důkazy? K ostouzení Písma sv. jich nyní více potřebí není.

Po těchto duchaplných úvahách přechází p. Vaněk ku kritickým dějinám starých obyvatelů Palestiny. Co tu uvádí, jsou výpisky z rozličných spisovatelů, kde jsou mnohem lépe podány. Nového, tím méně kritického nepodal p. Vaněk nic. Písmo sv., jemuž dosud jakákoliv historická nesprávnost vědecky nikým dokázána nebyla — neboť pouhé „sic volo, sic iubeo," kterým se protestantští také theologové podle svého ctihodného otce řídí i v historii Božího zjevení, nikdo důkazem nenazve — nemá žádné autority, za to však egyptská povídka o Sanehovi jest podle p. Vaňka nejvěrohodnějším pramenem ke kulturním dějinám kmenů jižní Palestiny. Kdybychom měli historii jakéhokoliv národa, psanou od kohokoliv, jakou máme v Písmě sv., nebylo by chválám konce, a nikdo by o ní tak frivolně nepsal jako o tomto drahocenném díle. I největší hloupost najde vždy dosti stoupenců a obhájců, je-li jen — proti Písmu sv.

Jako v předešlém spisku, tak i v tomto se blýská p. Vaněk často hebrejskými, nyní dokonce i arabskými slovy. Již tenkráte byla mu dána přátelská rada, aby toho nechal, poněvadž neumí čísti, ale p. Vaněk má svou hlavu a chce mermomocí ukázati světu svou nevědomost. Přečetných chyb uváděti nebudeme, nalezneť je snadno každý, kdo umí hebrejsky a arabsky jen slabikovati.

Tím bylo více řečeno, než spisek p. Vaňkův zasluhuje. Při nejlepší vůli nechápu, jak mohl v jisté recensi býti schválen.

Jerusalem. *Dr. Fr. Kyzlink.*

Moderní novelly. Sepsal *Ferd. Schulz.* „Salonní bibliotheky" č. LXXIX. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 272. Cena 1 zl. 50 kr.

Nevím, proč spis. právě tyto dvě své práce nazval „moderními"; ostatek je známo, že při nadpisech sbírek, cyklův a pod. už dávno „verba non sunt premenda." Novella „Z kulis života" má tento obsah:

Sklenář Voborník dovedně maluje na skle, při čemž mu pomáhá dcera Ludmila, stvoření chorobné. Svobodný statkář Borecký učiní u nich výhodnou objednávku, dívává se na postup práce a dívka se do něho podtají zamiluje. Statkář pohaní jednou vzdušnou postavu Flory na Ludmilině malbě, — dívka to považuje za výsměch své filigranské postavy i jest odhodlána otráviti se arsenovou kyselinou, které při své práci používá. Aby věděla, má-li právě dávku dostatečnou, čte chvatně ve farmakologické knize bratra medika článek o arsenu, tu však poznává, že arsen — positis ponendis — jest i vzpružidlem tělesných sil. Láska k životu vítězí. Za bratrova vedení dívka denně požívá trošky arsenu — a výsledek jest překvapující. Za domnělou urážku dostane Borecký od Ludmily kurážnou výplatu, nicméně podporuje tajně rodinu Voborníkovu a pak vydá se na delší cestu za obchodem. Když se vrátí, zajde ke sklenářovým, Ludmily však málem nepoznává: tak se „zvelebilo její vzezření." Dojat její krásou, vyznává jí lásku, Ludmila však — majíc sama vnady své za pouhý klam — arsenem se otráví.

„Majoratní pán" zavádí nás ve společnost šlechtickou, autorem tak oblíbenou.

Rodině Emericha, hraběte Orsického nadešel den nejtoužebněji očekávaný: narodil se jí nástupce majoratu, Eduard. Hraběnka Oktavie si jej vymodlila a milý Edoušek stává se učiněnou modlou celému domu, zvláště matce. Začíná dlouhá

kapitola hrabátkova tak zvaného vychování. Otec, duševně i tělesně sešlý, odevzdal starost tu úplně své choti a ona opět postoupila důležité její části hraběti Buchenheimovi, náruživému milovníku koní a všeho, co se sportem tím souvisí, „doktoru“ Schnepfovi, rodilému Sasíku, stárnoucímu marnivci o prázdné hlavě a chytlavém srdci a pak výlupku lokajů, Lorovi. Tak asi jedenáctiletý dovede se majoratní pán už podepsati, arci ne bez obtíží; umí za to výborně jezditi a tančiti, umí praktikovati panskou zlost hlava nehlava, má rád děvčata... nechme toho! Míjí léta a Edouš předčasně stává se hýřilem a hrubozrným vášnivcem, naseká 45 tisíc zlatých dluhů, prchne s jezdkyní do Brusselu, vystupuje tam pohostinu pode jménem Orsi, matka na smrt onemocní, otec přiveze si za přispění policie zdárného synka domů, domlouvá mu, Edouš se ze vzteku postřelí, pak však bujnost jeho ochladne, až jej vidíme s ozdravělou matkou a sestrou zotavovati se na Waldšterně.

Skončuji tento stručný obsah rád; není opravdu dvakrát milo zdržovati se v tom miasmatickém, habánovitě natuchlém ovzduší, jaké čiší z obou novell: nad první visí nezdravota fysická, z pode druhé zeje propast mravní bídy. Co do první novelly, neosměluji se rozsuzovati, jak jista je basis vypsaného děje, míním onen zázračný účinek otrušíku v lidský organismus; podotýkám jen, že již někde na str. 27. vytušíte katastrofu stránky 90. Proto zůstanete na konec chladni, o nic více nevzrušeni, než banalními slovy známého popěvku: „Láska a arsenik jsou dvě mocnosti: jedna žere srdce, druhá vnitřnosti.“ — Prý „Z kulis života.“ Ano na přítomném papírovém jevišti pohybují se nic více než aktéři, o nichž by Goethe řekl: „Athem holend — und erstickend, nicht erstickt — und ohne Leben.“ Ani potuchy, aby se zde před čtenářem rozvíjel jakýsi psychologický process; dle pochybné — sit venia verbo — theorie hotových událostí ukazuje se vám vždy jen určitá, hotová duševní rozpoloha, její příčinná souvislost s minulostí ponechává se dohadu. A jak vyhověno požadavku přirozenosti, svědčiž hlavně dialog. Dívka, vyrostlá za prachudých poměrů bez místnějšího vzdělání, statkář, který prý přestal už prvního dne po dokonaném čtrnáctém roce věku svého choditi do školy, — ti boří a tvoří vybranými slovy esthetické poučky, jako zosobněný Lessingův Laokoon. — Nebo co říci na př., když dívka jižjiž pozoufající jedním dechem odříká bratrovi celé tři tiskové strany, slušně proložené známými effektními třemi puntíčky! — Zastihujeme též několik nedověcností. Tak na př. způsob mučennické smrti sv. Ludmily vylučuje to, co psáno na str. 88. (distinkce mezi výrazem tváře mučennice a hrdinky); není vhodno chrám, velikým nákladem opravený, „vzácnou památku umění stavitelského“ nazývati o 20 stran dále „kostelem polozbořeným.“ Je to snad na první pohled maličkost, je však též poněkud charakteristická. Mimochodem podotýkám, že bych neschvaloval, aby k dosavadním odrudám naší kritiky přibyl i referat novellový (viz str. 7.).

Druhá práce působila a působí — aspoň na mne — právě opačně, než jak autor jí působiti zamýšlel; ano jsou zde místa, jež dráždí přímo k idiosynkratickému odporu. Jest-li po lidsku možno, aby takovým způsobem byl vychováván dědic majoratu, nota bene vytoužený, vymodlený, jediný syn hraběcí rodiny: pak mluví naše novella břitčeji, než koliknáct ostrých antifeudalních úvodníků.

Vytýkám zvláště, jak vylíčena vzdělanostní úroveň šlechty. Chvátáte při prvním čtení, abyste ve vypsané poušti nalezli konečně oasu protikladu, čekáte však marně; že generalisace je tu nepřípustna, uzná i strohý radikal, a tak se spravedlivostí věcnou úpí i spravedlivost esthetická. Rozvleklá kyrupedie mladého hrabátka jest četbou neutěšenou. Je-li Eduš napřed pořád jen houbou, vssávající bezděky vplyvy vnějšího okolí, řekne se, vždyť to bylo dítě; ale to dítě dospělo k samostatnému rozvoji své individuality, rozvoj ten bychom rádi sledovali, zvláště když nás vstupné stálo četbu 116 stran: tu však právě v nejlepším trčí nám v ústrety tři hvězdičky s poznámkou, že léta přicházela a odcházela, a že se „v paláci a rodině Emericha, hraběte Orsického, měnilo a změnilo velmi mnoho.“ Ještě citelnější je mezera v povahokresbě Edušově od jeho postřelení do vylíčeného výjevu na Waldšterně. Tak má kniha ráz vniterné neúměrnosti: napřed pohodlná obšírnost, potom chvat a kvap a tož tehdy, kdy hrdina knihy přestává býti passivní loutkou, jak už výše podotčeno. Namítne se, že snad chtěl autor ukázati, kterak vnějšek dovede otráviti dítěcí povahu, a registroval pak význačné toho následky. Úmyslu takového však spisovatel buď neměl, anebo měl-li jej, naprosto ho neprovedl. Svědčí o tom postava matky Edušovy, hraběnky Oktavie. Autor ji hned zprvu obklopuje zvláštní něhou, že k ní přilnete upřímnou sympathií, ukazuje vám — ač zavdy přemrštěně — její nábožnost, tak že se těšíte, jak vzorná asi to bude matka; to jest z počátku novelly; a konec vyznívá touto quasieffektní pointou. Jsme na Waldšterně s Edušem, okřívajícím po osudném výstřelu, s jeho matkou a sestrou.

„Bohu díky!“ hraběnka sepjala svraštělé ruce na srdci a vděčně vzdvihla teskné oči své k nebi. „Jest zachráněn!“

„Zachráněn tvými bolestmi a tvou láskou!“ komteska přistoupivši k matce přitulila se k ní.

Matka a dcera trvaly v dlouhém objetí.

Ze všeho toho kde kdo by soudil, že Oktavie jest matkou — andělem. Dokud jde o Eduše jako nemluvně, chápete a bez nelibosti přijímáte výbočky mateřského enthusiasmu. Ale najednou nastane vychovávání Edušovo, a tedy právě nejdůležitější Rodus mateřské lásky. Jak jste sklamáni! Stránku od stránky netrpělivěji se tážete, jest-li — pro Bůh — možná, přirozeno a přípustno, aby šlechtična, horlivá křesťanka měla do sebe tolik mateřské neprozíravosti, naivnosti, slepoty až upřílišené? Nikoli! Sympathie mění se v pravý opak a rád bych věděl, kolik čtenářů dovede spolknouti přítomnou literarní stravu bez trpké marginalní poznámky. A co teprve máme mysliti o matce, která v pozdější fasi děje ubolévá, když Eduš celé dni a noci se toulá a přece nemá proň slova domluvy, ano sype mu „peněz tak hojně, že mladý hrabě musil až přemýšleti, jak by je rychle utratil“ (str. 226.)! Co mysliti o křesťanské matce, vidí-li, jak její syn v kapli (!) znásilňuje prchající děvu, a přec o té ošklivině smýšlí, jak vypsáno na str. 236. a d. Úsudek zní krátce: tyto myšlenky jí autor jednoduše suggeruje a jeho odpovědnost jest tím větší, že

pathologický zjev — krom té drahé duše! — opičí lásky věnčí na konec gloriolou. — Totéž přetrhané pásmo ukazuje i povahopis hraběte Emericha. Napřed nevýslovně touží, aby měl syna, na konec projevuje až nad své síly energickou činnost, aby uprchlého mohl přivésti zpět, a uprostřed — naprosté nic, ani řádečky, jíž by se jevila účast otcova co do vychování jediného svého mužského potomka, a přece zase ty výtky hraběti Buchenheimovi (str. 253. a d.). Toť trochu mnoho.

Charakteristika ostatních osob jest vesměs důslednější a určitější. Dialog je málo přirozený, někde i nemožný, na př. demonické rozmluvy Lorovy, stylisace dětských rozoumků v Edušových, vypravování guvernantčino (str. 162.) a j. Značný rozsah novelly jest výsledkem epické šíře, s jakou autor vykládá a líčí na celých stránkách, co by účinněji vystiženo bylo stručným odstavcem, prostým nechutných tautologií; navrhoval bych pro tuto vadu — i jinde hojně rozšířenou — název „hydrops belletristica.“

Řekli jsme upřímně, co se nám v „Moderních novellách“ nelíbí. Nebudiž nám to vykládáno ve zlé. V době palčivých themat a krystallisace slovesných útvarů potřebí hlavně upřímnosti, jsme-li tím oním spisovatelem pozváni „zum Ritt ins alte romantische Land.“

J. J. Vejchodský.

Naše knihovna. Řada I. Seš. 24.—35.[1]) *Josef Konrád:* „Albatros.“ V Praze 1892. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 477. Cena 2 zl.

Objemná kniha o třech oddílech, tušíme, že posud nejobsažnější dílo, jež p. spisovatel napsal. A díme již předem — také nejslabší. Celý děj připomíná nám živě pohádky z mládí o bohatém králi, jenž chudému nápadníku své dcery slíbil ruku její jen tehdy, až přinese na př. „živou vodu“ z dalekých krajin či vykoná některou jinou stejně nemožnou práci. A mladík jde, bojuje s draky, překonává tisícerá nebezpečí pomocí víly, jež objeví se vždy, kdy jest mu nejhůř, zvítězí a je z toho svatba. Jen jediný rozdíl: kdežto při pohádce věděli jsme již předem, že vše, co se nám vypráví, je pouze hezounkým výmyslem — předkládá nám p. autor svoji pohádku s tak vážným přesvědčením o její pravděpodobnosti, že se čtenář — dle své povahy — buď musí zasmáti — či rozmrzeti. Stačí snad, aby každý si s námi souhlasný úsudek utvořil, uvedeme-li obsah — tak stručně, jak jen při bohatosti „děje“ bylo možno.

Ve Splitě vstupuje pyšná loď „Orion,“ majetek Savy Daničiće, poprvé na moře; kolem ruch a shon — jen dcera Savova, Klementina, jest nepřítomna — „čeká na svého miláčka“ Marka Ristoviće. Láska jejich byla tajná — ale dnes, právě když již se loučili, přistihl je Savo Daničić. Mladík čekal výčitky, ale Daničić jej pouze pozval k sobě — zdvořile a vážně —

[1]) K závěrečné poznámce (str. 340. letoší „Hlídky literarní“) o ceně jiného díla této sbírky píše nám nakladatelstvo, že kniha vyšla jen v $8^1/_2$ sešitě (ne ve 14) a že při slušném honoráři a při našich poměrech literarních nelze archu levněji čítati než za 7 kr. K tomu podotýkáme, že mýlka v počtu sešitů zaviněna nepravidelným postupem ve vydávání jednotlivých děl.

a konec rozmluvy vyzněl ve slova: „Až budete mít takové jmění, jaké jest uloženo v mém parníku, bude moje dcera vaší; do té doby zapovídám si veškeré styky!“ Krutá podmínka — viz „živá voda“ — nedivíme se, že Marko volal víly na pomoc. Ale co mu zbylo — šel tedy dobývat toho bohatství. První krok nebyl sice příliš dobře volen, ale bylo to aspoň něco. Stal se vychovatelem — ovšem za romantických okolností: zachránil před utonutím hraběte Ornatowského a jeho syna tím, že sám se vrhl do vln, aby ulehčil loďce. Byl blízek smrti, avšak zachráněn neznámými plavci, jichž vůdce k Markově úžasu znal Klementinu! A pověděti nechtěl za žádnou cenu, jak. Jen na rozloučenou zapěl z dálky píseň — o Albatrosu. — Na to následuje trocha zeměpisu; Marko s hrabětem vykonal velikou cestu. Vzpomínal své milenky stále, ale jmenovitě kdysi o štědrém večeru. Tiskl ke rtům svadlou jasmínovou větvičku, již mu dala při posledním loučení a přál si tolik ji vidět — v tom „zaskřípne z venku okenice a do pokoje vpadne papír a v něm: podobizna Klementinina!“ Marko je všecek udiven — ale hůře je, že i čtenář začne vrtět hlavou, neboť: z dálky zní píseň o Albatrosu! Následuje celá řada otázek: jak, kdo, proč, kde atd., jež si mohl autor dobře uspořit, neboť si je klade čtenář bez toho netrpělivě sám.

V Monaku se Marko s hrabětem rozešel, zavedl syna hraběcího do herny, a vsadili jako žertem — a značně oba vyhráli. To by nebylo tak divné — v romanech stává se to dosť často — ale divnější je, že Marko, právě když shrabuje vyhrané zlato, slyší za sebou hlas: „Zde vyhráváte zlato, jímž si vykoupiti chcete Klementinu Daničićovu? Jak ubohý jste, ó Marku Ristovići!“ Marko se rychle obrátí — ale kde nic, tu nic! — Albatros! — Hrabě vypoví Marka za to, že mu kazí syna. Marko hází vyhrané zlato do moře, což je zajisté stejně šlechetné jako v obyčejném životě vzácné jednání — na štěstí v obálce, již mu hrabě odevzdal, nalézá honorář — dvacet tisíc franků. To stálo za to! „Až posud neměl Marko odvahy, aby se poptal, kolik stojí taková loď, jako jest „Orion,“ praví autor dosti naivně — nu, teď se smí aspoň poptat! — V Terstu setkal se s Josipem Škaricou, dle slov i jednání notným lumpem, jenž zavedl Marka do vykřičeného domu. Z počátku se Markovi vše hnusilo, ale později víno a krása děvčat popletly mu hlavu. Již se dal do hovoru s jednou kráskou, v tom však ucítil vůni jasmínu (viz nahoře: větvička), vydychující ze šátečku, jímž mu děvče chtělo utřít hlavu, vzpomene na Klementinu, vyrazí ven, a tam na schodech zaslechne hlas: „Jak vás ctím, ó Marku Ristovići!“ — Albatros! A zas nikdo, kolem samé zavřené dvéře! „Marko jen zavrtěl hlavou,“ ale čtenář, ten hlavou už nevrtí, začíná se usmívat anebo zlobit — a kniha je zabita. Ať už Marka potká cokoliv, víme už předem, že je to všechno „jen tak,“ je tu Albatros, a „Orion“ bude Markův.

A následuje toho ještě velmi mnoho. Předem: Škaricovi jsme křivdili, nebyl vlastně lump, nýbrž znamenitý obchodní talent: naskytl se mu výhodný obchod, jen peněz do něho neměl. Svěřil se Markovi, ten dá svých 20 tisíc, potřebný zbytek sežene Škarica a začnou dohromady. Rozumí se, že se vše daří výtečně, jinak by Marko do smrti nezbohatl a povídka by vypadla příliš dlouze. Jen neopatrným je Marko až k nepochopení. Vydá se s velkou sumou peněz na cestu roklemi, o nichž ví, že jsou plny loupežníků, vydá se tam

přese vše zrazování, beze všeho průvodu. Také to dopadne podle toho. Je přepaden, loupežník, jenž se mu dříve přestrojen za žebráka nabízel za průvodce, jej obere a shodí do řeky. Markovi se ovšem nemohlo stát nic, protože musel zbohatnouti, ale bylo přece zle, nemohl ven. Čtenář bezděky volá Albatrosa, a ten už je tady. Jakýs „cizinec" vytáhne Marka po provaze, cestou vypráví mu o vyloupení vojenské kasy, jména svého neudá, jen na rozloučenou zvolá: „Albatros!" a zmizí najednou, jakoby se propadl. Marko si oddechne, myslí, že už ze všeho vyvázl — ale autor je nemilosrdný. Najednou vidí Marko ve sněhu přikrčeného Memiće, loupežníka, jemuž sotva právě vyvázl. Zbraně nemá, nuže „jako dravec". vrhne se na Turčína, ale ten se svalí bez vlády — je zmrzlý. Co teď? Vezme mu svou tobolku, a chtěje býti šlechetným přiváže Turka ke koni a odevzdá jej na strážnici v Čemernu. Tam nastal jásot. Turčín, jenž zatím ožil, nebyl Memić, ale sám náčelník lupičů Mehmed Radonić, na jehož hlavu vypsána cena 500 dukatů. Vše gratuluje Markovi. Za to druhého dne bylo zle. Marko prohlášen za zatčena, neboť Radonić naň udal, že jest jeho společníkem, že s ním vyloupil vojenskou kasu a ze msty jen že ho udal. V tobolce, jíž Marko posud byl neprohlédl (!), skutečně nalezeny ony peníze — marno vše zapírání. Marko odsouzen k smrti. Následuje několik stran nářku, ale ten smrti neodvrátí. Již slyší rány — to Radonić popraven, za chvíli přijde řada na něho: v tom otevrou se dvéře, důstojník vejde, salutuje, vede ho k generalu a ten gratuluje, neboť Marko jest nevinen! Marko ani nemrkne, čekal to, věděl, jak praví, že i „kdyby již pušky naň vystřelily, neznámá ruka by byla zachytila kule." Má pravdu, chyba jen, že také čtenář to věděl a proto při všech těch hrůzách zůstal náramně chladný. Marko si našel nový vlastní obchod, a „brzy se mohl směle postaviti po bok nejbohatším druhům v širém okolí." Potud první oddíl: „Marko Ristović."

Druhý: „Klementina." Ta zatím vzpomínala a bojovala s otcem, na němž si vyprosila lhůtu tříletou. Aby nemyslila, že na ni Marko zapomněl, o to se postaral Albatros, podstrčiv jí psaní opět s onou tajemností, v jaké byl mistrem. Divení se a doufání. Hůře bylo, když přišla zvěst o uvěznění Marka. Otec zuřil, zapřel Marka, a Klementina? Čekali jsme, že nebude přec věřit, že by miláček takové špatnosti byl schopen. Ne, ona věří, ale „i zločinci podá svoji ruku." Na štěstí pomohl zase Albatros listem, v němž vše vysvětleno. Nejhorší zkouška přišla v novém nápadníku, kapitanu Zampierim, do něhož se ne dcera, nýbrž otec přímo zamiloval. A kapitan byl chlapík, chtěl si dívku vzít i proti její vůli, ale vyvedl hloupost u statného, zkušeného kapitana nepochopitelnou. Maje za prudké bory konati na moři cvičení s lodí, chtěl, „veden citem" mužstvo, po vydatné hostině podnapilé, ušetřiti, a zajel pěkně do přístavu, a když druhého dne se objevil viceadmiral a vlajkou na své lodi mu z dálky dal znamení, aby ihned po člunu vstoupil k němu na loď, kapitan, tuše důtku, „snad z roztržitosti, snad zúmyslně ani nedal na vyzvání odpovědi" a teprve později vstoupil na loď viceadmiralovu. Následuje dialog, jaký asi posud nikdy nebyl veden mezi viceadmiralem a kapitanem, postiženým při zřejmé neposlušnosti. Teprve při výsledku rozmluvy pochopíme, proč tak mluviti m u s i l i! Kapitan nabízí viceadmiralovi „všechno svoje jmění" (!), zamlčí-li jeho přestupek. Ten se sice dokonce návrhem tím neurazí, ale klade

za podmínku: zříci se Klementiny! Á, to je jiná, čtenářovi svítá! Kapitan svoluje, ač s těžkým srdcem. Že slibu nedostojí a přece do domu Daničićova vejde, aby v námluvách pokračoval, na tom čtenáři málo záleží, ví, že Albatros, chci říci viceadmiral, si dovede pomoci. A také ano; když byl Zampieri v nejlepším, přišel list, jímž uložena výprava do východních moří. Odstraněn! Vrátil se teprve po roce sestárlý a znavený, ale přijat od Daničiće stejně vřele, ba i pozván na výlet do Dubrovníka k velké slavnosti. V tom z čista jasna objeví se v domě: Marko Ristović. Tím jménem effektně končí druhá část.

Třetí „Albatros" je kratičká. Zděšení nad příchodem Markovým, avšak Zampieri se vzchopí a beze všeho ženichu šlechetně ustupuje! Po tom, co o povaze jeho nám autor posud pověděl, je to, řekněme, trochu silné překvapení. Na to smíření — a svatba? Ne, spisovatel potřeboval ještě trochu bengalského ohně, proto dal lodi „Albatrosu," vlastnictví Markově, shořeti právě ve chvíli, kdy se jí chtěl Marko tchánovi pochlubit. Chudák si zoufá, loď není pojištěna, ztratil tedy vše a proto se zříká Klementiny. Ale starý Savo toho nepřipustí. Máme ho silně v podezření, že jako čtenář věděl i on napřed, že to tak nezůstane. A nezůstalo! Přichází dopis od Albatrosa — viceadmirala, v němž oznamuje, že dal loď pojistiti se vším nákladem a zároveň konečně vyjevuje, proč se o Marka staral: jest jeho otcem, ale nesměl nikdy a nebude směti veřejně k němu se hlásit! Upřímně řečeno: Albatros, starý viceadmiral, jenž sleduje svého syna krok za krokem, hází mu podobizny milenčiny do pokoje, stojí za ním při roulettě, čeká naň na schodech vykřičeného domu, vytahuje ho z propastí atd. atd. — ne, tak si p. spisovatel se čtenářstvem přec jen zahrávati neměl! A to tím méně, že v náhradu za čirou, naivní nepravděpodobnost děje nepodal ani zajímavé charakteristiky osob ani plastiky líčení, naopak celé vypravování je nekonečně rozvleklé a unavující. *Method Zavoral.*

Laciná knihovna národní. Serie XVI. seš. 13.—15. *K. M. Čapek:* „Nejzápadnější Slovan." V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 144.

Kdo četl sbírku prvních prací spisovatelových, toho nová práce překvapí. Nejrázovitější povídka sbírky a nejlepší „Němák" dávala tušiti, jak už samo ohlášení celého podobného cyklu napovídalo, o budoucí činnosti v tomtéž vážném socialně-realistickém směru, jaký sleduje několik našich ostrých pozorovatelů realistů. A zatím jiné prvky prvních povídek to byly, které vyhraňují se v určitý ráz tvoření Čapkova. Nápadný už poněkud sklon k pytvě nemocné, abnormalní mysli hluchoněmého sazeče, jistý a ostrý krok na poli exotismu v povídce San Jago, to byly ony živly, jež tu opět oživují a v sesílené rázovitosti vystupují, dodávajíce už celé dosavadní tvorbě Čapkově určité literarní známky. „Nejzápadnější Slovan" čili „historie o třech kapitolách" totiž romantické, realistické a naturalistické, má s Němákem obdobný vztah v námětu psychiatrickém, s povídkou pak San Jago ve svém historickém exotismu, jenž uveden na scenu zásobou spisovatelových kulturních vědomostí, spoustou vědeckých podrobností a zevrubností, jakou už povídka ze španělského života zarážela. Leč proto nemá povídka ráz a nudu nějakého pseudo-

vědeckého a pseudo-romaneskního rozboru, oba prvky slévají se pod pérem spis. v pevnou stavbu dosti zajímavé povídky.

Spisovatel obral si tu za předmět člověka stiženého horečným blouzněním a jeho blouznivý sen před vypuknutím horečného záchvatu. Sen tento vypracovala si nemocná mysl na základě skutečných podnětů, jež ovšem přerodila ve fantom. Universitní posluchač chodí ze svých astronomických studií domů zapadlou malostranskou ulicí. Studiem podrážděná a vysílená mysl jeho utkví tu na zadním průčelí jakéhos paláce, jehož brána z vnitřku zazděna a vně zabedněna deskami do polovice vrat. Ticho odlehlé uličky, zazděná brána, rokokový portal a pochmurné vzezření celého průčelí splétá se ihned v mysli jeho s vidinami jinými příbuznými. Zastaviv se, vidí najednou přijížděti kočár s livrejí z doby rokoko a damu v úboru rokokovém vystupovati a kráčeti do vnitř paláce. Střízlivá skutečnost mizí a nemožný fantom dobývá si v mysli práva skutečnosti. Vidina po novém podráždění mysli a při vynoření se týchže skutečných podnětů se stupňuje, vyrůstá a vede blouznivce do vnitř paláce, zaplétá ho v příhody milostné s neznámou, tajůplnou damou, jež smutně skončí: jako vidina vyhozením umělce z paláce a jako skutečnost odvezením do nemocnice. Toť kapitola romantická. — Následuje kapitola realistická. Nemocný přestál krisi, a pamět jeho jest strhána: „tabula rasa“ jako po narození. Pomálu, pomocí rozumného návodu doktorova vrací se nastřádané před nemocí představy, ale nejúporněji ač nejasně sám blouznivý fantom, jako nejbližší při zpětném pochodu probouzející se činnosti rozumové. S ním a po něm, jak stále určitěji vystupuje, vracejí se i jiné představy staré; co se jen nechce a nechce vrátit, jsou astronomické a mathematické poznatky úsilným studiem nabyté. Na této zpětné cestě duševního probuzení provází spisovatel rekonvalescenta celou kapitolou realistickou, a dozvuky tohoto pochodu jsou i v kapitole naturalistické, jež uvádí ozdravělého už do života, do práce, až docela vymaní se z područí svého snu a splyne se skutečností střízlivou jako bodrý, žertovný a obtloustlý otec rodiny, přednosta poslední stanice západní dráhy české, těsně před hranicemi bavorskými — tedy nejzápadnější Slovan v Čechách.

Napínavosti, která, jak přirozeno u takového námětu, ke konci ochabuje a uklidňuje se, prospěl spisovatel schválně asi voleným zatajením předznaků nemoci v kapitole romantické, jichž ovšem nemocný sám, jako vyprávěč celé povídky, znáti a pozorovati nemohl. Technicky jest předvedení hrdiny dosti neobratné. Kapitola romantická, která sama o sobě by byla hyperromantickou vidinou à la Hoffmann a ukončena vtipným a čtenáře překvapujícím rozuzlením v nemocnici, stačila by jinému spisovateli na sensační povídku, povýšena tu kapitolami následujícími na práci vážnější, umělecké tendence. Zájem a napínavost se sice v těchto dvou kapitolách už drobí, ježto děj pozbývá pevné dramatičnosti a rozčleňuje se na drobné, nepatrné dílce vyhledáváním skutečných prvků a podnětů, jež se spředly v první hlavě ve tkanivo neproniknutelné fantastické vidiny. *P. Šup.*

Matice lidu. Red. J. Hrubý. R. XXVII. č. 3. „Jan Amos Komenský.“ Napsal *Jan Mrazík*. V Praze 1893. Str. 160.

Opozdělě vydán ještě „Maticí lidu“ na oslavu třístaletých narozenin Komenského jeho životopis. Jest pouhou chvalořečí na Komenského, v němž vidí spisovatel „vzor dokonalosti lidské,“ vzhlíží k němu „s posvátnou úctou,“ spatřuje v něm „ideal člověka“ (str. 150.), velebí jej jako „velikého paedagoga,“ jako „velikého učitele lidstva, jenž učí hluboké, jediné pravé životní moudrosti,“ jenž prý „druží se k nejpovýšenějším duchům, ke Konfuciovi, Mojžíšovi, Sokratovi, Kristovi...“ (158), jemu se „dnes lidstvo klaní“ (160), a praví o něm, že byl „z nejslavnějších, nejdůstojnějších hierarchů, co jich kdy která církev měla“ (113) atd.

Z tohoto již poznati, jak spisovatel přepíná a nadsazuje. Opakuje ovšem zase frase o „duševně zakrnělém středověku“ (7), o „jhu, v němž církev římská po staletí držela všecky křesťanské národy i s jejich panovníky,“ o „všemohoucím papeži,“ o „koruně mučenické“ českého národa (8).

Jaký duch vane knihou, dosvědčují i tyto ukázky. Vyjednávání mezi králem Jiřím a papežem nazývá spisovatel „nedůstojnou a neprospěšnou hrou,“ a lituje, že „ani Rokycana, ani král Jiří neměl zmužilosti, aby jí dokonalým odstoupením od církve římské rázem konec učinil“ (16). Jednota Bratrská jest mu idealem, „vzpomínka na ni oživuje a posiluje národ“ (160), a proto nadšeně, ale spleteně dí: „Ať si soudí kdokoliv a s jakéhokoliv stanoviska o Jednotě Bratrské, ať shledá ji se stanoviska obecného života nepraktickou, ať vytkne jí s hlediska politického nezkušenost a nediplomatičnost, ať se stanoviska národního v opuštění domoviny vidí chabost a snad i nedostatek vlastenectví; v jednom přece — a právě v tom nejvyšším — musí s úctou o ní promluviti: její věrnost k zásadám, na nichž byla založena, jest jí ochranným štítem proti posudkům pochodícím z nevalného porozumění její základům; její mravní povaha jest vyvýšena nad všelikou kritiku, nad všeliké o ní mudrování; zde jenom jediné jest možno u každého, kdož nemá úmyslu zlehčovati; zde jen úctyplný obdiv jest na místě; a nám, příslušníkům téhož národa, z něhož tato společnost vyšla, vděčné vzpomínky a všeho dobrého následování musí býti příkazem!“ (17.) A přece hned na str. 22. praví spisovatel, že „v době čtvrtstoletého mohutnění doznala Jednota ve svých základech znamenité změny,“ tak jako přese všecko velebení husitské slávy přiznává na str. 47., „že jméno české nemělo od válek husitských v západní Evropě nejlepšího zvuku“!

Vůbec je spisek nabubřelý a povrchní. Mnoho slov, ale také mnoho plev. Nesprávnosti věcné také se vyskytují. Na př. Mikulášenci a Adamníci nebyli jednou sektou! (11.) O rodišti Komenského a o rodině jeho (32) měl si spisovatel všimnouti novějšího bádání; jeho údaje neobstojí již s pravdou. Poňatovský byl knihovníkem v Náměšti, a ne v Náměstí (72) a j. — Vzor bombastu a citlivůstkářství jest na str. 74., 75., 135., 145. a j. Až příliš nevhodně líčí se smrt Komenského (148, 149), o níž přece sám spisovatel neví, jaká byla.

Jak zaujat je spisovatel protikatolickými zásadami, dokazuje i tím, že doporučuje čísti o pronásledování nekatolíků v zemích

českých po bitvě Bělohorské dílo T. Bílka: „Reformace katolická“ (56). Proč neupozorní zároveň na spis J. Svobody T. J. proti tomuto spisu vydaný? — Překrásně se také čte na str. 142., že Komenského pro jeho blouznění prorocké „kaceřovati může jen nerozum anebo zlomyslnost,“ a že „nejméně jsou oprávněni vynášeti soud nad Komenským pro toto jeho poblouzení lidé, kteří ještě dnes, kdy příčiny vidění takových jsou vědecky objasněny, každou chvíli jsou ochotni věřícím novodobé zázraky a zjevení doporučovati i ‚vyšší původ‘ jejich dokazovati.“ Tu již nezbývá než říci, že náš p. spisovatel je zcela jinak oprávněn vynášeti soud nad jinými, a jeho soud nemůže býti ani nerozumný ani zlomyslný, vždyť má za podklad vědu!!

Dědictví Komenského, t. j. myšlenky, jež ve spisech svých byl uložil, musí býti, jak praví spis., v plném rozsahu, v celé své velikosti a všestranně lidu našemu zjeveno a podáváno. Duch Komenského má vše pronikati. Pevně však máme za to, že kdyby sám spisovatel proniknut byl duchem Komenského, že by i tento životopis jeho dopadnul skromněji, střízlivěji a věcněji. — Spisu tohoto „Maticí lidu“ vydaného pro lid náš nedoporučujeme. *Jan Tenora.*

Modrá knihovna. Vyd. Dr. V. Řezníček. Čís. 6. *J. Váňa:* „Úvahy a povahy.“ V Praze 1892. Str. 174. Cena 56 h.

Bohatý výběr překvapujících myšlenek a úvah, přeložených dílem z ruštiny, dílem z angličiny upoutá vzdělaného čtenáře. Spis. chce asi ve vzdělané společnosti české rozšířiti vědomosti, chce jinde vychovávati a dodávati chuti k práci. Tak sám místo předmluvy určuje úkol knihy, důraz klada na vlastenecký výchov, učenost a práci. Byť jednotlivé články nebyly vždy s našeho stanoviska bezvadny, přece pro čtenáře sečtělejšího budou zábavou i poučením.

„Křesťanská zásada odpuštění a souboj“ ukazuje souboj jako zbytek barbarství, jež znova ve společnost se plazí, kdy křesťanská zásada odpuštění do pozadí ustupuje i s jinými naukami křesťanství.

„Myšlenkové třísky z Gercena“ obsahují mnohou jiskřičku pravdy. Běloruský sedlák utlačený Poláky jest příčinou otroctví ruských pánů. Pěkná jest kritika literatury franzouzské před válkou r. 1870. Vše nese na sobě ráz nepokoje a neduhu. — V „bezdětných ženách“ líčí hrubou sobeckost žen, jež, nezůstavše v panictví se provdaly, nemají dětí a starají se jen o svého pinčlíka. — „O stavitelství“ starém dí, že dýše mysticismem tajůplného posvěcení, nové pak nuceností, licoměrností, anachronismem. — „Kletba žen“ vytýká ženám naší doby, že nevědí, proč na světě jsou, že nejsou jedině k zahálce, nýbrž ku vzdělání a práci. — „Chrám Boží“ bude uskutečněn, až lidstvo bude nadšené sebevědomím, že vše sebou nese ku zbudování města Božího, o němž psal sv. Augustin. — O povaze „anglického dějepisce lorda Macaulaye“ přeložil z Tainea. Stojí před vámi v slovech i skutcích postava přímého, praktického Angličana, bystrozrakého a prohledavého dějepisce. Podivujeme se jeho důkladnosti, živosti, autoritě a jistotě v úsudku. Že byl někdy nespravedlivým stranníkem protestantismu, není tu ovšem zmíněno.

„O povaze a poesii lorda Byrona“ přeloženo z Macaulaye. Psychologicky a historicky odůvodňuje jeho povahu, podává krátce kritiku a jednostrannost osob Byronových a jest přesvědčen, že potomstvo sice mnoho zamítne, ale mnoho též zahyne až teprve s řečí anglickou. Stať není prosta stop po t. z. moralce pro genia.

„Dilettanti v nauce a cech učenců“ od Gercena vyličuje boj o nauku, jak privilegium učených kast strhnouti v massy lidu a sevšeobecniti, z toho pak vyvozuje rozdíl mezi dilettanty a učenci ex officio.

„Macchiavelli“ od lorda Macaulaye obhajuje osobu Macchiavelliho názory tehdejších Italův a porušenou mravností doby té.

„Ruský spisovatel N. V. Gogol“ dle ruského od Polevého líčí životopis Gogolův, jeho literaruí činnost, přechod z idealismu v realismus i psychologický postup jeho života.

„Postavení J. A. Komenského“ dle angl. hlasu zpracované, líčí boj mezi církví katolickou a ruchem reformačním ve školství, kde jest J. A. Komenský náčelníkem realistické školy ve výchovu.

„Klasicismus, romantismus a realismus,“ jich poměr a vzájemný boj pěkně vyličuje Gercen. *F. Ú.*

Augustina (sic) **spisy**, sv. I. Památky sv. Augustina, biskupa Hipponského. Životopis a spisy vybrané. Perioda I. Od r. 354. až do návratu do vlasti r. 388. I. díl. Úvahy a zprávy životopisné i spisy napsané v Kassiciaku. Sepsal Frà *Fr. Doubrava,* kněz r. řádu malt., Caud. th. V Praze 1893. Nakl. B. Stýblo. Str. 394. Cena 1 zl. 80 kr.

Byv požádán podati zprávu o podniku tomto, doporučuji jej co nejlépe ctitelům velkého světce i myslitele. Dílo bude velmi pracné i nákladné, bude tedy podpory potřebovati. Prvý svazek obsahuje Augustinovy noční dumy o vlastním životě, pak některé doplňky životopisné a hlavní rysy filosofie hellenské a konečně přehled a rozbor lit. činnosti v Kassiciaku.

Překlady p. spisovatelovy čtou se celkem pěkně, a jsou, pokud jsem je mohl probrati, správné. Též údaje dějinné a naukové jsou, pokud jsem dílo stačil přečísti, správné. P. spis. ovládá znalecky svůj předmět i odbornou literaturu.

Mám-li projeviti spravedlivý úsudek též na druhou stranu, tedy myslím, že nebylo třeba probírati cizí filosofii tak obšírně. Dále jest si přáti přehlednějšího uspořádání a méně citatů — p. spis. má právo mluviti více sám; k přehlednosti přispěje mnoho, když p. spis. svoje slova a slova sv. Augustina rozliší také tiskem.

Přeji dílu, které znamená u nás opět jedenkráte literarní čin, všeho zdaru. *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Libuše, Matice zábavy a vědění. „Potměchuť.“ Povídky a kresby z Podhoří. Napsal *Karel V. Rais.* (1884—1891.) V Praze 1892.

V první povídce („Sekáči“) líčí se nám sekáč Vencka jako opilec a karbaník, jehož žena dobrá Baruška proto se utopí. Družka Baruščina Mařka jen z lásky k jejím dětem přijímá nabídnutí Venckovo a stává se jeho manželkou, jehož pak stálostí, dobrotou svojí přivádí k polepšení. — „Špáta,“ vychloubavý nádeník, má štěstí: zdědí po bezdětném strýci 15.000 zl., ale brzy je s dědictvím „hotov.“ Práce nechal a dělal jen „pána,“ vše zařizoval „elegantně“ a „elegantně“ také rozhazoval, v čemž mu pomáhala obzvláště matka jeho. Na slova své dobré a starostlivé manželky Barušky nedbal; tato proto předčasně zemřela. Po její smrti chtěl si vzíti za ženu nějakou dle své chuti, vzdělanou, avšak otec této jeho vyvolené byl

obezřetný a prohlédl na úřadě dříve knihy, dle nichž neměl Špáta již ničeho, leč co měl na hotovosti v tobolce; a toho bylo tak málo, že p. Křančil ženicha určitě a na vždy odbyl. S penězi pozbyl Špáta brzy i rozumu, zastřelil vlastní matku a musil býti odvezen do místa bezpečného. — „Zlý člověk“ je Vincenc Kaboučin, pověstný lakomec a mládenec, který svou zlost vylévá zvláště na rodinu Prokopa Stínila, který jest tak šťasten, že má za manželku onu, o jejíž ruku on, Kaboučin, nadarmo se byl ucházel. Stínil přišel do dluhů u rozličných osob; Kaboučinovi podařilo se právě tyto dluhy skoupiti; sok nemohl nenasytnému a zlomyslnému lakomci zaplatiti a dočkal se toho, že již měl statek jeho býti prodán. I prosil Kaboučina, ale tento na jeho neštěstí se jen pásl a by Stínila „dorazil,“ brzy na to jedné noci statek jeho zapálil. Dověděv se však, že při ohni manželka Stínilova, jeho bývalá vyvolená, popáleninami a pádem vzala za své, byl ukojen ve své zášti a v poslední vůli všechen statek svůj poručil dětem Stínilovým a pak se oběsil.

Všechny tyto povídky obsahují mnoho poučného a čtou se, ač obsahem tak vážny, velmi mile; neboť p. spisovatel umí vypravovati poutavě a s humorem mírným. Jen to vytknouti třeba, že dává často skončiti samovraždou. V poslední krátké kresbě „Z podhorských pamětí“ p. spis. chce míti z p. faráře vřelého přívržence Husova, neboť mu dává takto mluviti k farníkům, kteří přišli, aby jim půjčil k oslavení památky Husovy hmoždířů, na faře uschovaných: „No, to je hezky od vás, že na něho pamatujete! Hmoždíře si vezměte, a přijdu se taky podívat!“ Taktéž se nám nelíbí v kresbě „Školáci“ vypravování o zaopatření zlodějského Voříška svátostmi umírajících. Vzbuzuje se tam v čtenáři chybné mínění o svatých svátostech, když hned po odchodu knězově nemocný pochutnává si na ukradeném zajíci. — Kniha by byla pro lid velmi poučna a odporučení hodna, kdyby byla prosta vad právě vytknutých. *Fr. Pospíšil.*

Zábavy večerní. R. XIII. č. 2. „Dítko Marianské.“ Napsal *Ch. Reid.* Z anglického přeložil *Alois Koudelka.* V Praze 1892. Nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

Mladá dívka Rénée Leighová přistěhovala se po smrti otcově z Francie do rodiny bohatého strýce Mra. Leigha, svého to poručníka, bydlícího v Clarendoně, větším městě jihoamerickém. Rodina, jížto členem Rénée se nyní stala, jest přísně protestantskou, hlava její, Mr. Leigh, byl vzorem přesvědčení náboženského, jenž skoro sám za své peníze vystavěl krásný kamenný chrám svým souvěrcům, jehož dcera zasnoubena byla učenému a horlivému pastoru anglikanskému. To vše učinilo na Rénéi dojem bolestný. Ztratila nejen svůj domov a přátely své, nýbrž také domov duše své. Bylať katoličkou s tělem i duší, byla dítkem Marianským, jak se sama ráda nazývala; svatostánek Boží býval jí nejmilejším místem, časté sv. přijímání největší radostí — a nyní dostala se do poměrů takových! Však důvěrou v Boha a v ochranu Marie Panny, již srdečně jako Matku svou ctila, vzmužila se, pokládala to za vůli Boží, že jest právě v takovém místě.

Poznalať brzy, že může zde vykonati dílo veliké. Bylo jí ovšem často slyšeti útoky na pravdy náboženství katolického, ale — díky jejímu výtečnému vzdělání v pravdách svatých — útoky těmi nebyla nikterak v rozpaky uvedena, nýbrž naopak odpůrce své dílem k mlčení přivedla, dávajíc na jevo, že ví, jak velice schází u protestantů poctivá láska k pravdě a to „přesvědčení," kterým se honosí, dílem ukázala cestu k pravdě a byla nástrojem navrácení do církve katolické důležité a velmi vážené osobnosti v Clarendoně, Hadriana Stanmore. Pak pojala úmysl postaviti svým nákladem v Clarendoně katolický chrám, kterýžto úmysl přese veliké překážky a nesnáze zdařil se. Mimo to konala i jiné skutky lásky křesťanské vyučováním mládeže, navštěvováním a podporováním chudých a nemocných. Neměla úmyslu podati ruku někdy muži, ale na radu kněze P. Gerarda, ji přesvědčivšího, že s horlivým konvertitou, Stanmorem, ve stavu manželském může tím více působiti pro dobro sv. církve, zasnoubila se s tímto mužem. Leč ještě v době zasnoubení následkem těžké nemoci rozžehnala se s tímto světem, zůstavivši celé své jmění svému snoubenci, aby mohl svobodně oddati se svému povolání — stavu kněžskému, po němž již jako protestant upřímně toužil.

Kniha jest psána velmi poutavě a dojímavě. Velmi mile působí na čtenáře především povaha a jednání Rénéino, která, dle slov Hadriana Stanmore, „zdá se pro svou přívětivost, čistotu a horlivost pro Boha uskutečněním ideálu, který v hloubi duše jeho dřímal jako vidina příliš krásná pro tento svět." V Hadrianu Stanmorovi poznáváme protestanta po pravdě upřímně toužícího, který pak z příčin a pohnutek jedině pravých vrací se do církve katolické. Takových protestantů jest však málo; většinou jsou takoví, jak je zastupují v knize naší pastor Craven a přítel rodiny Leighů, Ferris: buď zúmyslně nechtějí uznati pravdy aneb jsou odhodláni státi se katolíky, ale z pohnutek zištných, a proto, nekyne-li jim osobní prospěch ze změny náboženství, zůstávají přece v bludu proti vlastnímu přesvědčení.

Vzácnou tuto knihu velmi vřele doporučujeme zvláště třídám vzdělanějším a mezi jinověrci žijícím. Panu překladateli jsme velmi povděčni za překlad knihy té, a přejeme si, aby byla velmi rozšířena mezi naší intelligencí.

Překlad jest správný a plynný až na některá rčení; slovo „ušklíbnouti se" naskytá se i tam, kde zdá se případnějším výraz jemnější (P. Gerard se trochu ušklíbl, str. 109.). *Fr. Pospíšil.*

R. XIV. č. 2. „Mrtvá a živá." Francouzsky napsala *M. Bourdonová.* Přeložila *J. K.* V Praze 1893. Str. 92.

Jindřich z Grandmontu, franc. šlechtic, ubíhaje r. 1791. hrůz revoluce počínající s chorou dceruškou Jindřiškou a manželkou, odevzdá ztuhlé tělíčko dcerušky neznámému venkovanu, by je za odměnu pochoval. Manželce Benedikta Bricea Monice podaří se zdánlivě mrtvé dítko vzkřísiti, vychová je dobře, jsouc mu pěstounkou, matkou, pojmenovavši je Kordulou. Jindřiška-Kordula dostane se, jsouc už provdána, do služby k vlastní sestře Kristýně, jež se pánu z Grandmontu narodila ve vyhnanství, manžel Kordulin Aleš je totiž hajným. Starý pán z Grandmontu pozná svou dceru v hajné, chce ji veřejně za vlastní prohlásiti, leč ta jsouc šťastna nepřivolí, bojíť se o

Aleše a šetří své pánovité sestry. Tak se svým tajemstvím žije klidně až do smrti.

Vypravováno plynně. Postavy osob kresleny dobře. Protivy charakterů dodávají zajímavosti ději (mírná paní Celie, matka Jindřišky a hrdá Kristýna, zbožná Monika a broukavá Johanna, nevěsta její). Řeč správna. Vše dýše ovzduším života venkovského, jemuž přizpůsobeno líčení i hrůz válečných i života panského. Jen ta jména francouzská nevím jak si lid náš upraví (Comtois, Rieux, Vieuxprez, departement du Bas-Rhin) a jak porozumí větám: „Rodinná tato tragedie ztratila se ve velké tragedii, již odehrávala Komuna v Paříži“ (str. 23.) a „jsou ještě jiní Sokratové než syn Sofronisky“ (str. 36) a j. Idea díla ušlechtilého, jež u mládeže i dospělých dojde jistě obliby, podána tuším slovy na konci: Bůh vede věrnou duši cestou přímou a jistou. *A. D.*

Bibliotheka mládeže. Sešit 2. „Knihovna nebožtíka Martineau.“ Z francštiny přeložila *B. Pazderníková.* V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Str. 90. Cena 24 kr.

První povídka, „Knihovna strýce Martineau,“ je plna citu a jemnosti. Jako lesklé démanty vyzařují z ní mnohé krásné ctnosti. — Z druhé povídky, „Zastavení času,“ vyzírá moudrost Boží, před níž hluboce klesá pošetilá touha moci zastaviti čas v okamžiku, kdy člověku se vede nejlépe. — Z třetí povídky, „Teta Žofie a teta Ludmila,“ vysvítá pravda, že nejnešťastnějším je ten, kdo své neštěstí neumí snášeti.

Přejeme pěkně upravené knihovně mnoho zdaru, hojně dobrých, co možná původních a slovanských příspěvkův, a časem snad též nějakých obrázků. — Kniha ta hodí se do školních knihoven pro žáky třetího stupně i do knihoven pro mládež dospělejší. *J. Horák.*

Zábavné spisy. Pořádá A. V. Huml. Seš. 4. *Dr. V. Bauberger:* „Jeskyně otce Blažeje.“ Povídka pro ušlechtilé čtenářstvo a dospělejší mládež. V Praze 1893. Nakl. Rohlíček a Sievers. Str. 128. Cena seš. 50 kr.

Děj této povídky vzat „z oněch dob, když ještě šlechta v nejkrásnějších krajinách na rytířských hradech přebývala“; blíže doba v povídce se neurčuje, ani jméno císaře, v povídce vystupujícího, se nejmenuje. A vůbec celá povídka podobá se mravoučným, pohádkovitým a romantickým romanům hrdinským, psaným v duchu sentimentalním. Děj se odehrává v Černém lese. Hlavními osobami jsou: hrabě Rudolf ze Sokolova, jenž vypuzen ze svého zámku žil v jeskyni ve Švýcařích jako poustevník — otec Blažej, všem dobře čině; syn jeho Jindřich z Chlumu se svou chotí Bohomilou a synem Ottou, a konečně úhlavní nepřítel tohoto tichého a zbožného rodu, mstivý, krutý a loupeživý rytíř Dětřich ze Skály. Týž byl Jindřicha zajal a vsadil do vězení, zapáliv jeho hrad Chlum; Bohomila s Ottou utekli do Švýcar, a když Otto povyrostl, jako sokolník vysvobodil otce ze žaláře, zavedl k manželce Bohomile i otci Rudolfovi. Dětřich

byl za své zločinné skutky potrestán, Jindřich pak stal se znova pánem statků po otci. Ku konci povídky vidíme všeobecný smír všech, polepšení loupeživého Dětřicha, a zasnoubení dcery Dětřichovy s Ottou. — Že v celku málo pravděpodobnosti, poznati už z tohoto kratičkého obsahu. Tak hladce v životě to nechodívá, tak snadno zločinci se nenapravují.

Jinak však povídka hodí se dospělejší mládeži. *An. Vlas.*

Irská chatrč. Povídka pro mládež dospělejší. Od spisovatele „Jeskyně otce Blažeje.“ Přel. *J. V. Houška.* V Praze 1890. Nakl. J. Pospíšil. Str. 182. Cena vázaného výtisku 1 zl. 20 kr.

Tato povídka Baubergrova se nám rozhodně lépe líbí než „Jeskyně otce Blažeje.“ Proč? Není v ní oné pohádkovitosti a mlhavosti obsahu, jaké nalézáme v „Jeskyni,“ ač ani tu nelze hledati realní kresby života. Děj vzat ze života irského, z hrabství Viklovského v Irsku, z doby, kdy Angličané obléhali španělské město Saragossu. V t. zv. „irské chatrči“ bydlel dříve starý Mooney s chotí a dvěma syny, obíraje se orbou, rybářstvím, lovem i stavbou lodí. Když jednou chtěl zachrániti tonoucí lidi na moři, zahynul. Starší jeho syn Barnej byl od dětství lehkomyslný, vyhledával radovánky a zábavy. Po smrti otcově matka přiměla ho, aby se oženil, a sama s mladším synem Larrym mu pomáhala při hospodářství. Ale Barnej jednou v městě podnapil se s verbíři a zavázal se ke službě vojenské; ale mladší bratr Larry stal se za něj vojákem, aby ho zachránil ženě a dítěti. Larry byl velmi dobrým vojákem: v táboře byl tichý jako beránek, v boji statný jako hrdina. Náhodou i Barnej zaprodal se ve službu marinářskou, z níž teprve bratrem byl vykoupen. Ku konci opět všeobecný smír, všeobecná radost. Oba synové, Larry i napravený Barnej, vrátí se k matce, která udělí požehnání Larrymu s hodnou dívkou Bertou, jež ošetřovala nemocnou choť Barneje, když tento byl z domu pryč, a blaženě umře. „A požehnání matčino vystoupilo z hrobu a spočívalo od té doby nad tichou irskou chatrčí a poklidnými obyvateli jejími.“ — Tak končí tato sentimentalně sladká idylla, jež mládež dobře pobaví. *An. Vlas.*

Vilímkova knihovna mládeže dospívající. IX. *V. Tissot* a *C. Améro:* „Příhody tří uprchlíků v Sibiři.“ Vypravování ze života sibiřských vypovězenců. Přel. *Dr. B. Čermák.* V Praze 1893. Nakl. J. Vilímek. Str. 181. 6 seš. po 20 kr.

Mezi vypovězenci ne nepatrný počet zaujímají ti, kteří byli vyhnáni pro pouhé podezření, pro pouhou náklonnost k osobám vypovězeným pro politický zločin, kteří byli vyhnáni z Ruska t. zv. „správní cestou,“ bez soudního vyšetřování. K takovým vypovězencům náleží hrdina „Příhod,“ Igor Semenov. Jako student university kijevské účastnil se schůzí u básníka Davidova, za nímž po třech letech byl poslán na Sibiř, kdež musil těžce pracovati v dolech. Tu však vypátral ho podnikatel dolů nerčinských a seznav jeho neobyčejné

vědomosti evropských jazyků, vzal ho k sobě za tajemníka do Irkutska, kdež Semenov se sešel s přítelem Davidovem i dcerou jeho Nadeždou. Brzy na to povolal Semenova do služby své sám místodržitel v Jakutsku, odkudž Semenov se svou snoubenkyní Nadeždou a veselým, ale poctivým a soucitným Pařížanem Laflérem uprchl. Příhody těchto tří uprchlíků, než došli cíle útěku, jejich pronásledování ruskou policií, jejich dobrodružství, zápasy s divokou zvěří, s vlky a medvědy, boje s kočovnými domorodci a lupiči zlata, živě líčí přítomná kniha.

Co nejpoutavějšího v knize této, je popis života v dolech sibiřských, ač i tento život líčen jen stručně. Další líčení příhod jsou sice živá, ale příliš povrchní. Kniha tato nemá jiného účelu, než pobaviti dobrodružstvím a trochu také poučiti o Sibiři.

Illustrace jsou vesměs pěkné. *An. Vlas.*

Ozvěna. Verše, které českým dětem napsal *B. Patera.* V Praze 1893. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 137. Cena 80 kr.

Jedinou ozdobou vkusně upravené knihy této jsou vyobrazení k básním. Samy básně nedosahují ani prostřednosti. Patera není, pokud v této sbírce vidíme, nikterak básníkem, — on jen napsal verše, dle všeho dříve objednané k pěkným illustracím; aspoň některé básně provázejí jen illustrace.

Z veršů samých jsou jedny čistě didaktické („Jak Ažorek odvykl zvědavosti," „Vyléčená zvědavost" a j.), druhé jsou obsahu vlasteneckého, třetí nabádají ke zbožnosti, čtvrté jsou genreové obrázky ze života dětí, páté obrázky z přírody — vůbec obsah je pestrý, forma dosti rozmanitá. Ale nikde autor nejeví se povolaným básníkem, verše jeho jsou strojené, nucené, myšlenky všední, básnický vzlet žádný. *An. Vlas.*

První moravská obrázková knihovna. R. V. čís. 3. a 4. „Ze starých časů." Dvě povídky dějepisné. Napsal *Č. Tonder.* Illustroval K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek.

Povídka první „Svatý Václav a Zlický Radislav" vztahuje se obsahem svým ke článku 173. téhož názvu ve školní čítance, a druhá „O chudé vdově" obšírněji vypisuje děj ze života Spytihněva II., jenž podán je v čítance školní pod názvem „Křivdy napraviti neodkládej." Poněvadž žáci obsah zmíněných článků již znají, bude je širší děj tím více zajímati. Neškodilo by i obsah jiných dějepisných článků v čítankách obsažených přiměřenými povídkami a historickými událostmi rozšířiti.

K oběma povídkám připojena je třetí „Odměna věrného přátelství," kterou napsal *Josef J. Váňa.* Ta obšírněji vypravuje o českých synech Odolenu a Bernardovi, kteří první přeplavali rozvodněnou Addu při obléhání Milana.

Povídky ty hodí se do knihoven školních pro žáky třetího stupně. Tisk tohoto a předešlého sešitu měl býti správnější. *J. Hordk.*

Besedy mládeže. Svazek 298. „Ze zlaté doby života.“ Povídky pro milou mládež. Napsal *V. Špaček*. Sbírka třetí. Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Stran 82. Cena 30 kr.

Třetí tato sbírka spisovatelových mravoučných povídek obsahuje jich deset. Jedna z nich budí v čtenářstvu lásku ku ptákům, druhá vzbuzuje úctu ke sv. obrázkům a vypisuje vyléčení zvědavé Mařenky, jiná dává výstrahu, aby děti nebyly ničím strašeny, ani povídačky o strašidlech aby nebyly jim vypravovány, poněvadž činí děti bázlivými. Šestá povídka podává naučení, že šťasten je pouze ten, kdo maje pevnou důvěru v Boha, kříž svůj nese trpělivě. Na základě náboženskomravném zbudovány jsou i povídky ostatní.

Knížka ta hodí se velmi dobře do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Horák.*

První všeobecná knihovna pro školu a dům. Sv. 1. „Zlatý křížek.“ Povídka. Napsal *Emilian Řezáč*. V Přerově 1893. Nakl. A. Michálek. Str. 328. Cena 90 kr.

Zlatý křížek po nebožce matce, t. j. pevná důvěra v pomoc Ukřižovaného, sílila hrdinu této povídky, hocha španělského Leonarda, ve všech jeho útrapách, jichž zakusiti musil v otroctví, a byla příčinou, že dostal se na svobodu, shledal se s otcem a přítelem, a navrátil se šťastně do vlasti své, do vábného Španělska. Prvním však účelem této povídky jest, seznámiti čtenáře způsobem hravým a zajímavým se zeměmi vzdálenými, se Španělskem, Italií, Tuniskem, Alžírskem a se zvyky a mravy obyvatelů krajů těch. Vše, co o vzdálených těchto zemích je napsáno, vybíráno je z nejnovějších cestopisů. Ku konci podány některé vysvětlivky.

Vytýkáme jen to, že předmluva, v níž se píše o záležitosti osobní, neměla býti k povídce připojena. Otec Leonardův, prostý vesničan, prozrazuje příliš důkladné vědomosti z dějin Španělska (str. 40.). Dialogy jsou místy poněkud neobratně stylisovány.

Kniha výše uvedeného názvu hodí se do školních knihoven pro mládež nejvyššího stupně i do knihoven veřejných pro čtenáře dospělé. *Č. Kramoliš.*

Zprávy.

Rusko. *K. Staňukovič* vydal jeden z lepších svých romanů za poslední doby, „Pervyje šagi,“ zajímavý ne tak fabulí romanovou, ne vniterným rozvojem, ne složitou koncepcí, jako spíše charakteristikami osob, zástupců petrohradské intelligence. Autor snaží se tu podati základní tahy činitelů, jež zrodila doba současná, a kteří odrážejí v sobě nejcharakterističtější snahy její. Mladý člověk, jenž sotva ukončil universitní studia v městě provincialním, přijíždí do Petrohradu hledat místo a tu seznámí se záhy s množstvím osob různého společenského postavení. Pozoruje, že lidé tu nemají žádných společných zájmů, že každý žije pro sebe. „První kroky“ jeho samostatného života vy-

značují se velikou naivností, kolísáním a obklopeny jsou velikými mravními nebezpečenstvími. Jediným jeho cílem — počestně vydělati chudé matce kus chleba, a cíle toho dojde jen hnusným mravním kompromissem. Z jiných postav je zajímava postava kynického úředníka Čirkova, jenž je lhostejný ke všem na světě, kromě svých epikurejských choutek. Je to typ novoruského Pilata a farisea, jenž ke všemu dovede se přizpůsobiti, byť jen do jisté míry.

— *A. Lugovoj* (vlastním jménem *Alekšej Alekšějevič Tichonov*) vydal své pozoruhodné „parallely“: „Dobej jego (Pollice verso),“ jež asi přede dvěma lety v „Sěv. Věstniku“ obecenstvo i kritiku na něj upozornily. Dílo to vyniká originalností, vážným obsahem myšlenkovým a prozrazuje ve spisovateli důkladnou znalost dějin. Tichonov tu reprodukuje živě řadu výjevů z různých dob dějin lidských, podává řadu parallel, obrázků, nakreslených s předsevzatým úmyslem, přesvědčiti čtenáře, že divokost postupem časů pomálu mizí, nebo aspoň nabývá jemnějších forem, ač heslo starých dob: „vae victis“ dosud panuje.

— *A. Kruglov* vydal roman: „Svoji-čužije.“ Je to historie o sličné studentce, jež ukončila svoje vzdělání v Petrohradě, vrátila se k rodičům v provincialní město a byla „cizí“ mezi „svými.“ Pouze dobrák otec raduje se z úspěchů své vzdělané dcery, matka však ostře posuzuje různé výstřednosti vzdělaných žen a bratr opilec nemůže ani vystát „učené“ sestry i dělá jí mnoho nepříjemností. Různí městští fintilové dvoří se učené dámě. Konec konců hrdinka vidí, že nelze jí žíti mezi „svými,“ jimž se odcizila, i ujíždí zpět do Petrohradu. Co chtěl autor dokázati romanem svým, těžko souditi. Autor vypravuje dosti živě, ale myšlenky jeho jsou jaksi nejasně podány.

— *N. S. Leskov* vydal 11. svazek svých „Sebraných spisů“ (Sobranije sočinenij), v němž pozoruhodny zvláště povídky: „Judol,“ „Improvizatory,“ „Duračok,“ „Pustopljasy“ a „Pulonoščniki.“ V povídce „Judol“ autor podává vzpomínky dětství svého, částečně dle osobních dojmů, částečně dle slov blízkých lidí, o dávno zapomenutém hladu r. 1840., hroznějším, než byl v Rusku r. 1892. O hladu r. 1840. se mlčelo, protože za tehdejšího despotismu v Rusku vůbec se mlčelo v tisku. Ale i tehdy nalezla se jakási Angličanka, jež všemožně hleděla odpomoci hladu ruského lidu: o něm vypravuje Leskov. Vzpomínkám na nedávný hlad věnována také povídka „Pustopljasy,“ která s malinkou povídečkou „Duračok“ velmi dobře by se hodila za četbu pro lid. — V obrázku dle přírody: „Improvisatoři“ autor podává, co viděl a slyšel v dobu cholery minulého roku. Autor živě vypravuje, jak v nižších vrstvách lidu si vypravovali, že v Petrohradě lékaři „už tráví lid.“ Různé pověry v době té velice se šířily mezi kuchařkami, kramáři, drožkaři a lidem v továrnách. — Že však pověra v Rusku vládne i ve vyšších vrstvách, o tom svědčí „Polunoščnik,“ povídka zkažená přebytkem zkomolených, dělaných slov, nuceným jazykem. Povídka ta je zajímavým dokladem k dějinám pověry v Rusku. — Povídka „Čas voli Božijej“ napsán oním zvláštním jazykem, který připomíná staré pověsti, a v němž Leskov je mistrem. Mluví se tu o jakémsi králi, jenž chtěl poddané oblažiti, ale nezdařilo se mu to. — Povídka „Nevinnyj Prudencij“ vzata z knihy středověkých legend, t. zv. Prologů, z nichž Leskov často už čerpal látku k pracím svým.

— Naučně-literarní sborník ve prospěch spolku pro podporu nouzi trpících vystěhovalců s názvem „Put'-doroga“ obsahuje příspěvky Leskova (Produkt prirody), Lva Tolstého (Choďte ve světle, dokud je světlo), Mamina-Sibirjaka (Orel-gorodok), Zlatovratského (Potaňa) a j.

— Pro historii ruského společenského života, kultury, literatury a censury velikou důležitost má kniha: „Zapiski i dnevnik“ (1826—1877) *A. Nikitenky* ve 3 svazcích.

— „Mozajika“ je název sbírky novell a povídek *E. Zelanda*, jež vyniká živostí vypravování, originalností a typičností postav, jež se tu předvádějí. Živě vypravovány zvláště povídky „V sočelnik,“ „Na raznych jazykach,“ „Poslědnije dni“ a „Odin iz mnogich.“ V „Posledních dnech“ postavy šťastných manželů, zcela spokojených sebou, svými dětmi i hospodářstvím, samolibě nemilosrdných lidí, schopných všelikého zločinu, zákonem netrestaného, jen aby svým milým dětem hodně mnoho nastřádali, — nevynikají sice tak novostí, ale jsou nakresleny velice typicky. V povídce „Jeden z mnohých“ autor nakreslil zajímavé typy rodičů jinocha, jenž zničil mladistvé síly své přílišnými námahami. Otec i matka zbožňují synáčka svého, ale spolu s tím hubí jej, nepoznávajíce svého zločinu.

A. Vrzal.

Anglie. (Novelly.) *Warren Richardson*, americký spisovatel, snesl ve svém romanu „Dr. Zell and the Princess Charlotte“ vše, co kde napsáno bylo o mesmerismu, spiritismu a pod. poblouzení, a s takovými prostředky manevruje až k otupení čtenářově, věcného v celé knize nic není, i věru nechápeme, jak něco takového v krátké době trojího vydání se mohlo dožiti. Špatné to svědectví pro anglické čtenáře!

— „A Woman in ten thousand“ od *F. Vancea* (3 svazky!) jest rozvleklá historie šlechetné sebeobětavosti, ale bez větší zajímavosti kromě napínavosti.

— Totéž platí i o povídce „Marionettes“ *J. Gordona*, kdež hrá osud hlavní roli. Kdežto *W. Blackovo* „Sunrise“ jedná o tajných společnostech „internacionalního“ rázu a varuje Angličany před účastenstvím se jich, jelikož členové společností takových mají zcela jiný zákonník cti a mravů, který nikterak se nesrovnává s anglickými pojmy o těch věcech.

— „Vanitas“ sluje sbírka tří povídek spisovatelky pode jménem *Vernon Lee* známé. První „Lady Tal“ jest psychologická studie, jejíž děj odehrává se v Benátkách. Hrdinou jest novellista psycholog a hrdinkou mladá vdova. Druhá „A Worldly Woman“ jedná o dívce z vyšší třídy, jež má zálibu v hrnčířství (záliba ta vzbuzena v ní skvostnou sbírkou majolik v domě oteckém), a jež se seznámí s mladým vzdělaným socialistou, L. Greenleafem, jenž dělá hrnce pro jistou firmu dekorační. Ale když se Greenleaf potom vytasí se svými názory, rozestanou se. Sejdou se ještě jednou, ale pro různost náhledů, najmě o manželství, přeruší nadobro veliké přátelství. Poslední povídka vypravuje, kterak Mme. Kravinská dostavila se na maškarní ples v masce Sory Leny, proslulé šílené osoby ve Florencii, která si téže noci život vzala. Mme. Kravinská, dověděvši se o tom, zešílí neb aspoň se jí zdá, že zešiluje, muka její duše, jež konec vezmou teprve, až se stane milosrdnou sestrou, jsou s neobyčejnou silou podána. Jak viděti, jsou to samé studie, jak se říká, „exotických“ povah.

— *Beatrice Whitby* vydala (3 sv.) roman „In the Suntime of Her Youth.“ Mladá dívka, Agnes Trevor, vdá se za staršího p. Hacketta, aby pomohla své rodině, ale potom dozná jenom zklamání všech svých snů: svým pomoci nemůže, muže napraviti nedovede, ba sama by málem padla. Povahy osob jednajících jsou zdařilé a celkem vanou upřímné sympathie s muži, ženami a dětmi v specielním případě, ne ve významu „lidstva.“

— *Gilbert Parker* líčí ve svých povídkách „Pierre and his peaple“ život v severní Americe mezi tamějšími vystěhovalci a kolonisty. Pathosem vyniká „In Pipi Valley,“ dramatickou silou „The Three Outlaws“ a fantasií „The Stone.“

— Poslední práce *Bret Harteova* „Susy“ všeobecně se prohlašuje za hroznou chybu, povídka postrádá prý života, jest až trapně mělká, bez tendence, neboli správně řečeno, bez myšlenky, jest prý to rozběh k čemusi, ale k čemu, to se neví. Jednotlivé obrázky jsou velmi pěkné, ale celek neodpovídá slávě jména Harteova.

— Dívkám odporučiti lze „Sydney's Inheritance“ od *M. Hancockové*. Sydney Airlieová, sirotek, jehož se ujal bohatý a výstřední umělec, Sydney Forsyth, stane se po smrti dědičkou nesmírného jmění jeho, ale za nedlouho, než mohla vůbec bohatství svého užiti, doví se, že Sydney Forsyth zanechal po sobě dvě chudé sestry. Přes varování dá jim Airlie všecko své dědictví, ale za to dostane se jí nejčernějšího nevděku.

— (Veršované básnictví.) „Verses by the Way“ od *J. D. Hoskena* s úvodem Quiller-Couchea obsahují vedle sonetův a hymnů na britské ostrovy, teď v modě v Anglii, některá čísla lyrická, jež rozhodně patří k lepším ve sbírce věcem. Páně spisovatelova fantasie není příliš živá, ba spíše hodně obmezená, i bude na něm záležeti, aby seznaje své prostředky nevznášel se výše, nežli mu dáno, potom se snad uskuteční naděje, jež v něho mnozí kladou, neboť doposud nevynikají všecky jeho básně vychvalovanou melodičností ani zaokrouhlenou prostností.

— „Reflections and Refractions“ *Ch. Weekesa*. Sbírka ta, třebas patrny v ní ohlasy a imitace jiných, osvědčených už poetů, jakož i tu a tam vulgarnost dikce, přílišná frasovitost a nedostatek autokritiky, zasluhuje přece jako práce nováčka jisté pozornosti, neboť některá čísla vyznačují se nejen melodičností, ale i orig. koncepce a myšlenky.

— Za to „Echo and Narcissus“ *J. W. Aczlewooda* má býti historií staré známé báje o ozvěně a Narcissu, ale bez okolků řečeno jest nechutnou a nejapnou povídačkou v špatných verších.

— Taktéž „Verses“ *Dory Sigersonové* jsou důkazem, jaké verše se nemají psáti. — Za to *F. Petersona* sbírečka básní „In the shade of Ygdrasil“ obsahuje pravé skvosty lyrické. Spis. jest stoupencem zásady svého krajana Edgara A. Poea, že stručnost jest duší poetické dokonalosti. A stručností, ač mnohovýznamností vyznačují se všecky jeho básničky.

— Ničím pozoruhodným nevynikají básně *R. Russella* „The break of day,“ schází jim hlavní věc: básnický humor. — Taktéž „Mabel: A tale of filial love“ od *N. Heada* nezasluhuje doporučení. Pět zpěvův o lásce dětinné je trochu moc, neboť láska dětinná jest velmi choulostivá věc, jež takového „roztáhnutí“ nesnese. — Nedávno zesnulé spisovatelky *M. Larcomové*

sebrané básně, a sice „Al the beautiful gate and other songs of faith“ a „The unseen friend“ vydala firma bostonská: Houghton, Mifflin & Co. Básně její jsou rázu náboženského; spisovatelka věří ve zjevení a jest přesvědčena, že poznání pravdy dostane se tomu, kdo po ní touží, nicméně přestává a spokojuje se s tajemstvím. Není z těch, kteří by mermomocí rádi pronikli neznámé. Pro ni existují božské taje, ale nikoliv božské nejistoty. Zvláště v tom směru vynikají její stance o „Nesmrtelném poutníku.“

— Sbírka básní „Amgiad and the Fair Lady“ *J. C. Kenworthya* rozpadá se ve tři oddíly; první „The Day of Wine“ inspirován jest slavným perským básníkem Omarem, a patří rozhodně k nejlepším v knize i co do formy; druhý oddíl, nesoucí název sbírky, jest zveršovaná povídka z „Tisíce a jedné noci“; třetí pak „A love passage“ obsahuje čísla lyrická nestejné ceny.

— Pěkná čísla, najmě „Oda na slunce,“ potom ballada „Stowaway“ jsou v knížečce „An Ode to the Sun and other Poems“ *R. Warwicka Bonda*, kdežto ve sbírce *A. E. Hinshelwooda* pěkné jsou jen tyto věci: papír, tisk a vazba, ostatní vše nemá pražádné ceny. — Doporučení zasluhují dva svazky básní „Poetical Works“ *G. Macdonalda* (12 sh. Chatto and Windus). Básně spisovatele toho vynikají hloubkou citu a myšlenky, jakož i smyslem a láskou pro přírodu. Vytýká se jim však nedostatek uměleckosti ohledně volby, výběru, seskupení a spořádání jednotlivých básnických živlů. Pějeť, jak sám dí, poněvadž musí a píská jako ptáče musí, a přece, jak dobře napsala M. Baskirtsevová: „Volba činí umělce.“ Nicméně milovníci poesie hojné žně v této sbírce najdou. Zejména zamlouvají se čtoucímu jeho básně o dětech a pro děti, neboť spisovateli podařilo se zachovati nejen svěžest a podivuhodnou naivnost dětství, ale i lásku k maličkým. Dokladem toho jsou: „The Princess and the Goblin,“ „Att the back of the north wind.“ „Baby,“ „Willie's Question,“ „The Child-Mother“ a j. Dokládáme, že vzory a učiteli jeho byli Wordsworth a najmě George Herbert.

— *B. C. Wallerově* básni „Perseus with the Hesperides“ (jakýsi druh romantické básně či eposu) vytýká se přílišná rozvláčnost a hlavně otřepanost thematu. — „Songs and Sonnets“ zove se sbírka básní *M. Blindové;* název „songs“ nepřipadá zcela na kollekci, neboť živel lyrický jest v ní podřadný, tenor většiny čísel jest kontemplativní. Co se týká formy, třebas mnohem více básní vynikalo ne-li dokonalou, tož aspoň pěknou formou, přece musí se spisovatelka v té příčině ještě pilně cvičiti. Co se obsahu týká, nevynikají themata novotou, uměním spisovatelčiným zdá se býti předváděti čtenáři neznámé jako známé, osvětlovati pravdy širším kruhům nejasné a i ve všednostech vystihovati rysy doposud nepostřehnuté.

— *F. W. Bourdillona* „Sursum corda“ jsou některá čísla vyjímajíce, jako na př. „Aucassin and Nicolette“ a „The Rainbow in the Victoria Falls“ dokladem, že svět se skládá ze vzduchu, světla, země a vody a „poesie,“ ale přečasto poesie jalové.

— Jedním z lepších mladých poetův anglických jest *J. Leicester Warren,* lord of Tabley, ale jeho poslední sbírka „Poems, Dramatic and Lyrical“ až na několik málo čísel jsou krokem nazad.

— „In the Garden of Dreams“ jest sbírka lyrických básní, k nimž připojeno několik sonetův a ballad, vynikajících jak bohatostí rythmickou a

rýmovou, tak i pěknými myšlenkami; jest na první pohled na nich viděti, že spisovatelka *Louise Chandler Moultonova* chodila do školy k Rossettiové.

— Jako pokračováním „The Poet's Birds“ a „The Poets Beasts“ vydal *Phil Robinson* sbírku básní „The Poets and Nature,“ v nichž vykládá jednak svoje, jednak jiných básníků (v této poslední stránce vede si dosti útočně) názory a náhledy o živočišstvu v přírodě. Předností knihy jest skvostný humor a potom ta okolnost, že spisovatel zná věc, o které píše, nejen z knih, ale i z vlastní zkušenosti.

— Mme. Darmesteter, známější pode jménem *Miss A. M. F. Robinsonové,* vydala tyto dni u T. Fisher Unwina (3 sh. 6 d) sbírku básní pod názvem „Retrospect and other Poems.“ Jediná Miss Rossettiová může se měřiti s touto básnířkou, ač ji tato daleko předčí originalitou, berouc zřetel k nejvážnějším problemům naší doby a podávajíc na ně odpověď svou vlastní. Mme. Darmesteterová jest jednou z těch, „které naslouchají, co vniterný duch pěje“ (what the inner spirit sings), není tedy divu, že má o „konvenienčně“ ustálených pojmech své zvláštní názory, dokladem toho jen uvádíme sonet „Spring and Autumn,“ v němž oproti stávajícím názorům pěje, že jaro jest stvořeno pro staré a podzim pro mladé. Ostatně doufáme, že některé z básní jejích spatříme brzy v českém překladu Vrchlického.

— Všeho doporučení zasluhují také básně americké básnířky *Sary Piattové* „An Enchanted Castle and other Poems.“ *A. Koudelka.*

Italie. „Arabella“ od *Emilia De-Marchiho* jest jaksi pokračováním téhož spisovatele práce Demetrio Pianelli, o níž tu referováno bylo Arabella jest dcerou sebevraha Pianelliho, jíž připadá úkolem obětovati se ve prospěch rodiny, aby usmířila vinu otcovu. Ale málem stala by se též obětí „atavismu,“ kdyby ji Bůh tyfem nezachránil před sebevraždou. Povídka jest dojemná a pohnutý život Arabellin jest od spisovatele podán s hlubokou znalostí ovzduší, v kterém se pohybuje. Vadou romanu jest rozvláčnost, jež činí jej mlhavým. Osoby spisovatelovy příliš mnoho mluví, čímž se rovnováha romanu ruší.

— *Carlo Placci* vydal u bratří Trevesů roman „Un furto.“ Invence jest dosti nová a zvláštní. Piero Tavolini jest nadšeným obdivovatelem umění ze 14. století, láskou tou sveden ukradne obrázek, o němž se hádá, že pochází od nějakého neznámého autora, ale v němž Tavolini pozná práci Botticelliho. Dá ji opraviti a vrátí ji pak anonymně gallerii Tornabuonijské. Ale skutek jeho dojde zaslouženého trestu. Soupeř jeho, Dr. Preller, přivlastní si čest, že první vypátral práci Botticelliho, a Tavolini, aby se neprozradil, že obraz ukradl, musí mlčeti. Vedle té episody stejným krokem béře se druhá episoda, a to milostná, ale nepronikají se, což vadou knihy, jakož i její rozvláčnost. *A. Koudelka.*

Francie. *Georges Ohnet* v táboře realistů! t. j. G. Ohnetův poslední roman „Le lendemain des amours“ pohybuje se v ovzduší pochybném místo v kruzích aristokratických, sice starý Ohnet vykukuje z každé stránky. Thema: rozpor mezi dvěma zamilovanými ženami, charakteristika jednajících osob — konvencionalní jako v prvých pracích, jediná nová postava jest u Ohneta pan Roussel. Pochybujeme, že by se i tato práce dožila tolikerých vydání jak ostatní práce jeho.

— *A. Germaina* roman „A toutes brides“ má vlastně dvojí děj, jež se však navzájem nepronikají, což největší vadou knihy. V prvních dvou třetinách knihy líčí spisovatel, kterak se Pavel Despermont, rozvedený od své ženy, stává obětí své milenky; v druhém dílu, vlastně episodě, líčí, kterak Hortensie Defrainesová, rozvedená žena Despermontova, se zamiluje do Mořice Jankersa, jak mu na základě lichých pomluv ztrpčuje život, potom však přesvědčivši se o jejich lichosti, se mu poddává, potom však mizí pod záminkou, že upřímná láska nemůže na dlouho mezi nimi potrvati, když jednou nedůvěra se mezi ně byla vplížila. Jedné věci chvalitebně dotknouti se musíme, že při vší kluzkosti a pestrosti thematu dovedl se autor vyhnouti pochotnému líčení, zachoval i při brutalních scenách — strohost.

— *W. Rittera* „Ames blanches“ jest dalším článkem v řetězi jeho romanů, jimž dal titul „Sny zažité a životy prosněné nebo vysněné.“ Celek skutečně činí dojem jakési směsice skutečného života a snů s aspiracemi katolictví, ale ne církve katolické, nýbrž autorova. Patrny jsou všude reflexe Tolstého „altruismu.“

— *Pierre Lotiho* „L'Exilée“ zahrnuje studie a články, jichž názvy jsou: „Carmen Sylva,“ „Une exilée,“ „Constantinople en 1890,“ „Charmeurs de serpents,“ „Une page oubliée de madame Chrysanthème,“ „Femmes japonaises.“ V prvních dvou líčí autor zámeček Sinajský v Karpatech v listopadu r. 1887. a pak milostnou episodu Vacarescové z r. 1891. Ostatní články ohřívají známé už věci. Ceny literarní v nich nemnoho.

— „La Mouche“ zove se sbírečka obrázků *P. Margueritteа,* jež nesou na sobě pečeť žurnalistického chvatu.

— *P. Bourget* v předmluvě své nejposlednější práce „Un scrupule“ skoro jakoby odsuzoval ultra-psychologický roman (cf. „Quand je réfléchis à mes actions“ atd.) a ačkoliv sám byl ultra-psychologem ve svých pracích, přece poslední povídka Bourgetova neodporuje jim, nýbrž spíše jest jejich applikací. Fr. Vernantes, osoba často v romanech Bourgetových vystupující, jakási „species“ Hamleta sentimentalního, neschopný pravé lásky, konečně, a to poprvé se zamiluje, a láska jeho se jeví v zřeknutí. V povídce té snaha psychologická neohlušuje jako v jiných jeho pracích umění a jiných snah. Bourget se nezřekl žádné charakteristické vlastnosti svého genia, ale uvedl je v soulad a patřičnou míru; v povídce této vedle psychologie je také děj a pravý cit, a tudíž ne neprávem spatřují někteří kritikové v něm jednu z nejlepších jeho prací.

— *Paul Margueritte* vydal u E. Kolba roman „Ma grande.“ Děj jeho jest jednoduchý. Nat. Guislain, jenž žil až do svého 35. roku se svou sestrou, Annou Marií, jež jest mu skoro matkou a jíž on proto laskavě říká „ma grande,“ zamiluje se do Rusky, Soni Tratkovy, a pojme ji přese všechen odpor sestřin za choť. Anna Maria je žárlivá: Soňa a Natale žijí s ní, ponechavše jí vrchní vládu v domě. Ale brzičko mezi Soňou a Marií rozevře se propast: Anna Maria stane se podezřivou, ubroukanou, bojovnou, každé slovo Sonino křivě si vykládá. Situace stane se nesnesitelnou, tak že Anna Maria po prudkém výstupu podezření pojme, že ji bratr míní opustiti. To tak otřese jejími nervy, že z toho onemocní a umírá, uznávajíc svou vlastní nespravedlivost, vyplynuvší z nesmírné lásky. Dochází odpuštění od manželů, kteří nechtějíce

ji usmrtili. Roman rozpadá se ve dva díly: v prvním odehrává se idylla mezi Soňou a Natalem, v druhém pak drama mezi Soňou a Annou Marií. Výtečná a bystrá jest studie žárlivosti Anniny. Vadou knihy jest, že některé vedlejší osobnosti autor příliš do popředí posunul, kdežto by jich potlačením naprostým (aspoň Miss Starrové) roman byl získal. Z dílů rozhodně lepší jest první, je tak svěže a svůdně psán, že je to rozkoš čísti.

— (Veršované básnictví. Většinou dle „Polybiblion.“) „Les Trophées“ zove se u Lemerrea (3 fr. 50 c.) vydaná sbírka básní (sonetů) *José-Maria de Herédia.* Sbírka ta s toužeností byla očekávána, a že očekávání to nebylo ani plané ani bezdůvodné, tomu nasvědčuje ta okolnost, že v krátké době 9. vydání básní těch vyšlo. V krátké předmluvě děkuje spisovatel Leconteovi de Lisle, že ho naučil „lásce k čisté poesii“ a že mu líto, že nemůže podati nic lepšího, ale že má vědomí, že učinil seč byl. A v obém má spisovatel pravdu, sonety ve sbírce obsažené vynikají nejen dokonalostí formy bezvadné, ale i obsahem, tak že o nich vším právem lze říci: „Tu máte čistou, — božskou poesii!“ A co se týká jeho skromnosti, může býti upokojen: podal, co mohl, t. j. pravé skvosty. Každý sonet jest dokonalý a hotový obrázek; malíř, který by je četl, potřeboval by jen vzíti paletu a pořizovati dle nich kopie.

— Týž nakladatel vydal *F. E. Adamovy* básně nadepsané „Les Heures calmes.“ Spisovatel, jak v předmluvě dobře dí Fr. Coppeé, čerpá v klasických studnicích a zřídlech, a o nich lze říci, že jsou zdrojem věčné poesie. Dojem většiny básní jest krásná prostota antická s kultem formy a přírody. Vedle však obrázkův ant. vyskytují se také obrázky z přírody, kterou má spisovatel před očima, tu a tam zní jeho struna také tklivostí a nadšením vlasteneckým.

— *Charles Fustera* sbírka básní „Le coeur“ patří k nejlepšímu, co týž spisovatel napsal. V básních, obírajících se, jak dobře napovídá nadpis, „srdcem,“ převládá filosofie s citem, jenž na neštěstí není úplně prost smyslného přibarvení, tu a tam je také trochu melancholie a konečně také něco líčení — prosaického. Forma jinak dokonalá, netlumící a nedusící ideje.

— „Les Souffrances“ *Pierrea* zpívají o tomže thematě, co předešlého básníka básně. Spisovatel nazývá sbírku svou „prvním pokusem,“ a skutečně ve všech třech dílech jejích („Les tristesses,“ „les tremores“ a „les Epouvantes“) naleznete něco mladického, nezkušeného, nehotového. To však není hlavní vadou jejich, jako spíše neupřímnost, neskutečnost, která tu obětována obrazotvornosti autorově.

— Akademie odměnila *Anatolea Le Braz* „La chanson de la Bretagne.“ Spisovatel, rodem Bretoňec, vložil do svých písní, psaných slohem lehkým a barevně sytým, celou svou duši, celou svou lásku k svému rodnému kraji. V básních těch jest věrný obraz staré té provincie keltické, jeho půdy a obzoru, jeho obyvatelstva atd. jedině nedobře pochopena, a tedy nedoceněna, ve dvou či třech básních úloha kněze tam.

— *M. Henri Bossanne* vydal v Paříži u Retauxe sbírku básní nadepsaných „Le Peuple.“ V předmluvě k nim dí Ch. Buet toto: „Ujímáte se lidu, dělnictva, rolnictva. Líčíte jejich klopoty a trudy, jejich každodenní práci, jež nedoznává odplaty námaze přiměřené. Připomínáte, že se evangelium

vždy zastávalo slabých, malých a skromných. Dožadujete se také vy, pro ty, jež společenské ohledy odkazují kamsi do zadu, větších ohledů.“ Toť účel, který si byl spisovatel vytkl a šťastně také docílil. Tu a tam snad vás ohrozí či zarazí nějaký výraz, přílišné rozhořčení, ale jedno i druhé jest zcela místné, odpovídající skutečnosti, v které se děj básní točí. Forma rýmová však, a i místy rythmická pokulhává.

— „Chansons et Poésies“ a „Chansons gauloises“ dvě sbírky *Jos. Fuchsa* zasluhují až na malé výjimky nejlepšího doporučení. Většina básní jest rázu veselého, plná přirozenosti a živosti. Za některé by se nebylo ani Nadaudovi ani La Fontaineovi styděti. Vytknuty buďtež: Stoletý, Nechte mi můj dům, Práce.

— „Poésies et Théâtre“ od *Louis Germaina* obsahují tu a tam (ve Vers d'étudiant) pěkná čísla jak formou tak i myšlenkou, ale realismus do krajností až hnaný, hrubosti a surovosti jinde hyzdí knihu tu Divadelní kusy (v prose) jsou dva, toť vše, co o nich bez ukřivdění lze říci.

— *R. P. Delaportea* drama „Louis XVII.“ zasluhuje všeho doporučení pro ústavy vychov. Kus rozvržen jest na 3 obrazy: 1. 10. srpen r. 1792. v Tuileriích: toť poslední den svobody; 2. 20. leden 1793. v Templu: poslední entrevue mlad. prince v předvečer mučenictví; 3. 8. červen 1795.: poslední hodina nešťastného dítěte. Zájem stoupá od jednání k jednání.

— V „aktech muč.“ není výjevu dojemnějšího nad smrt Tarcisiusa, toho andělského dítěte, jenž byl zavražděn zaslepenou a krutou luzou, když nesl „Pánaboha“ věřícím, kteří měli druhého dne býti šelmám předhozeni. Výjev ten nadchl *M. E. D.* k dramatu (o 4 jedn.) „Tarcisius,“ překypujícímu křesť. citem. Verše jsou pěkné, ač některé poněkud slabé, skoro prosaicky znějící.

— „Récréations poétiques“ název sbírky básní *R. P. A. Marca* svádí k domněnce, že spisovatelovým úmyslem bylo zjednati čtenáři milé zábavy a oddechu po práci. Ale chyba lávky! Spisovatel tím jenom chtěl říci, že verše ty spáchal v prázdných chvilkách. Díť o své sbírce, jako náš p. Machar „L'art en est absent.“ Kdo jakživ pěstuje umění bez umění, bez myšlenky? Přísného toho však soudu nelze vztahovati na všecka čísla ve sbírce obsažená.

— *Alexandre Weill* ve sbírce „Le Nouvel Isaïe“ hřímá na několika místech po způsobu starozákonního proroka, ale ne proti bezbožectví a nemravnosti, nýbrž, a to hlavně proti katolicismu a kněžstvu. Divná věc, že mnozí básníci nechtějí nahlédnouti, že by vymizením a vyhlazením toho náboženství veta také bylo po jich vlasti, pro kterou přece horují! P. spisovatel však jest v rozporu nejen s církví římskou, ale i s formou básnickou! P. Weill tituluje se prorokem a poučuje své čtenáře, že prorok jest „člověk studující příčiny, z nichž veliké věci vznikají, básník se srdcem plným harmonie...,“ žel, že se jenom sám tou formulí nespravuje.

— Sbírka básní „Rimes d'automne“ *Charles Mairea* obsahuje, bychom se tak vyjádřili, čísla didaktická, rady a pokyny starce — mládeži udílené (Enfants et vieillards), potom líčení přírodní a vzpomínky (Souvenirs et Spectacles de la nature) a konečně čísla dotýkající se hravým způsobem nejvážnějších otázek (Rêveries philosophiques a Au de là). Forma tu a tam pokulhává.

— „L'Ame vibrante,“ skládající se ze dvou dílů: „Gethsémani“ a „Missel d'amour,“ psány jsou pěknou formou, jen že plny prázdných frasí. Autor: *Achille Magnier.*

— „L'Adolescent confidentiel“ *Michel-Félinea* a „La voie sacrée“ *J. Méryho*, obě tyto sbírky náležejí k tak zvané škole „neodvislé,“ jíž by lépe příslušel název školy „bláznů,“ neboť člověk čta verše mnohých poetů z té školy, co chvilka zaražen se ptá: „Mluví spisovatel vážně či si ze mne šašky tropí?“ Též obě uvedené sbírky plny jsou chorobných hallucinací a profanací děsných, erotických výstředností a opojeností, v nichž se člověk nevyzná a nevyzná! *A. Koudelka.*

FEUILLETON.

Něco o moderní knize.

Ve Francii prý, jak si stěžuje An. France (La vie littéraire IV. 20), čte se kniha, i ta dobrá a užitečná, jen jednou. Nikdo, neb aspoň málokdo čte knihu podruhé; ba ani se na něco podobného nepomyslí. A to je neštěstím literatury současné. Nic netrvá delší dobu, a i nejroztomilejší knihy čtou se jen po nedlouhý čas. Čtenáři, i ti, kteří pokládají se za vzdělané, nemají knihovny. Stačí jim, že koupí si nějaké ty „noveautés.“ Ano, novinka! toť slovo, jež nejčastěji vyskytuje se v knihkupectvích. Za novinkami žene se vše. Bibliofilů, již měli by vlastní knihovny, není, a ti, kdo knihovny si řídí, zase ničeho nečtou. Kniha Maupassantova nebo Lotiho jest jen jaksi ranním zákuskem na jaře i na podzim. Romany mizí jako květiny. Ovšem, tu neb onde přece něco zůstane, ale pravda je, že obecenstvo, čtenáři romanů stávají se stále netrpělivějšími, frivolnějšími a zapomnětlivějšími. A to proto, že jsou to ženy. Vyjmeme-li Zolu, mají francouzští moderní romanopisci daleko více čtenářek než čtenářů. I je tedy zcela přirozeno, že vyhledávají, aniž toho často chtějí nebo vědí, jen takové látky, jež se líbí ženám. A co je to? Láska, láska, láska! „Láska a hlad, jenž ovšem není příliš poetický, toť hlavní osy světa,“ praví Balzac. „Lásku a smrt“ vidí všude Loti. „Láska a odpuštění“ je heslem A. Franceovi.

A k vyjádření toho všeho hodí se za stávajících poměrů nejlépe forma romanu. V romanu řeší se dnes i „nejpalčivější otázky životní,“ v romanu obráží se všechen moderní život. „Jsa z počátku jen dílem zábavy a imaginace, přetvořil se pomálu úplně a přivinuv se více a více ke skutečnosti, směřuje k tomu, aby se stal opravdovým a podrobným obrazem života současného“ (Lemaître). A jako různé jsou problemy i látky, jež docházejí v romanu zkracování a řešení, tak máme i různou techniku romanovou.

Podle Con. Albertiho lze pozorovati ve stavbě romanu trojí hlavní druh techniky, a to techniku francouzskou, německou a ruskou. Francouzský roman staví na první místo živel socialní. Cílem jeho je především studium společnosti. Pokud zobrazuje jednu vrstvu společnosti, studuje ji ve všech vzájemných stycích, existují pro něho ostatní vrstvy jen potud, pokud mají bezprostřední vztah k třídě

první. Potom teprve, když má francouzský romanopisec všechen material pohotově, tvoří z něho skupiny a kreslí každý pozorovaný typ se všemožnou důkladností.

Naproti tomu směřuje zase roman německý k individuelní rozmanitosti. Vymezený kruh některé vrstvy společenské nebo řemeslnické zdá se Němcům příliš úzkým k plnému výrazu tvořivosti. Cílem romanu německého je především studium ne společnosti, ale zákonů jejího vzniku a trvání. To pokládá Němec Alberti za přednost romanu německého, mně však se zdá, že je tomu právě naopak. Neboť připustíme-li i správnost názoru Albertiho o literatuře francouzské, musíme přece uznati, že má na zřeteli především jen Zolu. A ten není snad jediným a nejznamenitějším romanopiscem francouzským? A i kdyby tomu tak bylo, že by Zola zastupoval všechno umění romanové ve Francii, zdaž není lépe míti před očima krásný, velkolepý obraz společnosti, na němž každá osobnost důkladně a správně je vykreslena, než hleděti pouze na jedinou figuru i sebe podrobněji provedenou?

Úplně však samostatnou jeví se nám technika romanu ruského. Soud Albertiho zní o ní: Ruští romanopisci málo dbají svazků mezi různými vrstvami společnosti. Nekreslí ani velkolepých obrazů některé třídy společenské, ani množství jednotlivých figur z různých vrstev, nýbrž omezují se pouze na zobrazení několika typů spíše výminečných než povšechných. Jejich osobnosti mají úplně vlastní názory, city i návyky, tak že vypadají zcela jinak než obklopující je množství. Ale tyto lidi kreslí s takovou plastikou, analysují tak pečlivě jejich mozek, srdce, čivy, zachycují tak obratně i nejmenší odchylky od normalních lidí, že podán jest tu daleko bohatší material lidských i socialních dokumentův a desetkrát více představ o ruské společnosti, než by podaly nejrozsáhlejší a figurami nejčetněji zásobené panoramy. Tu při účasti nemnoha osob podán jest zcela jasný a živý obraz celé části ruského národního života. Všechno je na těchto kulturních obrazech podrobně propracováno.

Všimněme si blíže tohoto tvrzení! Je pravdivo? Ano, ale jen do jisté míry, a nikterák nemůže míti platnost pro celý ruský roman. Zdá se mi, že jako dříve měl Alberti na mysli Zolu, má teď na mysli jen Turgeneva, Ščedrina a mladší povídkáře a novellisty.

Kdo zná romany Tolstého a Dostojevského, jakož i Gončarova, ví dobře s jakou spoustou osob pracují. Ba oni neomezují se v mnohém jen na jednotlivé vrstvy, nýbrž líčí celý národ, jako na př. Tolstoj ve své „Vojně a míru.“ A přečtěte si Dostojevského „Mrtvý dům.“ Tuť zajisté líčena též vrstva společnosti, a to právě nejopovrženější a nejbídnější, vrstva „nešťastných“ zločinců. Turgenev ovšem vynikl hlavně kratšími svými povídkami, a o něm platí výrok hořejší, jakož i o Ščedrinu, Krestovském atd., ale nikterak nemůžeme jej vztahovati na všechny. A líčí-li nám tito konečně ona výjimečná individua, nezapomínají přece nikterak na ostatní, kteří je obklopují; neboť chceme-li znáti a uznati odchylky, musíme nutně znáti také to, od čeho se odchylují.

Shrneme-li tedy vše, poznáme, že Francouzové jeví se největšími umělci, a Rusové nejhlubšími mysliteli; u Němců jest, podle Albertiho, umění líčení v rovnováze s hloubkou názoru. Byl by tedy roman německý poměrně nejdokonalejší. Inu, každý pták své hnízdo chválí.

U nás neméně než jinde, snad i více čteme jen pro chvilkový požitek a zábavu. A proto je přirozeno, že shání se většina jen po dílech lehčích, ale při tom poutavých a zábavných. Verše čtou se teď velmi málo; neboť četba veršů není nikdy tak zajímavá ani tak snadná jako četba jasné, průzračné prosy. Verše unavují, ježto čtenář musí při četbě býti pozorný, musí se tu i tam zastaviti u neobvyklé myšlenky nebo u originalního obrazu, ježto jinak by neměl ze všeho nic. A potom, většina obyčejných čtenářů nedovede básníka ani pochopiti. Proto není divu, že vše vrhá se na novellu a roman. Tam najde každý, čeho si kdy přál, ba často i to, o čem se mu ani nezdálo. A tak čte se rychle, horečně, jen aby už byl všechen děj shlcen. Znám čtenáře, kteří s romanem o 350 stránkách jsou hotovi za dvě hodiny. Tu ovšem nelze jinak, než že se přeskočí každé líčení přírody, byť bylo sebe krásnější a poetičtější, že se vynechá mnoho a mnoho důležitých věcí. Za dva týdny neví ovšem takový čtenář z toho ze všeho nic; ale to nevadí, čte se dál a dále, rychleji a rychleji.

I není tedy divu, že následkem toho je romanová produkce, hlavně v cizině, neboť u nás čtou se nejvíce překlady, téměř úžasná. „Dnes uveřejňují se, dí A. France, dva až tři romany denně. Jak může tedy v takovém počtu jeden převzíti druhý? Století osmnácté zanechalo nám jich sotva deset a jest to přece jedno z nejkrásnějších století, co se týká prosy. Máme romanů příliš mnoho a příliš velkých...“ A to hodí se dobře jen nakladateli.

Píše se teď mnoho a rychle, a tím ovšem trpí důkladnost jakož i umělecká cena jednotlivých výtvorů. U nás ovšem není ta romanová produkce tak veliká, ale tím více je překladů. Skoro každé větší knihkupectví má teď svou romanovou knihovnu cizojazyčnou. Podniky takové se ovšem dobře vyplácejí, ale vlastní naše tvorba, rázovitost a samostatnost nemají se při tom zrovna skvěle. Ještě tak povídkáře máme, ale přes to ani tu není dosti samostatných publikací. U nás soustřeďuje se skoro všechna činnost jen v časopisech.

A přece četlo by se, jen kdybychom měli dosti svého dobrého. Proč nemohly by se dařiti práce původní předních našich spisovatelů, když nalézá u nás takové obliby cizí, importované zboží, ceny velmi pochybné? Inu, mluvte s našimi vlasteneckými nakladateli a vydavateli. Oni dobře pochopili pokažený vkus našeho obecenstva, jejž ostatně pomáhali sami statně kaziti, a teď mu dávají, co se mu líbí. A kdo je to především? Mistr banalnosti a prázdnoty G. Ohnet. Věru, jaké oblibě těší se tento romanopisec snad po celém světě, toť až ku podivu! Romany jeho mají sta vydání, a přece jsou vším jen ne literaturou. „Ces romans sont en dehors de la littérature,“ dí J. Lemaître, přední zástupce kritiky impressionistické, subjektivní, a rovněž tak soudí i kritikové jiní, subjektivní i objektivní.

Všimněme si jen nepoměru v oblíbenosti mezi Ohnetem a některým výtečným romanopiscem nebo básníkem ve Francii. Má-li Ohnet čtenářů miliony, má jich A. France nebo Feuillet anebo Leconte de Lisle a Sully-Prudhomme jen tisíce. „Tu nejlépe lze viděti rozdíl mezi massou a vytříbeným vkusem vzdělance.“ Zola a Daudet, kteří nejvíce čteni jsou po Ohnetovi, nejsou nikdy pochopeni tak jako Ohnet svými čtenáři. Polovice čtenářů jim nerozumí, a kochají-li se přece v Zolovi nebo Daudetovi, je to pouze proto, že na jedny působí Zolova brutalnost, na druhé pak Daudetova dickensovská sensibilita. Ohneta však chápe čtenářstvo jeho úplně. „Díla jeho jsou podivuhodně přizpůsobena vkusu, vychování i duchu obecenstva. Nic není u něho, co by převyšovalo čtenáře, co by jej zaráželo nebo mu unikalo.“ Dal život snům, jež snily mozky bourgeoisie, a to je vše. Ovšem, je při tom velmi obratný, počíná si s velkou jistotou a klidnou odvahou.

Vše u něho je konvenieční, tuctové; osoby jsou zcela stejné, trochu romantické a exaltované a trochu realisované. Provedení je všude jedno a totéž. Mnohdy celé statě opakují se v různých jeho romanech, a jednotlivé frase tak jsou již ustáleny, že až nudí. Všechny jeho hrdinky jsou krásné, vzdělané; tři čtvrtiny osobností jsou vévodové, markýzové neb aspoň hrabata. Všude naleznete svědomitý popis starého rodinného zámku neb aristokratického hotelu. A to se líbí širším vrstvám, jež rády zabývají se tím, co se děje v kruzích vyšších. Ohnet to ví a proto odhaluje svým čtenářům tajemství velkého světa. Jak, na tom ovšem nezáleží. „Ohnet je prý Feuilletem, ale bez půvabu a delikatnosti, Cherbuliezem, ale bez ducha a filosofie, Theurietem, ale bez poesie a upřímnosti. Toť trojí essence jeho banalnosti. Ale romany tyto přišly v čas a odpovídají potřebě,“ dí o nich Lemaître. A France dí o Ohnetovi dokonce, že když už o něm musí mluvit, musí též pro klid duše i svědomí říci, že s hlediska umění jsou romany jeho ještě pod komparativem slova: špatný. Jeho banalnosti a prázdnosti bojí se ještě více než raffinované brutalnosti naturalistů a trapné temnosti dekadentů.

Ovšem tu přednost mají romany Ohnetovy, že nejsou tak rozrušující a smutné jako romany psychologův, analysujících každý cit, každý záchvěv vášně. Spíše upokojí své čtenáře, a tím liší se velmi od nevýslovně smutných sensualistů francouzských. Věru, moderní francouzský roman rozrušuje nervy čtenářovy jako málo co jiného. A sami romanopisci nejsou na tom lépe. I není tedy divno, že pomýšlí se na nápravu. Což však může potěšiti člověka, ne-li víra? A proto nový ruch vzniká ve Francii, nový směr tak zvaný „neochristianismus.“ „Kdo chce býti utěšen,“ praví A. France, „radím mu, aby četl ‚Následování Krista.‘ Toť kniha na pomoc nejbohatší. Cherbuliez věří, že napsal ji člověk, jenž znal svět, a já tomu věřím též. Bez ní nelze vysvětliti myšlenky, jež budí v nás hrůzu, jako na př.: ‚Chtěl bych často býti mrtev a nedlíti mezi lidmi...‘ Nechť otevrou jen spisovatelé tento breviář lidské moudrosti a najdou si

tam příkaz: ‚Neopírejte se nikdy o třtinu, jíž vítr zmítá, aniž důvěřujte jí, neboť tělo je jako bylina, a sláva jeho zanikne jako květ polní.‘ Věru, toť kniha, jež spojuje s nebeskou nadějí moudrost lidskou, v níž obzvláště člověk málověrný může se kochati a pokoje dojíti. Spis. znal hluboce život; pronikl tajemství smyslů i duše. Znal dobře zdánlivou cenu světa, v němž se trápíme s krutou slabostí a dojímavou illusí. Znal vášně lépe než ti, kdož jimi kdy trpěli; neboť znal jejich marnost. Jeho sentence jsou pravé perly psychologické, nad nimiž znalci zůstávají udiveni státi. Toť jedna z nejlepších knih, neboť je to kniha nešťastných. Nic nemůže bezpečněji poraditi ani hlouběji potěšiti nad ní...“ Oh, kéž by mnozí pochopili slova: „Nepochlebujte boháčům a neukazujte se rádi u vznešených. Nemějte důvěrnosti se žádnou ženou, ale poroučejte Bohu všechny, jež jsou ctnostné. Lásku mějme všichni ke všem, ale důvěrnost (s každým bez rozdílu) ničemná jest.“ *F. H.*

Dodatek

o spise *P. Didona:* **Ježíš Kristus,** přel. *J. E. Hulakovský.*

K recensi mé o jmenovaném spise („Hlídka lit.“ č. 9.) uznal p. J. E. Hulakovský za dobré odpověděti pětisloupcovým exkursem pod čarou v „Čechu.“ Zneuznávaje úmysl můj jakož i význam recense o takovém spise v časopise netheologickém, napsal obranu spisu Didonova, ačkoli tu nebylo žádného útoku naň. Není mně milo, že zavlečena věc do denníku, který s některými svými „vlastenci“ si kdysi liboval v osočování mé osoby a nepravdy nerád odvolával. Poněvadž však si myslím, že někteří čtenáři „Čecha“ čtou i „Hlídku lit.,“ a u ostatních mám beztoho nepříznivou pověst, že mně ta troška křivého poroku od p. J. E. Hulakovského už neuškodí, tedy podávám svoje vysvětlení na témže místě, kde vznikl podnět k insinuacím p. J. E. Hulakovského. Přičítám totiž obranu jeho jenom nedorozumění a neznalosti věci, neklada na to slovo velké váhy, že můj doporučovací posudek srovnává s trháním.

Jelikož nemám ve zvyku psáti posudky svoje jen tak na slepo, bez věcných důvodů, tedy odpověď moje nynější ovšem nemůže dopadnouti jinak, nežli že všechno, co jsem v recensi napsal, znova důrazně potvrzuji.

Až dosud tedy přičítám neobyčejné rozšíření pěkného a vzácného celkem spisu Didonova ne tak obzvláštní vědecké hloubce ve všech částech, jako spíše obratnějšímu a ovšem velecennému vytknutí momentu topografického, zvláště však lehké a příjemné formě (ovšem v originale) a zajímavé osobnosti spisovatelově, a varuji opět od přemrštěných fanfar, jakoby to byl několikátý div světa. Doufám, že se takto více prospěje spisu i čtenáři. Pan J. E. H. neuznává asi středu mezi pochvalnými tiradami novinářskými a mezi trháním, a proto postavil benevolentní posudek můj mezi zboží trhací.

O překladě svém nechce mluviti, ale mluví přece, nazývaje moje — jen nahodile sebrané — výtky maličkostmi; no, když je

maličkostí, udělati z Krista Pána u synoptiků mudrce, nebo děliti den ve čtyři hodiny, a to prvou, třetí (!) atd., pak věru nevím, co je velikostí. Nemám ani chuti ani kdy, abych vady překladu podrobně uváděl, zvláště nyní nestojí mi nevděčná práce ta za to, ale po výzvě pana J. E. H. jsem nucen svůj dřívější úsudek zostřiti v ten smysl, že práce jeho při překladě i revisi byla ledabylá, piety k takovému dílu nedůstojná. Chce-li to zkoumati, najde si vadná místa sám.

Zprávu o pochybení a pokání P. Didona jsem, jak řečeno, uvedl, abych naznačil také jednu příčinu, jaká v moderním světě rozhoduje o rozšíření knih. Jak takové zprávy ve Francii působí, ví p. J. E. H., jakožto znalec francouzských poměrů, lépe než já. Protestanté by P. Didona málem už reklamovali pro sebe! Hanbou to pro P. Didona není; já aspoň si myslím, že chybiti dovede každý, chybu svou uznati nedovede každý. Pan J. E. H. neumí čísti a čtenému rozuměti, když mým příslušným slovům může podkládati nějaký hanobicí úmysl neb i jen význam. Namítati, že je to „novinářská kachna," je nelogické, neboť právě proto, že to bylo v novinách, stal se P. Didon zvědavému obecenstvu interessantním. Ostatně si už p. J. E. H. mohl také zaopatřiti o svém hrdinovi spolehlivé zprávy, a já bych podle úcty, kterou k němu sám chovám, první byl zprávu onu opravil; z „interessantnosti" v obecenstvu bych ovšem ani tak nemohl sleviti ničeho, jelikož je to skutek vůbec známý — NB. nejen poklesek, nýbrž celá minulost slavného kazatele.

O Didonově francouzském, renanovském dilettantismu se p. J. E. H. může poučiti v „Hlídce lit." 1893 str. 132., když to, co tam řečeno, přenese na sloh; o dilettantismu co do učenosti jsem já nemluvil, a to je, prosím, velký rozdíl! Ostatně v jistých otázkách exegese počíná si P. Didon i takto skutečně dilettantsky, jak jiní učenější lidé, nežli jsme já a p. J. E. H., konstatovali.

Sloh Didonův jest opravdu hravý v tom významu, že přes mnohé obtíže čtenáře lehce přenáší, nevšímaje si jich neb jich aspoň neodstraňuje. I to uznali titéž učenější lidé. Ostatně nešťastnou náhodou jsem já tím duchaplně „hravým" slohem chtěl P. Didonovi složiti svou poklonu; p. J. E. H. zatím všude větřil útok, a tak i to slovíčko mu dalo pohoršení.

Renanův spis o Kristu Pánu jest opravdu pro rozumného člověka dávno pohřben. Že jej chtěla jakási tiskárna znova vydati, dokazuje asi tolik, jako že se mezi davy šíří krvavé romany, obrázky a pod.; a přece se proti nim už nebojuje esthetikou, nýbrž zápalkami a ohněm v peci. Tím tedy, že dle mých slov Didonovo dílo není vítězem jenom nad Renanem, vzdal jsem jemu opět jen povinnou poklonu, proti které ho p. J. E. H. hájí!

Hlavní věc ovšem je, zdali jsem právem ke světlu také připojil stín, konstatuje vědeckou hodnotu díla. Mohl jsem o tom ovšem pomlčeti, jak učinili jiní (na př. slovutný Gutberlet), ale měl jsem zřetel k tomu, že dnes nebo zítra všimnou si díla též nevěrci, a naleznouce tam vědecké nesprávnosti, vysmějí se celé katolické

exegetice, když ji budou měřiti tímto dílem, které prý stojí na vrcholu jejím. Od takových přemrštěností už sv. Tomáš Aqu. apologety varoval, jak snad panu J. E. H. bude známo. A proto jsem také dodal, že Němci mají tu lepší díla. Pan J. E. H. chce, abych je jmenoval; když jich nezná, snad mu některý přítel v Praze aneb i některý knihkupec docela dobře poradí — já nejsem zvyklý mluviti všude o všem možném, nýbrž jen co náleží k věci.

Rozhodně však jest mi se ohraditi proti podloudné zbrani, jakou na mne z čista jasna zařinčel p. J. E. H., uváděje ve vědecké záležitosti proti mně řeholní censuru řádu dominikanského, pak J. E. kard. Rampollu ano i — — — apoštolské požehnání sv. Otce! Nemá-li p. J. E. H. o významu těchto projevů lepší vědomosti, než ji dal na jevo, pak se jich neměl vůbec dotýkati, jelikož buď nerozhodují ve vědě pranic, leč co se týká víry, aneb jsou — aspoň pro mne — příliš úctyhodné odměny dobré a zdárné snahy, než aby se s nimi dělal povyk v polemice novinářské; nejsou však nikdy approbací všech názorů vědeckých.

Pohodlným přemetem tím měl jsem býti uveden do nesnází a u čtenářstva diskreditován. Jako v jiných odpovědích, tak i zde se p. J. E. H. notně přepočetl. Já konečně už nenamítám proti dílu Didonovu ničeho, aby mne naposledy v Praze nevykřičeli za nevěrce. Ale uvedu panu J. E. H. na důkaz, s jak malou přípravou a znalostí svoje dílo pořizoval a bránil, slova prof. Dra. P. Kepplera (Lit. Rundschau 1891): Er (Didon) ist seiner kritischen Aufgabe nicht gewachsen... Er kennt den Stand der Evangelienfrage nicht... Seine Behandlung der synoptischen und der joanneischen Frage ist durchaus ungenügend und so sehr ungeeignet, einen erfahrenen Gegner der kirchlichen Lehre zu bekehren, dass sie ihm vielmehr ein Gefühl der Sicherheit verleihen und neue Angriffswaffen in die Hand liefern würde... atd. atd. Podobně píše prof. Dr. P. Schanz v Tübinger Quartalschrift 1892.

To zní arci trochu jinak, nežli zprávy „Čecha“ a i než moje recense. Snad u některých pražských velikánů není Keppler nebo Schanz dosti velkou autoritou, ale nechať! Kdo věci zná, porozumí. Znal jsem úsudky ty ovšem dříve a mohl jsem je prostě opsati. Ale věda, že nepříznivé obecenstvo by pro ty některé vady odsoudilo neprávem dílo celé, naznačil jsem možné výtky jen z daleka. Ukvapenost a neznalost p. J. E. H. učinila jej k této mé šetrnosti slepým.

Takto končím, a ovšem naprosto: ani slovíčkem už neodpovím, ať jsou podezírání pražská jakákoliv. Lituji, že jsem byl přinucen říci více, nežli mně milo. Podruhé bude lépe díla těch pánův ignorovati.

Pan J. E. H. ujišťuje, že psal sine ira et studio. Kdyby se byl dal do psaní sine ira, ale **cum studio**, byl by psaní brzy nechal a sobě uspořil ostudy, mně pak mrzutosti. *Dr. P. Vychodil.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 11.

Báseň vlastenecká.

P. Vychodil.

Zakládá-li básnictví účinek svůj na tom, co i jinak v životě nitrem člověka hýbe a zmítá, tedy by v předmětech vlasteneckých mělo míti velmi vydatný a vděčný pramen básnického tvoření. Neboť podle toho, co se mluví a píše, zdá se zájem vlastenecký z ušlechtilejších zájmů býti nejsilnějším. Odrodilství z jakýchkoliv, i sebe vážnějších příčin, pokládá se na veřejném soudě snad za největší nečest a neřest, jíž je člověk schopen. Soud ten, ne vždy stejný s přesným mravnostním oceňováním, odpustí neb omluví kolikrát i sebe větší chyby osobní, jsou-li nějak zastřeny výtečností vlasteneckou.

Tak soudívá soud veřejný, pěstěný novinami, spolkovými řečmi atd. Přirozený soud soukromý soudí jinak, nevida ve vlastenectví žádné přednosti, jež by byla nějak oddělena od ostatních vlastností člověka, že by tyto naproti němu byly dokonce jaksi lhostejné. Přípíše se to snad neuvědomělosti, že lid o takovém vlastenectví, jak se hlásá ve veřejnosti, velmi málo ví a rozumí. Při rozličných těch vlasteneckých slavnostech mají pořadatelé a studovaní rodáci velkou potíž, aby lidu vysvětlili, co vlastně chtějí. On chce věděti, co to bylo za člověka a co dobrého vykonal. Známá anekdota ze života Sušilova vypravuje, kterak zvědavého sběratele lidových písní zachránila od nevlídnosti venkovanů prostá žena výrokem, že prý chce náš národ oslavit. Nevím, jak to na ně působilo, co si při tom pomyslili — sama o sobě ta pochvala „lidovou“ nebyla. V tom směru působí vlastenecké slavnosti velmi dobře, že obzor lidu rozšiřují, probouzejíce vědomí souvislosti s celkem národním. Avšak není pouhou neuvědomělostí, že se lid nespokojuje planým mluvením o velkém synu národu československého, o vzácném vlastenci a božím bojovníku za svatou věc národa a pod., nýbrž že chce člověka toho viděti v jeho životě a dobrých skutcích, čím vlastně národu a tedy také posluchačům prospěl, když ne výsledkem, tedy aspoň snahou a příkladem.

A tu se u samého slavnostního řečníka leckdy ukáže, co ve vzdělaném obecenstvu jest obyčejno, že síla vlasteneckých hesel je v opačném poměru s uvědomělostí o důvodech a reelních základech jejich. Daleko velká většina vlasteneckých nadšenců neví, proč vlastně jest vlastenectví povinností člověka, jelikož neví, v čem spočívá. Povinnosti rodinné na př. jsou zcela určité a mají svůj přirozený,

zcela určitý důvod; čím více kdo o nich přemítá, tím zřejměji vystupují na jevo. Vlastenectví novinářské uniká rozumovému rozboru do mlhavé dálky. Nevím předně, co je vlast; co jest národ; proč mám více lnouti k jistým vlastencům, kteří toho jinak nezaslouží; proč mám více milovati tuto zemi, tuto řeč atd., které mi neposkytují žádných výhod, ba mně jen překážejí, a to hmotně i duševně, jsouce chudé, nevzdělané; proč si mám vážiti jistých obyčejů, kdežto jiné, stejně „národní," mám zavrhovati. Známé „ubi bene, ibi patria" má takto tolik pádných důvodů do sebe, že nechápu, proč by za ně měl kdo býti porokem stíhán. Kdyby na př. všichni Čechoslované vzdali se své řeči a přijali němčinu, jakých výhod, hmotných i vzdělávacích by tu rázem nabyli! Je to známý motiv odnárodňovací. Přemýšlím-li o něm na základě světoběžného vlastenectví, nemohu mu nedati za pravdu. A přece je tak monstrosní, že by se ho celá veřejnost česká zhrozila, ale opět jen zhrozila. Nejvlastenečtější noviny, i sebe radikalnější, podle svých zásad a své myšlenkové zásoby, nemohly by ho věcně vyvrátiti. Nemajíce zření k mravní podstatě vlastenectví, které vyrůstá s jednotlivou osobností a rozšiřuje se v širší a širší vrstvy, hledí stále jen k zevnějšímu effektu veřejnému, a pak ovšem je vlastenectví dětinstvím, jelikož není opportunní.

Cizí název patriotismu neb ještě více loyalnosti, který znamená oddanost ke stávajícím řádům veřejným, zvláště státním, má již určitější význam i důvod: je zde zákonné poddanství, ochrana zákona a jiné očividné výhody, jichžto spořádaný stát poskytuje; proti pochybnosti, že by se snad v jiném poddanství lépe vedlo, stojí ustálený řád práva, zákonného nabytí atd. Ovšem i to jsou momenty, kterých moderní přeširoké svědomí neuznává; jsouť i ony málo opportunní. A nehledí-li se dále, než kam právě domněnka okamžitého opportunismu může dohlédnouti, ocítáme se u týchž důsledků, jako předešle. Opět zevnější effekt, prospěch prý celku, ať mezitím jednotlivé mravní vědomí se hledí poměrům přizpůsobiti!

Známá píseň „Tážete se, proč jsem Slovan, proč mi bratrem každý Čech" snaží se tklivou appellací na city rodinné zaplašiti nevlastenecké pochybnosti a vysvětliti i vzbuditi city vlastenecké. „Český otec, česká máti učili mne vlast mou znáti" (sic; škoda, že lépe neučili češtině!). Zcela správně tu uděřeno na strunu dětinné oddanosti a věrnosti k odkazu rodičů. Láska ke zděděnému je známý, cenný motiv citové básně i řeči. I vědecký rozbor pomyslů vlasti a národnosti počíná se rodinou a její domovinou. Původní přirozený význam vlasti jest asi týž jako ovládaného území; příbuznost rodinná s tím zajisté od počátku souvisela. Takto máme prvý přirozený celek společenský srostlý, jak se říká, s půdou, na které stojí. J. V. Sládek ve svých „Selských písních" srovnává tento poměr sedláka k pozemku jeho s poměrem dubu k půdě, ze které vyrostl a v níž je zakořeněn.

Mé orné půdy každý hon,
mi patří zem jak dubu,
a držím se jí jako on
vzdor psotám, časů zubu.

Věkovitými kořeny
a pevně každým svazem
a mé jsou i ty kameny,
pro něž se shýbám na zem.

Jí nevezme, dokud jsem živ,
mi nikdo z tvrdých dlaní;
mne topor musí sklátit dřív
a ještě padnu na ni.

Básničku uvádím jen za doklad jednoho vlasteneckého prvku, ne za vzor básnický. Padají tu silná slova, ale poesie, citu mohutného není tu stejně s nimi. Je to spíše přednáška sebevědomého sedláka, než procítěná báseň. Vděčný motiv zakořeněného dubu se neprohlubuje, mluví se hned o něčem jiném, dojem se rozptyluje v deklamaci; začátek a konec nemají sourodého prostředku.

Tuto souvislost národnosti s rodem písně často vytýkají. Známá bouřlivá píseň „Já jsem v Čechách narozený, otce, matku mám . . . proto mé dědičné právo není žádná lež“ — vemlouvá se jaksi příliš drasticky do bojovné nálady. Za našich okolností není ostatně s podivem, že i k věcem, které se rozumějí samy sebou, se písní rozehříváme; vědomí, že jsme mnoho lehkomyslně zašantročili, propuká zde bezděky v nadšená předsevzetí, která jsou vlastně výčitkou.

Druhá důležitá částka v národnosti jest řeč, která onen přirozený svazek pokrevenství a krajanství povznáší na vyšší, duševný stupeň. I mluva jeví se ve vlasteneckých básních především jakožto vzácné, nezcizitelné dědictví; samo jméno „mateřština,“ „mateřský jazyk“ jakožto „mluva matkou vlíbaná“ chová celý tlum poetických představ. Bouřlivá píseň „Hej Slované!“ vnáší tu poněkud jiný motiv slovy: „Jazyka dar svěřil nám Bůh, Bůh náš hromovládný; nesmí nám ho tedy vyrvat na tom světě žádný.“

Řečí také hlavně povznáší se původní celek přirozený na celek kulturní, jenž u vývoji svém se označuje rozličnými novými živly. Rozšířená rodina, národ se svou národností a vlastí, má v těchto živlech stále své pojítko; i když se něco, z potřeby a lepšího poznání nebo z nějakého poblouzení změní, jiné stránky ostávají přece společny. Co vlastně činí národ národem, není zcela zřejmo, ale dosti jasno jest, že mezi činiteli národotvornými hlavní jest a zůstává vždy řeč. I v naší věci, pokud mluvíme o básnictví a o těch vlasteneckých zájmech, jež má básnictví pěstovati, zaujímá řeč důležité místo. O řeč se také ostatní stránky více méně opírají.

Máme tedy asi tyto znaky jednoho národu: společný původ, jednotlivci snad promíchaný, celkem neporušený; společná řeč, aspoň původně společná, nyní snad jen uměle, vědecky společná, jak u nás také pomálu nastane, bude-li se nářečími pořád prováděti domnělý realismus; společné neb aspoň podobné zvyky a mravy; společná dle toho minulost, práva politická; náboženství, uměle snad promíchané, celkem však stálé; společné vědomí v těchto věcech, nejvíce však v řeči a vzdělanosti duševné i hmotné. Při novějších změnách tyto poslední částky jsou hlavní.

K osobám a věcem, jež těmito znaky jsou znamenány. poutá mne zájem vlastenecký. Poměr jednotlivcův a celku je vzájemný, a na přirozeném tom poměru spočívá láska k vlasti. Vlast mi skutečně něco dala, já jsem jí zavázán; vlasti náležím, ona jest mi

něčím povinna. Nechce-li nebo nemůže-li plniti všech svých povinností ke mně, nepřestává proto povinnost moje, pracovati pro ni, protože náležím jí. Jsem povinen pracovati pro sebe a pro jiné, z těch jiných pak jsou mi nejbližší ti, které pojí se mnou táž národnost. Čím více z uvedených znaků se u nich sbíhá stejně se mnou, tím bližší mně jsou. Přirozeným právem a povinností jsem s nimi spjat. Jako jsem člověkem a členem lidstva, tak jsem i členem této menší částky lidstva. Povinnosti k bližnímu jsou tu zcela určité, k určitým věcem a lidem, kteří jsou mi bližší než jiný bližní; o každém bližním mohu a mám dobře smýšleti, ukázati mu toho však z pravidla nemohu tak jako krajanovi. Zde je základ vlastenecké myšlenky i — básně. Kosmopolitismus jest i z této příčiny velmi pěkná věc, ale také velmi — pohodlná.

V podstatě máme v národě předně celek přirozený, spočívající na společenství důležitých zájmů. Ne plané horování o vlasti, nýbrž pěstování těchto zájmů jest vlastenectvím. Vlastenectví vůbec není ničím, vším ale jest: konati svou povinnost, která mi ve vlasti připadla. Plané vlastenčení má asi tolik ceny, jako tyto dva nadšené veršíky, které jsem kdysi četl na dřevěném zábradlí nad Macochou: „Kdybych neměl drahé vlasti, vrhl bych se do propasti.“

Pokusíme-li se tedy, popsati určitěji city a povinnosti vlastenecké, dojdeme asi k těmto výsledkům. Předně jsou tu dány přirozené podmínky živobytí, ze kterých každý vyrostl. Ty se mají zachovati, pokud možno, těm, kteří jsou člověku blízcí. Pohled na vystěhovalce, líbající rodnou půdu, bude každému otupělci směšným. Sedlák prodá svoje polnosti cizáku neb židovi, třebas nad cenou, má z toho užitek, a přece je to snad zradou. Obojí případ se dotýká vlasteneckého citu a může jej povzbuditi. Ačkoliv jest jeden od druhého velice vzdálen, tam nejvyšší idealnost, tuto zcela všední realnost, oba vnukají takový cit, že se člověk vzdává části sebe samého. Je to jakási událost proti přírodě. Nezáleží na tom dále snad pranic, ale kdo by při tom byl úplně lhostejný, sotva jest ušlechtilým citům příchylnosti a vděčnosti vůbec přístupen. Stejně totiž, jako ta půda, mohou se státi lhostejnými i ostatní dobrodinci, byť to byli třebas dobrodinci z povinnosti neb úřadu, nemající tedy podle jisté theorie žádných zásluh, jelikož jednali prý zcela podle obyčejného chodu věcí. Když hospodyň nebo studentík se těžce loučí s kravičkami, se psem, jak nám to Jirásek neb Kosmák neb Rais atd. vyličují, je to modernímu světoborci dětinské; ale je to pravdivé a odůvodněné, je v tom kus lidskosti, lidské mravnosti, je v tom i zárodek lásky k „vlastnictví.“ Není to pouhá hračka nebo belletristický obrat, vypočtený na sentimentalní effekt.

A přece jsou to věci zcela podřízené. Nikoli ta konkretní skutečnost jest významná, nýbrž to smýšlení a cítění, které se v ní osvědčuje, ten cit vděčnosti a pospolitosti, ve které jest vytrvalost, moc a síla. Zde jest půda vlastenecké básně. Kdo věrným jest v mále, může býti věrným i ve mnohu. Přistoupíme-li ke kulturním podmínkám, jež člověka provázejí, máme tu mravní a naukové vzdělání, o kterém dle smutných zkušeností víme, že se nejlépe daří na základě

přirozeném, na základě mateřštiny. Někomu, kdo výše dospěl, mateřština nedostačí. Kdo za to může? Následuje snad z toho, že ji smí opustiti? Nikoli. Pak jest jeho povinností, přičiniti se, seč jest, aby se svojincům odvděčil za to, co dobrého od nich z počátku přijal, po případě jim dobrým odplatil, čeho na něm zanedbali. Zde v plném významu platí slova předního buditele našeho, že i poslední potomek rodu ciganského se má přičiniti, aby rod ten byl zachován. A jest povinen učiniti tak na základě přirozeně daném, na základě národním. Jakékoli by byly výhody při odnárodnění, není ono nikdy dovoleno, jelikož se při tom jistá přítomná dobra opouštějí pro nejistá budoucí, kterých jen někteří a znenáhla snad budou účastni, jelikož takového obratu nelze docíliti bez potlačení citův a zájmů mnohem důležitějších, totiž přirozené věrnosti a úcty k sourozencům. Národnost není sama sobě účelem ani není dobrem naprostým: ale přirozená souvislost s národem může přervána býti jen potlačením přirozených lidských citů, které spolu činí mravní ušlechtilost člověka a zajišťují i jinak jeho svědomitost.

Je v naší belletrii známý motiv o chudobné rodině a „velkém pánu," který z ní vyšel; jest odrodilec, jinak dobrý člověk, zaručuje svým sourozencům dobrou budoucnost, jen kdyby nechali vlastenčení atd. Každý to uzná za hnusné. Avšak jsou jiné, zcela stejné případy, kde soud dopadá jinak, ačkoli nejde o věc o nic menší, než jest mateřská řeč. Jde na př. o mravní zachovalost, o náboženství, a tu zcela malicherné příčiny mají dostačiti, aby vysvětlily, totiž omluvily nevěrnost; v básni zajisté vysvětlení znamená zhusta odůvodnění. A příčinou takovou bývá někdy domnělé t. z. vlastenectví, pomysl to bez přirozeného mravního základu, uloženého v jednotlivé osobnosti, zcela abstraktní a bezvýznamý, o kterém lze právem, ve hmotném i duševném smyslu užiti známé posměšné průpovídky, že vlastenectví se nikdo nenají. Jako ve skutečnosti litujeme toho, že mnozí pro vlastenecké boucharonství, t. j. pro nic a za nic zanedbávají svých povinností rodinných, tak v básních můžeme jen litovati, že se posvátný majetek osobní mravní ceny zaprodává za jakýsi fantom vlastenectví.

Národ je složenina z lidí a má tolik ceny, kolik jí mají příslušníci jeho dohromady. Jako jest osobní samolibost škodliva, tak pravému vlastenectví jen škodí t. ř. chauvinismus národní, přemrštěné to velebení všeho, co v národě se vyskýtá a s heslem vlastenectví vystupuje. „Co je české, to je hezké." Čím větší jest nadšení, čím více se jeví potřeba vlasteneckých hesel a společného postupu proti nepřátelským nátiskům, tím snáze se chauvinismus vyvinuje. Správný pud velí tu, zapomínati prozatím — v životě i v literatuře — domácích nedostatků vzhledem ke společnému nebezpečí. Avšak potrvá-li takový stav déle, stává se nebezpečnějším, než jakýkoliv útok zevnější. Jest se zajisté báti, že zmizí zatím vlastní jádro podstaty a bytosti národní, co všechen zřetel obrácen na slupku; ta dlouho neodolá, a pohroma jest pak úplnou. Odnárodňování neděje se prostředky pouze

umělými; potkává-li se s výsledkem, pak bylo již připraveno nedostatkem citu rodinného a mravního vůbec. Jest samozřejmo, že tu básnictví není jediným ani hlavním činitelem, aby nákaze bránilo. Avšak nesmí jí aspoň šířiti a může i má jí odporovati. Satira má zde svůj důležitý úkol, jejž může zdárně provésti, není-li upřílišená. Pohříchu počíná si naše satira většinou tak, že ničí, co na ní jest, rázem všechno; nerozumějíc potřebám národu, posmívá se se svého velkoměstského stanoviska všemu, i co úcty a šetrnosti zaslouží.

Nadšení a pravé lásky jest veškeré vlastenecké poesii nezbytně třeba. Cizinci se budou mnohé nadsázky a upřílišování zdáti chauvinismem (srv. u Kollára). Jsou-li opravdu básnické, ani cizinec jim krásy neupře. Není nepravdivo, když básník naši řeč, naši otčinu, náš kraj atd. chválí a velebí nade vše jiné; je to právě naše otčina, k níž, ať jest jakákoli, lneme nejvíce svou láskou. Dítě vine se vždy nejvíce k matce, třebas i hadry oděné.

Důležitou částkou vědomí vlasteneckého jest vědomí o minulosti národu. Jako pro každého člověka jsou minulé poměry, v nichž vyrostl, cenné a významné, tak i pro národ jsou dějiny jeho vzácnou vzpomínkou. Na některé části dějin svých jsme hrdi, za některé se stydíme, ale jako věrní synové národu jich soustrastně litujeme. Tu jest hlavně obor vlastenecké epiky, jež bude ze zásady vlastenecká, t. j. bude se zálibou vytýkati dobré stránky národních dějin, aby tím budila cit úcty a vděčnosti k předkům a živila cit souvislosti i pospolitosti pro nynějšek.

Nelze tu ovšem obejíti se bez vad. I těch použije umění za týmž účelem, ne aby hanobilo, nýbrž aby od vad očisťovalo. Jest rozdíl mezi přátelským a nepřátelským podáním dějin: tamto se jeví soucit, zde škodolibost. Věda jest povinna, povědĕti všechno, co a jak se stalo; básnictví té povinnosti nemá. Ale i ono má býti objektivní a spravedlivé, jednak z důvodu mravního, že nikdy a nikomu není dovoleno lháti, jednak z důvodu appercepčního, jelikož nepravdivý obsah básnický nemůže se líbiti. Z lásky k dobré věci a k dobrým osobám odsuzuje se špatná věc, aby dobrá tím více vynikla a obliby došla. Historická povídka naše (Jirásek a nápodobitelé) počíná si tu dosti šablonovitě: postaví se dvě strany proti sobě, jedna vlastenecká, druhá nevlastenecká, oné přibásní se samé ctnosti, této samé neřesti; tak se dle domnění básní vlastenecky, ale porušuje se pravda a cit pro ni. A to škodí opravdovým a správným citům vlasteneckým, jež má básnictví buditi.

I v zájmech vlasteneckých je stupnice, podle které se jeden podřizuje druhému, tak jak u jednotlivce vyšší zájem ustupuje nižšímu, hmotný duševnému, společný soukromému, časný věčnému. Jako ve vědě se analysí stoupá k synthesi, tak i básnictví předvádí národ jakožto znásobněného člověka, rozšířeného ve společnost rodinnou, obecní a národní. Jako u člověka není vše, co v něm je, tím samým také správné, nýbrž nahrazuje se po lepším poznání něčím lepším, tak jest i v národě. Básnictví, postavené na ideální výši správného

názoru o významu života jednotlivce i společnosti, předvádí člověka i společnost národní v tomto osvětlení, aby pomohlo k vítězství citům, oběma přiměřeným a prospěšným, citu věrnosti a příchylnosti, vděčnosti, obětovnosti, pospolitosti, vzájemné pomoci a podpory, ctností to ušlechtilých, jež zaručují hmotné i mravní blaho národu.

Jak se mají Erbenovy pověsti národní k podání lidovému.

Napsal *Lev Šolc.* (O.)

6. „Vrba.“ V poznámce k této básni praví Erben, že pověst ta zdá se mu nad jiné důležitou býti proto, že k ní podobné ani mezi slovanskými ani jinde nenašel. „Aby se člověk o život dělil se stromem nebo s jinou věcí, tak že by jedno bez druhého, člověk bez té věci a věc bez toho člověka déle trvati nemohla, toho, pokud mi vědomo, tuto se jediný příklad nalézá. Pochází pak tato pověst z bývalého kraje Bydžovského.“ Táž pověst v podobě po způsobu novell rozbředlé čte se ve sbírce B. Němcové pod názvem „Viktorka.“[1])

Vynikající rysy její jsou tyto: V jedné vesnici žije vdova Fialová se svou dcerou Viktorkou. Před jejím domkem roste mladá, košatá vrba, z níž lidé pruty řezati se bojí, nejistou zvěstí varováni jsouce. Viktorku daleko široko nejsličnější z dívek zamiluje si od malička syn sousedčin Vítek, jsa rovněž od ní milován. Když dorostl, jde do světa hledat si štěstí. Po mnohých letech vrátí se jako pán a pojme Viktorku za manželku. Po nějakém čase v noci — měsíc svítil jako ve dne — zpozoroval, že žena jeho leží úplně bez života, jako mrtva. Otázav se jí po příčině, dověděl se od ní, že v určitý čas ve snách z vrby před domkem vidí krásnou paní k sobě vystupovati, která ji vodí do svého čarovného zámku se zahradou, kde s vílami vodními a horskými za líbezné hudby se raduje a plesá; líto prý jest jí, když jasná královna a matka dlouho jí k sobě nevolá. Vítkovi se ty sny nelíbily, proněvadž se bál o svou ženu; i chtěl podtíti vrbu, ale žena ho uprosila, aby stromu neubližoval. Když se Vítek pro tu věc trápil, matka mu poradila, aby hledal pomoci u čarodějky Virguly v lese. Vítek nechce tomu, ale matka tam podtají přece šla a přinesla vzkázání, že Vítkova žena s vrbou zelenou je srostlá, a podetne-li Vítek vrbu, že zničí život své ženy. Vítek nevěře čarám a lžem čarodějky, podťal vrbu; v tom uslyšel z domu výkřik a uviděl v náručí matčině ležeti Viktorku mrtvou.

Znal-li Erben toto vypravování B. Němcové či neznal, nesnadno říci. Podobá se pravdě, že znal; přece však ze tvrzení jeho, že pověst jeho pochází z Bydžovska, vysvítati se zdá, že ji sám slyšel vypravovati. Buď tomu jakkoliv, stojí za to několika pohledy srovnati Erbenovu báseň s podáním lidovým. Nehledě k sentimentalnému povídání, jež u B. Němcové čtyři první listy naplňuje, i tak podání toto obsahuje mnoho nesrovnalého, se stanoviska uměleckého daleko nižšího básně Erbenovy. Viděti tu jasně, oč prostota bližší jest krásnu než obtížená a hledaná spletitost. V lidovém podání B. Němcové vztah mezi Viktorkou a vrbou jest několikerý a spletitý. Skutek v báchorce vypravovaný, že Viktorka v noci mrtva leží, má za příčinu její sen

[1]) „Národní báchorky a pověsti“ od B. Němcové. Díl II. 5. illustr. vydání. V Praze 1887. Str. 241. nn.

o královně vil. Dle výpovědi čarodějky Virguly Viktorka jest s vrbou zelenou srostlá; a zase jasná královna vystupuje z vrby proměněné, jíž Viktorka vrhá se do náručí a ona ji unáší do svého čarovného zámku; na konec však přece život její jeví se srostlým, totožným s vrbou zelenou, anať zároveň s ní umírá. Proti této spletitosti a neurčitosti vztahů ženy k vrbě stojí jasná a určitá slova Erbenova:

Kterak nemá mrtva býti,
když má jen půl živobytí?
Ve dne s tebou živa v domě,
v noci duše její v stromě.

Podle podání naší báchorky Viktorka jest jakousi vílou, dcerou oné královny jasné z vrby vystupující, jak svědčí slova (str. 250.): „... a ta vždy mladá, jasná královna a matka naše, má z nás dětí svých radost.“ Tušíme, že následkem nějakého svazku královny vil se syny lidskými, dcera víly dostala se mezi lidi asi tak, jak známo z pověstí o lesních pannách, divých ženách a j. O tom o všem báseň Erbenova neví; tam paní jest obyčejnou dcerou lidskou, jejíž duše hned od narození výrokem Sudic zavázána byla na polovic přebývati ve vrbě; ona jest prostou ženou, matkou, jež osud svůj snáší trpělivě, jako jiný nedostatek z dopuštění Božího, úplně oddána jsouc ve vůli jeho. Proti tomu podání báchorkové líčí Viktorku jako divnou krásku, jako bytost záhadnou i lidem nejbližším nepochopitelnou a nepřiblížitelnou. Zde vrba stala se téměř jen symbolem života Viktorčina, na způsob svíček v limbu Smrti kmotřičky, kdežto u Erbena žena má jen půl živobytí, protože podstata její, duše Sudicemi hned od narození vždy na noc zaklèta jest do vrby. I naše báchorka vycházela z téhož názoru, jak svědčí věta (str. 241.): „jen jedenkráte prý si jeden smělý chlapec na vrbu vylézl, ale když řízl do proutku, slyšel bolestné vzdechnutí a cítil, jak se celá vrba zachvěla.“ Ale od představy té v dalším vypravování značně se ustoupilo. — V naší báchorce Vítek odmítá radu matky své, jež ho posílá k čarodějce Virgule, a když matka sama přinesla osudný vzkaz, on jako muž osvícený a běhu světa zkušený nechce věřiti čarám a schválně jedná proti výstraze moudré ženy. Zcela jinak v Erbenově básni. Zde muž „mocným slovem“ zlomiti chce určení osudu, zvrátiti nález Sudiček, vzepříti se proti řádu světovému. Žena jeho oddaná ve vůli Boží, těší jej:

Ač bezduchá na svém loži,
vždy jsem přece v moci boží...

a pobízí jej ku stejné oddanosti:

Ráno zdráva vstáti mohu,
protož poruč Pánu Bohu.

Ale „pán úmysl jiný chová,“ on hledá pomoci u vyšších mocností a chápe se prostředků nadpřirozených, zapovězených. Tím básník povznesl děj pověsti ku mravné výši tragického konfliktu a prohloubil jej tou měrou, jak toho umělecký útvar ballady žádá. V báchorce osvícený pochybovač po nevoli přesvědčen byl o moci čar a kouzel, jimiž vládne moudrá žena; v Erbenově básni muž nespokojený s osudem a s přirozeným během věcí (dle názoru

báječného) potrestán jest za to, že proti němu pomoci hledal u nadpřirozených temných mocností. Kdežto v báchorce Vítek pochybovač vykročil nad obecnou úroveň pověr a tradicí, opustil duševní atmosferu svého lidu: u Erbena celý děj vyrůstá z onoho soumraku, v němž tonuly a z části posud tonou mysli lidu dle jména probuzeného světlem víry, srdcem však zcela ještě potopeného ve tmách pohanství. I v tom Erbenova báseň jest jednotnější. V báchorce čáry a kouzla a výroky moudré ženy obdrží vrch nad osvíceným rozumem zkušeného muže; Erbenova báseň hlásá oddanost do vůle Boží a spokojenost s určením osudu, trestajíc muže, který „dbaje planých řečí“ svévolně vzpírá se těmto mocnostem stěžejním. A kterak byl potrestán muž ten? Báchorka praví jasně, že Virgula vzkázala po matce synovi, „že je žena jeho s vrbou zelenou srostlá, a jestli vrbu podtne, že zničí i život ženy své.“ Vítek na to hněviv: „Lež to, nevěřím čarodějce a neuposlechnu její rady.“ A šel a podťal vrbu. — Zde všechno jasné, není žádného přítmí ani klamu. Jinak u Erbena. Tu praví čarodějka tážícímu se o radu:

Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou,
žluté proutí roste na ní:
s tou je duše tvojí paní.

Více neřekla čarodějka, určitěji se nevyslovila, ač dle slov básníkových:

Slyšíš, matko! ty víš mnoho:
víš, co potkati má koho,

dobře asi předvídala, co z rady její pojde. Muž rozřeší hádanku dle svého rozumu a tím sebe potrestá. A v tom právě spočívá onen srdce svírající a zároveň srdce rozdírající účinek všeho tragického, jejž staří tak bystře shrnuli ve významná slova: Koho bohové zničiti chtěli, toho ranili slepotou. Toť ono osidlo Aischylovo, jímž bohové podtrhují nohy světoborcům, kteří opomíjejí hleděti těsně před sebe, a pro samý pych jen k nebi čelo své pozdvihují, pokloniti se nechtějíce. A naše: Podej čertovi prsta, a chytí tě za celou ruku. Tak i muž rychle se rozhodl:

Nechtěl jsem já paní míti,
aby s vrbou měla žíti;
paní má ať se mnou žije,
a vrba ať v zemi hnije.

Chtěl rozvázati, co Sudice svázaly; i podťal vrbu a zabil svou paní. Chtěl napraviti nedostatek, jímž paní jeho od přírody stižena byla, a puzen jsa touto vášnivou touhou, zahubí docela, co napraviti chtěl. Toť ironie osudu nenepodobná Sofokleovu „Oidipu Králi,“ ovzduší balladě zvláště výhodné. Jest možno, že báchorka B. Němcové i tak jak jest k výkladu bájeslovnému lépe se hodí, že v podstatě věci podání to jest přece starším a zachovalejším podání Erbenova — připomínáme tu dryady a hamadryady, jež Cosmas I, 4. mluvě o Tetce uvádí — avšak ballada Erbenova, přimykajíc se těsněji ku přirozenosti lidské, získala působivosti tou měrou, oč my lidé více sympathisujeme s lidskou dcerou, nežli s vílou horskou.

7. „Lilie.“ Již při „Svatební košili“ pravili jsme, že druhá část dotčené tam slovenské báchorky B. Němcové „Lalija“ byla asi základem Erbenovy básně „Lilie.“ Báchorka vypravuje takto:

Panna čertem pokoušená v krátce ochořela a umřela. Poslední její žádost byla, aby ji lidé na křižné cesty pochovali. Sousedi také s velikou lítostí žádost její vyplnili a na křižné cesty ji pochovali. Ležela tam do jara. Na jaře vyrostla na jejím hrobě krásná lilije a velmi utěšeně zakvitla. Tu jednou okolo rovu toho jel mladý kníže, lilije zdaleka padla mu do oka. „Hej postoj!“ volá na svého mládence, „jdi a utrhni mi tu krásnou liliji!“ Mládenec skočí s koně, chce liliji utrhnout, ale ona se mu nedala. I šel si kníže sám pro ni, a sotva se k ní blížil, lilije se k němu sehnula. Nemohl se kníže s ní dosti natěšit, a doma si ji hned na stůl do poháru postavil v pokoji, kde spal. Večer ulehl spat. Když bylo o půlnoci, lilije se střese a učiní se pěknou pannou. Potom se procházela okolo stolu a žalostně volala: „Tu jedli, tu pili, a mně nic nenechali!“ Pak šla k posteli, kde kníže spal, líbala ho, a zase se střásla a stala se lilií. Druhou noc bylo zase tak. Panna pojedla z toho, co tam nechali. Ale kníže nevolky usnul. Třetí noc pán se přemohl a nespal. Viděl, jak se z lilije krásná panna udělala, jak ke stolu sedla a jedla, a když k posteli přistoupila a líbati ho začala, dal se líbati, jakoby spal, ale když od něho odstoupiti chtěla, lapil ji a už ji nepustil. Udělala se ještěřicí, hadem, pak lilií, ale vše darmo, ani prosba jí nepomohla. „Nepustím tě,“ pravil kníže, „dokud nebudeš takou pannou, jako před tím.“ Půlnoc odbila, a lilije udělala se pannou a zůstala u něho. I zalíbila se mu velice, i umínil si on, že si ji za ženu vezme. Dlouho nechtěla přivoliti, ale konečně dala se přemluviti s tou výminkou, že ani on ani ona nepůjdou nikdy do kostela. Tak žili spolu dlouhý čas ve veliké radosti, až mu i šťastně synka porodila. Po něvadž ani před tím ani po tom v kostele nebyla, pobízel ji muž důtklivě, aby se přece šla pomodlit za synka. Ona se hanbila i bála, ale mužově vůli nechtějíc odporovati, vypravila se. V kostele přistoupil k ní čert a znova jí kladl svou otázku hroze, že jí umře syn. Ona tedy raději řekla, co viděla, a čert ji unesl do pekla. Její muž ani chýru víc o ní neslyšel.

Erben ke své „Lilii“ nepřipojil poznámky žádné. Jest však pravdě podobno, jak ne z jednoho místa naší úvahy vysvítá, že pohádky B. Němcové ještě nevydané tiskem Erbenovi už byly známy, aspoň verse jim velmi blízké, a o „Lilii“ přímo myslíme, že na druhé části slovenské pohádky „Lalija“ založena jest. Tomu by nasvědčovaly, mimo nadpis totožný, podobný celkem postup vypravování a shoda některých jednotlivostí: „Umřela panna v době jarních let . . .“ = V krátce ochořela a umřela. „Nedávejte mne ve vsi na hřbitov . . .“ „Pochovejte mne v pod-zelený les“ = aby ji na křižné cesty pochovali. „Neminul ještě ani rok a den . . .“ = „na jejím hrobě vzácný květe květ“ = na jar vyrostla na jejím hrobě krásná lalije. Další slova: „a velmi utěšeně zakvitla“ jakoby básník byl rozvedl ve slohu:

Lilie bílá — kdo ji uviděl,
každého divný pojal srdce žel;
lilie vonná — kdo ji pocítil,
v každém se touhy plamen roznítil.

Rovněž slova: „Tu jednou okolo rovu jel mladý kníže“ odpovídají líčení lovu: „Hoj, moje chaso! vraného mi stroj! . . .“ „Pán na lilii hledí s údivem“ = lalije zdaleka mu padla do oka. „Hoj, sluho věrný! ku práci se měj: tu lilii mi odtud vykopej“ = Hej postoj! volá na svého mládence, choď a utrhni mi tu krásnou laliju! „Vstávej, pane můj! chyba v odkladě“ = Ráno sluha vypravoval knížeti, co v noci viděl. „Vdala se za něj; blaze bydlila, až i synáčka jemu povila“ = I tak

žili spolu dlouhý čas ve veliké radosti. Ona přišla i do polohu a šťastně synka porodila.

Není-li shoda těchto věcí nahodilá, pak Erben pozměnil báj proti běžnému podání v těchto kusech: Lovícímu pánovi ukáže se bílá laň, která ohrožena jsouc kopím smrtonosným, promění se v bílou lilii. Změna ta jest případná; neboť jednak básník probral se až k samému základu báje, rozšířiv názor o produševnění přírody i na živočišstvo, čili vyplniv mezeru mezi zjevem lidským a rostlinným. od tohoto k onomu přechod způsobil si podobou živočišnou: bílou laní, Názor ten jest potvrzen tím, že lidem přikládají se názvy zvířat i rostlin, jako: Lev, Vok, Sokolica, Orlov, Javor, Dub, Klen a pod. Docela tak pověst o kukačce má dvojí versi; dle jedné panna Kukačka oplakávajíc smrt bratra svého, proměnila se ve ptáka kukačku, dle druhé v rostlinu kukačku (vstavač), jejíž kořeny děti vykopávají na lukách, říkajíce jim „prsty nebožky panny kukačky.“ Ba vyskytují se i obě verse spolu spojeny v jedno. Mimo to básník, opíraje se snad o význačný rys českých legend a pověstí o poustevnících, na př. o knížeti Bořivojovi a sv. Ivanovi; knížete lovícího vede za bílou laní, čímž se umírnil zároveň náhlý obrat ve vypravování, který by vznikl, kdyby lovec jedoucí na lov hned z počátku dal se uchvátiti krásou lilie.

Podstatně změnil báj Erben tím, že přidržev se jádra pověsti, dle něhož o půlnoci lilie promění se v pannu, z panny bojící se kostela ze strachu před čertem, učinil bytost noční, nemohoucí snésti světla slunečního, a v souhlase s tím výminku, nechoditi do kostela, nahradil výminkou: nedostati se na slunce. Tím básník provedl rekonstrukci báje, neboť kostel i čert jsou tu zřejmě živly novější. Tato obnova provedena šťastně a harmonie, jednota v mythu tím zjednaná vyhovuje jak jemnému citu mythologa tak vkusu uměleckému. Se změnou tou souvisí, proč u Erbena lilie přesazena do zahrady, nikoliv utržená nechována v poháře. Odstraniv čerta a výminku s ním související, básník, aby provedl boj do konce, užil obratu z jiných pohádek dobře známého: Král zavolá na vojnu, pánovi jest odejeti a zůstaviti ženu i synáčka ochraně zlostné macechy, či, jak báseň praví, matky-hadice zlé, jejíž pýcha a neprozřetelnost nemůže snésti, že syn její má za manželku obludu noční.

Je-li s pravdou, že Erbenovi byla základem „Lalija,“ pak nemůžeme se dosyta nadiviti básníkovi, jehož obrazotvornost odchovaná vůní a medem poesie prostonárodní z ponuré a umrlčí komorou páchnoucí zkazky naší vytvořiti dovedl báseň z polovice slunnou a jasnou jako příroda jarní, z polovice podobnou vlažné, vonné noci letní, když plný měsíc polévá stříbrem porosený luh, skrývaje se časem za černá mračna, v nichž zdaleka duní bouře.

Zbývá nám krátce zmíniti se o básních: „Polednice,“ „Štědrý den,“ „Vodník,“ „Holoubek,“ „Dceřina kletba,“ „Věštkyně.“ První tři liší se od předešlých tím, že děj jejich v této konkretné podobě není vzat z podání lidového, nýbrž jest jako specialním příkladem a dokladem básníkovým k pověře zcela obecně vyslovené, k níž lid

ovšem také na sta příkladů zná a nejednou podrobně vypravovati umí; v té příčině blíží se nejvíce „Pokladu.“

8. „Polednice.“ K tomu, co Erben na str. 153. poznamenal o „Polednici,“ přidati lze z podání lidového, že polednice ubližuje nejvíce ženám šestinedělkám a jich dětem, obyčejně tím, že unáší děti jejich, podvrhujíc za ně svoje potvorné. Proto ženy takové o polednách mají nevycházeti z domu. Básník náš, veden jsa příkladem Goetheovy ballady „Erlkönig,“ přizpůsobil se vzoru svému zakončením děje. Jako tam v náručí otcově, umírá zde dítě v náručí matčině; příčina smrti zahalena v tajemné šero. Obrazotvornost zajisté spatřuje původce smrti té zde v „Polednici,“ tam ve „Králi duchů.“ Přirozená příčina jest jiná: v „Polednici“ přestrašená matka zardousila dítě sama, vinouc je úžasem křečovitě k sobě, když se jí chytaly mdloby; v Goetheově balladě dítě buď zemřelo horečkou anebo podobným účinkem jako v Erbenově básni. Zjevení polednice motivováno jinak než v pověstech lidových o této bytosti; bývá zde příčinou vystoupení jejího a trestu z pravidla svévolné přestupování příkazu stran hodiny polední. Básník náš za svým účelem, zcela v souhlase s duchem národním — dle přísloví „Čerta nevolej“ — užil obratu odjinud s dostatek známého, že kletba žertem pronesená splniti se a duch svévolně volaný volajícímu mimo nadání zjeviti se může; k tomu přirovnati lze dobře z „Věštkyně“ kus 4. o zlatém zvonu.

9. „Štědrý den.“ Základem básně té jest pověra, že kdo o půlnoci štědrovečerní dívá se pod led, tam uvidí, co se mu ten rok přihodí; z pravidla však připojuje lid, že nebývá šťasten, kdo takovým způsobem budoucnost proniknouti se snaží. Odtud vycházeje Erben upravil děj své básně tak, že dvě dívky, přítelkyně, odhodlají se společně o věštbu tu se pokusiti, z nichž jedné dobře, druhé zle podnik se vydaří. Kolem této osnovy utkal dle běžných pověr a vlastních upomínek půvabný a významný obraz štědrého večera, toho tajemného svátku na našem venkově. Kromě poznámek básníka samého k výkladu a srovnání hojné látky poskytne Hanušův „Bájeslovný kalendář slovanský“ str. 6.—43. a snůška „Vánoce“ v „Českém lidu“ r. I. str. 294., 399., 498.

10. „Vodník.“ Báseň ta zosnována na okolnosti, jak Erben dí (str. 156.), pamětihodné, „že všecky báječné bytosti vodní, podle pověstí slovanských i jiných národů, jistý ráz ukrutnosti na sobě mívají, tak že když na člověku pomstiti se nemohou, i na svém vlastním rodu pomstu svou vylévají.“ Podobně prý též lesní muž, který chytil dívku a sedm let za ženu ji u sebe choval, když potom od něho utekla, z pomsty dítky své s ní zplozené roztrhal. Všecko vypravování naší básně složeno dle hojných pověr a pověstí o vodníkovi, jichž bohatou sbírku podal J. Košťál v „Českém lidu“ r. I. str. 52., 244., 394., 468., 552., kde i básně Erbenovy za pramen užito a citováno, na př. str. 249., 469., 471. Jako jinde, i v této básni Erben přidržel se věrně tonu písně lidové. Tak verše: „Sviť, měsíčku, sviť, ať mi šije niť“ přejaty jsou přímo ze hry dětské „na Hastrmana“

(Erben: „Písně a říkadla“ str. 83.). Počátek oddílu II. „Ráno, raníčko panna vstala“ připomíná počátek písně: „Ráno, ráno, raníčko“ (tamže str. 60.), „Ráno vstala, posnídala“ (tamže 495), aneb: „Vyskočiuo sunečko — skoro ráno ranúčko“ (Sušil, 24). „První šáteček namočila — tu se s ní lávka prolomila“ (83) jako u Šušila (21): „Jedno pérko dovíjá, kněz mšu svatú začíná.“ Str. 86.: „Starosvati — černí raci, a družičky — ryby!“ jako u Sušila (45): „Že sem sa vydala | Bystrému Dunaju. | Ty drobné rybičky, | To moje družičky; | Ti velcí kaprové, | To moji družbové; | Vrbina, olšina, | To moja rodina.“ Podobně začátek části IV.: „Jaké, jaké by to bylo | bez slunéčka podletí?“ připomíná píseň prostonárodní.

11. „Holoubek.“ Báseň ta není tak pověstí, jako spíše napodobením, ohlasem písně národní. Podobné tresti jsou ve sbírce Erbenově: Manželka vražednice (486), Mužova vražednice (490); v Šušilově: Manželka vrahyně (96), Sestra travička (167 n.). Slova: „Nehoukej, nevolej . . .“ (62) připomínají známé místo písně: „Měla jsem holoubka . . .,“ jak i rythmus ukazuje. Smrt ženy ve vlnách líčena dle podobného místa „Utonulé“ Erbena (491), Šušil, 88, 89. K duši v podobě holoubka nade hrobem žalující (61) vedle poznámky Erbenovy (155) lze přirovnati verše:

Vyleděla duša z děla,
Žaden nědi, kaj leděla.
Sedla ona na hajiček,
Na ten zeleny travniček.
(Sušil, str. 19.)

aneb:

Duše z těla vyletěla,
Na zelenú lúku sedla.
A tam sobě naříkala,
Až se lúka rozléhala.
(Sušil, str. 25.)

12. „Dceřina kletba.“ Též tato ballada jest ohlasem písně národní. Trestí podobny jsou u Erbena: Dorna vražednice (489), u Sušila: Dětobijkyně (155), především však: Matka travička (154). K této písni už Šušil přirovnal dobře skotskou balladu: „Edvard,“ již podal Herder, „Stimmen der Völker i. L.“ II., ze skotských č. 16. Tato pak ballada skotská byla Erbenovi přímo vzorem, zejména po stránce formalné. Napodobení zajisté jeví se především ve střídavých emfatických vokativech „dcero má!“ „matko má!“ za prvým veršem každé slohy; dále v opakování prvního verše každé slohy po vokativě, přerušujícím započaté vypravování, započaté jednotlivými slohami otázky a odpovědi; napodobena jest i vyhybavá odpověď dceřina, předstírající holoubátko za dítě zabité, jako Edvard orla a koně za otce zabitého; i zakončení Erbenovy ballady jest napodobeno za vzorem skotským, ač právě na tom místě píseň moravská v synovi poručenství robícím má obrat daleko výraznější a původnější.

13. „Věštkyně.“ Záměr svůj i pověsti, na nichž tyto básně vzdělány jsou, v poznámkách (159 nn.) dosti zevrubně Erben vyložil. Nemáme, co bychom tu zvláštního poznamenali. Jen ke slovům Erbenovým (162), že „pověst o zlaté kolébce pod Vyšehradem již i Hormayrovi známa byla“ dodáváme, že pověst ta najde se v Hormayrově a Mednyanského „Taschenbuch für vaterländische Geschichte“ na r. 1833. str. 215. Tamtéž jest i pověst o loži Karla IV. na Karlově Týně. — Jiné pověsti o Libuši čtou se u Grohmanna: „Sagen aus

Böhmen“: Libušino vojsko ve Vyšehradě (25), Libušina lázeň (265), Libušin kámen (48), Libušin poklad (300). Poslední pověst nedosti správně tu vypsána z Krolmusova (Sumlork W. S.) spisu: „Staročeské pověsti, zpěvy“ atd. Praha 1845. II. str. 75.

Posudky.

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Sv. 21. *Julia Słowackého:* „Balladyna.“ Přel. *Ot. Mokrý.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 182.

V poesii polské jest básnictvo dramatické zastoupeno nejslaběji. Prvé místo drží vlastenecká epika, jí téměř stejnoroda jest lyrika, hluboká a mystická, dramaturgie pak vykazuje málo skutečně cenných děl. Prvé pak místo v polské dramaturgii má Słowackého tragedie „Balladyna.“

Cestuje po Alpách švýcarských pojal Słowacki genialní myšlenku, zdramatisovati předhistorické báje národa polského, jako pověsti o Lechu, o Krakovi, o Popelích a j., jak to učinil Shakespeare s bájemi své vlasti v tragediích „Hamletu,“ „Macbethu“ i „Learu.“ Cyklus těchto dramat měl obsahovati čtyry až šest kusů. Poměry však života přivedly Słowackého na jiná pole činnosti básnické, „Balladyna“ tedy zůstala prvým i posledním článkem zamýšleného cyklu.

Popel III. svržen byl s trůnu krutým svým bratrem, jenž po něm jako Popel IV. ve Hnězdně vládl. Popel III. vzav s sebou divotvornou knížecí korunu praotce Lecha, žije jako poustevník v pralese. K tomuto poustevníku přichází udatný rytíř Kirkor, prose o radu, kde by si měl najíti nevěstu. Poustevník oznámí mu své pravé jméno, a vybízí jej, aby si našel nevěstu z rodu prostého. Kirkor chce poslechnouti a odchází. Ale tu již začne plésti se v osnovu děje náhoda, jako u Shakespearea zosobněná ve fantastické, pohádkové bytosti. Víla Goplana zamilovala se na smrt do nemotorného syna kostelníkova Grabka, jenž však nestál mnoho o takovou vzdušnou známost, a ucházel se o ruku Balladyny, prostopášné to dcery chudé vdovy. Aby tedy milovaného Grabka odvrátila od Balladyny, kouzelnou mocí dokáže toho víla, že rytíř Kirkor přenocovati musí u vdovy, kdež zalíbí se mu Balladyna, avšak zrovna tak líbí se mu též něžná sestra její Alina. Obě sestry jdou na maliny, a která dříve nasbírá plný džbán, ta má se státi ženou rytířovou. Alina nasbírala dříve, Balladyna ji však zabije, a sama Kirkora si vezme. Manžel její táhne proti Popelu IV., a zapudiv jej navrhuje lidu, aby králem se stal ten, kdo má pravou korunu Lechovu. Domnívá se, že tak nejbezpečněji dosedne na trůn zapuzený Popel III. — Balladyna sama hospodaří na zámku Kirkorově, trýzněna však je strachem, že zločin její vyjde na jevo. Proto spojí se s Němcem Kostrynem, s nímž vyžene ze zámku svou matku, jež potom bloudí v bouři lesem jako král Lear. Zabila i poustevníka Popela III., jenž jí zločin její vytýkal. Koruna Lechova hrou osudu dostane se do rukou nemotornému, přihlouplému Grabkovi, jenž působením

víly Goplany stane se králem, a přijde na zámek Kirkorův. Tam jej v noci zabije Balladyna s Kostrynem, a sama se zmocní koruny. Scena tato velmi upomíná na královraždu v „Macbethu.“ Kirkor padne v bitvě, a též společníka svého Kostryna úkladně Balladyna zprovodí se světa. Nyní už jí nic nepřekáží, aby se stala královnou. Před korunovací dle starého zvyku koná Balladyna soud nad zločinci. Před ní leží Kniha zákonů, kolem sedí starcové a rádcové, spravedlnost má býti vykonána celá. Předstupuje žalobník otravy spáchané na Kostrynovi vinníkem neznámým; přicházejí i jiní a žalují pro zavraždění Aliny; Balladyna s drzým čelem poslouchá žaloby a vinníky odsuzuje k smrti. Předstupuje konečně slepá vdova a žaluje dceru, že ji vyhnala z domu a zavrhla. Zákon káže trest smrti. Táží se matky na jméno dcery nevděčné, matka však ani na mučidle jména vyzraditi nechce, až v mukách umírá. Nad síní soudnou táhne černý mrak, a když Balladyna nad nevděčnou dcerou pronáší trest smrti, vyšlehne blesk a ji zabije.

Jakož zřejmo, zneužil Słowacki v „Balladyně“ živlu fantastického. Svět lidí a duchů jest zde příliš smíchán, tak že téměř ani nelze rozeznati, kde končí vůle lidská a začíná zvůle duchů. Při tom všem diviti se jest nám tvůrčí síle Słowackého, jež tyto různorodé živly sloučiti uměla v děj tak mohutného rozvoje, že čtenář až k samé katastrofě s napjatou pozorností jej sleduje. Ovšem na jeviště pro svou délku se „Balladyna“ nehodí. Avšak též při prvé četbě nepostihne čtenář všech krás jejích. Třeba čísti podruhé i potřetí, ale potom mnohé místo čtoucího až oslní. Słowacki sám tušil, že málokdo dovede oceniti skryté krásy „Balladyny.“ Proto v předmluvě přirovnává se ku slepému pěvci, jenž přišed na břeh moře a uslyšev hukot vln, domníval se, že šum ten pochází od davu lidí, kteří se sběhli naslouchat jeho zpěvům. I opřev se o harfu, zpíval pustému břehu moře, a když skončil, podivil se, že žádného potlesku nezískala si píseň jeho. I odhodil s hněvem harfu nevěda, že píseň jeho utonula ne v srdcích lidských, ale ve vlnách moře.

Co do překladu, dlužno vzdáti Ot. Mokrému všechnu chválu. Jeť forma Słowackého vůbec a „Balladyny“ zvlášť velmi obtížna. Jenom měl se více vystříhati nelibozvukému vkládání samohlásek za předložky, jako: beze ceny, ze rákosí, nade pány. Z nesprávností jazykových jmenovitě uvádím špatné sklonění slov „cela“ a „hruď“ (str. 20. a 24.) a j.

Fr. Skalík.

Romanová knihovna Světozora. *Orzeszkowa:* „Mirtala.“ Roman ze starého Říma. Přeložila *Božena Kvapilová.* Str. 248. Cena 60 kr.

Orzeszkowa s velkou zálibou vybírá si hrdiny a hrdinky svých povídek a romanů ze špinavých židovských uliček měst haličských a ruských, a několikráte jí bylo vytknuto, že se příliš mnoho ujímá potomkův Abrahamových. Aby této výtce se vyhnula, zvolila si Orzeszkowa místo i dobu tohoto romanu v pohanském Římě za vlády císaře Vespasiana.

V nejchudší a pochmurné třídě Říma, v Zatibeří, kdež zvláště po vyvrácení Jerusalema mnoho židů bylo usazeno, bydlí vlastenec židovský, starý Menochim

se svou chovankou Mirtalou, zasnoubenou jeho synu, rekovnému Jonathanovi, jenž s Janem Gišalou udatně bránil Jerusalem, načež po jeho dobytí beze stopy zmizel. Otec jej oplakává jako mrtvého. Mirtala vyniká krásou (ovšem dle gusta orientalního: máť ohnivě zlaté vlasy!) a velkou zběhlostí v umělém vyšívání. Tímto svým uměním nakloní si slovutného malíře, Řeka Artemidora, jenž poznav v ní duši krásnou, pro umění hořící, přijme ji za svou žačku. Mirtala dosáhnuvši, po čem dlouho toužila, nepozorovaně odcizuje se tradicím a zásadám svých sourozenců, kteří vidí v Římanech své úhlavní nepřátele. Za nedlouho Artemidor a Mirtala vroucí láskou k sobě zahoří. Tu z nenadání objeví se v pochmurném Zatibeří oplakávaný hrdina a snoubenec Mirtalin, Jonathan. Jedné noci svolá do synagogy své věrné, a ohnivou řečí je roznítí ve fanatický vztek proti Římanům. Mirtala naslouchá slovům snoubence svého, avšak srdce její jest u Artemidora. Několik dní na to veřejně v cirku před tisíci Římany potupí Jonathan Berenici, bývalou židovku, nastávající manželku Tita, miláčka lidu. Hněv lidu vzplane proti židům. Mirtala děsný boj nese ve svém nitru. Artemidor si přichází pro ni, aby ji zachránil od smrti, ona však vrhá se na prsa svého snoubence Jonathana se slovy: „S tebou, můj nešťastný národe, já s tebou!“ Jonathan pak vida přesilu, aby Mitrala nedostala se do rukou Římanům, tasí meč, odkaz to Jana z Gišaly, a nevěstě své jej vrazí do srdce.

Spisovatelka dobře vystihla a dovedně vylíčila dusnou atmosferu majestatní, úpadku však blízké světovládné Romy. Jenom místy jsou popisy příliš dlouhé; tak na př. 8 stran dlouhé líčení cirku v kapitole 7. Dále se stanoviska archeologického dlužno vytknouti, že písmo hebrejské v 1. století nebylo „kroucené“ jako nynější litery hebrejské, ale úplně hranaté, jakož nápisy zachované ukazují. Dále netřeba psáti v české knize „hoscheb“; nač pak máme š?[1]) — Překlad jest celkem dosti správný; jen místy vyskytne se forma nesprávná nebo germanismus; překladatelka se zálibou vzdaluje přívlastky od substantiv.

Fr. Skalík.

Ottova Laciná knihovna národní. Č. 107. „Bez chleba.“ Genre. Napsal *Fr. Herites.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto.

Životní dráha hrdiny znamenána těmito odstavci: studoval, nechal toho, byl myslivcem, nebyl tuze šťastným manželem, měl hodné děti, které však nemilovaly druhé ženy jeho. Tato upadla do nemoci, Skřivánek, z počátku něžný ošetřovatel, počne utráceti, následuje zpronevěření peněz, propuštění, bída. Dítky nechtějí pomoci, zblbělá žena volá jen o jídlo, dcera místo pomoci přinese ještě hanbu domů. Od zoufalství zachrání Skřivánka pohled na kříž.

Kresba dojímavá, jíž ke konci ubývá pravděpodobnosti. Smrt dceřina (samovražda?), znovadosazení Skřivánkovo do úřadu a jiné podrobnosti jsou podány jaksi matně. — Jinak se hodí povídka do knihoven lidových.

Fr. Pospíšil.

Pedro A. de Alarcon: „Ježíšek.“ Novella. Přeložil *J. Vodák.* V Praze 1892.

Nemýlím-li se, budou tomu hnedle dvě léta, co ztratilo písemnictví španělské jednoho z předních svých spisovatelů, P. A. de Alarcona,

[1]) Za to čteme nyní častěji překrásné slovo: šisma. *P. r.*

u věku 58 let, narodil se v Guadixu (prov. Granadská) 10. března 1833. Poněvadž rodiče jeho byli chudobní, byl nucen nechati práv, do kterých se prvotně dal zapsati, a vstoupil do bohosloví. Ale tam se mu nelíbilo, rád by se byl do Madridu dostal; kde jen vzíti peníze? Pomohl si k nim časopisem, který jako bohoslovec s novellistou Tor. Tárragem založil a jenž měl název: „Ozvěna ze Západu.“ Přišel do Madridu s troškou peněz, ale bez přátel, bez protekce, a následek toho byl, že se po roce jako kajicník domů vrátil, byv k vojsku odveden. Rodiče nejenom že mu odpustili, ale i s velikou obětí od služby vojenské vykoupili, načež se Alarcon odebral do Granady, kdež s větším ještě úspěchem redigoval „Ozvěnu ze Západu.“ Odtud odebral se po čase do Madridu, kdež mu nabídnuto bylo redaktorství listu „El Látigo,“ ale byl by to málem zaplatil svým životem v souboji, nebýti šlechetnosti jeho protivníka. Roztrpčen vrátil se do Segovie, kdež se věnoval úplně literatuře. Z té doby pochází jeho roman „El final del Norma“ a mnoho prací po časopisech roztroušených. R. 1857. dáván jeho „Marnotratný syn,“ kus ten sice nepropadl, ale byl od kritiků tak strhán, že se Alarcon zařekl ještě pro divadlo psáti. Poněvadž tehdy právě Španělsko zapleteno bylo ve válku v Africe, odebral se tam náš spisovatel jako dobrovolník. Ovocem jeho pobytu tam jest dle jedněch nejlepší jeho práce „El Diario de un testigo de la Guerra de Africa.“ Prodáno „deníku“ toho 50.000 exemplářů. Za peníze, jež od vydavatele dostal — nezbohatl však proto — vykonal cestu z Madridu do Neapole, již popsal ve stejnojmenném cestopise. Vrátiv se vrhl se opět na politiku, byl r. 1866. vyobcován ze země, a když vyobcování jeho bylo zrušeno, vrátil se do Granady, kdež napsal epický zpěv „El Suspiro del moro“ Znova přišel do parlamentu, kdež rozvinul neobyčejnou činnost; bližší o tom nespadá sem. R. 1873. napsal „La Alpujarra,“ v níž líčí slavné jeviště Aben-Humeyaské vzpoury. Téhož roku vydal roman „El sombrero de tres picos“ (Trojrohý klobouk). Roku 1875. jmenován byl „consejero de Estado“ a téhož roku uveřejnil svou novellu „El Escándalo,“ jež docílila doposud ze všech španělských novell největšího úspěchu. Osoby jsou skutečné. Téhož roku zvolen byl do královské akademie.

Odpovědí na porok, který pro novellu „Pohoršení“ na něho uvalen byl, že jest ultramontanem, napsal „El niño de la bola,“ čili Ježíšek. Práce ta má býti jakýmsi kredem jeho víry, jeho náboženského přesvědčení osvědčením. Nežli se několika slovy více o „Ježíškovi“ zmíním, podotýkám, že sebrané spisy jeho obsahují 12 svazků.

Obsah „Ježíška“ co nejstručněji, pokud arciť to možno, načrtnutý je tento: Manuela Venegasa, jehož otec stal se obětí nemilosrdného lichváře Eliáše, při hašení jehož domu i o život přišel, ujme se místní farář, D. Trinidad Muley. Hochovým zaměstnáním jest patřiti na tvář překrásné sošky Ježíškovy v kostele, odtud název a přezdisko jeho, a pak státi před svým rodným domem, kdež čeká na toho, jenž otce jeho zničil. Zatím jednoho dne spatří jeho lepou dcerušku, Marii, do níž se vášnivě zamiluje. Poněvadž tomu Eliáš brání a nad to Manuelovi veřejně vyčte, že mu otec jeho zůstal na

milion realů dlužen, odejde Venegas z vlasti hledat a dobývat majetku, aby dluh zaplatil a o ruku Mariinu se znova ucházel. Nabyv šťastně ohromného jmění vrací se, ale na cestě se dovídá, že Marie jest už provdána. Manuel zuří a chce zabiti manžela jejího a ji. S nadlidským úsilím podaří se jeho bývalému pěstounu, p. faráři, pohnouti ho, že pokojně odejde. Ale tu na odchodu dostane se mu lístku od Marie, že ho miluje. Manuel se vrátí a spolu s Marií, kterou obejmutím usmrcuje, hyne.

„Ježíšek“ jest práce čistě romantická a španělská, četba to napínavá, jež nedovoluje ani čtenáři, aby se pozastavil a rozvážil, zda důsledně jedna věc z druhé plyne, zda se to se skutečností srovnává; co se této poslední věci týká, třeba ovšem náležitý zřetel bráti, že jednajícími osobami jsou Španělé! Proto také neberu na přísné vážky podivných zásad mravních tu a tam roztroušených, vždyť je pronášejí osoby obyčejně ve stavu rozčilenosti, a tedy nevěřím také, že by skutečně autorovými byly mnohé názory tu pronešené. Zcela jinak mluví Alarcon v novelle „Pohoršení.“ Kdo chce věděti, jak si autor představuje katolického kněze, ať se podívá na jeho P. Manriqua a poslechne jeho výroky v dotčeném právě romanu; zmiňuji se proto o tom, že kdosi kdesi nám kněžím z „Ježíška“ vykládal, jací máme býti. Nepravím však tím, že by P. Trinidad Muley byl špatným knězem, neboť jednání jeho — až na některé výrazy, jež by sotva i španělský kněz z úst vypustil (srovn. processí kapit.) — nedopadá na ten obraz povšechný, který o něm předesílá autor. Celkem tedy možno dáti povídku tu ku čtení vzdělaným a cum grano salis čtoucím.

Překlad jest výtečný a věrný. *A. Koudelka.*

Seš. 25.—32. po 10 kr. „Pan markýz.“ Roman od *S. B. Hellera.* V Praze 1893. Str. 527.

Heller má u nás hojně čtenářův a zvláště čtenářek. Příčinou jeho obliby u nás je ta okolnost, že dovede baviti, podávaje čtenářům hojnost zajímavých zpráv a anekdot ze života ruského, nám dosud málo známého, a to výlučně z vyšších vrstev společenských. Heller rád se také chlubívá svými encyklopedickými vědomostmi, jimiž se mu vskutku nevyrovná žádný z našich belletristů. Vyhýbaje se všemu všednímu, hledá effekt ve velkolepém, nádherném, neobvyklém a překvapujícím. Všeho toho je dosti v životě vyšších tříd ruských, v životě plném dobrodružství bohatých knížat, hrabat a markýzů s různými baletkami, zpěvačkami a krasojezdkyněmi.

Také roman „Pan markýz“ náleží k romanům uvedeného druhu. Děj jeho čerpán ze života vyšších kruhů ruských. Hlavní úlohu v něm hraje markýz de Sevilla.

On „je více ještě, než original,“ praví o něm autor ústy jedné z jednajících osob, „on jest veliký a vzácný podivín... rodem i vychováním Rus, ale naturalisoval se ve Španělsku, a jest nyní španělským grandem... Je to dobrodruh zvláštního způsobu, mohlo by se říci: půl blázna, ale při tom muž naprosto čestný a kavalír každým coulem... Jmenuje se vlastně Saltykov a jest chefem jedné z našich (ruských) nejstarších a nejlepších rodin bojarských. Avšak nyní má ho už celý svět za Španěla.

Jest mu nyní teprve pětapadesáte let, ale jaký to život už prožil! Jeho biografie je pestrá jako harlekýnova bunda a romantická jako historie hraběte de Monte Christo. Podivný a podivuhodný tento muž byl už za sebou a promíchaně: politikem, poslancem a senatorem; advokatem, soudcem a ministrem; obchodníkem, směnárníkem a zakladatelem bank; polním hospodářem, inženýrem a podnikatelem veřejných staveb, umělcem, impressariem a švihákem z povolání; zemanem, hrabětem, markýzem a grandem španělským; panicem, starým mládencem, manželem a vdovcem; mírně zámožným člověkem, žebrákem a zase milionářem... Co do povahy jest on člověk dobrodružný, výstřední a nad míru marnotratný; na zásady mnoho nedbá, ale za to má hlavu pořád plnou všelijakých projektův... On podněcoval vždy podnikavost a průmyslového ducha... Jakožto Don Juan neměl daleko široko soupeře, a jeho galantní kousky zásobovaly pikantní látkou všecky klepny a sběrače anekdot... v Madridě nikdo za půlstoletí nenadělal tolik milostných škandálů jako markýz...“ (Str. 46.—49.)

Vypsali jsme jen zkráceně část charakteristiky markýze de Sevilla, ale již i z toho čtenář dostatečně pozná, že hrdina Hellerův je člověk zcela neobyčejný, člověk, s jakým čtenář sotva kdy se setkal a sotva kdy se setká. A podobně výstředním zjevem, jako markýz mezi muži, je miss Cora Nelsonova mezi ženami; „je rozená Angličanka, ale takto již poloviční Ruska. Byla kdysi solovou tanečnicí, pak, když sesílila, stala se u Hagenbecka krotitelkou lvův a nyní jest první školovou jezdkyní v cirku Daziarově..., je výborná jezdkyně, avšak ona se tomuto umění nevěnuje tak zcela a výhradně, ona vynechává často celé saisony a žije tím časem jako soukromnice jenom sobě a svým přátelům.“ Krasojezdectvím se obírá jen proto, aby vůbec měla nějaké čestné povolání. To jsou dvě hlavní postavy romanu Hellerova, charakterisované spíše jen slovy, — platí to hlavně o markýzovi, — nežli skutky. Heller píše do široka, neprohlubuje, charakteristice osob nevěnuje zvláštní péče, nýbrž hledí si spíše zajímavosti intrik a zápletek. Osob předvádí veliké množství, mnohé jen episodicky (v Hellerových romanech bývá pravá spousta větších a menších vložek!). A tak kromě těchto dvou osob důležitější úlohy v romaně hrají: Alexander Gagarin, poručík u carské gardy a statkář, Jegor Vladimírovič Koršún a nevěsta jeho Ilóna Bobrovská. Tito jsou vlastně nosiči milostné zápletky romanu. Ohnivý Jegor Koršún ne hlubokou láskou, nýbrž chvilkovým záchvatem a opojením byl jat k sličné, naivní a poetické i zámožné Ilóně Bobrovské, a otcové ihned je zasnoubili. Krátce po té Ilóna vášnivě, vším ohněm mladistvé lásky zamilovala se do Gagarina, jenž jsa v lásce velmi těkavý a nestálý, chce jen svésti nezkušenou, naivní, plnou citu a poesie, dceru bohatého továrníka a majitele dolů Bobrovského, nepomýšleje ani na to, by se s ní pak oženil. Starý Bobrovskij zvěděv o tajné lásce dcery své, hledí ji vzdáliti od Gagarina a držeti na blízku skutečnému ženichovi. Ten však šíleně se zamiluje do Cory, zlověstného demona; tutéž Coru miluje Gagarin, jenž veřejně se chlubí, že si dělá blázna z nezkušené Ilóny, že doufá jistě, že zvítězí a pak ji opustí. O tom se doví markýz de Sevilla, jenž vezme na sebe úlohu rytíře, ochránce nevinnosti Ilóny. A když Ilóna prchne s Gagarinem, vyhledá ji — zcela čistou, jak Ilóna tvrdí, a přivede k otci, kterýž Gagarinovi zaplatil veliké peníze, aby mlčel o svém útěku s jeho dcerou. Ale

Gagarin vydírá znovu nestoudně peníze na Bobrovském a konečně překazí již již mající se uskutečniti sňatek Jegora Koršúna s Ilónou. Ilóna opuštěna a uražena ženichem vezme si život. Markýz pak zastřelí Gagarina ranou, kterou si byl uschoval z dřívějšího souboje s Gagarinem, a vrátí se do Španěl, své druhé vlasti.

Kromě této milostné historie nalezneme v romaně celou řadu popisů přírody taterské a ruské, líčení života petrohradského a moskevského, anekdot ze dvora ruského atd. Ale všecko to nemá jiného účelu, než ukrátiti dlouhou chvíli čtenářům a čtenářkám, kteří v četbě romanů ničeho jiného nehledají než zábavy.

Pro náš lid, v němž „Ottova Laciná knihovna národní“ nejvíce rozšířiti se snaží, v romaně ničeho není. Našemu lidu ničeho není do milostných dobrodružství ruských hrabat a markýzů s herečkami a krasojezdkyněmi, a těmto dobrodružstvím věnuje autor hlavní pozornost. Nakladatelstvo dobře asi pozorovalo, že umělecká cena romanu Hellerova je nepatrná, proto do „Salonní“ bibliotheky ho nevřadila; nechtějíc však asi uraziti takového spisovatele, za jakého má Hellera, kdyby mu práci jeho vrátilo, vytisklo roman v knihovně pro lid, pro který však roman ten se nehodí. *A. Vrzal.*

Mluvnice jazyka maďarského. Druhé opravené a rozšířené vydání. Sepsal *Fr. Brábek.* V Praze 1893. Nakl. Fr. A. Urbánek. Cena 1 zl. 20 kr.

Každý, kdo se nějaké cizí řeči aspoň tak dalece přiučiti chce, aby rozuměl spisům in originali té které řeči, ohlíží se předem po dobré, praktické mluvnici, jež by ho bez učeného ballastu jaksi hravě seznámila s duchem řeči, které se učiti hodlá. Přílišný učený ballast jen učícího odráží a studium mu zprotivuje, a po mém soudu také zbytečný jest, poněvadž se z mluvnice, byť to byly i „Langenscheidtovy Unterrichtsbriefe,“ ještě nikdo konversaci nenaučil, zkusil jsem to na sobě samém, a pozorný a bedlivý čtenář sám se pak ze spisů nejednoho pravidla a význačnosti té které řeči dobere.

Nuže, kterak vyhovuje požadavku praktickému p. Brábkova mluvnice? Že dobře, tomu nasvědčuje už ta okolnost, že vyšla v druhém vydání, a já mohu po prostudování jejím říci, že mě uspokojila více nežli všecky mluvnice německé téže řeči, a mám jich několik a znamenitých. Co do uspořádání nejvíce přiléhá k německé mluvnici maďarské řeči od J. N. Reméleho. Měl-li ji p. spisovatel po ruce při sepisování, nevím; k hanbě by mu to rozhodně nebylo, poněvadž jest velmi prakticky sestrojena. Pan Brábek však ve své mluvnici některé věci ještě jasněji podal; poukazuji zvláště na stať o příponách subst. a předponách u sloves. Pro budoucí vydání bylo by jen žádoucno, aby slova, která netvoří dle harmonického zákona a všeobecného pravidla pádů (t. j. akkusativu a nom. plur.), nebyla vypočítána v řádcích běžících, nýbrž v stojatých sloupcích, aby si je učící snadněji mohl osvojiti a v paměť vštípiti. Přál bych si, aby před slovesem napřed uvedeny byly osobní přípony jak určitého tvaru tak i neurčitého, a potom teprv aby provedeno bylo časování; velice by také posloužilo

bylo, kdyby uvedeny byly za cvičení kratší výňatky nebo bajky a pod. z maďarského originalu, zmenšiti by se mohla cvičení z češtiny do maďarštiny. A ku konci více úsloví a fraseologických obratů pro snazší pak čtení též by neškodilo. *A. Koudelka.*

Z mého kraje. Básně *A. Sovy.* V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Cena 20 kr.

V „Prologu“ Sova praví: Nechci pěti

> příští život náš, ne příští zoři,
> chci pravdu v plání chytit smysly všemi,
> má celá snaha . . .:
> jen v lásce bez frasí k té svojí zemi;

jsem tedy i zde — realistou.

„Prolog“ provází hodná řada dvanáctiveršových, tedy drobných kreseb a líčení z básníkova kraje, z nichž většina vyniká pravdou, skutečností, ač by se některé kresby a líčení i pro jiný kraj hodily.

Verši opravdu českými jsou na př. „Rybníky,“ „Táborské kraje.“ Sova dovede psáti i s humorem: na př. „U čtyř krejcarů“ jest líčení divokého, krásného lesa, jehož chalupy přechovávají — zloděje; krejčíka vídeňského jakoby byl vyfotografoval ve figurce; staffaží v kraji skláren („To u nás jsme“) jest neposeda — s ukradenou řípou. Jak Sova také šlehati umí, dotvrzují „Sedláci“; ale i jemný, měkký cit a lásku k lidu osvědčuje v jedné z nejlepších básniček „Lilkový květ“: zeměky jsou chlebem básníkova kraje, leč nemá pro tento chléb hymny,

> pouze zamyšlení,
> jen modlitbu, jen tu, již ve vsi mají.

Toť skrovné ukázky ze skrovné sbírky Sovovy, která nikoho nerozladí ani neotráví. Co do formy, měl básník — poněvadž své kresby zarámkoval do rovných dvanáctiveršových básní střídavých rýmů — hleděti místy více hudebnosti a harmonického postupu veršů. *F. Kyselý.*

Nové bajky. Napsal *J. K. Hraše.* S pěti původními barvotisky. V Třebíči 1892. Nakl. J. Lorenz. Str. 102.

Spisovatel je specialistou ve skládání bajek. Jak se sám přiznává, řídí se při tom hlavně bajkou aisopskou. O té však je známo, že leckdy opouští obor básnictva — předpokládáme, že bajka je dílo básnické — a stává se pouze mravoučným příkladem.

Obsah a směr těchto „Nových bajek“ je velmi chvalný a ušlechtilý. V té stránce lze sotva co vytýkati, leč snad někde nějaké slohové nedopatření (na př. str. 15. „s nepřítelem neradno (!) se přáteliti“). Pomlče tedy o tom, chci se několika slovy dotknouti stránky esthetické, na kterou, zdá mi se, mnohé padělky lidové poesie (bajky, pohádky a pod.) zapomínají.

P. spis. sám asi nejlépe ví, že dobrou bajku složiti není tak snadno, jak se podobá. On jich složil už velmi mnoho, a snad se už trochu vyčerpal. Oblast bajky není právě velká, a takto se pak přemílají tytéž vady a ctnosti se skrovnými obměnami napořád. Dále

moralisuje p. spis. přes příliš a často násilně. Bajka je vypravování příběhu, vzešlého z povahy jednajících postav, kterými z části nebo vesměs bývají zvířata. Ta vystupují v bajce s vlastnostmi lidskými, které se jim podkládají ne libovolně, nýbrž podle jejich přirozené povahy. Proto je zde rozmanitost mnohem menší, než u postav lidských, jelikož každé zvíře vystupuje z pravidla s jistou význačnou vlastností. Toho p. Hraše ne vždy šetří, tak že i z toho důvodu jsou některé bajky málo životné. O pravděpodobnosti v bajce vlastně nelze mluviti, ale přelud je přece dokonalý, poněvadž obyčejné, známé projevy zvířat rádi pojímáme po lidsku — symbolisujeme v anthropomorfismech.

Děj bajky má býti jednáním postav, nikoli pouze náhodou neb osudem. Zvířata ovšem nemají svobodné vůle, a tak se ani nepředvádějí, nýbrž předvádějí se tak, jak by podle své zvířecí přirozenosti asi jednala; a jelikož za přirozenost nemohou, jednají podle pudu, a nepodléhají mravnostnímu soudu. Na tuto výši rozumnosti už nejsou ani v bajce povýšena. Proto nelze zdařilou nazvati té bajky, která předvádí (str. 13.) skřivánka s mláďaty, jak si svoje štěstí a budoucnost pochvaluje, a najednou přiběhne koník a je zašlápne. To je sice možno, je to však nešťastná náhoda, která zastihuje úplně nevinného, přikvačivši naň beze vší souvislosti s jeho předešlým jednáním; a to není básnické, pokud se týká jednání. Některá zvířata v bajkách pana Hraše zrovna káží a meditují; do takové hloubky bajka nechce jíti. Zde běží víc o obyčejnou chytrost a zpozdilost, prospěch a pod., a dojem jest více veselý než tragický.

Poučení p. spis. nepřidává, ale naznačuje je v nadpise; není také vždy vhodno.

Největší vadou, pro kterou se všechny takořka obrázky i jakožto prosté vyprávěnky špatně čtou, je nepěkný sloh; ten je někdy hrozný. Málokterá věta je bez přechodníkův a příbuzných tvarů (na př. str. 10.: „Lehce poroučí a ku práci pobízí se nic nedělajícímu," řekl kůň podsední a „pracující a se lopotící ještě obtěžujícímu," doložil nevrle kůň náruční). — Úprava je velmi hezká; barvotisky mohly býti jemnější.

P. Vychodil.

Vzdělávací bibliotheka. Čís. 6. a 12. „Jed" a „Fortuna." Romany *A. L. Kiellanda.* Autorisovaný překlad *H. Kosterky.* V Praze 1892.

Vedle Kr. Elstera, jenž předčasně zemřel, Björnsona, Ibsena patří A. L. Kielland bez odporu k nejznamenitějším a také nejznámějším spisovatelům norským. Stoupencem jest směru realistického par excellence. Slávy, které požívá, dobyl si nejenom formou, ač v tom ohledu jiní ho předčí, nýbrž, a to hlavně obsahem, duchem svých prací. Jsou práce jeho, najmě větší, tendenčními, ostrými útoky a výpady proti stávajícímu společenskému životu a řádu, systemu. Tak, jak se nynější společnost spisovateli jeví, otrávena jest zhoubným jedem přetvářky, lži a formalismu, celý ten náš život podle Kiellanda

není ničím nežli komedií, šarlatanstvím. Formalismem pouhým jest vyučovací soustava na školách (v Norsku dnes sotva!), jenž ducha dětského samým slovíčkářstvím, samou formou přímo ubíjí (doklad toho v „Jedu“ jest hlavně „malý Marius“); formalismem pouhým jsou sňatky a manželství, jak se dnes uzavírají, kdež se dvě osoby slibem do smrti závazným pojí, aniž srdce jejich si rozuměla (Karsten Lövdahl a Wenche Knorrova), formalitou pouhou náboženství, jak mu mnozí rozumějí atd. A proto spisovatel potírá a tepe břitkou a kousavou satirou tento formalismus, tuto převrácenost a demonstruje způsobem přímo hrozným, jak zhoubně tento jed působí na rodinný a společenský život. Že jest v Dansku, t. j. v naší společnosti mnoho shnilého, toho asi nikdo popírati nebude, jakož nikdo o to ve spory se nepustí, že ten, kdo poukazuje a odkrývá rány, jež se rozežírají rakovinou po těle společnosti, záslužné práce se podnímá, ale snad také nikdo popírati nebude, že mnohem záslužnější jest práce toho, kdo také prostředky udává, kterými by bylo lze ono zlo odkliditi, společnost hynoucí zachrániti. Ono koná Kielland ve svých pracích, ale o tomto není v romanech jeho ani potuchy, ba naopak, jak viděti z konce „Fortuny,“ spisovatel nedoufá, že by se tomu pomoci dalo. Kielland jeví se tu naprostým skeptikem. Kdyby tomu však tak bylo, bledě by to s celou společností lidskou vypadalo, potom frasí a ničím jiným by nebylo stálé deklamování o pokroku atd. A v tom právě po mém soudě tkví hlavní chyba všech norských spisovatelův, jako je Kielland. Připadají mi jako lékaři, kteří řežou a nemocnému stále do uší hlučí, v tom vězí a tkví tvá choroba a nemoc, ale přece ničeho nepodnikají na její vyléčení.

Namítne mi někdo: „Toť není úkolem romanciera!“ Na to odpovídám: „Jakmile romancier si osobí a sobí úlohu anatoma, potom je také jeho povinností převzíti úkol lékaře. Kdo chce bořiti, musí se také postarati o novou, lepší budovu na místě staré.“ Toho však nečiní Kielland, ponechávaje každému, aby si po své hlavě sestrojil novou společnost, oněch vad a chyb prostou. A kam to vede, toho smutné doklady podává nám národ norský. Manželství dnešní není dobré, proto se někteří utíkají k — bigamii, jiní hlásají rozvod jako nutnost a jediný prostředek spásný, jakmile dva poznají, že se k sobě nehodí. A v jiných věcech se to má rovněž tak. A ještě jednu věc vytýkám spisovateli, že oproti representantům formalismu nepostavil žádné osoby, jež by jen poněkud jim čelila duchem a svým vystupováním. Na jednu stranu nakupil plno stínu, na druhou skoro pranic světla. A teď se ještě ptám, bylo-li vhodným a časovým vrhnouti ideje, jaké hlásá Björnson a stoupenci jeho v národ náš, a zvláště, je-li studentstvo povoláno myšlenky ty šířiti? Na to odpověď snad dovede si každý dáti, kdo okem nepředpojatým sleduje hnutí v našem národě. Nejsem nepřítelem nových myšlenek, ale přál bych si, aby se jich předem chopily hlavy rozumné a rozvážné.

Co se překladu týká, jest příliš otrocký; místy nejasný, zejména ve „Fortuně,“ a přece originalu řeč jasná a plynná. P. překladatel

mohl jej jenom srovnati s německým překladem, a snadno by se byl uvaroval mnohých „norismů“ (poukazuju jenom k častému „ku,“ jež patrně odpovídá norskému „till“). Poklesků gramatických se nedotýkám. *A. Koudelka.*

Kukské povídky. Dva příběhy. Napsal *Pavel Albieri.* V Praze 1890. Nakl. F. Šimáček. Str. 172.

První příběh „Psyche“ je rozhodně cennější druhého. Látka i provedení čistě romantické. Hrbatý, chudý umělec, mistr Knorr z Norimberku, hrdý až k výstřednosti a žárlivý jako tygr, sličná Psyche, záletná, nevzdělaná jeho žena, lesklý dvůr mecenáše hraběte Šporka se všemi pletichami a intrigami doby rokoka, hejsek hrabě Trautmannsdorf a úředně uznaný genius Braun, to by asi byly osoby a dějiště pěkné této povídky. Kdežto ubožák Knorr podstupuje zápas umělce realisty, neznámého a zneuznávaného, se slavným, ale trochu dle šablony pracujícím, ode všech hýčkaným dvorním umělcem Braunem, svádí buršikosní hrabě Trautmannsdorf sprostou jeho ženu. Zápas umělecký prohrán, ne pro nedostatek umění, ale pro novost a příšernost koncepce. Rozzuřený mistr Knorr, z něhož zatím vyloupl se syn ženy, již Špork v šlechtické svévoli byl přejel, svou ženu probodne. Příběh, místy s dramatickou živostí líčený, ač někdy příliš mnoho rudé barvy nanešeno, je zároveň zajímavý různými historickými vzpomínkami a topografickými detaily.

„Problemy“ je trochu konfusní historie dvou silně konfusních duší. Proto myslíme, že netřeba ani reagovati na kudrnaté některé výroky o náboženství a o Kristu, jež sice autor klade do úst „šílence,“ ale v nichž ihned druhý „rozumnější“ se vyslovuje: „Cítím sice pravdu, která proniká vaše slova, ale...“ Prostředek trochu ošumělý, tím méně účinný, čím je průhlednější, stará to zbraň, ale tupá, tupá! *M. Zavoral.*

Tělocvik pro letní dobu na venkovských školách jedno- až trojtřídních. Přihlížeje k c. a k. cvičebnému řádu vojenskému upravil *Josef Kašpar.* V Praze 1893. Nakl. Fr. Urbánek. Str. 66. Cena 45 kr.

Učení tělocviku po způsobu vojenském, jež v obecné škole za souhlasu c. k. zemských úřadů školních zavedeno býti může, poskytuje zajisté žákům dobré přípravy pro budoucí dobu branné povinnosti. Převádějíce „Exercir-Reglement für k. u. k. Fusstruppen“ v řeč českou, ociťujeme se na rozcestí. Jeť kniha ta psána nejen slovem německým, ale i smyslem a duchem německého tělocviku, v jehož terminologii mnohé zvláštnosti se zachovaly. Volte! Chcete přidržeti se věci, smyslu — či litery? Zajisté chceme a také dovedeme i slovem i duchem milé své mateřštiny, „která libým zvukem mnohé předčí,“ povědětí všecka poučení a pravidla „Reglementu.“ Bohužel pan spisovatel cenil výše literu! Přelepil text „Reglementu“ slovy českými sice, ale německý jejich podklad značně prosvítá.

V důkladném sporu ocitl se pan spisovatel s vlastními slovy předmluvy: „Vyučuj tak, aby užitek všude byl na jevě!“ Nejvíce zajisté zjevil by se „užitek“ takové mluvy v hodinách mluvnických a pravopisných, v nichž asi jinak poučujeme dítky o řeči české!

Hlavní výtka naše obrací se proti tvarům infinitivním v povelích. Povel jest bezprostředný rozkaz, jemu svědčí tvar imperativní. Pan spisovatel velí: nastoupit! zřídit řad! předpažit a klopit rukama! napnout (sic) v před a kroužit! trčit (?) a p., „aby — prý — se vyhnul měkkosti“ (jak přiznává u slova „hled“). Nezdá se vám, že taková drsná, strohá mluva roste z kmene přísnosti železné, z disciplíny abych řekl nevolnické? Jde kázeň školní do těch mezí? Tím více nadivno vám sluchu, že ve 4. a 5. části, již p. spisovatel vybral z Tyrše, Dra. Kurze, Kučery a j., píše: skákati a p. Nový termin „vpřík“ (obrat $^1/_8$ kruhu) asi málo ctitelů si získá Slovem „zástup“ jmenujeme obyčejně dav, houfec, nikoli tělocvičnou „boční řadu.“

Sloh knížečky je po německém nechutně šroubovaný. Příklady jen krátké tři: „Záměna zástupu neb dvojstupu na pochodě v řad neb dvojřad stanoucí koná se na velení: Čelem v levo se stav! Přední ihned stane a čelem se obrátí, ostatní jdou tak dlouho v zástupě dále, až každý k popředníku svému s dotykem lokte přimknouti se může...“ (Str. 27.) „Výpon a hmítat! Na ‚ráz‘ přejdeme u výpon, na ‚dva‘ hmítáme, totiž přecházíme rychle z výponu povýš do výponu poníž atd.“ (31.) Nebo: „Ku cvičbě s tyčí! Hotov!“

Podrobný rozbor všech nesprávností zůstavujeme odborným listům pedagogickým. První krok nové „Obecné knihovny učitelské“ nebyl valně šťastný. Žádný přítel správné a lahodné češtiny nemůže tohoto „Tělocviku“ pochváliti. *J. A.*

Cvičebnice zpěvu. Sbírka písní pro školy měšťanské. Sestavil *J. Mazánek.* V Praze 1893. Nakl. Fr. A. Urbánek. Cena 80 kr.

„Cvičebnice zpěvu“ sestavena je v mezích učebné osnovy z písní slovem i nápěvem trvale cenných. Díl první podává 10 velmi pěkných písní duchovních, které mimo Škroupovu „Blahoslavme světů Pána!“ vyňaty jsou z kancionalů. Písně lidové a umělé rozděleny jsou dle tonin tvrdých a měkkých do části druhé a třetí. Díl čtvrtý obsahuje písně vlastenecké a nejznámější národní jako opakování ze školy obecné. Část pátá věnována je theorii hudby. Celkem obsahuje „Cvičebnice zpěvu“ 75 písní, dosti zajisté na vystřídání ve dvou či ve 3 letech. Mimo zmíněné písně duchovní nacházíme tu 35 písní národních, které (většinou pro 3 hlasy) zdařile a školním poměrům přiměřeně upravili J. C. Sychra, J. Horký a sestavovatel, dále 11 písní vlasteneckých a 18 umělých. Mezi umělými písněmi přední místo náleží oběma starším a známým Smetanovým: „Letěla bělounká holubička“ a „Má hvězda.“ Mimo ně zvláště se zamlouvají Foersterova „Radosti jarní,“ Malátova „Stará lípa“ a Hniličkova „Večer.“ Nejslabší asi je příspěvek Pauknerův „Na horách velebných,“ jenž doprovází nadšenou báseň O. Červinky bezvýznamnou, tuctovou melodií. Závěrkem jest milý „Vínek z národních písní,“ složený ze 14 kvítků našeho lidového umění a zakončený hymnou „Kde domov můj?“

Zvláštní zmínky a pochvaly zasluhuje díl pátý. Tam krátce a jasně pověděno a namnoze originalně vysvětleno vše, čemu každý zpěvák z theorie hudební rozuměti má. Nedomníváme se asi neprávem, že spisovatel po dlouhé praxi cvičitelské a mnohých zkušenostech

podává všem rady hledajícím vodítko tak spolehlivé, jež zbytečností se straníc tím důkladnější základ vědomostí hudebních postaví a učiteli práci usnadní.

Úprava knihy je velmi slušná. Tisk, třeba není lipský, je zřetelný a čistý. Přejeme p. sestavovateli, aby v brzku celý náklad „Cvičebnice“ rozprchl se po vlastech našich. Zasloužíť práce jeho uznání obecného.

J. A.

Dra. Fr. Bačkovského **Všeobecná zajímavě poučná knihovna** podává 4. a 6. číslem dva cestopisy. První *Dra. J. Gutha* „Z potulek francouzským krajem“ (str. 163, cena 1 zl.) je sbírka statí dříve uveřejněných (Champagne, Bordeaux, Rhôna, Mont Blanc, Chartreuse). O cestopisectví Guthově jsme se již jindy zmínili. Píše dosti pěkně a zajímavě, nešikovně vtipkuje a hrozně rád klevetí, jako nějaká hysterická klepna, když mu přijde mluviti o věcech náboženských; tu mu není nic po chuti, všude má o čem rozumbradovati, a když už nemůže než pochváliti, tedy to aspoň nějakým špatným vtipem opepří. Ani těch ubohých kartusianů, kteří jej za mírný poplatek pohostili, nešetří. Je liberal, ale jen pro sebe; on se smí toulati za své i cizí peníze, jim ale netrpí, aby žili po svém. Pořád vyčítáte intoleranci a zatím jste sami jako prskaví židé, jakmile se vám namane něco lepšího než vy jste, co vám není po chuti. — Druhý cestopis vojenského lékaře *Pavla Durdíka* „Pět let na Sumatře“ (str. 448, cena 2 zl. 70 kr.) je snad ještě cennější v části popisné a výpravné, ale myšlenková úroveň je velmi nízká. Spisovatel je podle několika poznámek praobyčejný materialista; při tom horuje pro svobodu naší vlasti, vplétá do Indie reflexe z „Nár. listů,“ nadává šlechtě, inkvisici (toť se ví), vysmívá se Tvůrci atd. Velkou sympathii cítí k opicím, které prý jsou lepší než lidé; no podle vypravování jeho sám bych řekl, že p. spis. idealností a myšlenkovým rozhledem nad ty opice příliš nevynikl, když dovede napsati věci jako str. 344., 375. atd. Ostatně platí o něm, co o předešlém.

Skladby Smetanovy. Kommentovaný katalog všech skladeb mistrových v chronologickém postupu. Napsal *Dr. K. Teige.* Se životopisnou črtou a podobiznou Smetanovou z mládí. Nakl. Fr. A. Urbánek. Str. 116. Cena 2 kor. — Je to prvý, velmi zajímavý a cenný díl „Příspěvků k životopisu a umělecké činnosti mistra B. Smetany,“ jež p. spis. hodlá vydávati. Ctitelům Smetanovým přijdou zajisté velice vhod.

Knihovna lidu a mládeže.

Ottova Laciná knihovna národní. Číslo 108. „Z různého šiku.“ Napsal *Pavel Albieri.*

Prosté povídky, bez velkých uměleckých nároků, ale psané popularním, lehkým slohem. Bylo by téměř nespravedlivo vytýkati tu a tam koncepci, strojenost, nebo bráti na přísné vážky pravděpodobnost či uměleckou oprávněnost toho či jiného detailu. Myslíme, že správně vystihujeme intenci spisovatelovu, předpokládáme-li, že chtěl podati lidu zábavné, místy dosti napínavé čtení, a to se mu podařilo plně. Více k referatu dodávati netřeba.

M. Zavoral.

Modrá knihovna. Ročn. II. čís. 1. „Dobré duše.“ Napsal *Alois Mrštík*. V Praze 1893. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 124. Cena 50 h.

Ve sbírce osmi drobných obrázků, nestejné pevnosti a síly, podal A. Mrštík pěkné ukázky nadání svého. Pozoruje pouze okolí své a život jeho, má také vždy jistotu věrnosti svých líčení až do podrobností, jež ostře a plasticky zachycuje. Zdá se, že sám si libuje ve své fotografické dovednosti, jíž umí nejen zevnějšek podati, leč i kus vniterného života mu vdechnouti; zdajíť se některé obrázky napsány jakoby pouze pro vděčné sceny popisné. Postav poskytuje mu kraj jeho dosavadního působiště (učitelského), okolí Hustopeče, kotlina řeky Svratky a pahorky vroubící po levém břehu tok její. Lid této krajiny povahou blíží se dětsky měkkému, po vzrušení a dojmech toužícímu typu slováckému jihovýchodní Moravy. A z jeho života vybírá si A. Mrštík jeden tah, stinný, nepěkný — ale všeobecný a smutně pravdivý, opilství a vše co s ním jest spojeno; rozvrat v hospodářství a v rodinách, úpadek, bídu, sklíčenost a mravní i hospodářskou slabost K příčinám nejde, všímá si jen zjevů samých.

Dva obrázky „Kočky“ a „Vánoční dárek“ mají náměty jiného druhu, jsou též proto světlejší, ač ne nejlepší. Spisovatel rozvinul se právě nejlépe v obrázcích podávajících výjevy nejsmutnější: „Zlatá Indie,“ „Kontrakty“ a „Prst Boží“ — hospodské to sceny, vylíčené v plné ostrosti světla hozeného na směšnost, nerozumnost a nízkost zmíněné náruživosti. Z téhož života vzaty bledší už práce: „U Jurásků“ a „Cikán“; rovněž rozmarný obrázek bodré stařenky „Cestou.“

Celá sbírka, vzatá z lidu samého a ostře osvětlující stinné stránky vlastní jeho povahy, dobře se hodí do lidové knihovny, v niž zařaděna. Název „Dobré duše“ volen asi jako charakteristický tah povahy toho lidu, jenž poskytl látky k črtám těm. *P. Šup.*

Slezská kronika. *V. Kosmák:* „Lidský zvěřinec.“ Str. 144. Cena 45 kr

Při nedávných abrahamovinách milého našeho „kukátkáře“ četl jsem kdesi o něm posudek, že člověk, čta jeho spisy, jedním okem se směje a druhým slzy roní. Tak hluboko vnikl Kosmák v život našeho lidu, a tak živě a věrně umí podávati jeho veselé i dojemné stránky. Knížka tato též jest dokladem slov hořejších. Obsahuje šest obrázků různých povah lidských, a dle nich mají i jednotlivé obrázky svá jména: „Kukačka“ — německý učitel židovské tovární školy, „Krkavice“ — mladá vdova, jež k vůli vdavkám hladem umořila své dítě, „Opice“ — opilec uprostřed masopustního reje umírající, „Křeček“ — příšerný typ lakomce, „Vlaštovička“ — milým teplem dýchající obrázek klášterní sestry, „Lenochod“ — rozkošným humorem přetékající líčení jednoho dne ze života kulaťoučkého p. Břouška.

Kniha každého čtenáře mile pobaví, a co hlavního jest, vzdělá a ušlechtí. Každý obrázek přes všechnu svou zábavnou i žertovnou úpravu zanechá poslední vážný dojem v mysli čtenářově. — „Slezská kronika“ knihou touto zajisté nemálo získala přízně i rozšíření v kruzích nejširších, čehož jí z plna srdce přejeme. *Fr. Skalík.*

Přítel domoviny. R. IX. *S. Hurban-Vajanský:* „Suchá ratolest.“ Zčeštil *M. Medvecký.* Str. 392. Cena 45 kr.

„Suchou ratolestí“ jest slovenský zeman Stanislav Rudopolský, jenž po dlouhých letech vrátiv se na svůj rodný zámek, byl opravdovou suchou ratolestí na zeleném kmeni národního života těžce zápasících bratří Slováků. Z počátku jen úsměšky odpovídal na nadšená vlastenecká slova svých přátel, zejména idealního učitele Tichého. Posléze umění dechem svým roztavilo ledovou kůru jeho srdce. Slyšel dojemné písně národní, a hledaje model pro obraz Griseldy, mocně byl dojat ušlechtilými, ohněm vlastenectví planoucími typy slovenských vlastenek. V souboji pro věc národní byl těžce raněn maďaronem Svatnayem, vyváznuv pak z nebezpečí smrti obětavou péčí velkodušné Adely, obrazu to hrdé, nepodajné, přece však cituplné Slovenky, se zdravím tělesným nabyl i zdraví života národního, přestav býti „suchou ratolestí.“ Vzav si za manželku Adelu, začal žíti život nový, zasvěcený službám národa.

Kniha tato ušlechtilého spisovatele a básníka Hurbana-Vajanského zajisté i v obecenstvu českém dojde obliby. Byť delší psychologická líčení prostému čtenáři byla méně srozumitelna, jako čtenáři vzdělanějšímu jsou pochoutkou, přece nemalý prospěch vzejde z knihy této v době naší, v době frase a jalového mluvení. „Skutek, sebezapření, oběť!“ tato slova hlásá kniha duši čtoucího. Jednoho však litovati jest, že české roucho knihy jest místy hodně chatrné. Nechutné opakování náměstek „on,“ „ona,“ „na každý pád,“ „vzdor tomu“ a j. mělo by už jednou z českých spisů vymizeti. *Fr. Skalík.*

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Red. Fr. Hrnčíř. Č. 48.—76. po 10 kr. V Praze 1890—1893. Nakl. Fr. A. Urbánek.

Majíce před sebou větší počet svazečkův Urbánkovy ústřední knihovny pro mládež, promluvíme nejdříve o svazcích, v nichž nalezáme verše, pak o povídkách a konečně o zábavně poučných pojednáních.

„Básničky“ (č. 51.—52.), jež „dětem“ napsala *Růžena Jesenská,* vynikají pěknou formou, prostotou a plností citu. Jsou většinou lyrické, opěvují roční doby, přírodu a drobné události ze života dětí. Jesenská zná dle všeho děti a cítí s nimi. Odtud básně, vzaté přímo ze života dítek, jsou nejzdařilejší. K takovým básničkám počítáme: „Malá mlsalka,“ „Dráteníček,“ „Ta naše matička,“ „Ježíšek přijde,“ „Steskem po matičce“ a j. Také ony básně, v nichž vedle dětí vystupují zvířata, jsou zdařilé: „Smutná příhoda zajíčkova,“ „Motýl,“ „Myška“ a „Mourkův krásný sen.“ Idealisování takové, jakým vyznačuje se tvorba Jesenské, spojené s něžností citu, vroucností a do jisté míry sentimentalností, je tu daleko spíše na místě než v básních pro dospělé.

Výpravné verše *Jana Nálevky:* **„Z domácích luhů“** vzaty z vlasteneckých dějin našich. Tu opěvují zavraždění sv. Václava bratrem Boleslavem I., tu vítězství Soběslava nad Lotharem, tu smír Vladislava s Otakarem, tu vtírání se Němců do Čech za krále Václava I., tu „zlatého“ krále Václava II. Čtyři další básničky vzaty z doby

náboženských sporů v Čechách a líčí spory ty ve smyslu novodobých husitů. Z té příčiny sbírky pro knihovny neodporučujeme. Pěkná je báseň „Poslední vládcova rada.“ Verše však nejsou dosti plynné, mluva nedosti poetická.

Redaktor Ústřední knihovny *Fr. Hrnčíř* vybral v **„Dětských květech‘** čtyřiadvacet básní pro mládež z různých sbírek českých básníků. Výbor svědčí o dobrém vkusu p. redaktora. Nejčetněji zastoupeny ženy: Boh. Klimšova má tu 5 básní, Irma Geisslova 2, Berta Mühlsteinova 2. Velmi pěkné jsou dvě básničky, nadepsané stejně „Kukačka,“ z nichž jedna pochází od K. V. Raisa, druhá od Karla Steinicha. Dále tu mají básně A. Heyduk, El. Krásnohorská, Fr. Vrána, Fr. Doucha a j.

„Lipové květy“ *Irmy Geisslové* (č. 65.—66.), jejíž podobizinou a krátkým životopisem sbírečka ozdobena, jsou ceny velmi rozdílné. Kde básnířka líčí a popisuje „roční doby“ i zjevy přírodní a vypravuje o radostech a starostech života dětského, jsou verše její prosté, nenucené; kde však básnířka počíná reflektovat a filosofovat, stávají se verše strojené, dělané, a poesie mizí z nich. Prvního druhu básně nalézáme hlavně v oddílu III. a IV., druhého druhu v oddílu II. Oddíly I. a V. jsou míchány.

Prosou napsán „žert se zpěvy“ o dvou jednáních: **„Poslední medvěd na Šumavě“** od *K. V. Tučka*. Látka tohoto žertu není právě nová. Za medvěda přestrojen v kožichu syn myslivcův považován chlapci za skutečného medvěda. Hoši dodávají si mysli, statečnosti, jako vojáci jdou na medvěda, sotva však se ukáže, hoši se rozprchnou. Sotva že však zvědí, kdo byl oním medvědem, ihned dělají, jakoby se ho byli nebáli. Děj postupuje živě *A. Vlas.*

Zábavy pro mládež. Sv. 173. „Škapulíř a talisman.“ Příhody katolické rodiny pode jhem tureckým, jež mládeži dospělejší a jejím přátelům vypravuje *F. Andrlík,* učitel v Ústí nad Orlicí. Druhé vydání. V Praze 1892. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 220. Cena 58 kr.

„Škapulíř a talisman“ při prvním svém vydání r. 1886. v „Dědictví maličkých“ byl poctěn první cenou a od té doby jest jednou z nejoblíbenějších knih pro mládež dospělejší. Pro školní mládež se spisek tento celkem nehodí, protože obsah jeho je příliš těžký, příliš bohatý. Z té příčiny nebudeme ani my dávati se do podrobného obsahu knihy této. Připomeneme jen hlavní věci.

Obsahem jsou příhody rodiny čiproveckého kováře Nikoferova a zvláště dvou synů jeho, z nichž starší, Petar, stal se v pozdějším životě tureckým vojínem, za pomoc, kterou na stráži poskytl bohatému obchodníku drahokamy, aby prchl z věznice, obdržel od něho talisman, jehož nerozumně po deset let užíval, žije prostopášně. Týž odpadl od víry křesťanské a teprv ku konci života nalezen rodiči k víře pravé se navrátil. Mladší bratr jeho Ivo obdržel od igumena Benedikta škapulíř marianský, a Bůh pomocí této památky zachoval ho od záhuby, v kterou byl by ho málem strhl bohatý Řek

Neogritos, jenž ho chtěl odvrátiti od dráhy, kterou mu ukázal igumen Benedikt, a získati ho svému obchodu. Nemoc, v niž upadl u Řeka, přiměla ho, že znovu se vzpamatoval, vystudoval v Římě a vysvěcen na kněžství stal se igumenem kláštera svatojirského, později kláštera ve Srědci. Jako igumen Ivo, jenž byl přijal klášterní jméno Benedikt z vděčné vzpomínky na igumena kláštera pasarélského, velmi mnoho dobrého vykonal ve prospěch křesťanů balkanských a ve prospěch rolníkův a chudého lidu. Kromě osudu těchto dvou bratří, široko vypsaného, stručně popsán osud otce Nikoferova, choti jeho i dcery jejich, již všichni Turky byli rozehnáni v zajetí na různá místa. Ku konci povídky vidíme je opět všecky pohromadě a šťastny.

Předností povídky, vypravované dosti plynně, jsou hojné zprávy o mravech, zvycích a obyčejích obyvatelů poloostrova balkanského v 17. stol., které prozrazují v autorovi dobrého znalce historie doby té. Hojnost tureckých a jihoslovanských slov v povídce pro mládež až zaráží, a mnohdy snad slov těch nebylo třeba ani užívati. Ale kdekoli slov těch autor užil, vysvětlil je. — Dospělejší mládeži povídku vřele odporučujeme. *A. Vlas.*

Hlasy katolického spolku tiskového. R. 1893. Číslo 1. „Hluchoněmá.“ Obraz ze skutečnosti. Napsal *Alois Dostál*. Str. 93. Cena 30 kr.

Pěkná venkovská povídka rázu Pravdova. Drahoš, bohatý sedlák v Martinovicích, zpanští se, ocitá se jižjiž na mizině, ale hluchoněmá nejmladší dcera Růžena, již dal, ač nerád, vychovati do ústavu hluchoněmých a za niž bezmála celá rodina se styděla, stane se rodičům, veškeré rodině, celému hospodářství andělem strážným. Proti hrdému Drahošovi (dává se titulovati „pane statkáři!“) stojí rázná postava konservativního košaře. Život v ústavě hluchoněmých, pokud povídce přiměřeno, kreslen sympathicky a dobře. Výjev na str. 61. a 62. sotva vzat ze skutečnosti. Vzorný hospodář Košař, jsa na návštěvě u Drahošů, skládá pšenici s vozu, an hospodář sedí v hospodě. P. spisovatel vůbec rád mravoučně upřílišuje do pravděnepodobnosti. Jinak lid i mládež přečte si „Hluchoněmou“ s radostí. *A. D.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. R. XXII. č. 5. „Květiny a ženy.“ Povídky a črty od *V. Lužické*. V Praze 1892.

„Vodní růže,“ „Azalky,“ „Petrklíče,“ „Hloh,“ „Jabloňový květ,“ „Čekanka“ — jména těchto šesti květin slouží za titul jednotlivým povídkám celé sbírky. Každá z těchto květin jest odznakem některé ženy, o níž ta která povídka vypravuje.

„Vodní růží“ jest mlynáři Zlatníčkovi opuštěné děvče Boženka, kterou paní matka přijala do domu za pomocnici. Mladému muži, známému záletníku, byla Boženka něco nového a vábného, počal si zahrávati s jejím srdcem, až probudil v ní opravdovou náklonnost a touhu státi se jeho ženou. Tu však, když se cítila tak šťastnou ve své lásce, poznává přece, že on k ní lásky opravdové nemá, an na sňatek nemyslí a s jinými se milkuje, i nechce ve své bolesti, žárlivosti a sklamání dále žíti a vrhá se do hlubiny jezera

„Panenského," jehož hladina poseta vodními růžemi; činí konec svému životu, aby, jak lístkem dosvědčuje, dokázala, že jej posavad miluje. Snad je to jenom proto, abychom v ní spatřili „vodní růži"! —

A podobně sestrojeny též ostatní povídky na základě známých vlastností neb nahodilých příhod u té oné květiny.

Obsah je celkem nezávadný, ale přesládlý, chabý; mnoho citlivůstek ničí cit. Pro lid se to nehodí. Divno, že tak často klade se důraz na jakousi „víru v lásku," na př. na str. 77.: naše heslo nyní bude: „miluj a věř!" Střez si lásku, ale i víru! Víra je skála, láska je květ. *Fr. Pospíšil.*

Matice lidu. Red. Primus Sobotka. R. XXVI. č. 4. „Poslední." Novella od *Josefa Konráda.* V Praze 1892.

Tím „Posledním" jest mlynář Ondřej Strachota, naděje svého otce. Měl býti patřičně vzdělaným a zkušeným mlynářem. Proto dal jej otec na studie, pak poslal jej na zkušenou do Uher. Když se ze světa vrátil domů, nastal čas, aby mladý muž převzal vedení mlýna a zařídil sobě svou domácnost. Vladimír se však raději milkuje s Boženou, ženou chladného muže Habětína. Božena bojuje také jakýsi mravní boj, ale nechá toho, když muž její není lepší. Je povodeň, Vladimír se zachladí a zemře, Božena se proň utopí, rozumí se, v Rybníku Strachotově.

Je to také jedna z četných knih „Matice lidu," které za mnoho nestojí, a tím méně lidu se hodí. V naší povídce ještě se zamlouvají postavy starého Strachoty a poctivého stárka Kocury. *Fr. Pospíšil.*

Besedy mládeže. Sv. 294. „Větévky z útlého kmene." Povídky milé mládeži. Napsal *A. B. Šťastný.* Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 94. Cena 30 kr.

Knížka obsahuje 13 pěkných povídek ze života dětského. První předvádí čtenáři obětavost hocha, který vyssáním jedu z rány uštknutím zmije způsobené, zachránil dcerušku velkostatkáře Dobřínského od jisté záhuby, ale sám obětavost svou smrtí zaplatil, poněvadž rty měl popraskány a tudíž jed smísil se s krví. Čtvrtá vzbuzuje u čtoucího lásku ku práci. A podobně mravně poučné jsou i ostatní povídky. Jedna líčí důvěru v Boha, jiná štědrotu a zase jiná milosrdenství a za obět bližního. Zvláště líbí se nám vyléčení mlsného Toníka, který kde jaký krejcar utratil za lahůdky. A co divného, vyléčil jej kupec, u něhož dříve peníze utrácíval. — Knížečka ta hodí se do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

Paběrky.

„**Věda a víra** bez příkoří pravdě nedají se vždy spojiti" — píše p. J. Svoboda v novém „Časopise společnosti přátel starožitností českých v Praze" (str. 49.). Tážete se, jak k tomuto šalomounskému rozhodnutí došel.

Inu referuje o „Sborníku historického kroužku," a tu se mu jedná o víru a vědu. Známo, že jesuita Svoboda dokázal T. Bílkovu dílu „Reformace katolická" závažné omyly, ano i překrucování pramenův. O tomto důkaze praví náš J. Svoboda: „Referent (t. j. jesuita Svoboda) jest jiného mínění než autor spisu (t. j. Bílek) a nestranní historikové čeští." Takto vypadá poznámka zcela nevinně a objektivně. Když však víte, že zde neběží o nějaké „mínění," nýbrž o historické doklady, kterými jesuita Svoboda T. Bílka ze lži usvědčil, pak cítíte celou tu perfidnost takového referování v časopise starožitnosti věnovaném. A na tu perfidnost si troufá J. Svoboda připjati onu poznámku o poměru vědy a víry. S takovou vědou ovšem víra „se nedá bez příkoří pravdě spojiti." Buďte jen poctivi a neotírejte se všude o víru, pak se nebude pravdě díti žádné příkoří!

O Mantegazzovi měli jsme již domluveno (str. 352.), když tu poslal nám zmíněný tam spis. český opravu, že ta naše zmínka o něm není pravdiva; nechtějíce nikomu ubližovati, milerádi opravu uvádíme. Dovídáme se však z listu jeho, že spisy šarlatana Mantegazzy převádějí se (od učitele? snad středních škol?) z nouze. Nouze je, pravda, zlá věc, ale charakter má býti silnější než ona, zvláště u vychovatelů mládeže. Nakladatelství Kobrovo ostatně dopustilo se poslední dobou takových skutků v literatuře, že se za Mantegazzu už ani styděti nemůže a nepotřebuje. Takové jsou konce naší bývalé chlouby mezi nakladateli, že si pomáhá zbožím nejšpinavějšího druhu.

Čeští nakladatelé a literarní časopisy. O thematě tom by každá redakce mohla napsati články; zde jen několik paběrkův o idealní výši některých nakladatelů našich. Jeden, velký to chytrák, vydává věci pobožné, vychovatelské, ale také hezky pikantní, tak něco — ne sice pro damy, ale aby to damy četly. Chtěje o svých věcech také míti kritické zprávy, pošle redakci jen ty nevinné věci, ostatní, boje se výprasku, jakoby byl zapomněl poslati. — Druhý, vypočítavý obchodník, pošle jeden nebo dva sešity většího díla, žádaje hlučné reklamy; jakmile čte, že dílo prostě oznámeno, nebo snad i nějaké výtky mu učiněny, ustane od zásilky. — Třetí, ještě vypočítavější, chce prvým sešitem redakci jenom navnaditi — a napáliti; neboť aby celé dílo posílal, ani mu nenapadne. — Čtvrtý, velice spořivý, nechce o redakčních výtiscích ani slyšeti. Stal se nám takový případ s pražským nakladatelem p. B. Stýblem. Žádali jsme ho dvakrát nebo třikrát, aby nám poslal redakční výtisk hebrejské mluvnice prof. Dra. Sedláčka, že bychom o ní otiskli obšírnější recensi. Žádali jsme však marně. Teprv zakročením p. recensenta u p. spis. poslal spis přímo p recensentovi, začež ovšem zase my jsme se co nejzdvořileji poděkovali. A pak nejsou prý naši nakladatelé — obětaví![1]) — Většina nakladatelů má zlozvyk, pokaňkati redakční výtisky, třebas každý sešit zvlášť a uvnitř, v textě, razítkem, aby redakce nebyla v pochybnosti, že se jí dostalo milostivého daru. Ale aby redakce o každé knížečce otiskovala celé stránky a ještě svůj časopis posílala zdarma za doklad, to se rozumí samo sebou.

---

[1]) Vytýká se nám, že o publikacích Dědictví sv. Prokopa nepřinášíme zpráv. Právě od téhož kommissionáře nemůžeme dostati redakčních výtiskův, ač jsme o ně žádali několikrá', i u samého výboru; něco posláno, pak zase nic. Kupovati knih těch za účely redakčními přece nemůžeme.

O Lindnerově vychovatelství, ovšem německém, podává Dr. M Glossner v „Jahrbuch für Philosophie“ (VIII. 2.) důkladný rozbor, poučný i nám Čechům, kterým zanechal Lindner také nějakých drobtů, ctiteli jeho pečlivě posbíraných. Zde uvádíme jen to, co spis. píše o herbartismu v rakouském vychovatelství. Vliv jeho vysvětluje předně tím, že z proslavených filosofů moderních takořka jediný Herbart se také „snížil“ k realní pedagogice. Hlavní příčina vlivu toho však je, že vláda rakouská herbartismu přeje a jej chrání. Rakouské ministerstvo vyučování vydalo školu žákům Herbartovým. Na výsluní státní přízně rozvíjí oni od desítiletí rozsáhlou činnost v učení a v písemnictví, jejíž kruhy se šíří daleko mimo Rakousko. Rozšíření tomu přízniva jest obezřetná mluva a zvláštní jargon školy té. — Upozorňujeme na to ne abychom zásluhy herbartovcův o pedagogiku snižovali, nýbrž abychom poukázali na osudnou stránku herbartismu, která v theoretických spisech vychovatelských přináší i u nás již své ovoce: prázdný formalismus, který si líbuje ve hříčkách s ideami esthetickými na místě positivní mravnosti, a nedůslednost zásad, podle herbartismu sestavených. Illustrací k tomu jest vídeňské učitelstvo pod vedením pověstného Dittesa.

Zprávy.

Čechy. Chemická knihovna technologická počala vycházeti ve volných svazcích pod záštitou společnosti pro chemický průmysl v král. Českém, redakcí Fr. Štolby a A. Bělohoubka. První svazek obsahuje životopis K. S Amerlinga od J. V. Jahna, druhý bude rukovětí chemickou od M. J. Jettmara.

— Dějiny Fr. Palackého vydává B. Rieger u Bursíka a Kohouta v novém laciném vydání. Z piety k dílu neučiněno žádných větších změn. Ale některé hrubší jazykové chyby (na př. nazvíce) mohly snad přes to býti opraveny.

— (Překlady.) Šmilovského Nebesa přeložena do angličiny prof. E. Mourkem a vyjdou počátkem příštího roku v londýnské Moderní knihovně. — Do ruštiny převedena Komenského Velká didaktika (od A. Ščepinského); úvodem jest životopis Komenského.

— (Ceny literarní.) Náprstkova cena letos udělena čtyraktové činohře M. A. Šimáčka „Jiný vzduch“; prací zasláno osm. — Třetí cena R. Prombergra udělena J. Jančovi za povídku „Za hříchy otcův,“ jež uveřejněna v kalendáři „Velehrad“ na r. 1894.

— Matice moravská měla až do 16. září t. r. 1322 členů.

— Havránkova Moravská bibliotheka rodinná, která začala nedávno vycházeti ve Velkém Meziříčí, jest prý podnik čistě konkurenční a obchodnický. To by ještě neškodilo, jen kdyby řady knihoven, pro lid sice určených, ale lidu nevhodných nerozmnožoval; takto je i zcela zbytečný. Vydavatel J. F. Havránek nemá prý žádného literarního vzdělání, čemuž rádi věříme, čtouce jeho oznámení jakožto „redakce Havránkové Mor. bibl. rodinné.“

— Ježkova knihovna katechetská podává dodatečně 1. svazek, a v něm Praktickou (skutečně velmi dobrou a praktickou) rukověť pro katechety od prof. J. Ježka. Rok nesprávně udán 1894.

— Spolek na zakládání knihoven ve Slezsku přijal od poslední valné hromady 506 zl. 87 kr., vydal 435 zl. 93 kr. Za rok rozšířil 1500 knih, založil 19 knihoven (celkem už 43).

— O Volného církevní topografii moravské předložen letos, v rok stoletých narozenin vynikajícího badatele toho, člena kláštera rajhradského, olomouckým nejd. ordinariatem duchovenstvu návrh, má-li býti znova zpracována a vydána. Jak „Hlas“ oznamuje, dal k návrhu tomu popud W. Müller, skriptor olom. stud. knihovny, takto nepřítel Čechův a liberal. Nejen by toto nástupnictví po Volném nebylo tedy věci důstojno, nýbrž zmařil by se tím dílem, jež by prý také po česku mohlo býti vydáno (!), jiný záslužný a mnohou prací již déle připravovaný podnik, vlastivěda moravská, která zajisté i církevní stránku topografie důkladně objasní. Proto není asi radno, návrhu tomu přisvědčiti. Práci Volného vzdá se zajisté dostatečná úcta tím, když se jí bedlivě použije.

— Homiletický čtvrtletník oznamuje olomoucké knihkupectví R. Prombergra na místě zaniklé „Posvátné kazatelny.“ Tato vydávána u jinověrce a nepřítele národu našeho, knihkupce Grosse, jemužto z rozmanitých příčin dávány do nákladu i jiné duchovní spisy české. Již z té příčiny bude nový podnik uvítán s povděkem. Ale název jeho by snad mohl býti nějaký vhodnější.

— Dělnická knihovna redakcí J. Wurstiala počala vycházeti u J. Janečka na Žižkově. Prvým dílem je Kubínův překlad z B. Prusa „Vlna se vrátila.“ Heslo jest (rozumí se samo sebou): „Osvětou k svobodě“; snad za to také ručí osvědčené jméno red. Wurstiala, literata jinak neznámého. Přejeme ostatně knihovně jen dobrých příspěvků.

Charvatsko. *Silvije Str. Kranjčević* napsal překrásnou „allegorii“ „Prvý hřích“ jakožto libreto k oratoriu mistra Ivana šl. Zajce. Oratorium má býti provedeno členy pěveckého družstva „Kolo“ v době postní.

— Známý i u nás realista charvatský *Eugen Kumičić* napsal pěkný historický roman „Urota (spiknutí) Zrinjsko-Frankopanska,“ v němž na základě historických událostí líčí příčiny, vznik, rozvoj a nešťastný konec jinak dobře míněného spiknutí Zrinsko-Frankopanského.

— Od oné doby, kdy Bosna připojena prozatímně k Rakousku, počíná se hýbati národní uvědomění i zde. Čas od čas vstupují do literarního světa jihoslovanského mladé síly, které nazývají Bosnu svou domovinou. Mezi těmito mladými básníky vystoupil poprvé samostatně *Riz beg Kapetanović Ljubušak* sbírkou svých básní nazvanou „Pjesme“; otec jeho Mehmed-beg přede dvěma lety založil list „Bošnjak.“ Písně věnovány jsou Zulejce a domovině. Dle toho poznati též jejich obsah. Mnohá perla poesie východní jest v nich ukryta, celkem však možno vysloviti soud, že písně uviděly příliš časně světlo světa. Básně milostné jsou příliš sentimentalní. Ustavičný nářek, pláč a slzy. Nelze též schvalovati, že novější básníci bosenští, jmenovitě mohamedanští a po nich i Kapetanović Ljubušak vymykají se z pojmu o širší vlasti Charvatstva, chtějíce utvořiti nový národ

„bosňácký.“ Vlastenecké písně rozhodně jsou cennější nežli milostné. Nejlepší a nejpěknější jsou „Ko tigar bih“ a „Džemila“ — malá epická báseň. V nich zračí se celá duše básníkova.

— Velmi pěknou povídku vydal učitel *Fr. Sudarević* „Djed Marijan.“ Líčí v ní pokrok, jaký učinily charvatské vesnice od r. 1848. vlivem školy a její přátel. Povídka zvláště jest zajímavá tím, že velmi dobře vystíženy v ní poměry charvatských venkovanů.

— „Matica Hrvatska“ chystá svým členům za rok 1893 následující knihy: Dr. M. Kišpatić: „Ribe,“ kulturní a přírodopisné črty. Prof. Fr. Valle: „Poviest (dějiny) srednjega vieka.“ Fr. Kuhač: „Lisinski i njegova doba.“ Dr. Milivoj Šrepelj: „Slike iz svjetské književnosti“ (obrázky ze světových literatur). „Marija Kanavoka,“ povídka od dubrovnického, letos zemřelého biskupa M. Vodopiće. J. Lepušić: „Bosanke,“ obrázky z Bosny. „Izabrana djela Mirka Bogovića.“ „Slavenska knjižnica,“ překlady z literatur slovanských. Bez odporu však zajisté nejcennějším bude první svazek již dlouho připravovaných „Charvatských národních písní.“

— *Dragutin Stojanović* překládá „Zuřivého Rolanda“ Ariostova.

— Prof. *Karel Matice* vydal „Kateketski sastanci“ r. 1892 a 1893. Jsou to řeči, jež při schůzích katechetů byly přednešeny. Něco podobného bylo by zajisté i u nás užitečno. Kdy se my dočkáme schůzí katechetských?

— Charvatský literarní list „Književna Smotra“ vřele doporučuje pedagogické dílo prof. Frant. Pinkavy „Výchova vůle“ a upozorňuje na „Hlídku literarní.“

Jan Malota.

Srbsko. V literatuře srbské až doposud bylo málo mužů, kteří by byli nestranně posuzovali domácí díla literarní. Nedostatek ten obzvláště bylo cítiti po zániku Živaljevićova „Kola,“ který ve svém časopise odvážil se vysloviti soud mnohdy nepříliš příjemný. To právě vykládáno mu ve zlé. V poslední době s podobným přímým soudem o srbských literatech vystoupil *Dr. Ljubomir Nedić*, professor vysokých škol bělehradských, ve svém spise: „Iz novije srpske lirike,“ v němž posuzuje věcně a samostatně básníky: Jakšiće, Zmaja, Kaćanského, Kostiće, Ilijće a Vojislava. Jakšiće považuje za nejlepšího básníka po Brankovi, Zmaj jest více veršovcem nežli básníkem, ač verš mu plyne velmi lehce. Nejlepšími jsou prý jeho dětské písně. Též satirikem jest znamenitým, Kaćanski dle vnitřní hodnoty svých básní není „manji od Zmaja.“ Kostiće nazývá básníkem „delirickým,“ poesie jeho opěvuje lásku a víno. Poesie jeho nevykazuje žádného živějšího obrazu ani barvitosti. Ilijić jest národním básníkem, který dovede čerpati ze života lidu. Jeho milostné písně jsou prý překrásné. Vojislav jest básník-malíř. Elegický ton dodává jeho básním neobyčejné něžnosti. Verš jeho jest těžký, ale hladký. Literarní studie Nedićovy jsou velmi pozoruhodny.

— Známý srbský básník *J. Sundečić* vydal v Záhřebě sbírku svých milostných básní „Milje i Omilje“ (milenka a láska) či „Milica i Nevenka,“ v níž opěvuje své dvě lásky. Zevnější úprava jest skvostná, ale vnitřní cena jest nepříliš velká.

— Nákladem srbské akademie vyšla zajímavá kniha kulturní historická studie *Stojana Novakoviće*: „Prvi osnovi književnosti medju balkanskim Slovenima.“ Stopuje v ní první počátky slovanské vzdě-

lanosti a literatury na Balkaně a dochází k úsudku, že křesťanská legenda o Vladimiru i Kosaře jest nejstarší památkou jihoslovanského písemnictví na poloostrově balkanském. Počátek písemnictva slovanského jest zároveň počátkem křesťanství. Důležitost a pozoruhodnost této knihy ukazuje již její obsah: Pohled na zeměpisné poměry balkanského poloostrova v X. století; Území činnosti sv. Klimenta a arbansko-epirští Slované; Podobnost a svazky mezi zeměmi činnosti sv. Methoda a sv. Klimenta a jeho žáků; Jak vznikla střediska a literarně národopisné typy srbské a bulharské atd. Jest to nejlepší práce Novakovićova, kterou vědecká literatura srbská opravdu byla obohacena. *Jan Malota.*

Bulharsko. V Bulharsku vycházejí tyto časopisy: 1. „Trud," literarně vědecký časopis, vychází jednou za měsíc 6—8 archů. r. IV. v Trnovu. 2. „Iskra," vědecký literarní časopis r. IV. Šumen. 3. „Domašen prijatel," časopis věnovaný náboženství, vědě, řemeslu a písemnictví. Vychází v Plovdivě redakcí A. C. Canova nákl. bulh. evangelického družstva. 4. „Učiteljski drugar," časopis pedagogický r. II. v Russe; red. C. Popov. 5. „Duma," měsíčník pro literaturu a vědu r. III. v Sofii. 6. „Pedagogium," popularní vychovatelský časopis r. III. red. Jončov v Sofii. 7. „Kućanstvo," měsíčník pro vědu, literaturu a domácnost I. roč. Sofia. 8. „Celina," měsíčník pro lid. II. roč. v Plovdivě. 9. „Izvor," illustrovaný časopis pro mládež. II. roč. v Russe. 10. „Nova svjetlina," časop. věnovaný přírodním vědám r. III. Dr. Mirkovič ve Slivně. 11. „Periodičko spisanje," list vědecký. 12. „Sbornik," věnovaný vědě a literatuře, vydávaný ministerstvem osvěty v Sofii. 13. „Juridički časopis," r. V. v Sofii. 14. „Juridički pregled," I. roč. v Plovdivě. 15. „Den," měsíčník v Šumenu r. II. 16. „Veterinarna sbirka," měsíčník, II. v Sofii. Nejvíce časopisů tedy vychází ve Srědci, či Sofii. *Jan Malota.*

Italie. *G. Batteliho* roman „Rosa mistica" jedná o slibu, který byla učinila Rosina, ale ne aby po způsobu Manzoniově (nebo L. Marenca) řešil otázku tu intervencí církevní, Batteli naopak používá otázky té za zbraň proti církvi a za příležitost dělati propagandu socialismu.

— *O. Fayy* „Acquerelli" jest sbírečka črt drobných, z nichž některé nejenom že jsou pěkné, nýbrž i pozoruhodny, ale celkový dojem: jednotvárná nasládlost.

— Spisovatelka *Cordelia* požívá zvučného jména v Italii, hlavně svými spisy pro děti určenými, ale posledním romanem svým „Per vendetta" (frat. Treves, 3 l. 50 c.) sotva slávy své přimnožila. Děj otřepaný, invence prastará. Edoardo miluje Renatu, jež lásku jeho opětuje, ale otec její nechce dáti svolení. Renata, by nezostudila otce, obětuje se sama, t. j. pod zástěrkou lichou odmítne ruku Edoardovu. Edoardo v domnění, že dívka ho za nos jen vodila, ve zlosti zasnoubí se s Elisou, ale právě v den jejich sdavek zemře otec Renatin. Jak se dalo předvídati, Edoardo lituje ukvapeného kroku svého a znova obrátí se s celým srdcem k Renatě. Renata, by se vyhnula pokušení, odebéře se do Neapole, kde vypukla cholera, jejíž obětí se stává, nevědouc, že Elisa, která postonkávala, několik dní před ní na věčnost se odebrala. Zpracování látky té jest více žurnalistické, nežli umělecké.

— *G. Ferruggiová* ve svém romaně „Follie muliebri" studuje trojí typus žen, a tož ženy, která neumí milovat; representantka sluje Caterina;

ženy, jež miluje příliš, Luisa; a potom Lorenzy, jež lásku božskou zaměňuje za lidskou. Caterina stává se vražednicí svého muže, Luisa se zblázní a Lorenza stává se jeptiškou. Zpracování této otázky „ženské nevrosy“ neodpovídá intencím spisovatelčiným. První část ve formě autobiografie poměrně nejlepší, ač nese patrné stopy D'Annunzianovských tendencí, t. j. manieře ruské. Druhá a třetí část jsou mlhavy, formalně nedbaly, osservace v nich mělká, tu a tam nahražovaná hloubka pozorování — brutalností.

— *Maurizio Basso*, mladý doposud spisovatel, ale některými svými humoristickými črtami, ponejvíce ze života vojenského čerpanými (autor jest důstojníkem vojenským), dobyl si už jakéhosi jména. Poslední práce jeho „Nel vortice“ jest pokusem o roman, ale nezdařeným. Dalť se spisovatel svésti odvahou mnohých spisovatelů mladých a líčí společnost, o níž má sice jakési tušení, ale ne dokonalou znalost. Elegantní společnost jeho jest — pouhou smyšlenkou. Zpracování pak jest rozplizlé, plné zbytečných líčení a popisů, jalových dialogů, z jeho humoristického nadání v přítomné knize — ni stopenky.

— *G. Varvara* „Anime deboli“ jest sbírka pěti povídek, z nichž druhá „La brutta“ a třetí „Jacopo Maraddisi“ jsou nejlepší. Spisovatel je také teprve začátečník, ale práce jeho vynikají originalní silou a zdařilým lokalním koloritem.

— „In balía del vento“ jest název dvou povídek známého spisovatele *Enr. Castelnuova*. Hrdiny povídek jsou dvě podřízené osoby, oběti všech úkladův a násilností, jež hlavně následkem své slabosti upadají v bídu a hanbu krajní. Takým jest Onorio Ripalta, zrazený od manželky, trápený od dcery, pronásledovaný svými představenými; když byl oplakal choť, jež mu utekla, a umrlé dcery, a když byl živořil, stále při postupu a povýšení opomíjen, umírá bídně, útěchu skýtá mu jediné přátelství psa pudla. Takovým jest Annibale Gervasi, jenž se nechce oženiti, aby si sám na krk neuvalil mrzutostí, a jenž upadnuv v ruce a moc darebáka a ženštiny nevěstky, musí na sebe vzíti dluhy a děcka obou a tak sám sebe ničí pro rodinu nezákonní. O umění Castelnuova už jsme se tu zmínili; vytýká se mu jakýsi druh zženštilosti (změkčilosti), ale i ta má své kouzlo. Jeho pozorování nejde tak do hloubky, spíše na povrchu utkvívá, a osoby jeho jsou spíše stínovými obrázky nežli celými a úplnými figurami, ale lze jej čísti, a skutečně je také čten. Z povídek první „Un disgraziato“ patří rozhodně k nejlepším věcem, jež Castelnuovo napsal. *A. Koudelka.*

Francie. *E. Rod* vydal v poslední době u Didiera, Perrina & Co. roman „La vie privée de Michel Teissier.“ Děj či obsah jest krátce tento: M. Teissier jest poslancem konservativním, bezúhonným a svědomitým, jenž si vytkl za úkol obroditi Francii; celá strana jde za ním slepě a oddaně. Už už povaliti má radikalní ministerstvo a převzíti do svých rukou otěže vlády, když osudná vášeň k dívce zhatí všecky jeho plány a srazí ho v propast. Jsa ženat neváhá vzíti útočiště k rozvodu, proti němuž prvé hřímal, a po dosaženém rozvodu se podruhé ožení. Jiný méně poctivý byl by nalezl střední cestu, t. j. byl by se ženou žil a za zády se milkoval (sic!) s druhou, ale on opovrhuje pokrytectvím, padá, ale dopadá na nohy, sám na sebe trest uvaluje. Děje provedení není kluzké, třebas samo thema jest velmi ožehavé; M. Teissier jest velmi idealisticky do jisté totiž míry, neboli se stanoviska světského, podán.

— *Maurice Barrès,* taktéž jeden z mladých výtečníků francouzských (srv. studii „Literarní Paříž“ ve „Hlídce liter.“), vydal u téže firmy „L'Ennemi des lois.“ Obsah je tento: Ondřej Maltère hledá pomoci ode zla, jež společnost svírá, i navštěvuje veřejné schůze a píše do časopisův, aby své theorie, směřující k anarchii, rozšířil. Jest proto jat a odsouzen do vězení. Tam ho navštíví dvě ženy, Marýna a Klára, jedna spravující se ve všem srdcem, druhá rozumem. A zamiluje se do obou (!) a od obou jest milován, poněvadž však obě za manželky pojati nemůže, ožení se s jednou a s druhou se milkuje (jak viděti, není tak poctivý jako M. Teissier). S oběma cestuje po Evropě hledaje léku od svého mravního neduhu a ode zel společnosti, studuje systemy Saint-Simonův, Fourierův, Lasalleův, ale žádný ho neuspokojuje, jelikož každý ten system lze redukovati na zákon, a zákony se již přežily. Konečně naučí ho tajnosti štěstí a lidskosti — pes (!), jehož zachrání od vivisekce. Nikdo nesmí býti pánem, leč kdo mluví. Ale řečník, t. j. ten, jenž má myšlenky, svá mínění, ať se chrání poučovati druhého, přestaniž na odpovědích, tázán-li jest. Přesvědčen, že konečné rozřešení záleží v zjednání „sensibility“ (mohutnosti citové), jež odpovídá naší intelligenci, a ne u vzbudování nového systemu, pojme i druhou ženu (vide supra) a s dotčeným filosofským psem žije blažený život, co luza nadále se dře a lopotí o krajíc chleba. Tu vidí čtenářové „Hlídky literarní,“ až v jaké krajnosti, nedíme přímo nesmysly, vběhnouti může společenský dilettantismus. Celá práce, odezíraje od její stylistické místy suchoparnosti, jest dokladem moralního zmatku, panujícího na konci tohoto století, a jak pravdivým jest výrok našeho velikého sv. Otce: „Věda, a tož věda, jak ji pěstoval veliký učenec sv. Tomáš Akv., může nás zachrániti.“

— „Les disciples d'Emmaus ou les étapes d'une conversion“ od *Th. di Wyzeva* (Didier atd.) jest vážným a pozoruhodným zjevem tak zvaného hnutí „novokřesťanského“ ve Francii, ovšem ve všem s ideami spisovatelovými nelze souhlasiti, ale obdivu nelze jim upříti. Th. di Wyzeva v jádře vychází od Tolstojových myšlenek a snaží se dokázati, že lidem, aby šťastnými byli, třeba jenom uspati jejich rozum a míti otevřené toliko oči a srdce: útrpnost a láska, toť dva idealy životní, a kdo si je chce osvojiti, ten musí svléci se sebe roucho liché osvěty a obléci roucho neporušené přírody.

— „La chanoinesse“ od *A. Theurieta* jest historickou povídkou, a to historií lásky mezi republikanem a royalistou pronásledovaným věrolomností přítele z lidu. Přednosti slohové v povídce této jsou tytéž, jako v jiných pracích téhož autora; jasnost, klid a elegance stylu činí ji poutavou.

— „Printemps parfumé“ od *T. H. Rosnyho* jest idyllou přeloženou z korejštiny. Autor tvrdí, že jest prastarého původu, dejme tomu, že obsahem, ale provedením jest moderní. Anonymní spisovatel korejský jest učencem, jenž se spravuje naukami filosofa Konfucia, z nichž jedna jest: „Poněvadž jsme jen jednou mladými, nejlépe jest mládí stráviti v radosti a smíchu.“

— (Veršované básnictví.) Ve sbírce „Au ciel“ předvádí spisovatel, *Jean Cassier,* čtenářům svým krásy nebes a vypravuje o zástupech svatých a světic Božích. Psány jsou všechny básně v duchu křesťanském a vyznačují se klasickou formou.

— *A. Jhouney* napsal dlouhou báseň, jíž dal název epopeje „initiatique“; co to však má býti, nelze se ani z dlouhé předmluvy, předeslané „Rédemption,“

dobrati. Možná, že ani spisovatel sám neví, co chce. Snaží se evangelium přizpůsobiti naukám filosofův alexandrijských, následkem čehož znetvořuje a falšuje text a ducha Písma sv.

— *L. Malossea* „Les Chimériques“ jsou plny nedůsledností a nejapností, vrcholem jich jest začáteční báseň „Stvoření,“ jež zajisté pohne každého čtenáře, jenž o stvoření světa jinak poučen jest, nežli mu to tu vykládá spisovatel, že hned po té básni knihu odloží. Básně „Dalila,“ „La Juive,“ „La Fleur païenne“ poskytují směsici mysticismu a trivialnosti, vzpomínek z bible a výjevů příliš smělých. Legenda o růži, jež po pádě Evině zčervenala, ale opět zbělela, když jí Magdalena ozdobila nohy Kristovy, jest delikatní a roztomilá, ale povaha bethanské hříšnice jest naprosto znetvořena. Vytknutí ještě zasluhují „Květnové mraky“ a parafrase „Otčenáše.“ Sonety v II. oddílu nevynikají ničím novým.

— „Poèmes chrétiens et français“ od neznámého autora (Paříž, Vic & Amat, 3 fr.) provanuty jsou tím nejvznešenějším citem, který chovati může naše srdce, náboženstvím. První z básní jest hymna na kříž, potom opěvuje spisovatel víru, naději a zvláště lásku. Skvostnou básní, provanutou též vlastenectvím, jest ona, v níž se líčí heroismus abbého Miroye, kněze, jenž obětoval život svůj, aby zachránil život chudého dělníka jako rukojmí Prušáky odváděného. Z té sbírky jest vidno, že lze také zpívat o něčem ještě lepším, nežli jest láska, zefyr atd.

— *A. Ruffin* zbytečně tolik drahocenného času věnoval a papíru popsal ku cti pokolení „kočičího“ ve své sbírce básní „Chats et Nouveaux Chats.“ Upříti se však nedá, že autor jest celkem dovedným básníkem, lze tudíž je doporučiti těm, kteří zklamáni byvše lidmi hledají potěchy u čtyrnožců „lísavých.“

— *E. Aubé* ve své sbírce „Egérie“ jest rozhodně šťastnějším, když opouští půdu starověku, dokladem toho jeho „Stances“ a „Regret.“

— „Panthéon“ zove se báseň (45 str. čítající) *Émile Fisea,* věnovaná A. Rénanovi, „výtečnému analystovi náboženství.“ Z celé básně pochopitelno jest jenom tolik, že běží o jakési „interview,“ jež měl autor se stíny (duchy) velikého Jean-Jacquesa a V. Hugo. Škoda jen, že se od tohoto nenaučil dělati lepších veršů!

A. Koudelka.

Anglie. *L. B. Walfordová* vydala u Longmara zajímavý příspěvek ku poznání některých anglických spisovatelek „Twelve Women authors.“ Životy dvanácti spisovatelek v knize vylíčené zabírají dosti velikou periodu časovou, ovšem pojaty jsou v ní jen ty, které zaujímaly nebo zaujímají přední místo v písemnictví. Z novellistek uvedena Hannah More, Charlotte Brontë, Mrs. Gaskell a George Eliot jako šestá; poesii representují Mrs. Browning a Felicia Homans; Harriet Martineau z oboru politické ekonomie a Mary Somerville z oboru vědy. Autorka nepodává sice nových dat životopisných, ale za to tu a tam nové a správné ocenění jejích děl.

— Jiným příspěvkem literarním jest dvousvazková práce *Stopforda A. Brookea* „The History of Early english Literature.“ Je to pokus, který zajisté povede k novému studiu anglo-saského básnictví v Anglii. Autor je toho náhledu, že staré anglické básnictví jest produkcí anglických předků usedlých mezi Forthem a Humberem a zakladatelů starého království Northumbrijského,

přibylých z Danska. Spisovatelé, o kterých pojednává, jsou: Eadwine a Oswald; Coifi, Cuthbert, Ceadda; Beada (venerabilis Beda), Caedmon, Cynewulf a Ecgberht; Wilfrid, Boniface, Ealdhelm a Alcuin.

— Potěšitelným zjevem jest biografie sv. Bernarda, již napsal *R. S. Storrs* (Bernard of Clairvaux), a to proto, poněvadž proti dosavadním spisovatelům anglickým oceňuje se tu činnost a význam jeho spravedlivěji a věcněji. Že tu a tam s mnohými názory spisovatele nelze nám souhlasiti, ale upříti mu nelze, že se práce podjal s upřímným nadšením k tomu velikému světci církve katolické.

— „Quest and Vision" zove se sbírka essayí od *W. J. Dawsona,* a sice o Shelleym, o náboženském pochybování a moderním básnictví, o Longfellovi, George Eliotovi, George Meredithu, o novém realismu a o poesii zoufalství. Některé ukázky časem podáme v tomto listě.

— „His Lordship and others" zove se sbírka povídek *G. B. Burgina,* jež vyšla ve Whitefrearově knihovně vtipu a humoru, ale práce ty spíše zaslouží názvu, neboli správněji řečeno umístnění v kollekci vážných povídek. Celý humor vězí jenom v jednotlivých situacích, a ne v povahách jednajících osob. Hrdina první povídky (His Lordship) zove se Crane a jest hercem, jenž po čtyřicetileté službě divadelní odebéře se na odpočinek do Bristonu, kde žije se svou jedinou dcerou, Letty. A trampoty, jež tam zakouší Crane jednak od intrikující vdovy, Mrs. Folgateové, jednak následkem čekající ho dědictví hrabského, ale hrozně zadluženého, a konečně následkem chování se své dcery, jež se zamiluje do darebáckého Pounta, syna bohatého ševce, činí obsah delší povídky. Kromě této povídky jsou ve sbírce ještě čtyři kratší. „The Man, who went away" jest od začátku až do konce fraška, vypravující nám o strastech professora pod pantoflem žijícího a o spravedlivém trestu, který stihl jeho „tlustonosou" ženu-mužatku. „Which?" jest povídka o romantické slečně, která píše povídky do magacíny, i zamiluje se do jejího vydavatele, který však potom zví, že to byl jenom jeho administrator, který si s ní ve jménu vydavatelově dopisoval, rychle přenese veškeru svou lásku na něho. „The biggest man of all" jest pěkná episodka, jejíž dějiště položeno v sousedství Cařihradu. Poslední „That Armenian" jest poměrně nejlepší ze všech, líčící, jak hodná žena může býti snadně zastíněna a odstrčena darebnicí příjemně se usmívající a svatou se dělající. *A. Koudelka.*

O četivu pro mládež stanovili slovinští učitelé při páté valné hromadě spolků svých některá prospěšná pravidla. Spis pro mládež nemá urážeti ani náboženství ani krasocitu ani lásky k vlasti. Co děti mají čísti, má býti pravdivo nebo pravděpodobno. V povídkách sluší se vystříhati moralisování. Spisy pro mládež mají býti srozumitelné, kazimluvů prosté, bez cizích slov a rčení. Povídky mají býti krátké.

Ibsenovy psychiatrické rozbory došly souhlasu známého vlašského spisovatele Lombroso. Tento jest při svých předpojatých theoriích už předem pro pravdivost rozborův Ibsenových a Zolových podezřelým svědkem. Co do šílenství poznamenal znamenitý lékař choromyslných A. Forel, jak jsme již uvedli, že se Ibsenovým šílencům každý hlídač v nemocnici vysměje, takových že jaktěživ neviděl. Bude to asi i v ostatních případech tak, že kdo hledá, nalezne, co chce, svoji t. z. realnost, totiž hallucinaci svého předrážděného nitra, a chce, aby druzí to brali za životní pravdu. Degenerovaný vidí ve všem degeneraci, mínil kdosi o učencích rázu třebas Lombrosova; o básnících platí to tím více, čím jsou subjektivnější.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník X. 1893. Číslo 12.

Posudky.

Vypsání husitské války od *K. V. Zapa.* Druhé, přepracované vydání. V Praze 1893. Nakl. I. L. Kober.

Zapovo „Vypsání husitské války“ známo jest z vydání prvního. Jest v něm trocha nesrovnalostí, na jedněch místech patrna snaha po objektivnosti, vypravování věcné, nestranné, na jiných zase vypravování až příliš jednostranné, tendenční. Tento ráz „Vypsání husitské války“ zůstal i ve vydání druhém nezměněn.

Dílo samo jest rozděleno na kapitoly. Znamenitě to přispívá přehlednosti; každá kapitola nese v čele takřka stručný obsah toho, o čem se vypravuje. Nevyhnul se ovšem zcela ani tu Zap úskalí chronologie, která mu častěji obtíže dělá. Chtěl býti srozumitelným, ale není přece vždy jasným, ba někde vypráví povrchně a zběžně. Jinde bychom mu zase zevrubnost rádi odpustili a spokojili se s líčením kratším, za to však přehlednějším.

V díle tomto jest zahrnuta doba od prvního vystoupení Husova (r. 1399.), až do smrti krále Sigmunda 9. prosince 1437. Ve všem řídí se vypravováním Palackého, které mnohdy do slova přejímá. Husa charakterisuje dle Palackého takto: „Ve všem jednání jeho jevila se přísná opravdovost, jeho mysl byla nábožná, jeho víra živá a pevná, obcování doma i mimo dům tak bezúhonné, že mu i nejzarytější nepřátelé s té strany ničeho vytýkati nemohli; ku přátelům choval cit něžný, a nade všecko byla jeho horlivá snažlivost o ušlechtění národu českého a o napravení všeho, co tehdejší katolickou církev kazilo a jí škodlivé bylo. Tato snažlivost jej však i k tomu zaváděla, že byl proti nepřátelům snah svých neobyčejně smělým, neustupným a nešetrným, veden jsa k tomu vědomím, že jinak by ničeho proti nim nepořídil, potom že o lásku lidu příliš stál, aby v něm ve svých snahách měl podporu, konečně že i čest a slávu v boji pro svou věc vyhledával, a byť to byla i sláva mučennické koruny, o níž měl tušení, že jí někdy dosáhne“ (str. 6.). „Ve snažení Husově v bohosloví vadila mu, při vší zběhlosti v písmě svatém, ve svatých otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku, nedůkladnost jeho theologických studií, pro kterou neprohlížel vždy důsledkův a dosahu každého svého mínění, a nedá se zapříti, že v tom se jakási umíněnost a samolibost v něm jevila, pro kterou,

aby z jednoho poblouzení se znáti nemusil, ve druhé upadal“ (22). „Hus ztratil všelikou úctu k nejvyšší moci církevní, a jda cestou rozumu osoboval sobě proti té moci právo svobodného zkoumání a posuzování nauky církevní; při tom počínal sobě nad míru směle a odhodlaně, činil útoky své bez ohledu i bez rozpaku na staré ústavy církevní s důrazem takovým, že se nic na ztráty a škody v boji neohlížel. Maje ustavičně stav prvotní církve ještě za apoštolů před očima, chtěl ji nyní bez povážení, že se okolnosti náramně proměnily, zase nazpět do toho stavu přivésti, a to, co jednou za pravdu uznal, počal z důly v život uváděti cestou převratu a revoluce, vždy hotov jsa, na to i umříti“ (67). „Poněvadž Hus přestal uznávati nejvyšší moc a svrchovanost církve co celku, vykládal mnohé věci tak, že by se tím muselo zbořiti celé posavadní ústrojí církve křesťanské... Pustiv se jednou do boje proti svrchovanosti církve, jížto se každý jednotlivec podrobiti má, veden jest snad mimo vůli a vědomí od rozsudku k rozsudku tak dlouho, až se octnul na stanovisku takovém, odkud se více vrátiti nemohl“ (77). „Hus odpíral stále se stanoviska svého nejen sboru, ale i církevnímu podání vůbec a zákonodárné moci církve ve věcech víry vesměs; nepovažoval již otců ve sboru shromážděných za soudce, ale jen za nepřátely své, jichžto způsoby a chování také co nejtrpčeji hanil“ (94). „Sbor neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se od něho posléze i mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho podle zákonů církevních“ (96).

Rozdávání pod obojí nazývá Zap „osudným.“ Právem, vždyť pravdiva jsou slova, která Tomek v „Dějepise Prahy“ III. 611 pronáší, a která bychom si měli i nyní pamatovati: „Přijímání pod obojí spůsobou, jakkoli zavedení jeho beze vší pochybnosti pocházelo z pohnutek zbožných, bylo však nicméně chybným krokem, kterým se strana Husova ze snah o opravu církve uchýlila k novotám nepotřebným v řádech kostelních; po kterémž kroku prvním bylo nesnadno uchrániti se dalších na témž poli, bez všelikého praktického zisku, ale s nebezpečenstvím upadnutí ve zmatky a sváry.“

O záhubách české země praví Zap dle Palackého (III. 2. 111): „Čechové sami, přivedše to tak daleko, nesmírné oběti svým snahám o nové společenské, politické, národní a církevní poměry přinesli; země sama již náramně utrpěla domácími rozbroji a jedenáctiletým bojem proti celému takořka světu; města, hrady a tvrze, vsi a dědiny byly pobořeny a vypáleny; obyvatelstvo namnoze pobito a ze sídel svých vyplašeno, pole zůstávala již namnoze nezoraná, všecky živnosti klesly, obchod s cizími národy byl všude zakázán a zamezen, zdivočilost mravů zmáhala se pořád víc a více, ušlechtilé umění hynulo, a úbytek domácího, národního jmění nedal se ani nahraditi ani opraviti kořistmi sebe většími z cizích zemí. K tomu přidružil se také již citelný nedostatek branných sil; lid selský a řemeslnický po městech počal se již volně ukrývati, kdykoli voláno na vojnu, a byvše přece sehnáni, zase z vojska se vykrádali. Nestatečnost to nebyla, ale nouze v rodinách, kterým otec a živitel v boji za pravdu zákona Božího

padl, dosahovala již velikého stupně. Nedostatek domácích sil nahražoval se arci válečníkům českým samoděk přibýváním valného počtu dobrovolníků z ciziny, neboť netoliko Poláci a Rusíni od několika let již se hrnuli do táborů českých z přirozeného citu pokrevenství národního, ale již i mezi Němci samými nalézali se mnozí, kterým ne tak na víře jako na vojenském dobrodružství záleželo, a kteří z té příčiny k Čechům se přidávali, že Čechům štěstí války kvetlo. Zvláště pak byla obě stálá vojska Táborův a Sirotků naplněna valným množstvím všeliké sběře všech národů. Této sběři nezáleželo větším dílem na článcích víry tak, jako na hojných kořistech. Tím ztrácela se pomalu původní povaha těchto dvojích vojsk českých, a nebožtík Žižka byl by namnoze již nepoznával svých „bojovníků božích," od kterých žádal, aby takovými, jak je nazýval, byli zcela a upřímně, nikoli však aby byli u víře vlažní a obojetní" (413).

Schválně jsme uvedli tyto vyňatky k bližšímu povšimnutí. Nebude na škodu, když si to připomenou ti, kteří o době husitské mnoho mluví, ale málo čtou a i málo vědí.

Vydavatel praví o „Vypsání husitské války," že jest druhým, přepracovaným a po věcné stránce opraveným a doplněným vydáním, ale v příčině té zbývá dosti, čeho bychom si přáli. Jest ovšem nesnadno z nedostatečných mnohdy pramenů vždy pravdy se dobrati, ale přece větší bedlivost mohla býti vynaložena, aby výsledky bádání dějepisného našly místa v knize této. Tak shledává se tu mnoho nedostatkův a chyb, které přece mohly býti opraveny. Nevypočítáváme všeho, ale aspoň na některá pochybení upozorňujeme.

Zap na str. 5. opakuje slova Palackého (III. 1. str. 49.): „penězí a dobrou řečí možná bylo zjednati sobě dispensaci čili osvobození od každého nelibého zákona, odpustky pak udělovaly se za každý hřích, někdy ještě dříve, nežli ještě spáchán byl." Slov těch nemělo by se již užívati, poněvadž rozhodně správna nejsou. Pramen, na který se Palacký odvolává, nemá ani toho smyslu, který mu podkládá, a pak odpustkům (ve vlastním slova významu), co jsou, se tu nerozumí. Nerozuměl jim ostatně ani Hus, ani Prokop Veliký, jak jasně dokazuje i Zapův spis na str. 42., 43. a 439. Nesprávně a chybně píše i Zap o odpustcích na př. na str. 166. a 329. Měl by přece již každý míti na paměti aspoň tolik, že odpustky neodpouštějí se hříchy, nýbrž časné tresty. Proto dlužno v té příčině vše na pravou míru uvésti, vše po pravdě vyložiti, a ne znova bludy opakovati. — O příbězích ve Wilsnaku poněkud jinak vypravuje Tomek („Dějepis Prahy" III. 447). — Že 20. května 1408 protivoval se Hus a přátelé jeho, aby články Viklefovy odsouzeny byly (10), není správno. Hus radil svým hlasem k tomu, co se uzavřelo, žádný pak z jeho přátel žádným způsobem se tomu neprotivil. (Srv. Tomek III. 457.) — Že by byl Hus zpovědníkem královniným (28), není nikterak jisto. (Srovnej i str. 6., kde se praví: jak se za to má.) — Místo Lába (30) býti má: Láva, jakož i Bítov místo: Bitov. — O jednání mezi doktory theologie a Husem před radami královskými nejasně a povrchně se vypravuje na str. 48. (Srv. T. III. 514 n.) Jinak se vyjednávání dálo, a na schůzce na Staroměstské radnici 16. července 1412 skutečně usnesení se stalo, o čemž Zap se nezmiňuje. —

Tvrz, na které se Hus zdržoval, slula Kozí. Ku str. 58. sluší podotknouti, že Hus v červnu šel z Prahy zase na Kozí, koncem však června již přebýval v Ústí. Brzy na to šel na Krakovec, kam se asi odebral přes Prahu. (Srv. T. III. 548.) — Na str. 61. jest chybné datum; má býti 30. srpna, nikoli 10. — Rovněž i nesprávno jest, že 7. října 1414 zasedli pánové na soud zemský (62). Tomek (III. 556) dí, že to bylo o suchých dnech před sv. Michalem. — Ke str. 109. připojiti dlužno, co praví Tomek (III. 601), že totiž arcibiskup Konrad stavil interdikt snad již ke konci r. 1415; vyhlásil jej však znova před hromnicemi r. 1416. — Že by si král Václav nevšímal, jak o něm soudí a co činiti chce koncilium (120), není pravda. Lépe nás o tom zpravuje Tomek (III. 604). — Také vynechal Zap důležitou událost, že koncilium kostnické vydalo koncem r. 1416. nález proti celému učení pražskému (universitě), kterým vyřklo stavení vší činnosti jeho na neurčitý čas. (Srv. T. III. 609.) — Že krále Václava hned, jak slyšel o smetání konšelů, ranila mrtvice (134), vykládá sice i Palacký (III. 1. 256), Tomek však (III. 640) jinak líčí průběh jeho nemoci. — Shromáždění na Křížkách klade Zap na den 29. září (143), Tomek (IV. 11) dovozuje však, že konáno bylo 30. září. Dle toho také dlužno opraviti na str. 144. datum 30. září na 1. října. — Na str. 162. praví se dle Palackého, že u Sudoměřic bylo vojska královského přes 5000 jezdců, Tomek (IV. 33) praví však, že jich bylo přes 2000 jízdných. Dle toho také je rozdíl v počtu železných pánů, kteří byli ve Vožici přepadeni. Dle Zapa bylo jich asi 2000, dle Tomka as 1000. — Není správno, že by dne 3. dubna 1420 na schůzi obcé Staro- a Novoměstské bylo každému ze čtyr hejtmanů přidáno ještě deset podhejtmaní (167). Bylo jich v každém městě, totiž na Starém i na Novém ustanoveno po čtyřiceti. (Srv. T. IV. 37.) — Na str. 172. i 323. kněze Lupáče jmenuje Zap Martinem, kdežto Tomek (IV. 47 i 286) Matějem. — Na str. 173. mluví se o „ohromném“ vojsku Sigmundově, kdežto na str. 177. praví se, že Sigmund neměl při sobě leč vojsko z Uher, Moravy a ze Slezska a potom zbrojnou moc pánův a rytířů českých, kteří k jeho straně drželi, a že nemoha s tou mocí před časem válku počíti, musil v Kutné Hoře očekávati příchodu valného vojska křižáckého. Tomek (IV. 53) dí, že vojska Sigmundova tu bylo do 20.000 mužů. — Na korouhev pana Čeňka z Vartenberka nedali „bláznovskou čepici“ místo rytířské přilbice (174), nýbrž kloboučck zmalovaný ku podobě helmu jeho, na znamení, že neupřímně „pod kloboučkem“ jednal s obcí, aby ji ošálil. (Srv. T. IV. 49.) — Že skutečně, i když Praha byla obležena vojskem křižáckým, bylo vyjednáváno, a jak se to dálo, ukazuje Tomek (IV. 75 n.). Zap dí jen, že se zdá, že se strany Sigmundovy přece ještě nějaké vyjednávání o mír započato bylo (192). — Dvanácte článků podali Táboři Pražanům dne 4. srpna 1420, nikoli 5. (204. Srv. T. IV. 93). — Ku str. 212. doplniti dlužno, že sám král Sigmund byl na hradě pražském dne 20. října (T. IV. 105). — Jindřich z Plumlova nepřijel si ke králi Sigmundovi pro nevěstu (215); lépe se nám zamlouvá výklad Tomkův (IV. 108 pozn.). — Místo Aleš Krk ze Soběšína (215) dlužno čísti: Aleš řečený Krtek (T. IV. 110). — Na str. 228. jest chybné datum 6. listopadu, místo 6. prosince. — Na str. 234. čteme, že páni a Horníci nedostáli slibu Táborům danému, že jim totiž na životě ublíženo nebude, a že je některé upálili a jiné do šachet uvrhli. Takového

věrolomného skutku Táboři, jakkoli v boji byli ukrutni, že se nedopustili nikdy. Ale již na str. 228. vypravováno, že Diviš z Říčan vzdal se Pražanům, poddávaje se jim i s čeledí svou, nebude-li nikomu na životě ublíženo. Pod tou výminkou otevřel Pražanům bránu hradu svého. Ale Žižka nic nedbaje, že Pražané zajatým šetření života podle smlouvy slíbili, dal devět kněží ještě s dvěma jinými upáliti. Srv. i dobytí Jaroměře, jak se vypráví na str. 254. — V poselství do Polska vypraveném byli: Hynek z Holštejna, rytíř Jan Hlas z Kamenice, konšel staroměstský Šimon od „bílého lva," řečený jinak ze Chrasti, se dvěma sousedy téhož města Mikšem Tkaničkou, řezníkem a Prokopem Žateckým jinak Závadou, z novoměstských konšelů Mikeš Hrdoňka, řezník, nejspíš rovněž se dvěma sousedy atd. (Srv. T. IV. 128.) V tom smyslu opraviti dlužno údaje na str. 233. — V Berouně Rudolf z Bece padl v boji, a nebyl upálen. Upálen byl Šimon z Rokycan, nikoli z Tišnova, neboť tento ještě později se připomíná (241. Srv. T. IV. 139). — Na valném sněmu v Čáslavi r. 1421. (258) dva zápisy sestaveny; jeden od stavů českých, druhý od moravských. (Srv. T. IV. 193). — Na str. 262. praví se, že nevíme, s jakým účinkem se poselství od Vitolda v Praze potkalo. Ale Tomek (IV. 180) doplňuje a opravuje tuto zprávu. — Nesprávně vylíčen příběh u Mostu o purkrabím a jeho dvou synech (268). Zcela jinak vypisuje to Tomek (IV. 193). — Při druhé křižácké výpravě do Čech následuje Zap Palackého. Srovnáme-li vypravování jejich s Tomkem (IV. 203), jak veliký rozdíl postřehujeme! Upozorniti jen chceme, že dle Tomka Kadaně dobyli po 7. září spojená německá knížata, kteří tam přitrhli od Mašťova, nikoli Míšenští. Chomutov také osadili německá knížata. Míšenští dobývali jen Biliny. Křižáci neutekli před Žižkou, který asi tehdy nebyl s Pražany. — V poselství k Vitoldovi dne 4. září 1421 vypraveném byli: Vaněk z Vlašimě odjinud z Jenšteina, syn Pavla čili Pavlíka bratra někdy Abramova arcibiskupova, a druhové jeho Jan Hlas z Kamenice, Vilém Kostka z Postupic a Vaněk řečený Pivo. (T. IV. 200). Dle tohoto opraviti jest vypravování na str. 277. — Na str. 279. o schůzce mistrův a kněží pražských dne 12. listopadu 1421 vypravuje se příliš neúplně. Mělo se zevrubněji pověděti. (Srv. T. IV. 215 n.). — Místo: rozjitřený kněz (289), má býti: žák (T. IV. 224). — Na str. 310. vypráví se, jakoby král Sigmund dne 20. července 1422 byl na sněm do Normberka přijel. Sigmund však téhož dne přijel do Řezna. — Rok na Žebráce 1422 (316) konán nebyl. (Srv. T. IV. 270.) — Proč byl Korybutovič odvolán a jednání mezi Sigmundem a Vladislavem i Vitoldem vypravováno neúplně (317). — Jednostranně líčeno i hádání na Konopišti (321. Srv. T. IV. 283). — Při sněmě Svatohavelském v Praze 1423 neurčitě podáno důležité usnesení, že, kdyby obesláni byli, všichni osobně i se vší mocí svou měli býti vzhůru na ty zhoubce země (t. j. na Tábory 327. Srv. T. IV. 291). — Na str. 331. opakuje se, co Palacký praví, že padl u Malešova zeť Žižkův pan Ondřej z Dubé, který bojoval proti svému tchánu Žižkovi. Ale jinak, a tušíme právem soudí Tomek (IV. 303 pozn.), že nezdá se, že by byl pan Ondřej z Dubé stál na straně Pražanů, nýbrž ovšem na straně tchána svého Žižky. — Sjezd ve Zdicích (348) byl spíše než 16. října. Již asi 1. října docílilo se zavření jeho. (Srv. T. IV. 313.) — Na str. 359. má zníti text takto: Stalo se i dorozumění mezi arcibiskupem Konradem a vším pražským kněžstvem pod obojí. (Srv.

T. IV. 343.) — Na str. 362. místo Valtičům má býti: Valticím. — Bitva u Ústí nad Labem nesprávně líčena na str. 365. Vojsko německé přitáhlo již spíše přes hory k Ústí, nikoli teprve 16. června; nesrovnává se tedy s pravdou, že by si Němci nedali času, aby po namahavém pochodu přes hory sobě pooddechli. (Srv. T. IV. 350.) — Jak se stalo, že Sigmund Korybutovič byl zajat (372), jinak také vypravuje Tomek (IV. 366). — Na str. 383. místo rytíř Komárovec, býti má: rytíř Kamrovec (T. IV. 390). — Kníže Sigmund Korybutovič nebyl dne 2. září 1427 (386) z vězení propuštěn, nýbrž později, asi v říjnu. (Srv. T. IV. 414.) Datum 2. září v Zapovi vůbec je zcela chybno. — Nesprávno, že král Sigmund nabídl Vitoldovi důstojenství královské žádaje za to pomoc proti Husitům (395). Chtěl' tehdy Sigmund pomoc proti Turkům, nikoli Husitům (T. IV. 422.) — Tomek (IV. 423) jmenuje v poselství k Sigmundovi vypraveném Petra mladšího ze Strážnice, kdežto Zap Václavem jej nazývá (396). — O zájmu, který učinil u Prahy Habart z Adlar, Jan Šmikovský ze Žďáru a Bedřich z Donína, vypravuje se na str. 401. nejasně. Rozuměti sluší, že Novoměští byli poraženi a zajati. — Tamtéž také podotknouti jest, že hradu Zvíkova hájil Kunata Kapléř ze Sulejovic, který tam byl purkrabím (T. IV. 427). — Na str. 405. udává se nedopatřením asi 4000 jízdných, kdežto hned na str. 406. uvádí se 3500 jízdných. — Summy peněz, které Husitům měly býti placeny, jinak udává Zap (408), jinak Tomek (IV. 456). — Podivně vypravuje se na str. 414. o papeži Martinovi V. Praví se o něm, že nikoli smířením, smlouváním a ústupností k Husitům, nýbrž vždy ještě mocí vojenskou chtěl je vypleniti a neškodnými učiniti. Ale hned vykládá se, že propůjčoval králi Vladislavovi polskému a velikému knížeti Vitoldovi litevskému také moc, obcovati s Husity a slyšeti i získati je k víře, možná-li i mírným vyjednáváním. — Že by jízdy Čechů do zemí sousedních přispíšily svolání všeobecného sboru církevního (416), také trochu nadsazováno. Měl se pak sbor ten sejíti 3. března 1431, nikoliv února, jak tu uvedeno. — Na str. 426. praví se, že r. 1431. netáhl proti křižákům Jan Městecký z Opočna, bylo však o něm již dříve na str. 412. vypravováno, že brzy po výpravě Čechů do Slezska r. 1430. zemřel. Naproti tomu však sluší uvážiti, co Tomek (IV. 493) dovozuje, že totiž Jan z Opočna zemřel asi 1432. Opraviti v tomto smyslu dlužno tedy i rok úmrtí Jana z Opočna na str. 578. — Živě vypravuje se na str. 429, jak kardinalovi vítr klobouk béře, kardinal bullu z ruky pouští — ale nezdá se to zrovna tak býti pravdou. Ukořistěn sice zlatý kříž kardinalův i jeho červená kápě, to však daleko spíše mohl míti na svém voze mezi zavazadly. — Na str. 438. praví se, že Uhři strhli most přes Váh vystavěný, — ale most ten stržen asi Prokopem Velikým. (Srv. T. IV. 502). — Na str. 474. místo ve Žlutici, čti: ve Žluticích, na str. 480. místo: Jindřich Tok, čti: Toke. — Nesprávně uvedeno, že Přibík z Klenového 30. března 1434 Plzeň zásobil (491). Stalo se tak teprve 5. května. (Srv. T. IV. 638). — Na str. 496. vypravováno, jakoby Prokop Veliký spojil se se Sirotky pod Janem Čapkem ze San, kteří od Plzně přes Hostomice táhli. Avšak Čapek přirazil k Prokopovi zatím již z východních Čech, kde byl pro posilu. (Srv. T. IV. 640.) — Bitva u Lipan také nezdá se správně a pravdivě býti líčena (498). Dáváme přednost vypravování Tomkovu (IV. 647), jenž tvrdí, že Krchlebec byl v záloze

a nikoli v předním voji. — Kterak se srazil Jakoubek z Vřesovic s vojskem jednoty panské (500), také jinak vypravuje Tomek (IV. 650), jakož i důležité jednání na sněmu Svatohavelském (504) o přijímání pod obojí, které jiného smyslu líčením Tomkovým (IV. 666) nabývá. — V poselství ke králi Sigmundovi do Královského Bělehradu byli ze Staroměstských: Jan Velvar a Sigmund Mandin, jinak z Kotenčic, z Novoměstských: Daniel Žitavský a Pavel Dětřichovic. Dle toho opraviti dlužno údaje na str. 514. — Že by Sigmund 4. ledna 1436 dal žádané upsání, není pravda. (Srv. T. IV. 702.) — O jednání na sněmu jihlavském důkladněji zpravuje nás Tomek (IV. 707). Aby si zjednali širšího plnomocenství, dána pražským poslům k tomu lhůta sedmi dní, žateckým, slanským a lounským desíti dní, ač s vyhražením, že po navrácení Pražanů, kdyby druzí ve lhůtě určené se nevrátili, má platně pokračováno býti ve vyjednávání. Srv. s tím u Zapa str. 517., což tedy opraviti jest. — V jednání o kompaktatech a o událostech později sběhlých líčení Zapovo jest jednostranné; až příliš jest zaujat proti Sigmundovi a legatům a zase naopak Rokycanu a stranu jeho příliš omlouvá. Zřejmě tu vystupuje tendence jeho do popředí, a líčení stává se nejasným i nesprávným. Řídí se sice Zap až slovně Palackým, ale schází tu oběma nepředpojatost. — Na str. 535. jest stylisace trochu neobratná. Vyličuje ť se, jak Hradečtí obleženi byli, tak že v městě veliká drahota povstala. Ale podivné to obležení, když si Hradečtí vytáhnou až k dobývání tvrze Plačic. — Že rytíř Zdislav Mnich byl vypuzen z Hradce (536), není asi pravda. (Srv. T. IV. 21 pozn.) — Ke str. 538. podotknouti dlužno, že po odjezdě Palomarově zůstali v Praze z legatů jen ostatní dva, biskup Filibert a Berruer. Berruer odjel pak dne 13. března 1437, a Filibert zůstal sám. (Srv. T. VI. 18. 24.) — Na str. 540. dí se, že veliký soud zemský byl 28. ledna otevřen, kdežto Tomek (VI. 20) udává, že teprve 20. února. — Není správno, co vypisuje se na str. 547. o volbě administratora. Vždyť asi sám Rokycana byl původcem volby administratora, ač toho nemínil na újmu práva svého jako arcibiskupa voleného, ale aby byl administrator od něho schválený. (Srv. T. VI. 33.) — Na str. 548. klade se návrat Sigmundův do Prahy na den 19. srpna. Palacký (III. 2. 386) praví, že se vrátil dne 18., Tomek (VI. 37), že 16. srpna. — Na str. 555. praví se, že Pardus zmocnil se města Litovci; býti má: Litovle. Znamenati sluší, že proti němu nevytáhli jen olomoučtí a uničovští Němci, nýbrž i páni, kteří tehdy v Olomouci na sněmu zasedali. V Olomouci oběšeno jich 63. (Srv. „Půhonné knihy“ III. 2. 497.) — Albík z Uničova, arcibiskup pražský (564), zemřel již r. 1426. (Srv. T. IX. 72.) — Místo: u Sudoměří (580), státi má: u Sudoměřic. — Vilém Kostka z Postupic uvázal se v držení panství biskupství litomyšlského r. 1433. Na str. 590. je chybou tisku r. 1443., jakož i na str. 591. chybou jest, že Beneš Mokrovouský pomohl voliti Jiřího z Poděbrad za správce zemského r. 1462., místo 1452 atd.

V celém díle velice nemile zaráží chyby tiskové, jichž jest nad míru mnoho. Korrektor měl přece trochu bedlivěji přihlédati. Na př.: Str. 24.: kde jsou ti kacíři, místo: kdo...; — str. 74.: Bernarda, biskupu kastellského, m.: biskupa; — str. 132. vynecháno slovo: kněží (panny šly před svátostí, za ní kněží atd.); — str. 138.: roztloutla, m.: roztloukla; — str. 143.: děše, m.: duše; — str. 149.: Kunaš z Machovic, m.: Kuneš; — str. 229.: za zalíbení, m.: ze zalíbení; — str. 234.: to vidouce jedna žena, m.: vidouc; — str. 238.: s městy Stříbrem, Domažlicí, m.: Domažlicemi; — str. 243. vynecháno slovo: nejen (: nejen k posvátnému tělu a krvi Páně, ale i...); — str. 283.: Ješovice, m.: Jevišovice; — str. 294.:

mínil i, m.: mínili; — str. 312.: majitek, m.: majetek; — str. 302.: Zdanice, m.: Ždánice; — str. 327.: proto Táborům, m.: proti T.; — str. 354.: Táboři porušili příměří, které.., učinil, m.: učinili; — str. 363.: zhubením všech zem, m.: zemí; — str. 375.: cizí kořisti, m.: kořistí; — str. 390.: jejch, m.: jejich; — str. 396.: Blech z Těšnice, m.: Bleh; — str. 407.: upuštěno, m.: opuštěno; — str. 420.: spojonci, m.: spojenci; tomu dosť důkladných theologů neměli, m.: k tomu...; — str. 421.: spolku s Bedřichem, m.: spolu s B.; — str. 423.: dobyde, m.: dcbude; — str. 431.: utekli do země, m.: ze země; — str. 446.: chtěj věděti, m.: chtějí; — str. 455.: všecku pobožnost jen na krátké modlitby, na kázaní o přijímání pod obojí obmezujíce, m.: na kázaní *a* přijímání...; — na str. 463.: Stoikovič i Stojkovič; lionský i lyonský; — str. 470.: nechajíce bojův panování světských, m.: bojův *a* panování...; — str. 472.: nastupozali, m.: nastupovali; — str. 490.: Oldřichem z Rosenberka svým plnomocníkem učinil, m.: Oldřicha...; — str. 493.: šak stalo se, m.: tak...; — str. 494.: budiš, m.: budiž; — str. 495.: do nedáva, m.: do nedávna; — str. 496.: s okolí pražského, m.: z okolí...; — str. 497.: posádku hradu Karlšteina, m.: posádka...; Aleš Belický ze Šternberka, m.: Holický...; — str. 525.: spasiš, m. spasiž; — str. 529.: svěřil kostel, m.: světil...; — str. 544.: vavedeny, m.: zavedeny; — na str. 545. vynechati jest slovo: ze (: chovali ze Pražané...); — str. 549.: nechtěla se s Basilejem hnouti, m.: z Basileje...; — str. 554.: listiny koruně pobraně, m.: pobrané; — str. 557.: posledních okamženích, m.: *v* posledních...; — str. 559.: s já zas říši svatou, m.: *a* já...; — str. 567.: kampaktatům, m.: kompaktatům a j.

Přidáno jest ke knize několik obrázků. Milejší však než tyto obrázky každému zajisté by byla mapa Čech a zemí okolních, na níž by byla poznačena místa, o nichž se vypravuje. *Jan Tenora.*

Německo-český slovník. Za pomocí četných odborníků sestavuje *Ph. C. Jos. V. Sterzinger.* Přehlíží *Dr. V. E. Mourek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Cena sešitu 40 kr.

Doporučujíce v tomto listě francouzsko-český slovník z téhož nakladatelství, vyslovili jsme přání, aby nám podnikavá firma Ottova co nejdříve podala důkladný slovník německo-český, jehož věru naléhavá potřeba — bohužel! — pociťována v mnohých případech. Vydáno sice u nás několik slovníků té řeči, uvádíme najmě: Jordánův, Šumavského, Rankův, Kunzův nedávno, a tušíme, že také někdejší brněnský, teď pražský professor Veselík vydal slovníček německo-český, ale žádný z nich nevyhovoval úplně. Jednak byly neúplné, hlavně co se vědecké a odborné terminologie [1]) týká, jednak už také zastaralé, což platí zejména o prvých dvou. V Jordánově nad to slovníku vyskytovaly se výrazy pro německá slova z nářečí vzatá, ba i ze slováčtiny [2]) a jiných řečí slovanských. A ejhle, tu leží před námi první sešit nového slovníku, jenž slibuje všem těm nedostatkům řádně odpomoci. Jako pp. Herzer a Ibl, tak i pp. Sterzinger a Mourek

[1]) Vydány jsou u nás také odborné slovníčky německo-české, ale kdož si je všecky mohl opatřiti?

[2]) Jako charakteristikon Jordánova slovníku stůjž zde tento případ. Když jsem byl v bohosloví, měli jsme za spolužáka jistého —a, jenž německé gymnasium absolvoval. My Češi domlouvali jsme mu, aby se učil našemu jazyku. Milý —a mlčel, ale jednoho dne spustil na nás z čista jasna jakousi hatmatilkou, z níž některá slova nám sice byla známá, ale celek španělskou vesnicí. Na otázku naši, co to brebentí, odpověděl: „No, tak vidíte, vy Češi, že ani sami česky neumíte; to jsem nasbíral v Jordánově slovníku!“

obrali si za podklad díla svého slovník Sachs-Villatův, jehož důkladnost dávno už ode všech kapacit byla uznána, tak že bychom dříví do lesa nosili, kdybychom na to zvláště chtěli poukazovati. A zajisté také nikdo nebude za zlé míti pp. sestavovatelům, že ho užili. Po způsobu Sachs-Villatova slovníku předesláno dílu celému několik tabel, a to A), B), C), D), E). A) obsahuje vzorec časování slovesa pomocného; B) a C) časování silné a slabé; D) a E) vzorce skloňovací. (Sachs-Villatův francouzský a Muretův anglický předesílá těmto vzorcům ještě tabelu výslovnosti, jež tu vynechána, ač by snad také nebyla úplně zbytečná aspoň pro některé upotřebovatele slovníku.) Na to následuje: návod k užívání slovníku, totiž výklad znamének, jež úplně z citovaného už několikrát díla zachovány; výklad zkratek a konečně následují všeobecné poznámky, jak se má v našem slovníku to které slovo hledati. Potom v 1. sešitě uvedena slova od A — abkehren. Srovnávajíce 1. sešit s jinými slovníky, jež po ruce z několika řečí máme, musíme říci, že jsme nepřišli ani na jedno slovo, které by bylo v našem německo-českém slovníku scházelo. Obraty a úsloví německá jsou správně přeložena; viděti, že pp. pořadatelé pilný zřetel brali k Čelakovskému mudrosloví, jež věru jest nepřebernou studnicí našeho mateřského pokladu. Jen jedné věci bychom si přáli, aby, když už v běžný pořad přibrány názvy z místopisu, horopisu a vodopisu, také skutečně všechna slova od českých názvů jen poněkud se odchylující uvedena byla, čehož v jiných slovnících ne vždy šetřeno. V našem německo-českém jsme posud příležitost neměli se přesvědčiti, jak toho bude dbáno, proto při dalších sešitech dovolíme si na to poukázati, kdybychom něco podobného shledali, a to tím více, ježto o to redakce výslovně prosí. Úprava slovníku jest velmi čistá, tisk zřetelný, neunavující oči, a tak můžeme nové dílo s nejlepším vědomím všem doporučiti.

Ku konci slovíčko k nakladatelství. Ohromné dílo anglicko-německé, slovník Muretův, čítá per svazek či sešit 110 stránek veliké osmerky, stránka tři sloupce, papír je také silnější než u německo-českého slovníku, a sešit stojí 90 kr. Srovnáme-li Muretův s naším slovníkem, zdá se nám tohoto cena 40 kr. přece jenom trochu veliká, měla by obnášeti nanejvýše 30 kr., a myslíme, že by firma při té ceně také neprodělala, ne-li více vydělala, neboť čím lacinější nějaké dílo toho druhu po sešitech vydávané, tím více najde odběratelův.

A. Koudelka.

Muži a ženy. Verše od *B. Kaminského.* V Praze 1893. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 116. Cena 60 kr.

Nová sbírečka elegantní úpravy o 37 básničkách jest částečně téhož rázu jako sbírka „Z Příkopů," jinak širšího obzoru, pestřejších námětů. Některé postavy znovu tu naleznete, tak na př. onu slečnu s červeným parasolem, která vůbec figuruje v každé sbírce, k ní autor aspoň jednou za rok se vždy asi vrací, ačkoliv není nejvděčnějším námětem; potom snad i všeliké ty milostpaní — vesměs bezcitné kokety! — jsou asi pořád totožny, aspoň velice podobny.

Úzký (pro rozsáhlou činnost spisovatelskou) obor svých známostí, jež mu poskytují látku k básním i romanům, satirám i elegiím, rozšiřuje autor i krátkými pohledy za tento kruh; odtud povstaly básničky se socialním nádechem, jež však místo vřelosti vyznačují se blahosklonností, místo upřímnosti koketováním, místo znalosti poměrův a psychologické pravděpodobnosti neb aspoň možnosti nezasvěceností a naivností. Ale jsou to drobty a snad bez nárokův na zvláštní pozornost. Sem náležejí též písně sbírky „rolnická“ a „kovářská,“ prosté sice, ale „moderně“ měkké a rozředěné, bezvýznamné v obsahu a myšlenkách; takové by sotva vytryskly kdy z hrdla rolníkova nebo kovářova, avšak ani by v těch třídách nezobecněly. — Těžkých nálad, melancholie nalezneme ve sbírce více než čísel světlých neb aspoň ironických a satirických. Kromě známých, často se opakujících v poesii autorově nálad pohřebních, kdy si vzpomíná spis. na churavé nebo zemřelé přátely a přítelkyně, jsou to také někdy velmi malicherné osobní příčiny, jež ty těžké nálady vyvolávají. Některá z těchto melancholických čísel v této sbírce jsou balladovitá.

Lehkým svým veršem a brillantním slohem autor často zakrývá obsahovou prázdnotu. Dle titulu „Muži a ženy“ každý by očekával sbírku figurek, leč svěží ty obrázky, Kaminskému vlastní, z pražské dlažby nebo salonu, jsou tu nečetné. Sbírka celkem nezadá předešlé tvorbě autora, ale neznačí též kroku ku předu, spíše ztrnutí v jedné formě, v jednom okruhu myšlení a cítění, což by mohlo býti autorově oblíbenosti osudným. *P. Šup.*

Hrst myšlenek. Sbírka veršů. Napsal *A. Svoboda Zásmucký.* V Příbrami 1892. Nákl. vlastním.

Pěkné jest slouti básníkem. To dodá úcty, přízně a lásky obecenstva. Myslím, že taková hrst myšlenek hozená davu může úplně postačiti k tomuto cíli. Toť může pak docela směle zvolati:

S pohárem v ruce, na rtu s písní
vzdoroval lidské hlouposti,
ať kritikové hlučí přísní —
toť vrchol vší je moudrosti.

Myslím však dále, že to přece nebylo od pana Svobody zcela moudré, že vydal sbírku svou v tom způsobu, jak ji vidíme. Alespoň měl ji lépe prohlédnouti před vydáním, a nebyl by pak tam ponechal takový nesmysl, jaký shledáváme v básni věnované našemu „Studentstvu“:

Studentstvo čacké! Sem ku vlasti tronu,
v boj, třeba stih' vás osud Marathonu.

Alespoň v sekundě jsme se my učili, že u Marathonu byli Řekové vítězi, leda by ovšem básník chtěl studentstvo naše přirovnávat k surovým, hrabivým Peršanům. Na světě jest ostatně všecko možné.

Celou sbírku roztřídil básník, zdá se, na tři části. První líčí jeho oheň, hlásá boj běžnému řádu a zastaralým copům. „Chci boj, ne lásky úsměvem se rdět,“ ale ovšem hned potom zas dí: „chci na ráj změnit zloby sídlo — zem.“ To nic nevadí. Avšak ještě v téže básničce leká se náš básník všednosti. Inu, nač také ta všednost?

A tento strach převádí nás v druhou část, kterou bych nadepsal „Stárneme.“ Jest věru pravý div, jakým tak mladý básník všecky fase života snad ve třech letech projde, neboť řekněme, že třetí díl bychom nadepsali „A umírám.“

Shas žití svit a nocí tou v mém ňadru
jak v starých hodinách to časem hrká.
A divem-li se ozve v srdci píseň,
ta smutna jest, že stydím se již za ni.
Tak z hluboka, jak z rakve zní ten refrain,
jak drsný chrapot v době umírání.

V to vpleteno jest několik věnování jako na rozloučenou; a když jsem tak celou sbírku přečetl, věru vsadit bych se chtěl, že náš básník má v úmyslu, ani veršíka již nenapsati.

Podal jsem rozdělení sbírky tak, jak celkový dojem na nás působí. Nějakého však soustavného rozdělení tu není, nýbrž je to skutečně hrst básniček, jak je rozmar p. spisovatelův rozhodil.

Vážně mluveno: Sbírka by nebyla nedobrá, kdyby z ní některé věci byly vymýtěny a jiné opraveny. Mluva je květnatá, rythmus celkem pravidelný, myšlenky takto sice již dosti otřepané, ale v nový oděny verš dobře se místy čtou. Líbily se nám básně: „Lordu Byronovi,“ „Jdou vlny,“ „Ó illuse,“ „Vánoční motiv“ a i jiné jsou dobré, ač tu i tam nalézáme dosti věcí nejasných, na př. básnička „Kdo jest poetou?“ nám také zůstane věčně otazníkem i po přečtení. Co tím řečeno, konečně poznáme, ale provedení jest prabídné. Myslím také, že by žádnému básníku nesloužila ke cti sloha ze „Starého hradu.“

Ó minulosti čarokrásná kouzla,
ó světe, který nevrátíš se víc,
v tvé moře často duše moje sklouzla,
v jehožto vlnách horkou chladím líc
a potápím v něm — norec neumělý —
zmdleného ducha střely.

Rádi bychom viděli ty střely, které vysílá zemdlený jeho duch, když duše jeho v minulosti moře sklouzla.

Ve svém „Přípitku“ rozbírá svůj názor pantheistický,

kdy zbořen most ke hradu poznání
a bohem lidstvo, lidstvem bude bůh.

Buď slaven bůh, v němž dýšeme a jsme.

Ovšem i v této otázce má básník svou zvláštní pěšinu míně, že věc je naprosto rozluštěna, vrátí-li se lidstvo k původnímu prostému svému stavu snad pastýřskému. Ovšem příliš snad mnoho žádá na nynějším lidstvu a myslíme, že v tom mnoho frase, která dávno již překonána. — K básničce „Ó nedivte se“ nemáme co podotknouti, leda vroucí přání: ó kéž, ó kéž by to tak vždy bylo! *V. Beneš.*

Venku a doma. Verše *A. Škampy*. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Cena 80 kr.

Vstupem „Píseň“ uvádí básník čtenáře do nejnovější své sbírky, tvrdě, že pod zpěvem (!) básníkovým jest „srdce básníkovo a jeho vroucí, velký cit . . .“

V oddílu I., „V přírodě," jeví se Škampa poetou malířem jako již v dřívějších pracích; leč některé básně zde jsou příliš dlouhé, unavující, na př. „Poslání sv. Martina," „Červen," „Na Komorsku," „Nejmenšímu tkalci." Tu ani čistá, krásná dikce nepomůže. Lepší jest na př. „Listopad," jelikož jest kratší.

Oddíl II., „Svým drahým," obsahuje různé, nejvíce intimní básně. Ve pěkné básni „Cestou života" střídá se účinně otázka (strofa kratší refrainová) s odpovědí (strofou delší). Jemný humor vyznívá z básně „O štědrý večer." Jako zmíněná báseň „Cestou života" vyniká také „Anemona lesní" (symbol básníkovy milenky) střídavými strofami (kratší refrainovou) a delší (úvahovou), ale zároveň měkkou, vroucí srdečností. „Lístky do alba" s humoristickou předmluvou nejsou jen obyčejnými, nýbrž jadrnými verši příležitostnými. — V sonetech „Nešťastným" vyslovuje Škampa vážné pravdy:

Tím lepší jsme, čím větší tíha (našich křížů),
neb mukami se očištěná zdvihá
i naše duše — k nesmrtnosti blíž!

A zase:

Vždyť jako bez tmy nesvitla by zoře —
tak na světě zde musí býti hoře,
neb bez něho — by radost nebyla!

„Dvě černá slunce" jsou dvě černé oči, básníka pobízející, aby vytrval ve snahách a pracích a šel za idealem; báseň znamenitá.

Básně snad nejcennější a rázu vlasteneckého obsahuje oddíl III., „Obrazy a zpěvy": Pražské výstavě věnována vroucná báseň „1891." Rázná, do politiky zabíhající „Píseň kováře" (!) připomíná mužnou postať „Lešetínského kováře" Čechova; ovšem neminula se bez obligatních Husitů. Poměr vlasti pozemské k vlasti nadoblačné mohl v úvaze „Syn země" smírněji býti vyrovnán. Nedůležité líčení „Bitva v alejích" délkou unavuje. Mile a teple dojímá klidné opěvání blaha chudých novomanželů v básni „Noví nájemníci." Oddíl zakončen velebným, dikcí Čechovskou psaným chvalozpěvem „Matce Praze." Básně podobné s radostí a pýchou lze čísti.

Doslov „Píseň" je sonet jástevní: Nechci býti pessimistou jako snad někteří druhové v poesii: „má duše měkká tvrdou být se bojí..." Mé přátele spíše „čeká vítězství a sláva, než píseň mou — však já jsem šťastnější!" Tímto závěrkem Škampa dosti pověděl.

Přes některé práce této sbírky, které jsou poněkud dlouhé a proto nechutné, jest Škampa básníkem opravdovým, klidným a pilným, jenž směrem i formou své poesie zušlechtiti se snaží náš strakatý trh literarní.

F. Kyselý.

A. Tennyson: **Enoch Arden.** Přeložil *Primus Sobotka.* Druhé vydání. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 41. Cena 20 kr.

Není tomu dávno, přinesla „Hlídka lit." truchlou zvěst o úmrtí korunovaného básníka anglického, A. Tennysona. A skoro touže dobou vyšel v druhém, opraveném vydání český překlad jedné z nejkrásnějších jeho básní, „Enocha Ardena." Patrně chtěl pan překladatel

vzdáti tím hold úcty a lásky své k zesnulému poetovi. A pěkný hold mu vzdal! „Enoch Arden“ jest báseň rozměrem nevelká, čítající s 900 pětistopých iambických veršův, ale cenou svou vniternou vyváží nejednu sbírku básní. Obsah její jest stručně tento:

Enoch Arden, lodník, pojme za choť svou družku a kamarádku z dětských let, Annii Leeovou, již však také potají miloval společný jich druh a jedináček bohatého mlynáře, Filip Ray. Sedm let žil E. Arden ve šťastném manželství, jemuž Bůh také dítkami požehnal, když ho stihlo první neštěstí:

. . . leza na stožár
se smeknul nešťastně a dolů spad';
a když ho zvedli, kost měl zlomenou.

Ale nepatrná ta nehoda byla podnětem dalšího, mnohem většího jeho neštěstí. Když totiž churav ležel, začaly ho trápiti a sužovati myšlenky a starosti o budoucnost své ženy a dětí, „jako v mátohách zřel své dítky bídně živořit a choť svou žebračkou.“ Není divu, že zatoužil po tom, aby jim mohl lepší a bezpečnější bydlo opatřiti, nežli sám měl. A tu jako na zavolanou přichází k němu pán lodi, jež se chystá do Číny, s nabídkou, nechtěl-li by s ním jeti. A Enoch přijímá nabídku, nedada se z toho úmyslu zvrátiti ani prosbami ani polibky své Annie. Zaopatřiv jí malý krámek, odjíždí. Šťastně dopluje cíle cesty, „tam Enoch kupčé nakoupil již pěkných věcí na trh oněch dob, a dítkám také draka z pozlátka,“ ale nedovezl jim ho! Na zpáteční cestě ztroskotá se loď, a toliko Enoch s jinými ještě dvěma plavci zachrání se na žírném sic, ale neobydleném ostrově, kdež stráví deset let, až konečně jest vysvobozen lodí bouří taktéž v ty končiny zahnanou. A co zatím Annie? Jí a dětem vede se čím dál hůře, až se jich ujme Filip Ray z nezištné a čisté lásky přátelské. Děti přilnou k němu jako k vlastnímu otci, — neboť ten vzdálen mizí jim víc a více z mysli, — a Annie, ač dlouho váhá, nemohouc odolati jeho šlechetnosti a laskavosti, konečně přesvědčena jsouc, že Enoch Arden zahynul, podává mu ruku. Ale tu, když i druhý její sňatek Bohem požehnán, vrací se Arden domů. Žádný ho nepoznává. Od známé krčmářky, Miriam Laneové, dovídá se o novém štěstí svých miláčků. Přesvědčiv se na vlastní oči, ale se srdcem krvácejícím o pravdě toho, pojímá hrdinský úmysl neprozraditi se, aby blaha jejich nezkalil. Teprve před svou smrtí — která na štěstí nedá dlouho na sebe čekati — svěřuje své tajemství M. Laneové, aby po smrti jeho donesla přátelský pozdrav a požehnání drahé rodině od zapomenutého otce.

Jak z náčrtku patrno, možno báseň „Enoch Arden“ nazvati veršovaným romanem. Vypravován pak je tak prostince, že si věru nelze ani větší jednoduchosti pomysliti. Básník se nikde zbytečně nešíří, děj se rychle rozvinuje, jeden příběh zrovna z druhého plyne, a to tak živě, jakoby se vše před očima našima odehrávalo. A právě tato přehlednost a celistvost jest největší předností básně! A jádru tomuto odpovídá také forma, výraz myšlenek a krása obrazův a srovnání. Jen tak nahodile citujeme dvě místa. Na str. 13. (př.) když Enoch těšil svou Annii, praví básník:

Ať tak nadějně mluvil, slouchala
a málem sama doufala, když však
obrátil řeč svou k věcem vážnějším
a po plavecku drsně vykládal,
jak Prozřetelnost dí, — tu slouchala,
slyšíc a neslyšíc, jak dívčina,
jež pod pramének postavila džbán
sníc o tom, jenž jej za ni plníval,
a slyšíc neslyší, že přeteká.

A na str. 16. (př.) jak pěkně vyjádřena smrt nejmladšího dítka Enochova:

malinko prodlíc, — než se nadála —
jak ptáče náhle z klece uklouzne,
ulítla pryč dušička nevinná.

Ale co nás nejvíce nejen v této básni Tennysonově, ale i v jiných jeho básních jímá, jest náboženský cit, kterým jsou proniknuty. Jaká vroucnost náboženská mluví na př. jen z těchto veršů:

Drahoušku, Annie, zmuž se, upokoj,
svých dítek hleď, a než se navrátím,
měj všecko v pořádku; již musím jít.
Už o mne neboj se; a máš-li strach,
svou starost v Boha slož; ta kotva tkví.
Zdaž není On i tamo v nejzazších
východu končinách? a tam-li jdu,
zdaž prchám před Ním? i moře Jeho jest,
ba Jeho: On je stvořil!

A podobných ukázek pro své tvrzení mohl bych uvésti více. A konečně jak čistě vylíčena láska Filipa Raye k opuštěné Annii! Ne, Tennyson, ač protestant, — a to platí i o jiných předních básnících anglických, — nikde neuráží schválně ani náboženského ani mravního citu svých čtenářů. Z toho patrno, že možno tedy i bez podobných urážek býti velikým básníkem.

Co se překladu týká, jest pravou perličkou umění překladatelského jak co do věrnosti, tak i co do vystihnutí krás formalních. Dokladů zvlášť uváděti pokládáme za zbytečno po uvedených nahoře ukázkách. Jen na str. 27. slovo „schroumán“ nezdá se nám býti poetickým, snad by pro anglické „hurt“ bylo také vystačilo naše prosté „raněn.“ Oč se vydání toto liší od prvního, nelze nám říci, poněvadž onoho po ruce nemáme. Kdož se však chceš pokochati pravou poesií, inu kup si knížečku tu a čti! *A. Koudelka.*

Podzimní růže. Básně. Napsal *J. Janeček.* V Praze 1892. Nákl. vlastním.

Pozdní leta osladila mu láska. Ale milenka umřela, a teď jest sám. Oplakává uplynulé mládí a ztracené idealy, hledívá k hvězdnatému nebi a věří, že se tam na nebesích shledá jednou se svými drahými.

To jest asi obsah přítomné sbírky. Kniha nevyhovuje ani nejmírnějším požadavkům. Básně to nejsou, jsou to rýmovaná, rythmicky spořádaná a nejobyčejnější básnickou fraseologií vyzdobená slova — básně nikoliv. Autor jest ovšem pln dobré vůle, má ušlechtilý názor světa, věří v nesmrtelnost atd., ale to na básnění nestačí. Myšlenek

jest tu — řekněme mírně — po skrovnu, místo opravdového citu mělká, plačtivá sentimentalnost. Nikde jádra, nikde pointy. Jak hluboké a originalní jsou jeho reflexe, viděti na př. na básni reflexe. Jsou tu i věci opravdu — naivní. Básně nezanechávají v duši čtenáře dojmu žádného. Jen jedna upoutá trochu pozornost, totiž báseň úvodní. Ta báseň s celou ostatní sbírkou divně kontrastuje. Tu praesentuje se nám autor jako muž plánů dalekosáhlých a energie přímo gigantické. Očekáváme věci veliké, zatím pak v celé sbírce nenajdeme — nic. I grandiosní sloh této básně velice se od prostinkého slohu ostatních básní odráží. Báseň má docela cizí ráz; jest viděti, že jest to reprodukce věcí cizích. *Dr. Jan Korec.*

Salonní bibliotheka. Čís. 77. „Plavecké povídky“ od *J. Konráda.* V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 267. Cena 1 zl. 30 kr.

Nevíme, jak dlouho p. spisovatel žil v ovzduší, z něhož nám tuto podává 12 výjevův; ale těšili jsme se na něco nového, očekávali, že poznáme trochu blíže život i smýšlení lidí jiného rázu než my sami, otužilých v boji se živly, svérázných a samorostlých, s jinou mluvou a jinými názory než naše jsou; krátce, že nám autor podá zajímavou charakteristiku cizího nám světa; a čekali to tím spíše, že spisovatel sám ustupuje zcela do pozadí a nechává po způsobu Boccacciově a po něm sta jiných vyprávěti své hrdiny samy. Dvanáct plavčíků, prostých plavčíků, různých národností, aby zahnali dlouhou chvíli, vypravují své příběhy; tedy něco, co sami zažili, a co tedy dovedou nejlépe každý dle své letory a svého nadání podati.

Bohužel, že p. autor těchto úmyslů patrně neměl. Tak, jak tito plavci vypravují, obraznou řečí, v pěkných, složitých periodách, vyšňořených blýskavými reflexemi, hledanými výrazy — jsme si řeč prostých námořníků věru nepředstavovali. Nuže, nebyl-li autor s takový úkol, pak forma, v níž povídky podává, nebyla právě šťastně volena, tím méně, že ani na originelnost nejmenších nesmí činiti nároků; pak bylo lépe sám převzíti úlohu vypravěče, a jen v dialogu charakteristickými ukázkami vystihnouti způsob řeči a smýšlení plavců. Tak, jak kniha je napsána, jsou umělecké její aspirace mnohem nižší, a referentovi nezbývá, než to prostě konstatovati a obrátiti celý zřetel pouze k tomu, jak vyhověl autor svému, patrně jedinému účelu — upoutati pozornost čtenářovu zajímavostí děje. A tu dlužno přiznati: všedními ty vyprávěné příběhy naprosto nejsou, ba, bojíme se, že jsou až příliš nevšední, tak že potřebí věru důvěřivé mysli, aby nad mnohým se nepozastavila.

Výtka tato netýká se pěkné povídky „Dukát,“ jejíž tragický konec je psychologicky zcela ospravedlněn; rovněž ne „Žertu“ a „Souboje,“ lehkých to črt bez větší ceny. Ale platí plně již o třetí povídce „Náměsíčnice.“

Na palubě válečného parníku za temné noci zjeví se štíhlá postava ženy sličné, bledé atd., vznášející se jako duch.. , až ji „krutý“ kapitan snese do nitra lodi Pochopitelno, že to plavcům vrtá hlavou, leč dopátrati se nemohou ničeho, věří pevně, že je to náměsíčnice. Jeden plavčík, aby si odpočinul, ulehne si tajně

do ochranné lodice, k úžasu jeho měkce vystlané jako lůžko. Usne, v tom je probuzen tmavým břemenem, jež někdo ukládá do loďky. Ze strachu sebou ani nehne; brzy loďka spuštěna do moře, přisedne námořník a pluje od lodě ku břehu. Plují dlouho, schovaný plavčík ani nedutá, až blízko břehu námořník rozžehne sirku a při svitu jejím pozná plavčík na dně lodice bledou hlavu dívčí. Náměsíčnice — a k tomu mrtvá. Déle toho nesnese, vyskočí, shodí námořníka do moře, jenž pluje k protějšímu břehu, a sám veze dívku dál, jsa přesvědčen, že ji kapitan dal zavražditi. Co s mrtvolou? Aby ušel opletání, zaveze ji ku břehu, oznámí lidem svůj nález, a vytratí se. Teprve po letech se dověděl, jak se věc vlastně měla. Dívka ona byla milenkou kapitanovou, „nyní už dávno zdravou jeho ženou," již kapitan unesl a tajně dovézti chtěl do Benátek. Cestou však onemocněla horečkou a proto ji měl sluha kapitanův dopraviti na pevninu. Byla cestou bez vědomí anebo ji kapitan uspal. A přehorlivý plavčík by byl domnělou mrtvolu hnedle hodil do moře! „Ach, ovšem divné, předivné věci věšejí se na naše paty. Jsme hříčkou svého osudu a mimovolně poslušni jeho rozkazů!" zní sentimentalní moralka celé báchorky.

Lepší je „Trest," ač trochu do ruda líčen; v povídce „Sirotek" citlivé duše rozechví obětavost a útrapy „šlechetné, obětavé, nesmírně veliké duše" Katičiny. Plavec Václav Berkovec zastupuje v internationalním kroužku plavců Čechy a jeviště jeho vypravování je Sázava u Kocerad. Škoda, že „Vodník" nedopadl trochu věrohodněji. A co máme říci teprve o „Mořské panně," skutečné, živé mořské panně. „Viděli jsme její hrdlo a svůdný oval ňader, která se zdála býti utvořena ze stříbra nebo utkána z měsíčního jasu. Od vlasův až po pás vše na ní oslňovalo poněkud stlumenou bělostí. Avšak dále tělo vybíhalo ve tmavý, zúžený rybí ocas teprve na konci zase rozšířený...," vypravuje „prostý" plavec. Nevěříte svým očím, neboť není to přelud, po celé dny ji plavci honí, ba sama po nich hází kamenem atd. Až ji polapí: „Byla to mladá, statná dívka..." atd., a ten rybí ocas: „staré veslo, obalené kusem jakési šedé plachty!" A nač to vše? Byla dcerou podloudníka Fabia, a upoutávala tak na jedné straně pozornost stráží, aby na druhé mohl otec pašovat! A na stejné asi úrovni stojí další povídky „Černý květ," „Dítě" atd.

Nerádi bychom autorovi křivdili; rádi konstatujeme, že umí vyprávěti, že jeho sloh je většinou lehký a plynný, leč ve výběru látek by měl býti přísnější, a chce-li již býti specialistou, měl by rozhodně více studia věnovati kraji a lidem, jež líčí. *M. Zavoral.*

Vilímkova illustrovaná knihovna rodinná. Dílo VIII. „V ráji šumavském." Roman. Napsal *K. Klostermann.* Illustrovali Adolf a Karel Liebscher. Str. 443. Sešitů 14 po 20 kr.

Karel Klostermann vystoupil na literarní jeviště, pokud se pamatujeme, asi přede dvěma léty v „Osvětě" a hned prvním dílem obrátil na sebe pozornost obecenstva i kritiky. „V ráji šumavském" je první dílo, s nímž autor vystupuje samostatně před čtenářstvo a kritiku. A tu hned na počátku s politováním musíme vyznati, že první toto samostatné vystoupení nikterak nezvýšilo literarní popularnosti autora, dosud známého pouze z děl v časopisech. Ač by mnohý snad myslil, že autor, píše do časopisu, píše od čísla k číslu a tím práci své nemůže dáti oné zaokrouhlenosti, jaká možna, když autor napíše dílo své najednou pro samostatné vydání, přece vyznati musíme, že díla Klostermannova v „Osvětě" jsou cennější, zaokrouhlenější a propracovanější, než přítomný roman. Nám aspoň se zdá, jakoby celek nebyl napsán najednou, nýbrž po částech, neb aspoň napsán příliš naspěch, aniž dříve plán byl promyšlen. Nebudeme asi daleko pravdy, řekneme-li, že p. nakladatel objednal u spisovatele vynikajícího popisy malebné přírody šumavské roman s četnými

popisy přírody, k nimž by bylo možno nakresliti hojnost illustrací. Celý roman skládá se jakoby z řady historií jednotlivých osob a z řady anekdot, ledabylo souvisejících s hlavním dějem.

Klostermann líčí dějiny slávy a ponenáhlého úpadku furianta, zpupného sedláka na Šumavě, myslícího, že nad něj ve světě není. „Podhamerský jest jen jeden na světě a ten jeden, tenť jsem já," říkával pyšný tento sedlák o sobě. Veliká katastrofa vichřiční v r. 1870. a po ní vzešlé řádění kůrovce způsobily veliký převrat se stránky hmotné i mravní. Čeho nevyvrátila vichřice, to nakazil kůrovec; aby řádění kůrovce překazili, majetníci tamějších lesů pošumavských káceli nakažené kůrovcem stromy; dřevorubci a sedláci, již odváželi dříví, vydělávali si ohromné peníze, báječný blahobyt. Lidem zdálo se, že žijí v ráji, z něhož nikdo jich nevyžene, užívali, až promrhali všecko, co vydělali, nestarajíce se o budoucnost, a když lesy byly vysekány, upadli do veliké nouze. Sedlák Podhamerský hleděl si jen vývozu dříví, při tom zanedbával hospodářství, upadl v nedostatek píce, se stenčenými potahy nemohl vykonávati práce, kterou převzal, věny, které dal dcerám, zadlužil se, a když les mu shořel najednou, jako raněn mrtvicí zemřel. Postava jeho je velice zajímava, škoda jen, že není jemněji nakreslena, lépe vystínována; autor mohl sám v ní nakresliti typ zpupného furianta, který by mohl býti vřaděn v galerii typů české literatury. Ale autor mnoho o zvolenou postavu se nestaral, nýbrž spíše chtěl podati zajímavý a napínavý děj. A tu předvedl nám celé hejno postav více méně výrazných, z nichž žádná trvaleji v paměť naši se nevštípí. Nejlépe ještě nakresleny děti Hamerského, lehkovážný a hýřivý syn Vincek, pyšná, hrdá po otci, energická a pánovitá dcera Nany, jež vezme si za muže chudého dobráka, aby jen mohla nad ním panovati, vypočítavá, chladná, praktická, ale nanejvýš záletná Rezla, jež se vdala za starého boháče, byla mu stále nevěrna, byla jím prokleta, po smrti vzala si muže, s nímž by užila života, a konečně stala se žebračkou, a snivá Pavlínka s její láskou k prohnanému podučiteli Slivkovi. Také starý, rozumný Sepp a vnuk jeho Václav jsou postavy charakteristické: škoda jen, že autor nevěnoval více píle, aby jemněji provedl kresbu svou. Mohli jsme míti v české literatuře aspoň poněkud podobnou rodinnou kroniku „Pánům Golovlevům" od Saltykova-Ščedrina, oné hrozné tragedii rodinné, jež každým otřese. Tak sotva nastíněno, jak rodina Hamerského uvnitř hnije, žije v blahobytu, ale při tom pomalu se rozpadá a klesá, poněvadž v ní není zdravých živlů, mravních zásad. Všichni hlavní její zástupcové, vyjmeme-li ženu Hamerského a dceru Pavlinu, jsou pracovití, ale při tom bezmezně pyšni, a z pýchy jejich pošlo všecko zlo. Oni myslí, že pro ně neplatí zákony, psané pro ostatní smrtelníky, duše jejich lpí na penězích, v nichž utonulo také jejich svědomí a všecky city lidské.

Klostermann zná dobře život šumavského lidu, a v romaně nalézáme několik stránek, jež svědčí o tom, že autor miluje lid ten, při tom však nezatajuje temných stránek jeho života, jak patrno

na př. z popisů života děvčat v soustruhárnách. Tu autor zabíhá místy až příliš do podrobností. Líčení šumavské přírody prozrazuje v Klostermannovi dobrého znalce jejího.

Co se týče obrázků, illustrací, provázejících text, myslíme, že to nesvědčí právě o uměleckém taktu a jemném vkusu pánů Liebscherů, když na pouhou poznámku spisovatelovu, že dědoušek vypravoval mezi jiným také o lesních ženkách, hned jsou ochotni a milovníkům nahoty nakreslí nahou ženskou.

Celkem máme tu práci, v níž je několik pěkných stránek, napsaných skutečným umělcem, která však ostatně ztratí se brzy beze stop mezi literarními díly ceny pochybné. *A. Vrzal.*

Ottova Laciná knihovna národní. „Zhaslé světlo.“ Roman. Napsal *R. Kipling.* Přel. *J. J. Benešovský-Veselý.* V Praze 1893. Cena 56 kr.

K nejoblíbenějším spisovatelům anglickým počítá se autor svrchu dotčeného romanu. Narodil se r. 1865. v Bombaji a záhy, v r. 1882., vystoupil veřejně, ovšem první své práce uveřejňoval v indických časopisech. — Život jeho byl dosti pestrý, byltě zpravodajem, potom válečným dopisovatelem v několika vojenských výpravách, redaktorem, až se posléze, když jeho práce až do Anglie pronikly, stal neodvislým, zámožným mužem, neboť o jeho povídky zrovna se anglické různé magaziny derou. Vždyť známo, že odepřel nedávno dáti malý příspěvek do kterési magaziny, ač mu nabízen honorář 1000 zl., pravíme jednoho tisíce zlatých. A čím stal se tak oblíbeným Kipling? Po našem soudě hlavně novotou themat, neboť většiny povídek děj koná se v Indii, a potom svým zvláštním způsobem vypravovatelským, kořeněným humorem zdravým, třebas tu a tam saturnovským. Ale dobře mu prorokoval před několika (asi 3) lety kritik Vernon Blackburn, že bude mu projíti ohněm očistcovým, který mu dnes anebo zítra připraví kritikové. A proroctví Blackburnovo už se vyplňuje. Edinburgská revuje v jednom ze svých posledních čísel prohlásila, že verše Kiplingovy nejsou poesií, a jistý Mr. Adams v časopise „The Fortnightly“ (jeden i druhý časopis vážný) napadl jeho proslavené „Barrack-Roomballads“ řka, že kromě dvou žádná báseň nezasluhuje názvu básně ballady. Vytýká mu, že si libuje v šroubovaných, nesmyslně tvořených slovech, a že hrdinové jeho ballad jen v jeho hlavě existovali, ale nikdy ne ve skutečnosti. Co pravdy na tom, neumíme povědětí, jen to konstatujeme.

Jeho roman „Zhaslé světlo“ (The light that failed) vzat z uměleckého života. Hlavními representanty jsou v něm Dick a Maisie, dvě dítky zrozené v Indii a na vychování dané nevlídné pobožnůstkářské vdově Jennettové; z přátelství vyvine se mezi nimi láska. Dick odebéře se do Sudanu, kdež se zaměstnává kreslením výjevů z vojenského života. Črty jeho dostanou se do Londýna, líbí se. Z Dicka stává se slavný malíř. Vrátiv se do Londýna vyhledá Maisii, jíž milovati nepřestal, ale Maisie miluje více slávu, chceť vyniknouti jako malířka, nežli přítele z mládí. Marně pokouší se Dick získati

její lásku. Maisie za příčinou dokončení obrazu „Melancholie“ odchází do Paříže, kdežto Dick v Londýně o témže předmětu pracuje. Následkem však rány, kterou v Sudanu utržil, slábne zrak jeho, jen stěží dovede dokončiti obraz, jejž ze zlomyslnost ničí model jeho, lehká ženština Bessie, aniž o tom věděl Dick, jenž úplně oslepne. V hrozném stavu nastalé slepoty a dostavivšího se deliria prozrazuje v blouznění svému příteli ze Sudanu, Torpenhowovi, historii neblahé své lásky. Torpenhow, jenž by rád do Sudanu, kdež nová válka vypukla, a jenž by nerád Dicka opustil, povolá Maisii z Francie. Maisie přijde, vidí Dicka, ale cítí jen s ním útrpnost, a nic více. O soucit však hrdý Dick nestojí, i prosí jí, aby ho nechala na pokoji. Torpenhow v domnění, že přítele opouští jako šťastného ženicha, odebéře se na východ, kamž ho za krátko, nemoha odolati touze, následuje slepý Dick. Šťastně najde Torpenhowa a spolu také vykoupení svého, neboť při přepadnutí tábora činí arabská koule konec jeho zničenému životu.

Toť hrubě načrtnutý děj, ale v něj vpleteny jsou Kiplingovské názory o životě vůbec, přátelství a lásce zvlášť a potom o umění. Názory ty jsou duchaplné, ale místy trochu nejasné budou českému čtenáři, třebas překladatel znamenitě překládal. Tu a tam také bude zarážeti podivné jednání jak Dickovo, tak i přátel jeho. Z té příčiny hodí se překlad jen vzdělanějším. Zdali však Kipling tolik obdivovatelů nadšených jako v Anglii nabude touto prací také u nás, pochybujeme. Snad spíše by toho byl dosáhl překladem některých svých menších črt.

A. Koudelka.

Přítel domoviny. R. IX. Sv. 1.—4. „Makabejští.“ Roman z naší doby od *Josefa Šimona*. V Praze 1893. Str. 432.

Makabejští jsou podnikatelskou společností — bez základního kapitalu, bez členských podílů, bez stanov, bez koncesse, bez správy, bez kontroly, ano i bez dividendy! (aspoň o tom nikde nečteme) — jejíž heslem jest: bohatstvím a slávou ku štěstí! účelem pak zisk. Je to divná společnost lidí různých povolání — advokat, professor, lékař, velkostatkář, velkoobchodník, redaktor — a proto se není třeba diviti, že přijme mezi sebe nově promovovaného „sub auspiciis“ doktora práv Čenského — bez základního kapitalu, na čajovém večírku, beze všeho předběžného šetření. Ale Čenský jest hrdinou romanu, a Makabejští asi proto už oko zamhouří nad jeho kapsou. Ostatně ani v jejich kapsách to necinká tuze zlatem! Ale přes to kupují cukrovary, pivovary, uhelné doly, velkostatky jako hříbky na trhu, stavějí domy za miliony, půjčují do set milionův ottomanské bance (!). Podnikatelského rozumu a rozumu vůbec nemají ani za mák. Jsou to děti, které blouzní. Na konec udělají bankrot, ale to je jim, jakoby se nic nebylo stalo, jsou právě tak výtečnými „gründery“ i dál. Takových sedm naivních lidiček, kteří vyjma lásku ničemu nerozumějí, bylo by raritou, ale ne obrazem naší doby! Po pracných, širokých a zevrubných podrobnostech a líčeních experi-

mentalního romanu, jest takový rozběh k velkému socialnímu obrazu leda směšným a ve svém způsobu „obdivuhodným.“ Mohlo by se však začátečníku odpustiti, že nebyl s to, aby vyvinul mohutný obraz národohospodářský naší společnosti, kdyby se mu byl aspoň trochu, trošinku přiblížil a kdyby aspoň v romaneskní části byl vyhověl. Leč na takové požadavky a na požadavky nějakého slovesného díla vůbec — náš „roman“ daleko nestačí. Logika událostí, psychologie charakterův a skutkův osob jednajících, harmonie vedení, uměleckost podání, sloh, ano i řeč obstojně uhlazená, to všechno — co nejvíce možná, schází! V době Krameriově byl by snad otvíral novou epochu, ale teď! dětinské snění třeba sem tam vědeckými podrobnostmi (jmény) promíchané, jež škoda čísti a škoda o něm mluviti! A ke všemu „roman“ ten „socialní“ má snad též býti allusionistický! Snad je to všechno skutečné, ty osoby chodí po Praze a jsou každému dítěti v Čechách známy?! Zdá se tak! Ale na štěstí (jejich i autorovo) v osobách „romanu“ se nepoznají, neboť jest umělostí, v nich vůbec něco poznat! *P. Šup.*

Vzdělávací bibliotheka, sv. 14. *Ed. Brandes:* „Návštěva.“ Drama ve 2 jednáních. Přeložil *H. Kosterka.* V Praze 1892. Str. 61.

Drama zcela prostinké. Má kromě sluhy jen tři osoby. Muž a žena dostanou návštěvu domácího přítele. Žena s ním hovoří hezky dlouho v samotě, neboť setkali se nenadále — staří známí. Manžel o té známosti zví též, následuje domácí výstup, žena jižjiž má odejíti, ač neráda, dítě však je smíří.

Kromě toho škandalku nebylo asi pražádné příčiny přenášeti „drama“ k nám; „vzdělávacího“ je v něm hrozně málo — to snad i vzdělávací a se nevzdělávající studentstvo pražské připustí. Škrobená historka, škrobené provedení, nudné povídání, nemotorný dialog (srv. na př. str. 18.) — to vše se vyskytuje i jinde, toho netřeba nám od Brandesa bráti. Pořízen-li překlad k vůli spisovateli, nelze sice ničeho namítati, leda snad to, že tímto dílkem nebyl k nám uveden právě nejvhodněji. *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Urbánkova Ústřední knihovna pro českou mládež. Red. Fr. Hrnčíř. Č. 48.—76. po 10 kr. V Praze 1890—1893. Nakl. Fr. A. Urbánek. (O.)

„Poslední bobr u Soběslavě“ je název povídky, prosou psané, od *Fr. R. Skočdopole.* (Str. 46.) Obsah je prostý. Zářecký rybář upadl do dluhů bez vlastní viny, a dluhy jej velice trápily. Když se o tom dověděl jeho syn Josef, chtěl pomoci otci, a náhoda mu pomohla. Vypátral skrýše posledního bobra v Lužnici u Zbraslavě a chytiv jej prodal za 100 zlatníků. Věřitel Zářeckého dluhu ani nepřijal, odpustil dlužníkovi a smířili se. Konec jaksi sentimentalní. Hlavní předností povídky té je poučné vypravování o bobrovi a jeho způsobu života.

Č. 53.—54. **„Dva pavouci.“** Povídka. Napsal *Fr. Hrnčíř.* (Str. 64.) Také tu autor sděluje se se svými čtenáři o některá pěkná pozorování a zprávy o pavouku, s nímž srovnává Slavoje, hocha ke všemu netečného, lhostejnáho a mrzutého samotáře, „pravého pavouka.“ Později probudil se cit ve Slavoji — dojmy přírody. Ale srovnání pavouka s lhostejným Slavojem nelze nazvati případným; „pavouky“ jmenujeme lidi zcela jiného druhu

Č. 55. a 56. **„Rajská jablíčka.“** Pohádky a pověsti o zvířatech a rostlinách. Napsal *St. Ř. Kamenický.* (Str. 62.) Je to sbírka 44 kratičkých pohádek a pověstí, které svědčí, že autor dobře postihl významu jejich a dovedl spojiti zábavu s poučením. Sloh je plynný, jazyk čistý.

Č. 58. a 59. **„Z knihy přírody.“** Osmdesát bajek. Napsal *A. Svoboda.* (Str. 41.) Sbírečka tato obsahuje bajky umělé, celkem zdařilé; mnohdy však autor příliš nejasně v bajce naznačil to, co dokládá v konečném mravním naučení. Autorovi nedostává se také dosti vtipu, proto bajky jeho jsou druhdy suchopárné.

Č. 62. a 63. **„Pěnkavčí hnízdo.“** Napsal *Fr. B. Skočdopole.* (Str. 56.) Povídka napsaná s mravoučnou tendencí, aby varovala chlapce před vybíráním ptáčků, je trochu zdlouhavá, mohla býti aspoň o polovici kratší, a pak by byla obsažnější i působivější. Konec povídky je nejzdařilejší.

Č. 67.—69. **„Dobré duše.“** Sbírka drobných povídek, jež milým dítkám napsal *J. J. Váňa.* (Str. 107.) Autor ukazuje nám skoro výhradně světlé a potěšitelné zjevy života, „dobré duše,“ ale při tom počíná si jako realista, jenž věrně líčí život, neidealisuje ho, ale také nehledá temných stránek jeho úmyslně, spíše se jim vyhýbá. Dobré srdce autorovo, lidumilnost a světlý názor na život je viděti na každé stránce. V době nynější, kdy literatura naše přeplněna ponurým a beznadějným nářkem, pessimismem, kresba takových positivních typů, jaké nám předvádí p. Váňa, zasluhuje všeho uznání. Kniha rozdělena na tři části: mravoučnou část, část druhou, obsahující bajky a třetí část „Matka chudých.“

Č. 70. **„Návrat do vlasti.“** **„Svatá společnice.“** Legendy. (Str. 40.) Č. 71.—73. **„Legenda o biskupu Zdíkovi.“** (Str. 108.) Č. 74. **„Šest povídek.“** (Str. 46.) Napsal *L. Benýšek.* Pěkná je první legenda, líčící „návrat do vlasti“ sv. Vojtěcha z Říma, z kláštera, kam se byl uchýlil svatý tento biskup, když na něj nepřátelé se shlukli. Vraceje se sv. Vojtěch radostně byl vítán od lidu českého, nouzí sklíčeného pro veliké sucho, které tížilo zemi; lid prosil ho, aby vyprosil na Bohu déště, a sv. biskup po dlouhém odpírání konečně tak učinil, a déšť ihned svlažil zpráhlou zemi. — „Svatá společnice“ je legenda o zjevování se dětem Panny Marie v Petrovicích, kamž dosud zástupové lidí zbožných spěchají se pomodlit. — Obšírná „legenda o biskupu Zdíkovi,“ zbožném biskupu olomouckém, důvěrném příteli Vladislava II., jenž měl spory s údělnými knížaty moravskými, zvláště s Konrádem znojemským a Vratislavem brněnským. Ve sporech těch biskup stál věrně po boku Vladislavově, začež bylo mu mnoho

příkoří snášeti od knížat moravských; bylo mu před nimi se skrývati, prchati do Čech a hledati tam ochrany. Na Moravě byly zlé časy, lid moravský viděl v tom prst Boží, zasloužený trest. Morava dána papežem do klatby, ale zbožný biskup sám se přičinil, aby klatba s Moravy záhy byla sňata. Nejdéle klatba tížila Znojemsko, kde Konrád stále brojil proti Vladislavovi II. a biskupu, nic si nevšímaje klatby. Když Konrád byl pokořen, odpustil mu biskup, a Moravě lépe se dařilo. Z „legendy“ této, v níž ostatně málo legendarního obsahem i formou, obratná ruka snadno by vytvořila pěkný historický obraz, který by ještě více působil na mysl čtenářů, než legenda. — „Šest povídek“ psáno týmž lidumilným duchem, živým slohem a pěkným jazykem, jako „legendy.“ Látku k povídkám čerpal autor ze života současného.

Č. 75.—76. **„Příhody chlapce Kubiny.“** Ze dnů hněvu Božího vypravuje *V. Řezníček.* (Str. 55.) Je to dosti živé vypruvování o zlých příhodách, jež bylo zakoušeti obyvatelům po krajích r. 1866. hněvem Božím, válkou pruskou navštívených. Z vypravování vyniká pěkná postava chlapce Kubiny ze vsi Klenů.

Zábavně poučné vypravování přináší č. 64. v **„Procházce po Krkonoších“** od *Fr. V. Kodyma.*

Č. 61. **„Jan Amos Komenský.“** Vínek z pomněnek. Ku 300leté památce narození jeho naší mládeži z jeho spisův uvil a životopisem opatřil *Fr. Svoboda.* (Str. 30.) Z nadpisu viděti, že kromě životopisu Komenského knížečka tato obsahuje také ukázky ze spisů jeho, ovšem jen nepatrné. Životopis psán prostě. Autor líčí hlavně vychovatelskou činnost Komenského. *An. Vlas.*

Česká kronika. Vypravuje prof. *J. Lacina.* Díl I. Od dob nejstarších po rok 1306. V Praze 1893. Nakl. E. Beaufort. Str. 1008. Seš. 1.—26. po 12 kr.

Novellista Kolda Malínský, prof. Lacina, známý svými obrázky a povídkami historickými veselého, humoristického rázu, obrav si za vzor Zapovu „Českomoravskou kroniku“ napsal, byv vybídnut k tomu nakladatelem, popularním slohem kroniku pro náš lid. Vypravování Lacinovo je plynné a živé, tak že se jeho „Kronika“ velmi pěkně čte a bude asi daleko popularnější než „Kronika“ Zapova, nad niž vyniká též objektivností. Lacina skutečně dosti střízlivě a nestranně vypravuje nám o našich předcích, pokud nad nimi vládl rod Přemyslovců, jenž smrtí Václava III. byl vymřel r. 1306. Zvláštní předností díla toho jest, že autor nezdržuje se příliš podrobně při líčení událostí válečných, jež u kronikářů tvořívají podstatu dějin, nýbrž větší péči než kronikáři věnuje kulturní historii našich předků, dosti obšírně a jadrně pojednává o jejich životě náboženském, o zřízení obecném, o vzdělanosti, průmyslu i obchodu, o životě domácím, o pěstování umění a věd atd.

Celý I. díl je rozdělen na dvě části, z nichž první jedná o době nejstarší až po r. 1197., druhá pak jedná o Přemyslovcích královských až po r. 1306. Dílo ozdobeno četnými illustracemi, většinou zdařilými, a věcným rejstříkem. Lacina velice případně vplétá ve své vypravování

výtahy ze starých kronik, zvláště z Kosmovy kroniky. Co bychom „Kronice“ Lacinově vytkli, jest, že autor píše o nejstarších dějinách našich předků nevšímá si novějších výzkumů vědeckých, klade příchod předků našich do vlasti naší v dobu pozdější, než se asi stalo, drže se starých mínění. Líče vpád Tatarů na Moravu úplně mlčením pomíjí vítězství křesťanů na Hostýně, čehož v knize, psané pro lid, citelně pohřešujeme. *An. Vlas.*

Modrá knihovna. Č. 4. *Kolda Malínský:* „Před pádem.“ Čtyři povídky z doby předbělohorské. V Praze 1892. Nakl. Dr. V. Řezníček. Cena 50 kr.

Obsah povídek je tento: „Chyba.“ Kantor na škole Slánské Šimon rád by se zbyl již učitelování spůsobem tehdy obvyklým. Namluvil si tedy vdovu Verunu Dámčšovou a s ní pak stal se i konšelem města Slaného. Než vdova na milého muže svého velice žárlila a toto bylo příčinou její brzké smrti: spadla totiž se žebříku, pronásledujíc muže svého u konšela Šoltyse. Vdovec Šimon pak si vybral za manželku pannu Veroniku Salavovu z Lípy a Kapí Hory. Než brzy byl loutkou ženinou, která chtěla býti paní primasovou. Pan podkomoří přijel usazovati novou radu městskou a okouzlen byv tváří paní Veroniky jmenoval konšela Šimona primasem. Avšak chyba — pí. Veronika zamilovala se do p. podkomořího, což p. Šimona dozlobilo, že napsal nový testament a při nejbližším jmenování rady byl opět posledním konšelem. Rány tyto p. Šimona usmrtily.

„Masopust,“ rozmarná historka, jak dostali se za sebe Havel dvojct. p. děkana Leandra Vavřince s pannou Otilií Klimšovou, dcery p. děkana dostaly své miláčky. Vše vyřídila ctižádost otcův a šikovnost paní Volpry, manželky p. děkana.

„Za pět set kop,“ obrázek z poddanství lidu českého. Na tvrzi Kvilické byl sídlem pan Bur Jan Kager ze Štampachu, jenž poslal syna svého Osmana do Uher dobývat si slávy. Pan Bur Jan pěkně se s lidem snášel a zvláště rád rozmlouval se sedlákem Lahodou, poddaným měšťanům slánským. K tomuto přijel jako poddanému na inspekci pan primas slánský Matyáš Samuelis a s ním syn jeho studiosus Pavel. Primas byl spokojen se stavem statku, Pavel pak s jeho okrasou, dcerou Lahodovou Lenkou. Docházel za ní. Zatím se to dověděl otec Lahoda a zakázav dceři další s ním známost, překazil Pavlovi svatbu s bohatou šlechtičnou. Zatím p. Bur Jan postoupil tvrz kvilickou synu svému Osmanovi. Když tento počal Lenku pronásledovati, byl od ní zamítnut a koupil od slánských Lahodu v poddanství. Avšak neužil svého panství, byv obžalován z velezrády a uvězněn na Raabu. I Pavel Samuelis byl potrestán za sběhnutí do řad Pasovských smrtí. Lenku pak dostal dřívější její milenec Vít Lukšův.

„Po vydání majestatu.“ Povídka nemá děje. Bartoše, primase slánského syn Linhart, zajel si do Knovíze a tam škádlil rychtářovu dcerku Jeničku, až dostal za vyučenou Jiřím Lavrýnovým. Linhart odešel, studoval ale ne pod obojí nýbrž u jesuitů a stal se pověstným regentem na Smečně, jenž loveckými fenami honil katolíky do chrámu. Jiří byl odveden k vojsku za trest a vrátil se jako kornet rejtharů vyznamenán samým J. M. králem. By by si vzal Jeničku, ale otcové byli na se rozhněváni. Když však za vpádu

Pasováků zachránil Řehoř Dvořák život otci Jiřího, smířili se a smír spečetili sňatkem svých dětí. Hejtman smečenský byl za trest od rozzuřené sběře pasovské oběšen.

Povídky psány jsou známým způsobem K. Malínského, jaký brzy omrzí. Lidu našemu budou rázem svým a slohem trochu cizí. Obvyklá protikatolická tendence vystupuje ostřeji jen ve 4. povídce. *Fr. Ú.*

Besedy mládeže. Sv. 295. „Vzorové a pobídky.“ Sebral a pro mládež upravil *Fr. V. Kodym,* řídící učitel. Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 86. Cena 30 kr.

Pilný sběratel krátkých a poučných povídek, vyprávěnek a episod ze života vynikajících mužů, slovanských i jiných, Fr. V. Kodym, zase předkládá čtenářstvu novou sbírku pod názvem „Vzorové a pobídky,“ obsahující 70 vyprávěnek poučných. Všechny táhnou se k určité osobě a k určitému místu a jsou psány lehkým a poutavým slohem. Mnohé z nich vzaty jsou z doby nejnovější, z posledních 10 let. Ty žáky zvláště těšiti budou. — Sbírku tu doporučujeme pro žáky druhého a třetího stupně i do knihoven pro čtenáře škole odrostlé. *J. Hordk.*

Sv. 297. „Strahovský poklad.“ Dějepisná povídka pro dospělejší mládež. Vypravuje *L. Fiala.* Se 2 obrázky. Str. 90. Cena 30 kr.

Ku konci 30leté války, když se blížilo vojsko švedské ku Praze, rozkázal hrabě Šlik, předseda vojenské rady ve Vídni a důvěrný rádce Ferdinanda III., svému správci, aby tajně přenesl rodinný poklad jeho z domu na Hradčanském náměstí do kláštera Strahovského, kdež se domníval míti jej v bezpečnosti. Správce pomocí dvou sluhů přenesl poklad jedné noci a v klášteře za přítomnosti opata bezpečně ho ukryl, ale jeden ze sluhů zradil tajemství Königsmarkovi, jenž se pak pokladu zmocnil a do Švedska jej odvezl.

Dějepisná povídka ta hodí se do školních knihoven pro žáky třetího stupně. *J. Hordk.*

Sv. 299. „Povídky strýce Zemana.“ Dítkám vypravuje *J. Veselovský.* Se 3 obrázky. Str. 78. Cena 30 kr.

Po způsobu sbírky pohádek „Tisíc a jedna noc“ nadepsané, sestavena jest i tato sbírka. Strýc Zeman vypravuje dítkám hajného každého večera, co dlel u nich na návštěvě, jednu pohádku nebo povídku, z níž každé vyzírá vždy zřejmé naučení, jehož se buď děti samy dovtipují, nebo návodem strýcovým poznávají. Každá z 15 povídek podává jiné poučení.

Strýček nevypravoval povídek svých jen nahodile, nýbrž volil vždy takovou, která se mu toho dne hodila. Když na př. uslyšel, že Vašík, synek hajného, chystá se spolužáku oplatiti příkoří, které mu tento učinil, vypravoval dětem večer povídku „Zlé dobrým odplácej,“ která úmysl Vašíkův změnila; jindy, když viděl, že Kačenka nejeví mnoho chuti ku pletení, vykládal pohádku „V moci čaroděje,“ z níž plynulo poučení, že pracovitému děvčeti daří se dobře, ale děvčeti, které se žádné jí přiměřené práci nepřiučilo, že vede se zle.

A nejen na výstrahu, ale i za odměnu vypravoval dětem přiměřené povídky. — „Povídky strýce Zemana“ hodí se do školních knihoven pro žáky druhého stupně. *J. Hordk.*

Meč. Obranný kalendář katolický na rok 1894. V Praze. Nákl. Cyrillo-Methodějské tiskárny. Cena 50 kr.

Není knihy, která by měla tolik čtenářstva a která by pronikla až i do nejzapadlejších samot, jako kalendář. Proto nemálo na tom záleží, jakého obsahu je tato kniha. Máme u nás mnoho kalendářův, a mnohé dobré kalendáře, v poslední době pozorovati také skoro u všech lepší úpravu, ale až do nedávna scházel nám pravý katolický, v obranném smyslu, kalendář. Potřeba jeho zvláště citelně pociťována v obcích smíšených, t. j. v obcích, kdež vedle katolíků jinověrci žijí. Protestanté, helveti dávno už takové kalendáře měli. U nás katolíků první na tu myšlenku připadl nynější ndp. biskup královéhradecký, E. J. N. Brynych, jenž roku 1890. první obranný kalendář katolický vydal s názvem „Meč.“ Jaké obliby doznal, toho nejlepším důkazem, že v krátké době musilo pořízeno býti vydání druhé. A obliba „Meče“ rostla rok od roku. Proto zajisté nejeden z jeho čtenářů v duchu se ptal, když se jeho tvůrce biskupem stal, zdali i potom vydáván bude. A jest vydán za redakce dp. Fr. Pohunka v témž duchu, v jakém byl založen. Letoší ročník obsahuje kromě zábavných článků: „Konec panování“ od Vl. Pravdy, „Jak jsem se stal katolíkem“ od Jos. Koubka, „Nenapravitelní“ od Al. Dostála, tyto poučné články: „Kaple sv. Václava ve velechrámu svato-Vítském v Praze“ (k titulnímu obrazu), potom vroucně psaný náčrtek životopisný nejd. p. biskupa královéhradeckého, dále vylíčení života a mučenické smrti kancléře říše anglické, bl. Tomáše More, a „Katolická odpověď na protestantskou otázku,“ oba články od Fr. Pohunka; a tu hned pravíme, že jsou to nejcennější příspěvky, psány nejen s důkladnou znalostí věcí, ale i důstojnou rázností. Trochu křenu a řízu péra p. Pohunkova přáli bychom také povídkářům, neboť zábavné práce v tomto ročníku nemohou se rovnati oněm z dřívějších. Ovšem spisovatel jejich byl a jest v té příčině mistrem. Jak pod pádnými ranami jeho svíjeli se odpůrcové katolicismu, známo. Ku konci jsou tu ještě dva články: „Snášelivost protestantská ve slovech a skutcích“ od Fr. Pohunka, a životopis Kristiny, královny švedské, dcery proslulého Gustava Adolfa, jež se stala katoličkou, od T. Coufala. Rozumí se, že ani v „Meči“ neschází vlastní a pravá kalendářní část na začátku a na konci (trhy). K oné však dovolíme si vysloviti malé přání. V pořadí svátků a slavností církevních béře se jenom ohled na Čechy, ač přece na Moravě také čtenářů jeho dosť, tudíž by se měly odchylky vytknouti.[1]) *A. Koudelka.*

[1]) Mimořádně uveřejňujeme tuto zprávu o kalendáři, protože on i původce jeho jsou předmětem neustálých útoků mladočeských. *P. red.*

Zprávy.

Francie. „Un vieux menage“ zove se poslední práce *H. Grévillea*, v níž se vypravuje o dvou manželích, kteří u věku pokročilejším (on o 48 letech a ona o 35) pojednou docházejí k tomu poznání, že se vlastně přece jenom milovali, třebas opaku se domýšleli, a že se posud milují. Ale než toho úsudku došli, třeba bylo: 1. aby on zrazen byl od své milenky; 2. aby ona byla pronásledována od hejska jakéhos; 3. aby do toho pomocnou rukou zasáhla vnučka jedna starého rady; 4. aby rada na smrt onemocněl; 5. aby vnučka se octla v nebezpečí života při železničním neštěstí; 6. aby onen hejsek s koně spadl a hlavu si rozbil. Roman končí usmířením obou manželův a sňatkem vnučky. Charaktery, osoby, vše všecinko staré a dávno u spisovatelky známé, ale co jen pravda, spisovatelka umí pěkný nátěr tomu dáti, že se práce její hojně čte.

— „Madame duchesse“ jiné spisovatelky, jež užívá pseudonymu *Gyp*, jest pravým opakem onoho romanu, neboť tu se nám vypravuje o rozkmotření mladého párku. Psán jest ve formě dialogu, a to živého, vtipného, až místy moc hledaného.

— V „Abbém Danielovi“ (L'Abbé Daniel) vyhledal *A. Theuriet* starý útek a utkal z něho variant na „Surprises d'amour.“ Daniel stal se knězem, poněvadž si nemohl vzíti sestřenku. Sestřenka umře, Danielovi uřežou ruku, následkem čehož se stane neschopným ke službě kněžské; sestřenka zanechá dítě, Daniel zase z lásky adoptoval cizího hošíka. Ostatek si už domyslíte. Daniel rád by ty mladé uvedl do párku, aby aspoň oni byli šťastni, když on nebyl, což se konečně podaří. Forma zastírá plytkost pozorování a nedostatek novoty. *A. Koudelka.*

Italie. *Virginia Olper-Monisová* vydala u C. Chiesy & Co. v Milaně sbírku povídek „Racconti veneziani e novelle sentimentali,“ oněch je čtvero a jsou lepší těchto.

— *F. Curciho* „Rocco il guardiano“ nevyniká ani invencí, je to historie svedené ženy a vylíčení osudu jak jejího muže, tak i nemanželského dítěte, tak i konečně jejího vlastního, — snad měl autor dobrou intenci, ale k tomu si mohl také něco jiného vybrati, — ani žádným zvláštním uměleckým provedením. — Podobný děj, jen že ovzduší je tu jiné, má povídka *D. Cortesiho*. Co o oné řečeno, platí i o této. *A. Koudelka.*

Anglie. „Link by Link“ jest sbírka povídek ze života detektiva od *Dick Donovana*. Že by nějaké zvláštní ceny umělecké měly, nelze říci, ač blahodárného účinku na mnohé čtenáře jim upříti sotva bude možno.

— „Tavistock Tales“ obsahuje příspěvky různých spisovatelův, i jeden překlad z charvatského.

— „The Vagabond's Annual“ zove se sbírka krátkých, ucházejících povídek od různých spisovatelů, mezi jinými: Conan Doylea, J. Zangwilla, W. L. Aldena, R. Barra, Ed. Phillpotsa, Bargina a j.

— „Island Night's Entertaiments“ proslaveného anglického spisovatele *R. L. Stevensona* obsahuje tři povídky, z nichž první „The Beach of Falesá“ jest kus skutečného života, kdežto druhé dvě „The Bottle Imp“ a „The Isle of Voices“ jsou skutečnými pohádkami.

— *M. Crawforda* „Pietro Ghisleri“ (Macmillian and Co., 31 sh. 6 d.) jest studií společenského života římského, seskupeného kolem tří hlavních osob: Laury, dcery anglické lady, Mrs. Carlyonové; její nevlastní sestry, Adely, dcery z druhého manželství Mrs. Carlyonové s knížetem z Gerana; a toskanského šlechtice, P. Ghisleriho, po němž povídka přezvána. Hlavní vzpružinou celé zápletky romanu a vůbec vypravování jest žárlivost Adelinina, kterou stíhá svou nevlastní sestru. Žárlivost ta zprvu je pochopitelna, neboť Francesco Savelli, choť její, vlastně přednost dával v srdci svém Lauře, ale postupem zvrhne se v monomanii, k čemuž přispívá také nezřízené požívání morfia. Roman vyniká výtečnou charakteristikou, zejména pozoruhodnou osobností jest P. Ghisleri. Kritikové angličtí vytýkají spisovateli realismus, ale výtka ta zdá se nám neoprávněna; neboť spisovatel líčí lidi tak, jakými jsou, a že by se společnost italská skládala ze samých neviňátek, toho snad nebude nikdo tvrditi, na ostatek vedle Adely a P. Ghisleri vystupují šlechetné osoby.

— „From Whose Bourne, &c.“ zove se sbírka tří fantastických povídek, jichž děj odehrává se v „duchovém“ světě, amerického spisovatele *R. Barra*.

— „The Gun-runner“ *B. Mitforda* jest napínavá povídka, jejíž děj spadá v dobu bojů se Zulukafry. Autor prý zná osobně mnohé z náčelníkův a idun, jež v povídce jeho vystupují. Hlavní rek jest až příšerně barbarskou postavou, již jedině láska k Lynettě činí člověku podobným.

— (Verše.) Ke ctitelům a stoupencům Tennysona, Swinburnea a Shelleyho počítá se *George Barlow*, jehož básně, třebas přirovnání s plody oněch nesnesly, přece prozrazují, že autor jejich jest skutečným umělcem a pravým poetou. Jakkoliv Barlow nemá Tennysonovy brillantnosti formalní, přece zase co do vyjádření citů poněkud se mu blíží. Důkazem toho jeho poslední sbírka „A Lost Mother“ (Ztracená matka), v níž posvěcuje plody ducha svého památce té, s kterou ho poutala nejen pouta krevní, ale i pouta duševního příbuzenství.

— Známý básník a novellista *Robert Buchanan* vydal pamflet, neboť ten název spíše přísluší jeho poslední práci, nežli název básně „The Wandering Jew.“ V pamfletu tom pohání Buchanan Ježíše Krista před soudnou stolici lidského ducha (!) a viní ho z pověr, jež v církvi jeho působením vznikly, z pronásledování, k nimž dal (?) sankci, ze zločinů, kterých se dopustili jeho sluhové, a konečně z porušení a zničení pokoje a míru pokolení lidského tím, že lidem učinil sliby, jež se osvědčují planými býti. Když to člověk uváží, musí se ptáti vším právem, má-li p. R. Buchanan zdravý rozum, a věru velmi dobře praví jistý čtenář jeho pamfletu ptaje se, nač to napsal, když rouhačství podobná vtipněji napsal dávno již Voltaire, a co jest čtenářstvu po tom, je-li agnostikem anebo atheistou?

— *Sir Edwin Arnold* napsal drama čtyřaktové „Adzuma“ neboli „Japonská žena.“ Děj jest stručně tento: Za panování císaře Toby dělal v císařství veliké zádavy obrovský orel. Císař poručil starému rytíři (mandarinovi) Yasuhirovi, aby jej skolil, což se mu podaří s pomocí zvláštního, ale krásného ještěra, jenž však při tom také zahyne. A tu začne hráti buddhistické putování duší. Duše obou, jak orlova tak ještěrova, objeví se tu na zemi, onoho v podobě Morimitsuova syna, a tohoto v krásné a sličné dceři Koromogawy. Dcerou tou jest Adzuma, do níž se Morito Endo zamiluje, ale řízením osudu nikdy ji

svou nazvati nemůže, poněvadž jest ženou jiného. Intriky Moritovy, aby ji přece dostal, jsou navlas podobny intrikám v podobných moderních cizoložných dramatech, ale Adzuma jest lepší našich (v divadelních kusech) cizoložných žen, zachovává věrnost svému muži, třebas nařčena byla z nevěrnosti.

A. Koudelka.

FEUILLETON.

Ch. Baudelaire a baudelairství.

„Jedna z pozoru nejhodnějších pohádek ‚Tisíce a jedné noci' ukazuje nám ženu krásnou jako den a nemající na pohled nic zvláštního než jak pojídá rýži; dává ji totiž pouze po jediném zrnku do úst. A přece působí oheň jejího pohledu a svěžest jejích rtů nevystihlou rozkoš; v noci však chodí na hřbitovy a požírá maso mrtvol. A to je poesie Baudelairova."

Tak charakterisuje A. France (La vie lit. III. 24) proslaveného, i u nás známého, francouzského básníka Ch. Baudelaira. A zcela správně. Poesie jeho je krásná, mnohé věci má dojímavé, úchvatné, verš a rým je vpravdě klasický, plný a zvučný; ale přece je to jen květina jedovatá, šířící kolem sebe zápach hrobový, i kdyby byla barvy ještě skvělejší. A mimo to je už dávno uznáno, že více je tu affektace než ryzího citu.

Brunetière pokládá ho za člověka extravagantního, za hotového blázna a má v jisté části pravdu; neboť i France, ač zastává se ho proti Brunetièrovi, musí vyznati, že má vskutku až „nesnesitelné manie" a že „ve zlých chvílích pitvoří se jako opice," že jeho „satanský dandysmus" zdá se nám dnes směšným, a že „chyby intellektuelní i převrácenost mravní znetvořují větší část jeho díla."

A přece působily jeho „Les Fleurs du mal" na většinu mladších francouzských básníků měrou neobyčejnou. Známo je na př., že symbolisté odvolávají se dnes k němu jako k duchovnímu svému otci nejčastěji. A nejen symbolisté i jiní a jiní byli uchváceni jeho poesií, jež má zvláštní půvab pro mladé, rozervané a nešťastné duše.

Jest zrovna tak neklidná, záhadná, plná odporův a protiv jako neklidný a rozervaný byl život Baudelairův. V mladém věku ještě — bylo mu asi sedm let — provdala se mu matka podruhé. Ve dvacíti letech procestoval moře Indické, viděl Indii, Madagaskar a vrátiv se zpět, převzal správu dědictví po otci, z něhož za dva roky utratil více než polovici, tak že byl dán pod kuratelu. Zatvrzele vzpěčoval se každému jinému povolání mimo literaturu, jíž se věnoval zcela, žije z důchodů zbytku otcovského podílu a z toho, co mu vynesly literarní práce, a dělaje dále dluhy. Až do konce života zápasil pak stále s bídou, jsa pravidelně v nejkrutších finančních rozpacích. Po dvacet let však při tom vydržoval jistou mulatku jménem Joh. Duvalovu, jež šálila a klamala ho, jak mohla. A právě tato J. Duvalová jest onou „temnou paní," „vasou smutku," „čarodějkou," „nymfou" atd. básní

„Fleurs du mal.“ K tomu přistoupilo i to, že nervosita, jíž vyznačoval se Baudelaire, byla jaksi zděděnou, neboť sám praví, že „předkové jeho byli buď idioty nebo šílenci“ a že všichni byli obětmi „hrůzných vášní.“ Ostatně Baudelaire mohl se naroditi jen „v naší době průmyslu, positivní vědy a demokracie. Tu musilo vzniknouti to, co zoveme baudelairismem u jistých duší z lítosti nad minulostí a z jakési nervosní exasperace, jež často vyskytuje se u starých ras.“

Jest sice pravda, že baudelairství existovalo už před Baudelairem, ale zároveň jest jisto, že on vlastně podal výraz toho, co teď baudelairstvím zveme, nejúplněji, nejsilněji a pozoru nejhodněji. Dnes ovšem, upřímně řečeno, jest už po eře baudelairismu, ale svého času měl svou platnost. Dnes bezděky zasmějeme se jeho mnohým vskutku jen dětským nápadům, jeho affektovanosti, mělkosti, nesmírným nárokům, ale na druhé straně politujeme přece nešťastného rozervance, jenž opíjel se všemi požitky a naposledy i opiem a alkoholem. Byl v nitru svém více nešťastným, než mnohému se zdá.

A je to zcela přirozeno. Rozkoš smyslná neukojí nikoho. Právem říká se, že na dně poháru nejsladších rozkoší je kapka nejtrpčího jedu, jež stačí, aby otrávila a rozrušila útroby každého na vždy. A naše století užívá tolik a tak rychle. Není potom divu, že je tolik lidí rozervaných, které neukojí pranic, jakož i že na druhé straně vyskytují se mnozí, kteří zavrhují nejen požitek, ale vůbec všechnu kulturu jako příčinu a původ všeho zla.

Soud o Baudelairovi není konečně ani dnes ustálen. Jedni — jak už řečeno — pokládají ho za blázna, druzí za genia. Co tedy říci o něm? Co mne se týče, vyznávám, že nepokládám ho ani za tohoto ani za onoho. Byl Baudelaire právě takovým jako většina moderních básníků. Napsali mnoho nesmyslného, banalního, směšného, ale mnoho zase opravdového, dojímavého a nového. A tak i Baudelaire; i v pověstných „Fleurs du mal“ naleznete několik básní, jež jsou vskutku krásné. Ovšem více je tu té vůně mrtvolové, otravné. A proto nikterak nemohu přisvědčiti ani Franceovi a Lemaîtrovi, že by byl Baudelaire básníkem křesťanským.

Pravda ovšem, že je proniknut vědomím o nečistotě tělesné pochotě, že odkrývá ve svých básních zvláštní porušení a nemoralnost současníků, že budí v něm na př. bídný ženský tvor, s nímž setkal se v nočním stínu v podezřelé uličce, jakousi tragickou hrůzu, že věří v Boha, trest, v nadpřirozenost, že není básníkem „neřesti“ (du vice), ale básníkem „hříchu“ (du péché); ale to vše není ničím. To nedostačí nikdy, kdy kdo mohl zváti se básníkem křesťanským. Podobně mohl by zván býti i buddhistickým, mohamedanským atd.

Vždyť víme zase na druhé straně, že Baudelaire, ač věděl, co je hřích, hřích ten ne nenáviděl, ale miloval a zrovna rozkoš v tom nalézal, aby ve hříchu se brodil a tak se zničil. Žena budila v něm odpor, ale právě proto, že se ženou lze tropiti největší bezbožnost, vrhal se jim v náruč. Ve své „malicherné pýše“ chtěl, aby vše, co činil, bylo hodno pozornosti, a by se o něho interessovalo

nebe i peklo," třeba jen a snad právě pro hřích. Zvláštní to úkaz! A byť i konečně chvílemi uznával svou bídnost, přece jen „zůstaly srdce a intelligence jeho prázdny a pusty," věrou křesťanskou neproniknuty. Velmi dobře charakterisuje jeho duševní stav v ohledu náboženském následující historka, již vypravuje France. (La vie lit. III. 23.)

Kdysi ukázal mu jeden z jeho přátel, námořnický důstojník, manitua, jejž přivezl z Afriky, malou, nestvůrnou to hlavu vyřezanou z kousku dřeva kterýmsi černochem.

„Jest velmi šeredná," pravil námořník a odložil ji pohrdlivě.

„Ah, pozor!" zvolal Baudelaire. „Což kdyby to byl pravý Bůh?"

Usmějete se nad tím. Co jiného?

Avšak přece stává se nešťastný ten dandy, mystifikateur, piják opia, hašiše a konečně i alkoholu ku konci života člověkem jiným. Stydí se za sebe, má ideu konverse a moralního zdokonalení a zdá se vraceti se k pravému křesťanství, ne k onomu z „Fleurs du mal."

Vždyť přísahá si sám zachovávati budoucně určitá pravidla, jež si stanovil, jako na př. modliti se k Bohu jako k zachovateli vší síly a spravedlnosti, prositi ho za prodloužení života matky, aby se mohla těšiti z jeho přeměny, pracovati celý den, aneb aspoň pokud síly mu stačí... Rozděliti vše, co získá, na čtyři díly: jeden pro život běžný, jeden pro věřitele, jeden pro přátele a jeden pro matku. Chce poslouchati zásad nejpřísnější střízlivosti a j. v.

Je v tom sice ještě trochu umělůstkářství, posy — poznamenává k tomu Lemaître, — ale je v tom též viděti jednoduchost, zbožnost, pokoru.

Tam dospěl tedy ku konci života otec baudelairismu. Sotva as vědí to mnozí jeho napodobitelé. A bylo a jest jich mnoho. Ba i u nás nazván byl jeden z mladších našich poetů „českým Baudelairem." Nechci rozsuzovati, mnoho-li pravdy v tom, ale je to jen důkazem, že slovem baudelairství vyjadřuje se velmi mnoho. Zahrnujeť v sobě „baudelairství" veliké množství věcí zcela různorodých, ba mnohdy i zcela opačných. A proto není divu, že jest velmi těžko podati úplnou a přesnou definici jeho.

Co tedy je vlastně baudelairství?

„Je to ta nejméně spontanní a nejvíce chorobná z výstředních forem básnické sensibility," dí Lemaître. (Les Contemporains IV. p. 28.—31.) „Je to pravý sklad umělůstek a dobrovolných odporů. Zkusme zaznamenati některé: Je to jakási směs realismu a idealismu; skoro přehnaný a přece zálibný popis nejtruchlejších podrobností fysické realnosti a zároveň jakési očistěné přepracování, přetvoření ideí, jež předcházejí obyčejně bezprostřední dojem, jejž činí na nás naše tělo. Je to spojení nejhlubší smyslnosti a křesťanského asketismu. ‚Odpor, nechut proti životu, šílená radost ze života,' napsal kdesi sám Baudelaire. Baudelairství se vší raffinovaností hloubá a dloubá se v dojmech, ba vytvořil takořka nové pozorování a vůli; zmocnil se i nejjemnějších vztahů mezi dojmy zraku, sluchu a čichu; kochá se ve světě materielním a v touž chvíli pokládá ho za marný — nebo

hnusný. Jeť to přátelské jakési spojení opovržení a zbožňování ženy a rovněž i rozkoše smyslné a mysticismu. Považuje ženu za otroka, za zvíře a přece obrací se k ní právě s takovými prosbami jako k Panně neposkvrněné. Anebo zase pokládá ji za universalní léčku, za nástroj všeho pádu a zbožňuje ji právě pro její osudnou moc. A to není vše: v témž okamžiku, kdy zamýšlí vyjádřiti vášeň nejvřelejší, dává se do hledání formy nejskvostnější, jež by co nejvíce překvapila, jsouc zároveň nejzaokrouhlenější; namáhá se tedy o to, co žádá nejvíce chladné krve a úplnou nepřítomnost vášně. Anebo zase, aby zavedlo se něco nového v pořad pocitů, nechává se proniknouti ideou nadpřirozeného, ježto idea ta zveličuje dojmy, prodělujíc v nás jaksi jejich ozvuk; za každou věcí vidí tajemství; věří, nebo staví se, že věří v ďábla; pokládá jej po řadě, nebo najednou, za otce zla, za velkého přemoženého a za velkou obět; a těší se tím, že vyjadřuje jeho bezbožnost v řeči zbožných a věřících. Zlořečí „Pokroku“; děsí se industrielní civilisace tohoto století jako nepřítelkyně tajemství; považuje ji za nasáklou rationalismem a v témž čase kochá se v obzvláštní malebnosti, jíž dodala civilisace tato životu lidskému, a v prostředcích, jež přináší umění k vyjádření sensibility... Je tedy asi baudelairismus — shrneme-li vše — nejvyšší snaha epikureismu intellektuelního a dojmového. Baudelairství pohrdá dojmy, jež vnuká prostá příroda. Neboť jenom nejhledanější a nejpracněji nabyté mají nejvíce půvabu. Bude to tedy konec konců jakási kombinace pohanské smyslnosti a katolické mystiky, zostřující se navzájem, anebo kombinace vzporu ducha a hnutí zbožnosti... Ano, věřím, že podstatnou snahou baudelairismu je: spojiti vždy dvě řady dojmů protivných, na první pohled nespojitelných a dva divergentní názory o světu a životě, názor křesťanský a některý jiný, anebo chcete-li minulost a přítomnost. Toť pravé chef d'oeuvre vůle, poslední slovo u vynalezení v příčině dojmů, největší radost duševní pýchy.“

Tak charakterisuje Lemaître baudelairismus, zahrnuje v těchto několika řádcích vše, co do něho vložil sám Baudelaire; a myslím, že z toho aspoň poněkud bude moci čtenář utvořiti si nějaký úsudek o oslavovaném i proskribovaném Baudelairovi. *Fr. H.*

Doslov

k desátému ročníku „Hlídky literarní.“

Ne z pouhého zvyku zavíráme řadu desíti ročníků časopisu tohoto zvláštním doslovem, nýbrž více proto, že bychom ctěnému čtenářstvu svému o časopise rádi něco pověděli.

Z původních „Zpráv apoštolatu tisku,“ kterými měly býti zaznamenávány a podporovány dobré, zvláště nábožensky nezávadné spisy pro lid, vyvinul se časopis, věnovaný literarní kritice vůbec. Hlavním úkolem zůstalo vždy, oceniti pokud možná v š e c h n y spisy, v českém jazyku vydávané, náležející k literatuře v moderním významu,

totiž neodborné. Proto vyhraženo nejvíce místa posudkům. Mezi nimi měly býti podle naléhavé potřeby a dle původního záměru též pěstovány stručné posudky spisův, určených lidu a mládeži. V tomto oddíle sáhnuto také někdy ke spisům dříve vydaným, pro pohodli pp. knihovníků. A takto posouzeno v jednotlivých ročnících až i do dvou set spisů, což vymáhalo za našich okolností zajisté nemálo péče o pilné a spolehlivé referenty.

Co do vlastních recensí podány v dřívějších ročnících některé zevrubné rozbory kritické od předních kritiků našich. Někteří z nich se pak práce kritické pro náš časopis vzdali, některým vyraženo neustálými útoky, jež na moravskou kritiku z Prahy činěny, péro z ruky; stalyť se nechutné vtipy na moravskou kritiku inventarním majetkem kde kterého duchaprázdného útočníka na český Parnass. Nezdařil se nám tedy původní záměr, aby se kolem časopisu seřadili na stále znalci literatury ke svědomitému a nezávislému posuzování. Kromě toho též nedostatek místa byl tím vinen, že se časopis obmezoval čím dále tím více na pouhé referování. A při tom bezpochyby na dlouhou dobu ostane. Podmínky vědecké kritiky chybí naší literatuře takořka všechny. Není základů, není látky, není upřímnosti, není samostatnosti — ve všem rozhoduje reklama a moda. Novější styk s cizinou nám znechutil i tu poslední špetku samorostlého úsudku, tak že praobyčejné pravdy, které se samy sebou rozumějí a dávno u nás za samozřejmé vysloveny, nabývají teď občanského práva v Čechách teprve, když je někdo v cizině propověděl; tak mnohé realistické přemrštěnosti dávno u nás odsouzeny jakožto nerozumné, ale to neplatilo, dokud nám toho nepověděla cizina. Totéž zboží není od kupce-souseda tak vzácné, jako když je importované. S cizími správnými směry přichází k nám ovšem mnoho nesprávného; jsouc přejato pokaždé od „největších“ umělců ciziny a vždy jen od „nejlepších firem,“ je tím samým u obecenstva pojištěno proti sebe rozumnější kritice. Appellace na bezuzdnost, neznabožství neb nízké chtíče učiní pak už veškeru ostatní povinnost.

Literarní práce domácí není řízena vniternou potřebou, nýbrž výdělkařstvím nakladatelův a psavostí spisovatelů. Což tedy pomůže proti této nesvědomitosti, rozbírati kriticky taková nedochůdčata, která svoje poslání — výdělek — vyplnila v obchodě už dávno, než kritika se objevila? Nakladatel ani spisovatel nechce z kritiky zvěděti, jest-li dílo dobré, nýbrž je chce míti doporučeno. Na výrobu literarní nemá u nás kritika pražádného vlivu, vyjímaje snad žurnalistickou kritiku pražskou, která posuzuje většinou podle knoflíků; co vyjde v „Salonní,“ to musí býti dobré, co vyjde na Moravě, o tom se nelze ani vážně zmiňovati. Spisovatelé, kteří jsou na př. v „Národních listech“ a v čelných básnických sbírkách zajištěni, troufají si předstupovati před obecenstvo s největšími sprostotami, a kritiku, která si troufá říci „ne,“ při tom hanobiti; srv. surovosti Macharovy. Každou nepříznivou zmínku kritickou pokládá nakladatel i spisovatel za nepřátelství a mstí se, může-li. Právě naopak zase

přihodilo se nám častěji, kterak spisovatelé z Prahy byli celí udiveni, že spis jejich nebyl strhán, aniť prý se s p. referentem neznají!

Tím jest ovšem odhalena zároveň jiná jizva našeho kulturního života. Když knihy přes protesty kritiky jdou na odbyt, tedy kupující obecenstvo kritik buď nečte nebo na ně nedá U nás zajisté jest prvé po většině pravdou. Obecenstvo, knihy kupující, není obecenstvo literarní, literarně soudné. Leckdo ovšem větu též obrátí a řekne: ergo obecenstvo literarně soudné ničeho nekupuje — a nebude asi daleko od pravdy. Avšak to nepatří sem. Nám jde pouze o to, že spisovatelé z kritik sebe vážnějších nepotřebují si pranic dělati, jen když se zavděčí svému zaměstnavateli, který si z kritik také ničeho nedělá, maje mnoho silnějších prostředků, jimiž by účinek jejich zahladil. Proto není žádného pokroku, spisovatel rady a výtky ignoruje, na nejvýš si „přes ně“ udělá špatný vtip, a básní ještě hůř než poprvé. Není-li tohoto m r a v n í h o vlivu kritiky, obchodní vliv jest jen málokdy možný a v zásadě ne právě vůbec radný. Jsou zajisté spisy s mnohými vadami, které přece nezaslouží se líti u knihkupce. L i t e r a r n í obecenstvo si má i takových všímati a je podporovati, u nás však právě takovými prostřednostmi se vyplňují knihovny pro lid a pro mládež; naše studentstvo pak kupuje za svůj krvavý groš kde co, zvláště věci hodně moderní.

Tu se věcná kritická práce omrzí; když neviděti žádných účinkův ani úspěchů, nechce se stále a stále na totéž poukazovati, totéž analysovati a odůvodňovati neb vyvraceti. Kdo chce přece stáj vyčistiti, chopí se hrubší a vytrvalé střelby nejen na dílo jednotlivé, nýbrž na celou činnost, na původce jejího, na směr. a to třebas tak, že dojde i na — facky... Hladina literarního života jest rozčeřena, povyku je mnoho, ale mnohdy se přestřelilo, a užitek je opět praskrovný neb žádný.

Je to hlavní příčina, proč obmezujeme se více na instruktivnou kritiku referující, nechtějíce a nemohouce pěstovati kritiky směrodatné. Nemožnost ta má ovšem také značnou příčinu v nedostatku schopných k tomu spolupracovníků. I to bylo naší snahou, aby se noví spolupracovníci časopisu získali nebo při něm odchovali. Nedařilo se nám však ani zde valně. Nepodceňujíce obtíží, které se práci takové v cestu staví, nemůžeme přece zúplna potlačiti žaloby, že se o theorii umění u nás málo, velmi málo studuje a přemýšlí, bez čehož ovšem kritika není možná. Mnozí také dosti slibně pracovati začali, ale jen začali. Potřebu časopisu uznávají mnozí, ale pracovati proň mají vždycky „druzí.“ Kritisuje se u nás mnoho, ale obyčejně to nepravé a na nepravém místě a nepravým způsobem.

Častěji si stěžováno, že posudky se někdy velmi opozdují. K chybě té jest se nám přiznati, ale nejsme jí vinni. Stalo se nám několikrát, že knihy ležely u recensenta půl roku i rok — všechny žádosti a upomínky byly marny — až konečně se tam knihy odležely, a my sotva je nazpět vydobyli, ba někdy ani to ne. Člověk by nevěřil, kdyby nezkusil. Nerádi to pravíme, ale pravda jest, že

mnohdy i nejlepší přátelé časopisu nám touto liknavostí v zasílání posudků působí často trapné rozpaky. Jestiť časopis kritický úplně poukázán na pravidelné podávání posudků, nemoha se, jako jiné časopisy, zásobiti napřed na delší dobu, a pak látku souměrně rozdělovati. Vázne-li tato pravidelná dodávka, stává se vydávání časopisu nemožným. Nějaké opozdění posudkův jest ovšem nezbytno v dobu novoroční, kdy se z Prahy šíří pravá záplava novinek.

Aby kritický úkol časopisu mohl býti zevrubněji prováděn, vyloučeny z pozdějších ročníků pojednání čistě literarno-historická. Za to rozšířen obzor po literaturách cizích, ve kterém náš časopis zásluhou pp. A. Koudelky, J. Maloty a A. Vrzala vyniká zajisté nade všechny české časopisy; polskou literaturu nedávno převzal do referatu p. Fr. Skalík. Jsouce vzdáleni od bohatých pramenův, jakých poskytují velké knihovny, hleděli jsme tu docíliti aspoň nějaké úplnosti. Snahou další bude, aby zprávy ty byly, pokud možno, podávány soustavněji. Kdo cizí časopisectvo, na př. ruské nebo francouzské, zná, ví, jak jest nesnadno, zjednati si z nich nějaký přehled celé literatury. A všeho arciť nelze ani čísti ani kupovati.

Z počátku jsme zavedli seznamy českých posudků, životopisných statí a pod., avšak později jsme od nich upustili, jednak že jiné časopisy je začaly taktéž uveřejňovati, jednak že se pořadateli v bydlišti jeho nedostávalo potřebných pomůcek.

V jedné části programmu jsme se nedostali přes pouhý pokus: je to hlídka časopisů. Velká část vědecké práce ukládá se nyní v časopisech. Kdo chce s časem stopovati myšlenkové proudy, tomu nepostačí, přečísti to neb ono dílo, nýbrž jest mu sahati k rozpravám časopiseckým. Najde tu nejen poučení, nýbrž také pobídku k samostatné práci a přemýšlení. Ve mnohých vědeckých časopisech jest proto zavedeno, podávati ob čas kratičké obsahy článků časopiseckých. U nás, pokud víme, pěstují tuto užitečnou rubriku Listy filologické a Rozhledy pedagogické, ovšem co do rozprav odborných. Už ode dávna usilujeme zavésti místo pouhého seznamu důležitějších rozprav literarních — ač ani ten není bez významu, jak nám častěji vytýkáno neprávem — také obsahy jejich. Avšak úsilí to se rozbilo jednak o nedostatek pomůcek, hlavně však o nedostatek spolupracovníků. Práce taková jest zajisté skromná a neúhledná, je to vlastně více studium vlastní více nežli spisovatelství, a předpokládá značný rozhled věcný, aby se volily jen rozpravy skutečně důležité a z nich aby se vytklo nejdůležitější. Nevzdáváme se sice myšlenky té docela, ale slíbiti najisto také nemůžeme, že ji uskutečníme. Dobrá vůle by byla, síly však zatím nestačí.

Přiznání tato znějí jako obžaloby, avšak naše čtenářstvo proto zajisté nepohrdne časopisem, jehož nedostatky jsme zcela upřímně odhalili. Kdybychom chtěli všechny své bolesti vypravovati, bylo by toho ještě mnohem více. Ale je to asi u všech vážnějších časopisů našich stejné: všechny trpí nedostatkem cenných článkův a studií, samostatných rozprav a spekulativních úvah.

Pěkná literarní stať jest u nás velkou vzácností. Příčina je táž, jako jsme ji nahoře uvedli: málo studia, málo samostatného přemýšlení. Pouhé přemílání cizích názorů, hromadění jmen a frasí, bez kritiky, bez soustředění a důslednosti našeho uměleckého vzdělání neprohloubí. Pro samé směry ztratí čtenář směr.

Jinak výsledky práce naší ať posoudí laskavé obecenstvo samo. Přátel nemáme právě nazbyt; těm, které máme, hleděli jsme vyhověti co nejvíce. Časopis náš nazývá se tu a tam klerikalním, čímž ovšem už také nad ním pronesen soud. Jest pravda, že mezi spolupracovníky a bezpochyby též mezi odběrateli je většina kněží, ale to snad není nic zlého. Vytýká se kněžstvu, že málo pracuje, a když něco pracuje, tedy se zas vytýká, že je to klerikalní, t. j. hledí se to ubíti. Směr pak náš jest klerikalní potud, pokud každý svědomitý člověk, jenžto si náboženské vědomí zachoval, jest v literatuře klerikalní. Jest zajisté mnohem důstojnější, býti ve službě tisíceletého náboženství, než toho neb onoho dobrodruha Že při tom dovedeme býti uznalejší k různým směrům, nežli mnohý liberalní časopis, je známo. Nemícháme náboženství do všeho, ale urážeti ho nedopustíme v ničem od nikoho, ať je to prvý básník nebo poslední novinář, vědouce, že nízkost v těchto věcech je zhoubou veškeré opravdovosti smýšlení, jak v naší veřejnosti viděti. Že i se strany t. ř. klerikalní proti nám vydáno heslo „zničiti!“ budiž podotčeno jen mimochodem, a to s poznámkou, že toho nebylo třeba; až nás obecenstvo nebude chtíti, zmizíme sami — vtírati a vnucovati se nikdy nechceme.

Mnozí kněží chtěli, abychom si více všímali literatury bohoslovné. Bylo by toho věru potřebí, neboť dosud je kněžstvo naše v té části odkázáno takořka úplně na cizinu. Jednalo se již také o založení samostatného oddílu bohoslovného při „Hlídce lit.,“ avšak sešlo s toho. Obtíží redakčních by to způsobilo mnohem méně, než redigování „Hlídky l.,“ jak nyní jest, protože by se našlo více spolupracovníkův a pomůcek. Přes to však nezdá se býti záhodno, změnu tu podniknouti. A vzdělané kněžstvo zajisté spokojí se s tím, že má laciný měsíčník o literatuře vůbec, seznamující s novými podniky literarními doma i v cizině, a nebude po něm žádati, aby mu při tom skrovném objemu a za ten směšně nepatrný poplatek podával vše možné i také z odborného bohosloví a duchovní správy.

Mnoho přátel nalezl časopis též mezi učitelstvem. Ve vyšších kruzích jsme mnoho štěstí neměli. Vůbec jest „Hlídka lit.“ poměrně málo rozšířena. Domníváme se, že smíme jménem dobré věci požádati o laskavé rozšiřování a doporučování její.

Z časopisectva zaslouží za přízeň nám prokazovanou díků našich zvláště „Obzor“; „Hlas“ a „Večerní Noviny“ otiskly někdy obsah čísel.

Z nakladatelů, kteří nás podporovali ochotnou zásilkou svých novinek, třeba uvésti zvláště firmu Ottovu, Šimáčkovu, Vilímkovu a Bursíkovu a Cyrillo-Methodějskou knihtiskárnu; nečinili totiž zásilky závislými na příznivých recensích neb jiných nemožných podmínkách. Rozumí se samo sebou, že redakční výtisk není žádným dobrodiním

zdarma uděleným, avšak za našich okolností třeba i to chvalně vytknouti, že zištnost některých nakladatelů našich i ve věci tak malicherné, jako jsou redakční výtisky, nepřešla aspoň na všechny.

Zamýšlený ukazatel k desíti ročníkům nebyl sestaven, protože se přihlásilo pramálo odběratelů. Spolupracovníky byli pp : *J. Apetaur. † V. Bábiček. Dr. F. Bačkovský. J. Bakalář F. Bařina. Prof. J. Bartocha. Řed. F. Bartoš. F. Bayer. F. Bedřich. V. Beneš. Prof. F. Bílý. J. Blokša. Dr. V. Bouček. Prof. A. Breindl. Prof. E. Bronec. Kan. Dr. A. Brychta. Prof. L. Čech. J. Černý. V. Černý. V. Češkuta. A. Dostál. K. Dostál. V. Drbohlav. Fr. Ekert. Prof. A. Fischer. A. Frecr. Řed. J. Funtíček. F. Géduš. M. Halabala. A. Hlavinka. P. Hlobil. J. Hodinář. F. Holeček. J. Holý. J. Horňanský. Fr. Hotový. Prof. Fr. Hrbáček. E. Hynek. A. Chlumecký* (pseud.). *L. Janáček. Dr. J. Jakubec. Dr. F. Jokl. Ř. Jokl. Prof. J. Kabelík. Dr. J. Kahovec. Dr. Fr. Kameníček. F. Kodym. Prof. K. Konrád. Dr. J. Korec. J. Kouble. A. Koudelka. F. Koudelka. J. Kousal. Č. Kramoliš. Sl. M. Krejčů. Prof. P. Krippner V. Kubíček V. Kudrna Fr. Kyselý* (pseud.). *Dr. F. Kyzlink. K. Lux. Řed. J. Lepař. J. Malota. † P. Mathon. Prof. A. Mattuška. Dr. J. Metelka. J. Navrátil Prof. J. Neoral. † J. Očadlík. A. Otahal. P. Papáček. J. Papežík. O. Páral. Š. Páral. Prof. J. Pelikán. Prof. V. Plánský. F. Pospíšil Dr. F. Procházka. J. Přichystal. Dr. A. Rezek. Prof. Fr. Rypáček. V. Saiver. C. Seifert. B. Schaffra. Prof. Fr. Schindler. G. Schössler. Fr. Skalík. J. Skotál. J. Soukal. J. Staněk. Fr. Stojan. A. Stepovič. V. Svoboda. V. Ševčík J. Škarda. Prof. L. Šolc † K. Šťastný. Fr. Štingl. J. Štoček P. Šup. J. Tenora. Fr. Úlehla B. Vajda. M. Vaněk. J. J. Vejchodský. Prof. K. Vepřek. J. Vévoda. Prof. J. Vlček. Prof. Jar. Vlček. Prof. T. Vodička. A. Vrzal. Prof. J. Vycpálek. J. Vyhlídal. P. Vychodil. Fr. Vymazal. M. Zavoral. A. Žáček. J. Žahourek.*

Vzdávajíce všem příznivcům svým, zvláště těm, kteří až dosud vydatnou pomocí nás podporovati nepřestali, srdečné díky, uzavíráme prvé desítiletí časopisu svého s důvěrou, že jsme beze všeho kladného výsledku nepracovali, a že časopis náš není až dosud zbytečným. Nechceme však buditi žádných klamných představ neb nadějí, nýbrž vyznáváme zcela upřímně: nebude-li podpory spolupracovníkův a odběratelů přibývati, nebude lze časopisu udržeti. Adressujeme to na ty, kterým záleželo na tom, aby časopis takový povstal, a hlavně těm z duchovenstva, kteří jsou schopni literarně pracovati a nepracují. Na přílišné zaměstnání úřední stěžuje si nyní kde kdo. Avšak při dobré vůli najde se také chvíle pro zaměstnání toto, jež intelligenci, a tedy i duchovnímu zajisté leží jaksi na cestě, nevymykajíc se z povolání jeho. Pouhé peníze a fondy, pouhá agitace a řečnění nestačí. Základ úspěchů tkví hlouběji, ve zdárné práci duševné, které nezbytně potřebujeme více!

Redakce.